BESCHRIJVING

DER

SCHILDERIJEN

VAN HET

RIJKSMUSEUM

TE

AMSTERDAM,

MET HISTORISCHE AANTEEKENINGEN EN
FACSIMILE'S DER NAAMTEEKENS.

Uitgegeven op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

's GRAVENHAGE,
ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.
1880.

A. van Vollen tot Eik
de Court.

BESCHRIJVING

DER

SCHILDERIJEN

VAN HET

RIJKSMUSEUM

TE

AMSTERDAM,

MET HISTORISCHE AANTEEKENINGEN EN FACSIMILE'S DER NAAMTEEKENS.

Uitgegeven op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

's-GRAVENHAGE,
ALGEMEENE LANDSDRUKKERIJ.
1880.

HISTORISCHE AANTEEKENINGEN

BETREFFENDE

HET MUSEUM.

DE VERZAMELING.

Het jaar 1808 was merkwaardig voor de Beeldende Kunsten in ons Vaderland. Koning Lodewijk toch wilde, zijne residentie in April van Utrecht naar Amsterdam verplaatsende, van laatstgemelde stad ook het middelpunt maken van kunsten en wetenschappen. Bij decreet van den 21sten derzelfde maand werd de oprichting bevolen van een groot *Koninklijk Museum* te Amsterdam, 'twelk bevatten zou: „schilderijen, teekeningen, verschillende werken van beeldhouwkunst en ciselure, gesneden steenen, oudheden, kunstzaken en zeldzaamheden van allerlei soort"; prenten en penningen werden uitgezonderd, welke in de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage bewaard moesten blijven. Voor de gewone kosten werd jaarlijks f 10 000 bestemd en tevens de machtiging verleend om voor buitengewone aankoopen van kunstwerken geld aan te vragen. Den 6den Mei daarop werd het *Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten* gesticht; 3 Augustus eene tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters uitgeschreven en den 25sten derzelfde maand de heer C. Apostool tot Directeur van het Museum benoemd.

Tot de vorming van het nieuwe Museum strekten de volgende elementen:

a. Een gedeelte der hier te lande gebleven schilderijen en zeldzaamheden van den voormaligen Stadhouder Prins Willem V. — Toen nl. na het vertrek van

dezen naar Engeland (18 Januari 1795) zijn kabinet van schilderijen door de Franschen naar Parijs was weggevoerd, werd, door de bemoeiingen van den Agent (d. i. Minister) voor Financiën I. J. A. Gogel, het overschot van deze verzameling, vermeerderd met eenige stukken uit openbare gebouwen en enkele andere, nieuw aangekochte, sinds 1798 in het zoogenaamde Huis ten Bosch, nabij 's-Gravenhage, bijeengebracht. In 1805 liet men deze verzameling weder naar het oude lokaal, waarin de Stadhouder zijn kabinet geplaatst had, terugbrengen en gaf er den naam aan van „Nationaal Museum (of Cabinet)". De kern hiervan nu — nl. 96 schilderijen en ong. 38 nummers rariteiten — werd in December 1808 overgebracht naar Amsterdam, om er het nieuwe Museum te helpen vormen. Het overschot, nog uit 154 nummers bestaande, werd aan de stad 's-Gravenhage geschonken.

b. Zeven en vijftig schilderstukken, 6 Juni 1808 aangekocht voor ongeveer f 100 000 op de veiling van den heer Gerrit Van der Pot Van Groeneveld, te Rotterdam.

c. Acht schilderijen, oude kunst, in Augustus van meergenoemd jaar uit Den Haag gezonden, benevens zeven stukken, óók oude kunst, door het Stedelijk Bestuur van Amsterdam in dezen zelfden tijd afgestaan voor den duur der tentoonstelling, waarvan boven gesproken is. Dit vijftiental moest dienen om dáár de vergelijking mogelijk te maken van oude met moderne kunstwerken, tot welk einde in het gebouw, waar de tentoonstelling gehouden werd, óók eene zaal voor deze werd ingeruimd. Sedert zijn ze echter in het Museum geplaatst en maken daarvan nog thans het sieraad uit.

d. Zes schilderijen, een marmeren beeldje en eene buste, door den Commandeur Baron Van Spaen Van Biljoen

geschonken; — eene verzameling teekeningen, aangeboden door den Algemeenen Bibliothecaris, den heer A. A. STRATENUS; — het portret van M. A. DE RUITER door FERD. BOL, afgestaan door den Raad (zooveel als de voormalige Staten) van het departement Zeeland; en verder nog twee portretten, reeds in 1805 door den heer J. L. TRIP en vrouwe A. W. TRIP, geb. VAN LIMBURG STIRUM, aan het „Nationaal Cabinet" ten geschenke gegeven.

e. Eenige op de hiervóór bedoelde tentoonstelling aangekochte stukken van levende meesters en eenig kunstwerk, dat bovendien in eigendom werd aangeboden.

f. Het geheele Kabinet van den heer VAN HETEREN, dat in 1809 voor ong. ééne tonne gouds werd overgenomen van diens erfgenaam, den heer A. L. GEVERS, page van HH. MM. den Koning en de Koningin; het bestond uit 137 schilderijen. Daarenboven nog zeven schilderijen, aangekocht op de verkooping van mevrouw BICKER, te Amsterdam, in 1809.

g. Afgietsels van antieke beelden in het „*Musée Napoléon*", welke in 41 kisten uit Parijs werden gezonden; en eindelijk

h. Eenige oudheden in Drente en elders gevonden.

Deze verzamelingen, behalve die onder lett. *g* genoemd, werden geplaatst in ééne groote en twee kleine zalen, benevens in twee kabinetten, 86 treden hoog gelegen, van het tot Koninklijk Paleis geworden Stadhuis op Den Dam, en driemaal 's weeks van 10 tot 2 uur voor het publiek toegankelijk gesteld. Ook werd uit Haarlem hierheen overgebracht het „Museum van Natuurlijke Historie" en daaraan eene plaats ingeruimd op eene nog hooger gelegen verdieping, 113 treden boven den beganen grond; terwijl de afgietsels der antieken naar den zolder werden verbannen.

In 1810 werd het Penningkabinet, bevattende 1100 gouden, 1500 zilveren en meer dan 2000 bronzen exemplaren,

onder welke de verzameling van VAN DAMME, waarvan de Staat voor f 70 000 eigenaar was geworden, van Den Haag naar Amsterdam overgebracht en mede onder directie van C. APOSTOOL gesteld. Toen werd, in 'tzelfde jaar, bepaald dat het „Koninklijk Museum" voortaan het *„Hollandsch Museum"* zou genoemd worden.

Maar weldra brak nu, door de inlijving van ons Vaderland bij Frankrijk, een gevaarlijk tijdvak voor het Museum aan. De Luitenant-Generaal der Nederlanden, CH. FR. LEBRUN, Hertog van Plaisance, decreteerde den 31sten December 1810 wel, dat de instellingen van het voormalig Koninkrijk, tot nader beschikking, op denzelfden voet zouden blijven voortbestaan en de beambten in hunne betrekking worden gehandhaafd, maar er werden voor het *„Hollandsch Museum"* geene gelden tot het doen van de noodzakelijke uitgaven en het uitkeeren der bezoldigingen beschikbaar gesteld. Op eene aanvraag dienaangaande, gevolgd door eene inlichting nopens de samenstelling en geschiedenis van het Museum, werd geantwoord dat, aangezien de belangrijkste stukken eigendom waren van de stad Amsterdam, deze ook in de kosten had te voorzien, waarvoor zij de gemeentelijke middelen met 10 percent kon verhoogen. Het was duidelijk, dat, bij weigering van de stad, het Museum als Rijksbezitting zou worden aanvaard en den weg van alle kunstverzamelingen opgaan. Immers was toen reeds uit de Bibliotheek te 's Hage een getal van 11 000 prenten en uit de verzameling van penningen in het Paleis te Amstsrdam een vrij groot aantal exemplaren naar Parijs opgezonden! Amsterdam nam dan ook de uitgaven voor hare rekening en betaalde in 1812 f 10 000 achterstallige gelden. Zij beschouwde nu het Museum natuurlijk als haar toekomende en bestemde er reeds eene plaats voor in de zoogenaamde *„Trippenhuizen"* op den Kloveniersburgwal, waarvan het een aan haar en het ander aan het Rijk behoorde. Dit laatste trachtte zij thans over te nemen, maar vóór de onderhandelingen hierover ten einde waren gebracht, werd het Vaderland van de Fransche overheersching bevrijd.

Dat de Souvereine Vorst, WILLEM I, al dadelijk na zijne troonsbestijging de belangen der kunst ter harte nam,

bewees de belangrijke som, welke hij in 1814 beschikbaar stelde voor de aanschaffing van vijf schilderijen op de verkooping van mevrouw Boreel en van twee andere op die van Wessels Reijers, gevoegd bij de gelden dat jaar op de tentoonstelling besteed. Den 3den September ontving de heer Apostool van de nieuwe Regeering zijne aanstelling tot Directeur van het Museum van Schilderijen, oudheden, enz. en Prof. G. C. Reinwart tot Directeur van het Kabinet van Natuurlijke Historie, welke betrekking hij óók reeds onder Koning Lodewijk had vervuld. Op denzelfden datum werd besloten de beide Musea over te brengen naar de Trippenhuizen, waarin toen bereids het Koninklijk Instituut was gevestigd.

Na eene noodzakelijke vertimmering had in het volgend jaar de verhuizing plaats en werd het Museum opengesteld voor het publiek des Donderdags en Vrijdags van 10—½3 uur. Alleen ontbraken er de pleisterafgietsels aan; deze werden nl., met uitzondering van eenige, welke de Stadsteekenacademie miste, aan de Hoogeschool te Leiden geschonken.

In 1816 werd het Penningkabinet naar 's-Gravenhage overgebracht, maar daarentegen de prentenverzameling der Bibliotheek aldaar, welke in 1809 door den aankoop der prenten van den heer Van Leijden zeer was verrijkt, naar Amsterdam gezonden en onder directie van den heer Apostool gesteld.

Het Museum bleef nu in denzelfden toestand tot 1825, toen de oudheden, de rariteiten en de beeldhouwwerken gedeeltelijk naar het Museum van Antiquiteiten te Leiden, gedeeltelijk naar het Kabinet van Zeldzaamheden te 's Hage en ten deele naar het Penningkabinet aldaar overgingen. De voorwerpen van Natuurlijke Historie kregen mede eene andere plaats, nl. in het voor deze bestemde Museum te Leiden. In hetzelfde jaar had daarenboven een ruil plaats met het Koninklijk Kabinet van Schilderijen te 's Hage. Tegen twee stukken van J. Van Ruisdael, één van L. Bakhuizen, één van S Van der Does, één van J. Lingelbach en A. Pijkakker en één groot stuk van Corn. Van Haarlem („*de Kindermoord*") ontving het Rijksmuseum de „*Romeinsche Ouderliefde*" door P. P. Rubens, het portret van Ds. Van der Borcht door Anth. Van Dijck en de „*Berenjacht*" door P. Potter.

Maar ook eene verkooping van sommige schilderijen uit de verzameling werd gehouden, naar het schijnt, naar aanleiding van een rapport, door den Directeur opgemaakt, waarin werden aangegeven de namen van beroemde kunstenaars, van wie het Museum geene werken bezat. Door stukken van de hand te doen van die meesters, welke meermalen vertegenwoordigd waren, wilde men, voor het op die wijs verkegen geld, het ontbrekende aanvullen. Den 5den Augustus 1828 vond die verkooping plaats in het „*Huis met de Hoofden*" op de Keizersgracht, bij welke gelegenheid verkocht werden: ééne schilderij van L. Bakhuizen, drie van C. P. Berchem, twee van G. Dou, twee van Anth. Van Dijck, twee van J. Van der Heijden, één van J. Brueghel (*den Fluweelen*), één van A. De Gelder, één van J. Griffier, één van De Heem, één van M. De Hondecoeter, één van J. Jordaens, één van G. De Lairesse, één van J. Li(e)vens, één van F. Van Mieris, één van P. Moreelse, één van F. Moucheron, één van Egl. Van der Neer, één van Adr. Van Ostade, drie van C. Poelenburg, één van Paulus Potter, één van P. P. Rubens, één van P. Van Slingeland, twee van D. Teniers, één van J. Van der Ulft, twee van W. Van de Velde (*den Jongen*) en vier van Ph. Wouwerman. De prijzen voor sommige stukken betaald — b. v. voor Wouwerman f 4000 en f 3050; voor Bakhuizen f 2006 en Ostade f 1505 — doen de belangrijkheid dezer verkooping uitkomen, die dan ook zuiver opbracht de som van f 22 701.25.

Sedert de herstelling van het Huis van Oranje tot op dezen tijd was men met de uitbreiding van het Museum steeds voortgegaan. Van de verkoopingen van Brentano en G. Muller, beide te Amsterdam in 1828, werden uitmuntende stukken verkregen. Ook te Parijs werden door de Regeering verscheidene stukken aangekocht evenals, bij verschillende gelegenheden, van kunstkoopers en particulieren. De prentenverzameling werd evenzeer voortdurend vermeerderd, zooals door de aankoopen op de veiling van den Graaf Von Fries en van de verzameling van den kunstkooper Josi, en bij andere voorkomende gelegenheden. In 14 jaren tijds werd ruim f 50 000 besteed alleen aan schilderijen van oude meesters.

Het jaar van den Belgischen opstand, 1830, vormt echter een ongelukkig keerpunt in de geschiedenis van het Museum. Nu volgden bijna 50 jaren van geheelen stilstand of van zeer zwak leven, waarin niet meer dan ruim f 15 000 tot aankoopen voor het Museum werd besteed en wel nog hoofdzakelijk in de laatste 10 jaren. Eerst in 1879 is de som, voor de verkochte stukken in 1828 ontvangen, weder geheel voor het Museum uitgegeven: dit jaar 1880 is door belangrijke aankoopen gekenmerkt, die de hoop op eene bloeijende toekomst wettigen.

In 1838, toen eindelijk het „*Museum van Moderne kunst*" in het Paviljoen Welgelegen te Haarlem geopend werd, werden 60 schilderijen, die trouwens niet alle in het Rijksmuseum waren tentoongesteld geweest, naar die stad gezonden; in 1848 ging nogmaals eene bezending derwaarts, ditmaal van meesters, die, hoewel overleden, toch tot de modernen konden gerekend worden. Bovendien werden in 1877 twee portretten op last van den Minister van Binnenlandsche Zaken naar het Koninklijk Museum in Den Haag verplaatst. Ook heeft onze verzameling tweemaal blootgestaan aan diefstal: in 1843 werd een schilderijtje van G. Hoet, een „*Familietafereel*" voorstellende, door een der bedienden heimelijk verkocht, maar gelukkig onmiddellijk teruggevonden; — en in 1859 werd door vreemdelingen de „*Heilige Familie*" van A. Van der Werff verduisterd. Na verloop van 14 dagen echter reeds te Londen ontdekt, is ze door tusschenkomst der Engelsche Regeering wederom naar het Museum opgestuurd.

Indien evenwel het Nederlandsch Staatsbestuur al weinig deed tot vermeerdering der schatten van het Trippenhuis, door geschenken en legaten verkreeg men wèl belangrijke aanwinsten. Reeds is vermeld hoe bij de oprichting de heeren Baron Van Spaen Van Biljoen en Stratenus, benevens de Raad van Zeeland kostbare stukken aan het Museum afstonden; thans hebben wij op nog meer dergelijke daden van belangstelling te wijzen. In 1823 overleed vrouwe Johanna Rijswijck, weduwe van den heer Daniël Balguerie, nalatende aan onze verzameling hare familieportretten, bestaande uit 22 groote en kleinere stukken, en eene som van f 600, waarvoor eene

schilderij van A. Verboom werd aangekocht. De heer B. Wolff, opzichter aan het Museum, vermaakte bij zijn overlijden in 1825 eenig werk van zijne hand. De heer C. Apostool, bovengenoemd, legateerde in 1844 zijn portret, door C. H. Hodges vervaardigd, en zijne buste in marmer, door P. J. Gabriël. In 1849 verkreeg men, door erflating van den heer A. Brondgeest, het portret van Ferd. Bol, door den meester zelven geschilderd. De heer Jonkh. Dr. J. P. Six schonk in 1852, uit zijn kabinet, een gezicht op Antwerpen door J. Wildens; vrouwe Maria Scheltens, weduwe van den heer J. Tirion, legateerde in 1855 een zilveren Atlasbeeldje door P. Van Vianen; de dichter H. H. Klijn vermaakte in 1856 zijn door J. W. Pieneman geschilderd portret, evenals, in 1864, de heer G. C. Rombach zijne door C. Kruseman vervaardigde afbeelding, en dan bood de heer Mr. H. Van der Kooi in 1869 drie kopieën aan, door B. Van der Kooi naar Anth. Van Dijck genomen. Maar het belangrijkst is het legaat, dat de heer L. Dupper, Wz. van Dordrecht in 1870 aan het Museum ten deel deed vallen. Deze schenking bestaat uit het geheele kabinet Rombouts, door den eflater met verscheidene gewichtige aankoopen vermeerderd, gezamenlijk 64 schilderijen van de voornaamste meesters uitmakende en waaronder van zeer groote waarde. Dit legaat werd bijeengeplaatst in eene der zalen van het Trippenhuis. Niet minder vrijgevig betoonde zich in hetzelfde jaar de heer D. Franken, die eene met veel zorg en kosten bijeengebrachte collectie van Nederlandsche portretten, in eene prachtige kunstkast geborgen, aan het Prentenkabinet afstond. Ook deze instelling was nu en dan, ofschoon niet altijd door kostbare geschenken, verrijkt geworden. De reeds opgesomde loffelijke voorbeelden vonden verder nog navolging: bij mejuffrouw E. Kemper, in 1871 het portret van den staatsman J. M. Kemper door D. P. G. Humbert De Superville vervaardigd, legateerende; bij mejuffrouw M. A. Liotard, die in 1873 aan het Museum vermaakte een zeer kostbaar email en 15 teekeningen in pastel van de hand van J. E. Liotard; voorts in 1874 bij den heer A. S. J. Koch, met eene schilderij van C. L. Moeijart, voor dit doel tegen eene aanmerkelijke som op de verkooping van Van Rheden Van Oudshoorn aangekocht;

bovendien bij den heer Theod. Stuart te Arnhem, die in 1877 het portret van den historieschrijver Martinus Stuart uit zijne nalatenschap afstond, en eindelijk in 1878 bij mejuffrouw G. Meijer Warnars met een legaat, bestaande uit twee portretten, waarvan één door C. H. Hodges, benevens eene schilderij van J. R. Jelgerhuis, en bij mevrouw de wed. J. De Vos, Jbz., geb. Wurfbain, mede in dit jaar, ten geschenke aanbiedende het portret van den kunstverzamelaar J. De Vos, Jbz. door W. Hendricks.

HET BESTUUR.

De man, die het eerst geroepen werd het Museum naar de vereischten in te richten, was Cornelis Apostool, geboren te Amsterdam den 6den Augustus 1762. Sedert 1796 was hij in 's lands dienst; bekleedde in 1802 de betrekking van Consul-Generaal te Londen en was later Chargé-d'affaires aan het hof te Napels. In Augustus 1808, gelijk wij zagen, door Koning Lodewijk tot Directeur aangesteld van het pas opgerichte Museum, bleef hij gedurende de Fransche overheersching op zijn post en zorgde uit eigen middelen voor de hem toevertrouwde schatten. Na de herkrijging van onze zelfstandigheid werd hij in September 1814 — zooals mede boven door ons is vermeld — in zijn ambt bestendigd, en behoorde hij in 1815 tot de commissie, welke in last had bekomen de door de Franschen geroofde kunstvoorwerpen uit Parijs terug te voeren. Onder hem, als Directeur, waren drie opzichters gesteld, de heeren J. D. Teissier, B. Wolff en J. N. Hodges. Toen eerstgenoemde en de laatste in 1821 stierven, werden in hunne plaats benoemd F. J. Mensard en F. J. Mahy. In 1824 verving G. Lamberts den overleden Mensard, hoofdzakelijk met de opdracht het Prentenkabinet in orde te brengen. Het jaar daarop aanvaardde Mahy eene andere betrekking en werd de opengevallen post verleend aan M. H. Ligthart, die nog in 'tzelfde jaar, na het overlijden van Wolff, tot tweeden opzichter werd bevorderd, terwijl tegelijkertijd het derde opzichterschap werd ingetrokken. Toen hij in 1836 kwam te sterven werd te zijner vervanging H. A. Klinkhamer aangesteld. Na 36

jaar aan 't hoofd der inrichting te hebben gestaan, overleed den 10den Februari 1844 de Directeur C. Apostool en werd zijn opvolger de heer J. W. Pieneman, voorloopig voor den tijd van drie jaar. Ten gevolge van een zeer ongunstig rapport over den toestand van het Museum door den nieuwen titularis weldra uitgebracht, een rapport dat van overdrijving werd beschuldigd en dan ook tegenspraak uitlokte, werd nog in 1844 eene „*Commissie van Toezicht*" benoemd, bestaande uit de heeren Mr. Jer. De Vries, A. Brondgeest en P. E. H. Praetorius; en toen de drie jaren van zijn directeurschap verstreken waren en de heer J. W. Pieneman zijn eervol ontslag verzocht en verkreeg, werd zijn post opgeheven, daarvoor in de plaats een „*Raad van Bestuur*" in 't leven geroepen en daarin de Commissie van Toezicht opgelost, welks leden nu zitting verkregen in dit eerste lichaam, tegelijk met den heer J. W. Pieneman zelven. Twee jaar daarop moest in deze samenstelling wederom verandering worden gebracht door den dood des heeren Brondgeest, wiens zetel in den Raad thans werd ingenomen door den heer N. Pieneman; terwijl na het overlijden van den heer G. Lamberts in 1850 de tweede opzichter H. A. Klinkhamer tot eersten werd verhoogd en door de benoeming van den heer W. J. M. Engelberts tevens in zijne bediening werd voorzien. Tevens trad in dit jaar Mr. Jer. De Vries, wegens hoogen leeftijd, uit den Raad van Bestuur en ontstond wederom drie jaar later eene vacature in dit lichaam door den dood des heeren J. W. Pieneman (8 April 1853): in beider betrekking traden op de heeren P. L. Dubourcq en J. De Vos, Jbz. De in 1860 voorvallende dood van den heer N. Pieneman gaf aanleiding tot de benoeming van den heer J. W. Kaiser.

Nadat er nu gedurende 12 jaren geene mutatie in bestuur of personeel van het Museum plaats vond, maakte het overlijden van den heer H. A. Klinkhamer in 1872 wederom eene nieuwe optreding noodzakelijk. De tweede opzichter, de heer Engelberts, schoof op en de heer P. Kiers werd aangewezen diens openvallend ambt waar te nemen. Na een jaar leed nu ook de Raad van Bestuur opnieuw een verlies, en wel door den dood van zijn ijverig lid Dubourcq (4 Mei 1873), die voor

de bewerking van een verbeterden catalogus gezorgd had — in 1858 uitgegeven — en ook in andere opzichten de belangen van het Museum zeer had ter harte genomen. In zijne vacature werd voorzien door de benoeming van den heer L. M. Beels Van Heemstede. En toen, na gedurende 31 jaren met lust en toewijding voor het Museum te zijn werkzaam geweest, de heer P. E. H. Praetorius, om zijn hoogen ouderdom, in 1875 ontslag verzocht en eervol verkreeg, trad in zijne plaats op Jonkh. W. Van Loon.

Inmiddels had de Raad van Bestuur, sedert de opening van het Museum van Moderne kunst te Haarlem, in vereeniging met den Directeur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen te 's Hage, zijne zorgen ook aan dàt Museum gewijd. De Directeur nu van gemeld Kabinet, de heer J. Z. Mazel, vroeg, na van 1841 af aan met de leden van den Raad van Bestuur zijne bemoeiingen ook te hebben uitgestrekt over de verzameling in „*het Paviljoen*", in 1875 ontslag als hun medelid, 'twelk hem eervol werd verleend, met benoeming van den heer Mr. J. K. J. De Jonge tot zijn opvolger.

Maar nog meer en ingrijpender veranderingen kwamen in dit jaar 1875 en het volgende tot stand. Toen nl. de heer Engelberts, wegens den slechten staat zijner gezondheid zich verplicht zag om zijn ontslag als eersten opzichter aan te vragen, werd zijne betrekking, na bekomen ontheffing er van, niet vervuld, maar den heer J. W. Kaiser het Directeurschap opgedragen zoowel van het Museum van Schilderijen als van het Prentenkabinet. Tegelijkertijd echter hield deze op deel uit te maken van den Raad van Bestuur, in welk lichaam toen, te zijner vervanging, de heer C. Cunaeus optrad. Verder overleed mede in dit jaar de nog voor kort aangestelde heer Kiers, in den loop van 1876 als opzichter door den heer A. De Vries, Az. opgevolgd, terwijl 28 Februari 1876 de Raad van Bestuur ontheven werd van zijn beheer over het Museum van Moderne kunst te Haarlem, en iets later, eervol ontslagen zijnde ook van zijn beheer over het Rijksmuseum, vervangen door eene „*Commissie van Toezicht*", uit vijf leden bestaande, waarin die van den opgeheven Raad dadelijk werden gekozen. De heer J. De Vos, Jbz. meende echter, om zijne hooge jaren,

die benoeming niet te moeten aannemen; de drie overigen deden zulks wel. Door de benoeming nu van Jonkhr. Dr. J. P. SIX werd in de vacature DE VOS voorzien en door die van den heer G. A. HEINEKEN de Commissie voltallig gemaakt, zoodat zij op dit oogenblik dus bestaat uit de heeren L. M. BEELS VAN HEEMSTEDE (Voorzitter), Jonkhr. W. VAN LOON, C. CUNAEUS, Jonkhr. J. P. SIX en G. A. HEINEKEN (Secretaris). Op 11 Juni d. z. j. werd de heer KAISER ontslagen van het beheer over het Prentenkabinet, waarvan de heer J. PH. VAN DER KELLEN als Directeur werd aangesteld, terwijl in 1879 de heer Mr. A. D. DE VRIES, Az. als Onder-directeur aan deze verzameling werd verbonden.

DE CATALOGUS.

De eerste „Catalogus van het Koninklijk Museum van Holland", door den Directeur C. APOSTOOL vervaardigd, werd in 1809 uitgegeven bij de Gebr. VAN CLEEF te Amsterdam en kostte eerst 16, later 14 stuivers. Hij bevatte de beschrijving van 459 nummers schilderijen met opgave alleen van de namen der schilders, dikwijls niet zeer nauwkeurig weêrgegeven, en verder van n^{rs}. 460 tot 502 eene lijst van oudheden en rariteiten, van n^{rs}. 503 tot 532 id. van oudheden in het Departement Drente gevonden, van n°s. 533 tot 536 teekeningen en van n°s. 537 tot 583 de opsomming der teekeningen, door den Bibliothecaris Generaal STRATENUS ten geschenke gegeven.

De tweede werd waarschijnlijk in 1816 uitgegeven en verscheen bij PIPER en IPENBUUR, zonder jaartal, onder den titel: „Catalogus der Schilderijen enz. van 's Rijks Museum te Amsterdam"; prijs 11 stuivers. Hij bestond uit 444 nummers schilderijen, van welke eenige nieuw aangekocht, andere daarentegen van den vorigen catalogus afgevoerd waren; overigens was hij, wat betreft de rariteiten, oudheden en teekeningen, even als de beschrijving der schilderijen, geheel gelijk aan de eerste editie gebleven.

In 1821 verscheen wederom eene uitgave, bij P. DE HENGST EN ZOON, z. j., waarvan de prijs 11 stuivers bedroeg. Deze bevatte 454 nummers schilderijen, waaronder de inmid-

dels aangekochte en eenige andere zijn opgenomen, terwijl op nieuw enkele andere zijn afgevoerd. De oudheden en rariteiten zijn uit de vorige overgedrukt; de oudheden van Drente met 3 nummers vermeerderd, de teekeningen weggelaten.

In 1825 kwam bij dezelfde firma, z. j. en tegen denzelfden prijs eene nieuwe uitgave in 't licht, bevattende 463 nummers schilderijen, van n^{rs}. 464—506 oudheden en rariteiten, van n°s. 507 tot 539 oudheden van Drente. Nieuw opgenomen zijn alleen de laatstaangekochte stukken.

Drie jaar later verscheen „Aanwijzing der schilderijen berustende op 's Rijks Museum te Amsterdam", zonder naam van uitgever of jaartal; de prijs was 60 cents. De oudheden en rariteiten zijn hierin weggelaten, maar voor 't eerst thans opgegeven de geboorte- en sterfjaren van sommige meesters, terwijl de spelling weder is veranderd. In 't geheel komen voor 421 nummers schilderijen, waarvan enkele in den laatsten tijd waren aangekocht, andere door ruil met het Koninklijk Kabinet te 's Hage verkregen; maar wederom andere waren daarvoor en op andere wijze afgevoerd.

Zonder naam van uitgever, daarentegen mèt het jaartal, werd tegen de som van 60 cents in 1830 deze „Aanwijzing" op nieuw verkrijgbaar gesteld, thans uit 415 nummers bestaande. De pas aangekochte zijn opgenomen, maar afgevoerd de 38 verkochte stukken. Overigens is deze uitgaaf geheel gelijk aan de vorige.

In de jaren 1833, '36, '37, '38 en '40 verschenen er eenvoudige herdrukken van, alle met 415 nummers; in 1841 en '43 nieuwe herdrukken, alleen met weglating van de herhaling der namen van de schilders bij elk stuk.

Eene geheel omgewerkte editie der „Aanwijzing" werd in 1846, als de vroegeren zonder aangeving van den uitgever, maar mèt het jaartal en voor 60 cts., in 't licht gezonden. De beschrijving der schilderijen is zeer verkort; de uitheemsche scholen staan afzonderlijk; verscheidene malen zijn stukken aan andere meesters toegekend; enkele zijn afgevoerd; het geheel is vermeerderd met eene lijst van de geschilderde portretten, die op 't Museum berusten, naar den staat en rang der afgebeelde personen geschikt. De catalogus bevat 386 nummers.

In 1847 werd de vorige herdrukt; in 1853 nog eens, en voor 50 cts. in den handel gebracht, ditmaal echter eenigszins gewijzigd: eenige namen zijn veranderd, bovenbedoelde lijst is weggelaten, de zoogenaamde moderne schilderijen zijn afgevoerd, daarentegen weêr opgenomen stukken die vroeger waren verwijderd en bovendien eenige onlangs aangekochte vermeld. Het geheel telt 403 nummers.

Eindelijk werd in 1858 bij Frans Buffa en Zonen een geheel opnieuw bewerkte catalogus in 't licht gegeven, onder den titel van: „Beschrijving der Schilderijen op 's Rijks Museum te Amsterdam, met Fac simile der naamteekens." De prijs was op f 1.25 gesteld. De geboorte- en sterfjaren, benevens de leermeesters der schilders zijn er in aangeteekend, de schilderijen uitvoerig beschreven, maat en stof van deze opgegeven, even als hunne afkomst en de gegraveerde navolgingen, de naamteekens afgebeeld. Verder werd deze uitgaaf voorzien van het „Reglement voor het bezoeken van, en het studeren op 's Rijks Museum te Amsterdam"; eene „Inleiding" van de hand des heeren P. L. Dubourcq; eene „Korte Geschiedenis van den Oorsprong en de Lotgevallen van 's Rijks Museum"; eene „Verklaring van de verkortingen", en achteraan van eene „Alphabetische Lijst van bekende personen, wier portretten op 's Rijks Museum in schilderij aanwezig zijn". Zij bevat 432 nummers, sommige van welke aan een anderen kunstenaar zijn toegekend, terwijl vele voor 't eerst zijn genoteerd.

Tot 1876 zijn van dezen nieuwen catalogus zes drukken verkrijgbaar gesteld; de tweede er van in 1859, onveranderd; de derde in 1864, vermeerderd met de aangekochte stukken, zoodat hij uit 444 nummers bestond; de prijs werd op f 1 gesteld; in 1870 de vierde, door geschenken en aankoopen vergroot tot 451 nummers, en tevens voorzien van eene achteraan gevoegde lijst van 64 schilderijen, uitmakende het legaat van den heer L. Dupper, Wz. Een letterlijke afdruk van dezen verscheen in 1872, en ten slotte in 1876 de 6de druk, met eene inleiding, geteekend: J. W. Kaiser. Eenige veranderingen zijn er in aangebracht: de 64 schilderijen van het legaat Dupper zijn op hunne plaats tusschen de overige stukken ingevoegd

en 23 nieuwe nummers, waaronder het legaat van mejuffr. Liotard opgenomen, zoodat nu 538 nummers of 610 stuks waren beschreven. Overigens was deze druk gelijk aan de vorige, welke sinds 1858 verschenen.

HET GEBOUW.

„Het zwaarste gebouw, dat ooit een koopman te Amsterdam liet bouwen en dat meer een koningspaleis dan een koopmanshuis gelijkt", aldus drukt zich ongeveer de geschiedschrijver der stad M. Fokkens (1662) uit, werd voor rekening der handelaars in geschut en ijzerwerk, Louis en Hendrik Trip, door den bouwmeester Justus Vingboons, tusschen de jaren 1660 en '62, aan den Kloveniersburgwal gebouwd.

Hoewel het statige huis uitwendig, als onder één gevel opgetrokken, één geheel schijnt uit te maken, werd het toch inwendig met de meeste naauwkeurigheid in twee symmetrisch gelijke deelen verdeeld, waarvan dat, 'twelk naar het noorden is gelegen, door Hendrik en het ander door Louis in woon genomen werd. De pracht van dit gebouw werd hoogelijk geroemd; vooral muntte het uit door zijne fraaie gewelven, zijne marmeren en albasten vloeren, gebeeldhouwde en geschilderde ornamenten, zijne schoorsteenen en plafonds. De laatste, waaraan Nicolaas De Helt Stockade zijne kunst had betoond, in de beide groote zalen aanwezig, werden door den dichter Jan Vos zelfs bezongen. Waarschijnlijk zijn die plafonds bij de vertimmering van 1815 aan 't oog onttrokken en is toen mede veel van den zoo geprezen luister verloren gegaan.

In het noordelijk huis stierf Hendrik Trip onverwacht, niet lang nadat hij 't was gaan bewonen; zijn zoon Mattheus ging er zich daarop in vestigen, terwijl nagenoeg gelijktijdig de verdeeling van het tot dusver gemeenschappelijk bezeten geheele gebouw onder de verschillende familieleden plaats greep. Bij den vroegtijdigen dood van Mattheus ging het huis, dat hij bewoond had, gedeeltelijk aan diens zoon Hendrik in eigendom over, die, bewindhebber van de Oostindische Com-

pagnie zijnde, het aan dit College verhuurde. In 1718 had hij reeds eene andere woning betrokken. Het bezit, 'twelk hij met vijf andere erfgenamen deelde, bleef ook onder de volgende geslachten gemeenschappelijk. Een der latere erfgenamen, Gerrit Bicker, liet in 1757 twee $\frac{1693}{7200}$ste aandeelen na, die in 1766 voor de somma van f 25 000 aan de Gereform. Diaconie werden overgedragen. In 1778 was de zoon van Mejuffrouw A. M. Trip haar erfgenaam voor de helft van $\frac{2538}{7200}$ste, welk half aandeel op f 5000 werd geschat. Een gelijk aandeel van hare zuster gold in 1797 niet meer dan f 3500. De Diaconie, welke we zooëven zagen dat in 't bezit was gekomen van $\frac{3386}{7200}$ste, verkocht die in 1801 in publieke veiling aan den heer C. S. Roos, die in 1802 van den heer Twisk nog $\frac{2538}{7200}$ste kocht. Eerstgenoemde betrok daarop het huis, maakte er zijne kunstgalerij voor het publiek toegankelijk, bood gelegenheid tot studeeren aan jonge kunstenaars aan en hield zijne zalen tevens voor het tentoonstellen van schilderijen beschikbaar. Ook ruimde hij de noodige plaats in voor de eerste vergaderingen van het Koninklijk Instituut, van welks 4de klasse hij secretaris was. Maar bij de verplaatsing van den zetel der regeering naar Amsterdam (1808) ontstond er behoefte aan een gebouw voor de vergaderingen van het Wetgevend Lichaam. Te dien einde kocht de Staat de $\frac{5924}{7200}$ste aandeelen van den heer Roos voor f 72 000, nog $\frac{368}{7200}$ste van Baron Van Randwijck en bovendien $\frac{540}{7200}$ste deelen van mevr. de wed. Alewijn. Het Wetgevend Lichaam en het Instituut maakten nu gezamenlijk van het huis gebruik, totdat het gedurende onze inlijving bij Frankrijk aan den Raad van Liquidatie en zijn Voorzitter werd toegewezen. Eerst in 1829 gelukte het aan het Land, — reeds in het bezit van $\frac{6832}{7200}$ste gedeelten — de nog ontbrekende $\frac{368}{7200}$ste voor f 2000 van Baron Bentinck aan te koopen.

De andere helft, het zuiderhuis, door Louis Trip nagenoeg 24 jaar bewoond, kwam bij zijn overlijden aan den heer Valckenier en mejuffr. M. Trip De Marez. De zoon van deze laatste bleef het bewonen. Hij overleed ongehuwd en het huis kwam toen, voor zoover zijn aandeel strekte, aan zijne neven. Het werd sedert verhuurd, eerst aan den heer Van der Stell en later, in 1750, aan den heer Gerrit Braamcamp. Deze bracht

er zijne belangrijke verzameling schilderijen in over, ze er zeer vermeerderende, en verliet het in 1765. Nadat het gebouw in eigendom was gekomen aan den heer Louis Trip De Marez, werd het door hem in 1771 aan de stad Amsterdam vermaakt, onder verband van vruchtgebruik voor de nakomelingen zijner familie. Eerst in 1842, na het overlijden van den laatsten erfgenaam en een langdurig proces, bekwam de stad den onbetwisten eigendom er van. Intusschen was het, onder het beheer der Weeskamer, weder verhuurd: tot 1774 aan de wed. Ole Keralff, toen aan de wed. Rendorp, tot 1799, vervolgens aan den heer H. C. Serrurier en eindelijk tot 1808 aan den heer S. M. Simons. Toen het door Koning Lodewijk opgerichte Instituut in 1811 door Keizer Napoleon was bevestigd, gelastte De Celles, de Prefect van het Departement der Zuiderzee, het huis voor dit college in te ruimen, zoodat de stad thans gedwongen werd de f 1600 huur, die het tot op dien tijd opbracht, aan de Weeskamer te betalen.

Zooals wij vroeger gezien hebben, was reeds in 1811 de Stedelijke Regeering, nadat zij door de handelwijze van het Fransch bewind er toe gekomen was zich als de eigenares van het pas gestichte Museum te beschouwen, er op bedacht de Trippenhuizen als gebouw daarvoor te doen inrichten. Zij liet met dit doel door den stadsarchitect A. Van der Hart een plan van vertimmering ontwerpen, waarvan, door de omstandigheden, wel vooreerst geen gebruik werd gemaakt, maar dat toch ten grondslag is gelegd bij de verbouwing, welke in 1814 werd ondernomen, toen door den Souvereinen Vorst besloten was, dat het Museum naar de genoemde huizen zou verplaatst worden. Geraamd op f 14000, bedroegen de kosten evenwel f 24000. Natuurlijk waren voor de vertimmering eenige schikkingen tusschen de beide lichamen, welke de huizingen zouden bewonen, noodig. Ten gevolge daarvan werden de voorzalen tot ééne groote zaal vereenigd, ten dienste van de openbare vergaderingen van het Instituut, en later tevens aangewezen voor de prijsuitdeelingen der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten. Verder werden de diensttrappen weggebroken, evenals de fraaie groote schoorsteenen, en de geschilderde plafonds òf overgeschilderd òf met stukadoorswerk

bedekt. Maar toch gaf op den duur de samenwoning van twee instellingen, die zich beide trachtten te ontwikkelen, aanleiding tot moeielijkheden. Reeds werden deze in 1823 ten deele verholpen door eene meer bepaalde verdeeling der derde verdieping; grooter werden ze echter toen in 1851 het Instituut werd opgeheven en vervangen door de „*Koninklijke Academie van Wetenschappen*", welke in plaats van éénmaal 's jaars — zooals het eerste lichaam — geregeld elke maand eene openbare vergadering hield; ja, zij klommen nog, nadat bij besluit des Konings van 24 Februari 1855 het doel der Academie ook uitgestrekt werd tot taal en letterkunde en van nu af aan de vergaderingen om de 14 dagen plaats zouden hebben. Vandaar dat de groote zaal in 1858 wederom in tweeën werd gedeeld. Voor het afgestane zuidergedeelte er van verkreeg nu het Museum eene localiteit aan de noordzijde, waarmede de bibliotheek der Academie werd verminderd.

Het uitwendige der Trippenhuizen heeft in den loop der tijden minder veranderingen ondergaan dan het inwendige. Alleen de vier prachtige mortieren, welke op de hoeken van het dak stonden, zijn verwijderd. Zij waren nl. door den invloed van het weer eindelijk in zulk een vervallen staat gekomen, dat er in 1846 maatregelen ter voorziening dringend noodig waren. Na lange beraadslagingen in de 4de klasse van het Instituut en daarbuiten is men ten slotte tot de geheele opruiming dezer karakteristieke bouwdeelen overgegaan.

Sedert 1838 is het onderhoud van het gebouw opgedragen geweest aan den Hoofd-Ingenieur van den waterstaat der provincie Noord-Holland, maar in 1878 werd een door de Regeering benoemd bouwkundige er mede belast.

Niettegenstaande alle middelen evenwel, aangewend om het huis, waarin het Museum is gevestigd, aan zijn doel te doen beantwoorden, is men daarmeê toch niet naar wensch geslaagd. Reeds in 1834 werd door den Directeur geklaagd over gebrek aan ruimte en onvoldoend licht. En deze klachten werden zóó dikwijls herhaald, daarbij zóó nadrukkelijk gewezen op 't gevaar van brand, door de inklemming tusschen andere woningen, dat de Regeering ten langen leste besloot

het tegenwoordige, wel eens „*pakhuis van schilderijen*" genoemde gebouw te doen vervangen door eene stichting, der Nederlandsche kunst meer waardig, en waarin zij tevens hare hooge roeping beter zal kunnen vervullen. Het vooruitzicht bestaat reeds dat onze kostbare verzameling binnen weinige jaren naar deze geschikter woning zal kunnen worden overgebracht.

HOLLANDSCHE SCHOOL.

PIETER VAN ANRAADT.

Tweede helft der XVIIde Eeuw.

Waar en wanneer deze schilder geboren en gestorven is, wordt nergens vermeld; alleen weet men van hem, dat hij gehuwd was met de dochter van den Deventer dichter en apotheker Jan Van der Veen, en dat hij in 1672 zich met zijn gezin te Amsterdam nederzette. De vroegere woonplaats zijner vrouw en zijne manier van schilderen, vooral van kleinere figuren, overeenkomende met die van Gerard Terburg, die gedurende de laatste helft zijns levens insgelijks te Deventer gevestigd was, wettigen het vermoeden dat hij aldaar een leerling is geweest van dezen voortreffelijken kunstenaar.

Anraadt schilderde portretten en regentenstukken, o. a. in 1674 het regentenstuk, hetwelk tegenwoordig in het stedelijk Museum te Haarlem hangt, en in 1675 de Regenten van het Huiszittenhuis te Amsterdam, thans in het Armenhuis aldaar geplaatst.

1. MANSPORTRET.

H. 77. B. 63. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld met krullend haar, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, gehuld in zwarten zijden mantel met platten linnen kraag.

Pieter van
Anraadt a
1671

Aangekocht verkooping Broers te Utrecht, 1873. f 35.

PIERT ARYAENSZ, gen. LANGE PIER.

1507—1573.

Hij was de zoon van een kousenwever te Amsterdam en leerling van ALLARD KLAESZ, portretschilder aldaar. Voorzien van aanbevelingsbrieven bezocht hij de Zuidelijke Nederlanden, o. a. Antwerpen, waar hij in 1535 als meester in het St.-Lucasgilde werd opgenomen, in het huwelijk trad en in 1552 het poorterrecht verkreeg. Hij schilderde eerst keukenstukken, later Gewijde Historie, bijv. het altaarstuk van het hoogaltaar in de Nieuwe kerk te Amsterdam, hem door burgemeester JOOST SYBRANDTZ BUYCK ter vervaardiging opgedragen, maar, evenals vele dergelijke, bij den beeldenstorm in 1566 vernield. ARYAENSZ overleed in zijne geboortestad en werd den 21sten September 1573 begraven in de Oude kerk; hij liet drie zoons na, die alle schilders waren, PIETER, AART en DIRK. Deze laatste, de jongste, overleed te Fontainebleau; de beide anderen werden bij hun vader ter aarde besteld, blijkens 't grafschrift op de zerk, in 1675, wijl het oude was uitgesleten, in dezer voegen vernieuwd:

„De Meester Schilder Lange Pier
Met beyd' zyn Soonen, schilders hier,
Begraven, lang en oud bejaart,
Blyven noch al in kunst vermaart.
Anno MDCLXXV.

2. DE EIERDANS.

H. 82. B. 163. P. Fh. van den danser 69.

Aan de rechterhand danst een jonkman, zonder schoenen aan de voeten, bij een met krijt op den vloer getrokken kring, in de nabijheid waarvan een ei, een houten nap en andere voorwerpen liggen. In het midden, bij een vuurhaard, waarboven een pot hangt, zit een tweede jonkman, met eene schuimspaan in de hand, lachende naar den danser te kijken, achter hem zit eene oude vrouw het spel te bewonderen. Aan de andere zijde van den haard staat een doedelzakspeler, door eene beweging met de hand zijne verbazing te kennen gevende. Vóór hem is een rond tafeltje geplaatst, waarop een roode aarden schotel met brood en gebakjes en andere voorwerpen, terwijl een vroolijk man, een bierpot in de opgeheven hand, vóór deze tafel is gezeten en zingt; hij leunt met zijn linker-

arm op den schouder eener jonge vrouw, die eene mand bij zich heeft en naar den danser wijst. Aan den linkerkant ziet men, door een venster, een boomrijk verschiet, aan de tegenovergestelde zij een man, en eene vrouw die voor een jongetje de onderdeur opent.

Boven den schoorsteen staat het jaartal 1557.

In 1839 aangekocht van Kolonel VON SCHEPELER te Aken, en door tusschenkomst van den Minister van B. Z. ontvangen.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

JAN ASSELIN, gen. KRABBETJE.

1610—1660.

Geboren te Dieppe, was hij een leerling, naar men meent, van ESAYAS VAN DE VELDE; in zijne landschappen heeft hij de schilderwijze van CLAUDE GELÉE (LORRAINE) gevolgd, die te Rome leefde in den tijd, waarop hij deze stad bezocht. Hier is het geweest dat hij, om zijne verdraaide hand en kromme vingers, den bovengemelden bijnaam ontving. Op zijne terugreis naar het vaderland, vertoefde hij eenigen tijd te Lyon, waar hij met zijne stukken grooten roem verwierf en in 1645 in het huwelijk trad met de jongste dochter van HOUWAERT KOOIMAN, een Antwerpenaar, wiens oudste de echtgenoote was van den schilder NICOLAAS DE HELT STOCKADE. Den 24 Januari 1652 kocht ASSELIN, tegelijk met zijn zwager, FERDINAND BOL, en GOVAERT FLINK het poorterrecht van Amsterdam, alwaar hij zijne laatste levensjaren schijnt te hebben gewoond, en althans gestorven is. REMBRANDT heeft zijn portret geëtst.

3. ZINSPELING OP DE WAAKZAAMHEID VAN DEN RAAD-PENSIONARIS JOHAN DE WITT.

H. 139. B. 169. D. levensgroot.

Een witte zwaan, met uitgespreide vlerken en gekromden hals, verdedigt haar nest met eieren tegen een zwemmenden waterhond.

Onder den Zwaan leest men: De Raad-pensionaris.

op de eieren: Holland.
bij den hond: De viant van de Staat.

Verkooping Gildemeester te Amsterdam, 1800. f 95.

Uit het nationale museum, 's-Gravenhage, 1808.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

---

4. RUITERGEVECHT.

H. 48. B. 72. P. Fh. te paard 17½.

Een officier, in geelgrijze uniform met roode sjerp, komt met uitgetogen zwaard op een wit paard door eene beek naar den toeschouwer aangereden, terwijl een geknield krijgsman zijn geweer op hem aanlegt. Ter linkerzijde ziet men een ruiter in galop, het zwaard opgeheven; verderaf is een groep vechtenden, ruiters en voetvolk, waaronder een gevallen krijgsman, die door een paard in het hoofd wordt gebeten. Aan den overkant eener rivier staat eene belegerde vesting in brand. Het verschiet is bergachtig, de lucht links bewolkt en door kruitdamp verduisterd.

Jean Asselin
F. 1646.

Verkooping Daniel De Jongh Sr., Rotterdam, 1810. f 300.

Kabinet Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

ADRIAEN BACKER.

1636—1686.

Geboortig van Amsterdam, blijkt uit de volgende aanteekening in het Puiregister dier stad, het juiste jaar, waarop hij ter wereld kwam:

„3 Aug. 1669 ADRIAEN BACKER van Amsterdam schilder out 33 jaer ouders doot, geassisteerd met JACOB BACKER syn broeder op de Colck, en ELSJE COLYN van Amst. out 35 jaer geassistrt met JANNETJE COLYN hare zuster op de N. Z. Achterburgwal."

Waarschijnlijk was ADRIAEN, evenals zijn broeder JACOB, een leerling van zijn oom JACOB BACKER, die tot de discipels van REMBRANDT behoort. Beide broeders schilderden historie- en schutterstukken benevens portretten. Van ADRIAEN zijn bekend: de Sabijnsche maagdenroof, 1671, te Brunswijk; het Laatste Oordeel, in het paleis te Amsterdam, en eenige schutterstukken, mede aldaar.

5. PORTRET VAN DANIËL NIËLLIUS.

H. 108. B. 86. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in driekwart, naar de linkerzijde gewend, in zwarte kleeding met platten kraag; in de linkerhand een brief waarop de woorden: „Voorz..... Heer.... Niellius.... Alckmaer."

In den grond rechts staat bovenaan: Aetatis suae 61.

ABacker fec
1671.

Aangekocht in 1874 voor f 500.

DANIËL NIËLLIUS was opzichter der Remonstrantsche gemeente te Alkmaar, en waarschijnlijk de zoon van den om zijne Arminiaansche gevoelens vervolgden CAROLUS NIËLLIUS of NIELLE, die in zijne laatste levensjaren te Amsterdam werkzaam was en in 1652, 27 December, te 's-Gravenhage overleed.

JAN DE BAEN.

1633—1702.

Geboren te Haarlem den 20sten Februari 1633, ontving hij eerst van zijn oom PIEMANS, later van JACOB BACKER onderricht in de kunst, en maakte weldra zooveel naam, dat hij door koning KAREL II uitgenoodigd werd zich naar Engeland te begeven, alwaar hij niet alleen vele andere portretten schilderde, maar ook die van den vorst zelven en zijne gemalin. Na een kort oponthoud in den vreemde vestigde hij zich te 's-Gravenhage, waar hij door tal van aanzienlijken en gekroonde hoofden werd aangezocht hen af te beelden. Ook LODEWIJK XIV deed hem in het noodlottige jaar 1672 verzoeken zijn portret te maken, maar DE BAEN, die kapitein bij de Haagsche schutterij was, weigerde naar den koning te gaan en diens voorstel aan te nemen. Nochtans bleef hij de gunst van den grooten monarch behouden, die hem dikwijls over het aankoopen van kunstwerken liet raadplegen. Zijn roem en voorspoed heeft den nijd van velen tegen hem opgewekt, ja zelfs stond hij eenmaal, van den kant eens ongenoemden Frieschen kunstbroeders, bloot aan een aanslag op zijn leven, die gelukkig verijdeld werd. DE BAEN schilderde meestal portretten; men wijst ook eene door hem geëtste prent aan. Hij overleed te 's-Gravenhage, in Maart 1702. Van zijne kinderen had zich zijn zoon en leerling JACOBUS als portretschilder reeds met eere bekend gemaakt, toen hij op 27jarigen leeftijd, nog twee jaren vóór zijn vader, te Weenen stierf.

6. PORTRET VAN DEN RAAD-PENSIONARIS Mr. JOHAN DE WITT.

H. 120. B. 94. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, staande, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, gekleed in het zwart, met witten linnen kraag, waarover lang donkerbruin haar hangt; de linkerhand ligt op de borst en de rechter is op eene balustrade geleund. De achtergrond geeft een gezicht op eene Statenvergadering te 's-Gravenhage.

Gegraveerd door L. VISSCHER.

Uit het nationale museum, 's-Gravenhage, 1808.

JOHAN DE WITT was de tweede zoon van Mr. JACOB DE WITT en ANNA VAN DEN CORPUT, en geboren te Dordrecht op den 24sten September 1625. Na met zijn ouderen broeder CORNELIS de hoogeschool te Leiden bezocht te hebben (1641—45), waar hij zich op de rechtsgeleerd-

heid toelegde, maar uit liefhebberij ook ijverig de wiskunde beoefende, ondernam hij met dezen eene reis naar Frankrijk, Zwitserland en Italië en promoveerde hij, waarschijnlijk te Orleans, in de beide rechten. Spoedig na hun terugkomst werd JOHAN pensionaris van zijne geboortestad (1650) en drie jaren later, ofschoon pas 28 jaren oud, met algemeene stemmen tot Raad-pensionaris van de Staten van Holland benoemd. 19 jaar lang heeft DE WITT in deze betrekking zijn land gediend en bestuurd met weergaloos talent en algeheele, belangelooze toewijding en liefde. Met uitnemende geestvermogens toegerust, had hij zich eene uitgebreide, ja verbazende zaakkennis, tot in de kleinste bijzonderheden, verworven, vooral op het gebied van binnen- en buitenlandsche politiek, van staathuishoudkunde, financiën en zeewezen; was hij onvermoeid en onafgebroken werkzaam voor de belangen, de zelfstandigheid en de verheffing van den jongen Staat, welks voorspoed en bloei den nijd en de ijverzucht opwekte van machtige naburen; en kenmerkten zijne daden zich steeds door stipte trouw en onkreukbare eerlijkheid. Onder zijne leiding, — want hij was eerder het alvermogend hoofd der Republiek dan de nederige dienaar der Staten van Holland—, was 's-Gravenhage het middelpunt der diplomatie van Europa; vervulde Nederland eene der voornaamste rollen op het staatkundig tooneel van dit werelddeel, en werd hare vriendschap niet minder door velen gezocht dan hare vijandschap gevreesd.

De geweldige gebeurtenissen van 1672, met name de omwenteling, welke WILLEM III aan het roer van den Staat plaatste, dwongen DE WITT zijn gewichtig ambt neer te leggen; den 4den Augustus vroeg en verkreeg hij, onder de meest koele bewoordingen, zijn ontslag van de Staten van Holland, onder toekenning van het recht om zitting te nemen in den Hoogen Raad. Inmiddels was de bekende aanslag op zijn leven door JACOB VAN DER GRAAF gepleegd, aan welken de groote man slechts ontkomen schijnt om eenige weken later, op den noodlottigen 20sten Augustus, tot eeuwige schande van allen, die het hadden kunnen verhinderen, met zijn broeder door eene bende volks laaghartig te worden vermoord.

JOHAN DE WITT had zich den 16den Februari 1655 in den echt begeven met WENDELA BICKER, dochter van JAN BICKER, voormalig burgemeester van Amsterdam, en van AGNES DE GRAEFF. Zijne vrouw stierf den 1sten Juli 1668 en liet hem drie dochters, ANNA, AGNETA en MARIA, en twee zoons JOHAN en JACOB, na.

7. PORTRET VAN Mr. CORNELIS DE WITT, BURGEMEESTER VAN DORDRECHT.

H. 120. B. 94. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, staande, van voren gezien, in eene rijk met gouden galon, franje en zwarte strikken versierde marine-

uniform; aan een zwaar gestikten bandelier is een zwaard bevestigd; om den hals is een kanten kraag, waarover het lange haar hangt. In de rechterhand houdt hij een bevelhebbersstaf. Op den achtergrond zijn eenige voor anker liggende schepen afgebeeld. Het hoofd komt tegen een rood gordijn uit.

Uit het nationale museum, 's-Gravenhage, 1808.

Broeder van den Raad-pensionaris, ontving CORNELIS DE WITT, geboren 25 Juni 1623 te Dordrecht, dezelfde opleiding als JOHAN, trad in 1648 als schepen zijner vaderstad, in het openbare leven op, en huwde 21 September 1650 MARIA, de 18jarige dochter van JOHAN VAN BERCKEL, ontvanger-generaal van Holland. Vijf kinderen sproten uit dezen echt, twee zoons JACOB en JOHAN, en drie dochters ANNA, MARIA en WILHELMINA.

Onder de aanzienlijke waardigheden, door CORNELIS DE WITT bekleed, noemen wij, behalve het bovengenoemde schepenambt, die van Ruwaard, — dat is Baljuw — van den lande van Putten, en van burgemeester zijner vaderstad (van 1666—67), welke hij eene reeks van jaren in de vergadering der Staten van Holland vertegenwoordigde. In 1667 was hij gevolmachtigde der Staten-Generaal op de vloot, die naar Chattam voer. Ter herinnering aan dien tocht ontving hij van de Staten van Holland een gouden kop ten geschenke, waarop „het fameus exploict" was afgebeeld, en werd door de magistraat van Dordrecht, — waar bij zijne terugkomst groote feestelijkheden te zijner eere plaats hadden —, besloten zijn portret, met het verbranden der Engelsche vloot in het verschiet, op het stadhuis te plaatsen. Deze schilderij, door J. DE BAEN vervaardigd, bereikte eerst in 1670 hare bestemming en werd, gelijk bekend is, twee jaren later, tijdens de troebelen, welke de verheffing van WILLEM III ten gevolge hadden, door het gepeupel vernield.

De gebeurtenissen van dit jaar leidden tevens tot het noodlottig uiteinde van CORNELIS DE WITT. Door den beruchten TICHELAAR, barbier te Piershil bij Dordrecht, laaghartig beschuldigd hem tot een aanslag op het leven van den Prins te hebben willen overhalen, werd hij op de Gevangenpoort te 's Hage in verzekerde bewaring gesteld, op de pijnbank gebracht, en, niettegenstaande van zijne schuld geen bewijs kon geleverd worden, van al zijne ambten en waardigheden vervallen verklaard en voor altijd uit Holland verbannen. Op den dag waarop hij, ingevolge dit vonnis, uit zijn kerker zou ontslagen zijn, werd hij tegelijk met zijn broeder vermoord (20 Aug. 1672).

8. DE LIJKEN VAN DE GEBROEDERS DE WITT.

H. 67. B. 45. D. Fh. 23.

Aan eene wipgalg hangen de mishandelde lijken. Op den voorgrond staat een teekenaar, die door een bediende met eene fakkel, het eenige licht in dit tafereel, wordt bijgelicht.

Achter op de schilderij is een papier geplakt, waarop staat: „Dit syn de lycken van Jan en Cornelis De Witt, door een voornaem schilder naer het leven afgeschildert, soo als deselve des avonts ten elff ueren noch aen de wip hingen. Cornelis is die geene sonder paruick, Jan De Witt met syn eygen hair. Dit is het eenichste principael naer het leven gedaen den XX Augusti MDCLXXII en daerom veel gelt waerdigh."

Het stuk, door C. Kramm vermeld, 't welk in het laatst der XVIIIde eeuw aan F. Van Mieris werd toegeschreven, en aan IJver voor f 10 verkocht werd, is waarschijnlijk deze schilderij.

Geëtst door C. Rogman.

Uit het nationale museum te 's-Gravenhage, 1808.

Toen het vonnis tegen Cornelis De Witt was uitgesproken, begaf zich de gewezen Raad-pensionaris, op verzoek zijns broeders, naar de Gevangenpoort, tevens met het doel hem daar van daan te voeren. Maar nauwelijks was hij ter plaatse aangekomen, of eene groote menigte volks, hoofdzakelijk van de burgerklasse, verzamelde zich, door Tichelaar opgeruid en onder onheilspellende teekenen, voor den kerker, ten gevolge waarvan eerst de Haagsche schutterij, weldra ook drie afdeelingen ruiterij bevel ontvingen de wacht voor de bedreigde plaats te betrekken. Op gerucht evenwel, dat het landvolk uit de omstreken zich met de te hoop geloopen menigte uit de stad wilde vereenigen, kregen twee van de afdeelingen ruiterij last zich te verwijderen en de toegangen tot Den Haag te bezetten. De De Witten, door den oploop reeds verhinderd het gebouw te verlaten, waren nu aan de woede der burgers prijs gegeven. Een deel der schutterij zelve maakte gemeene zaak met de ontzinde hoop, die weldra de deur der gevangenis openliep en naar boven drong. Cornelis, die, lijdende aan de gevolgen der ondergane pijniging, nog te bed lag, werd uit zijn ledekant gehaald en, half gekleed als hij was, met zijn broeder, de trappen af en op straat gesleurd. In het gewoel onder den voet geraakt, werd hij spoedig door degenstooten en musketkogels omgebracht, terwijl Johan, gewond door eene speer en

een pistoolschot, mede met eene geweerkolf werd doodgeslagen. Terwijl nu eenige burgers zich verwijderden, werden de ontzielde lichamen door de overblijvenden, uit het schuim der Haagsche bevolking, naar het zoogenaamde „Groene Zoodje" gesleurd, alwaar ze bij de beenen aan de wipgalg werden opgehangen; dat van den Ruwaard eene sport hooger dan 't lijk zijns broeders. De lichamen waren toen genoegzaam naakt uitgeschud, en niettegenstaande ze reeds deerlijk mishandeld waren, ging men hiermede toch voort, zóó, dat de bijzonderheden te schandelijk en afgrijselijk zijn om vermeld te worden. Deze schennis duurde van vijf uren des namiddags tot aan de schemering, toen men tot veiling en verkooping der ledematen en kleederstukken overging. Den verderen avond bleef het rustig. Omtrent half elf werden de lijken door iemand, bij fakkellicht, uitgeteekend, en te middernacht, op last der Staten van Holland door vijf dienaars, onder bescherming van eenige ruiterij, afgenomen en naar de woning van den Raad-pensionaris gebracht.

DAVID BAILLY.

1584—1638.

Zoon van Pieter Bailly, — een schilder, van Antwerpen afkomstig, die zich te Leiden had neergezet en dáár zijn bestaan vond in het geven van lessen in het schrijven en schermen —, oefende David, te Leiden geboren, zich aanvankelijk bij zijn vader in het teekenen, daarna in het graveeren bij Jacob De Gheyn. Zijne liefde voor de schilderkunst deed hem echter reeds na verloop van een jaar de werkplaats van Adriaan Verburg bezoeken en in 1601 naar Amsterdam vertrekken, waar hij zich onder de leiding van Cornelis Van der Voort op het portretschilderen toelegde. Tot 1608 bleef hij bij dezen werkzaam en ging toen naar Duitschland en Italië om zich verder te bekwamen. Vijf jaren bleef hij op reis; op zijn terugtocht naar het vaderland bezocht hij onderscheidene Duitsche hoven, waar hij proeven van zijne kunst heeft achtergelaten; in 1613 vestigde hij zich voor goed te Leiden. Gedurende zijne laatste levensjaren vervaardigde hij ook portretten met de pen, die luchtig werden opgewasschen en waarmede hij veel lof inoogstte. Waarschijnlijk heeft hij ook gegraveerd. Hij stierf vermoedelijk te Leiden.

9. PORTRET VAN MARIA VAN REIGERSBERGEN.

H. 18. B. 14. K. Hh. 4.

Borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, gekleed in het zwart, met een breed uitgespreiden kraag om,

welke met eene rozet van rood lint op de borst is bevestigd en waaromheen eene zware gouden keten hangt.

D. Baillij. fecit A° 1626.

Uit het nationale museum, 's-Gravenhage, 1808.

De vermaarde echtgenoote van Hugo de Groot werd den 7den October 1589 uit een oud Zeeuwsch geslacht te Veere geboren, waar haar vader burgemeester was. Op 19jarigen leeftijd schonk zij hare hand (2 Juli 1608) aan den vurig door haar om zijne geleerdheid bewonderden De Groot. Na 10 gelukkige huwelijksjaren grepen de noodlottige gebeurtenissen plaats, welke De Groot in Juni 1619 in levenslange gevangenschap voerden en hem van al zijne goederen beroofden. Gelukkig dat zijne vrouw zijn kerker met hem mocht deelen, waar het verblijf hun echter ondragelijk gemaakt werd door de kwellingen van den luitenant der bezetting van 't kasteel, Prouninck, waardoor de Staten-Generaal, maar tevergeefs, hoopten hem te bewegen genade te vragen. De aanhoudende plagerijen deden eindelijk op pogingen ter ontvluchting zinnen, en in Maart 1621 gelukte het der schrandere gade, geholpen door hare trouwe dienstmaagd Elsje van Houweningen, haar echtgenoot door de bekende list uit de gevangenschap te bevrijden. De Groot begaf zich naar Parijs, weldra gevolgd door zijne uit den kerker ontslagen Maria.

Werd hij in zijne nieuwe woonplaats met veel onderscheiding behandeld, ook zijne moedige gade werd overal met eerbetoon en hartelijkheid ontvangen, ja, haar naam werd beroemd in geheel het beschaafde Europa. In alle bemoeiingen van het dagelijksch leven bleef zij de rechterhand van haren geleerden echtgenoot; menigmaal ondernam zij in 't belang van hem en haar gezin moeielijke, soms gevaarlijke reizen naar 't vaderland, en toen hij tot Zweedsch gezant aan het Fransche hof was benoemd, toonde zij zich even geschikt te verkeeren in de aanzienlijke kringen, waarmede zijne hooge waardigheid haar dikwijls in aanraking bracht. Toen De Groot, in 1645 naar Zweden vertrokken, op zijne terugreis te Rostock was overleden (28 Aug.), ging zijne weduwe weldra naar 's-Gravenhage, waar zij hare overige dagen aan de zorg voor hare kinderen wijdde. Zij overleed den 19den April 1653. Haar huwelijk was met 3 zonen en 3 dochters gezegend geweest.

LUDOLF BAKHUIZEN.

1631—1708.

Den 18den December 1631 te Emden geboren, was Ludolf, de zoon van Gerard Bakhuizen, secretaris dezer stad, bij dezen als klerk het eerst werkzaam. Op ruim 18jarigen leeftijd evenwel, in 1650, werd hij naar Amsterdam gezonden om er den koophandel te leeren; maar de wandelingen langs het IJ deden zijne liefde voor de kunst ontwaken en weldra teekende hij met de pen schepen en zeegezichten. Ten einde zich de kunst van schilderen met olieverf eigen te maken, trad hij in de leer bij Aldert Van Everdingen; later stond hij waarschijnlijk onder de leiding van den zeeschilder Hendrik Dubbels, en maakte zulke verrassende vorderingen, dat hij spoedig als een der eerste meesters op zijn terrein zich kennen deed, zóó zelfs, dat het stadsbestuur van Amsterdam in 1665 hem de schilderij bestelde, welke aan Lodewijk XIV ten geschenke zou worden aangeboden, en dat Czaar Peter en andere vorsten hem dikwijls in zijne werkplaats bezochten. Voor zijne kunst stelde Bakhuizen zelfs meermalen zijn leven in gevaar: onder storm en zwaar weêr bezocht hij toch verscheidene keeren de Zuiderzee tot het maken van studies.

Op 2 Juni 1680 huwde hij Anna De Hooghe, uit welk huwelijk een zoon geboren werd, Johannes genaamd, die de vader was van den bataillesschilder Ludolf Bakhuizen II (geb. 29 Aug. 1717, overl. 16 Maart 1778); hij overleed te Amsterdam den 17den November 1708.

Als zijne voornaamste leerlingen kunnen genoemd worden Jan Klaesz Rietschoof en zijn zoon Hendrik Rietschoof, Michiel Middersteg, Jan Dubbels en Pieter Coopse.

10. DE RAAD-PENSIONARIS JOHAN DE WITT, ZICH ALS GEMACHTIGDE DER STATEN-GENERAAL IN 1665 AAN BOORD BEGEVENDE VAN DE NEDERLANDSCHE VLOOT.

H. 89. B. 137. D. Fh. 23.

Op den voorgrond, ter linkerzijde, ziet men den Raadpensionaris met zijne vrouw; hij is in admiraalsuniform gekleed, zij heeft eene huif over het hoofd. Iets verder trekken eenige krijgslieden op, door een heer voorafgegaan. Aan den rechterkant zitten eenige visschers met vrouwen en kinderen op den grond en worden pakken en kisten naar een havenhoofd gebracht, 'twelk met krijgslieden is bezet en waarbij eenige

lichte vaartuigen liggen. In het midden der schilderij is het schip „Hollandia", gevolgd door de andere bodems der oorlogsvloot.

De lucht is helder, er waait eene stijve bries.

Gekocht voor f 1600.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Na den ongelukkigen zeestrijd tegen de Engelschen op 13 Juni 1665, was met inspanning van alle krachten, de vloot der Vereenigde Gewesten reeds in weinige weken geheel hersteld en in staat weder uit te loopen. Zij bestond uit 93 oorlogsschepen, ruim 20 jachten en galjoten, 12 branders en de noodige voorraadschepen, en werd onder het opperbevel geplaatst van De Ruiter, die juist terugkeerde van eene expeditie naar de kust van Guinea en de Westindische eilanden. Eene Commissie van 3 gemachtigden der Staten-Generaal, Johan De Witt, Rutgert Huigens en Joan Boreel, door Hunne Hoogmogenden benoemd „tot observantie van de goede discipline" vergezelde de vloot, ten einde zóó al datgene te voorkomen, wat oorzaak was geweest van de nederlaag bij Lowesthoff en de daarop gevolgde verwarring in het zeewezen.

14 Augustus, een paar dagen vóór De Ruiter zich bij haar voegde, werd de vloot, welke bij Texel zeilree lag, door het Spanjaardsgat in zee gebracht door den Raad-pensionaris, die tegen het beweren der kapiteins en loodsen in, dat wind noch gelegenheid daartoe gunstig was, zelf het dieplood in de hand nam en met het schip, waarop hij zich bevond („de Delfland"), de overigen vooruit ging. Na een korten tocht in het Noorden, waarop men herhaaldelijk, vooral den 9 September, door weêr en wind geteisterd werd en niets van belang kon uitrichten, keerde men zwaar beschadigd, half September, weer in de havens terug. Daar men evenwel onzerzijds de hoop bleef koesteren den vijand nog te kunnen aantreffen, werd eerst besloten in de nabijheid der Hollandsche kust weer te gaan kruisen; toen dit niet baatte, stak men zelfs in October naar de Engelsche wateren over, maar met denzelfden vergeefschen afloop: voortdurende stormen benevens ziekten aan boord verijdelden alle pogingen, en op 1 November zette men voor goed koers naar het vaderland. Eerst in 't volgend jaar herstelde eene glansrijke overwinning den ge-

krenkten roem onzer zeemacht. Verschillende schepen waren op deze tochten vergaan of in Engelsche handen gevallen, o. a. had het schip „de Delfland" zoozeer averij bekomen, dat De Witt en zijne medeafgevaardigden genoodzaakt waren geweest op een ander vaartuig, de nieuw aangekomen „Hollandia" over te gaan. Het is deze gebeurtenis, welke door onze schilderij wordt voorgesteld en waarop gedoeld werd door een bericht, waarschijnlijk door de eigen hand van Bakhuizen geschreven, vroeger achter op het doek geplakt, luidende: „Dit Schilderye verbeeldende het vertrek van den Raad-pensionaris Johan De Witt, den 13 Sept. 1665 na boord van het schip Hollandia met de groote vloot, bestemt tegen Engeland, is ter gedachtenisse geschildert door Ludolf Bakhuizen. A°. 1671."

11. GEZICHT OP HET IJ VOOR AMSTERDAM, VAN DEN MOSSELSTEIGER GENOMEN.

H. 79. B. 65. D. Fh. 14.

Op den steiger staat de schilder zelf, in het zwart gekleed; in zijne nabijheid zit een visscher op eenige koffers. Tegen de leuning van eene trap rust een heer in marine-uniform, bevelen gevende aan een met een pak beladen matroos, naast wien een visscher naar zee staat te kijken. Eenige vrouwen en kinderen zitten op de trap en op een kruiwagen. Op den steiger liggen en staan pakken, kisten en m. a.; een marktschip steekt van wal, er heerscht veel handelsbeweging en op het water drukke scheepvaart. Dit laatste kabbelt licht, de lucht is helder, maar aan den horizon zijn eenige wolken zichtbaar.

1673.
L Backbuy

Verkooping G. Van der Pot te Rotterdam, 6 Juni 1808. f 1005.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

12. WOELIGE ZEE, BIJ WEGDRIJVENDE STORMBUI.

H. 58. B. 67. D. Fh. 11.

Ter linkerhand, op den voorgrond, zeilt een marktschip; iets verder zijn nog een paar vaartuigen en op den tweeden

grond ligt een oorlogsschip voor anker; in het verschiet bespeurt men eene flauw door de zon verlichte stad. Aan de rechterzijde op den voorgrond bevinden zich een bejaard visscher, eene vrouw en een door een hond begeleide jongeling, die een vat draagt, waarop het monogram des schilders met het jaartal. Verderop is wederom een zeilend schip. De lucht is aan den rechterkant zeer donker, de zee fel bewogen.

LBakh
1692

Verkooping G. Van der Pot te Rotterdam, 1808. f 1525.

13. DE ZUIDERZEE.

H. 36. B. 45. D.

Op den voorgrond, ter linkerzijde, is een Hollandsch jacht onder zeil, in welks vergulden spiegel een naamcijfer staat, terwijl op de vlag des schilders naam voorkomt. Wat verderaf, insgelijks links, ligt een oorlogsbodem voor anker en zijn eenige schepen zeilende. Rechts op den voorgrond is een visschersvaartuig, met eene vrouw aan het roer en een man, die zijn net ophaalt. De zee is woelig en de lucht bewolkt.

Waarschijnlijk maakte Bakhuizen met bovengenoemd jacht, het eigendom van een zijner vrienden te Hoorn, zijne studietochten op de Zuiderzee en gaf hij deze schilderij uit erkentelijkheid aan zijn vriend ten geschenke.

LBakhuizen 1694

Gekocht door M. Schouman van D. Weiland, Rotterdam, 1812.

Kabinet J. Rombouts, 1850. f 550.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

14. HET IJ VOOR AMSTERDAM.

H. $60^1/_2$. B. 73. D.

Eene vóór den wind zeilende kaag, die de zeilen strijkt, ziet men op den voorgrond; iets verderweg twee zeilende oorlogsbodems, terwijl een derde ter linkerzij voor anker ligt. Aan denzelfden kant varen nog eenige schepen; Amsterdam doemt in het verschiet op. Ter rechterzijde staat een man op een paalhoofd, bij eene baak. Het water is min of meer onstuimig, de hemel bewolkt. Op een drijvend vat staat:

L B.

Gekocht van W. Esser, 1828. f 900.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

DIRK BARENTSZ OF BARENDSEN.

1534—1592.

In het buitenland onder den naam van Theodore Bernard bekend. Hij was de zoon van Barend Dirksz, gewoonlijk „*doove Barend*" genoemd, die voor de stad Amsterdam de schilderij vervaardigde ter herinnering aan de beroeringen van de Wederdoopers aldaar in 1535. Geboren te Amsterdam vertrok Dirk, na zijn eerste kunstonderricht van zijn vader te hebben ontvangen op 21jarigen leeftijd naar Italië, en werd daar bij Titiaan te Venetië zeer voorkomend ontvangen en in zijn huis opgenomen. Barentsz was zulk eene onderscheiding ten volle waardig; aangenaam van omgang en begaafd met vlugge geestvermogens, was hij niet alleen zeer belezen in fraaie literatuur en verstond hij ook Latijn, maar was hij bovendien degelijk muziekliefhebber en bespeelde hij met talent verscheidene instrumenten. Hij verwierf zich dan ook de vriendschap van vele geleerde en aanzienlijke personen, waaronder Marnix van Sint-Aldegonde, ook reeds toen deze zich in Italië bevond. Na eene afwezigheid van ongeveer 7 jaren keerde Barentsz naar de Nederlanden terug en vestigde zich te Amsterdam, waar de stadsregeering en andere lichamen meermalen zijne diensten inriepen tot het schilderen van schutters-

en regentenstukken en tot het maken van portretten. Ongelukkig voor zijn roem schijnt de menigte bestellingen hem nu en dan tot overhaasten arbeid verleid te hebben, waardoor HOOFT van hem kon schrijven, dat hij drie soorten van penseelen had, namelijk gouden, zilveren en koperen. Eene groote zwaarlijvigheid was hem in het laatst zijns levens zeer hinderlijk. Hij overleed te Amsterdam, 1592.

15. PORTRET VAN FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO, HERTOG VAN ALVA.

H. 48. B. 37. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, het harnas om, versierd met de keten van het Gulden Vlies, en eene roode sjerp over den rechterschouder. Donker haar en lange grijze baard.

In den achtergrond staat: „Ferdinand Duc D'ALVA"; achterop is het zegel van Prins Willem III; ter linkerzijde N°. 20, zoodat dit portret waarschijnlijk op het Loo geplaatst is geweest.

Uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

Geboren in 1508, verloor ALVA reeds op 2jarigen leeftijd zijn vader GARCIAS door den dood en werd hij ter opvoeding toevertrouwd aan zijn grootvader FREDERIK DE TOLEDO, die zelf hem in de staat- en krijgskundige wetenschappen onderwijs gaf. In 1524, terwijl de jonge ALVA nog slechts 16 jaren telde, maakte hij zijn eersten veldtocht mede, in den oorlog tusschen KAREL V en FRANS I, in welken hij zich in het volgend jaar bij Pavia bijzonder onderscheidde. Later nam hij achtereenvolgens ijverig deel aan de oorlogen van KAREL tegen de Turken, tegen Tunis, 1535, en aan den vierden krijg tusschen FRANS en KAREL, 1542. In den Schmalkaldischen oorlog voerde ALVA de keizerlijke troepen aan, die den gewichtigen slag van Mühlberg op de Protestantsche vorsten wonnen (1547). Zijn krijgsroem was nu gevestigd en na den tocht van 1555 in Italië tegen de Franschen en Paus PAULUS IV werd hij algemeen als de beste veldheer van Europa erkend. Toen FILIPS II, KARELS zoon en opvolger, dan ook besloten had de Nederlandsche beroerten door wapengeweld te stuiten, was ALVA mede door zijne dikwijls in wreedheid ontaardende gestrengdheid zoowel als door zijne staatkundige talenten, trouw aan zijn vorst en dweepzieke gehechtheid aan 't Katholieke geloof, de aangewezen man om aan het hoofd te staan van het 17000 man sterke Spaansche leger, dat de Koning tegen zijne oproerige onder-

danen afzond. Hoe hij bij zijne buitengewone volmacht zijne taak in onze Gewesten heeft opgevat, maar niet tēn uitvoer kunnen brengen, is te bekend en zoude te veel ruimte innemen om hier te worden vermeld. Genoeg dat hij, ziende hoe de steun zijns meesters hem ontviel en het geheele land hem om zijne wandaden haatte, bovendien in slechte verstandhouding staande met schier alle raadslieden der kroon, ja zelf wanhopende aan het welslagen zijner ondernemingen, zijn ontslag verzocht, en op herhaalden aandrang ook eindelijk in 1573 verkreeg. Hij vertrok met schulden overladen, en den vloek medenemende van al wat Nederlander was; geen wonder, want heengaande moet hij er zich op beroemd hebben, gedurende zijn 6jarig verblijf hier te lande, 18600 ingezetenen alleen door de hand des scherprechters te hebben doen ombrengen. Zijne ontvangst te Madrid was zeer koel; zelfs zag hij, na een onderhoud met den Koning, duidelijk in, dat hij 't best deed zich uit diens omgeving terug te trekken. Later kwam hij geheel in ongenade bij den monarch en werd naar een afgelegen kasteel verbannen. Maar Filips meende twee jaren hierna zijne aanspraak op den opengevallen troon van Portugal met de wapenen in de hand te moeten doen gelden, en aan den hertog werd het bevel over het leger opgedragen, 't welk den inval doen moest. In 1580 trok hij Portugal binnen, behaalde in drie weken twee overwinningen, veroverde Lissabon, verdreef den tegenkoning, onderwierp in weinig tijds het geheele rijk, en bood zijn meester de kroon daarover aan. Alva overleefde dezen veldtocht niet lang: hij overleed te Lissabon 11 December 1582 in 74jarigen ouderdom.

A. BEECKMAN.

XVIIde eeuw.

Van dezen kunstenaar zijn geene bijzonderheden bekend.

16. GEZICHT OP JAKATRA, LATER DE STAD BATAVIA, OP HET EILAND JAVA.

H. 109. B. 159. D. Fh. 6.

Op den tweeden grond ziet men het in de geschiedenis van Nederland beroemd geworden fort, tot de stad Jakatra behoorende, omgeven van bolwerken, waarboven groote gebouwen uitsteken. Uit de poort, die tot de sterkte toegang verleent, komen eenige ruiters over eene steenen brug. Op den voorgrond wordt, onder hooge palmboomen, markt gehouden; inlanders en Chineezen stallen hunne waren uit.

Onder de verschillende bezoekers onderscheidt men een Hollandsch heer in blauwe kleeding, een hoed met pluimen op het hoofd en een stok in de hand, benevens eene dame, in Indische kleederdracht en gevolgd door een zwarten jongen, die een zonnescherm boven haar hoofd houdt. Ter linkerzijde is eene rij gebouwen en ter rechterhand een kanaal met vaartuigen; aan den oever een kameel.

EABeeckman

Gekocht in 1859 voor f 50.

JOHANNES BEERESTRATEN (BEER-STRAATEN).

1613—1687.

Van dezen meester zijn geene levensbijzonderheden bekend; volgens eene mededeeling van Dr. P. Scheltema evenwel zou hij in 1613 te Amsterdam geboren en aldaar in 1687 overleden zijn. Eene zonderlinge vergissing deed de schilderijen van dezen kunstenaar, op het Rijksmuseum aanwezig, door Immerzeel aan A. Beerstraten toeschrijven. Hoewel hij somtijds duidelijk Johannes Beerstraten teekende, worden zijn voorletters, zoo als bij Dr. Schäffer in den Catalogus der „Dresdener Gallerie" verschillend, als J., G., E. of A. opgegeven. De jaarcijfers op de stukken van zijne hand, voorkomende te Berlijn (1664), te Parijs (1662), en de hieronder vermelde stukken, zijn gegevens om den tijd waarin hij werkte eenigszins te bepalen. Hij schilderde zee- en stadsgezichten.

17. ZEESLAG TUSSCHEN DE NEDERLANDSCHE EN ENGELSCHE VLOTEN OP 12 JUNI 1666.

H. 172. B. 274. D.

In het midden der schilderij ziet men de beide admiraalschepen, in een scherp gevecht gewikkeld; van het Hollandsche schip wordt de top van den mast met vlag en wimpel afgeschoten. Op den voorgrond zinkt het Engelsche schip „de

Pelikaan"; twee booten, met veel volk bemand, trachten de schipbreukelingen te redden. Ter linkerzijde zijn vier, ter rechterzijde verscheidene schepen in gevecht, van welke twee, de Engelsche vlag voerende, in den grond worden geboord. Op den voorgrond rechts is nog een gezonken schip, waarvan de bemanning door een brander in eenige booten wordt gered.

J. Beer-straaten.

Verkooping G. Van der Pot, 1808, Rotterdam. f 540.

De ongelukkige uitslag der zeetochten van 1665 deed de Staten onzer Gewesten besluiten tegen het volgend jaar opnieuw eene scheepsmacht uit te rusten om de geschonden eer onzer vloot te herstellen. In het laatst van Mei 1666 was men gereed, en op 1 Juni liep ze in zee; ze telde meer dan 100 zeilen: 85 groote linieschepen en fregatten, 8 adviesjachten en 9 branders, voerde 4600 stukken, en was met 20000 matrozen en 2000 soldaten bemand. Het opperbevel was wederom toevertrouwd aan Michiel Adriaansz. De Ruiter, onder wien de Luitenant-Admiraal Aart Van Nes was geplaatst om hem, zoo noodig, in het commando te vervangen. Op de vloot bevonden zich verder vele andere beroemde zeehelden. De geheele macht werd in drie eskaders verdeeld; bevel over het eerste voerde De Ruiter zelf en Van Nes, het tweede stond onder Cornelis Evertsen en Tjerk Hiddès De Vries, terwijl Cornelis Tromp en Jan Cornelisz. Meppel aan het hoofd van het derde geplaatst waren. Den 10den Juni had men de Engelsche kust bij de zoogenaamde „Hoofden" bereikt, en den volgenden morgen, vroeg, liet men het anker vallen tusschen Noord-Voorland en Duinkerken. Weldra kreeg men de vijandelijke vloot in 't gezicht; Generaal Monk, hertog Van Albemarle, voerde er het bevel over. Hij had toen slechts ongeveer 60 oorlogsbodems, ofschoon van zeer zwaar kaliber, onder zich, daar zijn medeaanvoerder Prins Robert, met een 20tal zeilen door hem was weggezonden, om een Fransch hulpeskader, dat heette in aantocht te zijn, te beletten zich met onze zeemacht te vereenigen. Tegen den middag kwam de vijand vóór den wind afzakken. De ankers werden gelicht of gekapt en te 1 uur ving de gedenkwaardige „*vierdaagsche zeeslag*" aan. Tromp werd het eerst handgemeen, maar De Ruiter volgde hem zeer spoedig. Tegen 5 uur bleek de strijd in 't nadeel der Engelschen te zijn, o. a. vermeesterde Tromp toen drie groote schepen; maar het gevecht werd voortgezet tot de duisternis er tegen 10 uur een einde aan maakte. 's Morgens tusschen 10 en 11 uur van den volgenden dag zeilden beide vloten el-

kander op nieuw te gemoet. TROMP was alweer de eerste, die den aanval begon; hij wist meesterlijk door de vijandelijke linie heen te breken, maar werd omsingeld en in 't nauw gebracht, doch door DE RUITER ontzet, waarbij diens bovensteng met vlag en wimpel werd afgeschoten, zooals op de schilderij is afgebeeld. Door de inmenging van den opperbevelhebber was nu de strijd algemeen geworden, en zelf onderscheidde hij zich zeer in een scherp gevecht met ALBEMARLE. Ook thans weder moesten de Engelschen onze meerderheid erkennen; met den nacht weken zij met slechts 30 zeewaardige schepen, naar hunne kust. DE RUITER, het behaalde voordeel wenschende te vervolgen, trachtte daags daarna, 1sten Pinksterdag, op nieuw den strijd te hervatten, maar ALBEMARLE ontweek dien, naar de Theemsmonding terugtrekkende, ofschoon door de Nederlandsche vloot achtervolgd. Hierbij gebeurde het dat de „Royal Prince" met hare 90 stukken aan den grond raakte en den onzen in handen viel mèt haar bevelhebber, vice-Admiraal GEORGE AYSCUE. Het prachtige schip zelf werd in brand gestoken. Inmiddels kwam Prins ROBERT, geene Fransche vloot ontmoet hebbende, met 25 versche bodems zich bij het overschot van ALBEMARLE's macht voegen, die, hierdoor het getal zijner schepen tot 60 aangegroeid ziende, zich thans gereed maakte tot een beslissend gevecht. 's Anderen daags, 14 Juni, 's morgens te 8 uur, ving men voor de vierde maal den strijd aan. Er werd hevig gevochten, aan wederzijden, en gedurende een groot deel van den dag bleef de zege zeer twijfelachtig; maar tegen den avond gaf DE RUITER, door het hijschen van de „*bloedvlag*" den zijnen het sein, van alle kanten tegelijk op den vijand in te breken, en dit bevel werd zoo wakker ten uitvoer gebracht, dat de Engelschen welhaast in wanorde geraakten en de wijk namen. Toen werden verscheidene van hunne schepen veroverd en gingen vele anderen te gronde, ja, van een algemeenen ondergang werden zij slechts gered door een opkomenden dikken mist, die DE RUITER alle verdere vervolging belette. Den volgenden ochtend keerde hij naar het vaderland terug, daar hij nergens den vijand bespeurende, de zekerheid had dat deze voor goed verslagen was. Nochtans kwam den Staten de zegepraal duur te staan. Gesneuveld waren 3 hoofdofficieren, waaronder CORNELIS EVERTSEN en VAN DER HULST, benevens zes mindere bevelhebbers en omstreeks 800 matrozen en soldaten, terwijl het getal gekwetsten tusschen 1150 en 1450 werd opgegeven. Verbrand waren in 't geheel slechts 4 schepen. Maar de Engelschen hadden er 23 verloren, waarvan 6 in Holland opgebracht werden. 't Aantal hunner dooden beliep, naar men meent, tusschen de 5 en 6000, onder welke 2 vice-Admiraals; en 3000 gevangenen, met den Admiraal AYSCUE werden naar onze havens meegevoerd. Van de Nederlanders waren maar weinig gevangen genomen, terwijl niet één schip van hen werd buit gemaakt. Dat „de geschonden eer onzer vloot" door deze glansrijke overwinning was hersteld, laat zich thans licht bevroeden.

18. DE PUINHOOPEN VAN HET OUDE STADHUIS TE AMSTERDAM, NA DEN BRAND VAN 7 JUNI 1652.

H. 106. B. 141. D. Fh. 9.

De puinhoopen zijn van de noordzijde gezien; in het midden de steenen toren en ter linker een gedeelte van Den Dam en De Waag. Eenige gewapende burgers houden de wacht, terwijl sommige personen de bouwvallen bezichtigen. Op een brok muur zit een schilder te teekenen, omringd van verschillende belangstellenden. Bij den toren dragen eenige mannen water aan.

I. BEERSTRAATEN

Aangekocht op eene verkooping te Amsterdam, 27 Oct. 1818. f 200.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Gelijk bekend is, werd het voormalig Stadhuis, nu Paleis, op den Dam niet alleen gebouwd tot een aandenken aan den grooten vrede van 't jaar 1648, maar ook om in eene bestaande behoefte te voorzien. Het oude Raadhuis toch was mettertijd zoo vervallen, dat het schier eene ruïne geleek, en volkomen onwaardig mocht heeten om ten zetel te strekken aan de Overheid van zoo machtig en rijk eene stad als het Amsterdam uit de eerste helft der zeventiende eeuw. Reeds was het van achteren om zijne bouwvalligheid afgebroken, toen op Zondagochtend 7 Juni 1652 het ongeval plaats greep, 't welk, door sommigen aan kwaadwilligheid toegeschreven, „den ouden rommel" tot den grond deed afbranden, gelukkig zonder dat het vuur zich aan het in aanbouw zijnde nieuwe Stadhuis mededeelde. Dit was in de oogen van zeer velen een kwaad voorteeken, in ieder geval was het een last voor de heeren, die nu tijdelijk naar het Prinsenhof verhuizen moesten. Intusschen was het thans noodiger dan ooit, voortgang te maken met de voltooiing van het „nieuwe Raadhuis". 27 Mei 1654 werd dit, ofschoon nog niet geheel gereed, ingewijd, en 29 Juli 1655 plechtig in bezit genomen.

19. DE SCHIPPERSBEURS EN NIEUWE BRUG AAN DEN IJKANT TE AMSTERDAM.

H. 82. B. 98. D. Fh. 12.

Gezicht bij winter, op een deel van het oude Amsterdam. Men ziet de voormalige Schippersbeurs met de Nieuwebrug,

waarbij ze eenmaal stond, en een gebouwtje, dat het jaartal 1560 in den gevel draagt. Op den tweeden grond bevinden zich de hoekhuizen van het Damrak en verder de Haringpakkerstoren en eenige vaartuigen. Het geheel is rijk gestoffeerd; onder de meest in het oog vallende groepen ontwaart men een boer, eene beladen ijsslede trekkende, welke bovendien door eene vrouw wordt voortgeduwd, voorts wandelende heeren en dames, kooplieden, schippers en sjouwers.

I. BEERESTRATEN.

Verkooping G. VAN DER POT, 1808, Rotterdam. f 500.
Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

CORNELIS PIETERSZ. BEGA.

1620—1664.

De ouders van dezen schilder waren PIETER JANSZ. BEGYN, een beeldsnijder, en MARIA of MAEYKE, natuurlijke dochter van CORNELIS VAN HAARLEM; geboren werd hij op 15 November 1620 te Haarlem. Zijn leermeester was ADRIAEN VAN OSTADE, wiens manier van schilderen hij zich niet alleen heeft eigen gemaakt, maar dien hij ook in zijne onderwerpen, meest boerengezelschappen, navolgde. Bovendien zijn van hem eenige geëtste prenten bekend, die in een bundel vereenigd zijn uitgegeven. In 1653 bezocht hij Duitschland; in 1654 werd hij in het Sint-Lucasgild te Haarlem ingeschreven. Hij stierf aan de pest en werd den 30sten Augustus 1664 in de St.-Bavokerk te Haarlem begraven.

20. BOERENCONCERT.

H. 45. B. 40. D. Pn. 19.

Een man staat op de viool te spelen, een ander, die bij hem zit, bespeelt de bas, terwijl een derde met eene vrouw zingt, omgeven door vroolijke boeren en boerinnen. Omgekeerde tonnen, tot tafels dienende, banken, ledige kruiken,

enz. zijn door het vertrek verspreid. Op den achtergrond is, door eene openstaande deur, een boerenhuis zichtbaar.

Verkooping Antony Sydervelt, 1766. f 178.
Kabinet Van Heteren, 1809.

21. EEN OUD MAN IN EEN STUDEERVERTREK.

H. 40. B. 33. P. Fh. 14.

Een in het zwart gekleed oud man, met langen bruinen baard, zit in peinzende houding, met den linkerelleboog op de knie, en de hand onder het hoofd, in een bekleeden leuningstoel vóór eene schrijftafel vol boeken en papieren; achter hem staat eene kast met boeken. Het kamertje ziet er zeer eenvoudig uit.

Verkooping G. Van der Pot, 1808, Rotterdam. f 195.

ABRAM VAN BEYEREN.

Leefde in de 2de helft der XVIIde eeuw.

Hij schijnt te Delft geboren te zijn, althans werd hij, voorgevende burger te zijn, den 15 October 1657 in het St.-Lucasgild dezer stad opgenomen. Het jaar te voren had hij de broederschap Pictura te 's-Gravenhage mede opgericht, alwaar hij dus ook moet gewoond hebben. In 1674 werd hij in het St.-Lucasgild te Alkmaar ingeschreven, zoodat zijn leven van langer duur was dan Kramm verondersteldt; wat trouwens ook reeds blijkt uit het jaarcijfer 1673, op eene schilderij van hem te Hamburg. Zijne stukken zijn meestal stillevens, bloemen, vruchten, visschen enz. Vooral deze laatste worden zeer geroemd. Zijn werk komt weinig voor.

22. STILLEVEN MET VISSCHEN.

H. 71. B. 83. D. Fh. levensgroot.

Op eene tafel liggen zeer fijn gekorven schelvisch, bot,

eene moot zalm en eenige mosselen, waarbij een emmer en eene kan, een mes, doek, manden en een haak.

Verkooping G. VAN DER POT, 1808, te Rotterdam als J. V. BEYEREN. f 25.

23. BLOEMSTUK.

H. 63. B. 46. D. Fh. levensgroot.

Een ruiker, samengesteld uit eene provincieroos, witte en gele rozen, tulpen, constantinopels, riddersporen en eene nederhangende papaver, is in eene bokaal op eene marmeren tafel geplaatst en daarbij ligt een horloge met dubbele kast en zilveren ketting.

Vroeger aan RACHEL RUYSCH toegeschreven.
Verkooping Mr. M. C. VAN HALL, 1858, Amsterdam. f 65.

CLAES PIETERSZ. BERCHEM.

1620—1683.

Was een der ijverigste en meest geëerde landschapschilders der Hollandsche school. Zijn vader was CLAES PIETERSZ, schilder van stillevens, uit Steinfurt in Westfalen, en zijne moeder GEERTJE HENDRIKS VAN DE KUYNDER, 22 Mei 1617 met elkaar gehuwd; CLAES was hun tweede kind, 10 October 1620 te Haarlem geboren. Zijn eerste kunstonderwijs ontving hij van zijn vader, daarna was hij achtereenvolgens in de leer bij JAN VAN GOYEN, NIC. CORN. MOEYART, PIETER DE GREBBER, JAN WILS en JAN BAPT. WEENIX. In Juni 1642 werd hij als meester aangenomen in het St.-Lucasgild te Haarlem. Of hij Italië heeft bezocht is niet bekend; zijne landschappen echter zijn meest Italiaansche. Eene menigte schilders worden als zijne leerlingen genoemd, namelijk: JOHANNES GLAUBER, KAREL DU JARDIN, JAN VAN DER MEER DE JONGE, HENDRIK MOMMERS, WILLEM ROMEYN, e. a. Hij was gehuwd

met de dochter van zijn leermeester Wils, en woonde in het laatst zijns levens te Amsterdam (op de Lauriergracht), waar hij na zijn dood 18 Februari 1683, in de Westerkerk den 23 Februari begraven is. Behalve het groot aantal landschappen, bestaan er van zijne hand eenige historische en allegorische stukken en eenige hooggeschatte etsprenten.

24. ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 14. B. 16. K. Dh. 1.

Een door de avondzon verlicht tafereel aan den oever van een door hooge, steile rotsen begrensd meer, waarlangs eenige herders en herderinnen hun vee voortdrijven.

Berchem

Verkooping G. Van der Pot, 1808, Rotterdam. f 345.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

25. LANDSCHAP BIJ WINTER.

H. 39. B. 49. P. Fh. 8.

Op het ijs, bij eene bierbrouwerij, laden vier personen biervaten op eene slede. Een schimmel staat afgespannen bij eene andere slede. Verder zijn op het ijs twee mannen aan het kolven en bindt een jongen zijne schaatsen aan. Bij een stadsmuur, in welken de brouwerij gebouwd en ook eene poort aangebracht is, liggen eenige schepen ingevroren. Eene donkere lucht hangt over het landschap.

Berchem
1647

Kabinet Van Heteren, 1809.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

26. LANDSCHAP BIJ WINTER.

H. 38. B. 47. Fh. 9.

Op het ijs, langs een stadswal, staat een voor eene slede gespannen wit paard uit een zak te eten; twee personen

bevinden zich daarbij, de een in een pels gewikkeld, de ander met een lang grauw buis aan. Meer naar voren knielt een jongen, die zijne schaatsen aanbindt; bij hem is een hondje. Op den tweeden grond, mede op het ijs, sleept een man een bundel hout voort en loopt een ander achter eene slede. Nog meer naar achteren wordt de wal door eene brug met een dijk verbonden, en weer verder ziet men een kalkoven, een huis en eenige boomen. Ook merkt men in het verschiet, aan den dijk, eenige schepen op. Eene zware, sombere lucht bedekt het geheele tafereel.

Berghem

Verkooping mevrouw Bicker, 1809, Amsterdam. f 3040.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

27. DE DRIE KUDDEN.

H. 43. B. 65. P. Fh. 8.

Een bergachtig en boomrijk Italiaansch landschap bij ondergaande zon, met één herder, in een vacht gehuld en een spitsen hoed op, gezeten op een muilezel. Bij hem loopt een jongen met eene mand aan den arm en een stok in de hand, benevens een hond. Zij drijven een drietal ossen en eenige schapen naar den achtergrond. Een tweede herder, met een rood buis aan, jaagt in tegenovergestelde richting en in vollen draf eene kudde schapen door een hollen weg. Langs een muur, op den tweeden grond, gaat een derde herder en eene op een ezel gezeten herderin met een kudde schapen. Ter rechterzijde, op den voorgrond, staan eenige

hoogopgaande boomen. De heldere lucht is hier en daar met dunne wolkjes bezet.

Berchem 1656

Verkooping G. Van der Pot, 1808, Rotterdam. f 3025.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

28. DE OSSENDRIFT, DOOR HET WATER GAANDE.

H. 36. B. 61. P. Fh. 9.

In eene golvende boomrijke vlakte drijven eenige herders hunne kudden door het water, terwijl eene vrouw, tusschen manden en pakken op een os gezeten, spreekt tot eene andere, die, blootshoofds, met een hond er doorheenwaadt, en het spatten ontwijkt van twee elkander stootende ossen. Daarachter zijn nog twee ossen, waarvan de een op den ander springt en door een herder met een stok wordt geslagen, terwijl een derde, met zakken beladen, zich er nevens bevindt. Aan den oever komt een man aan, door een beladen ezel en een hond begeleid. Ter rechterhand staat eene groep sparreboomen en verderop zijn zware noteboomen. De lucht is warm van kleur en met lichte wolkjes bezet.

Berchem. f 1656

Verkooping mevr. Van Heemskerk, 1770, 's-Gravenhage. f 1265.
Kabinet Van Heteren, 1809.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

29. HET PONTEVEER.

H. 81. B. 103. D. Fh. 15.

Aan den oever eener rivier, in een bergachtig Italiaansch landschap, wachten eenige herders en herderinnen met hun vee op de overvarende pont. Op den tweeden grond zit eene vrouw op een schimmel, bevelen gevende aan eene herderin,

die een emmer draagt. Achter het paard neemt eene vrouw een pak van den grond, meer naar voren bewegen zich een jongen en een met manden beladen ezel. Ter rechterzijde, op den voorgrond, ligt eenig vee, waarachter drie herders met stokken; ter linkerzij staan een os en een bok in het water. Op de pont, die aan wal komt, bevindt zich een herder op een muilezel en zijn ook een paar ossen. Aan den overkant der rivier ziet men eenige herders met vee, terwijl schepen aan den oever liggen, aan een hollen weg eenige gebouwen staan en verderop een ronde toren en geboomte zich verheft. Het verschiet is bergachtig, de lucht helder.

NBerchem

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Antonie Sydervelt, 1766. f 1530.
„ Mevr. Bicker, 1809, Amsterdam. f 3040.

30. RUTH EN BOAS.

H. 104. B. 131. D. Fh. 48.

Op den voorgrond staat Boas, in een rooden mantel gewikkeld, te spreken met Ruth, die, in geel satijn gekleed, voor hem nederknielt in de nabijheid van een tweetal bokken, terwijl men bij hem twee windhonden opmerkt. Achter deze groep drijft een landman een met ossen bespannen ploeg, waarnaast een andere staat, maar zonder trekdieren. Aan de linkerzijde werken vier maaiers en eene garvenbindster. Ploegende ossen en landlieden ziet men in het bergachtig verschiet.

NBerghem

Verkooping Van Zwieten, 1731. f 245.
Kabinet Van Heteren, 1809.
Zie Ruth III: v. 9. En hij zeide: wie zijt gij? enz.

CLAES PIETERSZ. BERCHEM EN JAN VAN DER HAGEN.

31. LANDSCHAP.

H. 68½. B. 83. D. Fh. 9.

Aan den oever eener door zware boomen omgeven rivier bevinden zich drie uit het bad komende mannen; hunne kleederen liggen bij hen op den grond en twee honden zijn daarnevens. In het water baden zich nog twee mannen, en terwijl een herder, op zijn stok geleund, bij twee in het gras gelegen runderen geplaatst is, staan twee koeien in en bij het water. Iets verder ziet men eenige schepen.

De beelden en dieren zijn van de hand van Berchem.

Berchem

Verkooping Jonkh. J. Goll Van Frankenstein, 1833, Amsterdam. f 700.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JOB BERCK-HEIJDE.

1630–1693.

Zoon van den Haarlemmer slachter Adriaen Joppe Berckheyde en van Cornelia Gerrits, kwam deze kunstenaar, in zijns vaders woonplaats, 27 Januari 1630 gedoopt, op den 10 November 1644 bij Jan Willemsz. De Wet in de leer. Na in 1654 in het St.-Lucasgild te zijn opgenomen, deed hij met zijn broeder Gerrit eene reis door Duitschland, waar beiden zich wisten te doen opmerken aan het hof van den Keurvorst van de Palts, die hen voor hun werk goed beloonde en ieder eene gouden medaille vereerde. Teruggekeerd naar hunne vaderstad, woonden de beide broeders voortaan samen met hunne zuster Aechje. Job overleed den 23sten November 1693. Hij heeft zich in den beginne meest bekend gemaakt door zijne in Duitschland naar de natuur genomen landschappen; later legde hij zich meer op beelden toe.

32. HET SPAARNE TE HAARLEM.

H. 31. B. 44. P. Fh. 2.

Gezicht op de waag, de kraan en het veerhuis, benevens op de gebouwen langs den oever van het Spaarne. Aan de kade liggen eenige schepen; bij het veerhuis worden goederen gelost. Eene ophaalbrug voert naar de met boomen beplante overzij.

G Berck Heyde.

Verkooping Ad. La Coste, 1832. f 100.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

GERRIT BERCK-HEYDE.

1638—1698.

De jongere broeder van den vorige, werd 6 Juni 1638 gedoopt en in 1660 in het St.-Lucasgild ingeschreven. Na met Job, zijn vermoedelijken leermeester, door Duitschland gereisd te hebben, ging hij met dezen samen te Haarlem wonen. Waarschijnlijk is hij den 10den Juni 1698, des avonds van het buitenverblijf van den heer Alexander Vos terugkeerende, verdronken. Hij schilderde meestal stadsgezichten, die dikwijls door zijn broeder werden gestoffeerd.

33. GEZICHT OP DEN DAM TE AMSTERDAM.

H. 32. B. 39. D. Fh. 4.

Men ziet het Stadhuis (nu Paleis); de Nieuwe kerk en een gedeelte van de Waag; kooplieden, waarvan eenige in Oostersche kleeding, schijnen beurs te houden. In het midden eene, door een wit paard getrokken, beladen slede. Sjouwerlieden

zijn bij de Waag bezig en bevrachten eene met een bruin paard bespannen slede.

Gerrit
Berck Heyde
1672

Verkooping 4 Augustus 1828 te Amsterdam. f 340.

HENDRIK BERCKMAN.

1629—1690.

Te Klundert geboren, was eerst leerling van Ph. Wouwerman, later van Th. W. Boss(ch)aert en Jac. Jordaens. Hij begon met historische onderwerpen te schilderen, maar bepaalde zich daarna bij het portret. Graaf Hendrik van Nassau, Gouverneur van Hulst, nam hem in zijn dienst, en toen deze gestorven was, vestigde hij zich te Middelburg, waar hij eenige schutterstukken schilderde en vooral naam maakte met de portretten van De Ruiter en Jan Evertsen. In 1690 overleed hij te Middelburg.

34. PORTRET VAN DEN LUIT^t.-ADMIRAAL ADRIAAN BANCKERT.

H. 111. B. 81. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk in staande houding en van voren gezien. In de rechterhand rust de bevelhebbersstaf, de linker steunt in de zij. Om den hals hangt, aan een blauw lint, een gouden gedenkpenning, waarop een zeeslag is afgebeeld en in welks randschrift duidelijk het jaartal 1659 leesbaar is. Dit eereteeken moet later op het portret zijn aangebracht. De achtergrond stelt een zeeslag voor; ter zijde, op een muur, staat

H Berckman . f.
ÆT. 46. 1648

Uit het nationaal museum, 1808.

Adriaan Van Trappen, gezegd Banckert of Banckers, gesproten uit een Zeeuwsch geslacht, dat het vaderland ter zee gewichtige diensten heeft bewezen, was de zoon van den Vice-Admiraal Joos V. T. Banckert, en werd vermoedelijk te Vlissingen in 1602 (*) geboren. Achtereenvolgens verschillende rangen doorloopen hebbende, werd hij ten slotte (1666), na het sneuvelen van Jan Evertsen in den slag van Duinkerken, tot Luitenant-Admiraal van Zeeland verheven. In 1642 tot Kapitein bevorderd, onderscheidde hij zich in den oorlog tegen de Duinkerker zeeroovers, en maakte sedert, tot 1674, met grooten roem de verschillende zeeslagen meê, zoowel in de oorlogen tegen Engeland en Frankrijk als in den krijg met Zweden van 1658 en 1659. De gouden medaille, bovengenoemd, ontving hij in dezen laatsten van den Koning van Denemarken. Zijn laatste tocht was die van 1674 naar de Fransche en Spaansche kusten, onder opperbevel van C. Tromp, door wien hij zich achteruit gezet rekende, omdat hij onder het kommando van A. Van Nes werd geplaatst, die voor Holland in minder rang diende, dan hij zelf bekleedde. Voortaan aan wal blijvende, behartigde hij in den Raad der Admiraliteit van Zeeland de belangen der zeemacht, tot kort voor zijn dood, in April 1684 te Middelburg. Hij is driemaal gehuwd geweest, en had slechts bij zijne tweede vrouw kinderen: een zoon en eene dochter.

(*) Jhr. Mr. J. C. J. De Jonge en anderen geven als het jaar van geboorte 1620 op. Het jaartal op de schilderij is echter te duidelijk, zoodat er mogelijk eene vergissing met het overschrijven heeft plaats gehad.

DIRK VAN DEN BERGEN.

1645 ? — 1689 ?

Van dezen kunstenaar is niet veel anders bekend dan zijn werk, dat vrij veel voorkomt. Ongetwijfeld was hij een leerling van Adr. Van de Velde: hij volgde ten minste in zijne landschappen diens schilderwijze na. Te Haarlem zou hij geboren zijn, Engeland hebben bezocht en omstreeks 1689 zijn overleden.

35. LANDSCHAP MET VEE.

H. 39. B. 50. D. Fh. zittend 9.

Op den voorgrond is eene jonge vrouw bezig hare voeten te wasschen in een half uitgedroogd rivierbed, waarover eene brug is geslagen. Een os, eene koe en een kalf zijn bij

haar, iets verder eenige schapen en daaronder één met een lam. Op den tweeden grond, onder de brug, ziet men een herder en eene herderin met vee en eene groep boomen. Het verschiet is bergachtig; de lucht licht bewolkt.

Verkooping Gerrit Muller, Amsterdam, 1827. f 440.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

36. LANDSCHAP MET HERDER EN VEE.

H. 33. B. 47. D. Fh. 12.

Bij eene beek, in een boomrijk landschap, bespringt een stier eene koe, die door een herder bij de horens wordt vastgehouden. Iets verder drinkt eene koe uit eene fontein. Ter linkerzijde, op den voorgrond, bevinden zich drie liggende en een staand schaap. Het verschiet is bergachtig.

D. V D. Bergen

Aangekocht in 1815 voor f 350.

37. VECHTENDE OSSEN.

H. 35. B. 46. D. Dh. 10.

Tegenhanger van de vorige schilderij. Op den voorgrond, in een boomrijk en bergachtig landschap, zijn twee ossen, die elkander stooten; wat verderop staat een roodbonte stier bij een knotwilg en zijn eenige grazende en liggende schapen

In het verschiet wordt men een toren gewaar en de ruïne van een gebouw.

D. V. D. Bergen.

Gekocht, als het vorig stuk, in 1815 voor f 350.

HENDRIK BLOEMAERT.

1601 — na 1664.

Het geslacht Bloemaert heeft zeer tot den kunstroem van ons land bijgedragen. De eerstbekende er van, Cornelis B., was bouwmeester, beeldhouwer en schilder, en gedurende eenigen tijd als stadsarchitect te Amsterdam werkzaam. Zijn zoon Abraham B. was de beroemde schilder, die, te Gorkum geboren, veel en lang gearbeid heeft te Utrecht, waar hij verscheidene leerlingen in de kunst heeft opgeleid. In 1592 is hij te Amsterdam gehuwd met Gerarda De Roy; in 1604 had hij zijne tweede vrouw. Vermoedelijk sproten uit het eerste huwelijk zijne zoons Frederik en Adriaen, en uit het tweede Hendrik, Cornelis en Hugo, benevens eene dochter Judith. Frederik en Cornelis werden vermaarde graveurs, en ook van Adriaan is graveerwerk bekend. Hendrik drukte de voetstappen zijns vaders, wiens leerling hij waarschijnlijk ook is geweest. Volgens eene door C. Kramm aangehaalde vermaking eener lijfrente, was hij in 1601 geboren te Utrecht. In 1630--'33 werd hij in het St.-Lucasgild aldaar ingeschreven, gaf in 1633 eene schilderij aan het Hiobsgasthuis ten geschenke, en werd in 1643 deken van het gilde. Wij vinden hem in 1655—'56 gemeld in de rekeningen van het in 1644 opgerichte „Schilderscollegie", waarvan hij in 1659—'60 overman, in 1661, '62 en '63 deken en in 1664 weêr overman was. Hij schijnt dus steeds in zijne geboortestad gewoond te hebben, alwaar dan ook zijne meeste werken gevonden worden. Hij schilderde, hoofdzakelijk levensgroot, gewijde historie, allegorieën en onderwerpen uit het dagelijksch leven.

38. ZINNEBEELDIGE VOORSTELLING VAN DEN WINTER.

H. 76. B. 94. D. Fh. levensgroot.

Een krachtig oud man met grijzen baard, eene groote bonte muts op en een met bont omzoomd overkleed aan, zit

bij eene tafel en warmt de handen over een pot met vuur, op deze tafel staande bij een tinnen bord met gebak en een roemer met Rijnschen wijn.

HB fe. 1631.

Aangekocht in 1879 op de verkooping van BEIJERS te Utrecht voor f 134.

PIETER DE BLOOT.

—1652.

Deze schilder, doorgaans voor een Vlaamsch kunstenaar aangezien, blijkt echter, volgens de „Rotterdamsche Historiebladen" door J. H SCHEFFER en F. D. O. OBREEN, in deze stad gewoond te hebben en is aldaar getrouwd geweest: 31 December 1624 met ANNEKE FRANS, weduwe van ALLAERT JANSZ.; 16 November 1625 met GRIETJE HUBERTSD. en 25 Augustus 1630 met MARIA GOVERTSD. VOGEL, wed. van PIETER CORNELISZ. STOLK. Blijkens eenige overdrachten van vaste goederen schijnt hij een vermogend man te zijn geweest, zooals ook zijne begrafenis doet vermoeden, welke in op ééne na de hoogste klasse, 23 November 1652, plaats had. Meestal schilderde hij boerenkermissen en gezelschappen; zijn werk komt niet veel voor.

39. HET KANTOOR VAN DEN ADVOCAAT.

H. 57. B. 88. P. Fh. 16.

In een zeer ruim vertrek zit de advocaat, ter rechterzijde, aan eene schrijftafel, en spreekt tot een heer en eene dame, die vóór hem staan; aan de tafel is een papier gehecht, waarop in Gotische letters geschreven is:

„Die wil rechten om een koe
Die brengter nog een toe, 1628."

Een heer, in roode kleeding, verlaat den advocaat, zijn geld tellende. Op den achtergrond zijn nog twee tafels: bij de eene staat eene vrouw met twee kinderen, raad vragende aan een achter de tafel zittenden klerk; bij de andere staan twee personen met de daarachter zittende twee schrijvers te spreken.

Op den achtergrond, ter linkerzijde, bevinden zich eene arme vrouw, met een kind op den arm; een meisje, een boer, die zich door een jong man iets laat voorlezen, twee arme oude lieden en twee honden. Een boer, met eene koe, komt de deur in. De muur is behangen met liassen; op planken liggen boeken en overal zijn papieren verspreid.

P. DE BLOOT 1628

Aangekocht in 1877 voor f 142.

FERDINANT BOL.

1611—1680.

Werd te Dordrecht geboren, kwam, zeer jong zijnde, in Amsterdam en was omstreeks het jaar 1632 leerling van Rembrandt, wiens eerste schilderwijze hij zich zooveel mogelijk eigen maakte. In 1652 kocht hij het poorterrecht van zijne woonplaats en huwde den 21sten October 1633 met Elisabeth Dell, uit eene deftige Amsterdamsche familie gesproten. — Hij was in 1666 sergeant bij de 3de compagnie der burgerwacht, en van 1673 tot aan zijn dood regent van het O. Z. Huiszittenhuis; 24 Juli 1680 is hij in de Zuiderkerk te Amsterdam begraven. Één zoon werd hem geboren, 1 October 1637, Elbert genaamd, die advocaat is geworden, en in 1709 overleden. Ferdinand Bol was de vriend en een der beste navolgers zijns meesters: als deze schilderde ook hij historiestukken en portretten. Belangrijke werken werden hem voor het nieuwe Stadhuis op den Dam opgedragen. Zijne portretstukken zijn het meest gezocht; vooral „de Regenten van het Leprozenhuis" op het tegenwoordige Stadhuis te Amsterdam heeft veel vermaardheid. Bovendien worden zijne etsen, welke geheel in de manier van die zijns meesters behandeld zijn, zeer gewaardeerd.

40. PORTRET VAN FERDINAND BOL.

H. 125. B. 99. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, van voren gezien, staande, gekleed in geel damast met een donkerrooden fluweelen mantel over den schou-

der, op het hoofd eene lange blonde pruik; de linkerarm rustend op een Amorbeeldje en in de rechterhand een wandelstok. Op den achtergrond eene kolom.

De met bloem- en loofwerk versierde lijst is uit den tijd der schilderij.

Legaat van den heer A. Brondgeest te Amsterdam, 1849, in het bezit van wiens voorouders dit portret als familiestuk steeds is geweest.

41. PORTRET VAN ARTHUR QUELLINUS, DEN BEELDHOUWER.

H. 119. B. 97. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, van voren gezien, in zittende houding. De afgebeelde schijnt, met de rechterhand eene beweging makende, tot den toeschouwer te spreken. Hij is gekleed in gele zijde en heeft over den schouder een los omgeworpen mantel van rood fluweel. Een zwart kalotje dekt gedeeltelijk het lange blonde haar. Op den achtergrond, aan de rechterzijde, ziet men eene kolom met een Corinthisch kapiteel; ter linkerhand een Apollobeeld, en een lauwerkrans op eene balustrade.

Bol.
1663.

Verkooping Warn Wreesman, 1816. f 139.

Onder den naam van J. Van Kampen aangekocht in 1821.

Arthur Quellinus was de zoon van den beeldhouwer Erasmus Quellinus en Elisabeth Van Uden en werd te Antwerpen gedoopt op 30 Augustus 1609. De beginselen der kunst leerde hij van zijn vader, maar, om zich verder te bekwamen, begaf hij zich onder de leiding van Duquesnoy te Rome. In 1640 werd hij als meester in het St.-Lucasgild te Antwerpen ingeschreven, en den 1sten Augustus van 'tzelfde jaar huwde hij met Margareta Verdussen. Door de regeering van Amsterdam

werd hem het beeldhouwwerk voor het nieuwe Stadhuis op Den Dam opgedragen, van welke taak hij zich zoodanig kweet, dat zijn werk nog steeds de bewondering van alle kunstkenners opwekt. Behalve eene billijke betaling, verkreeg hij er voor den titel van stadsbeeldhouwer, benevens eene gouden keten. Niet alleen te Amsterdam echter zijn de voortbrengselen zijner kunst voorhanden, ook te Antwerpen, in Zweden, Denemarken en in Italië worden zij gevonden. Zijne leerlingen waren: Jacques Janssens en Henri Quellinus. Zijne vrouw overleed 12 Februari 1668, hij zelf den 23sten daaraanvolgende. Het beeldhouwwerk van 't Amsterdamsche Stadhuis is door zijn broeder Hubert Quellinus gegraveerd en uitgegeven.

42. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL-GENERAAL MICHIEL ADRIAANSZ. DE RUITER.

H. 154. B. 135. D. Fh. levensgroot.

Van voren gezien kniestuk, in staande houding, de rechterarm leunt op eene hemelglobe, die op eene tafel staat, waarop tevens eene kaart en een passer liggen, terwijl in de hand de bevelhebbersstaf berust. De linker steunt in de zijde. De kleeding is van zwart fluweel, waaronder een met goud doorweven kleed en eene oranjekleurige sjerp; om den hals is een ijzeren ringkraag bevestigd en eene kanten das geknoopt, waaromheen de versierselen van de St.-Michielsorde zijn aangebracht. Ter zijde van een rood gordijn, 't welk half over eene balustrade geslagen is, ziet men op den achtergrond de zee, met voor anker liggende schepen.

Bol. fecit. 1667

Gegraveerd door W. Van Senus in aqua-tinta.
Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Geschenk van den Raad van Zeeland aan het Kon. Museum, 1808.

Het leven en de daden van dezen beroemdsten aller Nederlandsche zeehelden zijn te rijk en gewichtig geweest, om te dezer plaatse, hunner waardig, te worden vermeld. Alléén stippen wij het volgende aan: 24 Maart 1607, uit eenvoudige burgerlieden te Vlissingen geboren, was hij eerst leerling in eene lijnbaan, maar werd hij reeds op 11jarigen leeftijd naar zijn element, de zee, gezonden, op welke hij, van jong matroos af opklimmende, in dienst van particulieren, tot 1641 ter koopvaardij voer. In dit jaar ging hij, met den rang van kapitein-ter-zee en schout-bij-nacht, over bij den Staat, echter om na eenige jaren dezen werkkring weêr voor den vroegeren te laten varen. Met het uitbreken van den eersten Engelschen oorlog evenwel kwam hij op nieuw in Staatsdienst, waarin hij, allengs tot den hoogsten rang verheven wordende, welke ooit verleend was, zijn vaderland, tot aan zijn dood toe, met zeldzame trouw en moed, onafgebroken diende. Hoewel algemeen als de eerste vlootvoogd zijner eeuw erkend, onderscheidde hij zich steeds door eenvoudigheid en oprechte vroomheid en wist hij zich de liefde en de achting te verzekeren van allen die hem kenden.

In genoemden Engelschen oorlog won De Ruiter in 1652 den slag van Plymouth op den vice-admiraal Ascue en hielp hij den opperbevelhebber van 's lands vloot, Maarten Harpertsz. Tromp, in den onbeslisten *driedaagschen zeestrijd* bij Portland tegen Blake, in Februari 1653, en bij Ter Heyde, waar de zege eveneens twijfelachtig was en Tromp zelf sneuvelde, 10 Augustus van 'tzelfde jaar, tegen Monk, de eer der Nederlandsche vlag door zijn krachtigen bijstand handhaven. De benoeming tot vice-admiraal was zijne belooning. Na het sluiten van den vrede met Engeland volbracht hij twee tochten naar de Middellandsche zee, om de Algerijnsche roovers te tuchtigen, en vervolgens stevende hij naar de Oostzee (1659), waar hij, vereenigd met de Deensche vloot, Nyborg op de Zweden bemachtigde en door den Koning van Denemarken begiftigd werd met eene gouden keten, alsmede met eene jaarwedde van f 2000, en in den adelstand verheven werd. In 1662 en '64 ging hij op nieuw naar de Middellandsche zee, maar inmiddels hadden de Engelschen vijandelijkheden gepleegd op de kust van Guinea. De Ruiter zeilde derwaarts en hernam de veroverde forten. Ook toog hij naar Westindië en keerde in 1665 met rijken buit beladen, terwijl iedereen aan zijn behoud gewanhoopt had, naar 't vaderland terug. Onmiddellijk tot luitenant-admiraal benoemd, kreeg hij het opperbevel over de geheele zeemacht: met zijn tocht van dit jaar richtte hij evenwel niets van belang uit, daar wind en weer zeer tegen waren; des te meer roem behaalde hij in 1666 met den *vierdaagschen zeeslag*, terwijl daarentegen de slag van Duinkerken ongelukkig afliep; evenwel volbracht hij hier zijn bekenden meesterlijken terugtocht. In 1667 zien wij hem „het fameus exploict" van Chattam verrichten. Na vier jaren rust treedt hij wederom in 1672 op en zegepraalt bij Solebay over de vereenigde Fransch-Engelsche vloot; juist een jaar later behaalt hij, bijgestaan door C. Tromp, eene nieuwe overwinning bij Schooneveld

en twee en eene halve maand daarna slaat hij wederom de beide vijanden beslissend bij Kijkduin. In 1676 wordt de kamp naar de Middellandsche zee overgebracht. De Ruiter, slechts met eene kleine macht daarheen gezonden, maar, vereenigd met eene Spaansche vloot, leverde eerst den slag bij Stromboli tegen den Franschen admiraal du Quesne, waar geene der twee partijen de overwinning behaalde, en daarna dien bij den Etna, in welken wèl de onzen zegevierden, maar De Ruiter zóó zwaar werd gewond, dat hij kort er na stierf, 29 April. Hij werd te Amsterdam plechtig begraven en te zijner eere in de Nieuwe kerk aldaar een marmeren gedenkteeken op staatskosten opgericht. Zijn zoon Engel beloofde in 's lands zeedienst de voetstappen des vaders te drukken, maar overleed jong.

43. EENE MOEDER MET TWEE KINDEREN.

H. 164. B. 150. D. Fh. levensgroot.

Eene bevallige vrouw, in een lichtrood kleed en met een sluier in het bruine haar, houdt met beide handen een ontkleed kind vast, 'twelk, op een kussen staande, haar liefkoost. Een jong meisje in het bruin, met een kapje op de bruine lokken, tilt een langharig hondje in de hoogte. Men ziet het tafereel door eene nis. De achtergrond verbeeldt eene zuilenrij met eene bruine draperie, en een landschap.

Bol. fecit.

Waarschijnlijk familieportretten van het geslacht Trip; de schilderij is, naar men vermoedt, als schoorsteenstuk in een der vertrekken van het Trippenhuis gevonden.

44. HET ONDERWIJS.

H. 202. B. 176. D. Fh. levensgroot.

Minerva is op eene verhevenheid gezeten, een gouden helm met vederbos op haar hoofd, de borst door een pantser bedekt, gekleed in wit satijn met een blauwen mantel, en het schild met 't Medusahoofd bij zich. Zij geeft, uit een boek,

onderwijs aan een jong meisje, dat voor haar knielt, in lichtroode zijde gekleed is en een gelen damasten mantel omheeft, met hermelijn geboord. Terwijl het meisje met eene stift op het boek wijst, ziet zij naar den toeschouwer om. Ter linkerzijde zijn twee geniën, die den bijbel aandragen; achter hen merkt men eene fontein en een pauw. Het verschiet vertoont een landschap met bewolkte lucht.

Bol. 1663.

Vroeger geplaatst boven een schoorsteenmantel in 't Trippenhuis: dus waarschijnlijk een familieportret.

Ontvangen van de Academie van Wetenschappen in 1865.

A. H. VER BOOM (ABRAHAM).

Leefde omstreeks het midden der XVIIde eeuw.

Het weinige dat men van dezen meester weet, is, dat hij in den boven aangeduiden tijd te Haarlem heeft geleefd. Zijne landschappen zijn dikwijls door A. V. de Velde, Ph. Wouwerman of J. Lingelbach gestoffeerd. Hij schilderde somtijds ook tegels, heeft eenige zeer gewaardeerde prenten geëtst en ook teekeningen vervaardigd, die vooral hoog geschat worden. Van deze laatste heeft J. Gronsvelt er zes geëtst en in één bundel uitgegeven.

45. EEN BOSCHGEZICHT.

H. 222. B. 329. D. Fh. 7.

Een breede rijweg loopt langs zeer zwaar geboomte. Een herder drijft eenige ossen en geiten door het bosch, langs dezen weg, die tevens door een boer op een met gras beladen

wagen bereden wordt. Ter linkerzijde ligt, aan een riviertje, eene boerenhoeve.

De stoffage is geschilderd door P. G. VAN OS, behalve een paar visschers en jagers in het bosch.

A. H. V. Boom fecit
Aº. 1653.

Aangekocht voor het legaat van mevr. JOHANNA RIJSWIJCK, weduwe van mr. DANIEL BALGUERIE, 1823. f 600.

A. H. VER BOOM EN JOHANNES LINGELBACH.

46. DE KRUISWEG.

H. 95½. B. 81. D. Fh. 9.

Op een breeden kruisweg bevinden zich bij elkander een heer in 't bruin, met jachtgeweer en weitasch, en eene dame in gele japon, met blauw bovenkleed; zij worden door eene bedelares met een kind, en door een jongen om eene aalmoes aangesproken. Een bruine hond is op den voorgrond; op den tweeden grond een jager. De lucht is bewolkt.

De beelden zijn door J. LINGELBACH geschilderd.

Gemerkt: J. L.

Kabinet jonkvr. J. GOLL VAN FRANKENSTEIN, 1833.

Gekocht 1860, f 700.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

JAN EN ANDRIES BOTH.

Omstreeks 1610—1650.

Zij waren beide zoons van den glasschilder DIRK BOTH, en zijn te Utrecht geboren. Na bij ABRAHAM BLOEMAERT met het gelukkigste

gevolg in de leer te zijn geweest, gingen zij, nog op jeugdigen leeftijd, naar Frankrijk en Italië, en hielden zich vooral geruimen tijd te Rome op. JAN schilderde hoofdzakelijk landschappen en trachtte CLAUDE LORRAINE na te volgen, terwijl ANDRIES zich meer op beelden toelegde en PIETER VAN LAAR tot voorbeeld koos, maar beide werkten eendrachtig samen; o. a. bestaan ook eenige hooggewaardeerde prenten van hen. Door een ongelukkig geval kwam ANDRIES in den bloei zijner jaren, door ieder geacht, te Venetië om het leven; zijn broeder overleed kort daarna in zijne geboorteplaats.

47. ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 79. B. 102. P. Fh. 11.

Op den voorgrond drijft een man, in eene schapenvacht gehuld en op een muilezel gezeten, twee met vaten beladen muilezels, en staat een herder, met twee geiten bij zich, op zijn staf te leunen. Ter rechterzijde is een hooge weg, op welken een man wandelt, met een korf op zijn rug en een hond bij zich. Twee door een gids geleide reizigers te paard komen hem te gemoet. Op den tweeden grond staan eene groep boomen, waaronder eenige doorzichtige eiken. Het verschiet is bergachtig; tevens ziet men er een vuurtoren, de zee en schepen. Het geheel is ter rechterhand door hooge rotsen, en ter linker door eikeboomen afgesloten. De lucht is warm van toon.

Verkooping dr. J. BLEULAND, 1839. f 7000.

Kabinet ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

48. EEN BOERENERF.

H. 59. B. 48. P. Fh. 14.

Op een erf, omgeven van schuren en geboomte, en van achteren door de binnenzijde van een stadsmuur begrensd, aanschouwt men op den voorgrond een wit paard en een bruin veulen bij een wagen, waarop een boer manden laadt en waarbij een jongen op een stok staat te leunen. Op den tweeden grond zitten vijf krijgslieden te spelen, terwijl aan eene deur een

oud man op een bankje gezeten is. Ter linkerzijde op den voorgrond staat een eikeboom.

Verkooping mevr. Boreel, Amsterdam, 1814. f 610.

49. ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 45. B. 57. K. Fh. 7.

Aan den oever eener rivier staat een heer achter een wit paard, terwijl een muilezel, waarop eene vrouw gezeten is, door een man wordt gevoederd. Langs den weg nadert een door ossen getrokken wagen. Bij deze figuren zijn, in het midden der schilderij, eenige opgaande eikestammen, en ter rechterzijde met hout begroeide heuvels. Aan de overzij der rivier is de oever met struikgewas bezet. Over het water is eene steenen brug met vierkanten toren geslagen; iets meer naar achter verrijst een groote, ronde toren. Het verschiet is bergachtig; de lucht helder.

Kabinet Van Heteren, 1808.

50. ITALIAANSCH LANDSCHAP MET PONTEVEER.

H. 73. B. 87. D. Fh. Vr. te p. 13.

Eene op een schimmel gezeten dame en een heer, die van een zwart paard gestegen is, wachten op een breeden landweg eene pont af, op welke de veerman drie herders met ossen overvaart. Op den tweeden grond staan, op een rots-

achtigen oever, eenige oude gebouwen en treedt een muilezeldrijver met zijn beladen dier uit het geboomte. Aan de overzij van den stroom drijft een herder een paar ossen. In het verschiet, waar de rivier zich verbreedt, ligt eene stad aan den voet van een berg.

Both

Een der vier landschappen in de breedte geëtst door J. Both.
Gegraveerd door J. B. Tétar van Elven.
Verkooping G. Van der Pot, 6 Juni 1808, Rotterdam. f 3600.

RICHARD BRAKENBURGH.

1650—1702.

Was de zoon van mr. Menne Richard Brakenburgh van Amsterdam en Vroutgen Alberts; werd te Haarlem geboren en aldaar gedoopt 22 Mei 1650. Hij was een leerling van Adr. Van Ostade en Hendrik Mommers en schilderde huiselijke tafereelen e. a. gezelschapstukken; ook schijnt hij dichter te zijn geweest, blijkens een „Nieuwjaarsdigt door het Konstgenootschap de Witte Angieren te Haarlem, 1 January 1697, uitgegeven". Den 3den December 1687 werd hij als meester in 't St.-Lucasgild zijner geboorteplaats opgenomen. Gehuwd met Agatha Hendrix van Leeuwarden, werd hij met haar, 8 April 1689, in de Gereformeerde gemeente ingeschreven. Hij stierf te Haarlem den 28sten December 1702.

51. HET ST.-NICOLAASFEEST.

H. 46½. B. 32. P. Fh. zittend. 24.

Eene dame in een rood, met bont omzoomd jak, zit op den voorgrond en steekt de beide armen naar een meisje uit, dat haar voorschoot vol met koek heeft en naar een schreienden knaap wijst, aan wien door eene blonde vrouw eene roede in een schoen wordt getoond. Achter deze groep zitten, aan eene met vruchten rijk voorziene tafel, eene oude

vrouw, benevens een bejaard man en een van middelbaren leeftijd, die eene pijp rookt. Vóór den weenenden jongen zit een klein meisje, met eene pop op schoot, terwijl zich verderop nòg een jongen en een meisje bevinden. Op den achtergrond ziet men een venster en een ledekant; aan den muur hangen schilderijen en eene luit. Op den voorgrond staat eene mand, met een doek bedekt, en liggen een bal en andere zaken.

Navolging van „het St.-Nicolaasfeest" van Jan Steen is in dit stuk niet te miskennen.

R. Brakenburgh. 1665

Verkooping J. A. Brentano, 1821. f 225.

Kabinet Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

52. EEN BOERENBINNENHUIS.

H. 33. B. 27. P. Fh. 17.

In eene boerenherberg zitten eenige landlieden te rooken en te drinken. In hun midden staat een beschonken boer, een pijpje in den mond, en op den achtergrond eene vrouw.

R. Brakenb.

Kabinet Van Heteren.

LEONARD BRAMER. (Toegeschreven aan)

1596 -- na 1665.

Te Delft geboren, ging deze kunstenaar op 18jarigen leeftijd op reis naar Italië, waar hij, eenigen tijd verblijvende, grooten roem inoogtste met het schilderen van geschiedkundige onderwerpen, in welke hij gaarne

kunstlicht aanbracht. In April 1629 werd hij in zijne geboortestad als meester in 't St.-Lucasgild opgenomen. Hij was er hoofdman van in de jaren 1663 tot '65. Prins FREDERIK HENDRIK en graaf JOAN MAURITS VAN NASSAU eerden zijne kunst zeer, en deden hem bestellingen, o. a. voor het huis te Rijswijk. Van zijne hand bestaan ook enkele weinig bekende etsplaten. Het jaar van zijn overlijden is niet bekend, maar uit de bovenvermelde data blijkt, dat het na 1665 moet geplaatst worden.

53. PORTRET VAN PIETER CORNELISZ. HOOFT.

H. 100. B. 81. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, naar de linkerzijde gekeerd, met de rechterhand op eene tafel leunende, waarop eene rol papier en eene aardglobe. De linker, door een handschoen gedekt, wijst naar de globe. Een met kant omzette platte kraag steekt in-'t-oogvallend af bij de zwarte kleeding.

Waarschijnlijk eene copie naar J. SANDRART.

Gegraveerd door A. BLOTELING.

Uit het nationaal museum van 's-Gravenhage, 1808.

P. C. HOOFT is een der beroemdste Nederlandsche letterkundigen, die zich vooral door zijne zoetvloeijende minnedichten, maar het meest door zijne degelijke, in kernachtigen stijl geschreven „Nederlandsche Historiën" onsterfelijk heeft gemaakt. Hij was de zoon van den Amsterdamschen burgemeester CORNELIS PIETERSZ. HOOFT en ANNA JAKOBS BLAAUW, en werd den 16den Maart 1581 te Amsterdam geboren. Reeds vroeg gaf hij blijken van een buitengewonen aanleg, die door zijn vader zorgvuldig werd ontwikkeld; o. a. deed hij in 1598—1601 eene reis naar Italië e. a. landen, en studeerde van 1606—1609 aan de Hoogeschool te Leiden. In dit laatste jaar ontving hij eene aanstelling tot Drost van Muiden, Baljuw van het Gooiland en Hoofdofficier van Weesp en Weesper kerspel, en eenige maanden later (1610) trad hij in 't huwelijk met CHRISTINA VAN ERP. In 1623 ontviel deze hem door den dood, waarop hij in 1627 met de weduwe BARTELOTTI, geb. HELEONORA HELLEMANS, hertrouwde. Op zijn zomerverblijf, het Slot of „hooge Huis" van Muiden, ontving hij geregeld de voornaamste dichters, kunstenaars en geleerden van zijn tijd, welke daar den zoogenaamden „Muiderkring" vormden. Reeds ongesteld, toen hij ter plechtige uitvaart van Prins FREDERIK HENDRIK in 1647 te 's-Gravenhage toefde, overleed hij aldaar 21 Mei en werd in zijn familiegraf te Amsterdam ter Nieuwe kerke bijgezet.

JAN DE BRAY, DIRK DE BRAY, J. VAN GOTING EN JAN DE JONG.

Leefden XVIIde eeuw, 2de helft.

Jan De Bray was de oudste zoon van den schilder en bouwmeester Salomon De Bray van Amsterdam, die in 1597 geboren was en 13 Mei 1625 te Haarlem huwde met Anna Westerbaen, eene Haagsche. Jan, — wiens werk meestal voor dat zijns broeders Jacob wordt gehouden, die reeds grooten naam had gemaakt toen hij in 1664 aan de pest stierf —, Jan schilderde historie, portret- en regentenstukken. Hij is driemaal gehuwd geweest, en wel met Maria Van Hees, Margareta De Mayer en Victoria Van der Wiele. Van 1667—1685 was hij meermalen overman van het St.-Lucasgild te Haarlem, alwaar hij in 1697 is overleden en op 4 December begraven werd.

Dirk De Bray, broeder van den vorige, was een beroemd houtgraveur en etser, die veelal voor de drukkerij van Abr. Casteleyn werkte. Ook zijn eenige schilderijen van hem bekend. Hij is secretaris van het St.-Lucasgild te Haarlem geweest, en ging op gevorderden leeftijd in Brabant in een klooster. Zijn laatste werk draagt het jaartal 1677.

J. Van Goting is een volkomen onbekend kunstenaar; — terwijl men van Jan De Jong niet veel meer weet, dan dat hij in 1664 lid van 't St.-Lucasgild te Haarlem was en aldaar van 1669—1670 in de Zijlstraat heeft gewoond. Hij heeft in de Dordrechtsche Arcadia (Amsterdam, 1701) eenige prentjes geteekend en gegraveerd.

Van den hierbeneden nog genoemden G. Mulraet, van Goch, wordt vermeld, dat hij koperslager, gieter en drijver was, en gehuwd met Franchyntjen Coelembier van Haarlem. Hij overleed aldaar en werd er begraven 24 April 1690; — van J. C. Marsélis weet men in 't geheel niets.

54. DE OVERLIEDEN VAN HET ST.-LUCASGILD TE HAARLEM.

H. 127. B. 180. D. Fh. levensgroot.

Drie overlieden zitten aan eene met een Smyrnaasch tapijt bedekte tafel; drie andere staan achter hen, en de gildeknecht wacht hunne bevelen af. Vooraan zit G. Mulraet, met een gedreven medaillon in de hand; aan den anderen kant zit J. Van Goting te schrijven; tusschen hen in zit J. Marsélis met de hand onder het hoofd. J. De Bray staat

op eene plank te teekenen. J. De Jong staat achter J. Van Goting, naar het geschrevene wijzende, terwijl D. De Bray achter Mulraet staat. Op de tafel staat eene geboetseerde groep en aan den muur hangen schilderijen.

De portretten in dit stuk zijn geschilderd:

dat van	G. Mulraet, deken, koperslager,		door J. De Bray.
„ „	J. C. Marsélis		„ „ „ „
„ „	D. De Bray, secretaris,		„ „ „ „
„ „	W. Knyf, gildeknecht,		„ „ „ „
„ „	J. De Bray, kunstschilder,		„ D. De Bray.
„ ,	J. Van Goting,	„	„ J. Van Goting.
„ „	J. De Jong,	„	„ J. De Jong.

Gemerkt: 1674.

Gekocht in 1821 van mr. J. De Vries.

QUÉRIJN BREKELENKAM.

Werkte 1648—1668.

Waarschijnlijk te Zwammerdam geboren, werd deze kunstenaar den 8sten Maart 1648 in het St.-Lucasgilde te Leiden ingeschreven. Eene maand later huwde hij ter Katholieke kerke in de Bakkersteeg aldaar met Maria Jansdr. Carle (of Scharle), van dezelfde stad afkomstig, uit welken echt zes kinderen sproten, die alle in gemelde kerk werden gedoopt, als: Magdalena, 5 Sept. 1649; Gerard, 5 Maart 1650; Michaël, 28 April 1651; Magdalena, 17 Oct. 1652; Catharina, 17 Nov. 1653, en Jan, 30 April 1655. Korten tijd na de geboorte van het laatste kind schijnt de moeder overleden te zijn; want 23 October 1656 hertrouwde Quéryn met Elisabeth Van Beaumont, weduwe van Willem Symoutz. Ook dit tweede huwelijk was met verscheiden kinderen gezegend. Het jongste, naar zijn vader genoemd, werd in 1668 geboren, kort vóór den dood van onzen schilder; immers in het Leidsche gildeboek staat op dit jaar aangeteekend „Quiring Gerritszoon Brekelenkam doot." — Deze bijzonderheden uit het tot nog toe weinig bekende leven van den meester danken wij aan de nasporingen van den heer Rammelman Elzevier, in de „Chronique des Arts" van 29 Maart 1878, door Henri Havard publiek gemaakt.

Niet onwaarschijnlijk was Brekelenkam een leerling van Gerard Dou; hij schilderde toch somtijds kluizenaars of andere voorstellingen in den geest van dezen kunstenaar. Meestal echter geven zijne stukken tafereelen uit het dagelijksch leven weer. Zijn werk komt in verscheiden musea voor en werd steeds hoog geacht.

55. BINNENHUIS.

H. 58. B. 44. P. Fh. 32.

In een zeer eenvoudig vertrek zit een oud man, met witten baard, en eene bierkan in de hand, achter een haspel, waarop een bijbel ligt. Hij spreekt met een bejaarden visscher, die eene mand met visch in de rechter- en eene hengelroede in de andere hand houdt.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 425.

56. HET HOEKJE VAN DEN HAARD.

H. 59. B. 46. P. Fh. 32.

Twee bejaarde mannen, in het zwart gekleed, zitten in eene binnenkamer bij den haard; de een houdt met de rechterhand eene bierkruik op de knie, de ander, op een laag stoeltje gezeten, steekt zijne pijp aan eene test met vuur aan.

Q: Brekelenkam 1664.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping als voren. f 425.

57. DE MUIZENVAL.

H. 18. B. 15½. P. Hoofd jongen 3.

Een jongen, in een bruin wambuis met dito hoed op, wijst lachend naar eene val, waarin eene muis gevangen is. Een meisje met bruin kapje kijkt er naar. Op eene tafel liggen losse bloemen. De achtergrond is effen.

Q' B' 1660.

Verkooping P. De Heere Van Holy, Rotterdam, 1824. f 76.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

ADRIAAN BROUWER.

1608—1640.

Was de zoon eener weduwe, die te Haarlem woonde en door borduren in haar levensonderhoud voorzag. Toen Frans Hals de teekeningen gezien had, die de jonge Adriaan voor zijne moeder maakte, ontdekte hij in hem zóóveel talent, dat hij hem in zijne werkplaats opnam. Maar op aanraden van zijn kameraad Adr. van Ostade ontvluchtte hij zijn meester, die hem te karig onderhield, en vestigde zich te Amsterdam, waar hij weldra met zijn werk genoeg verdiende, evenwel zijn geld ook zorgeloos verteerde. Later begaf hij zich naar Antwerpen, zonder van een paspoort voorzien te zijn, vandaar dat hij er, als een verdacht persoon, op het kasteel gevangen werd gezet. Hier zag hem Prins Albert d'Aremberg, die hem schildersgereedschap bezorgde en zijn werk aan Rubens liet zien. Den meester daaruit herkennende, wist deze zijne invrijheidstelling te bewerken, ja, nam hem zelfs in zijn huis op. Weldra verliet hij echter de woning zijns weldoeners en nam zijn intrek bij Joost Graesbeek, ten einde dezen in de kunst te onderwijzen. Vervolgens vertrok hij naar Parijs, werd daar ziek en keerde in dien toestand naar Haarlem terug, waar hij overleed en 31 Maart 1640 begraven werd. Wel meldt Arnold Houbraken, de schrijver van „De groote Schouburgh d. Nederl. kunstschilders en schilderessen", Amst. 1718, dat hij te Antwerpen in het gasthuis gestorven en door Rubens op zijne kosten begraven is, maar het door Dr. A. Van der Willigen, van Haarlem, gegeven uittreksel van het doodenregister dier stad, maakt de eerste opgaaf geloofwaardiger.

Adr. Brouwer schilderde meest boerengezelschappen en soortgelijke onderwerpen, in den trant van Ostade. Zijn korte levensduur maakt het begrijpelijk, dat er maar weinig werk van hem voorkomt, en dat het hooge waarde wordt toegekend.

58. BOERENDRINKPARTIJ.

H. 24. B. 31. P. Fh. 14.

In eene boerenherberg zijn eenige beschonken mannen en vrouwen aan het rooken en drinken, terwijl eene dronken vrouw, met een schreiend kind bij zich, op den grond ligt.

Kabinet Van Heeteren, 1808.

59. BOERENVECHTPARTIJ.

H. 26. B. 33. P. Fh. 15.

Voor de deur van eene herberg zijn eenige landlieden in hevigen twist en maken zich tot vechten gereed, andere zitten te drinken. Op den voorgrond trekt een boer zijn mes, doch wordt door eene oude vrouw tegengehouden. Een varken en eene big liggen hierbij. Op den achtergrond bevinden zich eenige personen bij boerenwoningen.

Kabinet Van Heeteren, 1808.

JACOB CORNELISZOON.

1480? — 1550?

Te Oostzaan in de streek ten N. van het Y geboren, was hij in 1512 de tweede leermeester van J. Schorel en moet toen reeds een dochtertje gehad hebben, dat omstr. 12 jaar oud was, zoodat zijn eerste levensjaar niet later dan 1480 gesteld kan worden. Hij schilderde meestal Bijbelsche onderwerpen; Van Mander noemt verscheidene houtgravures en eenige schilderijen van hem op. Een broeder, Buis genaamd, en een zoon Dirk Jacobszoon waren beide schilders; van den laatste zijn eenige stukken op het Stadhuis te Amsterdam. Het hierbeneden afgebeelde monogram slaat, zooals Nagler zegt, niet dadelijk op zijn naam. Intusschen is het „Leven van Jezus" bij Johannes Mommartium in 1651 uitgegeven, reeds aan hem toegeschreven, en komen de door V. Mander vermelde houtsneden vrijwel overeen met de nog bestaande, die met dit monogram en het wapen van Amsterdam zijn gemerkt. Ook De Jong, uitgever van V. Mander's werk in 1764, schrijft dit monogram aan hem toe. Wel heeft men getracht er eene andere verklaring van te geven en het voor dat van J. Walter van Assen of van Jan Van Meren Antwerpensis gehouden, maar het is vrij duidelijk, dat de figuur in het midden moeilijk eene omgekeerde *W* of eene *M* kan voorstellen, daar deze letters door den schilder van het stuk geheel anders gevormd worden. Het is dus waarschijnlijk niets dan een meesterteeken, waarvan de letters moeten aangeven Jacob Amstelodamensis; te eerder, daar V. Mander uitdrukkelijk zegt, dat Jacob Corneliszoon burger van Amsterdam was.

60. SAUL EN DE HEKS VAN ENDOR.

H. 85. B. 122. P. Fh. zittend. 33.

In het midden van den voorgrond zit eene halfnaakte

heks op twee groote uilen binnen een kring; naast haar zit nog eene tweede. Zij heft in de rechterhand eene fakkel in de hoogte en houdt in de linkerhand eene andere in een vuurbekken, dat naast haar geplaatst is. Vóór haar staat een jonge sater, met bokspooten en kransen om het hoofd, in het midden, een groot boek voor haar geopend houdende, waarin, tusschen eenige cabbalistische teekens, enkele niet goed leesbare woorden staan. Ter rechterzijde zijn vier heksen en een bok met vier horens bij een vuurbekken gezeten, terwijl een rood kruis op den grond ligt. Achter hen komt een baardige sater, die een krans om het hoofd en eene lier voor het lijf heeft, een beker aannemen, welke eene der heksen hem aanbiedt. In de lucht rijdt eene naakte heks op het bekkeneel van een paard, 'twelk door twee hanen getrokken wordt, terwijl zij eene pastei op een schotel draagt. Hierboven is nog eene heks, die op een monster, en eene andere, die op een bezemsteel rijdt, beide tusschen wolken, waaruit vuur komt. In het verschiet bevindt zich een schip in zwaren storm op zee. Aan de linkerzij spreekt SAÜL, van eenig gevolg vergezeld, tot de heks, die voor den boog van een bouwval staat. Op hare muts leest men: „*pitonissa Saulis*". In het verschiet merkt men eene legerplaats op. Op den tweeden grond, door de bogen van den bouwval ziende, is in het midden een graf, waaruit SAMUËL opstijgt. De op zij liggende deksel heeft tot opschrift: „*Sepulchrii Samuelis*". Iets verder staat SAÜL met SAMUËL te spreken; in het verschiet wordt een veldslag geleverd en ziet men SAÜL zich in zijn zwaard werpen. Op eene banderol, die om een toren van de ruïne gewonden is, staat een Hollandsch en een Latijnsch opschrift, beide echter door het verkeerd bijschilderen der letters grootendeels onverstaanbaar gemaakt.

A° 1500 novēb 29

I MA·A

Gekocht op eene verkooping te Valenciennes in 1879 voor f 500.
Zie 1 Samuël XXVIII, vs. 7 en vervolg.

CORNELIS VAN CUIJLENBURG.

Werkte 1783—1824.

Zoon, naar men onderstelt, van den beeldhouwer Cornelis Cuylenburg. In 1783 wordt hij genoemd als lid van 't St.-Lucasgild zijner geboortestad Utrecht. In 1814 of '16 begaf hij zich metterwoon naar Den Haag, alwaar hij tot zijn dood gevestigd bleef, d. i. tot omstreeks 1824, wijl na dit jaar niet meer, zoo als vroeger herhaaldelijk, schilderijen van hem op tentoonstellingen voorkwamen. Cs. Cuylenburg was lid der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, en bestuurder der Haagsche Teekenacademie; hij schilderde zoowel landschappen en binnenhuizen als portretten. Een zoon van hem, J. Van Cuylenburg, beoefende insgelijks de knnst en was te Brussel woonachtig.

61. PORTRET VAN DEN SCHOUT-BIJ-NACHT WILLEM CRUL.

H. 110. B. 85. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk in drie vierde, naar de rechterzij gekeerd, gekleed in blauwen, met goud geborduurden rok en rood vest. De rechterhand houdt een verrekijker. In de nabijheid ligt een driekantige hoed met witte veeren en staat eene hemelglobe. In het verschiet aanschouwt men de zee met schepen.

Afkomstig van 't nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

Willem Crul werd den 25sten November 1721 te Haarlem geboren en was de zoon van Cornelis Crul. Hij trad in 1748 in 's lands zeedienst en werd in 1779 door Willem V met de waardigheid van Schout-bij-nacht bij de Admiraliteit Van de Maze bekleed. Den meesten naam heeft hij zich gemaakt door zijn manhaftig gedrag in den strijd met twee grootere Engelsche oorlogsbodems, die hem, onbekend als hij was met het uitbreken van den oorlog van 1780 en volgende jaren, aanvielen, terwijl hij eene vloot van 23 koopvaardijschepen uit St.-Eustatius convoijeerde. Hij zelf sneuvelde in den wanhopigen strijd (4 Februari 1781), zijn schip en konvooi werd genomen; maar zijne kloekmoedigheid werd in het vaderland luide geprezen en met geestdrift toegejuicht. — Hij was gehuwd met Sara Elisabeth Blaaukamer, die hem eene dochter schonk, welke later met den heer mr. Jan Wouter Nahuys in den echt trad.

JACOB GERRITSZ. CUIJP.

1575— na 1642.

Uit eene deftige familie gesproten. Gerrit Gerritsz. Cuyp en Benjamin Gerritsz. Cuyp, die als glazenmakers en schilders in het St.-Lucasgild te Dordrecht waren ingeschreven, zijn waarschijnlijk zijne broeders. Hij werd in 1575 in genoemde stad geboren, was een leerling van Abr. Bloemaert, schilderde landschappen, dieren en portretten, kampementen en veldslagen, en was een der kunstenaars, die in 1642 eene broederschap van fijnschilders oprichtten en zich van het gild der vijf neringen afzonderden. Het sterfjaar van dezen kunstenaar is onbekend. Zijn beroemde zoon Albert Cuyp was zijn leerling.

62. EEN HOLLANDSCH GEZIN.

H. 97. B. 131. D. Fh. 68.

Bij eene landelijke woning zit de grootmoeder der familie; aan hare linkerhand zijn twee meisjes van verschillende grootte, en aan hare rechterzijde twee jongens, waarvan een op een bok gezeten is. De vader en de moeder staan aan den rechterkant der schilderij, beide in donkere kleeding met platte kragen om; achter deze groep is een wagentje, waarop een kleine jongen zit en waarvan het paard door een grooteren bij den toom wordt geleid.

Achter op het doek staat:

„De Familie-Portretten verbeeld voor hunne hofstede aan den Hogen Dijk buiten de Haarlemmerpoort te Amsterdam; van het geslagt van Meebeek Kruywagen, waarvan de laatstlevende was Barbera Meebeek Kruywagen, Huisvrouw van Jan Troost, curator der desolate boedelkamer te Amsterdam; zij is begraven den 15den December 1699 in de N. kerk en was de moeder van Cornelis Troost, Kunstschilder."

Gekocht van de wed. Schol, te Amsterdam, in 1827, voor f 600.

ALBERT CUYP.

1605—1691.

Deze kunstenaar ontving het eerste levenslicht te Dordrecht, in Augustus 1605. Zijne ouders waren Jacob Gerritsz. Cuyp en Grietje

DirckSdr. Als éénigen leermeester schijnt hij slechts zijn vader gehad te hebben. In 't eerst schilderde hij hoofdzakelijk stillevens; later zoowel portretten als dieren en landschappen. Den 30sten Juli 1658 eerst trad hij in 't huwelijk. Zijne vrouw, de weduwe van den heer Johan Van den Cornput, heette Cornelia Bosman, en schonk hem in 1659 eene dochter, die den naam van Arendina kreeg. Hij was een welgesteld man, die behalve een huis in zijne geboortestad, ook een buitenverblijf, Dordwijk, in den omtrek daarvan bezat, 't welk hij geruimen tijd bewoonde en waarvan een der torens, door hem met schilderwerk versierd, nóg bestaat. Bovendien was hij bij zijne medeburgers zeer geëerd: reeds ouderling der Hervormde gemeente, werd hij ook in 1672 aan den Stadhouder als lid der vroedschap van Dordrecht voorgedragen, terwijl hij door zijne afkomst recht had op een zetel in het hof van Holland. Hij stierf in November 1691 in zijne geboorteplaats, en werd er den 7den dier maand begraven. — Men kent acht geëtste prenten van zijne hand: zijn werk is hier te lande zeldzaam, daar veel er van in Engeland en elders in het buitenland is geplaatst.

63. BERGACHTIG LANDSCHAP:

H. 65½. B. 89. P. Fh. te paard. 11.

Op den heuvelachtigen voorgrond rijden twee heeren te paard, in wier nabijheid een boer vier koeien drijft. Op den tweeden grond wordt eene kudde schapen door een tweetal herders tegen eene hoogte opgedreven, waarop de bouwvallen van een kasteel en eenige boeren met hun vee zichtbaar zijn. Het bergachtig verschiet wordt door eene rivier doorsneden. De heldere avondlucht is warm van toon.

A. cuijp.

Geëtst door J. A. Boland.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Gekocht door A. De Lelie, 1810. f 1000.

Kabinet Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

64. LANDSCHAP MET HERDER EN VEE.

H. 104. B. 100. D. Fh. 12.

Langs den oever eener rivier drijven eene op een ezel gezeten herderin, benevens twee herders, waarvan één mede op een ezel, eene kudde hoornvee voort. De voorgrond, ter rechterhand, is bezet met boomen en rotsbrokken. Aan de overzij van het water staan eenige gebouweu, en verderop verheffen zich bergen. De opkomende zon verlicht het landschap bij heldere lucht.

A, cuijp.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 6 Juni 1808. f 3860.

Toegeschreven aan **A. CUYP.**

65. EEN RUITERGEVECHT.

H. 48. B. 63. P. Fh. 9.

In een bergachtig landschap wordt een hevig ruitergevecht geleverd; dooden en gekwetsten bedekken den grond. Een wit paard zonder ruiter rent over den voorgrond.

A CUVP

Verkooping van Slingelandt, 1785. f 91.

Afkomstig van het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Toegeschreven aan **A. CUYP.**

66. VECHTENDE VOGELS.

H. 122. B. 145. D. Fh. levensgroot.

Een zwarte kalkoensche vecht met een gelen haan: beide zijn zeer verwoed. Eene grijskleurige hen staat in grooten angst er bij. Het zeer bijgeschilderd verschiet is bergachtig.

Geëtst door W. Unger.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Waarschijnlijk afkomstig van het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Toegeschreven aan **A. CUYP.**

67. DOOD WILD.

H. 161. B. 151. D. Fh. levensgroot.

Aan één poot hangt eene ree, wier kop en ingewand op eene steenen plint rusten, waarop een mes ligt. Ter rechterzijde komt een hond snuffelen, en verder, ter linkerhand, is eene kat.

Waarschijnlijk afkomstig van het nationaal museum, 1808.

SIMON VAN DER DOES.

1653—1717.

Deze was de oudste zoon van den schilder Jacob Van der Does, van een aanzienlijk geslacht, en werd te Amsterdam in 1653 geboren. Van zijn vader ontving hij onderricht in de kunst. Toen deze naar Friesland vertrok, kwam Simon bij zijne tante in Den Haag wonen, maar hij ging zelf later ook naar dit gewest, vervolgens voor één jaar naar Engeland, en eindelijk wederom, voor goed, te 's-Gravenhage. Op 36jarigen leeftijd trad hij in den echt met eene vrouw, die hem door hare verkwistingen ongelukkig maakte, en niettegenstaande zijn ijver, bij haar overlijden in een berooiden staat achterliet. Na op voorspraak van vrienden gedurende 2 of 3 jaren in het gasthuis achter de Hal te 's-Hage te zijn opgenomen, begaf hij zich naar Brussel en Antwerpen, waar hij voor kunstkoopers werk leverde. Waarschijnlijk is hij later naar Den Haag teruggekeerd en dáár, in 1717, gestorven. Hij schilderde portretten, en landschap met vee. Eene etsprent is van hem bekend.

68. DE LEZENDE HERDERS.

H. 59. B. 42. D. Fh. 18.

Een meisje in een rood jak met blauwen rok zit een blad te lezen, waarop de woorden: „een nieu lied" geschreven staan, terwijl een jongen, over haar schouder, in het papier ziet, 'twelk zij in de hand houdt. Vóór haar ligt een schaap en zijn twee andere in staande houding. Op den tweeden grond is eene roode koe, onder opgaand geboomte, bij

eene hut gelegen. Op den voorgrond zijn eenige planten en een mandje. Het verschiet is bergachtig.

S. V. Does
1706

Verkooping mevr. Bicker te Amsterdam, 1809. f 305.

69. DE HERDERIN.

H. 31. B. 39. P. Fh. 18.

Eene vrouw, met een kind op den schoot, zit op den voorgrond bij twee opgaande boomen. Bij haar staan een kalf en een schaap, waarnaast twee andere schapen en een lam gelegen zijn. Ter linkerzijde, onder boomen, is eene hut en een beeld van Pan aangebracht, terwijl aan een dezer boomen een bok knaagt, op de achterpooten staande, en een andere, aan den rechterkant, bij een schaap ligt. Op den achtergrond verheft zich eene ruïne.

S. V. Does
1708

Verkooping Antonij Sijdervelt, 1766. f 207.

„ mevr. Bicker, Amsterdam, 1809. f 320.

70. MOEDERLIEFDE.

H. 80. B. 94. D. Fh. zittend 25.

Eene jonge moeder, te midden van eenige schapen zittende, zoogt haar kind, terwijl een knaapje haar een kleinen hond vertoont. Bij deze groep staat een roode os, en er achter is een beeld van Bacchus geplaatst onder een boom, waarbij

bouwvallen en eene kat. In het verschiet onderscheidt men, bij eene ruïne, eenige herders met vee.

S. van der Does. MDCCIII

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 325.

71. LANDSCHAP MET VEE.

H. 50. B. 60. D. Fh. stier 14.

In een Italiaansch landschap zit eene vrouw eene witte geit te melken; bij haar liggen drie schapen op den grond, en vooraan staat een bruine stier. Op eenigen afstand, naar achteren, bevindt zich eene geit bij een waterplas, en iets verder nog ziet men een muur, een bouwvalligen toren en een boom. Het verschiet is bergachtig; de avondzon verlicht het tafereel.

S. V. DOES
1712

Kabinet SCHIMMELPENNINCK te Deventer.
Gekocht door C. F. Roos in 1856 voor f 300.
Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

GERARD DOU.

1613—1675.

Deze beroemde schilder was de zoon van den van Harlingen afkomstigen, maar te Leiden woonachtigen glasschrijver DOUWE JANSZ. DE VRIES en van MARIJTJE JANSDR. VAN ROSENBURG uit Wassenaar, in November 1609 met elkander gehuwd. Den 7den April 1613 in de Sleutelstad geboren, werd hij op 9jarigen leeftijd — 1622 — ten einde teekenen te leeren, bij BARTHOLOMAEUS DOLENDO gebracht en kwam hij anderhalf jaar later bij den glasschrijver PIETER KOUWENHORN, ten einde in het vak zijns vaders onderwezen te worden. In 1628 evenwel bezorgde zijn vader hem, gehoor gevende aan zijne roeping en natuurlijken aanleg voor de schilderkunst, in de werkplaats van den slechts 6 jaar ouderen REMBRANDT VAN RIJN, die, reeds naam beginnende te maken, toen nog te Leiden woonachtig was. Na een verblijf van 3 jaar bij dezen meester, ging de jonge DOU zonder leiding verder werken en schilderde hoofdza-

kelijk huiselijke tafereelen en portretten, steeds met de uiterste zorg en uitvoerigheid, zonder echter ooit kleingeestig of koud te worden: de breede opvatting van licht en bruin en het warme koloriet deden den invloed van REMBRANDT's lessen duidelijk uitkomen. DOU was dan ook even gelukkig als ijverig in zijn arbeid. De Zweedsche agent SPIERING betaalde hem jaarlijks f 1000 alleen om de eerste keuze uit zijne stukken te hebben en toen de bewindhebbers der Oostindische Compagnie een kostbaar geschenk aan KAREL II bij zijn vertrek naar Engeland in 1660 wilden aanbieden, wisten zij niet beter dan aan DOU de vervaardiging eener schilderij op te dragen, welke met f 4000 betaald werd. Twee keeren schijnt hij zijne geboortestad voor eenigen tijd verlaten te hebben: van 1651 tot '58 en van 1668 tot '73; maar hij is er overleden en den 9den Februari 1675 in de Pieterskerk begraven. Verscheiden kunstenaars worden als zijne leerlingen genoemd, b. v. G. SCHALCKEN, F. VAN MIERIS, G. METZU, P. VAN SLINGELAND, J. VAN STAVEREN en Q. BREKELENKAM. Een paar etsen worden hem toegeschreven.

72. PORTRET VAN GERARD DOU.

H. 47. B. 35½. P. Hh. 5½.

De schilder is voorgesteld op ong. 30jarigen leeftijd, met lang, blond haar en een fijnen knevel. Hij heeft eene paarskleurige, fluweelen baret op het hoofd en een van boven gesloten bruin wambuis aan. Een pijpje rookende, leunt hij op een opengeslagen boek, waarin, in vrij onleesbaar schrift, „Gude's" en nog een ander woord geschreven staat. Achter het portret heeft men een gezicht in eene schilderswerkplaats, waarin zich twee personen bij een schildersezel bevinden. Het geheel is omsloten door eene grauwe nis met donkeren rand, voor welke eene koperen roede is aangebracht, waaraan een lichtblauw, op zij geschoven gordijn hangt. Tegen de plint der nis staat op een papier

GDOV.

Gegraveerd in zwarte kunst door A. SCHOUMAN.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Geschenk van den schilder aan zijn leerling P. VAN SLINGELANDT door erfenis in de familie HOOFT overgegaan.

Verkooping DANIËL HOOFT, JBZ., Amsterdam, 1860. f 6400.

Legaat L. DUPPER, WZ., 1870.

73. DE AVONDSCHOOL.

H. 52. B. 40. P. Fh. zitt. jongen 15.

Door eene nis, achter een zwaar geplooid, opgenomen gordijn, ziet men in het schoollokaal. Op den voorgrond, ter linkerzijde, zit een jongen op een laag bankje op eene lei te schrijven; een meisje licht hem met eene kaars bij en schijnt hem onderricht te geven; naast hem staat op den grond eene lantaarn met eene brandende kaars er in. Achter deze twee figuren, bij een gesloten venster, staat een lessenaar, waaraan de schoolmeester gezeten is, die, terwijl een meisje bij hem staat te lezen, aan een paar vertrekkende leerlingen eene vermaning toedient. Ook deze groep wordt door het licht eener kaars, welke op een op tafel geplaatsten kandelaar staat, beschenen. Aan de rechterhand zitten verscheiden kinderen op banken om eene tafel, waarop wederom eene brandende kaars haar licht verspreidt. Geheel achter in de schilderij daalt een jongen, met eene brandende kaars in de hand, eene wenteltrap af.

GDOV

Geëtst door J. A. Boland.

Gelithographeerd door Van Loo.

Verkooping mevr. C. Backer, wed. De la Court, 1766. f 4000.

„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 17,500.

74. DE KLUIZENAAR.

H. 25. B. 19. P. H. hoofd 9.

Een kluizenaar met kaal hoofd, witten baard en gekleed in eene grauwe, wollen pij met afhangenden kap, ziet, in biddende houding, terwijl hij een rozenkrans tusschen de saamgevouwen handen houdt, met aandacht op een kruisbeeld, 't welk op een vóór hem opengeslagen boek ligt. De achtergrond vertoont eene grot.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping mr. Samuel Verhulst, 's-Gravenhage, 1737. f 145.

„ B. Kley, ibid., 1781. f 170.

„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 1100.

75. DE NIEUWSGIERIGE.

H. 18. B. 15. P. H. hoofd 3.

Uit eene nis kijkt een meisje naar buiten. Zij is gekleed in een rood jakje, heeft eene brandende lamp in de linker, en rust met de rechterhand op de plint. Achter haar ziet men in een vertrek drie figuren, bij kaarslicht, aan eene tafel zitten. Aan de zoldering hangt eene kamerkroon en een bruin gordijn.

GDOV.

Kabinet Van Heteren, 1809.

G. DOU en C. P. BERCHEM.

76. PORTRETTEN VAN EEN HEER EN EENE DAME.

H. 75. B. 61. P. Fh. 32.

Een heer, in het zwart gekleed, met een breeden, kanten kraag om, een hoed op 't hoofd en een wandelstok in de rechterhand, staat bij eene dame, die in zittende houding is afgebeeld en een amarantkleurig, met gouden galons versierd jak en gelen, zijden rok aanheeft. Zij houdt in de met een handschoen bekleede rechter een pluimwaaier. Aan de andere zij van den heer staat een bruine, langharige hond. Op den voorgrond is een waterplas, in welken een kapiteel van grauwen steen ligt, waarop, in bas-relief, de buste van G. Dou gebeeldhouwd is. Het landschap, 't welk de geportretteerden omringt, is gestoffeerd met planten, boomen en een bergachtig verschiet. De lucht is bewolkt.

GDOV Berchem fe

Bij de verkooping van het kabinet der gravin Van Moens — waar deze schilderij f 3200 gold — waren de namen van burgemeester P. A.

Van de Werff en zijne echtgenoote aan deze portretten gegeven, onder welke zij dan ook in den catalogus van 1858 werden opgenomen. Intusschen strijden zoowel de kleederdracht als de gelaatstrekken tegen de bedoelde personen en hun tijd: hier zijn de namen daarom niet toegekend.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationale museum, 's-Gravenhage, 1808.

DROST (J? of W?)

1625 (?)—?

Van dezen meester is niet veel, en zelfs de naam niet volledig bekend. In den catalogus eener verkooping in 1702 wordt hij Van Drost; in dien eener auctie van 1708 Den Drost genoemd. Houbraken meldt van hem, dat hij iets jonger was dan K. Du Jardin, zoodat hij dan omstreeks 1625 zou geboren zijn. Het oude-vrouwenmodel echter, dat voor de schilderij, hieronder beschreven, en die van G. Flink, n°. 87 gediend heeft, is blijkbaar hetzelfde; daaruit volgt dat hij omstreeks 1638 in het atelier van Rembrandt moet geweest zijn, — maar dan dient wederom zijn geboortejaar vroeger gesteld te worden. Drost heeft Italië bezocht en is daar geruimen tijd gebleven, in gezelschap van J. Van der Meer en Karel Lot. Geen der leerlingen van Rembrandt heeft mogelijk meer in diens warmen toon en breede manier geschilderd dan hij; niet onwaarschijnlijk is het hieraan toe te schrijven, dat er zoo weinig werk van hem wordt aangetroffen: het is voor dat zijns meesters aangezien.

77. HERODIAS ONTVANGT HET HOOFD VAN JOHANNES DEN DOOPER.

H. 146. B. 120. D. Fh. levensgroot.

De scherprechter, met ontblootе borst en opgestroopte hemdsmouwen, heeft het zwaard in de rechter en een schotel met het hoofd des gedooden in de linkerhand. Het dochtertje van Herodias houdt de linkerhand in de zijde en wijst met de rechter over den schouder; heeft een zwart satijnen kleed aan, met zeer wijde witte mouwen, een hermelijnen kraag om den hals en het haar met veeren getooid. Achter haar ziet men hare moeder, en achter den beul eene oude vrouw. Verder zijn nog drie mannen zichtbaar.

Evangelie van Markus, VI, 27: „En de koning zond terstond eenen scherprechter, en gebood zijn hoofd daar te brengen. Deze nu ging heen, en onthoofde hem in de gevangenis, 28: En bracht zijn hoofd

in een schotel, en gaf hetzelve het dochtertje, en het dochtertje gaf hetzelve hare moeder."

Geëtst door W. Unger.

Verkooping P. Floquet, 1801. f 775.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

HENDRIK DUBBELS.

Er zijn geene berichten omtrent het leven van dezen meester tot ons gekomen. Onmogelijk is het niet, dat de kunstenaars, die wel eens onder de namen Jan en Dirk Dubbels worden vermeld, een en dezelfde persoon zijn als de bovengenoemde. Dr. A. Van der Willigen vermoedt misschien niet ten onrechte, dat hij de leermeester geweest is van L. Bakhuizen. Zijne fraaie zee-, strand- en wintergezichten komen nog al veelvuldig voor; o. a. bezit het museum V. d. Hoop een zijner kapitaalste werken.

78. RIVIERGEZICHT.

H. 37. B. 47. P.

Op eene kalm stroomende rivier zijn eenige schepen en schuiten; eene drijvende plank draagt het merk:

Dubbels

Verkooping mevr. Bicker, Amsterdam, 1809. f 200.

JEAN LE DUCQ.

1636—1685.

Werd in Den Haag geboren en was een leerling van P. Potter, wiens manier hij volgde en op wiens voorbeeld hij zich vooral op het schilderen toelegde, bij voorkeur zulke onderwerpen nemende, waarbij paarden aangebracht konden worden. In 1656 was hij een der oprichters van de broederschap „Pictura" te 's-Gravenhage, werd er hoofdman bij in '58 en bleef dit tot '72, toen hij bij het oorlogsgevaar, waarin het va-

derland verkeerde, de wapenen opvatte en als vaandrig bij het leger overging. Volgens den heer T. VAN WESTRHEENE, Wz. zou hij als majoor-kommandant van 't fort Noordam bij Zevenbergen in 1685 overleden zijn. Hij heeft ook eenige prenten geëtst; zijn werk komt niet veel voor.

79. DE RUITERSTALLING.

H. 66. B. 49. D. Fh. 32.

Eenige krijgslieden, twee vrouwen en een gezadeld paard zijn in een stal. Eenig wapentuig en vaandels liggen op den voorgrond. Ter rechterhand staat eene vrouw voor eene geopende deur, en bij haar een heer met een rotting in de hand. Iets verder zit eene vrouw te slapen en bindt een soldaat zijn schoen vast. Het paard staat vóór de ruif en daarbij een man; een ander komt door eene binnendeur in den stal.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

CORNELIS DUSART.

1660—1704.

Was de zoon van JAN DUSART uit Utrecht en CATHARINA BROUWERS. Hij was de oudste hunner kinderen en 24 April 1660 te Haarlem geboren, waarheen zijn vader in 1650 metterwoon was vertrokken. Hij behoorde tot de beste leerlingen van ADR. VAN OSTADE, kwam reeds den 10den Januari 1679 in het St.-Lucas gild en was in 1692 commissaris. Op het voetspoor zijns meesters schilderde DUSART boerenkermissen en tafereelen uit het burgerleven; ook deed hij zich kennen als groot liefhebber en verzamelaar van prentkunst. Van een teringachtig gestel zijnde, schijnt hij zich niet in 't huwelijk te hebben begeven. Op het onverwachtst stierf hij den 1sten October 1704 en werd den 4den d. a. v. in de St.-Bavokerk te Haarlem begraven. Zijne kunstnalatenschap werd in 1708 in het Heerenlogement te Amsterdam verkocht. DUSART heeft ook eenige fraaie prenten in zwarte kunst vervaardigd, bovendien geëtst.

80. DORSSPEELLIEDEN.

H. 55. B. 45. D. op P. Fh. 17.

Voor de deur eener boerenwoning dansen een meisje, dat tevens op de viool speelt, een jongen en een hond. In het

huis kijkt een boer, met eene pijp in de hand, door een venster naar buiten. Eenige kinderen komen toeloopen. Achter een paar lindeboomen zijn boerenwoningen, waarbij nog eenige figuren.

Corn: Dusart. fec.

Geëtst door J. A. Boland.
Aangekocht in 1814 voor f 525.

81. DE VISCHMARKT.

H. 64. B. 83. D. Fh. 12.

Aan eene overdekte vischbank zit eene vrouw visch te schrapen. Achter haar bevinden zich een man, eene vrouw en een jongen, die van een boer visch koopen. Vóór de bank spelen twee knapen, en op den tweeden grond zijn nog eenige mannen, vrouwen en kinderen; ter rechterzijde, bij eenige huizen, is een man met een kind bezig kippen te voeren. In het verschiet ziet men een kerktoren, gevels en geboomte.

Cor. Dusart f. 1683

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. van der Pot, Rotterdam, 1808. f 1665.

82. BOERENKERMIS.

H. 36. B. 32. P. Fh. 13.

Voor eene boerenwoning staat eene vrouw op de lier te spelen; bij haar blaast een opgeschikt jongetje op eene fluit. Achter beide staan een oude man en vrouw, een jongen op een stokpaard, en een klein meisje. Over de onderdeur van het huis ligt een man naar buiten te kijken, evenals achter hem nog een paar figuren. Op eene bank vóór de woning zit een meisje, dat van een ander, grooter, een molentje krijgt,

terwijl deze laatste de oogen op de muzikanten heeft gericht. Op den tweeden grond ziet men een man met een stok en een hond, en verder bewegen zich eenige boeren, boerinnen en kinderen tusschen tenten, welke voor een paar huizen zijn opgeslagen.

K. Dujart

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Gekocht in 1829 voor f 1630.
Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.
Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

83. BOERENHERBERG.

H. 41. B. 33. P. Fh. 14.

Een bejaarde boer zit met een glas in de hand bij eene boerin, die, met eene wafel in den schoot, met welgevallen naar zijne woorden luistert. Eene aarden kan staat voor hen. Op den tweeden grond zijn eenige rookende en drinkende boeren onder eene loods gezeten, bij welker ingang eene oude vrouw en een jongen staan Op den achtergrond zijn eenige boeren voor eene herberg; in het verschiet zware boomen.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

GERBRAND VAN DEN EECKHOUT.

1621—1674.

Een der uitstekendste leerlingen van REMBRANDT, in wiens werkplaats hij omstreeks 1635—'40 vertoefd heeft. Hij was geboren te Amsterdam, waarschijnlijk den 19den Augustus 1621, alwaar hij evenals zijn vader, een goudsmid, steeds zijne kunst beoefend moet hebben. Hij schilderde hoofdzakelijk geschiedkundige onderwerpen en portretten, waarvan vooral de kleinere stukken het dichtst 't werk zijns meesters nabijkomen. Ook eenige prenten heeft hij geëtst en zich bovendien op de versieringskunst toegelegd, gelijk blijkt uit een door hem vervaardigd werk, getiteld „Veelder hande nieuwe compartimenten" en, gegraveerd door MOSYN, in 1650 te Amsterdam uitgegeven. Dr. P. SCHELTEMA deelt mede, dat V. D. EECKHOUT aldaar in 1674 overleden is, op de Heerengracht bij de Vijzelstraat, en 29 Augustus in de O. Z. kapel begraven werd.

84. DE OVERSPELIGE VROUW.

H. 64. B. 80. D. Fh. 37.

CHRISTUS, met lang, bruin haar en baard, gekleed in donkergroenen rok en rooden mantel, wijst, tot de omstanders sprekende, op de vóór hem geknielde zondares, die prachtig is uitgedost. Naast en achter haar staan vier priesters, in rijke kleeding. Aan de andere zij, rechts van CHRISTUS, zijn verscheiden staande en zittende personen. Verderaf ziet men in den tempel nog eenige figuren.

Vgl. Johannes VIII, vs. 3—10. Vers 7: En als zij hem bleven vragen, richtte hij zich op en zeide tot hen: „Wie van ulieden zonder zonde is, werpe het eerst den steen op haar."

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Verkooping D. MANSVELD, 1806. f 1430.
Gekocht in 1828 van C. JOSI te Londen voor f 3000.

ALLART VAN EVERDINGEN.

1621—1675.

Geboren te Alkmaar, in 1621, waar zijn vader, JAN V. EVERDINGEN, het ambt van stadssecretaris waarnam, werd ALLART door R. SAVERY te Utrecht, en later door PIETER MOLYN te Haarlem in de kunst onderwezen. In laatstgenoemde plaats trad hij 21 Februari 1645 in 't huwelijk met JANNEKE CORNELISJE VAN HAARLEM, na van 1640—'44 reizen gemaakt te hebben door Zwitserland en Tirol, Zweden en Noorwegen. In 1648 werd hij in zijne woonplaats als meester in het St.-Lucasgild ingeschreven; na 1651 schijnt hij zich te Amsterdam gevestigd te hebben, alwaar hij althans November 1675 is overleden; zijne weduwe leefde nog tot 1709. ALLART schilderde hoofdzakelijk Noordsche en andere berglandschappen en heeft o. a. ook 167 landschappen geëtst, die gezamenlijk zijn uitgegeven. Hij liet 3 zoons na, CORNELIS, PIETER en JAN, die alle min of meer de kunst hebben beoefend; ook zijne beide broeders waren schilders: de oudste, JAN, die procureur was te Alkmaar, is bekend door zijne stillevens; de tweede, CAESAR, was zeer geacht door zijne figuren en historiestukken.

85. NOORDSCH LANDSCHAP.

H. 103. B. 87. D. Fh. 6.

Tusschen rotsen stort een bergstroom in watervallen neder. Een watermolen en eene brug van ruwe boomstammen

doen zich op den tweeden grond voor. Een paard, waarop eene vrouw gezeten is, wordt door een man over de brug geleid, op welke zich twee andere mannen bevinden, de één met een stok, de ander met twee geiten bij zich. Op den achtergrond verheffen zich boomen, ook staan er hutten. De hemel is helder, maar licht bewolkt.

A. V. Everdingen

Verkooping A. W. C. baron VAN NAGEL VAN AMPZEN, 1851. f 600.
Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

86. LANDSCHAP.

H. 47. B. 62. D. Fh. 3.

De voorgrond is rotsachtig en met berken en sparreboomen begroeid. In het midden stroomt eene rivier. Naar achteren doen zich eenige gebouwtjes en boomen op. Het verschiet is bergachtig.

EVERDINGEN.

Waarschijnlijk afkomstig van het Trippenhuis, daar het niet vóór 1816 vermeld wordt.

GOVERT FLINK.

1615—1660.

Is 15 Januari 1615 te Kleef geboren en zou voor den handel worden opgeleid. Hiertoe echter volstrekt geene roeping gevoelende

maar daarentegen vol liefde voor de kunst, wist Govert eindelijk 's vaders tegenzin te overwinnen en werd toevertrouwd aan de zorgen van den Leeuwarder Doopsgezinden predikant Lambert Jacobsz, tevens schilder, bij wien hij in huis kwam wonen. Als medeleerling trof hij daar Jacob Backer aan, met welken hij na volbrachten oefeningstijd naar Amsterdam ging, ten einde zich verder in de werkplaats ven Rembrandt op de kunst toe te leggen. Waarschijnlijk is hij bij dezen tot 1638 gebleven, na dien tijd steeds vriendschapsbetrekkingen met hem onderhoudende. Flink is twee malen gehuwd geweest, eerst met Ingetje Thovelings, uit een aanzienlijk geslacht, † 1649, nadat ze hem een zoon had geschonken; daarna — 30 Mei 1656 — met Sophia Van der Couven, uit Gouda. Hij schilderde in den aanvang geheel in de manier van Rembrandt; later werd hij door de zoogenaamde Italiaansche schilderwijze verleid van trant te veranderen. Van middelen niet ontbloot, liet hij zich eene prachtige werkplaats bouwen en verkeerde hij veel met aanzienlijke lieden; o.a. genoot hij de gunst van den „Grooten Keurvorst" Frederik Willem van Brandenburg, van Joan Maurits van Nassau en vooral van Burgemeesters van Amsterdam, die zich van zijn penseel bedienden ter versiering van het nieuwe Raadhuis. Hij heeft een groot aantal schuttersstukken en portretten geschilderd; maar zijne neiging voerde hem bovenal tot historische onderwerpen op groote schaal. Een dezer laatste had hij nog onder handen, toen hij op 22 Februari 1660 te Amsterdam overleed. Hij liet een zoon na, die rechtsgeleerde werd en te Rotterdam eene belangrijke verzameling schilderijen, teekeningen en beelden bijeenbracht, welke later grootendeels in Engelsche handen is overgegaan.

37. IZAÄK ZEGENT JACOB.

H. 115. B. 138. D. Fh. levensgroot.

Izaäk, in een rood met bont gevoerd overkleed en grijze onderkleeren, is half gezeten, half gelegen in een bed, en wordt door Rebecca ondersteund. Jacob ligt terzijde van hem geknield; hij draagt een groen met goud geborduurd kleed; zijne met een handschoen bekleede hand en zijn hoofd worden door den ouden man betast. Bij het bed staat eene tafel, waarop een schotel met gebraden vleesch, en op de legerstede ligt een tulband. Achter de figuren hangt een breed geplooid, rood gordijn. De personen zijn ten halven lijve afgebeeld.

NB. De meeste leerlingen van Rembrandt hebben dit onderwerp geschilderd.

Zie Genesis XXVII, vs. 9–29; vs. 24: En hij zeide: „zijt gij mijn zoon Ezau zelf?” En hij zeide: „ik ben het!” enz.

G flinck 1638

Geëtst door J. De Frey en door W. Unger.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 1380.

88. SCHUTTERSFEEST BIJ HET SLUITEN VAN DEN MUNSTERSCHEN VREDE.

H. 259. B. 510. D. Fh. levensgroot.

De kapitein der burgerwacht Joan Huidecoper Van Maarseveen wordt door de schutters, onder zijn bevel, met den vrede geluk gewenscht. Hij is uit het huis, ter linkerzijde, en van de stoep af getreden; is in het zwart gekleed en heeft den hoed in de hand. Achter hem staat de vraandrig Nicolaas Van Waveren, met een wit vaandel; andere schutters zijn op de stoep gegroepeerd: in den hoek bevindt zich de sergeant Jan Appelman, met eene hellebaard, waarop zijn naam voorkomt; achter het tralievenster van de woning ziet men een bejaarden schutter, met een glas in de hand en bij hem staat de schilder zelf van het stuk. Eene tweede groep, ter rechterzijde, is samengesteld uit luitenant Frans Van Waveren, die met den hoed in de linker en eene piek in de rechterhand, den hoofdman toespreekt; uit een schutter, met een helm op, en een geweer met brandende lont in de hand; benevens een ouden krijgsman, met een kalotje gedekt en den hoed in de hand houdende. Rechts in den hoek is een bejaard schutter gezeten, bij wien nog een zestal anderen staan, met geweren en pieken gewapend. Tusschen de beide groepen in is een schutter geplaatst, die, met den eenen voet op de stoep, zijne laars optrekt en een hazenwind bij zich heeft. Op den achtergrond wordt geschoten en branden pektonnen.

In het midden van het stuk is, tegen den grond, een papier geschilderd, waarop de volgende verzen van Jan Vos staan:

„Hier treet van Maarseveen d'eerste in de eeuwge vrêde,
Zoo trok zijn vader d'eerst' in d'oorlog voor den Staat.
Vernuft en dapperheid, de kracht der vrije steede,
Verwerpen d'oude wrok, in plaats van 't krijgsgewaadt.
Zoo waakt men aan het IJ na moorden en verwoesten,
De wijzen laten 't zwaardt wel rusten, maar niet roesten."

Op een bij deze schilderij behoorend naambord zijn de afgebeelde personen, volgens de nummers op het schilderstuk zelf, aldus genoemd:

N⁰. 1. De Heer Jan Huidecoper Van Maarseveen Capitein.
„ 2. Frans Van Waveren Luitenant.
„ 3. Nicolaas Van Waveren Vaandrig.
„ 4. Jan Appelman } Sergeanten.
„ 5. Jacob Van Campen } Sergeanten.
„ 6. Rogier Ramsden.
„ 7. Pieter Waterpas.
„ 8. Aart Jan Van Lier.
„ 9. Joris De Wijze.
„ 10. Pieter Meffert.
„ 11. Nicolaas Van Haag.
N⁰. 12. Jan Stuurman.
„ 13. Johannes Doavenne.
„ 14. Mr. Albert Ten Brink.
„ 15. Johannes Van der Haag.
„ 16. Govert Flinck.

Flinck f 1648.

Het stuk is eigendom der gemeente Amsterdam; vroeger hing het in de groote krijgsraadkamer op het Stadhuis op den Dam.

89. PORTRET VAN JOOST VAN DEN VONDEL.

H. 38. B. 34. P. levensgroot.

Borstbeeld in ovaal, bijna geheel van voren gezien. In het zwart gekleed, met een platten linnen kraag om en een zwart kapje op het hoofd.

Verkooping Hieronymus De Bosch, Amsterdam, 1812. f 41. Gekocht in 1815 voor f 275, als door Jan Lievensz.

Deze grootste, „de Prins" der Nederlandsche dichters werd den 17den November 1587 te Keulen geboren, waarheen zijne Antwerpsche, Doopsgezinde ouders om des geloofs wille waren uitgeweken. In zijne jeugd kwam hij met hen naar de Nederlanden, en woonde eerst te Utrecht, maar vertrok weldra naar Amsterdam, alwaar zijn vader in de Warmoesstraat een kousenwinkel opzette, welke na diens dood op hèm overging. Met het oog op zijne opvolging in deze handelszaak genoot de jonge Joost geene geletterde opvoeding; echter vergoedde hij 't gemis daarvan nadat zich de neiging en de aanleg voor de dichtkunst sterk bij hem geopenbaard hadden, door aanhoudende studiën, zelfs van de Oude talen, zóó dat wij hem thans nog om zijne grondige kennis, vooral der moedertaal, bewonderen moeten. Veel heeft hij voor zijne vorming aanvankelijk te danken gehad aan Laurensz. Spieghel en Roemer Visscher, de beide hoofdfiguren der Amsterdamsche Rederijkerskamer „In Liefde bloeiende", waarvan Vondel reeds vroeg lid was geworden. Een paar jaar te voren, in 1610, in 't huwelijk getreden met Maaiken De Wolf, de dochter van den mede uit Antwerpen, eerst naar Keulen, daarna naar Amsterdam geweken Doopsgezinden zijdekoopman Hans De Wolf, liet hij de zorgen voor zijne nering geheel aan zijne vrouw over, en hield zich zelf bijna uitsluitend met zijn poëtischen arbeid bezig. Na in 1612 door zijn Bijbelsch drama: „*het Pascha*" meer bepaaldelijk de aandacht op zich te hebben gevestigd, was het de geweldige omkeering op staatkundig gebied in 1617—1619, welke hem in eene reeks van lyrische gedichten de zaak van den onthoofden Oldenbarnevelt deed omhelzen en tevens den strijd aanvangen tegen de Calvinistische predikanten, wier verzet tegen het tooneel hem later zulke scherpe hekeldichten in de pen zou geven. Dat de vruchten zijner verontwaardiging menigeen aanstoot gaven, spreekt van zelf; getuige b.v. zijn „*Palamedes*" van 1625, eene tragedie, waarvan de politieke zinspeling op de Synodus-mannen en de rechters van 1619 maar al te duidelijk was en die hem dan ook eene rechterlijke vervolging op den hals haalde, gelukkig met geen erger afloop dan zijne veroordeeling tot eene geldboete van f 300. Gedurende het gansche verder verloop van zijn leven heeft Vondel in de beide genoemde kunstgenres, lyriek en drama, bijna uitsluitend zijne lauweren geplukt: in het eerste is hij echter ontegenzeggelijk veel grooter dan in het tweede, en in zijne tooneelwerken zijn het juist de lyrische gedeelten, de „reien", welke er de grootste schoonheden van uitmaken. Geene gebeurtenis in stad of land of daarbuiten, die niet door hem in een lied is vereeuwigd; heel de geschiedenis van ons werelddeel in het midden der XVIIde eeuw vindt men in zijne gedichten herdacht. Als dramatisch dichter voltooide hij 32 tooneelwerken: 24 oorspronkelijke treurspelen, 7 vertaalde en ééne pastorale. Deze laatste, „*De Leeuwendalers*" getiteld, is eene zinnebeeldige herinnering aan den Munsterschen vrede; — zijne tragedies zijn geheel geschoeid op de leest der Ouden en bewegen zich bij voorkeur op Bij-

belsch gebied, ofschoon er ook van geschiedkundigen en politieken aard onder zijn. Meest bekend is zeker zijn „*Gijsbreght Van Aemstel*", vervaardigd en opgevoerd ter inwijding van den nieuwen Schouwburg op 3 Januari 1638; maar grootscher nog is zijn dramatisch gedicht: „*Lucifer*", van 1654, waarvan rechtzinnige bekrompenheid de vertooning na de tweede voorstelling wist te doen beletten. Een keerpunt in des dichters leven vormt zijn overgang van de Doopsgezinde tot de Katholieke kerk op 17 November 1641; de beweegredenen en gevolgen er van kunnen wij hier niet nagaan, maar dat die slechts uit innige overtuiging geschiedde, valt niet te betwijfelen. Ook haalde hij er zich menige treurige levenservaring door op den hals. Een uitvloeisel van den gedanen stap was, onder meer, het kerkelijk leerdicht: „*Altaergeheimenissen*" (1645). Huiselijke rampen hebben den grooten man meermalen zeer ter nedergedrukt; in het bloeitijdperk van zijn leven, het achtereenvolgend afsterven van zijn dochtertje Saartje in 1626, zijn zoontje Konstantyn (1632 of '33) — zóó genoemd naar het heldendicht dat hij onderhanden had en gewijd was aan den grooten Romeinschen Keizer — en van zijne trouwe gade in 1635, wier dood hem het onvoltooid epos deed vernietigen; — in zijn ouderdom, het losbandig gedrag van zijn zoon Joost, waardoor de winkelnering, die hij hem had overgedaan, geheel verliep en de vader genoodzaakt was zijn gansche vermogen op te offeren. Voor zijn levensonderhoud en dat zijner kleinkinderen moest hij toen eene plaats als suppoost bij de Bank van Leening aannemen, tegen eene jaarwedde van f 650. Tien jaren, 1658—1668, nam hij dien post waar, uit welken hij, ruim 80 jaren tellend, op 10 Augustus 1668, met behoud van zijne f 12,50 in de week, eervol werd ontslagen. Toen sleet hij zijne dagen in ongestoorde rust, tot hij den 5den Februari 1679, in den ouderdom van 91 jaar kalm ontsliep. Hij werd ter aarde besteld in de Nieuwekerk zijner woonplaats, alwaar op 18 October 1867 in het naar hem genoemde Park een standbeeld te zijner nagedachtenis is onthuld. In eenvoudige, maar voortreffelijke taal zijn op het voetstuk er van de volgende woorden gebeiteld: „Om den adel van zijn karakter; om den rijkdom van zijn genie; om den gloed en de liefelijkheid zijner dichtgave; bij scherp vernuft en degelijke wetenschap: om zijn tooveren met de Nederlandsche taal, dienstbaar gemaakt aan zijne liefde voor land en stad: is hier aan Joost Van den Vondel ter kwijting eener diepgevoelde schuld, dit gedenkteeken gewijd."

A. VAN GAESBEECK.

XVIIde eeuw; midden.

Van dezen ongetwijfeld tot de Hollandsche school behoorenden meester zijn volstrekt geene bijzonderheden bekend. Immerzeel heeft,

evenals Kramm, de hieronder beschreven schilderij aan J. Graesbeek toegeschreven; echter is de onderteekening er van duidelijk zóó als aan het hoofd is opgegeven. Hoet kent zijn naam als gezelschapsschilder. In het Museum te Berlijn is van zijne hand eene naaister, geteekend als onze schilderij. Op verkoopingen kwam zijn werk voor: 1728, Een Wortelschraapstertje, f 160; 1734: Eene Vanitas, met veel bijwerk, f 51; 1739: Een schurend Vrouwtje, f 7,15.

90. PORTRET VAN EEN JONGELING IN EEN STUDEERVERTREK.

H. 97. B. 74. P. Fh. 35.

In een ruim vertrek staat een jongeling, in het grijs gekleed, met den hoed in de linkerhand, bij eene tafel. Eene mandoline, eene fluit, beelden, boeken en papieren zijn om hem heen verspreid. Op den achtergrond ziet men een meisjesportret en eene steenen trap, waarlangs eene meid, met een boek onder den arm, afdaalt.

A. van. Gaesbeeck. fecit

Verkooping W. F. Taalman Kip, 1801. f 41.

Uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

Vroeger werd dit portret voor dat van Hugo De Groot, op ong. 12jarigen leeftijd, gehouden; maar de kleederdracht, alsmede de gelaatstrekken zijn met deze opvatting in strijd.

JOOST VAN GEEL.

1631—1698.

Was de zoon van Jan Van Geel en Ingeltje Lucasdr. Van Leeuwen, en geboren den 20sten October 1631 te Rotterdam. Ofschoon voor den handel bestemd, heeft hij echter door zijne neiging voor de schilder- en dichtkunst, ook deze ijverig beoefend. Hij leerde de eerste waarschijnlijk bij Gabriël Metsu, en schilderde in diens trant kleine gezelschapsstukken, enkele portretten en andere onderwerpen. Ter verdere volmaking begaf hij zich op reis en bezocht Engeland (1657), Frankrijk

en Duitschland. Hij is gehuwd geweest met MARIA VAN WETTEREN, en schijnt van beroep tot den koopmansstand behoort te hebben. Na twee jaar aan kanker in de kaak geleden te hebben, stierf hij 31 December 1698 in zijne geboorteplaats. Zijne gedichten werden „door een der bewonderende vrienden van zijn zinrijk vernuft" verzameld en in 1724 bij CORN. VAN ARCKEL uitgegeven. Zij worden om hun vloeienden vorm en echt-Christelijke, verdraagzame strekking geroemd.

91. PORTRET VAN JOOST VAN GEEL.

H. 82. B. 73. D. Fh. levensgroot.

Het beeld is ten halven lijve, bijna geheel van voren gezien, en gekleed in eene soort van kamerjapon, grauw van kleur. Met den rechterarm leunt het op eene met een Smyrnaasch tapijt bedekte tafel, terwijl de hand achterwaarts wijst naar eene schilderij, welke op een ezel staande, eene voorstelling geeft van SIMSON en DELILA.

Gegraveerd door J. HOUBRAKEN.

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 265.

WIJBRANDT DE GEEST, de Oude.

Omstr. 1590—1643.

Wordt tot de Hollandsche school gerekend, omdat zijn meeste werk in ons land, in Friesland, voorkomt, en hij den 19den Augustus 1622 te Leeuwarden in 't huwelijk is getreden met HENDRICKIEN ULENBURGH, eene vrouw, door welke hij waarschijnlijk later met REMBRANDT vermaagschapt is geworden, daar deze in eersten echt met eene ULENBURGH is getrouwd geweest. Plaats en juiste tijd zijner geboorte zijn niet bekend. Reeds vroeg heeft hij Italië bezocht, o. a. Rome, waar hij, naar men meent om zijn hooge vlucht in de kunst, bij de schildersbent den bijnaam van *„Frieschen Adelaar"* verkreeg. In 1643 is hij waarschijnlijk te Antwerpen overleden, in welke stad althans twee zijner zonen, JULIAAN en WYBRAND, in de kunst werden opgeleid. Een zoon van den oudste, WYBRAND genaamd, heeft zich bekend gemaakt door de uitgaaf van „Het Kabinet van Statuën", Amsterdam, 1702.

92. PORTRET VAN ERNST CASIMIR, GRAAF VAN NASSAU ENZ., STADHOUDER VAN FRIESLAND, GRONINGEN EN DRENTE.

H. 196. B. 126. D. Fh. levensgroot.

Het portret is in staande houding, ten voeten uit genomen en in drie kwart, naar de rechterzij gewend. Eene rijke, met gele en zilveren strepen versierde kleeding is op de borst door een lederen kolder bedekt, waarover een harnas is gegespt. Om den hals ligt een platte, kanten kraag; grijze handschoenen en hooge rijlaarzen met vergulde sporen zijn verder de meest in het oog vallende deelen van het toilet. De bevelhebbersstaf rust in de rechterhand; een helm met oranjekleurigen vederbos staat op eene tafel. De achtergrond wordt ingenomen door een recht naar beneden hangend, rood gordijn.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Ernst Casimir, Graaf van Nassau-Dietz enz., werd den 22sten December 1573 te Dillenburg geboren. Hij begon zijne militaire loopbaan onder zijn oudsten broeder Willem Lodewijk en was in 1594 tegenwoordig bij de belegeringen van Groningen en Rijnberk. In 1600 maakte hij zich meester van het fort Philippine in teg. Zeeuwsch Vlaanderen en vóór 't begin van den slag van Nieuwpoort was hij het, die door Maurits afgezonden werd om den vijand op te houden, ten einde hem de gelegenheid te geven zijn leger in slagorde te scharen, welk doel bereikt werd, ofschoon hij het onderspit moest delven. In 1605 werd hij gouverneur van Rijnberk, en in 't volgend jaar voerde hij de troepen aan, die Hertog Hendrik Julius van Brunswijk weder in 't bezit van zijn staten moesten stellen; in 1607 huwde hij met diens dochter Sophia Hedwig, na inmiddels door den dood zijns vaders het beheer over 't Graafschap Dietz te hebben aanvaard en tot veldmaarschalk en luitenant-gouverneur van Gelderland te zijn benoemd. Door het overlijden zijns broeders, in 1620, werd hij stadhouder van Friesland, en toen in 1621 het bestand was geëidigd, namen zijne oorlogsdaden aan de zijde van Maurits weder een aanvang. Na den dood van dezen, in 1625, werd hij ook stadhouder van Groningen en Drenthe, en bleef hij onder Frederik Hendrik aan de krijgsverrichtingen deel nemen. Zoo was hij in 1629 o. a. voor Den Bosch en in De Veluwe, om den inval aldaar te keer te gaan. In 1632 vergezelde hij Fred. Hendr. op zijn tocht langs de Maas, maar werd bij de belegering van Roermond, welke door hem bestuurd werd, door een kogel doodelijk gewond. Hij stierf 2 Juni 1632, 2 zoons nalatende:

Hendrik Casimir en Willem Frederik, die beide achtereenvolgens hun vader zijn opgevolgd. Het tegenwoordig Koninklijk Huis stamt in rechte lijn van hem af.

93. PORTRET VAN HENDRIK CASIMIR I, GRAAF VAN NASSAU ENZ., STADHOUDER VAN FRIESLAND, GRONINGEN EN DRENTE.

H. 193. B. 125. D. Fh. levensgroot.

In staande houding, ten voeten uit genomen, en in drie kwart, naar de rechterzij gekeerd, is de afgebeelde in het bruin gekleed, met een borstharnas over een gelen, lederen kolder; draagt hij om den hals een kruis, wit en zwart van kleur en heeft hij hooge rijlaarzen aan. De rechterhand rust op een rotting, de linker in de zijde. Op eene tafel naast hem staat een helm met een vederbos van oranje. Op den achtergrond hangt een paars gordijn, en ziet men over eene balustrade heen een landschap.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Hendrik Casimir I, zoon van Ernst Casimir, Graaf van Nassau, Vianden, Dietz, Catzenellenbogen, Dillenburg, enz., werd in 1611 geboren. Hij volgde zijn vader, na diens dood in 1632 onmiddellijk op als Stadhouder van Friesland niet alleen, maar ook van Groningen en Drente. Het grootste deel zijns levens bracht hij door in het leger van Frederik Hendrik, en hij nam dan ook deel aan de belegering der meeste door dezen veroverde steden. Bij Hulst ontving hij, tijdens de bestorming van een fort, den 6den Juli 1640 een kogel in het achterhoofd, aan de gevolgen waarvan hij acht dagen later overleed. Zijn broeder Willem Frederik volgde hem op, aanvankelijk slechts als stadhouder van Friesland, terwijl Groningen en Drente Frederik Hendrik verkozen.

94. PORTRET VAN ERNST CASIMIR, GRAAF VAN NASSAU ENZ., STADHOUDER VAN FRIESLAND, GRONINGEN EN DRENTE.

H. 65. B. 56. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in driekwart naar de rechterzijde gekeerd;

geharnast; met platten, van kant omgeven kraag om den hals en oranje sjerp over den schouder.

A°. 1633

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

(Zie p. 101).

95. PORTRET VAN SOPHIA HEDWIG VAN BRUNSWIJK, GEMALIN VAN GRAAF ERNST CASIMIR VAN NASSAU.

H. 66. B. 56. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar den linkerkant gewend: tegenhanger van het vorige. Gekleed in zwart satijn, met witte linten en wijduitstaanden, kanten kraag. De borst is versierd door eene groote, met granaten omzette boot; over de bloote schouders hangt een snoer dikke paarlen; het hoofd is gekapt met zwarte kant en paarlen.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Zij was de dochter van Hertog Hendrik Julius van Brunswijk-Wolfenbuttel (regeeringsjaren: 1598—1636) en diens gemalin Elisabeth, dochter van Koning Frederik II van Denemarken (regeeringsjaren: 1559—1588). Geboren 20 Februari 1592, huwde zij in 1607 met Ernst Casimir van Nassau, die in 't vorig jaar de troepen had aangevoerd, welke haren vader in 't bezit zijner landen herstelden. In 1642 is zij overleden, 10 jaar na haar gemaal.

AART (AREND) DE GELDER.

1645—1727. (?)

Deze leerling van S. Van Hoogstraten begaf zich, evenals vroeger zijn meester gedaan had, in 1665, in het atelier van Rembrandt,

wiens latere, breede manier van schilderen, hij zich in twee jaar tijds zóó eigen maakte, dat zijn werk somtijds voor dat van genen is aangezien. Hij schilderde dan ook dezelfde voorstellingen en muntte vooral uit in het portret. Hij werd te Dordrecht geboren, 26 October 1645, waar hij in ongehuwden staat steeds heeft gewoond en in 1727 — volgens anderen in 1716 — ook is gestorven.

96. PORTRET VAN CZAAR PETER I, DEN GROOTEN.

H. 107. B. 89. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, naar de linkerzijde gekeerd; gekleed in gelen kolder met borstharnas. Over den rechterschouder hangt een blauw lint, waaraan de St.-Andreasorde gehecht is. In de rechterhand berust een met kleine kronen versierde bevelhebbersstaf; op eene tafel liggen kroon en schepter.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Openbare verkooping te Amsterdam, in Mei 1821. f 150.

Peter I van Rusland, zoon van Keizer Alexei (1645—1676) en diens 2de gemalin Nathalia Narischkin, werd in 1672 (30 Mei = 10 Juni) in een dorp nabij Moskau geboren. Toen in 1682 zijn oudste broeder en opvolger zijns vaders, Feodor III, gestorven was, werd Peter, met voorbijgang van zijn zwakhoofdigen broeder Iwan, onder voogdij zijner moeder, tot den troon geroepen. Reeds dadelijk had hij nu een opstand van de over deze beschikking ontevreden lijfwacht der Strelitzen te bestrijden, die zijne zuster Sophia als regentes en Iwan als mede-czaar uitriepen, van welke beide hij zich echter in 1689 wist te ontdoen. Van nu af als alleenheerscher optredende was het zijn vurigste wensch zijne barbaarsche volkeren door het invoeren van allerlei hervormingen en instellingen de Westersche beschaving deelachtig te doen worden. Daartoe aanvaardde hij in 1696, onder 't gevolg van een groot gezantschap zich zooveel mogelijk onbekend houdende, eene buitenlandsche reis, op welke hij met eigen oogen de beschaving in Europa wilde leeren kennen. Holland, inzonderheid Zaandam met zijne scheepstimmerwerven, was het doel van den tocht: van zijn verblijf aldaar is het huisje, 'twelk hij er bewoonde, een nog overig gedenkteeken. Ook te Amsterdam hield hij zich op, waar hij niet alleen een geheel zeeschip hielp afwerken, maar zich ook in verschillende vakken van wetenschap en kunst liet onderwijzen, en met de beroemdste mannen betrekkingen aanknoopte. Vervolgens

bracht hij een bezoek aan Engeland, keerde toen naar Holland terug en ging over Pruisen naar Weenen. Nog voornemens zich naar Italië te begeven, riep een nieuwe opstand der Strelitzen, bezorgd over de te verwachten hervormingen, hem naar zijn land terug. Reeds gedempt toen hij er in 1699 terugkwam, strafte hij, soms zelfs eigenhandig, de schuldigen met groote wreedheid, ontbond de lijfwacht en dwong zijne gemalin Eudoxia Lapuchin, die hij wantrouwde, in een klooster te gaan. Later huwde hij de door hare lotwisselingen zoo bekend geworden Katharina. Thans zette Peter met kracht zijne hervormingen door, die veelal met geweld werden opgedrongen en grootendeels op het stoffelijke waren gericht. Na het totstandbrengen van een regelmatig leger, volgde het bouwen van eene vloot, beide in herhaalde oorlogen geoefend, welke vooral tot het verkrijgen van kustgebied werden gevoerd. Fabriekwezen, berg- en landbouw werden zeer bevorderd; de beoefening der wetenschappen door 't oprichten eener academie, in de door hem gestichte nieuwe hoofdstad St.-Petersburg, aangemoedigd. Ook kwamen er eenige volksscholen, en terwijl jonge Russen naar het buitenland werden gezonden om zich vreemde beschaving eigen te maken, werden bekwame vreemdelingen aangespoord zich in zijn rijk te komen vestigen. Verder maakte Peter nog in 't staatsbestuur en op 't gebied van den godsdienst vele veranderingen. Jammer dat bij de groote verdiensten, zich door dit alles verworven, Peter zich aan zijne eigen zedelijke en verstandelijke beschaving zoo weinig liet gelegen liggen. Hoewel in alles eenvoudig, bleef hij een barbaar en ontsierden hem groote gebreken: onstuimige drift en wreedheid en verregaande onmatigheid in 't gebruik van sterken drank. Vooral wordt hem zijn gedrag ten opzichte van zijn zoon Alexëi ten kwade geduid. Hoeveel ook op dezen moge zijn aan te merken geweest, zijne veroordeeling en dood in de gevangenis, werpt een smet op het karakter des vaders, die 8 jaar na deze treurige gebeurtenis zelf ten grave daalde (1725).

Toegeschreven aan **A. DE GELDER.**

97. EEN PORTAAL.

H. 47. B. 38. P. Fh. 6

Portaal van eene steenen wenteltrap. Ter linkerzijde zijn eenige hellebaarden tegen een muur geplaatst. Een paar treden opwaarts geeft eene deur, waarboven eene buste, toegang tot eene steektrap, van welke een in eene pij gekleed

man, met boeken beladen, afkomt. Een hondje staat hem beneden te wachten. Aan den rechterkant is een gesloten kelderluik, waarboven op een bordje een vogel geschilderd is. Aan eene kolom, aan dezelfde zij, hangt een wapenschild met een gebeeldhouwd helmstuk.

Afkomstig als van den Delftschen V. D. MEER uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

JOHANNES GLAUBER.

1646—1726.

Deze landschapschilder was van Hoogduitsche afkomst en werd in 1646 te Utrecht geboren. Tegen den wil zijns vaders zich op de kunst toeleggende, kon hij niet dan ter sluik zich er in oefenen; maar eindelijk gelukte het hem toch, al was 't slechts voor eenige maanden, het onderwijs van N. BERCHEM te genieten. Vervolgens bij den kunstkooper G. UILENBERG te Amsterdam komende, kopiëerde hij eenige Italiaansche schilderijen en vertrok met zijn broeder JAN GOTLIEB in 1671 naar Frankrijk en Italië. Na eenige jaren in laatstgenoemd land te hebben doorgebracht, ging hij naar Hamburg, waar hij tot 1684 vertoefde. Hierna woonde hij bij G. DE LAIRESSE en schilderde met hem behangsels en zaalstukken, o. a. op het lustslot te Soestdijk. GLAUBER was gehuwd met de zuster van den architect VENNEKOOL en werd met zijne vrouw op het laatst zijns levens in het proveniershuis te Schoonhoven verpleegd. Hij overleed in 1726. Eenige geëtste prenten zijn van zijne hand bekend.

98. MERCURIUS EN IÖ.

H. 127. B. 90. D. Fh. 20.

In een boomrijk landschap ziet men den god MERCURIUS eene koe voortdrijven, in welke gestalte JUNO, JUPITER's gemalin, diens beminde Iö veranderd heeft, haar den honderdoogigen ARGUS tot bewaker gevende. Als deze op JUPITER's bevel door MERCURIUS gedood is, voert hij haar weg. Achter den beschaduwden tweeden grond der schilderij vertoonen

zich eenige gebouwen. Het verschiet is mede boomrijk en tevens bergachtig; de lucht bewolkt.

Uit het nationaal museum, 1808.

99. DIANA IN HET BAD.

H. 127. B. 90. D. Fh. 20.

Op dezen tegenhanger van 't voorgaand stuk ziet men de jachtgodin Diana zich mét eenige gezellinnen, nimfen, in een plas tusschen rotsen baden. Zij schijnen overvallen te worden, maar de bespieder is onzichtbaar. Op den hoogen oever groeien boomen; het verschiet is bergachtig.

Dezelfde afkomst als de vorige schilderij.

JAN VAN GOIEN.

1596—1666.

Jan Josephszoon Van Goien of Goyen werd 13 Januari 1596 te Leiden geboren. Zijn kunstminnende vader deed hem in de leer eerst bij Koenraad Schilperoort, later bij Isaäk Nicolai en, ten einde hem ook in het glasschilderen te bekwamen, eindelijk bij Hendrik Klok. In dit laatste vak echter geen behagen vindende, ging hij naar Hoorn, bij Willem Gerretzen, bij wien hij twee jaar bleef. Op zijn 19de jaar maakte hij eene reis door Frankrijk en na zijne terugkomst begaf hij zich nog een jaar naar Esayas Van de Velde. Den 16den Juli 1618 huwde hij met Annetje Willemsdr. en vestigde zich te Leiden, welke stad hij in 1631 metterwoon verwisselde voor 's-Gravenhage, alwaar hij in 't laatst van April 1666 overleed. Houbraken stelt zijn dood 10 jaar vroeger; doch waarschijnlijk ten onrechte. Met eene luchtige hand schilderde Van Goien landschappen, meestal naar de natuur genomen; hij heeft echter ook eenige fraaie prenten geëtst. Jan Steen was zijn leerling en schoonzoon.

100. RIVIERGEZICHT.

H. 127. B. 154. D. Fh. 10.

Langs den oever eener rivier varen eenige schepen en

schüiten, in welke zich figuren bevinden. Op een dijk staan enkele gebouwen en een toren in de schaduw. Een wagen met menschen en een heer te paard houden voor eene herberg stil.

I VGOIEN 1645

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 160.

101. GEZICHT OP DE RIVIER VOOR DORDRECHT.

H. 54. B. 70. P.

Het water is bedekt met vele vaartuigen; op den voorgrond is o. a. eene boot met visschers. De stad ligt in het verschiet. De lucht is bewolkt.

Geëtst door W. UNGER.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping ADRIAAN LACOSTE, 1832. f 176.

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

102. GEZICHT OP HET VALKENHOF TE NIJMEGEN.

H. 95. B. 131. D.

De reuzentoren en een gedeelte der stad, zooals zij zich tijdens het leven van den schilder voordeden. Aan den wal liggen eenige vaartuigen, en op den voorgrond steekt eene pont met reizigers en paarden de rivier over.

VGOYEN 1641

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 160.

103. LANDSCHAP.

H. 102. B. 83. D. Fh. 9.

Op een heuvel zit aan den voet van twee halfdoode eikeboomen een man in een blauw buis, terwijl een ander, in een rood buis, met de handen op den rug, bij hem staat. Een derde, met een zak over den schouder, daalt van de hoogte af. Op eenigen afstand ontwaart men eene rivier. Eene grauwe lucht hangt over het landschap.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JAN GRIFFIER.

1645—1718.

Werd te Amsterdam geboren en stelde zich onder de leiding van R. Rogman, ten einde zich in de schilderkunst te bekwamen; ook deed hij zijn voordeel met het bezoeken der werkplaatsen van Ruisdael, A. Van de Velde en Lingelbach. Omstreeks 1667 bezocht hij Engeland, waar zijn vriend Loten zich had neergezet, en oefende er, op diens voorbeeld, zijne kunst met goed gevolg uit. Zijne woning was een jacht, 'twelk hij ongelukkig verloor op een tocht, in 1696 naar 't vaderland ondernomen: op de Hollandsche kust strandde het, en al zijne bezittingen verloor hij er mede. Na te Rotterdam zich weder eenig geld verworven te hebben, kocht hij wederom een schip tot woning en werkplaats, met 'twelk hij later op nieuw naar Engeland overstak. In 1718 overleed hij te Londen. Griffier schilderde landschappen met watergezichten en heeft ook eenige prenten geëtst. Zijn zoon Robert, door den vader zelven opgeleid, heeft te Amsterdam diens kunstgenre beoefend.

104. RIVIERGEZICHT,

H. 37. B. 48. P. Fh. $2^1/_2$.

Landschap aan eene rivier, met veel schepen en beeldjes.

J. GRIFFIER.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

CORNELIS CORNELISZEN VAN HAARLEM.

1562—1638.

Zoon van CORNELIS THOMASZ., werd hij te Haarlem geboren en ontving hij zijn eerste onderricht van PIETER PIETERSEN, den zoon van LANGE PIER, die tijdens het beleg der stad door de Spanjaarden het ouderlijk huis van CORNELIS bewonende, in hem de liefde tot de kunst deed ontwaken. Op zijn 17de jaar stond hij reeds als een goed schilder bekend, toen hij eene reis naar Frankrijk ondernam en terugkeerende zich te Antwerpen nederzette, waar hij nog onderwijs van GILLES COIGNET genoot. In 1683 was hij weder te Haarlem. Hier schilderde hij verscheiden schutter- en regentenstukken, en werkte met name ook voor de stedelijke regering: o. a. vervaardigde hij een „Kindermoord" en een „Adam en Eva", welk laatste stuk, met 600 ponden Vl. betaald, door de stad aan Prins MAURITS voor het Prinsenhof ten geschenke werd gegeven. Het meeste werk maakte hij van naakte beelden en stoute verkortingen, gewoonlijk in levensgrootte. Ook in de bouwkunst was hij bedreven: immers hielp hij Mr WILLEM THYBOUT aan de vervaardiging van de Waag te Haarlem. Van 1614—1619 was hij er regent van het Oude-mannenhuis en overleed ter zelfder plaatse, 11 November 1638. Als zijne leerlingen worden genoemd: GERRIT PIETERSEN, LANGE JAN, CORNELIS JACOBSZ., CORN. ENGELSZ. VERSPONCK, GERRIT NOP en ZACHARIAS VAN ALKMAAR; CORNELIS BEGA was de zoon zijner met den beeldhouwer BEGIJN gehuwde natuurlijke dochter.

105. DE KINDERMOORD TE BETHLEHEM.

H. 242. B. 355. D. Fh. levensgroot.

Op den voorgrond worstelt een krijgsman met eene vrouw,

wier zuigeling hij vermoordt, terwijl twee kinderlijkjes ter aarde liggen. Ter linkerzijde verdedigt zich een man tegen een drietal vrouwen, die hem op den grond geworpen hebben en de oogen uitkrabben; daarachter vlucht eene moeder, haar kind aan de dolksteken van een soldaat trachtende te onttrekken. Aan den rechterkant ontwaart men eene groep, bestaande uit twee met vijf vrouwen vechtende krijgslieden en een oud man, uit het geboomte toeschietende. In het midden, op den derden grond, zijn twee soldaten, die aan twee moeders haar kinderen uit de armen zoeken te scheuren. Op den achtergrond vluchten eene menigte moeders met hare zuigelingen, door eene bende ruiters vervolgd. Uit de stadspoort komen soldaten met pieken en andere wapenen. De kinderen zijn geheel naakt, de mannen bijna, de vrouwen enkel in loshangende draperieën gekleed.

A°. 1590 —

CCornely. H. fecit

Uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

Zie MATTHEÜS II vs. 16: „Als Herodus zag dat hij van de wijzen bedrogen was, werd hij zeer toornig en eenigen afgezonden hebbende, heeft hij omgebracht al de kinderen, die binnen Bethlehem en in deszelfs landpalen waren, enz."

106. ADAM EN EVA IN HET PAPADIJS,

H. 269. B. 219. D. Fh. levensgroot.

Naar voren gewend en naast elkander staande bij een boom, om welken zich eene slang kronkelt, met het bovenlijf van een kind, neemt het eerste menschenpaar de verboden vrucht van den verleider aan. Reeds heeft EVA een appel in ADAMS hand gelegd als hun een tweede aangeboden wordt. Zij zijn door eene menigte dieren omgeven, onder welke men een

aap onderscheidt, die eene kat omhelst, benevens een hond, een beer, een vos en schapen; in de takken van den boom zitten vogels; op den voorgrond ziet men een kikvorsch en eene slak, maar ook nog andere dieren. In het verschiet zijn ADAM en EVA nogmaals afgebeeld, ditmaal van den aanschouwer afgekeerd; vóór hen daalt eene lichtende wolk neder, waaruit een hoofd en eene hand te voorschijn komen.

Aº. 1592

C.C.H f

Waarschijnlijk is dit het bovenvermelde stuk, 'twelk de regeering van Haarlem voor Prins MAURITS liet vervaardigen.

Uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

107. PORTRET VAN DIRCK VOLCKERTSZ. COORNHERT.

H. 40. B. 30. P. Fh. levensgroot.

Afgebeeld is alleen het hoofd, van voren gezien, met witten baard en door een hoed, met breeden rand, gedekt.

Gegraveerd door JOAN MULLER.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Uit het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

Deze uitstekende graveur, dichter en geleerde was de zoon van een gegoed lakenkooper te Amsterdam, alwaar hij in 1522 werd geboren. Sints 1542 vestigde hij zich met zijne vrouw, NEELTJE SIMONSDR, † 1585, te Haarlem, er door zijn graveerstift ruimschoots in zijn levensonderhoud voorziende; o. a. werd hij er de leermeester van HENRIK GOLTZIUS. Omstreeks 1557 begon hij zich meer bepaaldelijk om religiezaken te bekommeren en legde zich op het Latijn en de zedekundige wijsbegeerte toe, de vruchten zijner studiën in eenige vertalingen nederleggende, die, als al wat hij schreef, ook om den vorm merkwaardig zijn. In 1561 werd hij notaris en in '64 secretaris der burgemeesteren zijner woonplaats, welke

hij echter in 1567, om de vervolgingen waaraan hij wegens zijne vrijzinnige denkbeelden en verdraagzaamheid herhaaldelijk blootstond, moest verlaten. Hij vluchtte naar Duitschland, maar keerde er, als de tijdsomstandigheden 't hem veroorloofden, telkens weder terug, totdat hij eindelijk in 1590 te Gouda stierf. Invloedrijken steun vond hij gedurende zijn moeitevol leven in de jaren 1566—1584 bij Prins Willem. Zijne talrijke werken in proza en poëzie, op velerlei gebied, zijn in 1630 te Amsterdam hoofdzakelijk in 3 reusachtige foliodeelen, 6844 bladzijden beslaande, uitgegeven. Zijne voornaamste pennevrucht is getiteld: „Zedekunst, dat is Wellevenkunste, van de Zonden ende van de Deughden." Van zijne bedrevenheid als plaatsnijder getuigen nog vele uitmuntende prenten, meest naar teekeningen van Maarten Van Heemskerk.

JAN HACKAERT en ADRIAEN VAN DE VELDE.

Werkte in 't laatst der XVIIde eeuw.

Van den eerstgenoemden uitstekenden landschapschilder kent men nog geene levensbijzonderheden met zekerheid. Houbraken plaatst zijne geboorte omstr. 1636 te Amsterdam. Wat daarvan zij: buiten twijfel is hij een tijdgenoot van A. V. d. Velde en J. Lingelbach geweest. In zijne jeugd zou hij Zwitserland en Italië bezocht hebben. Zijn werk, bestaande uit voortreffelijke kabinetstukken en zaal- en behangselschilderingen, is meest gestoffeerd met figuren van bovengenoemde kunstenaars, maar komt slechts zelden voor; één zijner meesterstukken is te St.-Petersburg en stelt eene hertenjacht voor. Bekend zijn ook eenige etsen van hem.

108. DE ESSCHENLAAN.

A. 65. B. 52. D. Fh. te paard 10.

In eene kromme laan van hoogstammige esscheboomen rijden, langs een spiegelend water, een heer op een steigerend bruin ros en eene op een wit paard gezeten, in blauw satijn gekleede dame. Achter hen volgen valkeniers, jagers en honden. Op den tweeden grond neemt een ruiter, bij de poort eener hofstede, afscheid van een in de deur staand heer, en blaft, aan den zoom van het water, een jachthond twee zwemmende

zwanen aan. Tusschen de boomen door ziet men in de verte op een echt Hollandsch landschap.

De figuren zijn door A. v. d. Velde geschilderd.
Gegraveerd door R. Daudet in het werk: Kabinet van Le Brun.
„ „ L. Löwestam.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 3005.

J. HACKAERT en J. LINGELBACH.

109. BOSCHGEZICHT.

H. 75½. B. 46. D. Fh. te paard 10.

Op den voorgrond, in eene laan met opgaand geboomte bij een waterplas, bevinden zich een heer, op een schimmel gezeten, en eene dame op een bruin paard, 't welk door een neger bij den teugel geleid wordt. De heer spreekt tot een valkenier, die hem een valk toereikt; bij hen zijn twee koppels honden. Op den tweeden grond zijn twee heeren te paard, bij het water; verder in het bosch ziet men een jager met honden.

De figuren zijn van J. Lingelbach.

HACKAERT

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Gekocht van F. J. Noordwijk, Rotterdam, 1813. f 260.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

J. VAN DER HAGEN.

1635?—1679?

Houbraken weet van dezen voortreffelijken landschapschilder niet veel meer te melden, dan dat hij een Hagenaar was en zich vooral door

zijne teekeningen bekend maakte. Kramm meent in hem te herkennen Joris Verhaagen of Van der Haagen, een der oprichters van de Confrerie Pictura te 's-Gravenhage. Wel mogelijk, daar van deze stad geen Jan V. d. H. vermeld wordt en dus de voorletter J. ten onrechte voor die van den naam Jan zou zijn aangezien. Men deelt van hem nog mede dat hij naar Engeland metterwoon is vertrokken, dáár ook zeestukken heeft geschilderd en in 1679 gestorven is, nalatende zoons, die mede de kunst beoefenden.

110. HOLLANDSCH LANDSCHAP.

H. 116. B. 168. D.

Een landweg langs eene vaart, door eene waterkeering van eene tweede vaart gescheiden. Achter deze waterkeering een dorpstoren met woonhuizen, schuren en geboomte. Een voetpad, door een hek afgesloten, door boomen overschaduwd en mede langs het water voerende, verliest zich in het geboomte. De lucht is bewolkt.

Geëtst door J. A. Boland.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 1405.

FRANS HALS.

1584—1666.

Is uit een voornaam Haarlemsch geslacht gesproten. Zijn vader, mr. Pieter Hals, van 1574—'75 schepen zijner woonplaats, begaf zich in 1579 met zijn gezin naar Antwerpen, waar onze schilder in 1584 geboren werd. Na de overgave der stad echter aan de Spanjaards keerden zijne ouders naar hun vroeger verblijf terug, en dáár was het dat hij onder de leiding van Karel Van Mander tot kunstenaar gevormd werd. Hij schilderde hoofdzakelijk portretten en schutter- en regentenstukken, van welke laatste het stedelijk museum van Haarlem er niet minder dan acht bezit. In het jaar 1611 werd zijn oudste kind gedoopt, geboren uit zijn huwelijk met Anneke Hermans Van Haarlem. Na den dood dezer eerste vrouw in 1616, hertrouwde hij den 12den Februari 1617 te Spaarndam met Lijsbeth Reiniers. In ditzelfde jaar werd hij lid van de Rederijkerskamer zijner woonplaats en in 1644 vinder van het St.-Lucasgild aldaar. Ook was hij er schutter. De fortuin schijnt hem in of voor 1652 den rug te hebben toegekeerd, althans in dit jaar werden zijne meubelen voor schuld verkocht.

Op 78jarigen leeftijd was hij zelfs genoodzaakt zich tot de stedelijke regeering om onderstand te wenden. Hij ontving eene gratificatie van f 150 en eene jaarlijksche toelage van f 50. Twee jaar later, in 1664, zich nogmaals aanmeldende, verkreeg hij een inkomen van 200 Carolusguldens 's jaars. Hij overleed in 1666 en werd 16 September in het koor der St.-Bavokerk begraven. Zeer belangrijk is de invloed van dezen meester op de ontwikkeling der Hollandsche schilderschool geweest, zooals uit het groote aantal zijner leerlingen blijkt, waaronder, behalve zijne zoons Herman, Johannes, Nicolaas en Reinier, geteld kunnen worden: Adr. v. Ostade, Adr. Brouwer, J. Verspronck, Ant. Palamedes, Vincent Laur. v. d. Vinne, Pieter Potter e. a.

111. PORTRETTEN VAN FRANS HALS EN ZIJNE TWEEDE ECHTGENOOTE LIJSBETH REINIERS.

H. 140. B. 166. D. Fh. levensgroot.

De in het zwart, met platten kanten kraag gekleede schilder zit, met den hoed op, en de met een witten handschoen bedekte hand op de borst houdende, in opgeruimde stemming vertrouwelijk naast zijne vrouw, die, evenzeer in zwart gewaad, de rechterhand op zijn schouder en de linker in haren schoot doet rusten. Beide echtgenooten bevinden zich op eene hofstede, terwijl het verschiet wordt ingenomen door een prachtig buitenverblijf, omgeven door een met beelden versierden tuin, waarin dames en heeren wandelen.

Geëtst door J. A. Boland.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

In publieke veiling gekocht uit het kabinet Six van Hillegom, Amsterdam, 1852. f 600.

112. DE NAR.

H. 65. B. 58. D. Fh. levensgroot.

Een jong man, gekleed in het zwart, met rood afgezet, en eene met goud versierde kap op de losse zwarte haren, bespeelt eene mandoline. Hij ziet lachend om, zich naar de linkerzijde wendende.

Geëtst door W. Unger.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping J. A. Brentano, 1822. f 111.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

113. EEN VROOLIJK MAN.

H. 80. B. 67. D. Fh. levensgroot.

Een man met een zwarten, stekeligen baard wordt vlak in 't aangezicht gezien. Op een geel wambuis hangt in ruime plooien een kraag neder; het hoofd is door een breedgeranden hoed gedekt. Terwijl de rechterhand met uitgespreide vingers is opgeheven, omklemt de linker een roemer met wijn.

Geëtst door L. Löwenstam.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Baronesse Van Leijde, Leiden, 1816. f 385.

AUGUST CHRISTIAAN HAUCK.

1742—1801.

Was de zoon van Jacob Hauck, hofschilder van den Keurvorst van De Palts, en werd 3 Maart 1742 te Manheim geboren. Eerst vestigde hij zich te Leiden, waar hij met Judith Rebot in het huwelijk trad; vervolgens te Rotterdam, alwaar hij den 6den December 1776 den poortereed aflegde en van 22 October 1790 tot 13 October 1794 lid van 't St.-Lucasgild was. Hij schilderde meestal portretten en gaf vele teekenlessen. In 1801 te Rotterdam gestorven, werd hij er den 31sten Januarij van dat jaar begraven; zijne vrouw overleefde hem tot 23 November 1805.

114. PORTRET VAN DEN VICE-ADMIRAAL JAN ARNOLD ZOUTMAN.

H. 81. B. 65. D. Fh. levensgroot.

Afbeelding ten halven lijve, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. De zeeheld draagt een blauwen rok met roode opslagen over een borstharnas, en houdt eene rol papier in de rechterhand. Boven de lijst is eene tropee aangebracht, waarin het wapenschild van Zoutman voorkomt.

Uit het nationaal museum te 's Gravenhage, 1808.

Jan Arnold Zoutman, zoon van den gelijknamigen pleitbezorger

voor de hoven van Holland en Zeeland en van ANNA MARGERETA VAN PETCUM, werd den 10den Mei 1724 in de nabijheid van Gouda geboren. In Maart 1737 trad hij als adelborst in zeedienst; 5 jaar later werd hij tot luitenant en in 1750 tot kapitein bevorderd; 22 Junij 1779 ontving hij zijne benoeming tot Schout-bij-nacht. Gedurende al deze jaren ondernam hij wel een groot aantal zeereizen ter bescherming van den Nederlandschen handel, maar eerst op 5 Augustus 1781 was hij in de gelegenheid zijne krijgstalenten tegenover den vijand te toonen. Als opperbevelhebber van een eskader leverde hij toen den beroemden slag van Doggersbank tegen de Engelschen onder Sir HYDE PARKER. De strijd bleef onbeslist; de vijand deinsde echter het eerst af. Groot was de geestdrift hier te lande door de heldhaftige houding der onzen verwekt en tal van beloo-ningen werden uitgedeeld O. a. werd ZOUTMAN tot Vice-admiraal benoemd, ontving hij een gouden gedenkpenning en een gouden eeredegen en werd hem een jaargeld toegelegd van f 2400; bovendien verkreeg hij eene aanstelling tot kolonel-commandant van een bataljon mariniers, enz. enz. 12 jaren heeft hij van zijn roem genoten: hij overleed den 7den Mei 1793 te 's-Gravenhage en werd te Geertruidenberg begraven.

JOHAN DAVIDSZ. DE HEEM.

1600—1674.

Te Utrecht geboren, ontving van zijn vader, den uitmuntenden bloemschilder, onderricht in de kunst. Volgens HOUBRAKEN zou hij in 1670, om den inval der Franschen te ontvluchten, met zijne vier dochters en twee zoons naar Antwerpen zijn vertrokken en aldaar in 1674 overleden. Òf het jaartal 1670, òf de beweegredenen zijner verandering van woonplaats is natuurlijk in deze opgaaf foutief, daar het bewuste feit in 1672 voorviel. DE HEEM schilderde bloemen, vruchten, gouden schalen en bekers, benevens ander stilleven; zijn werk werd reeds bij zijn leven hoog geschat. Als zijne leerlingen worden, behalve zijn beide zoons, die 't zelfde kunstgenre als hun vader beoefend hebben, genoemd: ABRAHAM MIGNON en HENDRIK SCHOOK. Eén zijner zoons, CORNELIS, werd in 1660 te Antwerpen als meesterszoon ingeschreven in St.-Lucasgild; waarschijnlijk was dus ook de vader in die stad onder de gildebroeders opgenomen.

115. BLOEM- EN FRUITSTUK.

H. 72. B. 58. D. natuurlijke grootte.

Aan een blauw zijden lint hangen trossen blauwe

druiven, perziken, abrikozen, mispelen, granaat- en sinaasappelen, kersen, pruimen, eeṅ citroen en pompoen, benevens rozen, malva's en velerlei andere bloemen en bladeren. Vlinders, torren en verdere insecten zijn hier en daar verspreid, o. a. kruipt eene tor beneden aan eene plint.

J D De Heem R

Verkooping G. V. d. Pot, Rotterdam, 1808. f 385.

116. FRUITSTUK.

H. 70. B. 58. D. Natuurlijke grootte.

Op eene met een paars kleed gedeeltelijk bedekte plint staat een porseleinen schotel met druiven, perziken e. a. vruchten; daarbij ligt een half geschilde citroen en op een kistje een gekookte kreeft benevens een tak blauwe pruimen. Aan een lint hangen purperroode druiven, mispelen, korenaren en wingerdranken. Achter den kreeft staat een kelk met wijn en onder den schotel ligt een broodje. Hier en daar zijn insecten afgebeeld, terwijl van een blad in den rechterhoek een nest roode rupsjes nederdaalt.

Verkooping G. V. d. Pot, Rotterdam, 1808. f 460.

JOHAN DE HEEM.

1603?—1650?

Waarschijnlijk een neef van den voorgaande. Als plaats zijner geboorte wordt Utrecht, en als het jaar daarvan 1603 opgegeven. In 't register van het St.-Lucasgild te Antwerpen komt de naam van dezen schilder op het jaar 1636 voor, zoodat hij zich aldaar, gedurende eenigen tijd ten minste, moet hebben opgehouden. Maar zekers weet men omtrent hem eigenlijk niets; evenmin als het, althans tot nog toe, mogelijk is den graad van verwantschap te bepalen der verschillende kunstenaars, die den naam De Heem hebben gevoerd. Immers dezelfde voornamen komen herhaaldelijk bij hen voor, en meest alle beoefenden hetzelfde kunstvak: bloem- en fruitstukken e. a. stillevens!

117. STILLEVEN.

H. 44. B. 60. D. natuurlijke grootte.

Op eene steenen plint staat eene fraai gedreven zilver-vergulde kan bij een groenen wijnroemer, waarnaast eene zilveren, insgelijks gedreven bokaal, een citroen e. a. voorwerpen.

Johan d Heem . f. 1640

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Kabinet Van Heteren, 1809.

BARTHOLOMEUS VAN DER HELST.

1613?—1670.

Een der voortreffelijkste meesters van de Hollandsche schilderschool, omtrent wien we ongelukkig nog in menig opzicht in 't duister verkeeren. Vermoedelijk was hij de zoon van een zekeren Severyn V. d. Helst, in 1607 te Haarlem met Aeltgen Hendricx in 't huwelijk getreden. Evenwel komt zijn naam niet voor onder die der vier kinderen, wier geboorte in de doopboeken van Haarlem staat vermeld op de jaren 1608, '10, '11 en '14. Mogelijk is, dat dit daaraan moet worden toegeschreven, dat hij in 't leven kwam tijdens een verblijf zijner ouders buiten de stad, gedurende de jaren 1611—'14; een vermoeden, 't welk groote waarschijnlijkheid krijgt door de opmerking van dr. P. Scheltema, dat bij de eerste drie kinderen de vader wordt opgegeven als van Haarlem afkomstig te zijn, maar bij het laatste Dordrecht als zijne vorige woonplaats genoemd wordt. Is deze gissing juist, dan zou wellicht deze laatste stad, en niet Haarlem — zooals gewoonlijk wordt aangeteekend — het oord zijner geboorte zijn, en 1613 allicht het jaar daarvan. Evenmin heerscht er zekerheid betreffende den persoon zijns leermeesters; niet onmogelijk echter was het Frans Hals. Reeds spoedig moet hij zich te Amsterdam hebben neergezet, waar hij tot aan zijn dood is blijven wonen. Toen, gelijk bekend is, den 20sten October 1653 een honderdtal kunstenaars en kunstvrienden zich op het feest van St.-Lucas vereenigden om den grijzen Vondel een lauwerkrans op de slapen te drukken, en het plan geopperd werd door eenige der aanwezigen zich voortaan nauwer aaneen te sluiten, behoorde V. d. Helst mede tot hen die dit denkbeeld met geestdrift omhelsden en nu reeds of in 't volgende jaar de kunstbroederschap van St.-Lucas oprichtten: eene vereeniging, welker bestaan ech-

ter slechts van korten duur schijnt te zijn geweest. Zeer geacht onder zijne medeburgers en gehuwd met eene vrouw van aanzienlijken geslachte, Cornelia Reynst, leefde hij tevens op onbekrompen voet. In 1664 verwisselde hij zijn huis op de Nieuwe Markt voor eene woning in de Doelenstraat, waarin hij tot zijn einde is gebleven. 16 December 1670 werd hij in de Walenkerk begraven. Hij liet één zoon na, Lodewijk genaamd, die, waarschijnlijk leerling zijns vaders, óók de kunst heeft beoefend, maar het daarin tot geene groote hoogte wist te brengen. Des te meer is de roem van Bartholomeus gevestigd door zijne ongeëvenaarde portretten, schutter- en regentenstukken, een enkel maal ook afgewisseld door historieschilderingen. In Amsterdam vindt men zijne voornaamste werken bijeen: behalve de schatten van het Rijksmuseum zijn er nog drie kapitale stukken van zijne hand op 't tegenwoordig stadhuis.

118. DE SCHUTTERSMAALTIJD, GEHOUDEN OP 18 JUNI 1648, TER VIERING VAN HET SLUITEN VAN DEN MUNSTERSCHEN VREDE.

H. 227. B. 538. D. Fh. levensgroot.

In de bovenzaal van den Voetboog- of St.-Jorisdoelen op den Singel te Amsterdam is een keurige maaltijd aangerecht: de met een wit laken gedekte disch is beladen met uitgezochte spijzen en allerlei tafelgereedschap. Aan het hoogereind (de rechterzijde) zit kapitein C. J. Wits naar luitenant J. Van Waveren gewend, dien hij bijzonder hartelijk de hand drukt, den drinhoorn van het Schuttersgild, waarop St-Joris is afgebeeld, in zegevierenden strijd met den draak, met de andere vasthoudende en tegelijk op zijne knie doende rusten. Het stuk bestaat nòg en berust op het tegenwoordig Stadhuis. Achter hem staan de sergeants Thoveling en Hartoch, ieder van eene hellebaard voorzien. In het midden zit de vaandrig Jacob Banning, naar den toeschouwer gewend; hij houdt zijn blauw vaandel, waarin men de Amsterdamsche Stedemaagd ziet afgebeeld, tegen den schouder aan. Achter hem, aan den linkerkant der schilderij, staat een bejaard schutter, die, een roemer, op eene schroef gevat, in de hand houdende, het woord richt tot een makker, welke zich naar hem omkeert met een kluif en een stuk brood in de eene en met een mes in de andere hand. Verder naar de linkerzij zitten twee schutters aan tafel, terwijl vier andere de deur schijnen inge-

komen te zijn, van welke drie musketten over den schouder dragen. Aan den achterkant der tafel, ongeveer in het midden, zit een schutter, die eene pastei aansnijdt en wien een ander een zilveren bord aanbiedt. Aan zijne rechterhand is een derde gezeten, een gevuld fluitglas opheffende en achter hem is er een bezig uit eene zilveren kan een roemer vol te schenken. Bovendien merkt men rechts en links nog meer anderen op: een van deze houdt eene kan vast, waarop de naam C. Poock van den kastelein van den Doelen is gegrift. Ook is eene dienstmaagd afgebeeld, die op een schotel een opgemaakten kalkoen binnenbrengt. Door de geopende vensters ziet men de twee gevels, welke tot het gebouw van de voormalige bierbrouwerij „het Lam" behooren.

Op den voorgrond staat ter linkerzij een met wingerdranken omslingerd koperen koelvat, waarin eene tinnen wijnkan is geplaatst; in het midden ligt eene groote trom, op welke een papier is gehecht met het volgend gedicht:

„Bellona walgt van Bloedt, ja Mars vervloekt het daveren
„Van 't zwangere metaal, en 't zwaard bemind de scheê.
„Dies biedt de dappere Wits aan d'eedele Van Waveren
„Op 't eeuwige verbondt den hooren van de vrêe."

Jan Vos.

In Vos' werken, waarin ook dit gedicht is opgenomen, vindt men aan de aangehaalde verzen nog deze regels toegevoegd:

„Zoo vlecht de strijdbre Leeuw zijn lauwren met olijven,
„Wie dat de vreê bevecht, begeert ook vrij te blijven."

Op een bord, bij deze schilderij behoorende, staan de namen der voorgestelde personen, echter in later tijd overgeschilderd. J. Van Dijk geeft die in zijne beschrijving der schilderijen van het stadhuis op, en op eene teekening van H. Pothoven van 1762 komen die namen mede voor. Deze drie lezingen verschillen in de spelling der namen onderling. Zij zijn dus alle drie opgegeven:

Op het bord staat:	Op de teekening van Pothoven:	Bij Van Dijk:
Hendrik Calaber.	Hendrick calaber.	Hendrik Celaber.
Govert Van der Myd.	Govert Van der Meye.	Govert Van der Plas.
Johannes Calaber.	Johannes Calaber.	Johannes Calaber.
Benedictus Schaek.	Benedictus Schaeck.	Benedictus Schaak.

Op het bord staat:	Op de teekening van POTHOVEN.	Bij VAN DYK.
	2de vak.	
JAN MAESZ.	JAN MAES.	JAN MAAS.
JACOB VAN DIEMEN.	JACOB VAN DIEMEN.	JACOB VAN DIEMEN.
JAN VAN OMMEREN.	JAN VAN OMMEREN.	JAN VAN OMMEREN.
ISAAC OYENS.	ISAAC OYENS.	ISAK OYENS.
	3de vak.	
CORNELIS JAN WITS, Capiteyn.	Doct^r. CORNELIS JAN WITS, Capp^n.	CORNELIS JAN WITZ, Capitein.
JACOB BANNING, Vaandrich.	JACOB BANNINGH, Vaendrich.	JACOB BANING, Vaandrich.
DIRK CLAESZ. THOVELING, Sergeant.	DJRCK CLAESZ. THOVELINGH, Sergeant.	DIRK CLAAS THOVELING, Sergeant.
PIETER VAN HOORN.	PIETER VAN HOORN. 1650.	PIETER VAN HOORN.
	4de vak.	
JOHANNES VAN WAVEREN, Luytenant.	JOHAN VAN WAVEREN, Luyten.	JOHAN VAN WAVEREN, Luitenant.
THOMAS HARTOCH, Sergeant.	THOMAS HARTOGH, Sergeant.	THOMAS HARTOG, Sergeant.
WILLEM PIETERSZ. VAN DER VOORT.	WILLEM AERTZE VAN DER VOORT.	WILLEM AARTZEN VAN DER VOORT.
ADRIAEN DIRK SPARWER.	ADRIAEN DIRCK SPARWER. Vos f.	ADRIAAN DIRKS SPARWER.
	5de vak.	
GEURT PIETERSZ. ANSTENRAAT.	GEURT PIETN. VAN ANSTENRAET.	GERRIT PIETERS VAN AMSTENRAAT.
HERMAN TEUNISZ DE KTUYT.	HARMEN TEUNIS DE KLUYT M.	HENDRIK THEUNISZ. D'KLEIN.
ANDRIES VAN ANSTENRAAT.	ANDRIES VAN ANSTENRAET.	ANDRIES VAN AMSTENRAAT
CHRISTOFFEL POOCK.	CHRISTOFFEL POOCK.	CHRISTOFFEL POOK.
	6de vak.	
HENDRIK DOMMER WZ.	HENDRIK DOMMER W.	HENDRIK DOMMERS.
PAULUS HENNEKYN.	PAULUS HENNEKYN.	PAULUS HEMERSEIN.
LAMBREGT VAN DEN BOS.	LAMBRECHT VAN DEN BOSCH.	LAMBRECHT VAN DEN BOS.
WILLEM, de Tamboer.	WILLEM, de Tamboer.	WILLEM den Tamboer.

De naam Vos en het jaartal 1650 door Pothoven opgegeven wettigen het vermoeden: 1°. dat genoemde poëet het letterschrift heeft geschilderd; dat de schilderij ongeveer twee jaren is onderhanden geweest, en 3°. dat het bovenvermeld slot van het gedicht, op de oneenigheden van Amsterdam met Prins Willem II zinspelende, op het schilderstuk is weggelaten als niet passende bij het onderwerp van dit laatste.

Bartholomeus van der Helst, fecit A°. 1648.

Gegraveerd door Patas in het Kabinet van Le Brun.

„ „ J. W. Kaiser.

Geëtst door J. A. Boland.

Gelithographeerd door Van Loo.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Eigendom van de stad Amsterdam; was vroeger geplaatst in den St.-Jorisdoelen en later in de groote krijgsraadkamer van het Stadhuis.

119. DE OVERLIEDEN VAN DEN ST.-SEBASTIAANSDOELEN TE AMSTERDAM.

H. 175. B. 264. D. Fh. levensgroot.

De vier overlieden van den Handboogschuttersdoelen zitten, in het zwart gekleed en met hun hoed op, aan eene met een Smirnaasch kleed bedekte tafel. Een van hen, vooraan gezeten, wendt zich tot den toeschouwer; hij heeft een ebbenhouten, met vergulde ornamenten versierden staf in de hand. Een ander, zich ter linkerzij bevindend, houdt een gedreven, vergulden beker vast, terwijl eene dienstmeid nog een grooten gemonteerden drinkhoorn aanbrengt. Tegenover den eersten overman zit een derde, die eene prachtige halsketen toont; de vierde spreekt tot zijne ambtgenooten, de hand opheffende. Op den achtergrond links staat eene kast met eenige fraaie bekers; rechts ziet men eene schietbaan in de open lucht en twee jonge boogschutters. Op den voorgrond zit ter rechterzijde een

hond; tegen de tafel aan staat eene lei, waarop de volgende namen, achter welke de behaalde punten zijn aangeteekend:

D. Pater.
H. Poll.
P. Blaau.

Bartholomeüs van der helst 1657

Van Dijk meent in zijne Beschrijving der schilderijen van 't Oude Stadhuis, dat de vierde persoon den schilder zelven voorstelt; de heer P. Scheltema weerspreekt dit, maar vergist zich daarentegen, waar hij het jaartal van vervaardiging der schilderij en de voorletters der bovengenoemde namen opgeeft.

Eigendom der stad Amsterdam.

Vroeger geplaatst in den schoorsteen der groote zaal van den Handboogschuttersdoelen op den Singel, later in de groote krijgsraadkamer van het Stadhuis.

Eene kleinere voorstelling van hetzelfde onderwerp, doch met eenige veranderingen, en van 1653 gedagteekend, bevindt zich in 't Museum van het Louvre te Parijs, en is, afkomstig van De Graaff Van Polsbroek, in eigendom daarvan overgegaan op de verkooping van G. Braamkamp, 1771. f 730.

120. PORTRET VAN PRINSES MARIA HENRIËTTE STUART, WEDUWE VAN PRINS WILLEM II.

H. 196. B. 165. D. Fh. levensgroot.

In zittende houding genomen, geheel ten voeten uit en naar de linkerzij gewend. Gekleed in wit satijn, een oranjeappel in de hand, is de Prinses op een zilveren stoel gezeten,

onder een troonhemel van paars fluweel. In de verte ziet men eene straat met figuren.

Bartholomeüs. vander helst. 1652. f

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Deze vorstin, algemeen hier te lande bekend als de „Princes-Royaal", was de oudste dochter van Koning Karel I van Engeland en Henriëtte Maria, dochter van Hendrik IV van Frankrijk. Zij werd in 1631 geboren, en reeds 9 jaar later bij monde van een plechtig gezantschap door Frederik Hendrik voor zijn zoon Willem ten huwelijk gevraagd. 12 Mei 1641 werd de echtverbintenis gesloten, of liever had de verloving plaats, want omdat de jongelieden nog te weinig jaren telden — Willem was 15, zijne bruid eerst 10 jaar oud — werd het eigenlijk huwelijk pas in 1644 voltrokken. Maria verloor haar gemaal reeds op 6 November 1650 en schonk 8 dagen daarna het leven aan een zoon, den lateren Prins Willem III, die onder voogdij werd gesteld zijner moeder eenerzijds, en van zijne grootmoeder Amalia Van Solms (weduwe van Frederik Hendrik) benevens zijn oom Frederik Willem, Keurvorst van Brandenburg, anderzijds. Zooals men weet werd de jonge Oranjetelg na zijne geboorte niet alleen niet in de waardigheden zijns vaders benoemd, maar de *acte van seclusie* van 1654 vernietigde zelfs de hoop, dat dit nog eenmaal zou geschieden. Vandaar de vertoogen van de moeder en de beide andere voogden èn ter Staten-Generaal èn bij de Staten van Holland er, hoewel te vergeefs, tegen ingediend. Niet minder dan de belangen haars zoons nam de Prinses-weduwe die van haar na de omwenteling uit Engeland verbannen en in Nederland verblijf houdenden broeder Karel ter harte (met wien zij steeds drukke samenkomsten hield); zóó zelfs, dat ze er de vrees door deed ontstaan, de goederen van haar jeugdigen zoon ten behoeve van gene te zullen aanwenden. Het was om hiertegen te waken, dat men haar de beide bovengenoemde voogden had terzijgesteld. Toen nu haar broeder in 1660 op den troon werd hersteld, wist zij dezen te bewegen, bij zijn vertrek van hier, de belangen van haren zoon ernstig aan de St.-Generaal en die van Holland aan te bevelen en wendde zij zich zelf, mèt hare schoonmoeder, kort daarop tot laatstgenoemd lichaam met het verzoek de zorg voor 's Prinsen opvoeding op zich te nemen. Nog in 'tzelfde jaar bracht zij aan Karel (II) te Londen een bezoek en overleed aldaar onverwachts aan de kinderziekte, 3 Januari 1661.

B. VAN DER HELST en L. BAKHUIZEN.

121. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL AART VAN NES.

H· 136. B. 122. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, van voren gezien, in staande houding, de linkerhand opgeheven en met de rechter den bevelhebbersstaf omvattende. Gekleed in zwarten fluweelen rok over een gouldlakensch onderkleed; het zwaard hangt aan een met gouddraad doorstikten bandelier. Een bediende, die een brief brengt, is mede afgebeeld, achter de hoofdfiguur. Voor den eerste staat eene hemelglobe; aan den anderen kant een stoel en eene tafel, waarop een inktkoker en eene zeekaart zijn geplaatst. De achtergrond, door L. Bakhuizen geschilderd, wordt ingenomen door de afbeelding van een zeeslag.

B. vander. Helst 1668

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Aart Jansse Van Nes was een zoon van Jan Jacobse Van Nes gezegd Jonge Boer Jaap, een verdienstelijk scheepsbevelhebber, die evenals zijn broeder(s?) en vader den lande ter zee trouw heeft gediend en in 1652 overleed. Aart is hoogstwaarschijnlijk te Rotterdam geboren, 13 April 1626. Sedert 1637 voer hij, in ondergeschikte rangen, onder zijn vader en zijn oom, ter zee, totdat hij in 1652, na den dood zijns vaders, in diens plaats als kapitein het bevel kreeg over het schip *Gelderland*. Van dien tijd af onderscheidde hij zich voortdurend in de vele zeeslagen, welke hij heeft meegemaakt, door zijne groote dapperheid. Hij begon in den 1sten Engelschen oorlog; daarna ontmoeten we hem in 1658 in de Sont, tegen de Zweden. In 1662 tot schout-bij-nacht benoemd, vertrok hij twee jaar later onder De Ruiter naar de Kust van Guinea en West-Indië. Na inmiddels tot vice-admiraal te zijn benoemd en in 1665 te hebben deelgenomen aan den vergeefschen tocht tegen de Engelschen, strijdt hij in 1666 als luitenant-admiraal en eenigen tijd als plaatsvervanger van den Opperbevelhebber mede in den vierdaagschen zeeslag; weinige maanden daarop ook bij Duinkerken. Bij Chattam werd hij evenmin ge-

mist. De vier zeeslagen van 1672 en '73 woonde hij insgelijks bij; maar na 1674 bleef hij aan land tot op zijn overlijden te Rotterdam, den 13den September 1693 De reden voor dit aan-land-blijven wordt gezocht in de benoeming van Cornelis Tromp tot luitenant-admiraal-generaal in plaats van den in 1676 gesneuvelden De Ruiter.

122. PORTRET VAN GEERTRUIDA DEN DUBBELDE, ECHTGENOOTE VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL AART VAN NES.

H. 138. B. 122. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het voorgaande doek. Kniestuk, staande, naar de linkerzij gekeerd. Gekleed in zwarte zijde met kanten; snoeren paarlen slingeren zich door het kapsel en om hals en armen. De figuur is geplaatst bij eene balustrade, waarachter een door L. Bakhuizen geschilderd stroomgezicht met voor anker liggende oorlogsbodems opgemerkt wordt; o. a. is ook een havenhoofd afgebeeld, aan 't welk eene menigte volks de personen, die met eene sloep aan wal gebracht zijn, verwelkomen.

B. vander Helst f 1668

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Aart Van Nes heeft zich 29 Januari 1665 te Rotterdam met bovengenoemde in den echt begeven. Zij was de dochter van Willem Den Dubbelde en Elisabeth Codaeus, ontving in 1647 te Noordwijk het levenslicht, en is 7 Januari 1684 gestorven. Hun huwelijk was gezegend met twee zoons, van welke de oudste, Jan, advocaat, en Willem, de andere, luitenant-kolonel der dragonders in Nederlandschen staatsdienst is geweest. De eerste († in Maart 1706 in den ouderdom van 42 jaren) is, even als zijne moeder, begraven in de Groote kerk te Rotterdam.

123. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL EGBERT MEEUWSZ. KORTENAAR.

H. 65. B. 57. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, van voren gezien. In het zwart fluweel ge-

kleed, een met goud geborduurden bandelier om en een rooden mantel over den linkerschouder. De opgeheven linkerhand omvat den bevelhebbersstaf. De achtergrond wordt gevormd door de zee, met schepen.

Gegraveerd door A. Bloteling.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Van de afkomst en jeugd van dezen zeeheld is niets bekend. Het eerst treedt hij in 's lands historie op in den slag bij Ter Heyde, 10 Augustus 1653, waar hij als kapitein aan boord voer van 't schip, waarop M. H. Tromp sneuvelde. De admiraalsvlag blijvende voeren, hield hij diens dood tot aan 't eind van den strijd verborgen. In den tocht van 1658 naar de Sont, tegen de Zweden, toonde hij zóóveel beleid en dapperheid, dat hij ter erkenning van zijne verdiensten tot vice-admiraal benoemd werd en door den Koning van Denemarken met de ridderorde van den Olifant en een jaargeld begiftigd. In 1665 tot luitenant-admiraal bij de Admiraliteit van de Maas bevorderd, nam hij deel aan den ongelukkigen zeeslag van Lowesthoff, 13 Juni van datzelfde jaar, en sneuvelde roemrijk. Zijn stoffelijk overschot werd op landskosten ter aarde besteld in de Groote kerk te Rotterdam, alwaar een prachtig marmeren gedenkteeken aan zijne nagedachtenis werd opgericht. Geeraardt Brandt vervaardigde er 't volgend grafschrift op:

„De Heldt der Maes, verminckt aan oog en rechterhand,
„En echter 't oog van 't Roer, de vuyst van 't Vaderlandt,
„De groote Kortenaer, de schrik van 's vijands vlooten,
„D'Ontsluiter van de Sondt, leyt in dit graf beslooten."

Kortenaar is getrouwd geweest met Catharina Ariens Van der Wolff, die in 1704, 100 jaar oud, overleed. Een zoon, Bartholomeus genaamd, leefde nog tot 1711, maar met hem stierf het geslacht tevens uit.

124. PORTRET VAN ANDRIES BICKER, HEER VAN ENGELENBURG EN BURGEMEESTER VAN AMSTERDAM.

H. 90. B. 69. P. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie vierde, naar de rechterzijde gekeerd. Gekleed in het zwart; het hoofd ongedekt. Terwijl de lin-

kerhand een gesloten boekje vasthoudt, rust de rechter in de zij.

B. vander Helst
1642
Aetas 56

Gezamenlijk met het portret zijner vrouw verkocht in 1768 op de veiling E. L. Tolling voor 15 gulden 15 stuivers.

Gegraveerd door J. Houbraken.

„ „ J. Van Velsteren in zwarte kunst.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Publieke verkooping te Amsterdam, 1848. f 150.

Het portret der echtgenoote werd in 1876 in openbare veiling te Keulen verkocht voor f 3000.

Deze beroemde Amsterdamsche patriciër was de zoon van Gerrit Bicker, een voornaam aandeelhouder der Oostindische Compagnie, en Alijd Loon, gezegd Boelens. In 1586 te Amsterdam het levenslicht aanschouwende, werd hij in 1614 commissaris, in 1616 raad, in 1620 schepen en in 1627 burgemeester zijner geboortestad. Twee malen zijn hem belangrijke gezantschappen opgedragen, naar Zweden en Polen, om den handel en de scheepvaart der onzen met deze landen te regelen. Na 't sluiten van den Munsterschen vrede behoorde hij tot de ijverigste voorstanders van vermindering des legers. Toen Amsterdam, in de geschillen hierover in den lande ontstaan, zijne inzichten te dezen niet wilde voegen naar die van de Staten-Generaal en Prins Willem II, werd de stad zelfs met een aanslag bedreigd; al werd deze verijdeld, toch trad ze in onderhandeling met den Stadhouder, den aanvoerder der troepen, en moest, hoewel noode, o. a. ook toestemmen in de voorwaarde, dat Andries Bicker en zijn broeder Cornelis, de laatste regeerend burgemeester, voor immer van alle ambten zouden afstand doen, zonder dat evenwel deze afzetting mocht worden geacht hun tot oneer te verstrekken (3 Augustus 1650). Nadat evenwel de Prins 6 November daaraanvolgende was gestorven, werden de beide Bickers in de regeering herkozen; maar Andries overleed reeds na ong. twee jaar (1652), bij de gematigden in stad en land algemeen geëerd en bemind. Bij zijne huisvrouw Catharina Ganzeneb Tengnagel had hij zes kinderen, waaronder den hierbeneden volgenden Gerart, die, twee jaar na P. C. Hooft's dood, op 5 Mei 1649 als diens opvolger optrad in de betrekking van Drost van Muiden, enz.; een feit door Vondel en Jan Vos bezongen.

125. PORTRET VAN GERART BICKER, ANDRIESZOON, DROST VAN MUIDEN, ENZ.

H. 90. B. 69. P. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. Zeer dik en blozend. De rechterhand, waarin beide handschoenen, rust op de borst. Gekleed in een wit wambuis, met gouden bloemen en galon, en een grijzen mantel met roode voering.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Publieke verkooping te Amsterdam, 1848. f 92.

Zie bovenstaande aanteekening, aan 't slot.

126. PORTRET VAN DEN ONTVANGER JOHAN UITENBOGAERT.

H. 73. B. 59. P. Fh. levensgroot.

Ten halve lijve en van voren gezien. In het zwart gekleed; de plooien van den mantel worden door de rechterhand bijeengenomen. Het hoofd is gedekt met een zwart fluweelen kalotje.

Gegraveerd door J. A. Boland.

Vroeger aan Rembrandt toegeschreven, werd deze schilderij later onder die van onbekende meesters geplaatst. Aan hen, die de opmerking maken, dat V. d. Helst gewoonlijk zijn werk teekende, kan ten antwoord strekken, dat hij dit dikwijls deed met zeer dunne witte verf, en wel in den grond, zoodat de letters bij 't schoonmaken uitgewischt kunnen zijn, even als ook bij het volgend nummer.

Afkomstig van V. d. Heuvel te Utrecht, 1809.

Uitenbogaert was een vriend van Rembrandt, die in 1639 zijn portret heeft geëtst, bekend onder den naam van „De goudweger." In 1642 huwde hij met mej. Lucretia Van Hoorn. Hij schijnt in goeden doen te zijn geweest; althans hij bezat een buiten in het Gooi.

127. MANSPORTET.

H. 66. B. 56. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld van een bejaard en deftig man, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Hij draagt kort, dun haar, is in het zwart gekleed en heeft een breedgeplooiden kraag om.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808; samen met het volg. nummer f 480.

128. VROUWENPORTRET.

H. 66. B. 56. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig stuk. Borstbeeld van eene bedaagde vrouw, in drie vierde, naar de linkerzijde gewend. Zij is in het zwart gekleed, heeft een klein mutsje op en een breedgeplooiden kraag om.

B. vander helst
1646

Afkomst als van de vorige schilderij.

LODEWIJK VAN DER HELST.

Laatste helft der XVIIde Eeuw.

Van dezen zoon des beroemden meesters zijn slechts enkele werken – portretten — aan te wijzen. Berichten omtrent zijn geboorte en overlijden ontbreken ten eenenmale, evenzeer als andere mededeelingen.

129. PORTRET VAN DEN LUIT.-ADMIRAAL AUGUSTUS (AUCKE) STELLINGWERF.

H. 99. B. 133. P. Fh. levensgroot.

Kniestuk, zittende, gewend naar de rechterzijde. De linkerhand rust op een gepolijsten kogel. Vóór den afgebeelde staat eene met een rood kleed bedekte tafel, waarop de bevelhebbersstaf, een helm met vederbos, eene aardglobe en een

geopend kistje, uit 't welk een paarlsnoer hangt, boven op eene zeekaart liggen.

L. vander helst.f 1670

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808, als een stuk van B. V. d. Helst.

Een der vele voortreffelijke zeehelden uit den tijd van De Ruiter. Hij onderscheidde zich, als kapitein, in den Noordschen oorlog van 1658—59; werd in Maart 1665 door de Staten van Friesland van dezen rang in eens tot Luiten.-Admiraal verheven; gebood in dit jaar over een smaldeel van de vloot van Wassenaar-Obdam, die tegen de Engelschen werd uitgezonden, streed mede in den noodlottigen slag van Lowesthoff (13 Juni), verrichtte er „wonderen van dapperheid", maar liet er zijn leven voor het Vaderland.

WILLEM OF GUILLIAM DE HEUSCH.

16.. —1699?

Het *jaar* van zijne geboorte is onbekend; dat, 't welk door Immerzeel wordt opgegeven —1638— is zeker onjuist, wijl hij reeds in 1649 deken van het St.-Lucasgild te Utrecht was, maar dat hij in deze *plaats* het levenslicht aanschouwde staat vast. Reeds vroeg heeft hij Italië bezocht. Als leerling van Jan Both volgde hij diens manier na, en schilderde zoowel Italiaansche landschappen als natuurtafereelen uit Opper- en Neder-Duitschland, welke hij met kleine figuren en beesten stoffeerde. Hij stierf in Utrecht, waar hij zich na zijne reis had gevestigd. Volgens Kramm, die dit beweren van Heller overneemt, zou hij in 1699 nog in leven zijn geweest; in alle gevallen moet hij nog geleefd hebben in 1696, want in het museum te Brunswijk is een gezicht op de Tiberbrug te Rome, van zijne hand en met dit jaarcijfer geteekend. Een later werk van hem schijnt niet te bestaan. Willem De H. had een neef, tevens zijn leer-

ling, JACOB DE HEUSCH geheeten, geb. in 1657 te Utrecht en te Amsterdam in 1701 overleden. Deze schilderde zóó volkomen in den trant zijn ooms, dat hem de bijnaam van „De afdruk" gegeven werd. Een zekere ABRAHAM DE HEUSCH, insgelijks te Utrecht geboren, schilderde eerst planten en insecten, maar werd later zeeman. Van WILLEM DE H., die zich meestal GUILLIAM teekende, bestaan een 10tal etsen, geheel in de manier zijns meesters.

130. ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 21. B. $28^1/_2$. K. Fh. te paard $3^1/_2$.

Op den voorgrond staat eene groep opgaande eiken, achter welke een weg loopt, waarlangs een heer van de jacht terugkeert; hij is gezeten op een bruin paard, een witte hond gaat met hem mee en een jager volgt hem, die, in 't rood gekleed, een haas op den rug draagt en een koppel honden bij zich heeft. Op eenigen afstand stroomt eene rivier, waarover eene steenen brug is geslagen op welke zich eene poort verheft. Een bergachtig verschiet en eene warme avondlucht voltooien het geheel.

GHeusch. f

Gekocht van M. VERSTEEG, 1824. f 300.

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

131. ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 21. B. $28^1/_2$. K. Fh. 5.

Tegenhanger van het voorgaande. Op eene breeden landweg loopt eene herderin te spinnen; zij heeft een knaapje bij zich en wordt aangesproken door een man, die, vergezeld van eene kudde schapen, waarbij een ezel, langs dezen zelfden weg gaat. Op den voorgrond zijn twee geiten. Aan den linkerkant

verheft zich hoog geboomte en ter rechterzij heeft men een bergachtig verschiet. De hemel is licht bewolkt.

Gekocht, kabinet, legaat, als het vorige.

132. BOOMRIJK LANDSCHAP.

H. 39. B. 54½. D. Fh. zittend 7.

Aan den oever eener rivier zit een herder in eene bruine vacht, omgeven door twee schapen en eene staande en eene liggende geit. Aan de overzij van het water ziet men, tusschen het geboomte, herders met vee. Het verschiet wordt gevormd door met hout begroeide hoogten. Een lichtbewolkte hemel spant zich over het landschap uit.

Verkooping dr. J. Bleuland, 1839. f 180.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JAN VAN DER HEYDEN.

1637–1712.

en

ADRIAAN VAN DE VELDE.

Jan v. d. Heyden werd in 1637 te Gorkum geboren en ontving reeds op jeugdigen leeftijd onderwijs in de kunst van een onbekend gebleven glasschilder. Hij vormde zich allengs tot een der beroemdste schilders van stadsgezichten en vestigde zich te Amsterdam. Echter schijnt hij ook het buitenland bezocht te hebben, met name Engeland en Duitschland. Zijne stukken zijn meestal door Adr. v. d. Velde, en,

na diens dood, door Egb. v. d. Neer, gestoffeerd. Behalve als schilder heeft hij zich ook een welverdienden roem verworven als werktuigkundige. Immers is hij de uitvinder der hanglantaars en verbeterde hij de brandspuit door toevoeging van eene slang en eene perspomp. De stedelijke regeering van Amsterdam verleende hem in 1672 octrooi op zijne uitvindingen en benoemde hem tot algemeen brandmeester. In 1690 gaf hij met zijn gelijknamigen zoon — die hem later in zijne betrekking opvolgde — eene uitvoerige beschrijving zijner laatstgenoemde uitvinding in 't licht, waarvoor hij zelf de platen teekende. Ook zou hij de teekening gemaakt hebben van den door A. Vinkenbrink uitgevoerden preekstoel in de Nieuwe Kerk te Amsterdam, alwaar hij den 28sten September 1712 als een zeer geacht burger overleed.

133. EENE STEENEN BRUG.

H. 35. B. 43. P. Fh. 5.

Eene steenen brug met houten klep voert over eene met zware boomen beplante gracht. Tegen het rechterpenant, bij eene steenen trap, waarlangs eene vrouw afdaalt, is een beschadigd steenen beeld geplaatst. Op den voorgrond wandelt een heer met een hond; iets verder bewegen zich een heer en eene dame. Een man, met een pak beladen, gaat over de brug, onder welke door men een paar figuren aanschouwt. Ter linkerzij staat aan den huizenkant eene meid met een kind te spreken.

Geëtst door J. A. Boland.

134. EENE OPHAALBRUG.

H. 35. B. 44. P. Fh. 7.

Tegenhanger van 't voorgaand stuk. Over eene gracht ligt eene ophaalbrug, met een steenen dolfijn in bas-relief versierd. Over de brug gaat een man met een kruiwagen en over de borstwering heen kijken twee heeren. Daarachter bedekken zware boomen gedeeltelijk den gevel van een wit huis. Op den hoek eener straat ziet men een bedelaar op krukken. Een op kolommen rustend gebouw, waaraan eene caryatide is aangebracht, staat op den voorgrond, en een heer leest een daar aangeplakt biljet. Aan den waterkant zit, bij een paar molen-

steenen, een hengelaar te visschen. De stoffage is van A. v. d. Velde.

VHeyde f

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808; met het vorige stuk samen f 1045.

135. EENE HOLLANDSCHE GRACHT.

H. 43. B. 57. P. Fh. 3.

Aan het eind eener gracht staan bij eene sluis met hooge deuren, waar eene houten brug overheen voert, eenige van rooden baksteen opgetrokken huizen, aan welke versieringen van witte steenen zijn aangebracht. Rechts van de sluis, op den hoek van een gebouw, prijkt een heiligenbeeld. Aan den wal ligt eene aschschuit, en in de sluis een ander vaartuig. De figuren zijn door A. V. d. Velde geschilderd.

VDHeyden

Kabinet Van Heteren, 1809.

PAULUS VAN HILLEGAERT.

? —1658.

Van dezen kunstenaar zijn weinig werken en levensbijzonderheden bekend. Houbraken vermeldt alleen dat zijne begrafenis in Februari 1658 plaats had, en op een schutterstuk van N. Elias, gemerkt 1639, is hij mede afgebeeld. Hij schijnt meestal krijgstooneelen geschilderd te hebben en in Amsterdam gevestigd te zijn geweest.

136. DE SLAG BIJ NIEUWPOORT, 2 JULI 1600.

H. 79. B. 115. D. Fh. 18½.

Op eene hoogte ter linkerzij bevindt zich Prins Maurits, te paard, den veldheersstaf in de hand. Naast hem loopt een page, zijn helm dragende, en een van top tot teen geharnast ruiter is achter hem. Op den tweeden grond, in de diepte ter rechterzij, worden eenige vluchtende Spaansche soldaten door Staatsche ruiters in een waterplas gejaagd. Iets verder verheft zich eene duin, op welke geestelijken schijnen te bidden voor eene afdeeling voetvolk, uit piekeniers en muskettiers bestaande, die door een evenzoo saamgestelden troep, onder aanvoering van een officier te paard, worden aangevallen. Op grooter afstand zijn ruiters in een hevig gevecht gewikkeld en ziet men over de duinen verspreide legerafdeelingen tegen elkander strijden. Het verschiet bestaat uit een vlak strand met zee; transportschepen liggen voor anker; aan de linkerhand bevindt zich de ingang tot de haven van Nieuwpoort.

Pauwels van hillegaert

Gekocht op eene publieke veiling in 1878. f 1800.

Nadat Filips II in 1598, kort vóór zijn dood, de Nederlanden aan zijne dochter Isabella en haar echtgenoot Albert van Oostenrijk had afgestaan, maar deze feitelijk daardoor alleen in 't bezit werden gesteld van de Zuidelijke gewesten, wendden de beide Aartshertogen pogingen aan de Noordelijke provinciën te bewegen zich aan hun gezag te onderwerpen. Dat de Staten-Generaal geen tijd verspilden met onderhandelingen, die toch tot niets zouden kunnen leiden, maar veeleer zich ten oorlog toerustten tegen de nieuwe beheerschers van het Zuiden, valt niet te verwonderen, na de ondervindingen, die zij in de laatste jaren van onderhandelingen hadden opgedaan. Des te eerder wilden zij aanvallender wijs te werk gaan, daar de Spaansche troepen, in langen tijd wederom

geene soldij hebbende ontvangen, aan het muiten waren geslagen en de hoop wettigden, dat geen genoegzame strijdkrachten aan de onzen zouden kunnen tegengesteld worden. De veelvuldige klachten over de nadeelen en kwellingen den Nederlandschen zeevaarders door de kapers, vooral van Duinkerken, aangedaan, gaven eene gereede aanleiding, die tot een krijgstocht tegen Vlaanderen deed besluiten, waarmee men dit gewest misschien wel tevens tot de Unie zou kunnen brengen. MAURITS, hoewel niet ingenomen met de onderneming, schikte zich toch naar den wensch der Staten. Door hen vergezeld, scheepte hij zich in 't jaar 1600 met een leger in van ong. 15,000 man, waaronder 3000 ruiters. Zijn oogmerk was zich het eerst van Nieuwpoort meester te maken, voor welke stad hij zich den 1sten Juli legerde. Was men toen al teleurgesteld in zijne verwachting, dat steden als Gent en Brugge den onzen zouden zijn toegevallen, nog meer viel hier de tijding tegen, die bijna onmiddellijk werd verspreid, dat nl. de Aartshertog met zijne troepen aanrukte en alreeds in de nabijheid was. Inderdaad was 't hem en ISABELLA gelukt de muitende benden door gebeden en beloften te bevredigen. In aller ijl gaf thans MAURITS bevel aan ERNST CASIMIR — een jonger broeder van den Frieschen Stadhouder WILLEM LODEWIJK — den vijand met eene legerafdeeling te gemoet te trekken en, zoo mogelijk, hem op te houden. In den morgen van den 2den Juli trok hij op weg, maar door de overmacht der Spaansche troepen — 12,000 man sterk — vermocht hij niets en werd geslagen. MAURITS van zijn kant zond de schepen, die leeftocht en krijgsbehoeften hadden aangevoerd en gevaar liepen door de bezetting van Nieuwpoort in brand te worden gestoken, in zee terug, tevens opdat zijn soldaten geene keuze zou blijven dan te overwinnen of te sterven. Inmiddels koos hij zich terrein en schaarde zijn leger in slagorde tusschen de zee en de duinen, met zon en wind in zijn voordeel. De vijand liet zich niet lang wachten: nog denzelfden dag daagde hij op en weldra nam het gevecht een aanvang. Van weerszijden werd met groote hardnekkigheid gestreden en lang bleef de zege twijfelachtig, maar eindelijk neigde tegen den avond de kans geheel en al ten gunste van MAURITS. ALBERT week van het slagveld met achterlating van een 700tal krijgsgevangenen, waaronder, behalve vele andere voorname bevelhebbers, ook de Admirant (veldheer) van Arragon, MENDOZA, en een verlies van ong. 5000 gesneuvelden. Het geschut der Spanjaards en 105 vaandels viel den overwinnaars in handen. Van Staatsche zijde waren 34 kapiteins en ritmeesters en 3000 man gevallen. Met ontblooten hoofde steeg Prins MAURITS van zijn krijgsros en boog de knieën op 't slagveld, God dankende voor de glorierijke zegepraal. Men was aan een groot gevaar gelukkig ontsnapt; de omvang er van werd eerst thans recht ingezien en in plaats van den tocht dan ook voort te zetten, keerde men eerlang naar het vaderland terug. De roem van 's Prinsen naam en die van 't Gemeenebest steeg nochtans zeer.

137. DE AFDANKING DER WAARDGELDERS TE UTRECHT OP 31 JULI 1618.

H. 96. B. 169. D. Fh. 16.

Gezicht uit de hoogte van het plein De Neude te Utrecht. Het is vroeg in den ochtend, op het oogenblik dat de wachthebbende compagnie Waardgelders de wapenen aflegt. In het midden, op den voorgrond, bevindt zich Prins Maurits, tusschen twee edellieden, aan het hoofd der deputatie van de Generaliteit. Eenige officieren te paard, muskettiers en piekeniers zijn hier en daar verspreid. Op den tweeden grond, ter linkerzijde, is eene loods, vóór welke eenige waardgelders zich van hunne wapenen ontdoen en die op een hoop bijeen leggen. Tegenover de loods is een troep voetvolk opgesteld met twee vaandels en gewapend met musketten en pieken. In het verschiet ziet men nog eenige soldaten, benevens burgers.

Paūwels van Hillegaert. 1627

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Tijdens de onlusten, welke naar aanleiding van godsdienstige geschillen, gedurende het 12jarig Bestand in ons Vaderland uitbraken, namen de Staten van Holland, met die van Utrecht zich verzettende tegen de Staten-Generaal, 4 Augustus 1617 het besluit, door de tegenstanders „*de scherpe resolutie*" genoemd, waarbij de steden van hun gewest werden gemachtigd, zoo zulks werd vereischt, op eigen gezag krijgsvolk in dienst te nemen. Dergelijke soldaten noemde men „*waardgelders*", omdat zij voor *geld* aangenomen werden *waarde* of wacht te houden. Zij waren dus zooveel als bezoldigde rustbewaarders. Utrecht volgde het gegeven voorbeeld en nam er 600 in dienst. Dit werd door de andere partij hoog opgenomen: 23 Juli 1618 besloten de Staten-Generaal, dat er eene bezending uit hun midden naar Utrecht zou gaan, om de Staten dezer provincie tot afdanking der waardgelders te bewegen. Den 25sten Juli kwam de deputatie, met Prins Maurits aan het hoofd, ter bestemder plaatse aan. Maar inmiddels hadden de Staten van Holland, zoodra zij kennis verkregen van het gebeurde ter Generaliteit, eveneens het besluit genomen eene bezending af te vaardigen naar hetzelfde gewest, ter vermaning, niet dan

in gemeen overleg met hen te handelen. Dadelijk op reis getogen kwam ook deze, met HUGO DE GROOT als woordvoerder, den 25sten te Utrecht en kweet zich nog denzelfden dag van den haar opgedragen last. Den volgenden dag verscheen de Prins met de zijnen ter Staten-vergadering; maar hij ontving een ontwijkend antwoord: de heeren bevonden recht te hebben, ten behoeve van orde en rust, al die maatregelen te nemen, die de tijdsomstandigheden vorderden, en beloofden aan hunne afgevaardigden ter St.-Gen. zoodanigen last te verstrekken, als zij in 't belang van hun gewest oorbaar achten zouden. Het gesprek door de Hollandsche deputatie met die van de Generaliteit gehouden, leidde evenmin tot iets. Daarom was het dat MAURITS op 31 Juli op eigen gezag overging tot de ontwapening der waardgelders. Nadat hij de toegangen tot de voornaamste plaatsen in de stad had bezet, volvoerde hij in den vroegen ochtend de daad, welke zonder verzet van de Utrechtsche regenten en de hoplieden plaats had. Tevens veranderde hij de vroedschap; daarmede kwamen andere afgevaardigden ter St.-Gen., en het verzet van Utrecht was gebroken.

MEINDERT HOBBEMA.

1638 — 1709.

Deze kunstenaar werd te Amsterdam geboren en heeft aldaar ook gewoond. Waarschijnlijk was hij een leerling van JACOB RUISDAEL, die o.a. als getuige vermeld wordt bij zijn huwelijk met EELTJE VINK, 18 November 1668. Uit dezen echt sproten twee kinderen: EDUARD, 30 Juli 1670 en PIETERNELLA, 6 December 1673 gedoopt. De landschappen, die hij schilderde, nam hij naar de natuur van zijn eigen vaderland: het zijn getrouwe afbeeldingen uit Gelderland, Overijsel en Drente. Van daar vermoedelijk, dat zijne tijdgenooten, die meer met uitheemsche en idealistische voorstellingen ophadden, zijn uitmuntend werk zoo weinig waardeerden. Immers moet hij in vrij bekrompen omstandigheden geleefd hebben; want zijne vrouw en zijne dochter zoowel als hijzelf zijn alle in de klasse der armen ter aarde besteld, de eerste 29 Juli 1704 op het Leidsche kerkhof, de tweede 5 Augustus 1706, evenals haar vader 14 December 1709, op de Westerbegraafplaats. Tot omstreeks 1705 schijnt de familie in de Konijnenstraat en sedert op de Rozengracht —beide in een onaanzienlijk deel der stad— gewoond te hebben.

138. EEN WATERMOLEN.

H. 58. B. 82. P. Fh. 6.

Waarschijnlijk is deze schilderij de afbeelding eener

papierfabriek in Overijsel. Het overstortend water valt in een plas, die den geheelen voorgrond inneemt. Het houten gebouw is met roode pannen bedekt en met boomen omgeven. In de deur staat eene vrouw; op het erf zijn twee kuipen, bij welke een jongen eenig werk verricht. Aan den linkerkant ziet men over eene hoogte tot op een vrij aanmerkelijken afstand. De boomen achter het huis liggen in de schaduw, die door eene wolk wordt geworpen. De lucht is met helderverlichte wolken bezet.

In het museum Van der Hoop is eene voorstelling van denzelfden molen aanwezig, maar van eene andere zijde gezien.

M Hobbema.

Geëtst door W. Unger en door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Gekocht van G. J. Hengel, 's-Hage, 1834, f 5500.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

CHARLES HOWARD HODGES.

1764—1837.

Hoewel deze meester geen Nederlander van geboorte is, maar Engelschman, kan hij toch tot de Hollandsche school gerekend worden, omdat hij hier te lande zijn leven grootendeels heeft doorgebracht. In 1788 kwam hij te Amsterdam, na zich in zijn vaderland, behalve op 't graveeren in zwarte kunst, ook op 't portretschilderen te hebben toegelegd. In beide deze vakken gaf hij uitmuntende proeven, evenzoo in het teekenen van portretten in pastel. Hij vervaardigde afbeeldingen van de aanzienlijkste personen van zijn tijd en graveerde bovendien naar Rembrandt e. a. oude meesters. Een zoon, dien hij heeft nagelaten, heeft evenzeer de kunst beoefend. Bij de oprichting van het Koninklijk Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone Kunsten, in Mei 1808, werd hij tot lid der 4de klasse benoemd; in 1815 maakte hij deel uit van de commissie, die in last had de door de Franschen geroofde kunstschatten uit Parijs op te vragen. Behoudens een kort verblijf te 's-Gravenhage, heeft hij steeds te Amsterdam gewoond, in welke stad hij op 24 Juli 1837 overleed. Hij heeft ook eenige prenten geëtst.

139. PORTRET VAN MEJUFFROUW J. VETTER, ECHTGENOOTE VAN DEN BOEKHANDELAAR PIETER MEYER WARNARS.

H. 71. B. 57. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld in drie kwart, naar den linkerkant gewend Gekleed in eene paarse japon, met hoogen kraag en los omgeslagen gebloemden doek. Het haar is gekapt.

Legaat van Mejuffr. G. Meyer Warnars, 1878.

GERARD HOET.

1648 – 1733.

Werd te Bommel den 22sten Augustus 1648 geboren. Zijn vader, glasschilder van beroep, onderwees hem, in zijne vroegste jeugd reeds, in de teekenkunst en deed hem vervolgens bij Warnar Van Rijzen in de leer, die zich te Bommel ophield. In 1672 deed de vrees voor den oorlog hem de wijk nemen naar 's-Gravenhage; later vertrok hij naar Frankrijk, ging, na een éénjarig verblijf te Parijs, naar Brussel, en vestigde zich daarop te Utrecht, waar hij in 't huwelijk trad en, in vereeniging met H. Schook, eene teekenacademie oprichtte. In 1714 veranderde hij evenwel wederom van woonplaats: hij vertrok naar 's-Gravenhage, er tot zijn dood, 2 December 1733, verblijvende. Hoet schilderde hoofdzakelijk zaal- en plafondstukken; ook somtijds kleine, met zorg bewerkte kabinetstukjes, waarvan de voorstellingen doorgaans van historischen of allegorischen aard waren, en die zeer gezocht werden Bovendien heeft hij eenige prenten geëtst, in zwarte kunst gegraveerd en een theoretisch werk over de teekenkunst uitgegeven, getiteld: „Ontslote deure der Teekenkunst." Twee zijner zoons zijn in de kunstgeschiedenis bekend geworden. De oudste, Hendrik Jacob, geb. 1697, overl. 1733, schilderde gezelschappen uit den tijd, bloemen en vruchten; de andere, Gerard, die een belangrijken kunsthandel dreef, gaf uit: „Aanmerkingen op Van Gool's Nieuwe Schouwburg der Schilders" en de Catalogussen der verkoopingen van kunstwerken, gehouden van 1684—1768, mèt de vermelding der prijzen.

140. LANDSCHAP.

H. 34. B. 44. P. Fh. 10.

In een landschap met eenige bouwvallen zitten op den

voorgrond twee vrouwen, terwijl eene derde met een zittenden jonkman staat te spreken. Alle vier figuren zijn weinig gekleed.

G: Hoet

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

141. LANDSCHAP.

H. 34. B. 44. P. Fh. 10.

Tegenhanger van het vorig stuk. Ter linkerzijde zitten drie vrouwen, terwijl rechts eene vierde met een jongeling wandelt. Op den achtergrond ziet men een meertje en eene ruïne. Het verschiet is bergachtig.

G. Hoet.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

142. HET HUWELIJK VAN ALEXANDER DEN GROOTEN, KONING VAN MACEDONIË, MET ROXANE VAN BACTRIË.

H. 31. B. 40. P. Fh. 17.

Voor een altaar, aan den voet van het beeld der godin HERA (JUNO), wordt door een priester de echt voltrokken van den veroveraar van het Perzische rijk met ROXANE, „de paarl van het Oosten", dochter van een Bactrisch vorst. Eene menigte volks staat rondom. Ter rechterzij danst eene rij van maagden, achter welke, op eene verhevenheid, eenige lieden op bazuinen en trompetten blazen. Aan den linkerkant bevinden zich enkele krijgslieden. Op den achtergrond is een muur met bas-reliefs en kolommen.

G:Hoet.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

143. HULDE AAN ALEXANDER DEN GROOTEN.

H. 32. B. 40. P. Fh. 11.

Tegenhanger der vorige schilderij. De handeling heeft plaats vóór een prachtigen tempel. Vrouwen en kinderen bestrooien den held met bloemen. Men maakt zich tevens gereed op een gouden altaar een brandoffer te ontsteken. De achtergrond wordt ingenomen door een ronden muur.

G. Hoet

Kabinet Van Heteren, 1809.

144. FAMILIETAFEREEL.

H. 12½. B. 9. Ovaal. K. Hoofdh. vrouw 2.

In het midden zit eene dame in een kleed van amarantkleurige zijde, met gekapt haar en paarlen om den ontblooten hals. Op haar schoot ligt een hondje, dat door een meisje gestreeld wordt. Een geharnast krijger staat achter den stoel der dame; hij ontvangt eene rol papier, waarop eene vesting is afgebeeld, uit de hand van een jongen in Romeinsch kostuum. Achter dezen bevindt zich nog een knaapje, in 't lichtrood gekleed. Op den achtergrond ziet men eene kolom, boomen en de zee. De bewolkte lucht vertoont in eene opening eenige engelen.

G. Hoet

De lijst dezer schilderij is uit één stuk hout gesneden en vormt een bloemkrans met vier engeltjes, waarvan twee eene kroon dragen.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 145; dáár genoteerd als 't portret van M. A. De Ruiter, door C. De Moor.

MELCHIOR D'HONDECOETER.

1636—1695.

Het geslacht D'Hondecoeter stamt volgens Houbraken uit Brabant. De overgrootvader van Melchior was markies Van Westerloo en verliet, om geloofsvervolging te ontgaan, zijne goederen, ten einde zich te Amsterdam neder te zetten. Zijn zoon Gilles D'Hondecoeter, die, als weduwnaar van Mayke Gijsbrechts, den 2den Maart 1628 trouwde met Anna Spiering, beoefende de kunst en schilderde eerst portretten, later landschappen. Diens zoon Gijsbert, † in 1653 te Utrecht, zou gevogelte hebben geschilderd en de vader van Melchior geweest zijn. Gilles en Gijsbert zijn echter tegelijk in 1627 te Utrecht in het St.-Lucasgild ingeschreven, zoodat het waarschijnlijker is, dat zij broeders waren. Melchior nu werd in evengemelde stad in 1636 geboren, ontving aanvankelijk onderricht van zijn vader en later dat van zijn oom J. B. Weenix. Van 1659—'63 was hij lid der confrerie Pictura te 's-Gravenhage; 16 Mei 1688 echter verkreeg hij het poorterrecht te Amsterdam, waar hij — volgens eene aanteekening van den heer P. Scheltema — in de Warmoesstraat ging wonen en 3 April 1695 in de N. Z. kapel begraven werd. Zijne kunstwerken stellen voor: levende en doode vogels, jachtgerei en ander stilleven. Den bijnaam „Raphaël der dieren" heeft hij zich waardig gemaakt door zijne juistheid van teekening en de uitdrukking, die hij in zijne levende vogels wist te leggen. Hij heeft ook in zwarte kunstmanier gegraveerd.

145. DOODE VOGELS.

H. 48. B. 41. D. natuurlijke grootte.

Eene doode patrijs hangt bij den poot aan een stok, die op een gebroken kapiteel gelegen is. Daarnevens ligt eene rist vinken. Ter zijde groeit eene plant.

M d hondecoete

Kabinet Van Heteren, 1809.

146. DIEREN EN PLANTEN.

H. 63. B. 50. D. levensgroot.

Eenige hagedissen, vlinders en musschen kruipen en

spelen bij wat paddestoelen en breedbladerige planten, die bij een boomstam groeien.

M d hondec.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

147. DE EKSTER IN BESPIEGELING.

H. 210. B. 133. D. levensgroot.

Een roerdomp, een eendvogel en eene houtsnip hangen aan een tak. Op den grond liggen eenige eenden en eene gans; daarbij is eene kwartelkooi en eenig jachttuig. Van een afgehakten boomstam ziet een levende ekster dit tafereel van den dood met ontzetting aan.

M·D·H

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

148. DE HOFSTEDE.

H. 211. B. 133. D. levensgroot.

Tegenhanger van het boven beschreven doek. Op eene hofstede liggen bij eene vaas met een vruchtdragend oranjeboompje, een haas, een fazant en eene watersnip tegen den grond. Aan een polsstok hangt een korhoen, op eene balustrade zit eene levende pauwin, terwijl achter de basis der vaas een pauw komt aanstappen, en eene meerle in de lucht vliegt.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

149. DE EENDENKOM.

H. 91. B. 114. D. levensgroot.

In eene rotsachtige streek stroomt een water, bij 'twelk

zijn afgebeeld: eenige liggende vreemde eenden, benevens drie andere, en eene blazende uitheemsche gans. Eene der eenden schreeuwt tegen eene vliegende witte duif.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 115.

150. DE KLOKHEN IN ANGST.

H. 114. B. 139. D. levensgroot.

Op den voorgrond van een boomrijk en rotsachtig landschap tracht eene witte klokhen hare kiekens tegen de aanvallen eener pauwin te beschermen. Rechts ziet men een pauw ten halven lijve; bovenaan eene nederdalende zwarte duif, en een weinig achterwaarts een kasuaris en een kraanvogel.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 88.

" Joh. Van der Mark, 1773.

Kabinet Van Heteren, 1809.

151. DE MENAGERIE.

H. 129. B. 116. D. levensgroot.

In eene verzameling van vreemde vogels, op een terras met balustrade en fraaie steenen vaas met bas reliefs, alsook op de takken van een boom, ziet men eene menigte parkieten, papegaaien en kakketoes. Bovendien zitten twee apen op een Smyrnaasch tapijt.

M·D·Hondecoeter

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

152. HET DRIJVEND VEERTJE.

H. 156. B. 141. D. levensgroot.

Eene boomrijke hofstede met vijvers, waarin men ter linkerzijde, op den voorgrond, een pelikaan, en daarachter een kraanvogel, een flamingo, een kasuaris, en ter rechterzijde

verschillende soorten van ganzen en eenden ziet, terwijl een specht door de lucht vliegt. Op het water drijft een veertje, aan welke omstandigheid deze schilderij haar naam ontleent.

M D Hondecoeter.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

GERARD HONTHORST.

1590—1656.

Ook voorkomende onder den naam van Gerrit Van Honthorst, werd te Utrecht den 4den November 1590 geboren. Hij was een leerling van Abr. Bloemaert; ging, nog jong zijnde, naar Italië, werkte daar voor Prins Gustiniani e. a. hooggeplaatste personen en maakte veel naam door de verlichting zijner schilderijen —historische voorstellingen— met kunstlicht; eene eigenaardigheid, waardoor hij den bijnaam verkreeg van „Gerardo della notte". In 1623 was hij deken van 't St.-Lucasgild te Utrecht, maar vertrok weldra —'t was kort na zijne wederkomst in 't Vaderland— naar Engeland, waar hij voor Karel I belangrijke werken, o. a. eene menigte portretten vervaardigde en aan eenige vorstelijke personen onderricht gaf in de kunst, met name aan Louisa Hollandia, abdis van Maubuisson, dochter van den verdreven Keurvorst van de Palts en Koning van Boheme, Frederik V, welke leerlinge het tot eene aanmerkelijke hoogte heeft gebracht. Rijkelijk met goud en eer beloond kwam hij in Utrecht terug, waar hij in 1637 vertoefde. Het jaar daarop schijnt hij zich naar den Haag begeven te hebben, ter welker plaatse hij tot hofschilder van Frederik Hendrik en later van Willem II benoemd, een groot aantal portretten, meest van vorstelijke personen schilderde. Hij was, waarschijnlijk reeds vóór 1620, gehuwd met Sophia Coopmans, en stond als een vermogend man bekend. Volgens eene aanteekening, door Kramm medegedeeld, en genomen op het Stedelijk Archief van Utrecht, is hij aldaar 27 April 1656 overleden. Deze opgaaf is onwederlegbaar; maar er bestaat te Berlijn een stuk met zijn naam en het jaartal 1664; het hier beschreven portret van Willem II draagt duidelijk het jaarcijfer 1661, en C. De Bie zegt in zijn werk: „Gulden Cabinet van de edele vrije Schilderkunst, Antwerpen 1661", dat hij in dit jaar nog te 's-Gravenhage werkzaam was; bovendien is te Weimar een portret van Prins Willem III, levensgroot, van zijne hand. Voegt men hierbij dat het zeer groot aantal portretten, dat hem wordt toegeschreven, ten

opzichte der behandeling nog al uiteenloopt, dan doet zich de vraag op of alle wel van Gerard Honthorst zelven zijn. Nu acht Nagler, in „die Monogrammisten", het niet onwaarschijnlijk dat zijn broeder Willem, evenals De Heusch, zich Guilliam schreef en daardoor beider monogrammen gelijk worden, en een gedeelte der portretten, op Gerards naam, aan Willem moet worden toegeschreven. Meer kracht krijgt deze onderstelling nog doordat de afbeeldingen, welke algemeen erkend worden van Willem te zijn, meestal geene onderteekening dragen. Deze Willem Honthorst werd in 1604 te Utrecht geboren, was mede een leerling van Abr. Bloemaert en ging in 1646 naar Berlijn, waar hij aan het hof van den Grooten Keurvorst een groot aantal portretten heeft geschilderd. Hij zou in 1683 overleden zijn.

153. DE VROOLIJKE SPEELMAN.

H. 106. B. 87. D. Fh. levensgroot.

Een man met losse, krullende haren en langen baard ziet met een vroolijk gelaat door een venster, waarvan hij het gordijn wegschuift. Hij is in een wit wambuis met groene strepen gekleed, heeft eene muts met rood- wit- en blauwe veêren op het hoofd, een roemer met wijn in de eene en eene viool in de andere hand.

Honthorst. fe. 1623.

Verkooping Gravin Van Moens, Amsterdam, 1803. f 500.
Gekocht van Josi, 1824. f 600.

WILLEM (GUILLIAM?) HONTHORST?.

1604—1683.

Zie op Gerard Honthorst.

154. PORTRET VAN PRINS FREDERIK HENDRIK.

H. 123. B. 99. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar den rechterkant gekeerd. De stadhouder staat bij eene tafel, waarop de met de rechter-

hand vastgehouden veldheerstaf rust; de linker heeft hij in de heup. Hij heeft eene eenvoudige blanke wapenrusting aan, waarover een platte kraag, en een blauw lint met eene medaillon om den hals. Op de met een kleed bedekte tafel staat zijn helm. De achtergrond bestaat uit eene heldere lucht; tevens hangt er een rood damasten gordijn, met goud doorweven, over eene balustrade, welke is gemerkt:

Honthorst. 1650

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Deze alombeminde en hooggewaardeerde Oranjevorst, tijdens wiens Stadhouderschap de Republiek hare gouden eeuw beleefde, werd 29 Mei 1584 te Delft geboren als jongste zoon van Prins Willem I en diens vierde gemalin Louise De Coligny. Reeds vóór hij, door den dood zijns broeders Maurits in 1625, geroepen werd om als eersten dienaar van den Staat op te treden, had hij zich in menigerlei opzicht zoozeer onderscheiden, dat men de beste verwachtingen van zijn bestuur koesterde. En teleurgesteld heeft hij die niet. In het binnenland wischte hij door zijn bedachtzaam beleid en zijne verdraagzaamheid op 't stuk van godsdienst de laatste sporen uit van de staatkundige en kerkelijke twisten, die gedurende het Bestand gewoed hadden, en bevorderde hij welvaart, kunst en wetenschap. Den oorlog met Spanje zette hij met zijn buitengewoon krijgstalent op zulk eene voorspoedige wijze voort, dat niet het minst door zijne overwinningen de vijand, ofschoon eerst het jaar na zijn dood, tot vrede gedwongen werd. Vooral als „stedendwinger" muntte hij daarbij uit; men denke slechts aan 's-Hertogenbosch (1629), waar — om met Vondel te spreken — zelfs Maurits „tweemaal af moest wijken." Door dit alles vestigde hij den roem van den jeugdigen Staat ook naar buiten en kan terecht van hem beweerd worden, dat hij het gebouw er van, door zijne voorgangers opgetrokken, heeft voltooid. Hij is gehuwd geweest met Amalia Van Solms en werd na zijn dood op 14 Maart 1647 opgevolgd door zijn eenigen zoon Willem II.

155. PORTRET VAN AMALIA VAN SOLMS, ECHTGENOOTE VAN PRINS FREDERIK HENDRIK.

H. 125. B. 99. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van de hiervóór beschreven schilderij. Knie-

stuk, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in staande houding. Gekleed in een zwart zijden gewaad, met paarlen en edelgesteenten versierd. De rechterhand, waarin een takje oranjebloesem, rust op eene steenen balustrade. Op den achtergrond ziet men een geel- en roodkleurig damasten gordijn, 'twelk gedeeltelijk over deze balustrade heen hangt; verder eene zuil en ook eene heldere lucht.

Honthorst
1650

Afkomst als de vorige schilderij.

Amalia, gravin van Solms, dochter van Johan Albert, graaf van Solms-Braunfels en Agnes Von Wittgenstein, kwam in 't gevolg van de Koningin van Bohemen (gemalin van den verdreven Frederik van de Palts) in 1620 in Holland, en huwde in April 1625 met Frederik Hendrik, die ook door zijn broeder Maurits tot dezen echt was aangespoord. Zij schonk haren gemaal zes kinderen, twee zoons, waarvan één de latere Willem II is en de andere vroeg stierf, en vier dochters: Louise Henriëtte, gehuwd met Frederik Willem, den „Grooten Keurvorst" van Brandenburg; Albertina Agnes, in 1652 gehuwd met den Frieschen stadhouder Willem Frederik; Henriëtte Katharina, gehuwd met Johan George II, Vorst van Anhalt-Dessau, en Maria, gehuwd met Lodewijk Hendrik, Paltsgraaf van Simmeren. Na den dood van haren echtgenoot liet Amalia de beroemde „Oranjezaal" in het „Huis ten Bosch", nabij Den Haag, te zijner eer door Jordaens e. a. kunstenaars met schilderstukken versieren. Toen ook haar zoon in 1650 gestorven was, wijdde zij al hare zorgen aan de opvoeding van haar kleinzoon en diens verheffing tot de waardigheden zijns vaders. Dit laatste mocht zij nog verwezenlijkt zien, want zij stierf 8 Augustus 1675, in den ouderdom van 73 jaren. Zij liet den roem na van eene verstandige en eenmaal ook door hare schoonheid uitmuntende vrouw te zijn geweest.

156. PORTRET VAN PRINS WILLEM II.

H. 73. B. 59. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar den rechterkant gewend. Over het dof ijzeren harnas ligt een platte kraag met ge-

schulpte kanten. Het lang krullend haar hangt tot op de schouders neer.

Honthorst
1644

Uit het nationaal museum, 's-Hage, 1808.

Willem II, Prins van Oranje enz., was de zoon van den Stadhouder Frederik Hendrik en diens gemalin Amalia Van Solms, en werd den 27sten Mei 1626 te 's-Gravenhage geboren. Na in 1641 plechtig te zijn verloofd aan Maria, dochter van Koning Karel I van Engeland, werd het huwelijk in 1644 voltrokken. Na den dood zijns vaders in 1647 volgde hij dezen als Stadhouder van alle gewesten, ook Drente, maar behalve van Friesland, op en verkreeg ook al diens andere waardigheden. Het meest heeft hij zich gedurende zijn kort bewind bekend gemaakt door zijne houding in de geschillen over de afdanking van krijgsvolk na den Munsterschen vrede. Reeds had hij, zoo het aan hem gestaan had, het sluiten van dien vrede willen verhinderen, brandend van begeerte als hij was lauweren in den krijg te plukken; maar zich tegen zijn zin aan den uitdrukkelijk geopenbaarden wil des lands moeten onderwerpen. Thans, nu Holland mèt Amsterdam, om de noodige bezuinigingen in te voeren meer troepen wilden afdanken dan de Staten-Generaal en de Stadhouder in het belang van den Staat konden goedkeuren, verzetten deze zich er tegen met eene hardnekkigheid, die wèl voor een deel voortsproot uit naijver tegen den overwegenden invloed van het machtig tweetal op den algemeenen gang der zaken in de Republiek. Vandaar het uitbreken van heftige oneenigheden, waarin beide partijen zich aan machtsoverschrijding schuldig maakten. O. a. liet Willem, om Hollands Staten tot toegeven te dwingen, zes regenten uit dit gewest gevangen nemen en naar Loevestein voeren en had hij een aanslag op Amsterdam in 't zin. Deze werd wel verijdeld, maar leidde toch tot eene overeenkomst, waardoor de rust in het land werd hersteld. Kort hierop, in het najaar van 1650, vertrok de Prins naar Dieren bij Arnhem. Hier hield hij zich in weerwil van 't ongunstig weer, zonder zich eenigszins te ontzien, zóó onafgebroken met de jacht bezig, dat hij tegen het eind van October ziek werd en naar Den Haag moest worden vervoerd. Reeds 6 November overleed hij er aan de pokken, op den nog jeugdigen leeftijd van ruim 24 jaar.

157. PORTRET VAN PRINS WILLEM II.

H. 110. B. 86. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. Over een zwart harnas hangt, aan een blauw lint, een geëmailleerd medaillon met juweelen omzet. De rechterhand, waarin de veldheerstaf rust, steunt op eene tafel; de andere wordt in de zijde gehouden. Op de tafel ligt een helm met oranjeveeren; op den achtergrond aanschouwt men eene zuil en de lucht.

Honthorst. fc 1661

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

PIETER DE HOOCH (OF HOOGE).

1628—1679.

Waarschijnlijk in 1628 geboren en niet in 1643, zooals mede wordt opgegeven (want een zijner uitstekendste werken draagt het jaartal 1658), werd hij 10 September 1655 te Delft in het St.-Lucasgild als meester — maar als vreemdeling — ingeschreven. Hoe lang hij er gewoond heeft is, althans tot nog toe, niet uit te maken; wel is aangeteekend dat hij in dit jaar en de beide volgende zijn meestergeld van f 3 heeft betaald, maar de laatste voldoening wordt niet gemeld. Achter zijn naam is echter op de lijst der meesters „vertrokken" geschreven. Van 1669—'70 vinden wij hem buiten de groote Houtpoort te Haarlem woonachtig, en 28 Februari 1681 opening van een graf gevraagd in de St.-Bavokerk aldaar voor Pieter De Hooge, naast zijne den 11den September 1680 overledene huisvrouw. Hij schilderde binnenhuizen en gezelschapsstukken, welke aan de manier van J. Vermeer en N. Maes doen denken; maar onzeker blijft het wiens leerling hij was. Zijn werk komt vrij zelden voor. Joh. Smith weet slechts 68 stukken van hem aan te wijzen, en Kramm is dan ook van meening, dat hij nog een ander beroep heeft uitgeoefend.

158. PORTRET VAN PIETER DE HOOCH OP 19JARIGEN LEEFTIJD.

H. 42. B. 33. P. Hoofdh. 11.

Afbeelding ten halven lijve, eenigszins naar de rechterzijde gewend, met een loshangenden mantel over den schouder en platten linnen kraag om. In de linkerhand berust een palet met penseelen.

Ætatis 19 PH

Publieke verkooping te Amsterdam, 1834. f 29.

159. DE KELDERKAMER.

H. 65. B. 59. D. Fh. 33.

In een portaal of kelderkamer, met gele en groene tegels bevloerd, reikt eene vrouw, in een rood jak met grijze mouwen en een zwarten rok, eene bierkan aan een meisje, dat een grijs kleed aanheeft. Links bevindt zich de open ingang tot een kelder, waarin men, bij een venster, een vat ziet staan. Aan den rechterkant heeft men, door eene geopende deur een inkijk in eene opkamer, met blauw en wit marmer bevloerd, en waarin op een houten zoldertje, een stoel met kussens staat. Door een geopend venster ziet men op straat.

P.D.H.

Geëtst door J. A. Boland en door W. Unger.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping J. Walraven, 1765. f 450.
„ J. De Bruin, 1798. f 2600.
„ P. De Smeth, Amsterdam, 1810. f 3035.
„ mevr. Hogguer, Amsterdam, 28 Augustus 1817. f 4010.

SAMUËL VAN HOOGSTRATEN.

1627—1678.

Was de zoon van den schilder DIRK (THEODOOR) VAN HOOGSTRATEN, die in 1596 te Antwerpen geboren werd, zich in 's-Gravenhage ophield, 25 September 1624 te Dordrecht in het St.-Lucasgild werd opgenomen en in 1640 overleed. SAMUËL werd in 1627, den 2den Augustus, in laatstgenoemde plaats geboren, ontving het eerste onderricht van zijn vader en ging na diens dood, omstreeks 1640, in de school van REMBRANDT. Hij trouwde den 13den Juni 1659 te Dordrecht met SARA, dochter van KORNELIS BALEN en ELISABETH VAN DORSTEN en schilderde daar ter stede eerst hoofdzakelijk portretten, later zoowel historiestukken als land- en zeegezichten en stillevens. In 1651 was hij, met zijn jonger broeder JAN, die in 1646 in 't gild getreden was, eene reis begonnen, op welke hij Weenen bezocht, alwaar hij zeer in achting geraakte bij Keizer FERDINAND III, die hem eene gouden keten met medaille schonk, maar zijn broeder door den dood verloor. Vervolgens ging hij naar Rome en eindelijk op een lateren tocht ook naar Londen. Teruggekeerd in zijne geboortestad, leefde hij er als een aanzienlijk burger, werd benoemd tot provoost van de Hollandsche Munt en overleed den 19den October 1678. Hij heeft verscheidene leerlingen gehad, waaronder ARNOLD HOUBRAKEN, G. SCHALKEN en AART DE GELDER, en een zeer verdienstelijk werk over de theorie der schilderkunst geschreven, waarvoor hij de prenten zelf heeft geëtst. Dit werk, getiteld: „De zigtbare Werelt", te Rotterdam in 1678 uitgegeven, zou gevolgd worden door een ander: „De onzigtbare Werelt", maar door zijn dood is hiervan niets verschenen. Voorts was VAN HOOGSTRATEN ook een ijverig begunstiger en beoefenaar van poëzie, vooral tooneeldicht.

160. DE „ONWAARDIGE GAST."

H. 112. B. 154. D. Fh. 97.

Op den voorgrond staat de Koning in een wit gewaad en behangen met een met goud en edelgesteenten versierden mantel. Hij heeft een tulband met eene kroon op het hoofd, den schepter in de hand en beveelt zijn bedienden „den onwaardigen gast", die reeds gebonden is, uit te werpen. Op den achtergrond bevinden zich verscheidene genoodigden, evenals de gekroonde bruid, aan den disch gezeten. Achter den vorst staan twee knapen, terwijl een bediende spijzen aandraagt. Geheel op den voorgrond is een rond talfeltje, waar-

over een blauw, gestreept kleed hangt en op hetwelk een verguld-zilveren schotel met kan is geplaatst.

Als van Gerbr. v. d. Eeckhout afkomstig van het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Vgl. Evang. v. Matth., XXII, vs. 11—13.

161. PORTRET VAN MATTHEÜS VAN DEN BROUCKE, RAAD, VAN INDIË.

H. 139. B. 106. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, naar voren gewend. In staande houding als admiraal voorgesteld, is hij in 't zwart fluweel gekleed, steunt hij met de rechterhand op een rotting met gouden knop en rust de linker in de zijde. Eene lange gouden keten is meermalen om zijn hals geslagen, terwijl de gedenkpenning, hem tegelijk met de eerste door de Oostindische Compagnie vereerd, er van afhangt. Achter eene zuil en eene draperie heeft men in de verte het gezicht op eene scheeprijke zee, waarin eene boot naar den wal vaart. De gebeeldhouwde lijst vertoont vooraan het wapenschild van den afgebeelde. Achterop staat:

„Mattheus Van den Broucke
ordinaris Raad van Nederlandsch Indie
en
Commandeur van de Hollandsche Retourvloot. A°. 1670."

S.v.H.

Van de familie Hoeufft afkomstig.

Gekocht in 1857 voor f 150.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

Mattheüs Van den Broucke (of Brouk) had een gelijknamigen vader en tot moeder Catharina Cruidenier, die hem te Dordrecht het levenslicht schonken. In 1636 ging hij is 's lands dienst naar Brazilië, bleef daar 10 jaar, en kwam toen in eene zeer belangrijke betrekking bij de Oostind. Compagnie. In 1660 werd hij extraordinaris en 3 jaar later

ordinaris Raad van Indië, waarna hij in 1669 als opperbevelhebber eener rijke retourvloot van 19 schepen naar het vaderland terugkeerde. De Compagnie dankte hem met eene gouden keten en gedenkpenning. Sedert bleef V. D. BROUCKE in zijne geboorteplaats, werd tot bewindhebber der Oostindische Compagnie benoemd, en in 1672 tot Raad, in '77 tot Burgemeester van Dordrecht gekozen. Hij overleed in 1685.

JOHAN VAN HUGTENBURG (HUCHTENBURGH).

1646—1733.

Te Haarlem in 1646 geboren, ontving hij zijne opleiding in de kunst bij THOMAS WIJCK. Op 21jarigen leeftijd begaf hij zich naar Italië, waar zijn broeder JACOB, een schilder van landschappen met vee, zich ophield. Na den dood van dezen vertrok hij naar Parijs, vervoegde zich bij A. F. VAN DER MEULEN, den batailleschilder van LODEWIJK XIV, en vervaardigde dan ook sedert dezen tijd hoofdzakelijk veldslagen en ruitergevechten. In 1670 was hij weder in Holland en huwde den 7den October van dit jaar ELISABETH MOMMER. In 1708 of 1709 kwam hij in dienst van Prins EUGENIUS VAN SAVOIJE, die hem, behalve mondelinge mededeelingen omtrent zijne veldslagen, ook de plannen daarvan zelve verstrekte, waardoor hij in staat werd gesteld vele der krijgsbedrijven van den Spaanschen successieoorlog getrouw af te beelden. Meestal woonde hij te 's-Gravenhage, er aan zijn beroep tevens een kunsthandel verbindende. Kort voor zijn dood begaf hij zich echter metterwoon naar Amsterdam, waar hij ten huize van zijne dochter in 1733 overleed. Hij heeft eenige prenten geëtst naar A. F. V. D. MEULEN en ook meerendeels zelf, naar zijne eigene schilderijen, de gravures vervaardigd voor het werk: „Beschrijving der Veldslagen van Prins EUGENIUS VAN SAVOIJE, den Prins van ORANJE en den Hertog VAN MARLBOROUGH", te 's-Hage 1727 in 2 foliodeelen uitgekomen. Bovendien zijn van hem eenige prenten in zwarte kunst bekend.

162. PORTRET VAN DEN STADHOUDER PRINS WILLEM III.

H. 77½. B. 62½. D. Fh. 63.

Staande afgebeeld, ten voeten uit en naar voren gekeerd, geheel geharnast, den veldheerstaf in de op de heup steunende linkerhand. Over de wapenrusting ligt een kanten

das en eene gouden keten met juweel. De met een oranje vederbos versierde helm staat op eene rots. In het verschiet aanschouwt men ruiters in gevecht.

Verkooping mr. M. C. Van Hall, 1858. f 133.

Willem Hendrik, zoon van Prins Willem II en Maria van Engeland, dochter van Koning Karel I, werd op 14 November 1650, acht dagen na den dood zijns vaders geboren. Met de voogdij over hem werden belast zijne moeder met zijne grootmoeder, Amalia Van Solms (weduwe van Frederik Hendrik) en Frederik Willem, de „Groote Keurvorst" van Brandenburg; maar met de waardigheden zijns vaders werd hij, hoezeer er herhaalde pogingen daartoe in 't werk werden gesteld, vooreerst niet bekleed. Zelfs scheen de „*acte van seclusie*" (1654) alle hoop daarop te vernietigen. Toch hielden zijne voogden e. a. niet op, zijne belangen voortdurend voor te staan, tengevolge waarvan de Staten van Holland op 25 Sept. 1660 b. v. besloten de zorg voor zijne opvoeding op zich te nemen, een besluit waaraan echter eerst sinds April 1666 gevolg werd gegeven, toen zij hem tot „*Kind van staat*" aannamen. Bekend is hoe hij, door den loop der gebeurtenissen van 1672, achtereenvolgens de verschillende bedieningen verkreeg, welke zijne voorouders hier te lande hadden bekleed, en niet het minst door zijn voorbeeld de ommekeer in den staat der zaken plaats greep, waardoor het grondgebied der Republiek van de Fransche invasie werd verlost. Nog voor den vrede van Nijmegen in 1678 een eind aan den oorlog maakte, was Willem III in den echt getreden met Maria, de oudste dochter van zijn oom, den Hertog van York, later Koning Jacobus II van Engeland, dien hij in 1688, daartoe uitgenoodigd door eenige invloedrijke Engelschen, van den troon stiet. Evenwel was het niet alleen op aandrijven van anderen, dat de Prins zoo handelde. Zich zelven als den aangewezen bestrijder van den heerschzuchtigen Lodewijk XIV beschouwende, die het staatkundig evenwicht van Europa steeds dreigde te verstoren, streden Jacobus' handelingen zóózeer met de belangen van het Protestantsche Engeland en zijne politiek, dat hij zich voor 't heil van genoemd werelddeel tot dien stap gerechtigd, ja gedwongen rekende. Van al wat hij verrichtte om Lodewijks aanmatigingen te keeren, wijzen wij alleen op zijne bemoeiingen ten opzichte van de Spaansche erfopvolging, welke dien geduchten krijg ten gevolge hadden, waardoor de trotsche monarch van 't hooge standpunt, 't welk hij innam, werd afgerukt. Maar dien oorlog zelven mocht Willem niet meer beleven: door een val van zijn paard overleed hij onverwachts den 8sten Maart 1702, nadat hij zijne dierbare Maria reeds in 1695 door den dood had verloren. Zij had hem geene nakomelingen geschonken en een „Stadhouderloos tijdvak" volgde in de Nederlanden op zijn bewind, evenals er een was voorafgegaan. Met hem

verloren ons vaderland en Engeland niet alleen, maar zelfs geheel Europa een der grootste staatslieden en veldheeren, een der edelste mannen, welke ooit hebben geleefd.

163. RUITERGEVECHT.

H. 57 B. 73. D. Fh. te paard. 7.

In het midden van eene heuvelachtige landstreek rent een veldheer, met den degen naar de rechterzij wijzende, waar in het verschiet een hevig ruitergevecht wordt geleverd. Op den voorgrond liggen vele gewonden en gesneuvelden.

J. v. Huchtenburgh

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

JAN VAN HUIJSUM.

1682—1749.

De vader van dezen kunstenaar, JUSTUS VAN HUIJSSUM, uit een Friesch geslacht gesproten, was in 1659 geboren en stierf in 1716. Leerling van BERCHEM, schilderde hij, behalve bloemen, ook landschappen. JAN, zijn oudste zoon, ontving 15 April 1682 te Amsterdam het eerste levenslicht en genoot het onderricht van zijn vader, bij wien hij vooral kamerschutten schilderde. Maar weldra legde hij zich op het schilderen van bloemen en vruchten toe, met zulk een gevolg, dat hij spoedig door geheel Europa beroemd werd. Hij woonde te Amsterdam en stierf er 8 Februari 1749. Hij had drie broers, die eveneens de schilderkunst beoefenden, n.l. MICHIEL, bloemenschilder en onderwijzer in het teekenen, JUSTUS, batailleschilder, en JACOBUS, die eerst den winkel van kamerschutten van den overleden vader voortzette, maar zich later naar Londen begaf, alwaar hij hoofdzakelijk kopieën vervaardigde naar het werk zijns broeders JAN.

164. ARCADISCH LANDSCHAP.

H. 56. B. 67. K. Fh. 5.

Op den voorgrond rusten twee landlieden in de schaduw

Achter hen, ter linderzijde, bevindt zich een herder met zijne kudde, terwijl men rechts drie visschers opmerkt en eene vrouw met waschgoed. Op den derden grond ligt eene antieke stad, met bouwvallen van tempels en monumenten tusschen rotsbrokkeu en boomen in. Het verschiet wordt ingenomen door bergen en de zee.

Jan Van Huysum fecit.

Kabinet Van Heteren, 1809.

165. EEN OFFERFEEST.

H. 56. B. 67. K. Fh. 6.

Tegenhanger van het vorig stuk. Eenige herders en herderinnen versieren met bloemkransen een altaar, hetwelk, onder welige boomen, bij zuilen, lijstwerk en eene groote steenen vaas gezien wordt. Ter rechterzijde geven eenige treden toegang tot een tempel. Op den derden grond verheffen zich tempels e. a. gebouwen, benevens geboomte. Het verschiet is bergachtig en vertoont eene rivier, met eene stad in de hoogte gelegen.

Jan Van Huysum fecit.

Kabinet Van Heteren, 1809.

166. VRUCHTEN.

H. 50. B. 42. K. natuurlijke grootte.

Op eene marmeren plint liggen een opengesneden meloen, trossen witte druiven, een gespleten granaatappel,

perziken en blauwe pruimen; wat naar achteren ziet men eenige witte bloemen, terwijl op den voorgrond een takje vergeet-mij-nietjes en enkele frambozen liggen. Op de vruchten zijn verschillende insecten afgebeeld.

Jan Van Huijsum
fecit

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 3610.

167. BLOEMEN.

H. 78. B. 59. P. natuurlijke grootte.

Een bloemruiker, bestaande uit gele en agaatrozen, tulpen, hyacinten, aurikels, primulae veris, papavers, kroon-imperialen e. m. a. bloemen, staat op eene plint van geel marmer in eene bruine, aarden vaas, waarop in bas-relief de jeugd van Bacchus is voorgesteld. Een vogelnestje met eieren, eene pioenroos, een rozeknop en een takje kamperfoelie liggen er bij.

Jan Van Huysum
fecit, 1723

Verkooping Joh. Van Schuijlenburg, burgemeester van 's-Gravenhage, 1735. f 450.

Kabinet Van Heteren, 1809.

JOHANNES JANSON.

1729—1784.

Werd den 17den April 1729 te Ambon of Amboina, op het eiland van dien naam in den Molukschen Archipel, geboren, en op den leeftijd van acht jaren naar het moederland gezonden, ten einde er opgevoed en onderwezen te worden. Aanvankelijk openbaarde zich bij hem eene sterke neiging voor den krijgsdienst; hij werd officier en diende als zoodanig den lande verscheidene jaren. Maar allengs trad eene groote liefde voor de kunst op den voorgrond; met ijver legde hij zich op het teekenen en schilderen van landschappen toe, nam zijn ontslag uit het leger en ging zich te Leiden vestigen, waar hij tot aan zijn dood toe — 1 Augustus 1784 — zich met de kunst bezighield. Hij heeft ook geëtst. Zijne beide zonen zijn door hem onderwezen; de oudste Johan Cristiaan werd in 1763, de ander, Pieter in 1768 geboren. Zij begaven zich, evenals hun vader gedaan had, in den militairen stand, maar schilderden en etsten ook landschappen met vee.

168. HET HUIS TE HEEMSTEDE.

H. 67. B. 87. D. Fh. 5.

Het huis met de bijgebouwen en de grachten, zooals het zich in de vorige eeuw vertoonde. Onder de boomen eene bespannen koets en wandelaars.

J. Janson f: 1766

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

KAREL DU JARDIN.

1625?—1678.

Hij was een leerling van C. P. Berchem en werd omstreeks 1625 te Amsterdam geboren. Nog jong zijnde ging hij naar Rome, waar hij verscheidene jaren verbleef en onder zijne medeschilders den bijnaam van „Bokkebaard" droeg. Op zijn terugtocht naar het Vaderland zich te

Lyon ophoudende, huwde hij daar eene bemiddelde weduwe. In 1656 behoorde hij te 's Hage onder de oprichters van de Confrerie Pictura; in 1659 woonde hij te Amsterdam. Het vertrek van zijn vriend G. Reinst naar Italië deed bij hem de liefde tot dat land weder ontwaken, en zonder zijne vrouw er zelfs van te verwittigen, begaf hij er zich op nieuw heen. Te Venetië werd hij ziek en overleed aldaar in 1678, 20 November. Hij schilderde meestal landschappen, in den trant zijns meesters; somtijds echter ook portretten en regentenstukken. Bovendien heeft hij 52 fraaie prenten geëtst, die van 1652—'60 gedateerd zijn. Johannes Lingelbach en Willem Romeijn worden onder zijne leerlingen genoemd.

169. PORTRET VAN KAREL DU JARDIN.

H. 26. B. 20. P. Hoofdh. 8.

Borstbeeld, van voren gezien. Gekleed in een zwarten grijnen mantel, die met de linkerhand op de borst wordt bijeengehouden; een breede losafhangende kraag en wijde witte hemdsmouwen zijn verder zichtbaar.

K · DU · IAR DIN · fe
1660

Gekocht op de verkooping Muller, Maart 1827. f 1600.

170. DE REGENTEN VAN HET SPINHUIS TE AMSTERDAM.

H. 223. B. 387. D. Fh. levensgroot.

Dr. P. Scheltema acht het waarschijnlijk, dat de hier voorgestelde personen zijn: Barend Pietersz. Elias, Michiel Tielens, Joris Croock, Hendrik Backer, Joannes Crommelijn en Willem Muylman, de jonge. Zij zijn alle gekleed in het zwart, met fluweelen mantels, breede platte kragen en kleine zwarte hoeden. Vier van hen zitten aan eene met een paars fluweelen kleed bedekte tafel: de voorste houdt een lijstje in de hand, waarop men den naam Muylman kan lezen; een ander, achter de tafel, slaat een boek open en spreekt tot een knecht, die, met een kalotje op het hoofd en een gevouwen papier in de hand, bij hem staat. De vijfde steunt op den

rug van een stoel, achter de tafel. De wanden van het vertrek zijn met pilasters en bas-reliefs versierd. Door de openstaande deur ziet men een jonkman met een meisje praten.

Anno: 1669 ——

KAREL: DU: IARDIN: fec

Eigendom der stad Amsterdam.

171. PORTRET VAN GERARD REINST.

H. 125. B. 103. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, van voren gezien. De afgebeelde staat tusschen twee windhonden, in een heuvelachtig landschap. Hij is in 't bruin gekleed; de mouwen zijn met gouden galon en zwart lint belegd.

K. DU. IARDIN. fe

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Gekocht in 1815 voor f 1000.

Gerard Reinst, waarschijnlijk een kleinzoon van den in 1615 te *Jacatra* overleden Gouverneur-Generaal van Oost-Indië, was een groot voorstander der beeldende kunsten en in zijn tijd een der voornaamste verzamelaaars van schilderijen en beeldhouwwerk. Hij is in 1658 in 't huwelijk getreden met Anna Schuiten en vertrok met Karel Du Jardin weer naar Italië, waar hij eenige fraaije werken van inlandsche meesters en eene menigte beeldwerken bijeenbracht. Door de beste graveurs liet hij een 34tal schilderijen in plaat brengen en door G. De Lairesse zijne antieke beelden afteekenen en etsen. Deze beide prentverzamelingen zijn na zijn dood in den handel gebracht. Houbraken noemt de vriend van K. Du Jardin J. Renst, maar waarschijnlijk is dit eene verschrijving.

172. ITALIAANSCH LANDSCHAP MET VEE.

H. 36. B. $47\frac{1}{2}$. P. Fh. 14.

Op den voorgrond is eene vrouw, in gebukte houding, bezig eene witte geit te melken. Zij is in eene bruine keurs en rooden rok gekleed; bij haar staat een boer te praten, die, een blauwen hemdrok aan en een rood mutsje op het hoofd, een koperen melkvat draagt. Een schaap met zwarten kop, eene geit en een slapende hond zijn bij hen. Een weinig verder staat een bruin paard. Op de helling van een heuvel ligt een klooster. Het verschiet is bergachtig; de lucht met aan den rand verlichte wolken bezet.

K · DU · JARDIN · fe

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. Muller, 1827. f 3210.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

173. EEN TROMPETTER TE PAARD.

H. 42. B. 33. D. Fh. 12.

Op de binnenplaats van eene Italiaansche herberg zit een trompetter op een schimmel en drinkt uit eene tinnen kan. Vóór hem staat de waardin, met eene roode keurs en bruinen rok aan, en eene tinnen kan met een glas in de handen. Op den tweeden grond brengt een jongen voeder in eene paardenkrib. De achtergrond is door een muur gesloten, waarboven zich boomen en eene heldere lucht vertoonen.

K · DV · IARDIN f

Gegraveerd door J. Schultz.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Kabinet Van Heteren, 1809.

174. DE MUILEZELDRIJVERS.

H. 32. B. 42. K. Muilezelh. 13.

Twee muilezeldrijvers zijn aan hun maaltijd op de binnenplaats van eene Italiaansche herberg. De een zit aan tafel terwijl de ander er bij staat. Zij worden bediend door den waard, wien zijn hond vergezelt. Eene vrouw reikt, door een geopend venster, een hoen aan. Op den voorgrond staan een witte en een bruine muilezel, beladen en getuigd, benevens een veulen. Het grootste dier heeft een voederzak om den nek en pluimen op kop en zadel. Boven de deur der herberg ziet men twee met stroo omvlochten flesschen en is een met papier gesloten venster. In den hoek klimt een wingerd omhoog en over den muur zijn boomen en de lucht zichtbaar.

. K' DV · GARDin · fe

Kabinet Van Heteren, 1809.

175. DE LANDMAN OP ZIJNE HOEVE.

H. 34. B. 45. D. Fh. 5½.

Vóór den ingang van eene boerenwoning en bij een hooiberg, half achter welig groeiende boomen, ter rechterzijde verborgen, staat een landman koren te wannen. Op den voorgrond zijn eene bruinharige geit met hare drie jongen, een zelfde aantal liggende varkens, een staande en een liggende ezel. In het bergachtig verschiet merkt men oude gebouwen en boomen op.

DU IARDIN. fe 1655

Kabinet Van Heteren, 1809.

JOHANNES JELGERHUIS, RIENKSZ.

1770—1836.

Deze schilder was de zoon van Rienk Jelgerhuis, die in Friesland niet alleen door zijne pastelportretten, maar ook door zijne algemeene kennis een beroemden naam verworven had. Johannes werd geboren te Leeuwarden, 24 September 1770, en door zijn vader in de eerste gronden der kunst onderwezen; later kwam hij in de school van Pieter Barbiers, Pz. De liefde voor het tooneel deed hem te Amsterdam, waarheen hij zijne ouders gevolgd was, en ook te Rotterdam uit liefhebberij als acteur optreden; maar na te Delft gehuwd te zijn en een gunstig debuut in den Amsterdamschen Schouwburg, verbond hij zich in 1806 (het jaar van den dood zijns vaders) voor vast aan het tooneel en vestigde zich dan ook in de hoofdstad. Steeds bleef hij echter de schilderkunst beoefenen en zond hij op de verschillende tentoonstellingen zijne kerken en binnenhuizen in, die algemeen geroemd werden. Hij graveerde ook eenige platen in aquatinta-manier en lithographeerde een bundel costumes en standen voor de tooneelschool, aan welke hij les gaf in costuumkunde, gesticulatie en mimiek. Zij zijn uitgegeven in een werk, dat hij over deze vakken schreef en in 1827 bij P. Meijer Warnars het licht zag. Hij is tweemaal gehuwd geweest en overleed, algemeen geacht, den 6den October 1836 te Amsterdam. Zijn lijk rust op het stadskerkhof te Haarlem.

176. DE WINKEL VAN DEN BOEKHANDELAAR P. MEIJER WARNARS OP DEN VIJGENDAM TE AMSTERDAM.

H. 47. B. 57. D. Fh. 13.

Ter rechterzijde is een kantoortje afgeschoten, waarin de patroon zit te schrijven; links is eene toonkank, waarachter twee bedienden spreken met een heer, die den winkel bezoekt. Aan de wanden zijn met boeken bezette planken; de schuine vlakken van de boeken, tot de zoldering reikende, zijn met zoogenaamde grauwtjes beschilderd. Door de openstaande deur ziet men eene loods, toen ter tijde tot hoofdwacht dienende, de huizen van het Damrak en eenig gewoel op straat.

I: Jelgerhuis Rz. 1820

Legaat van mej. G. Meijer Warnars, 1878.

LUDOLF (LEUFF OF LIEVE) DE JONGH.

1616—1697.

Werd te Overschie geboren, waar zijn vader, Lenaert Lenaertsz. De Jongh (Jonge), schoenmaker was. Zijn eerste opleiding ontving hij van Cornelis Saftleven te Rotterdam, naar welke stad de familie verhuisd was; vervolgens kwam hij in de leer bij Anthonie Palamedes te Delft en eindelijk bij Jan Bijlaert te Utrecht. In 1635 vertrok hij naar Frankrijk, waar hij zeven jaren verbleef; vestigde zich na zijne terugkomst te Rotterdam, en trad er in het huwelijk met de dochter van den heer Montagne. 12 Augustus 1652 werd hij benoemd tot majoor der stad en der schutterij; eene waardigheid die hij had neergelegd toen hij 26 October 1665 tot schout der dorpen Hillegersberg en Rotteban werd aangesteld. Blijkens eenige overdrachten van vaste goederen was hij een bemiddeld man. Hij overleed te Hillegersberg in het bovengenoemd jaar. Hij schilderde zoowel portretten als gezelschapsstukken en binnenhuizen. Een groot schuttersstuk van zijne hand, met zijn portret er op, is mèt het Museum Boymans te Rotterdam in 1864 verbrand.

177. PORTRET VAN DEN VICE-ADMIRAAL JAN VAN NES.

H. 109. B. 86. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de rechterzijde gekeerd. Gekleed in 't grijs, met eèn mantel om. Een degen met zilveren gevest hangt aan een met zilver gestikten bandelier. De linkerhand rust in de zij. Achter eene balustrade ziet men de zee met voor anker liggende oorlogsschepen.

L. D. Jongh
Aᵒ. 1666.

Gegraveerd door A. Bloteling.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Jan Jansse Van Nes, jonger broeder van Aert, over wien vroeger gehandeld is, sproot uit een geslacht van zeehelden, dat met roem

in 's lands historiebladen vermeld wordt. In Januari 1652 werd hij tot luitenant aangesteld op zijns vaders schip; na diens dood, nog in hetzelfde jaar, benoemd tot kapitein over een anderen bodem, maakte hij de meeste slagen van den 1sten Engelschen oorlog mede. Aan De Ruiter's zeemacht toegevoegd ging hij met dezen vlootvoogd in 1664 naar De Kust en West-Indië. In 1666 tot Schout-bij-nacht verheven, streed hij in den 4daagschen zeeslag mede en overlaadde zich daarin met roem. Ook was hij aan de zij van De Ruiter in den slag van Duinkerken van 't zelfde jaar en zag het volgende hem deelnemen aan den tocht naar Chattam. Evenzeer was hij tegenwoordig bij de vier slagen van 1672 en '73, den 24 October van welk laatste jaar hij ter belooning voor zijne diensten door Willem III tot Vice-Admiraal werd verkoren en van de Staten van Holland een rentebrief kreeg van f 1000. Nog daarna heeft hij gelegenheid gehad zich te onderscheiden; zijne laatste reis maakte hij in 1678 ter bescherming van eene Oostindische retourvloot. Ruim drie jaar later overleed hij te Rotterdam, laatst van Februari of begin Maart.

178. PORTRET VAN ALETTA VAN RAVENSBURGH, ECHTGENOOTE VAN DEN VICE-ADMIRAAL JAN VAN NES.

H. 109. B. 86. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar den linkerkant gewend. Tegenhanger van het vorig portret. Zij is afgebeeld staande in een voorportaal en gekleed in zwarte zijde met kanten kraag en dito ondermouwen, een waaier en een paar handschoenen in de rechterhand houdende. Achter eene balustrade ziet men in een hof.

Æta. 33.

L. D. Jongh f. 1668

Uit het nationaal museum, 1808.

Zij was eene dochter van Hendrick Hendricksz. Van Ravensburgh, in 1652 kastelein in de Stadsherberg „De Romein", aan het Schie

te Rotterdam, en volgens de aanteekening van den schilder in 1668 drie en dertig jaar oud, dus in 1635 geboren. Zij schonk haren echtgenoot twee kinderen, overleed te Rotterdam en werd begraven 25 November 1677.

WILLEM KALF.

1630—1693.

Leerling van HENDRICK POT en te Amsterdam geboren. Hij schilderde vooral op onovertroffen wijze voorwerpen van zilver e. a. metaal, benevens stillevens. Hij was een zeer belezen man, gehuwd en woonachtig in zijne geboorteplaats. Door een noodlottigen val overleed hij onverwachts den 31sten Augustus 1693.

179. STILLEVEN.

H. 69. B. 60. D. natuurlijke grootte.

Een zeer fraai gedreven zilveren schenkkan, een op gedreven vergulden schroef staande wijnroemer, een schotel van blauw porselein, waarop sinaasappelen en citroenen, een geopend gouden horlogie en een mes staan of liggen bijeen op eene marmeren plint.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping A. J. BRAND, 1821, f 25.

JAN VAN KESSEL.

1648--1698.

Landschapschilder, die de manier van J. RUYSDAEL volgde. Zijn werk komt niet veel voor en nadere bijzonderheden zijn van hem niet bekend. Een andere JOHANNES VAN KESSEL, die in 1654 te Antwerpen het eerste levenslicht zag, schilderde historie en portretten en overleed in 1708.

180. BOSCHGEZICHT.

H. 56. B. 71½. D. Fh. te paard 5.

Aan den voet van een ouden eik zit een vrouwtje, in

een rood jak, met een jongen. Langs een weg aan den rechterkant komt een heer op een moorkopschimmel aanrijden, door een man gevolgd. Midden in het bosch is een waterplas, rechts er van een korenveld; de voorgrond is moerassig.

J. van Kessel

Verkooping E. M. Engelberts, Amsterdam, 1817. f 130.

Kabinet Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

CORNELIS KETEL.

1548—1618 ?

Werd te Gouda in 1548 geboren, leerde in den aanvang de kunst bij een oom, die schilder was, en kwam, 18 jaar oud zijnde, onder de leiding van Ant. Blokland te Delft. Hierna ging hij naar Fontainebleau, waar zich toen meer jonge kunstenaars voor hunne studie bevonden. Vervolgens woonde hij te Parijs bij 's Konings glasschilder Jean De la Hame, doch werd door den politieken toestand van Frankrijk genoodzaakt het vaderland weder op te zoeken. Tot 1573 bleef hij daarop te Gouda en ging nu naar Londen, alwaar het hem zoo goed ging, dat hij zich met een Hollandsch meisje in 't huwelijk begaf. Hij vertoefde er 8 jaar en schilderde meestal portretten (o. a. een van Koningen Elizabeth), hoewel hij meer ingenomen was met historische en vooral allegorische onderwerpen, welke hij dan tevens gewoon was met eenige dichtregelen te verklaren. In 1581 zette hij zich te Amsterdam neder en maakte er verscheidene schutterstukken, welke nog in het Stadhuis aldaar bewaard worden. Menig schilderij zou hij zonder penseelen, alleen met de vingers, ja enkele zelfs met de voeten vervaardigd hebben. Onder zijne leerlingen worden genoemd: Wouter Crabeth, kleinzoon van den vermaarden glasschilder, en Isaäk Oserijn, een Deen van geboorte. Bij Van Mander, uitg. 1618 komt Ketel nog onder de levenden voor, maar het is licht mogelijk dat die mededeeling slechts uit de vorige editie van het werk is overgenomen; in allen gevalle leefde hij dan echter nog in 1604.

181. PORTRET VAN JACOB BAS.

H. 48. B. 36. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, blootshoofds, met een bruinen baard. Gekleed in een donker wambuis met bont, en een staanden kraag. In den linker bovenhoek der schilderij is het wapen aangebracht, loodrecht gedeeld: linkerhelft een zilveren kraanvogel op azuur, rechterhelft drie azuren balken met omgekeerde piketpalen op keel. Onder het wapen heeft gestaan 86 en daartegenover leest men nog het cijfer 50. Achterop staat: „Jacob Bas, getrout met Grietje Pieterse Codde, vaader en moeder van Dirk Bas.

Hij was in 1580 Schepen, in 1581 Burgemeester van Amsterdam.

182. PORTRET VAN GRIETJE PIETERSE CODDE.

H. 48. B. 36. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig stuk. Borstbeeld, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, met een donker, met bont omzoomd kleed aan, een opstaanden kraag om en een klein mutsje op. In den rechterbovenhoek is het wapen afgebeeld: twee knotsen, door een pijl doorboord, goud op azuur; in den linker bovenhoek staat het cijfer 86. Achter op het paneel staat geschreven: „Grietje Pieterse Codde, getrouwt aan Jacob Bas Claasz., moeder van Dirk Bas, Burgemeester 1616 tot Amsterdam."

Beide portretten legaat van Mevr. de wed. Rijswijck Balguerie, 1823.

THOMAS DE KEYSER.

1595—1679.

Tweede zoon van den vermaarden beeldhouwer Hendrick de Keyser, die, 15 Mei 1565 te Utrecht geboren, 6 April 1591 aldaar met Rayke Van Wildert uit Antwerpen huwde en op zijn geboortedag 1621 te Amsterdam overleed. Thomas werd in laatstgenoemde stad geboren, en legde zich aanvankelijk op de bouwkunst toe; later schilderde hij uit-

muntende portretten en regentenstukken. Als weduwnaar van MACHTELD ANDRIES sloot hij 25 Augustus 1640 een tweede huwelijk met AELTJE HEIJMERICK en stierf te Amsterdam in 1679, alwaar hij 19 November in de Zuiderkerk werd begraven.

183. PORTRETTEN VAN ROMBOUT HOGERBEETS, ZIJNE ECHTGENOOTE EN KINDEREN.

H. 49. B. 44. P. Fh. 32.

De familie is afgebeeld in een boomrijk landschap. Hogerbeets zelf is in het zwart gekleed en heeft een breedgegeranden hoed op; zijne vrouw draagt een zwart gewaad over een paars met bloemen en linten versierd onderkleed. Zij houdt een kleinen jongen, in een zwart kleed met gele mouwen en onderrok, bij de hand. Aan de linkerzijde harer moeder bevindt zich een meisje, bijna even als zij gekleed en een breeden zwarten waaier bij zich hebbende. Een jonger meisje, wederom op dezelfde wijze gekleed en blootshoofds, geeft de hand aan een zusje, dat aanvallig in 't wit getooid is.

Achter op het paneel staat: „De huisvrouw van ROMBOUT HOOGERBEETS was HILLEGONDA, de dochter van VAN WENSEN, pensionaris der stad Dordt, daarna raadsheer in den Hooge Raade. De moeder van HILLEGONDA VAN WENSEN was, JOSYNE VAN EGMOND VAN DER NEIJENBURG en de moeder van HOOGERBEETS, MAGTELD VAN STEYNEMOLEN. De oudste dochter is getrouwd met mr. DIRK MODET, doctor in de Regten."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

ROMBOUT HOGERBEETS, zoon van den burgemeester van Hoorn mr. DIRK HEYNDRICKSZ. HOGERBEETS en van MACHTELD VAN STEYNEMOLEN, werd 24 Juni 1561 ter standplaats zijns vaders geboren. Toen hij 7 jaar oud was, namen zijne hervormingsgezinde ouders de wijk naar Wezel, waar hij zijne voorbereidende studiën begon. Later naar het vaderland teruggekeerd (1577), begaf hij zich weldra naar Leiden en promoveerde er in 1584 tot doctor in de rechten. Reeds 6 jaren daarna werd hij raad en pensionaris van deze stad en nogmaals na een gelijk tijdsver-

loop lid van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland. Sedert werden hem als een om zijne bekwaamheden en rechtschapenheid algemeen geacht en invloedrijk persoon verschillende zendingen opgedragen, zoowel in den lande als daarbuiten, o.a. in 1611 naar Denemarken en Zweden, om deze staten te bewegen een eind aan den oorlog te maken. In 1617 gemengd in de binnenlandsche verdeeldheden, zag hij zich genoodzaakt zijn ontslag te nemen uit den Hoogen Raad en nam hij het aanbod van Leiden aan om weder als pensionaris op te treden. In deze betrekking nam hij toen op nieuw zitting in het college der Staten van Holland en behoorde er met Hugo De Groot tot de ijverigste aanhangers van Oldenbarnevelt. Hierdoor haalde hij zich echter de ontevredenheid van de Staten-Generaal en Prins Maurits op den hals en werd dan ook door den laatste met het evengenoemde tweetal en Gilles Van Ledenberg, tot vóór kort secretaris der Staten van Utrecht, op 29 Augustus 1618 gevangen genomen. Na eerst ten overstaan van eene commissie uit de St.-Gen. te zijn verhoord, werd hij, met zijne lotgenooten, behalve Ledenberg, die zich in den kerker gedood had, voor de buitengewone rechtbank van 24 gebracht en terwijl Oldenbarnevelt ter dood werd verwezen, mèt De Groot tot levenslange gevangenschap en verbeurdverklaring zijner goederen veroordeeld. In Juni 1619 werden zij naar het slot Loevestein gevoerd, waar Hogerbeets tot 1625 bleef. Toen — het was na den dood van Maurits — verlichtte men zijne gevangenschap door hem het huis Te Weer bij Wassenaar tot verblijf aan te wijzen. Lang echter genoot hij zijne beperkte vrijheid niet: den 7den September van 't zelfde jaar overleed hij er nadat zijne echtgenoote Hillegonda Van Wensen reeds op Loevestein bezweken was.

184. PORTRET VAN DEN (LUITENANT-) ADMIRAAL PIETER PIETERSZ. HEIN.

H. 59. B. 48. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, van voren gezien. In gebloemd zwart satijn, en met kant omzetten kraag gekleed, hangt eene zware gouden keten, waaraan een ovale dito penning, om den hals. Het hoofd is gedekt door een breedgeranden hoed.

Verkooping mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 130.

Deze, gewoonlijk Piet Hein genoemde Nederlandsche zeeheld werd in 1578 te Delfshaven uit onaanzienlijke ouders geboren. Tegen den zin zijner moeder reeds jong ter zee gaande varen, was hij niet gelukkig, want hij werd door de Spanjaarden gevangen genomen en moest zelfs op een hunner galeien roeiersdiensten verrichten. Uitgewisseld voer

hij van 1608—1617 ter koopvaardij en maakte er goede zaken mee. Bij de oprichting der Westindische Compagnie werd hij tot tweeden bewindhebber voor Rotterdam aangesteld en twee jaar later (1623) tot Vice-Admiraal. Op een tocht naar Amerika veroverde hij 8 Mei 1624 San Salvador (thans Bahia) in Brazilië op de Portugeezen. In 1626 tot Admiraal bij de Compagnie verheven, bracht hij het volgend jaar in de Allerheiligenbaai, niet ver van het straks genoemde S. Salvador, aan eene Spaansche vloot eene geduchte nederlaag toe. Het jaar daarop (1628) had hij bij minder inspanning nog meer geluk, toen hij in de baai van Matanzas, op de noordkust van Cuba, de zoogenaamde „Spaansche zilvervloot" veroverde. Zij viel zoo goed als zonder tegenweer in de macht der Compagnie, welke er groot voordeel aan won (11½ millioen alleen aan kostbaarheden) en den overwinnaar eene belooning van f 7000 toekende. Ook van landswege ontving hij een geschenk: eene medaille, aan eene gouden keten vastgehecht. Maar thans verlangde ook het vaderland zijne diensten tegen de immer stouter wordende Duinkerker kapers, wier tochten niet alleen groot nadeel aan onzen handel berokkenden, maar die alom schrik onder onze zeelieden verspreidden. Als Luitenant-Admiraal tegen hen in zee gestoken zijnde, verloor hij echter op 20 Juni 1629 zijn leven in een gevecht, dat hij ze leverde. Hij stierf zonder nakomelingen; zijne vrouw, Annetje Claesdr. De Reus, overleefde hem tot 20 November 1640.

185. PORTRET VAN DEN (LUITENANT-) ADMIRAAL PIETER PIETERSZ. HEIN, OMGEVEN VAN ANDERE PERSONEN.

H. 65. B. 79. P. Fh. 36.

De beroemde vlootvoogd is hier afgebeeld te midden eener familiegroep staande, en in het zwart gekleed, met den hoed op 't hoofd en het zwaard op zijde. Hij wijst naar een jongeling in zwarte kleedij met gouden knoopen, die een stok in de hand heeft en achter eene zittende vrouw staat. Deze, in een zwart jak en bruinen rok gekleed, heeft een in het geel gekleed kind op den schoot. Ter rechterzijde, naast den admiraal, zit eene vrouw in een bruingestreept, zwart jak; naast haar staat een meisje in 't zwart, met eene roos in de hand. Vóór den admiraal staat een meisje in het grijs, dat uit een hengeldoosje een appel aanbiedt. Achter eene met rood laken bekleede tafel staat een neger, den hoed in de hand houdende. De achtergrond is effen.

Daar Piet Hein geene kinderen gehad heeft, is het duidelijk dat we hier niet eene afbeelding van hem hebben te midden van zijn eigen gezin. Het is waarschijnlijk, dat zijn portret later over dat van een ander heen geschilderd is, om zoodoende meer waarde aan het stuk te geven. Ook de achtergrond en andere plaatsen dragen sporen van latere overschildering.

Gekocht in 1866 voor f 380.

NICOLAAS KOEDIJK.

XVIIde eeuw, laatste helft.

Een onbekende meester, niet onwaarschijnlijk leerling van P. De Hooch. Hij schilderde binnenhuizen en gezelschapsstukken, die thans weinig voorkomen en hoog gewaardeerd worden. Somtijds is hij voor één en denzelfden persoon gehouden met den graveur D. Koedijk, die in 1681 te Zaandam geboren werd. Dat dit op eene dwaling moet berusten, bewijst zijn werk, dat hem ontegenzeggelijk een ouderen leeftijd geeft.

186. PORTRET VAN EEN VLOOTVOOGD.

H. 45. B. 36. P. Fh. 43.

In staande houding, ten voeten uit. Een borstharnas is over een lederen kolder gegespt. De mouwen zijn van wit satijn. Een breede, platte kanten kraag ligt over het kuras. Aan een rijk gestikten bandelier hangt een lang zwaard. In de rechterhand is een rotting. Grauwe hozen en neergeslagen lederen kaplaarzen, met kanten kniestukken voltooien de kleeding. Een fluweelen mantel ligt op eene tafel. De achtergrond geeft een zeegevecht te zien.

Dit portret, vroeger voor dat van Piet Hein aangezien, is waarschijnlijk eene afbeelding van Marten Harpertszoon Tromp. Zie het portret van M. H. Tromp door C. Van Dalen gegraveerd, met het adres van Waesbergen, en het portret van denzelfden door J. Suijderhoef gegraveerd naar de schilderij van H. Pot.

Gelithographeerd als portret van Piet Hein.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

PHILIP DE KONINCK.

1619—1689.

Een der beste leerlingen van Rembrandt, wiens werkplaats hij tusschen de jaren 1635 en '48 bezocht. Hij schilderde zoowel landschappen als portretten en geschiedkundige onderwerpen. Geboren te Amsterdam, den 5den November 1619, is hij, na den dood zijner eerste vrouw Cornelia Tornier, op 15 Mei 1657 te Rotterdam hertrouwd met Margareta Van Rijn, weduwe van Pieter Valentijn. Hij was een groot vriend van Vondel, wiens portret hij verscheidene malen gemaakt heeft en die gedichten op zijn werk vervaardigde. Hij overleed in October 1689 te Amsterdam. Een zijner zonen was in 1688 boekhouder in Indië.

187. LANDSCHAP.

H. 90. B. 109 D.

Op den tweeden grond ligt een vorstelijk kasteel, door vele gebouwen omgeven, tusschen geboomte, in een dal en aan eene rivier, die ter rechterzijde tot op den voorgrond stroomt. Op deze is een tentvaartuig met heeren en dames. Links op denzelfden grond voert een breede weg naar het slot. Een rijk gekleed heer, met een gepluimden hoed op en een rotting in de hand, komt met eene dame langs dien weg aanwandelen. Ook bevindt zich op dezen, maar meer naar voren, een heer te paard, door jagers en honden vergezeld. Verderaf en in het verschiet ziet men bosschen, dorpen en enkele huizen, benevens eene rivier. De lucht is met grijze wolken bezet.

P. koninck
1676

Verkooping baron Nagel Van Ampzen, 1851. f 2000.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

188. DE INGANG VAN HET BOSCH.

H. 135. B. 163. D. Fh. 7.

Een hoog gelegen landweg, waarop een herder en een knaap eene kudde ossen uit een bosch drijven, neemt den voorgrond in. Het verschiet vertoont een ruim dal, met vele dorpen, huizen en molens langs de boorden van eene rivier.

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 310.

WILLEM BARTEL VAN DER KOOI.

1768—1836.

Werd te Augustinusga, een dorpje in Friesland, den 13den Mei 1768 geboren en kwam reeds vroeg bij den behangselschilder FRANS SWART te Leeuwarden in de leer. Weldra verkreeg hij ook onderricht in het teekenen van den heer J. VERRIER, sollicíteur-militair, waardoor hij het behangselschilderen er aan gaf en zich verder aan de kunst ging wijden. Nu ontving hij ook onderwijs van den landschapschilder H. W. BEEKKERK. In 1798 werd hij als praelector (leeraar) in het teekenen aan de Hoogeschool van Franeker verbonden en bekleedde dien post tot hij in 1811 werd opgeheven. In 1804 bezocht hij Dusseldorp, maakte daar eenige fraaie kopieën en huwde, in het vaderland teruggekeerd, met JETSKE HAYES. In 1808 behaalde hij den prijs van f 2000 op de tentoonstelling te Amsterdam en in 't volgend jaar werd hij benoemd tot correspondent der 4de klasse van het Koninkl. Nederl. Instituut. Van nu af aan ging hij voort op tentoonstellingen zijne portretten en binnenhuizen in te zenden, die steeds zeer geroemd werden. In 1818 schilderde hij o. a. de portretten van Koning WILLEM I en diens gemalin. Tot aan zijn dood toe, die 14 Juli 1836 te Leeuwarden inviel, bleef hij de kunst ijverig beoefenen.

189. PORTRET VAN WOLFGANG WILLEM, PALTSGRAAF VAN NEUBURG.

Kopie naar A. VAN DIJCK.

H. 146. B. 116. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie vierden, naar de linkerzijde gewend, in staande houding, met de rechterhand op de borst en de

linker aan 't gevest van het zwaard. Gekleed geheel in 't zwart; een ordeteeken hangt aan een zwart lint om den hals en een mantel over de schouders. Een groote bruinbonte hond is mede afgebeeld, op welks halsband de letters W. P. staan. Op den achtergrond is eene roode draperie en eene kolom.

Wolfgang Willem, Paltsgraaf van Neuburg (thans in Beieren gelegen, ten noorden van Regensburg, maar vroeger een afzonderlijk staatje) is in de geschiedenis vooral bekend geworden om de aanspraak die hij maakte op de Gulik-Kleefsche nalatenschap, welke in 1609 openviel. Om in den strijd, welken hij met den Keurvorst van Brandenburg er over moest voeren, zich hulp van machtige bondgenooten te verzekeren, veranderde hij van geloof en werd Katholiek. Daardoor kreeg hij o. a. steun van de Spanjaarden, evenals zijn mededinger van de Nederlanden. Maurits en Spinola traden in de betwiste landstreek tegen elkander in 't veld, maar richtten niet veel belangrijks uit. De zaak zelve werd nog vooreerst niet uitgemaakt, maar bleef hangende tot 1666, toen Wolfg. Will. reeds was overleden evenals zijn mede-pretendent. Beiden partijen werd in dat jaar een deel der erfenis toegewezen.

190. MANSPORTRET.

H. 146. B. 116. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar den rechterkant gekeerd. In 't zwart gekleed met een mantel over de schouders De rechterhand maakt eene beweging als om iets aan te wijzen; de linker, in een bruinen handschoen, steunt op de heup. De geplooide kraag en manchetten zijn met kanten omzet. Op den achtergrond verheft zich eene zuil.

191. DAMESPORTRET.

H. 146. B. 116. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorige. Kniestuk, in drie kwart, naar de linkerzij gewend. Gekleed in zwart satijnen gewaad met wijde pofmouwen, een wijd uitstaanden kraag, evenals de manchetten met kant afgezet, en paarlsnoeren om hals en armen. De rechterhand wordt op de borst gehouden, de linker hangt langs het lichaam neer. Het kort, gekruld haar is zonder versiering.

Dit en het vorige portret zijn evenzeer kopieën naar van Dijck als het eerste. Allen werden ze in 1804 te Dusseldorp geschilderd en in

1869 door den zoon des kunstenaars, den heer mr. H. Van der Kooi, lid der Provinciale Staten van Friesland, met nog drie origineelen, die in het museum te Haarlem berusten, aan het museum geschonken.

GERARD DE LAIRESSE.

1640—1711.

Deze kunstenaar was Luikenaar van geboorte, jongste zoon van Reinier De Lairesse, hofschilder van Ferdinand van Beieren, den Keurvorst van Keulen en Prins-Bisschop van Luik. Hij ontving eene zorgvuldige opvoeding, leerde reeds vroeg muziek en schilderen — het laatste bij zijn vader en Bertholet Flemalle — en maakte op 15jarigen leeftijd zulke goede portretten, dat zijn vader hem bestellingen wist te bezorgen van de Keurvorsten van Keulen en Brandenburg. Eene liefdesgeschiedenis en daarop gevolgd huwelijk met Maria Salme schijnen later zijn vertrek uit Luik veroorzaakt te hebben. Hij ging eerst naar 's-Hertogenbosch, waar hem een zoon geboren werd, en toen naar Utrecht; zond van hier werk naar den kunstkooper G. Uilenburg te Amsterdam en smaakte de voldoening dat deze hem uitnoodigde zich in die stad te komen vestigen. Hieraan gevolg gevende schilderde hij er eerst voor hem, maar werd weldra ook door anderen druk aangezocht voor plafond- en zaalschilderingen. Bij voorkeur koos hij mythologische, allegorische en geschiedkundige onderwerpen, waarbij hij dan prachtige gebouwen aanbracht. Op zijn 50ste jaar verloor hij het gezicht, maar bleef steeds even vurig de kunst voorstaan, door de lessen die hij aan leerlingen en vrienden gaf en op groote doeken opschreef. Zijne zoons hebben die verzameld en uitgegeven onder de titels van „Eerste Grondlegging der Teekenkunst, Amsterdam 1701" en „Groot Schilderboek", twee werken, die in het Fransch, Hoogduitsch en Engelsch werden vertaald en algemeen gewaardeerd werden. Lairesse heeft ook eene menigte fraaie prenten geëtst, eenige der antieken van G. Reinst en de platen voor het anatomisch werk van Bidloo geteekend en bovendien prenten in zwarte kunst-manier vervaardigd. Hij overleed te Amsterdam en werd den 21sten Juli 1711 op het Leidsche kerkhof aldaar begraven. Drie zonen liet hij na, Abraham, Jan en Gerard Den Jongen, waarvan de eerste twee, maar zonder zich grooten naam te verwerven, de kunst hebben beoefend.

192. HET GEVESTIGD GEZAG.

H. 286. B. 215. D. Fh. levensgroot.

Eene vrouw in vorstelijk gewaad zit op een troon, een

helm op 't hoofd, de hand aan een zwaard en onder den voet een bal. Aan hare rechterhand is eene vrouw met een bijlbundel, aan hare linker de Vrede. Achter haar zweeft de Faam en vóór haar knielen drie vrouwen, welke, door een krijgsman, als overwinnaar, geleid, haar ieder een staf aanbieden. Op den voorgrond is een stroomgod afgemaald, met een horen van overvloed; op den achtergrond is eene poort in een muur voorgesteld en met bas-reliëfs versierd. Het geheel is in het grauw, als halfverheven beeldwerk geschilderd.

193. DE OMWENTELING.

H. 286. B. 215. D. Fh. levensgroot.

Allegorische voorstelling, evenals de vorige schilderij, waarvan het de tegenhanger is, in 't grauw geschilderd. De vrouw in vorstelijk gewaad wordt hier door een krijgsman bij het haar van den troon gesleurd. De bijlbundel ligt verbroken op den grond. Eene andere vrouw bestijgt den troon aan de hand van eene derde, die olie op eene vlam uitgiet. Achter haar zijn de IJdelheid, de Nijd en het Geweld.

Beide stukken waarschijnlijk uit eenig gebouw (het Stadhuis?) afgenomen.

Reeds in den catalogus van 1809 vermeld.

194. EENE MYTHOLOGISCHE VOORSTELLING.

H. 122. B. 90. D. H. hoofd Mars 10.

De krijgsgod Mars houdt de godin der liefde en der schoonheid, Venus, in zijne armen gesloten. De jonge Cupido of Amor, haar zoon, tracht den helm van Mars, zijn moeders eenig tooisel, haar van 't hoofd te nemen, terwijl de geharnaste oorlogsgod met zijne hand eene blauwe draperie verwijdert, welke op hare knie ligt.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

195. EENE MYTHOLOGISCHE VOORSTELLING.

H. 129. B. 93. H. hoofd Mars 10.

Vénus ligt geheel naakt op een rustbed, haar arm om

den hals van Mars geslagen, die, in een gelen wapenrok gekleed, bij haar zit. Cupido heeft den helm van dezen opgezet; zijn zwaard, aan een bandelier, omgehangen en zijne speer in de hand genomen. Mercurius, de bode der goden, komt, aanzwevende, hen met eene verontrustende tijding storen.

G. Lairesse f

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

196. SELEUCUS, AFSTAND DOENDE VAN ZIJNE MACHT TEN BEHOEVE VAN ZIJN ZOON ANTIOCHUS.

II. 31. B. 46. P. Fh. 20.

Seleucus staat in een prachtig vertrek van zijn paleis bij het ziekbed van zijn zoon, die, voorover gebogen, met ontbloote schouders daarin overeind zit en wijst op een bij het bed staande tafel waarop de kroon en de schepter liggen. Naast den Koning bevindt zich diens gemalin, in wit satijn gekleed en met een gelen mantel van dezelfde stof om, gevoerd met hermelijn en bij de slip opgehouden door een jong meisje. De arts en eenige vrouwen, benevens een knaap met een reukvat, zijn in de nabijheid; achter het ledekant is nog een persoon aanwezig.

G Lairesse
inv fecit

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

Seleucus, een der veldheeren van Alexander den Grooten van Macedonië, had zich na diens dood († 323 vóór Christus) allengs van het grootste deel zijner Aziatische veroveringen meester gemaakt en een rijk gesticht, het zoogenaamde Seleucidisch-Syrische, dat aan zijn geslacht verbleef. Toen hij op het einde van zijn leven kwam, wilde hij

ook Macedonië en Griekenland in bezit nemen, om dáár zijn dood af te wachten. Alvorens echter zijn krijgstocht te ondernemen, heeft hij zijn zoon ANTIOCHUS de koninklijke waardigheid in zijn rijk overgedragen, op een tijdstip, dat deze aan het ziekbed gekluisterd was. Van de verovering kwam niet veel, daar de grijze vorst — hij was 80 jaar oud — onderweg verraderlijk vermoord werd, terwijl hij voor een altaar geknield lag (280 v. C.).

197. DIANA EN ENDYMION.

H. 170. B. 116. D. Hoofd Diana 15.

DIANA, met een sluier en een half maantje op het hoofd en eene losse draperie om de heupen, wordt door CUPIDO geleid, die met eene brandende fakkel naar den slapenden ENDYMION wijst. Hij ligt in de schaduw, met de hand onder 't hoofd en is slechts luchtig door eene draperie gedekt. Het tafereel is genomen op een welig met boomen begroeiden berg; een landschap strekt zich tot in het verschiet uit. De godin en haar geleider worden verlicht door eene groote maanschijf, achter in de schilderij geplaatst.

Waarschijnlijk uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Vgl. „De Maen bij ENDYMION", gedicht van H. C. POOT.

LUCAS VAN LEYDEN.

1494—1533.

Was de zoon van een verdienstelijk schilder, HUIG JACOBSZ. genaamd, en werd te Leiden op het eind van Mei of in 't begin van Juni 1494 geboren. Onder de leiding zijns vaders ontwikkelde hij alras in zulk eene mate, dat er zeer verdienstelijke gravuren van hem bestaan reeds van het jaar 1509. Een tweeden leermeester vond hij in CORNELIS ENGELBERTS, toen ter tijde beroemd als schilder, óók op glas, en graveur. De naam, dien LUCAS zich met schilderen en graveeren van historiëele stukken en portretten verwierf, was zóó groot, dat Keizer MAXIMILIAAN van Duitschland zelfs zijne afbeelding door hem liet in plaat brengen en ALBRECHT DURER hem eens te Antwerpen opzettelijk kwam bezoeken. Hij was gehuwd met eene dochter uit het adellijk geslacht VAN BOSCHHUYSEN. In 1527 deed hij eene reis door Zeeland, op welke hij den Henegouwschen schilder DE MABUSE ontmoette, die hem op zijn verderen tocht

door Vlaanderen en Brabant vergezelde. Bij zijne terugkomst werd hij ziek, naar hij meende ten gevolge van vergiftiging; hij bleef lijdende tot aan zijn dood toe in 1533, maar zijn ijver verliet hem niet: zelfs te bed liggende werkte hij aan zijne uitstekende gravuren. Zijne vrouw had hem eene dochter geschonken, die nog vóór zijn dood in 't huwelijk trad, en moeder werd van een zoon, Lucas Damesz., later ook als schilder bekend geworden.

198. PORTRET VAN FILIPS VAN BOURGONDIË, BISSCHOP VAN UTRECHT.

H. 38. B. 28. P. H. hoofd 15.

Borstbeeld, in drie vierde, naar de linkerzij gewend, het hoofd gedekt door een zwarten, met gouden knoopjes versierden hoed, en verder gedost in een rood onderkleed met openingen, waar men een goudlakensch gewaad doorheen ziet, en een wit, met goud gestikt opperkleed. Om den hals ligt een bonte kraag en aan een zwart lint hangt het ordeteeken van het Gulden Vlies op de borst. De handen zijn even zichtbaar.

L

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

De Prelaat, wiens afbeelding we beschreven, was een natuurlijke zoon van Filips Den Goeden van Bourgondië, Graaf van Holland, enz., enz., en Margareta Van der Post, eene Brusselsche, die in 1464 moeder van hem werd. Na den dood van Karel Den Stouten († 1477), zijn halfbroeder, en opvolger van zijn vader, kwam hij aan het hof van diens dochter Maria, gehuwd met Maximiliaan van Oostenrijk, en werd later kamerheer bij haar zoon Filips Den Schoonen. In 1501 werd hij met de ridderorde van het Gulden Vlies begiftigd en tot admiraal benoemd; in 1506 gebood hij, als gouverneur en luitenant-generaal van Gelder en Zutfen, het leger dat de toen juist weder opgestane Gelderschen, die zich onder Karel Van Egmond of Van Gelder schaarden, moest bestrijden; en in 1547 werd hij, na den afstand van Frederik Van Baden, door toedoen van Karel V tot 57sten bisschop van Utrecht benoemd. Hij had een moeielijk bewind te voeren en overleed te Wijk bij Duurstede den 7den April 1524, alwaar hij bij zijn halfbroeder David,

mede een natuurlijken zoon van Filips Den Goeden en zijn tweeden voorganger op den Stichtschen bisschopszetel, werd bijgezet.

Dit portret moet vóór 1517 geschilderd zijn, daar de afgebeelde niet in zijn kerkelijk ornaat is voorgesteld.

JAN LIEVENS (LIVENS).

1607—na 1672.

Is 24 October 1607 geboren te Leiden, waar zijn vader, Lieven Hendricksz., borduurwerker was; zijne moeder heette Machteld Jans Van Noortzant. Eerst kwam hij bij Joris Van Schooten in de leer, later bezocht hij gedurende twee jaar het atelier van Pieter Lastman te Amsterdam. In 1631 trok hij naar Engeland, waar eenig door hem er heengezonden werk gunstig ontvangen was en hij ook verder veel opgang maakte. Zich vervolgens naar Antwerpen begevende, huwde hij er met de dochter van den beeldhouwer Michiel Colijns, werd in 1635 als meester in het St.-Lucasgilde aldaar ingeschreven, en verkreeg er 12 December 1640 het poorterrecht. In 1661 werd hij opgenomen in de confrerie Pictura te 's-Gravenhage. Plaats en datum van zijn overlijden zijn onbekend; Van Leeuwen, in zijne „Beschrijving van Leiden", vermeldt hem in 1672 nog onder de levenden. Hij schilderde portretten, en allegorische en geschiedkundige onderwerpen, van welke beide laatste er in openbare gebouwen in verschillende steden van ons land vele aanwezig zijn. Ook zijn meer dan 60 fraaie etsen van zijne hand bekend. Een zekere Jan Li(e)vens De Jonge, die als portretschilder voorkomt, kan een zoon van hem geweest zijn. J. Verkolje wordt onder zijne leerlingen genoemd.

199. VERHEERLIJKING VAN DEN VREDE.

H. 250. B. 200. D. Fh. levensgroot.

In het midden dezer allegorische voorstelling zit eene jonge vrouw, in het wit gekleed, met een paarlsnoer in het haar en een olijftak in de hand. Onder hare voeten ligt een geharnast krijgsman in boeien. Minerva, de krachtvolle, maagdelijke godin der wijsheid, met borstharnas en helm afgebeeld, zet haar een krans op het hoofd, vergezeld van een meisje, dat bloemen draagt. Achter de vrouwenfiguur zijn twee meisjes met horens van overvloed vol bloemen en vruchten; aan hare

voeten spelen twee kinderen met eene keten. In de lucht zweven engeltjes met olijftakken en kransen.

I. L.

Afkomstig van het Agentschap van Financiën, Spinhuissteeg te Amsterdam. 1877.

HENDRIK VAN LIMBORCHT.

1680—1759 (?).

Aanvankelijk bestemd voor den rechtsgeleerden stand, waartoe zijn vader, mr. SIMON VAN LIMBORCH, gehuwd met ADRIANA PANSER, als advocaat, behoorde, gaf zijn zin voor de schilderkunst eene andere richting aan zijne opleiding. De portretschilder BRANDON werd zijn leermeester in het teekenen, in 1696 kwam hij bij ROBBERT DUVAL, toen voor een korten tijd bij den reeds bejaarden JAN DE BAEN, en eindelijk bij ADRIAAN VAN DER WERFF te Rotterdam, wiens manier van werken hij zich eigen maakte. Hij schilderde historische, mythologische en allegorische onderwerpen, die door zijne tijdgenooten zeer op prijs werden gesteld en waarvan vele strekken moesten ter opluistering van openbare gebouwen. Zijne nagelaten kunstwerken werden 17 September 1759 te 's-Gravenhage, zijne geboorteplaats, verkocht, zoodat hij vóór dien tijd moet gestorven zijn. Er zijn van hem ook enkele prenten bekend.

200. DE HERDERS.

H. 67. B. 54. P. Fh. 35.

In een Arcadisch landschap zit eene herderin, slechts luchtig gekleed in eene gele tunica en een lichtblauw manteltje, bij een herder, die, geheel ontbloot op een rooden mantel rustende, van haar eene bloem ontvangt. Bij hem ligt een lam, op den voorgrond een bok en achter hem eenige schapen. In het verschiet stort een bergstroom over rotsen naar beneden.

HVLimborcht

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

201. AMOR EN PSYCHE.

H. 67. B. 54. P. Fh. 36.

Pendant van de schilderij hiervóór. In eene witte tunica gekleed met hemelsblauwen mantel, wordt PSYCHE, AMOR's geliefde, door dezen, op vlindervleugels tot haar afdalende, met bloemen bestrooid. Op den tweeden grond, aan den voet van vrij hooge bergen, verheft zich een gebouw met koepeldak.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

202. SPELENDE KINDEREN.

H. 27. B. 33. P. Fh. 12.

In een landschap speelt, aan den voet van een zittend beeld, eene groep van elf naakte kindertjes blindemannetje.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

JOHANNES LINGELBACH.

1625—1687 of 1674.

De ouders van dezen beroemden kunstschilder waren DAVID LINGELBACH, de eigenaar van den ouden Doolhof (1639) te Amsterdam, eene uitspanningsplaats, die hij in 1646 door den nieuwen Doolhof verving, en AGNIET JANS. Hij werd te Frankfort a/d Main geboren, kwam als kind in Holland, vertrok in 1642 naar Frankrijk, waar hij twee jaren bleef, en vervolgens naar Rome. Hier vertoefde hij tot 1650, ging toen over Duitschland naar Amsterdam terug en kocht aldaar in 1653 het poorterrecht. Hij schilderde hoofdzakelijk Italiaansche zeehavens, markten, enz., waar hij volksgewoel in te pas kon brengen. Een zijner belangrijkste stukken bevindt zich op het stadhuis te Amsterdam, een gezicht op den Dam vóór de voltooing van het tegenwoordig paleis aldaar voorstellende. Hij heeft ook eenige prenten geëtst en dikwijls het werk van landschapschilders met figuren gestoffeerd. Hij overleed te Amsterdam.

203. EENE ITALIAANSCHE ZEEHAVEN MET LAZARONI.

H. 58. B. 51. D. Fh. 17.

Op den voorgrond zitten twee lazaroni (straatgepeupel)

„*alla mora*" (*) te spelen, wat door een derden, op een steenklomp gezeten, wordt aangezien, terwijl een vierde op den grond ligt te slapen, leunende tegen eene vrouw, die haar kind de borst geeft. Bij hen staat de voerman van een wagen, waarin personen zijn gezeten. Iets verder gaat een ezeldrijver met zijn bevracht dier naar eene galei, die met andere vaartuigen aan wal ligt. Ter rechterzijde is een ronde toren met het wapen der MEDICI's en een pakhuis zichtbaar. In het verschiet is een zeeboezem met schepen, omgeven door hoogten en gebouwen.

Lingelbach

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Kabinet VAN HETEREN, 1809.

(*) Een bij de volksklasse in Italië bemind spel, bestaande in het uitsteken van eenige vingers door twee personen en het tegelijkertijd noemen van een getal door beide partijen. Diegene der spelers die het getal der door hen samen uitgestoken vingers raadt, wint een punt.

204. EEN HAVEN AAN DE MIDDELLANDSCHE ZEE.

II. 76. B. 64. D. Fh. 16.

Op den voorgrond zitten bij een man in eene wijde, groene kleeding en met een rooden tulband op, eenige kooplieden tusschen verschillende waren. Iets verderaf zijn eenige lastdragers, nog verder wandelen een heer en eene dame, met een page, bij den achtersteven van eene galei, waarop matrozen aan hun werk zijn. In de haven varen zeelieden in eene schuit. Aan de andere zij van de haven is een ronde toren op eene vooruitspringende kade gebouwd en door eene steenen brug met de stad verbonden; verscheiden zakkendragers zijn daar bezig. Aan het eind der kade ligt eene tweede galei, door zeilen tegen de zon beschut, en een schuitje. Op den toren is een zeil aan een mast opgetrokken; voorts ziet men de

kerktorens eener stad, vestingwerken, schepen en bergen rechts over het water.

I: LINGELBACH
1664

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 785.

205. DE RIJSCHOOL.

H. 66. B. 81. D. Fh. 15.

Ter linkerzijde zit een heer, in een blauwen rok gekleed, op een zwart paard, welks singel door een knecht wordt aangehaald; er bij staat een heer in een rooden rok, met een stok in de hand, terwijl een bediende een paar honden koppelt. Achter deze groep is een met twee paarden bespannen rijtuig, waarbij een heer aan 't portier staat. Midden op de schilderij houdt een page een schimmel vast, bij welken een bruin paard staat en waarachter een heer te paard is gezeten. Rechts merkt men een heer en dame op en een ander heer, die zich de sporen laat aanbinden. In de manege bestuurt een pikeur een Isabelkleurig paard, door een ruiter bereden. Bij een stal is eene koets met vier zwarte paarden bespannen, en een aan den toom geleiden rijschimmel. Het verschiet wordt ingenomen door een molen, een toren en bergen.

J: Lingelbach.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

206. EENE LEGERPLAATS.

H. 44. B. 62. P. Fh. 17.

Voor eene met vlag en krans versierde tent zitten krijgs-

lieden aan eene tafel, waarop een trompetter staat te blazen. Vóóraan rookt een officier, den hoed in de hand houdende, een pijpje; achter dezen tapt een man uit een vat. Eveneens voor de tent drinkt een ander officier, met eene oranjesjerp om, op een schimmel gezeten, een glas ledig, terwijl naast hem een krijgsman op een bruin paard zit. Ter rechterzijde zit een soldaat bij eenig wapentuig en een kanon, door een piekenier bewaakt. Op den tweeden grond zijn krijgslieden te paard, te voet, en op den grond gezeten; tenten, schepen, een molen en eene stad liggen in het verschiet.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping P. De Smeth van Alfen, 1810. f 305.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

207. DE TANDMEESTER TE PAARD.

H. 68. B. 84. D. Fh. 20½.

Op een marktplein in eene Italiaansche stad trekt een tandmeester, op een wit paard gezeten, een boer eene kies. Vóór hem zit eene vrouw met een slapend kind op den schoot. Eenige personen staan of zitten het schouwspel aan te kijken. Geheel op den voorgrond spelen een man en een jongen het „*alla mora*”-spel. Ter rechterzijde ziet men een koopman in rosoglio (rozenbrandewijn), die een liggenden jongen een glaasje inschenkt, benevens een man, die broodkransen verkoopt. Ter linkerzijde is een kastanjebrader onder eene tent, door klanten omgeven. Eene groote vierkante vaas verheft zich in 't midden van het plein. Verder aanschouwt men de bouwvallen van een Romeinschen tempel, huizen, eene fontein en eene kar, door buffels getrokken. Het verschiet is bergachtig.

J. Lingelbach Aº 1651

Verkooping J. A. Brentano, 1822. f 415.

Kabinet Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JOHANNES LINGELBACH en JAN WIJNANTS.

208. DE LANDWEG.

H. 37. B. 44. D. Fh. 9.

In een bergachtig landschap, ziet men aan den voet van een dooden boom, een man, vrouw en kind en een boer bij een wit paard staande, iets verder een gewapend heer te paard, met twee koppels honden. Meer naar voren op den weg zit een boer op een geladen muilezel waarnaast een hond loopt. Geheel op den voorgrond is eene bedelares met een jongen, aan de rechterzijde ligt een boomstam bij eenige planten. Het landschap is door J. Wijnants en de figuren zijn door Lingelbach geschilderd.

Verkooping mevr. Heemskerk, 's-Gravenhage, 1750. f 575.
Kabinet Van Heteren, 1809.

NICOLAAS MAES (MAAS).

1632—1693.

Te Dordrecht in bovengenoemd jaar geboren, was hij waarschijnlijk tusschen de jaren 1650 en '54 in de school van Rembrandt. In 1678 vestigde hij zich voor goed te Amsterdam. Geene andere buitenlandsche reizen worden van hem vermeld dan alleen een uitstapje naar Antwerpen, om er de werken van J. Jordaens en andere Vlaamsche meesters te bestudeeren. In den aanvang schilderde hij meestal binnenhuizen met figuren, soms levensgroot; op lateren leeftijd legde hij zich meer toe op portretten, in welke hij hoe langer hoe meer van de oorspronkelijk bij Rembrandt aangeleerde manier afweek, om de Vlaamsche schilderwijze te volgen. Na lang aan jicht geleden te hebben, stierf hij in zijne woonplaats in December 1693.

209. DE SPINSTER.

H. 61½. B. 54. D. Fh. 30.

Eene oude vrouw, in een zwart jak met roode mouwen, grijzen rok en breeden kraag, is bezig aan een wiel te spinnen, dat in volle beweging schijnt. Op de met een rood kleed gedekte tafel ligt een haspel met een streng garen; op den grond een grijs en blauw kannetje; aan den wand hangt een rek met kannen en een tinnnen schotel; verder ziet men een ijzeren rooster afgebeeld. Onder het hooge venster is eene schuimspaan opgehangen.

.N.MÆS.

Geëtst door W. Unger.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping P. Beelaerts Van Blokland, 1826. f 800.
Kabinet Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

210. DE PEINZENDE.

H. 120. B. 93. D. Fh. levensgroot.

Een bevallig jong meisje kijkt uit een geopend venster, met de kin op de linkerhand en de beide armen op een kussen van bont trijp geleund. Zij schijnt in gepeins verzonken en draagt een donkerbruin jakje en een rood met geruit lint omzet mutsje. Het opengezette luik is rood geverfd; een vruchtdragende abrikozeboom groeit tegen den muur.

N.MA

Gegraveerd door J. P. Lange.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Afkomstig uit de provincie Groningen.
Gekocht van De Lelie en Hulswit, 1829. f 2000.

CAREL VAN MANDER.

1548—1606.

Was de zoon van een vermogend man, Cornelis Van Mander, ontvanger en baljuw te Thielt in West-Vlaanderen. Hij werd te Meulebeke, ten Z. van dit stadje, in 1548 geboren en zou eene geleerde opvoeding ontvangen, maar zijne liefde voor de kunst bewerkte, dat hij onder de leiding van Lucas De Heere geplaatst werd, die zoowel dichter als schilder was; later kwam hij bij Pieter Vlerick te Kortrijk. Weder thuis gekomen maakte hij reeds eenige Sinne- en kluchtspelen, doch bleef zich tevens in het schilderen oefenen. In 1574 ging hij naar Rome, waar hij zich het schilderen in fresco eigen maakte, vertrok in 1577 naar Bazel en naar Weenen, en werkte in de laatste stad met Barth. Spranger aan den triumfboog voor Keizer Rudolf II. In zijn vaderland teruggekeerd huwde hij een jong meisje van 18 jaar, maar door den overlast, welken hij van krijgsvolk leed, begaf hij zich metterwoon naar Haarlem. Hier schilderde hij historie, somtijds in 't grauw, boerenkermissen en landschappen. Met Goltzius en Corn. Cornelisz. V. Haarlem richtte hij eene academie op, om naar de natuur te schilderen. De naam, dien hij hierdoor maakte, evenaarde den roem, door zijn letterkundigen arbeid verworven. O. a. vertaalde hij den Ilias van Homerus en de Metamorphosen van Ovidius, heeft hij eene menigte gedichten vervaardigd, maar bovenal een grooten dienst aan de kunstgeschiedenis bewezen, door zijn „Levens der Schilders", waarbij gevoegd is de uitlegging van de Gedaanteverwisselingen bovengenoemd. Tot 1603 bleef hij te Haarlem wonen, ging toen op het Huis te Zevenbergen tusschen Alkmaar en Haarlem, waar hij het grootste gedeelte van zijn Levens der Schilders schreef, dat in 1604 uitkwam, en overleed te Amsterdam, den 11 September 1606. Hij liet zeven kinderen na, terwijl drie reeds vroeger gestorven waren. Zijne voornaamste leerlingen waren: zijn zoon Karel, een verdienstelijk portretschilder en hofschilder van Frederik II, Koning van Denemarken; Jacques De Musscher, Frans Hals, Jacob Martensz., Cornelis Engelszen, Evert Krijnszen, Hendrik Gerritse en François Venant.

211. EEN BOERENGEZELSCHAP.

H. 41. B. 51. P. Fh. 22.

Vóór eene vervallen herberg zitten twee boeren aan eene over eene ton gelegde deur kaart te spelen; de een in een lichtbruin met blauwe mouwen en de ander in een lichtrood buis.

Een derde leunt op de handen en ziet het spel aan. Meer anderen zitten op den tweeden grond aan eene tafel te rooken en te drinken. Op den voorgrond is een wit hondje en staat naast eene kruik nog eene andere, die gebroken is en waarop het merk:

Vroeger aan Ant. V. Dijck toegeschreven.
Verkooping Van Zwieten, 1731. f 250.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

JAN VAN DER MEER (DE JONGE).

1656—1705.

Er zijn drie schilders van dezen naam geweest. De eerste was hoofdzakelijk kunstkooper, woonde te Haarlem en had tot vrouw Hester Candelé. De tweede was hun zoon, „de Vader" genoemd, een landschapschilder, geboren in 1618 en 13 Mei 1654 met Aeltje Bosvelt gehuwd. Uit dezen echt sproot onze schilder, de derde van denzelfden naam en ter onderscheiding „de Jonge" geheeten. Hij werd gedoopt 29 November 1656, was leerling zijns vaders en van C. P. Berchem en volgde in zijne landschappen hoofdzakelijk de manier van den laatste. Hij trouwde 23 Februari 1683 met Maria, de zuster van den schilder C. Du Sart. In 1700 werd zijn boedel wegens schuld verkocht, slechts de geringe som van f 96 - 17 opbrengende. Hij overleed 28 Mei 1705 en werd in de Bakenesserkerk te Haarlem begraven. Er bestaan eenige prenten van zijne hand, die zeer geroemd worden.

212. DE SLAPENDE HERDER.

H. 62. B. 81. D. Fh. 14.

Aan den voet van een eikeboom ligt een herder met zijn hond bij eenige schapen en lammeren te slapen. Hij heeft een rood buis aan, zijn staf ligt bij hem op een papier en in zijn hoed staat: „Nieuw soet en aerdigh gedicht", benevens het merk. In het midden van het stuk zijn een schaap, met

gevlekten kop, en een lam afgebeeld. Op den voorgrond is een waterplas en in het verschiet vertoonen zich bergen en boomen.

J. v der meer A. 1678
de jonge

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 750.

GABRIËL METSU.

1630—1669 (?).

Zoon van Jacques Metsu, een weinig bekend schilder, die uit Vlaanderen zich te Leiden was komen vestigen, en driemaal gehuwd is geweest: 1⁰. met Marijtje Jansdr., 2⁰. in 1620 (te Leiden) met Machteld Dierixdr. en 3⁰. in 1625 met Jacquemijntgen Garnijers, weduwe van den schilder F. Gremault. Gabriël was een zoon uit dit laatste huwelijk en is in 1630 geboren. Zijne opleiding genoot hij eerst van zijn vader en later van G. Dou. Den 18den Maart 1648 werd hij als meester in het St.-Lucasgilde te Leiden ingeschreven; in 1650 vestigde hij zich te Amsterdam. In 1658 trad hij in den echt met Isabella Wolff van Enkhuizen en in 1669 is hij waarschijnlijk overleden. De onderwerpen door hem behandeld zijn uit het dagelijksch leven genomen, meestal binnenhuizen op kleine schaal.

213. HET ONTBIJT.

H. 34. B. 28. D. Fh. 24.

Aan eene met een Smyrnaasch kleed overdekte tafel zit eene vrouw in een rood jak, bruinen rok en zwart voorschoot gekleed; aan haar gordel hangt een speldenkussen en een sleutel. Zij houdt in de eene hand een fluitglas, in de andere een wit kannetje. Een jonge man, in het bruin gekleed, neemt een schotel met vleesch van de tafel, achter welke hij geplaatst is. Op deze bevinden zich verder, op een servet, een doorge-

sneden brood, een glas water en een mes. Op den achtergrond is eene geopende deur en hangt een donkergroen gordijn.

G Metsü

Gegraveerd door D. J. Sluijter.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 605.
Kabinet Van Heteren, 1809.

214. DE OUDE DRINKER.

H. 21. B. 19. P. H. hoofd 5.

Een bejaard man, in een wijd grauw kleed, dat op de borst is toegeknoopt, leunt met den rechterarm op een biervat, waarop een rood hert is geschilderd, en heeft eene pijp in de hand. In de andere houdt hij eene tinnen bierkan. Zijn hoofd is met een roode lakensche muts gedekt, waarvan de rand uit bruin bont bestaat; om den hals heeft hij een los geplooid kraagje. Achter hem is een houten schot, waaraan eene bierkan en eene lei hangen.

Gegraveerd door J. P. Lange.
Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Pieter De Smeth, Amsterdam, 1810. f 1560.
„ Croese, ibid., 1811. f 1400.
„ Gerrit Muller, ibid., 1827. f 2960 (?).

215. OUDE VROUW IN OVERPEINZING.

H. 27. B. $21^1/_2$. P. H. hoofd $4^1/_2$.

Zij zit naar de linkerzijde gewend en heeft op den schoot een groot boek, 'twelk zij met de linkerhand vasthoudt, terwijl de rechter er op rust. In deze laatste is tevens haar bril. Zij is in een donkerbruinen mantel gehuld en heeft

over de witte muts eene zwarte kaper op 't hoofd. Op den achtergrond is eene schoorsteennis zichtbaar.

G Metsu

Afkomstig van de familie Van der Fetz.
Aangekocht in 1880 voor f 6170.

H. DE MEIJER.

XVIIde eeuw; midden.

Van dezen meester is zoo goed als niets bekend. Van Spaan vermeldt, in zijne Beschrijving van Rotterdam, een zekeren De Meijer, een bataillеschilder, die reeds overleden was in 1691. Het Amaliastift te Dessau is in het bezit van een gezicht op een Hollandsch dorp, met ruiters en vaartuigen, geteekend: H. De Meijer, 1661.

216. HET OVERGAAN VAN DE STAD HULST.

H. 91. B. 152. P. Fh. $21^1/_2$.

Op den voorgrond aanschouwt men een officier, op een bruin paard gezeten, en een drietal andere personen, bij eene handkar, met vaten geladen, op den grond zittende; een van deze schrijft in een boek. Links op denzelden grond, staat eene met eene vlag versierde tent, waarbij eenige officieren te paard drinken. Ter rechterzijde, op den tweeden grond, is een deftig rijtuig, door een tweespan getrokken, voorbij hetwelk eene koets, met zes paarden bespannen en eenige personen er in rijdt, terwijl de postiljon en de lakeien eerbiedig groeten. Langs eene vaart, mede op dezen grond, wordt een schip, waaraan verscheidene vlaggen uithangen, voortgetrokken. Op verderen afstand is een weiland, zijn de belegeringswerken tegen de stad opgericht en ziet men op een water met schepen. Op eene rol papier, vóór op de schilderij, staat geschreven: „Het overgaan van de stadt Hulst op de 5 November 1645. H. De Meijer."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Wij zijn in de laatste jaren van den oorlog met Spanje. Het verlangen naar vrede wordt hoe langer zoo sterker: in 1644 worden ons voorslagen ter onderhandeling gedaan. Prins Frederik Hendrik is er niet tegen; maar in 1635 hadden we een aanvallend en verdedigend verbond met Frankrijk gesloten, waarvan een der artikelen bepaalde, dat de Republiek zonder dezen Staat geen vrede mocht sluiten. Nu was 't in Frankrijks belang den oorlog te doen voortduren; onze zaak echter zoo spoedig mogelijk er een eind aan te maken. Vandaar dat we wèl legers in 't veld brachten, maar weinig uitrichtten; het meest nog in (Staats-) Vlaanderen, waar Fred. Hendrik in 1644 Sas van Gent en 't volgend jaar Hulst bemachtigde; twee veroveringen waardoor onze reeds verworven bezittingen in deze streken een meer afgerond geheel gingen uitmaken. 5 October was de Prins vóór de stad verschenen; vier weken later gaf ze zich bij verdrag over.

217. HET VERTREK VAN KONING KAREL II VAN ENGELAND UIT SCHEVENINGEN.

H. 51. B. 74. D. Fh. 6.

Op den voorgrond ter linkerzijde is eene afdeeling karabiniers te paard, ter rechterzijde zijn eenige toeschouwers en een boerenwagen. Op den tweeden grond ziet men den koninklijken stoet, aan welks hoofd de vorst zelf optrekt, omstuwd van pages te voet en voorafgegaan door trompetters. Verder aanschouwt men op de schilderij den kerktoren van Scheveningen, de duinen met den vuurtoren, het strand, waarop kanonnen geplant staan, en eene met groen versierde boot, bij welke eenige heeren, die elkander statiglijk groeten. In het verschiet ligt eene Engelsche vloot in zee. Rechts gemerkt:

H. De Meyer fecit.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Cromwell was den 3den September 1658 gestorven en had de Engelsche Republiek in een staat van gisting en ontbinding achtergelaten waartegen zijn zoon en opvolger Richard niet opgewassen bleek, zoodat deze dan ook reeds in het volgend jaar afstand deed van zijne waardigheid van Protector. Er trad nu eene tusschenregeering op, aan welker

hoofd een „*veiligheidsraad*" stond, waarin generaal Lambert het meeste gezag oefende. Maar van de verwarring onder de republikeinen en de veranderde gezindheid van een groot deel van het Engelsche volk maakte de uiterst voorzichtige generaal Monk, die reeds vroeger voor de zaak des Konings had gestreden, gebruik, eerst om met zijn leger op te treden tot herstel van de oude wetten des lands, en daarna, toen hij vrij algemeen bijval vond, door een nieuw Parlement, Mei 1660, den zoon van den onthoofden Koning, de kroon van Groot-Brittannië en Ierland te doen aanbieden. Deze, thans Karel II, bevond zich op dat oogenblik te Breda, in de bijzondere heerlijkheid van het met hem verwante huis van Oranje; hij spoedde zich naar 's-Gravenhage, waar Staten-Generaal en Staten van Holland eene som beschikbaar stelden voor zijne luisterrijke ontvangst en hem plechtig uitgeleidden naar Scheveningen. Hij stak op een Engelsch eskader onder bevel van den admiraal Montaigue naar zijn vaderland over (23 Mei). Na te Dover te zijn geland, hield hij den 29sten Mei onder het gejubel des volks zijn intocht in Londen.

MICHEL JANSZ. MIEREVELD.

1567—1641.

Hij was de zoon van den goudsmid en graveur Jan Michielsz. Miereveld en werd den 1sten Mei 1567 te Delft geboren. Zijne opleiding ontving hij eerst van Willem Willemsz., toen van een leerling van A. Blokland, Augustijn genoemd, en eindelijk van Blokland zelven. Op zijn 14de jaar had hij reeds twee platen gegraveerd; tijdens zijn 2jarig verblijf te Utrecht, bij den laatste, schilderde hij stillevens, keukenstukken en historische onderwerpen. Maar in Delft teruggekeerd, legde hij zich meer toe op portretten, van welke hij een aantal heeft nagelaten als slechts zelden eenig ander meester, en door welke hij zich groote achting als kunstenaar won. De Koning van Zweden en de Paltsgraaf van Neuburg schonken hem gouden ketenen en Karel I van Engeland trachtte hem — hoewel tevergeefs — tot een bezoek aan zijn hof over te halen. Te Delft is hij als meester in 't St.-Lucasgild ingeschreven, en in 1625 liet hij zich als zoodanig ook in Den Haag opnemen. Hij is tweemaal gehuwd geweest, den eersten keer, 15 April 1589, met Steyntje Pietersdr. Van der Pes, en 2 Januari 1632 met Anna Hugosdr. Huissen. Uit zijn eersten echt sproten drie dochters: Geertruida, die met den beroemden graveur W. J. Delff trouwde, Maria, later met den notaris Jan Van Heemskerk Van Beest gehuwd, en Commertje, ongehuwd gebleven, benevens twee zoons, waarvan Pieter als een zeer bekwaam kunstenaar te boek staat († 1623) en de jongste, Jan, wel veel

beloofde, maar krankzinnig werd († 1633). Bij de vervaardiging van het groot aantal portretten, dat hem werd besteld, waren hem behulpzaam zijne beide zoons en zijne leerlingen Paulus Moreelse, Pieter Montfoort, Pieter Dirckse Cluyt en Hendrik Cornelisz. Van der Vliet. De voornaamste zijner portretten werden door zijn schoonzoon gegraveerd en voor gezamenlijke rekening uitgegeven. Hij overleed 27 Juli 1641 als een vermogend man, blijkens zijn testament, door den heer Henry Havard in de „Gazette des Beaux-Arts" 1 Febr. 1878 publiek gemaakt.

218. PORTRET VAN PRINS WILLEM I VAN ORANJE-NASSAU.

H. 110. B. 85. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de rechterzij gewend, in staande houding en een met bont omzoomden en met gouden lissen versierden tabbaard, in welks zakken de beide handen gestoken zijn. Het hoofd wordt gedekt door een zwart kalotje en om den hals ligt een breede, geplooide kraag. Onder den tabbaard is een zwart, satijnen buis met witte voering. Op eene ter linkerhand geplaatste tafel ligt een geopende brief, waarop in Grieksch schrift staat, volgens de vertaling van Mr. Willem Bilderdijk: „O, Jupiter, laat uw wraak den booswicht treffen, die al dit onheil heeft gesticht." (Zie Briefwiss. van Bilderdijk met Tydeman, I, 209 en II, 304). Op den achtergrond leest men in 't Latijn de woorden, welke vertaald aldus luiden: „Dit portret maakte M. Van Miereveld naar het origineel van Cornelis De Visser (over wien zie C. Van Mander).

Faciem huius ad principale Cornelij
de Visscher, fecit M, a Miereveld

Ζεῦ μὴ λάθοι σε τῶνδ᾽
ὃς αἴτιος κακῶν.

Gegraveerd door P. Tanjé en Ed. Taurel, gedeeltelijk.
„ „ J. P. Lange, geheel.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Prins WILLEM I, de *„Vader des Vaderlands"*, was de oudste zoon van WILLEM *den Ouden* (ook wel, maar ten onrechte, „de Rijke" genoemd), Graaf van Nassau-Dillenburg, en JULIANA, Gravin VAN STOLBERG. Hij werd den 14den April 1533 te Dillenburg geboren. Was hij dus al een geboren Duitscher, zijne voorzaten hadden niet alleen sedert ruim eene eeuw aanzienlijke ambten in de Nederlanden bekleed, maar waren hier tevens in 't bezit van uitgestrekte goederen. Hij zelf werd, zoowel door de erflating zijns neefs, RÉNÉ VAN CHÂLONS, die hem behalve het Prinsdom Oranje, in 't Z. O. van Frankrijk, ook talrijke bezittingen in de Nederlanden vermaakte, 1544, als door huwelijk, koop en schenking een der rijkste en vermogendste edelen van ons land. Reeds op jeugdigen leeftijd aan 't hof van KAREL V gekomen, ontving hij dáár zijne opvoeding en won hij er zich door zijn innemend karakter, uitstekende hoedanigheden en voortreffelijken aanleg het volle vertrouwen en de gunst van den Keizer. Vooral achtte KAREL hem hoog om zijne werkzaamheid, zijn schrander doorzicht en zijne stilzwijgendheid. Deze laatste eigenschap, waardoor hij niemand doorgronden liet, wat hij geheim wilde houden, gaf hem den bijnaam van *„de Zwijger"*. Maar ook standvastig was hij, zelfopofferend en onbaatzuchtig; verbazend was zijne kennis van personen en zaken, zeldzaam zijne zelfbeheersching. Bovendien deed hij zich kennen door zijne edele verdraagzaamheid op godsdienstig gebied, en onbegrensden afkeer van vervolging en gewetensdwang. Geen wonder, dat hij door deze hoedanigheden, gevoegd bij zijne welwillendheid en vorstelijke mildheid, de harten van het volk in groote mate wist te winnen. In den aanvang van de regeering van KARELS zoon, FILIPS II (III) naar Frankrijk gezonden en daar eenigen tijd aan het hof verkeerende, ontdekte hij de samenspanning tusschen dat Rijk en Spanje, die de vernietiging zoowel van de hervorming als der volksvrijheid in de Staten der beide Koningen, dus ook in de Nederlandsche Gewesten, ten doel had. Van toen af besloot hij al zijne rijkdommen, al zijne kracht en bekwaamheid, zelfs het leven te wijden aan de bescherming dier landen, die hij als een tweede vaderland lief had en welker belangen hem door FILIPS, toen hij van hier in 1559 naar Spanje vertrok, gedeeltelijk — als Stadhouder van Holland, Zeeland en Utrecht — werden opgedragen. Hoe hij zijne aan zich zelven gedane belofte gehouden heeft, moeten wij als bekend veronderstellen. Genoeg, dat wij in onzen opstand tegen Spanje in hem een leider vonden, wiens toewijding en uitstekende staatkundige talenten hem met volle recht den naam doen verdienen van grondlegger van Nederlands vrijheid en zelfstandig volksbestaan. FILIPS zelf toonde duidelijk in te zien hoe WILLEM de ziel was van het verzet, toen hij in 1580 dat geschrift uitvaardigde, waarbij de Prins als een verrader en vijand van zijn vorst en vaderland in den ban gedaan, en aan dengenen, die hem vermoorden zou, eene groote geldsom, verheffing tot den adelstand en vergeving van alle misdaden beloofd werd. Wel bleef het antwoord

op deze daad van onzen kant niet achterwege en werd de Koning, daar nu de maat was volgemeten, 26 Juli 1581 afgezworen, maar de uitwerking er van deed zich evenzeer gevoelen. Na slechts met moeite gered te zijn van de gevaarlijke wonde hem in Maart 1583 te Antwerpen door Jean Jauregui toegebracht, stond hij den 10den Juli 1584 aan een nieuwen aanslag bloot, die thans maar al te goed gelukte. Doodelijk getroffen door den kogel, dien de sluipmoorder Balthazar Gerard (eigenlijk François Guyon) te Delft op hem loste, viel de edele man, onder het uitspreken der woorden: „Mon Dieu, aie pitié de mon âme, je suis fort blessé; mon Dieu, aie pitié de mon âme et de ce pauvre peuple". Zijn laatste snik was voor zijn volk, en zijn volk heeft hem niet vergeten, na zijn dood noch tijdens zijn leven; getuige zijn praalgraf en de beide standbeelden voor hem opgericht — om slechts iets te noemen — óók de pogingen aangewend om hem de souvereiniteit, met den grafelijken titel, op te dragen in Holland, Zeeland en Utrecht, en slechts door zijn afsterven verijdeld. Hij is viermaal gehuwd geweest: 1°. met Anna Van Buren, de moeder van Filips Willem, en eene dochter; 2°. met Anna Van Saksen, wier zoon Maurits was en die bovendien nog aan twee dochters het leven gaf; 3°. met Charlotte Van Bourbon, die hem zes dochters schonk, en 4°. met Louise de Coligny, die Frederik Hendrik tot kind had.

219. PORTRET VAN PRINS FILIPS WILLEM VAN ORANJE-NASSAU.

H. 116. B. 103. D. Fl. levensgroot.

Kniestuk, in staande houding, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. De rechterhand steunt op een stok, de linker op het gevest van den degen. Gekleed in eene grijs zijden stof, waarin grijze en zwarte bloemen zijn geweven, en versierd met de orde van het Gulden Vlies. Op eene tafel, waarover een rood kleed is gespreid, staat een helm met gekleurde vederen.

M. Miereveld

Gegraveerd door W. Delff.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

De ongelukkige oudste zoon van Prins Willem I, gesproten uit

diens eerste huwelijk (met ANNA VAN BUREN), werd 19 December 1554 geboren. Ter Leuvensche hoogeschool op studie zijnde, werd hij 13 Februari 1568 door den Hertog VAN ALVA opgelicht, naar Spanje gevoerd, en daar, als gijzelaar voor de trouw zijns vaders, onder nauw toezicht opgevoed. Na 28 jaren in gevangenschap te hebben doorgebracht, kwam hij in 1596 in zijn vaderland terug, in 't gevolg van den Aartshertog ALBERT van Oostenrijk, die door FILIPS II met de Algemeene Landvoogdij over de Nederlanden was bekleed. Op verzoek der Staten-Generaal, beducht voor eene breuk tusschen hem en zijn jonger broeder MAURITS, waar trouwens FILIPS met zijne loslating op gehoopt had, begaf hij zich vooreerst niet naar de noordelijke gewesten, maar vestigde zich voorloopig te Breda, eene baronnie van zijn huis. Bij zijn huwelijk met ELEONORE VAN BOURBON, dochter van Prins HENDRIK VAN CONDÉ, gesloten 24 November 1606, werd hem het werkelijk bezit van Oranje afgestaan. Hij overleed kinderloos te Brussel, 22 Februari 1618, en liet al zijne goederen aan MAURITS na.

220. PORTRET VAN DEN STADHOUDER PRINS MAURITS VAN ORANJE-NASSAU.

H. 119. B. 141. P. Fh. levensgroot.

Ten voeten uit, in drie kwart, naar de rechterzijde gekeerd; de Stadhouder draagt het rijk versierde koperen harnas, hem door de Staten der Vereenigde Nederlanden na den slag bij Nieuwpoort in 't jaar 1600 geschonken. Hij staat blootshoofds, met den veldheersstaf in de rechterhand en de linker op het gevest van zijn degen geslagen. Over den linkerschouder heeft hij eene oranjesjerp; op de borst hangt, aan een blauw lint, een versiersel. De helm met een oranjekleurigen vederbos ligt op eene tafel, bij den metalen handschoen van de ontbloote rechter. Links staat een rijkversierd schild en op den achtergrond hangt eene bruine, damasten gordijn met franje.

M. MIEREVELD.

Gegraveerd (tot aan de knie) door JOANNES MULLER.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Had Prins WILLEM den grond gelegd voor het gebouw van den

onafhankelijken Nederlandschen Staat, MAURITS, de zoon uit zijn tweede huwelijk, met ANNA VAN SAKSEN, heeft dat gebouw verder opgetrokken. Hij werd 13 November 1567 geboren, evenals zijn vader, op het slot te Dillenburg. Toen na den noodlottigen moord van 10 Juli 1584 op den treurigen stand van zaken in ons Vaderland orde moest worden gesteld, werd o. a. door de Algemeene Staten een nieuwen „Raad van State" opgericht, aan 't hoofd van welk lichaam de 17jarige MAURITS werd geplaatst; terwijl hij in het laatst van 1585, kort vóór men LEICESTER, den aanvoerder der hulptroepen, die Koningin ELIZABETH van Engeland ons zond, de Algemeene Landvoogdij opdroeg, door de Staten van Holland en Zeeland tot Stadhouder van hunne gewesten werd aangesteld, tevens met toekenning van den titel „geboren Prins van ORANJE", ofschoon het Prinsdom van dien naam niet hèm, maar zijn ouderen broeder FILIPS WILLEM toekwam, die in Spanje gevangen zat. En weldra bleek nu welk eene gelukkige keuze men gedaan had, want, na de verrassing van Breda (1590) door middel van een turfschip, opende MAURITS de zoo glansrijke krijgsmansloopbaan, die hem in geheel Europa beroemd zou maken en zijne legerplaats de oefenschool doen worden van menig toekomstig veldheer. Schrander overleg, nauwkeurige berekeningen van alle kansen en ongehoorde snelheid van handelen, vooral bij belegeringen betoond, verleenden hem dat verbazend succes, waardoor hij binnen vier jaar tijds het grondgebied van den Staat bijna geheel van vijanden zuiverde. Inmiddels werd MAURITS ook benoemd tot Stadhouder van Utrecht, Overijsel en Gelderland. Nadat in 1600 de gewichtige slag van Nieuwpoort door hem was gewonnen, geschiedde er vooreerst op 't oorlogstooneel geene daad van belang meer, ja eerlang (1609) werd het „Twaalfjarig Bestand" geteekend, gedurende 'twelk die noodlottige worsteling plaats greep, waarin vooral MAURITS en de bekwame Landsadvocaat JOAN VAN OLDENBARNEVELT tegenover elkander stonden en welke niet eindigde dan met de terdoodbrenging des laatsten (13 Mei 1619). Na den afloop van den wapenstilstand in 1621 trad de Stadhouder nog wel weer in 't veld, en vond hij in SPINOLA een geduchten tegenstander; maar veel heeft hij toen niet kunnen uitrichten; hij stierf, ongehuwd, op 23 April 1625.

221. PORTRET VAN DEN STADHOUDER PRINS FREDERIK HENDRIK VAN ORANJE-NASSAU.

H. 109. B. 85. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, naar de rechterzijde gewend, in drie kwart gezien, staande, in een fraai ingelegd harnas, bij eene tafel, den veldheersstaf in de ontblootte rechterhand en met de door

een handschoen gedekte linkerhand den helm van de tafel nemende. Onder den helm ligt eene oranjesjerp.

Gegraveerd door P. Tanjé.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Zie over dezen Prins op Honthorst, pag. 150.

222. PORTRET VAN DEN LANDSADVOCAAT JOHAN VAN OLDENBARNEVELT.

H. 71. B. 48. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie vierde, naar den rechterkant gekeerd. Hij draagt een langen grijzen baard, een met bont omzoomden tabbaard en een geplooiden kraag.

Gegraveerd door W. Delff.

Verkooping 1765. f 25.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Mr. Johan Van Oldenbarnevelt, Ridder, Heer van Den Tempel, Berkel en Rodenrijs, enz., Advocaat van den Lande en Bewaarder van het Grootzegel en de Charters van Holland, stamde uit een oudadelijk geslacht en werd 14 September 1547 te Amersfoort geboren. Zijn vader was Gerard Van Oldenbarnevelt, zijne moeder heette Dekona Van Weede Van Stoutenburg. In zijne jeugd bezocht hij verschillende buitenlandsche hoogescholen, waar hij hoofdzakelijk de rechtsgeleerdheid beoefende; in 1570 werd hij Advocaat voor het Hof van Holland. Door den loop der gebeurtenissen in den 80jarigen oorlog kort hierop genoodzaakt uit te wijken, streed hij in de eerstvolgende jaren als vrijwilliger voor zijn vaderland. In 1576 evenwel kwam hij als Pensionaris van Rotterdam in deze stad zich vestigen. Weldra behoorde hij nu tot de ijverigste aanhangers van Prins Willem I van Oranje, die groot vertrouwen in hem en zijne kunde stelde. Na diens dood bevorderde hij de benoeming van Prins Maurits tot Stadhouder van Holland en Zeeland en werd hij zelf aangesteld tot Advocaat van den Lande van het eerstgenoemde gewest (1585), terwijl hij kort te voren deel had uitgemaakt van 't gezantschap, dat aan Koningin Elizabeth van Engeland de souvereiniteit over deze landen moest aanbieden. Weldra deed hij zich nu kennen als een der voornaamste tegenstanders van Leicester, den tot Algemeenen Landvoogd bevorderden aanvoerder der hulptroepen, door haar gezonden. Aan hem vooral danken wij de vestiging van een geregeld bewind en orde in den toestand der geldmiddelen, bij de onbeschrijfelijke

verwarring waarin zich in die dagen 's lands zaken bevonden. Bovendien bevorderde hij in menig gezantschap krachtig de belangen der jeugdige Republiek aan de hoven van Frankrijk en Engeland. Met één woord, terwijl Maurits haar tegen buitenlandsch geweld beschutte, heeft hij haar inwendig opgebouwd. De Nederlanders vereeren in hem dan ook zoo niet den grootsten, toch één der grootste staatslieden, die hun land heeft opgeleverd. Des te zwarter steekt daarbij dus de behandeling af, die hij, op 't eind zijner jaren gekomen, moest ondervinden. In den binnenlandschen strijd toch, ontstaan tijdens het Twaalfjarig Bestand met Spanje, 't welk vooral door zijne bemoeiingen was gesloten, wekten de maatregelen door hem in Holland genomen, zoozeer den toorn van de meeste andere provinciën en Prins Maurits, dat zijne gevangenneming er het gevolg van was (29 Augustus 1618). Voor eene buitengewone rechtbank van 24 rechters gebracht, werd hij, met verbeurdverklaring zijner goederen ter dood veroordeeld en, niettegenstaande alle pogingen tot zijn behoud aangewend, den 13den Mei 1619, op den leeftijd van 72 jaren, in 't openbaar te 's-Gravenhage onthoofd. Om geen schuld te belijden had noch hij, noch zijne vrouw, noch zijne zonen aan Maurits genade willen vragen. Hij was getrouwd geweest met Maria Van Utrecht en had bij haar vier dochters en vier zoons, van welke laatste Reinier Van Groeneveld en Willem Van Stoutenburg bekend zijn geworden door hun aanslag op Prins Maurits.

223. PORTRET VAN DEN DICHTER EN RAAD-PENSIONARIS JACOB CATS.

H. 66. B. 57. P. Fh. levensgroot.

In drie kwart, naar de rechterzijde gewend borstbeeld, gekleed in een tabbaard van zwart fluweel, met bruin bont omzoomd, en een in breede plooien neêrhangenden kraag. Ter rechterzijde staat:

Ætatis. 56.
A°. 1634
M. Miereveld

Gegraveerd door W. Delff en door J. W. Kaiser.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Geen van de vier voorname dichters, die de eerste helft der XVIIde eeuw in ons vaderland heeft opgeleverd, heeft op het groote publiek zulk een invloed geoefend als Jacob Cats, den 10den November 1577 te Brouwershaven uit deftige ouders geboren. Voor den rechtsgeleerden stand bestemd, bezocht hij in zijn jongelingstijd achtereenvolgens de Hoogescholen van Leiden, Parijs en Orleans, en vestigde hij zich, na den doctorsbul in laatstgenoemde plaats te hebben verworven, voor eene pooze als advocaat in Den Haag, maar weldra te Middelburg. Na daar eenigen tijd werkzaam te zijn geweest, werd hij er tot Pensionaris benoemd; een jaar later ging hij in dezelfde betrekking naar Dordrecht; in 1636 zag hij zich zelfs het Raad-pensionarisschap van Holland opgedragen. Met dit al blijft Cats als Staatsman onbeduidend, getuige b.v. de vrij ongelukkige leiding der Groote Vergadering van 1651. Het jaar daarop trok hij zich in 't ambteloos leven terug op het door hem aangelegde buitengoed „Sorghvliet", tusschen 's-Gravenhage en Scheveningen, en ontsliep er kalm, in den ouderdom van 83 jaren, 12 September 1660. Cats' roem ligt in zijne beoefening der dichtkunst op die bevattelijke en ongedwongen wijze, waardoor hij langen tijd de lieveling zijns volks is geweest, van welks deugden en gebreken hij dan ook de trouwe uitdrukking was. Het leerdicht was de vorm, waarin de gemoedelijke, soms aangenaam keuvelende, maar ook wel vervelend rijmende man, het liefst de rijke schatten uitstortte zijner wetenschap en menschenkennis, die, gaarne opgenomen, „Vader Cats" als den tweeden bijbel des huisgezins deden beschouwen. Thans is men echter begonnen hem, om zijn bijna doorgaand gebrek aan dichterlijke verheffing, den voornamen rang te betwisten, dien hij gedurende twee eeuwen in de Nederlandsche letterkunde heeft ingenomen. Zijn beste werken zijn getiteld: „Sinne- en minnebeelden", „Houwelick", „Trouringh", „Ouderdom en Buytenleven", „Invallende Gedachten", enz. enz.

224. PORTRET VAN FREDERIK V, KEURVORST VAN DE PALTS EN KONING VAN BOHEMEN.

H. 24. B. 16. H. hoofd. 10.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, met een platten kanten kraag om, een zwart met zilver geborduurd kleed aan en de keten der orde van St. George van Engeland om den hals.

Aangekocht in December 1879 op de verkooping Lamberts te Amsterdam. f 55.

Gegraveerd door W. Jz. Delff.

Frederik V, Keurvorst van de Palts, was de zoon en opvolger

van FREDERIK IV. Geboren in 1566, werd hij in 1610 tot den troon geroepen en huwde in 1613 ELISABETH, dochter van Koning JACOBUS I van Engeland. Tegen den raad van zijn oom MAURITS van Oranje-Nassau — zijne moeder JULIANE was nl. eene dochter van Prins WILLEM I uit diens 3de huwelijk met CHARLOTTE VAN BOURBON — en vele anderen liet de zwakke man zich, kort na 't begin van den 30jarigen oorlog, in 1619 overhalen de kroon van Bohemen aan te nemen, die hem, met voorbijgaan van de rechten van den Duitschen Keizer FERDINAND III, door de Protestantsche Stenden van dat land werd aangeboden. Zijne zorgeloosheid deed hem echter de koninklijke waardigheid reeds na een jaar aan zijn medestander verliezen. Naar de Nederlanden gevlucht, waar hij den spotnaam van „Winterkoning" ontving, omdat hij slechts één winter de kroon had gedragen, werden hem zijne erfstaten mede ontrukt en hij zelf in den rijksban gedaan en van zijne keurvorstelijke rechten beroofd. Zonder het verlorene te herwinnen, overleed hij in 1632. In ons land vertoefde hij dikwijls te Reenen.

225. PORTRET VAN DEN PREDIKANT JOHANNES UITENBOGAERT.

H. 31. B. 26. P. Hoofdh. 12.

Borstbeeld, het aangezicht in drie kwart naar de rechterzijde gekeerd, met een breeden, geplooiden kraag om den hals en een kalotje op 't hoofd.

Gegraveerd door W. DELFF. Vroeger als het portret van BERNHARD PREVOSTIUS opgegeven.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Deze vermaarde godgeleerde was de zoon van den schoolmeester AUGUSTIJN UITENBOGAERT en van HELENA HAMEL. Hij werd geboren te Utrecht den 11den Februari 1557. Reeds vroeg met de denkbeelden der Hervorming ingenomen, werd hij naar Genève gezonden om daar zijne opleiding tot predikant te voltooien. Door toedoen van OLDENBARNEVELT en Prins MAURITS beide als predikant naar Den Haag beroepen, tevens van 1599—1614 's Prinsen gewoon veldprediker, heeft LOUISE DE COLIGNY hem de opvoeding van haar zoon FREDERIK HENDRIK toevertrouwd. In de twisten tusschen de Leidsche hoogleeraren ARMINIUS en GOMARUS over de leer der „*praedestinatie*" of voorbeschikking gewikkeld, trad hij, na den dood des eersten in 1609, als een der voornaamste hoofden zijner partij op, welke, als minder streng vasthoudende aan de overgeleverde leerstelling, door de tegenpartij als de niet-rechtzinnige werd aangemerkt. Weldra verkreeg zij den naam van de „*Remonstrantsche*"; immers zij was het, die, als de zwakkere in de kerk, behoefte gevoelde aan de bescher-

ming der overheid en daarom bij de Staten van Holland, waar zij de meeste aanhangers telde, een verzoekschrift indiende (1610), 't welk „*Remonstrantie*" heette. UITENBOGAERT was er de opsteller van. Bij den ongunstigen loop harer zaak vond deze het, vóór de bijeenkomst der „*Nationale Synode*" te Dordrecht op 13 November 1618, en nadat hij reeds als predikant was afgezet, 't meest geraden het land te verlaten: hij begaf zich naar Antwerpen, waar een banvonnis hem later bereikte. Maar na den dood van Prins MAURITS, toen er meer gematigdheid begon te heerschen, kwam hij heimelijk naar 's-Hage terug en vervulde er zijne bediening tot aan zijn dood, 4 September 1644, eene menigte geschriften nalatende.

Toegeschreven aan **M. MIEREVELD.**

226. PORTRET VAN DEN VELDOVERSTE N. SMELTZING.

H. 106. B. 83. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie vierde, naar de rechterzij gewend, geheel geharnast, met eene oranjesjerp over den rechterschouder en de linkerhand op eene tafel geleund, waarover een rood fluweelen kleed ligt en op welke een helm met grooten vederbos staat.

Achterop leest men: Mons[r]. SMELTZING.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

NICOLAAS SMELTZING was een Oostenrijksch edelman in Nederlandschen krijgsdienst, die een werkdadig aandeel nam in de oorlogsverrichtingen van Prins MAURITS en ten deele ook van FREDERIK HENDRIK. Hij bekleedde tevens den rang van luitenant-stadhouder van Gelderland en was voorzitter van den Hoogen Krijgsraad. Overleden in 't leger vóór 's-Hertogenbosch, 1629.

School van **M. MIEREVELD.**

227. PORTRET VAN CORNELIA TEEDINGH VAN BERCKHOUT, ECHTGENOOTE VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL M. H. TROMP.

H. 69. B. 59. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar den rechterkant gekeerd, in een zwart satijnen kleed, met een breeden kraag om en een dubbel snoer paarlen om den hals; het hoofd is met een

met paarlen gestikt mutsje bedekt. In den grond staat: „Aetatis 38, Anno 1648," en achter op het paneel: Cornelia Teedingh Berchout getrout hebbende Maerten Harpers Tromp, admiraal-generaal van Hollant ende Westvrieslant.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Zij was de derde vrouw van genoemden zeeheld en eene dochter van Mr. Adriaen Teedingh, alias Berckhout, Raadsheer van het Hof van Holland, en van Geertruida Hendricksdochter Hooft. Geboren in 1610, overleed ze 12 October 1680.

FRANS VAN MIERIS, de Oude.

1635—1681.

Deze kunstenaar was de zoon van Jan Bastiaensz. Van Mieris, goudsmid en diamantslijper, en werd 12 April 1635 te Leiden geboren. Eerst was hij leerling bij den glasschilder Abraham Torenvliet en later van G. Dou en Adr. Van den Tempel. Hij schilderde gezelschapstukken en burgerlijke voorstellingen, somtijds ook historie en portretten, en maakte zooveel opgang met zijn werk, dat een Oostenrijksch Aartshertog hem — hoewel tevergeefs — uitnoodigde zich te Weenen te komen vestigen, terwijl de Groothertog van Toscane, Ferdinand II, hem dikwijls in zijn atelier bezocht. Uit zijn huwelijk met Curina Van der Kok had hij vijf kinderen, waaronder als zoons Jan en Willem, de eerste schilder van portretten en binnenhuizen, de ander een vermaard kunstenaar, die in den trant zijns vaders werkte en zelf de vader was van den beroemden geschiedschrijver, oudheid- en penningkundige, óók schilder, Frans Van Mieris den Jongen. Hij overleed te Leiden 12 Maart 1681. Karel De Moor en Arie De Voys schijnen zijne leerlingen geweest te zijn. Eéne geëtste prent is van hem bekend.

228. DE BRIEFWISSELING.

H. 24. B. 19. P. Hoofdh. 4.

Eene dame in olijfkleurig satijnen gewaad zit aan eene met een paars kleed bedekte tafel te schrijven, terwijl een bediende in 't donkerblauw op haar te wachten schijnt. Op de

tafel ligt eene luit en op den voorgrond een gevlekt, bruin hondje, op eene met groen fluweel bekleede tabouret.

F van Mieris fecit Anno 1680

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Verkooping CAUWERVEN, 1765. f 2100.
" G. BRAAMKAMP, 1771. f 3610.
" G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 2025.

229. DE LUITSPEELSTERS.

H. 21. B. 17. P. Hoofdh. 12.

In een binnenvertrek zit een bevallig jong meisje in rijke kleeding van rood satijn, bij het licht eener kaars, op de luit te spelen; een muziekblad ligt vóór haar op de tafel. Op den achtergrond is eene tweede tafel, waaraan twee heeren en eene dame kaartspelen.

Verkooping VAN ZWIETEN, 1731. f 425.
" graaf DE FRAULA, Brussel, 1738. f 425.
" mevr. de wed. LORMIER, 's-Hage, 1763. f 635.
Kabinet VAN HETEREN, 1809.

230. DE VERGANKELIJKHEID.

H. 36. B. 28. P. Hoofdh. 4.

In eene nis staat eene dame in wit satijn met blauwe sjerp gekleed, met de rechterhand op een bij haar liggend doodshoofd wijzende, terwijl zij met de linker eene slip ophoudt van haar kleed, waarin eenige rozen liggen. Achter haar bevindt zich een jongen, die bellen blaast. Bij het doodshoofd ligt een muziekboek en staat een bloempot met een papaver er in.

Afkomstig uit het kabinet van mevr. HOOFDMAN te Haarlem.
Gekocht van C. F. ROOS, 1857. f 300.
Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

WILLEM VAN MIERIS.

1662—1747.

De tweede zoon van Frans Van Mieris, hierboven genoemd, was een leerling zijns vaders, wiens schilderwijze hij in alles volgde. Hoewel hij zich niet tot op diens hoogte kon verheffen, ontbrak 't hem niet aan voorspoed en roem. Hij boetseerde tevens met veel smaak en heeft eenige prenten geëtst. In 1684 met Agneta Schapman gehuwd, verwekte hij bij haar drie kinderen, waaronder één zoon Frans, beneden vermeld. Hij stierf, twee jaren na zijne vrouw, in zijne geboortestad Leiden, 27 Januari 1747, nadat hij op 't laatst zijns levens blind was geworden.

231. DE HOENDERVERKOOPER.

H. 38. B. 32. P. H. meisjeshoofd 4.

Door eene nis, waaronder in een steenen bas-relief de jeugd van den god Bacchus is afgebeeld, ziet men een meisje, met een gestreept jak aan, bij een koopman dood wild koopende. Vóór den man liggen houtsnippen, eenden en ander gevogelte; op zij hangt een haas, waarnaar hij wijst. Op den achtergond zijn eenige planken met doode vogels bezet en op den voorgrond staat eene ben met twee kippen er in.

W. van Mieris Fe Anno 1733

Kabinet Van Heteren, 1809.

FRANS VAN MIERIS, de Jonge.

1689—1763.

De zoon van bovengenoemden Willem V. Mieris, werd te Leiden geboren en schilderde, evenals zijn vader en grootvader, gezelschapsstukken, winkels en dergelijke voorstellingen. Vooral is zijn naam echter als penning- en oudheidkundige en geschiedschrijver beroemd. Hij overleed te Leiden 22 October 1763. Zijne voornaamste werken zijn: Ver-

handeling over de Bisschoppelijke munten en zegels, over de verschillende muntstoffen en den oorsprong van het geld. De historie der Nederl. vorsten. Het groot charterboek der Graven van Holland. De beschrijving van Leiden, e. a. m.

232. DE KLUIZENAAR.

H. 15. B. 13. P. H. hoofd 3.

In eene grot zit in biddende houding een kluizenaar in eene dichtgeknoopte bruine pij. Vóór hem liggen een gesloten boek, eenige met Hebreeuwsche letters beschreven papieren, waarop een doodshoofd ligt; en daarachter is een crucifix.

F V, Mieris F 1721

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 165.

ABRAHAM MIGNON.

1639—1679.

Werd te Frankfort geboren. De bloemschilder JACOB MUREL nam hem als kind tot zich, onderwees hem in de beginselen zijner kunst en nam hem omstreeks 1660 mede naar Holland. Hier ontving hij verder les van J. D. DE HEEM. In 1669 werd hij in 't St-Lucasgilde te Utrecht ingeschreven, in welke stad hij meest schijnt gewoond te hebben. Hij stierf op 40jarigen leeftijd, twee dochters nalatende. Aan zijne bloemstukken wist hij, door geestige schikking en samenstelling, dikwijls leven en beweging bij te zetten.

233. STILLEVEN EN VRUCHTEN.

H. 77. B. 66. D. natuurlijke grootte.

Op eene tafel, waarover een kleed gedeeltelijk gespreid is, staat een zilveren bord met een halfgeschilden citroen, een stuk van een granaatappel, een takje convolvulus en eene roos; daarbij witte druiven en perziken, een mandje met blauwe druiven, e. a. vruchten. Op een kistje ligt eene gekookte kreeft

en hierbij staat een roemer met Rijnschen wijn, een fluitglas en een gouden beker; er achter hangt een blauw gordijn. Aan de zij van een venster hangt eene kooi, waarin een putter water ophaalt.

A. Mignon fe.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Verkooping 1797. f 300.
" G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 790.

234. DE OMGEWORPEN RUIKER.

H. 87. B. 71. D. natuurlijke grootte.

Bij eene vaas met een fraaien bloemruiker, bestaande uit tulpen, rozen, iriassen, anemonen, papavers e. a. bloemen, staat eene muizenval, met een muisje er in. Eene kat werpt de val om, het muisje ontsnapt, de vaas met bloemen kantelt, zoodat het water er uit stroomt en de kat, in haar schrik, hevig blaast.

A. Mignon: fe.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.
Verkooping mevr. A. DE LA COURT BACKER, 1766. f 1500.
" Amsterdam, 1806. f 215.
Kabinet VAN HETEREN, 1809.

235. BLOEMEN.

H. 73½. B. 59. D. natuurlijke grootte.

Een groote bloemruiker van rozen, papavers, anemonen en iriassen staat in eene vaas op eene plint, waarop tevens een gouden horloge ligt in rijk bewerkte kast en met een

blauw lint, aan 'twelk een sleuteltje. Bovendien liggen een paar frambozen op de plint, en kruipt eene slak en loopt eene bij er overheen. Bovenaan vliegt een zoogenaamde rombout.

A. Mignon. fe.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

236. VRUCHTEN.

H. 74. B. $60^1/_2$. D. natuurlijke grootte.

Op eene met een groen fluweelen kleed overdekte tafel van steen staat, op een zilveren bord, eene blauwe porceleinen schaal met witte druiven, vijgen, abrikozen, maïs en een sinaasappel. Achter een halfgeschilden citroen staat een Rijnwijnglas, waarin het beeld van den schilder zich afspiegelt. Verder ziet men een gouden beker, waarvan het voetstuk een arendsklauw voorstelt, trossen blauwe druiven, pruimen en een fluitglas. Hier en daar zijn insecten aangebracht; aan een open raam aan de linkerhand merkt men een meikever op. Dit en het vorig stuk zijn elkanders tegenhangers.

A. Mignon. fe

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Kabinet Van Gelder, 's-Hertogenbosch.
Verkooping Smit en Noordwijk, 1827. Samen voor f 862.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

NICOLAES CORNELISZ. MOEYART.

XVIde eeuw, einde—na 1653.

Waarschijnlijk uit een deftig geslacht van Amsterdam gesproten — in 1652 was een zekere Claes Moeyart, Claesz. Raad dezer stad — schilderde deze kunstenaar historische en allegorische onderwerpen en portretten. Zoo vervaardigde hij bijv. de zinnebeeldige versieringen der stad bij den plechtigen intocht der Fransche Koningin-moeder Maria De Medicis in Sept. 1638, maar ook andere werken werden hem door het bestuur van Amsterdam opgedragen. In 1618 was hij lid der bekende rederijkerskamer „In liefde bloeiende"; in 1653 leefde hij nog. C. P. Berchem, J. Van der Does, Salomon De Koning en J. B. Weenix worden als zijne leerlingen genoemd. Hij heeft eenige prenten in losse manier geëtst.

237. DE KEUZE EENER VRIJSTER.

H. 109. B. 124. D. Fh. levensgroot.

Een oud man, met eene bonte muts op en in een dito overkleed, zit ter rechterzijde aan eene tafel, waarop veel goud- en zilvergeld ligt. Hij biedt een grooten zak met klinkende munt aan een boerenmeisje, dat zich echter van hem afwendt. In het rood en zwart gekleed en een wit voorschoot aan, keert zij zich daarentegen naar een jongen boer, die, met eene karpoetsmuts op 't hoofd en een mes op zijde, haar omvat en den grijsaard schijnt te bespotten. Achter den laatste staat een jonkman, die in de linkerhand een gevuld wijnglas opheft.

CM et f.

(De letters *et* zijn echter door eene vreemde hand ingevoegd).

Verkooping V. Rheden Van Oudshoorn te Amsterdam, 1874. f 3000.

Geschenk van den heer A. S. J. Koch te Amsterdam, 1874.

WOUTERUS MOL.

1786—1858.

Werd den 21sten Maart 1786 te Haarlem geboren en ontving zijn eerste onderricht in de kunst van H. Van Brussel. In 1808 werd hij

door Koning Lodewijk met anderen naar Parijs gezonden en genoot daar de lessen van den beroemden historieschilder David. Na de herstelling onzer onafhankelijkheid — terwijl hij inmiddels zelf in zijn onderhoud had weten te voorzien, sinds Lodewijk zijne kroon had verloren — kwam hij in Haarlem terug en zond van daar herhaaldelijk historische stukken en portretten op tentoonstellingen in. In het laatst zijns levens mistroostig geworden, ontzonk hem de moed tot werken, werd hij (1843) in 't R. C. weeshuis zijner woonplaats opgenomen en aldaar tot zijn dood toe verpleegd.

238. KOPIE NAAR DE „MADONNA DELLA SEDIA" VAN RAPHAËL.

Rond, diameter. 72½. Fh. levensgroot.

De Heilige Maagd, zit met het kind Jezus op haar schoot en in de armen gesloten, op een stoel; Johannes De Dooper staat bij haar.

Te Parijs geschilderd en als proefstuk ingezonden.

LOUIS DE MONI.

1698—1771.

Geboren te Breda; ontving eerst kunstonderwijs van Ferd. Van Kessel en K. E. Biset, die beide eene poos lang zijne stadgenooten zijn geweest, en begaf zich vervolgens in de school van den portretschilder Ph. Van Dijk, te 's-Hage, dien hij o. a. op eene reis naar Kassel vergezelde. Teruggekeerd kopiëerde hij veel naar G. Dou, om zich de manier van dezen meester eigen te maken. Hij schilderde kabinetstukjes en portretten. Leiden was zijne woonplaats; hij is aldaar ook gestorven.

239. DE BLOEMENKWEEKSTER.

H. 36. B. 27. H. hoofd 5.

Door eene met wingerdranken begroeide nis ziet men eene bejaarde vrouw een pot met bloemen begieten. Op de plint der nis zijn eenige blauwe druiven en perziken even zichtbaar; bovenin hangt een vogelkooitje.

Kabinet Van Heteren, 1809.

PAULUS MOREELSE.

1571—1638.

De kuiper Jan Moreelse was de vader van dezen meester, die te Utrecht geboren is, en leerling is geweest van M. Jz. Miereveld. Hij schilderde meestal portretten, soms ook mythologische voorstellingen; zijne kunst werd hoog geschat en hij zelf zeer geëerd. Immers: de regeering der stad Utrecht kocht in 1627 twee schilderijen van hem om die aan Prinses Frederik Hendrik (Am. van Solms) aan te bieden en ook voor Amsterdam moest hij verscheiden groote werken uitvoeren; en in zijne geboortestad werd hij verkozen tot Raad, Kameraar en Thesaurier. Hij was gehuwd met Antonia van Wijntershoven en had twee zoons en drie dochters bij haar. De oudste, Hendrik, werd rechtsgeleerde en bracht het tot hoogleeraar en burgemeester. Behalve door zijne verdiensten als schilder, staat Moreelse ook als bouwkundige gunstig aangeschreven: de in 1846 afgebroken Katharijnepoort te Utrecht is naar zijne plannen opgericht. Bovendien worden twee prenten aan hem toegeschreven.

240. PORTRET VAN MARIA VAN UTRECHT, ECHTGENOOTE VAN Mr. JOHAN VAN OLDENBARNEVELT.

H. 109. B. 80. P. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar den linkerkant gekeerd. Gezeten in een armstoel en gekleed in 't zwart, met bruin bont afgezet. Een geplooide kraag ligt om den hals; het hoofd is gedekt met een wit mutsje.

Æta. 63. An° 1615

Mo. Se

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Zij was de dochter van Jan Jacobsz. van Utrecht, Dijkgraaf van Delfland, en Maria Storm van Wena. Vooral bekend is ze geworden door de fierheid, waarmede ze weigerde voor haar veroordeelden gemaal aan Prins Maurits vergiffenis te vragen, daar hij in haar oog geheel onschuldig was, terwijl ze later niet aarzelde, na de mislukking

van de samenzwering tegen het leven van denzelfden vorst (1623), dezen voor haar oudsten zoon, Reinieb Van Groeneveld, om genade te smeeken, nu het hier een schuldige gold, al was 't dan ook dat zijn gansche misdrijf slechts hierin bestond, dat hij zijn krediet had verleend aan het eedgespan tot het opnemen der benoodigde gelden. Haar jonger zoon Willem Van Stoutenberg, het hoofd van den aanslag, had weten te ontkomen. Groeneveld zelf werd met 14 anderen onthoofd.

241. DE SCHOONE HERDERIN.

H. 79. B. 63. D. Fh. levensgroot.

Een schoon jong meisje, den boezem bloot, met een gelen mantel omhangen en een herderstaf in de linkerhand, ligt haar dunnen, lossen sluier met de andere hand op. Het blonde haar hangt in krullen langs den hals neer en is met rozen en lange bladeren versierd.

1630

Geëtst door J. A. Boland.
Gelithographeerd door J. A. Daiwaille.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Ocke, Leiden, 1817. f 2150.

242. HET PRINSESJE.

H. 88. B. 62. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. Afbeelding van een meisje op zes- of zevenjarigen leeftijd. Eene roos is in de blonde haren gestoken, die door een met paarlen versierd kroontje bevestigd zijn. Zij is gekleed in zwarte zijde met bloemen van fluweel en goud. In de ooren en om hals en polsen draagt zij mede paarlen. De kraag bedekt gedeeltelijk eene zware gouden keten, welke door een strik, waarin eene camee, is vastgehecht. Met de rechterhand streelt zij een wit,

bruin gevlekt Engelsch hondje. Achter haar hangt eene lichtroode draperie.

Geëtst door J. A. Boland.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Gekocht in 1865 uit de verzameling Hilleveld voor f 900.

243. EEN DAMESPORTRET.

H. 120. B. 104. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in staande houding naar de linkerzijde gekeerd, met de rechterhand op eene tafel geleund, waarover een rood kleed gespreid is, en in de linker een waaier houdend. Gekleed in zwarte, gebrocheerde zij, met kant en lint versierd. Om hals en armen een dik geplooide kraag en manchetten; in het blonde haar paarlsnoeren. De bijgeschilderde achtergrond is effenrood.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

244. PORTRET VAN FREDERIK V VAN DE PALTS, KONING VAN BOHEMEN.

H. 4½. B. 3½. Ivoor. H. hoofd. 2½.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gewend. Lang zwart haar en kleine knevels. Een versierd harnas om de leden, een fijngeplooide kanten kraag om den hals.

Achterop staat: Frederik Koning van Bohemen overleden A° 1632 Geschilderd door P. Moreelse heeft 12 jaar te Rhenen gewoond."

Zie pag. 208.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

FREDERIK DE MOUCHERON.

1633—1686.

Stamt van een oudadellijk Fransch geslacht af. Hij was de achter-achterkleinzoon van Jean De Moucheron, heer van Boulay, Corbu en Limière, gelegen in Isle-de-France. Zijn overgrootvader Pierre De M., in Normandië geboren, vestigde zich eerst te Middelburg, later te Antwerpen. In Zeeland's hoofdstad huwde deze (1534) met Isabeau De

Gerbier. Van de 18 kinderen, welke hij verkreeg, noemen we alleen zijn zoon Pierre, die tot het gezantschap behoorde, 'twelk de Nederlanders in 1585 naar Engeland zonden, en de vader was van dien wakkeren Balthazar De Moucheron, het hoofd van een Middelburgsch voornaam handelshuis, die het eerst het plan beraamde om door het Noorden een weg naar Indië te zoeken en veel tot de onderneming van 1594 bijdroeg. De zoon van dezen in 1587 te Arnemuiden geboren, trad in 1619 (3 April) te Amsterdam in den echt met Cornelia Van Broekhove, uit welk huwelijk 6 kinderen sproten, onder welke Frederik De M., die in 1633 te Emden het eerste levenslicht ontving. Leerling van Jan Asselin, schilderde deze landschappen, welke somtijds door Adr. V. d. Velde of J. Lingelbach werden gestoffeerd. Hij reisde verscheidene jaren door Frankrijk en vestigde zich te Amsterdam, waar hij in 1659 Maria Joudreville tot vrouw nam. Deze schonk hem elf kinderen, o. a. een zoon Izaäk, die zich als bekwaam landschapschilder heeft onderscheiden en tevens menige prent naar eigen of anderer composities heeft geëtst. Frederik werd uit zijne woning in de Kerkstraat bij de Utrechtsche straat den 5den Januari 1686 op het Leidsche kerkhof begraven.

245. EEN LANDSCHAP.

H. 42. B. 51. D. Fh. 6.

Op rotsen, van welke een bergstroom nederstort en wier voet door eene rivier bespoeld wordt, ligt een in Italiaanschen stijl gebouwd dorp. In de verte opent zich een ruim, bergachtig verschiet; op den voorgrond bevindt zich een jager, in een blauw costuum, en bij het water een herder met drie koeien en eene geit.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

FRED. DE MOUCHERON en ADR. VAN DE VELDE.

246. EEN ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 39. B. 32. P. Fh. 5.

Op den voorgrond, ter linkerzijde, is eene trap, die naar een door de natuur gevormd terras voert, op hetwelk een gebouwtje, boomen en ander houtgewas staan: ter rechterzijde ziet men door opgaande boomen een bergachtig verschiet. Bij de trap bevinden zich een paar rustende jagers met honden;

nog eenige andere, te paard, ziet men rechts. De beelden zijn door Adr. V. d. Velde geschilderd.

Moucheron f.

Verkooping Joan Van der Marck, 1773.
" mevr. Boreel, Amsterdam, 1814. f 725.

EMANUËL MURANT.

1622—1700.

Een meester, die in zijne dorps- en landgezichten de kleur en penseelsbehandeling van Ph. Wouwerman navolgde, wiens leerling hij was. Hij werd 22 December 1622 te Amsterdam geboren, reisde langen tijd door Erankrijk, vestigde zich eindelijk te Leeuwarden en is dáár ook gestorven.

247. HET OUDE BOERENHUIS.

H. 32. B. 39. D. Fh. 4.

In een heuvelachtig landschap staat een oud, vervallen boerenhuis, uit 'twelk een boer bezig is eenige hoenders te voeren; iets verder zit eene spinnende vrouw, bij welke twee varkens. Ter rechterhand, op den tweeden grond, verheft zich een huis in goeden toestand, waarbij een man in een rood buis.

Gekocht 15 Juni 1819. f 212.

MICHIEL VAN MUSSCHER.

1645—1705.

Werd 27 Januari 1645 te Rotterdam geboren; kwam in 1660 bij Marten Zaagmolen in de leer en vervolgens bij Abr. Van den Tempel, terwijl hij ook eenige lessen kreeg van G. Metsu en Adr. Van Ostade; woonde in 1681 te Amsterdam, en verkreeg aldaar 15 Maart 1688 het

burgerrecht. Meestal schilderde hij portretten; soms ook allegorieën. Hij stierf in laatstgenoemde plaats op 20 Augustus 1705.

248. PORTRET VAN DEN RAAD-PENSIONARIS VAN HOLLAND GASPAR FAGEL.

H. 64. B. 54. D. Hhoofd 12½.

Borstbeeld, slechts weinig naar de rechterzijde gewend, zoodat de figuur zoo goed als geheel van voren wordt gezien. Hij is in het zwart gekleed, heeft een kalotje op het hoofd en houdt de rechterhand op de borst. De linker rust op eenige papieren, die met een boek en twee zilveren doosjes op eene steenen tafel liggen. Op elk der beide laatste is een klimmende leeuw met het randschrift „*Hollandia*" op het een, en „*Hollandiae Sigillum G. B.*" en nog eenige onleesbare teekens op het ander. Achter een rood gordijn ziet men in eene prachtig versierde raadzaal.

Gekocht in 1863 te 's-Gravenhage voor f 50.

Gaspar Fagel, zoon van het lid, en later voorzitter van den Hoogen Raad van Holland en Zeeland, François Fagel, en van Beatrix Van Biemont, werd in 1629 te 's-Gravenhage geboren en was één der uitstekendste staatslieden van ons land. In 1653 aan de hoogeschool te Utrecht in de rechten gepromoveerd, zette hij zich eerst als advocaat neer, vervulde van 1663—'70 het ambt van pensionaris van Haarlem en werd in 't laatste jaar griffier der Staten-Generaal. In 1672 verving hij De Witt als Raadpensionaris en verkreeg hij verder de waardigheid van Grootzegelbewaarder en Stadhouder van de leenen van Holland en van Hoogheemraad van Rijnland. Aanvankelijk een voorstander van het „*Eeuwig Edict*" begunstigde hij later de verheffing van Willem III tot Stadhouder en stond dezen, na zijne benoeming, als raadsman en vriend, trouw ter zijde. Door zijne vastberadenheid en zijn beleid droeg hij veel bij tot de gunstige wending, dien de oorlog van 1672 ten slotte voor ons vaderland nam. Ook bevorderde hij zeer de pogingen, die Willem den troon van Engeland bezorgden, maar nog in 't zelfde jaar, waarin hij deze bekroond zag, overleed hij, 15 December 1688. Toen de Prins de tijding van zijn dood kreeg, moet hij hebben uitgeroepen: „Nu heeft de Staat zijn trouwsten dienaar en ik mijn besten vriend verloren."

J. A. MIJTENS.

Werkte in 't midden der XVIIde eeuw.

De menigte portretschilders, die den naam Mijtens gedragen hebben, gaf aanleiding tot velerlei verwarring. Waarschijnlijk was de voornaam van den schilder Arnold — volgens den heer T. Van Westrheene, Wz.: Abraham —, was hij de zoon van Daniël Mijtens en een neef van den te Brussel geboren Arnold Mijtens Den Ouden. De punt boven aan het eerste been der *A* in zijne handteekening maakt daarvan eene *I*, welke moeielijk uit te leggen is. Mogelijk is de strekking er van om dáárdoor zijn naam van dien des Ouden te onderscheiden en „Jonge Arnold" aan te duiden. Volgens Van Gool zou hij van 1612—1660 te 's-Hage gewoond hebben, maar hij komt niet voor op de lijst der broederschap Pictura. Ofschoon zijne handteekeningen duidelijk zijn, heeft men vroeger de hier volgende portretten aan Johan Mijtens toegeschreven. Deze was mede een zoon van Daniël M. en wordt wèl in de lijst der bovengenoemde confrerie aangetroffen. Izaäk Mijtens, wederom een andere zoon van Daniël naar men vermeent, was in 1622 te 's-Hage in 't St.-Lucasgild ingeschreven. Volgens eene mededeeling van dr. P. Scheltema staat in het puiboek van Amsterdam op 5 Februari 1632 aangeteekend als ondertrouwd: Izaäk Mijtens, schilder van 's-Gravenhage, oud 30 jaar.

249. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL CORNELIS TROMP.

H. 132. B. 101. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar rechts gekeerd. Staande, in Romeinsche kleederdracht, een stok met ivoren knop in de hand. Door eene opening in eene rots is op den achtergrond een hevig zeegevecht zichtbaar.

A: 1668.

Mijtens F:

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

15

Deze groote zeeheld, zoon van den vermaarden MAARTEN HARPERTSZOON TROMP en DINA DE HAAS, werd te Rotterdam geboren, den 9den September 1629. Reeds vroeg in Nederlandschen zeedienst gegaan, onderscheidde hij zich het eerst in 1653 in den zegevierenden slag tegen de Engelschen bij Livorno, werd kort daarna, bij besluit van 11 November deszelfden jaars, van kapitein tot Schout-bij-nacht bevorderd en 29 Januari 1665 tot Vice-Admiraal. Als zoodenig woonde hij den ongelukkigen zeestrijd van Lowesthoff op 13 Juni d. a. v. bij. Over de nieuwe vloot, die daarop in dit jaar tegen de Engelschen werd uitgerust, werd hij als Luitenant-Admiraal voorloopig met het opperbevel belast, maar moest dit aan DE RUITER afstaan, toen deze weldra van zijne expeditie naar de Kust en West-Indië terugkeerde. Hoewel gekrenkt over deze achteruitzetting, bleef hij toch bij 's lands scheepsmacht, die echter toen niet veel van belang uitrichtte. Meer gelegenheid tot uitblinken had hij dan ook in den vierdaagschen zeeslag van 1666, waarin hij zich door zijne buitengewone dapperheid met roem overlaadde. Jammer slechts dat zijne voortvarendheid hem op 4 Augustus van 't zelfde jaar in den strijd bij Duinkerken verleidde, den vijand zóóver te vervolgen, dat dááraan DE RUITER het toeschreef, dat hij niet tegen dezen bestand bleek. Een hevige twist tusschen de beide vlootvoogden was er het gevolg van. TROMP werd uit zijn ambt ontzet, maar toch weder in 1672 hersteld en door toedoen van Prins WILLEM III met DE RUITER verzoend. Vereenigd bewees het tweetal toen verder in den oorlog de gewichtigste diensten aan het Vaderland. Te midden van dien krijg was het in 1676, dat onze bondgenoot, de Koning van Denemarken, aan TROMP de waardigheid verleende van Generaal-Admiraal en Rijksraad van het Koningrijk en hem tevens tot Ridder van den Olifant verhief; onderscheidingen, welke hij beantwoordde met de luisterrijke zege op de Zweden bij Oland, om welke verdienstelijke daad hij wederom het Graafschap Selsburg verkreeg. Prins WILLEM bij dit eerbetoon niet willende achterstaan, deed hierop in het volgende jaar, nadat DE RUITER in 1676 in de Middellandsche zee was gesneuveld, diens titel van Luitenant-Admiraal-Generaal van Holland en Westfriesland op TROMP overgaan, na wiens dood nooit iemand hem weer heeft gedragen. Voor belangrijke daden werden na dezen tijd zijne diensten niet meer gevorderd: hij stierf 29 Mei 1691 te Amsterdam; zijn lijk werd 6 Juni daarop in het praalgraf zijns vaders te Delft bijgezet. Zijn huwelijk met MARGARETA VAN RAAPHORST was kinderloos; zij schijnt grooten invloed op haar man geoefend te hebben.

250. PORTRET VAN MARGARETA VAN RAAPHORST, ECHTGENOOTE VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL CORNELIS TROMP.

H. 133. B. 101. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorige, staande, in drie kwart, naar

de linkerzijde gewend. Gekleed in een karmozijnrood, satijnen gewaad met breede open mouwen, waaruit batisten manchetten te voorschijn treden. De boezem is met een sluier bedekt; de haren zijn met paarlen en veeren versierd. Een zwarte knecht doet haar een armband van paarlen om. Het verschiet is een boomrijk landschap.

A.° 1668
Mijtens F:

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

MATTHIJS NAIVEU.

1647—1721?

Werd te Leiden geboren, leerde eerst bij A. TORENVLIET en vervolgens bij G. DOU, wiens manier hij in zijne gezelschapsstukken, binnenhuizen en derg. onderwerpen navolgde. Hij heeft zich metterwoon te Amsterdam gevestigd, waar hij eene aanstelling verkreeg als keurmeester van de hop en omstreeks 1721 overleed.

251. DE HEILIGE HIËRONYMUS.

H. 37. B. 29. P. Hhoofd 6.

Gekleed in eene grijze, wollen pij, met bruin gevoerd, knielt de vrome man, in overpeinzingen, bij een met een Smyrnaasch kleed bedekt altaar, waarop een kruisbeeld vóór eene schilderij, twee kandelaars en een toegeslagen boek geplaatst zijn. Ter rechterzijde wordt eene donkerroode gordijn

door koorden opgehouden; aan den linkerkant is de hemel geopend. Achter den Heilige staat een leeuw en beneden hem:

S. Geronimus.

M:Naiveu, Fecit A° 1676

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

AART (AREND) VAN DER NEER.

1619—1683.

Schilderde Hollandsche land- en watergezichten, waarin hij dikwijls maneschijn te pas bracht. Het is niet bekend bij wien hij zich op de kunst heeft toegelegd; maar zelf was hij de leermeester zijner zoons. Hij is waarschijnlijk te Gorkum geboren, alwaar hij in zijne jeugd onderschout of stadhouder van den drossaart der landen van Gorinchem en Arkel was. Later vestigde hij zich te Amsterdam en is in deze stad gestorven.

Een zekere Arnoud Van der Neer, schilder, werd 6 Augustus 1685 poorter te Gouda en huwde er den 16den Maart 1692 met Maria Kastelein. Vermoedelijk is deze één zijner zoons geweest.

252. LANDSCHAP BIJ WINTER.

H. 50. B. 64. P. Fh. 8.

Gezicht op eene bevrozen rivier bij de wallen eener stad. Op den voorgrond zijn drie paren op verschillende wijzen met kolven bezig, waarnaar eenige jongens staan te kijken. Op den tweeden en derden grond bewegen zich wandelaars, schaatsenrijders en een jongen met eene prikslede. Sneeuw bedekt het gansche tafereel; de lucht is donkerbewolkt.

AVDN

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mevrouw Boreel, Amsterdam, 1814. f 175.

EGLON HENDRIK VAN DER NEER.

1643—1703.

Wordt voor den zoon van Aart Van der Neer gehouden en zou te Amsterdam geboren zijn. Na zich bij zijn vader in de kunst geoefend te hebben, leerde hij bij Jacob Van Loo, vertrok op nog jeugdigen leeftijd naar Frankrijk en werd reeds op zijn 20ste jaar als schilder verbonden bij den Graaf Van Dona, gouverneur van het Prinsdom Oranje. Na een drie- of vierjarig verblijf in den vreemde, kwam hij te Rotterdam, waar hij met Maria Wagensveld in den echt trad. Van de 16 kinderen, welke in dit huwelijk verwekt werden, werd de oudste den 20sten Januari 1664 gedoopt en zijn in 't geheel 8 in het doopboek der Remonstrantsche gemeente der genoemde stad opgeteekend. Na den dood zijner vrouw ging V. d. Neer naar Brussel wonen en legde er zich tevens toe op het schilderen van fraaie planten: totdusver had hij meestal portretten en kabinet- of gezelschapsstukjes geleverd. In zijne nieuwe woonplaats hertrouwde hij met eene bekwame miniatuurschilderes, de dochter van den schilder Du Chattel. Uit dit huwelijk sproten 9 kinderen. En toen ook deze tweede vrouw gestorven was, begaf hij zich na vijf jaren, in 1697, wederom in den echt met Ariana Spilberg, óók eene schilderes, dochter van Johannes Spilberg, hofschilder van den Keurvorst Johan Willem van de Palts, die toen te Dusseldorp resideerde, daar zijne hoofdstad met haar prachtig slot in puin lag. De prachtlievende vorst benoemde V. d. Neer tot Raad en stelde hem tevens tot zijn kabinetschilder aan. Hij overleed in 1703 ter zelfder plaatse, terwijl zijne weduwe er haar kunst bleef uitoefenen. Houbraken vermeldt, dat hij tot zijn 70ste jaar met ijver zich aan het schilderen bleef wijden; daar hij nu volgens de gegeven jaartallen slechts 60 jaar oud zou zijn geworden, moet er dus in één van beide eene fout schuilen. Adriaan Van der Werff was zijn leerling.

253. DE JONGE TOBIAS.

H. 16. B. 24. P. Fh. 7.

In een bergachtig landschap, met geboomte bij eene rivier, ziet men den Engel, in een donkerblauw, op de borst geopend kleed, aan den jongen Tobias een zich boven het

water vertoonenden visch aanwijzen. Op den tweeden grond is eene kudde schapen.

E.H. vander Neer fe
1690

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

TOBIAS, de Oude, was een vroom Israëliet, die, een tijd lang in gunst bij den Assyrischen Koning SALMANASSER en diens tweeden opvolger, daarvan gebruik maakte om het lot zijner in ballingschap te Ninive levende landgenooten te verzachten. Op 56jarigen leeftijd blind geworden zou hij op de volgende merkwaardige wijs na vier jaar zijn gezicht terug bekomen hebben. Zijn zoon n. l. moest in 't belang van 's vaders zaken eene reis ondernemen; op deze sloot de Aartsengel RAPHAËL zich bij hem aan, aan wiens raad gevolg gevende de jonge TOBIAS een grooten visch uit het water haalde. Met de gal van dit dier wreef hij, thuis gekomen, de oogen zijns vaders in, en gaf hem daarmede 't gebruik van zijn gezicht terug.

CASPAR NETSCHER.

1639—1684.

De ouders van dezen kunstenaar waren de beeldhouwer JOHANNES NETSCHER en ELISABETH VETTER. Te Heidelberg ontving hij 't levenslicht. Na den dood zijns vaders, ± 2 jaar daarna, zag de moeder zich genoodzaakt, ten einde aan den overlast van soldaten te ontkomen, de stad te ontvluchten en de wijk te nemen in een naburig kasteel. Maar ook hier volgen haar de oorlogsrampen: het slot wordt belegerd, de honger treedt er binnen, zij verliest twee harer kinderen, doch weet met de beide overigen zich heimelijk weg te maken. Afgemat en uitgeput komt zij eindelijk te Arnhem en vindt daar liefderijke verpleging. Weldra nam nu Dr. TULLEKENS de zorgen voor de opvoeding van den jongen CASPAR op zich, en toen deze meer aanleg voor de kunst toonde dan voor studie, deed hij hem eerst bij den schilder KOSTER, later bij G. TERBURG te Deventer in de leer. Na het eind zijner leerjaren Italië willende bezoeken, trouwde hij, onderweg, met de dochter van den mechanicus GODIJN, te Bordeaux, waardoor van zijne reis verder niets inkwam Eenigen tijd later vertrok hij naar Den Haag en legde zich daar, behalve

op gezelschapstukken in den trant zijns meesters, vooral toe op het maken van portretten. Hij overleed in bovengenoemde stad, die hij zich tot woonplaats had gekozen, en liet twee zoons na, die beide de kunst hebben beoefend: THEODORUS, in 1661 te Bordeaux geboren en 1732 te Utrecht gestorven, werd portretschilder, en CONSTANTIJN, in 1669 of '70 te 's-Gravenhage geboren en in 1722 overleden, die zoowel gezelschapsstukken als portretten schilderde.

254. PORTRET VAN DEN DICHTER CONSTANTIJN HUYGENS.

H. 26½. B. 22½. P. Hhoofd 7.

Borstbeeld, naar de linkerzijde gewend. In zwarte kleeding, met een breeden kraag om. Geschilderd in een ovaal, waarop het merk:

C. Netscher. Fec. 1672

Gegraveerd door A. BLOTELING.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Aangekocht door Z. M. WILLEM I in 1825.

Was de op 4 September 1596 te 's-Gravenhage geboren zoon van CHRISTIAAN HUYGENS en SUZANNA HOEFNAGEL. Aan zijne vorming werd veel zorg besteed, hij studeerde te Leiden in de rechten, zette zich op zijn 20ste jaar als advocaat in zijne geboortestad neder, na eene ontwikkelingsreis naar Engeland te hebben gemaakt, vertrok vervolgens met eene ambassade naar Italië (1620) en wederom naar Engeland (1621—23), vervulde buitendien gedurende zijn leven nog verschillende andere zendingen naar vreemde hoven en was sedert 1625 Geheimschrijver, later ook Raad en Rekenmeester, achtereenvolgens bij de Prinsen van ORANJE FREDERIK HENDRIK, WILLEM II en WILLEM III. Hij is van 1627—'37 getrouwd geweest met SUZANNA VAN BAERLE, zijne nicht, die de moeder was van vier zonen en eene dochter; de beroemde CHRISTIAAN HUYGENS was de tweede zoon uit dit huwelijk. De vader stierf in den gezegenden ouderdom van 91 jaren, 28 Maart 1687, op zijn geliefd buitenverblijf „*Hofwijck*" nabij 's-Gravenhage. Van zijne geboorte af aan werkte bijna alles samen om hem een benijdenswaardig lot te verschaffen. Van een aanzienlijk geslacht, was hij met talent en fortuin ruim bedeeld en was

hij in oude en nieuwe talen, —vooral Engelsch en Italiaansch,— benevens in kunsten en lichaamsoefeningen zeer ervaren; „de kern der aertigheidt en ooghelijn aan 't hof", vielen de gunsten zijner positie hem ten deel en werd hij o. a. door den Engelschen Koning Jacobus I tot ridder geslagen en door Lodewijk XIII van Frankrijk in de orde van St. Michiel opgenomen; bovendien was hij Heer van Zuilichem, Zeelhem en Monnikenland. Behalve als staatsman, heeft hij zich ook zeer als dichter onderscheiden, in zijne eigen taal zoowel als in vreemde. Het groot aantal pennevruchten zijner Nederlandsche muze is gezamenlijk uitgegeven onder den titel „*Korenbloemen*". Zij tintelen van geest en vernuft en onderscheiden zich door rijkdom van gedachten en beelden, oorspronkelijkheid van opvatting, kracht en puntigheid van uitdrukking. Maar diezelfde uitstekende eigenschappen maken zijn werk nog al eens moeielijk te verstaan, waar hij al te bondig wordt, en doen het die zoetvloeiendheid missen, welke Hooft en andere van 's dichters tijdgenooten zoo aantrekkelijk maakt.

255. MOEDERZORG.

H. 43. B. 36. P. Fh. 27.

In eene slaapkamer maakt eene zittende dame, gekleed in een blauw, met wit bont omzoomd jak en een gelen, satijnen rok, het haar op van een aan haar schoot geknield knaapje. Verschillende toiletbenoodigdheden staan bij haar op eene tafel, waarover een Smyrnaasch kleed is gespreid. Achter deze staat een meisje, dat tegen een spiegel de tong uitsteekt. Een katje speelt met een bal. Op een met rood trijp overtrokken vouwstoel ligt een zwart mutsje met struisveeren. Door de geopende deur komt eene dienstmeid met lampetkan en schotel binnen.

C N etſcher Fec

Gephotographeerd door A. Braun, te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

REINIER NOOMS (ZEEMAN).

XVIIde Eeuw; midden.

Van dezen kunstenaar is weinig anders bekend, dan dat hij omstr. 1612 of 1616 geboren is en in zijne jeugd ter zee heeft gevaren, waardoor hij den bovenvermelden bijnaam heeft ontvangen. Waarschijnlijk leefde hij te Amsterdam; maar door den „*Grooten Keurvorst*" naar Berlijn ontboden, heeft hij ook daar eenigen tijd gewoond en er verscheidene schilderijen gemaakt. Meest van hem bekend is zijn etswerk, bestaande uit minstens 177 prenten, welke zeegevechten, water- en stadsgezichten voorstellen. Naar eene afbeelding van het „*Louvre*" vermoedt men, dat hij ook te Parijs is geweest. Eene teekening, het gezicht op het Louvre te Parijs voorstellende, draagt het jaartal 1656. Te Brunswijk bevindt zich een stuk van hem, van het jaar 1659 gedagteekend.

256. DE ZEESLAG BIJ LIVORNO, 14 MAART 1653.

H. 137. B. 224. D.

Op een schijnbaar in de lijst gestoken papier leest men de volgende beschrijving van de schilderij:

„Zeegevecht voor Livorno tusschen de Nederlandsche en Engelsche vloten, onder het bestier van den Commandeur Jan van Galen en Sir Appleton, voorgevallen den 14den Maart 1653.

N°. 1. 't Schip Madonna della vigne, 'twelk een schoot onder water krijgend, naer de wall liep.

N°. 2. De maeght van Enckhuysen nemende de levantschen Coopman van Armenien.

N°. 3 en 4. De Son en de Julius Caesar, die den Com^r^. Appleton abordeeren en veroveren.

N°. 5 en 6. De Susanna en de Zwarten Arent, die de Pelgrim abordeeren en veroveren.

N°. 7. Den Com^r^. Van Gaelen schietende den Engelschen bon-advonture in de brant.

N°. 8. Cap^n^. Tromp den Engelschen Samson een wijl aen boort gelegen hebbende, doet hem door een brander verbranden.

N°. 9. 'T schip Maria die het alleen ontseilde.

N°. 10. Den Adm^l^. Bodley met 8 schepen en een brander, boven wind zijnde, dorst niet afcomen.

N°. 11. Een brander van d' Engelsche door den Comm^r^. Van Gaelen in de gront geschooten."

Van de Directie van den Levantschen handel en navigatie op de Middellandsche zee overgebracht, 27 Juni 1826.

Reeds vóór het uitbreken van den eersten Engelschen oorlog had onze Staat ter bescherming van den handel op de Middellandsche zee een smaldeel daarheen gezonden, 't welk, behalve op Fransche kapers en Barbarijsche roovers, voornamelijk 't oog had te houden op de Britten, die mede met een eskader daar kruisten. Toen nu de vijandelijkheden een aanvang hadden genomen werd onze scheepsmacht in die wateren aanzienlijk versterkt en tot een getal van 36 bodems gebracht, waarvan echter 22 ten krijg toegeruste koopvaarders waren. Het opperbevel er over werd eerst toevertrouwd aan den commandeur Joris Catz, maar weldra werd deze vervangen door den tegelijkertijd tot deze zelfde waardigheid verheven Johan Van Galen, onder wien de jonge Corn^s^. Tromp als kapitein hier voor 't eerst diende. Inmiddels vermeerderden ook de Engelschen hunne flotielje in deze oorden, zoodat hunne macht en die der onzen vrijwel gelijk stond, en stelden aan het hoofd er van den commandeur Richard Bodley, met sir Appleton, schout-bij-nacht, als onderbevelhebber. Nadat nu wederzijdsche vloten reeds met elkander op 6 en 7 September 1652 waren slaags geweest, hield Van Galen met een deel zijner schepen Bodley in een der havens van Elba ingesloten, terwijl Appleton door de onzen binnen Livorno werd gehouden. Een bevel van den Groothertog van Toscane aan den laatste om zijne haven zoo spoedig mogelijk te verlaten, gaf thans aanleiding tot den voor de Nederlanders zoo gewichtigen slag. Onder den schijn van Bodley gelegenheid te willen geven uit te loopen, zeilt Van Galen, niet onkundig van 't gegeven gebod en verdrietig over zijne werkeloosheid, met zijn eskader naar de open zee bij Livorno, stelt zich aan alsof hij hem wil aanvallen, lokt daardoor Appleton uit de haven en valt dezen onverhoeds op 't lijf. Bodley wendt geene pogingen aan de zijnen bij te springen en weldra waren van de zeven schepen, die Livorno verlaten hadden, zes in de handen der Nederlanders gevallen of door hen vernield; slechts één redde zich door de vlucht. Nu kwam de Engelsche opperbevelhebber zelf aan de beurt; maar, door ons overmand, volgde hij 't voorbeeld van den eenen bodem, die 't ontkomen was, en slechts de invallende nacht onttrok hem aan verdere vervolging. Jammer, dat wij onze schitterende zegepraal met den dood van Van Galen moesten bekoopen: aan het

rechterbeen getroffen, werd hij na den slag aan wal gebracht en overleed kort daarop. Zijn lijk werd naar het vaderland vervoerd, in de Nieuwe kerk te Amsterdam bijgezet en eene marmeren tombe daar te zijner eer opgericht. Zoolang de oorlog nog voortduurde bleven de Nederlanders in de Middellandsche zee ongemoeid.

H. TEN OEVER.

XVIIde eeuw; laatste helft.

Geen ander schilderstuk, behalve het hieronder beschrevene, is van dezen meester bekend dan dat, 'twelk in de St.-Michiels- of Groote kerk te Zwolle wordt bewaard, de kerkmeesters van 't jaar 1690 voorstellende. Kramm meent, dat hij liefhebber in de kunst was, dat zijne afbeelding onder die der genoemde kerkvoogden voorkomt en dat hij een leerling is geweest van G. Terburg.

257. EEN FAMILIETAFEREEL.

H. 188. B. 208. D. Fh. levensgroot.

De vader van het gezin zit, met den hoed op 't hoofd en in 't zwart gekleed, aan de rechterhand der moeder, die een lichtgrijs gewaad aan heeft. Ter linkerzijde staat een knaapje aan vaders knie, een appel van zijne moeder ontvangende. Achter de beide hoofdpersonen staat een dienstmeisje, met een klein kind op den arm en een zilveren blad met verschillende vruchten in de hand. Aan den schoot der moeder staat een jong meisje en achter dit een groote jongen. Een hondje komt rechts naar het meisje toe. Op den voorgrond:

H: Ten Oever: fe:
A° 1669.

Door de Regeering aangekocht in 1873.

JAN OLIS.

XVIIde Eeuw; eerste helft.

Den 1sten Juli 1632 werd deze in het St.-Lucasgild te Dordrecht, nog jonkman zijnde, ingeschreven tegen derdehalven nobel; waarschijnlijk is hij dus in 't begin der XVIIde eeuw in gemelde stad geboren. Zijn werk komt zelden voor: te Gotha is ook eene schilderij van hem aanwezig, waarop het jaarcijfer 1665. De onderwerpen, waaraan hij zich wijdde, blijken uit de werken, die, op verkoopingen, van zijne hand voorkwamen, als: in 1730 eene pleisterplaats; in 1745 een keukenstukje; in 1760 een gezelschap van heeren en dames; in 1762 een gezelschapje; in 1768 twee kleine portretjes, enz.

258. EEN KEUKENSTUK.

H. 65. B. 76. P. Fh. $29^{1}/_{2}$.

Op eene groote tafel ter linkerzijde ligt geplukt wild, groente en een paar kalebassen. Achter de tafel staat eene vrouw, een hoen aan het spit stekende; er vóór zit een man, in 't grijs gekleed, met eene bierkan in de hand. Ter rechterzijde, op den voorgrond, ziet men een vat, eene koperen en eene aarden pan. Op den achtergrond bevinden zich eene vrouw, bij een schoorsteen, en een meisje, dat eene mand aandraagt.

Olis fecit 1645

Als van M. H. Sorg afkomstig van het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

W. OSSENBECK.

XVIIde eeuw; eerste helft.

Omtrent dezen kunstenaar verkeeren wij nog geheel in 't duister. Mogelijk was hij de vader van J. Ossenbeck, die in 1627 te Rotterdam het levenslicht aanschouwde en in 1678 te Regensburg overleed.

259. MERCURIUS EN IÖ.

H. 37. B. 55. P. Fh. 12.

Hermes (Mercurius) voert, als bode van Zeus (Jupiter), diens door zijne ijverzuchtige gemalin in eene koe veranderde geliefde, Iö, tot haar bedroefden vader terug, nadat hij haar bewaker, den honderdoogigen Argus, heeft gedood. Terwijl de oude man, met een hond bij zich, op den grond zit, bevindt zich achter Mercurius een wit paard. Verder ziet men een bont paard en eenig vee. Het verschiet is heuvelachtig.

W. OSSENBECK. F 1632

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

ADRIAAN VAN OSTADE.

1610—1685.

Was de zoon van Jan Hendricx, van Eindhoven, en Janneke Hendricksdr., van Woensel, 16 Januari 1605 met elkander te Haarlem gehuwd. Uit hun echt sproten 8 kinderen: Marijtje (1606), Lijsbeth (1608), Adriaan (December 1610), Gijsbert (1612), Esther (1614), Johannes (1616), Catelijntje (?) en Izaäk (1621). De naam, welken de kinderen allen voerden, komt zeker wel van 't dorpje Ostade, bij Eindhoven, waar hun welgestelde vader, een wever van beroep, oorspronkelijk vandaan zal zijn. Adriaan werd reeds vroeg bij F. Hals in de leer gedaan; in 1636 was hij schutter in de compagnie „de Oude Schuts" genaamd; in 1638 trouwde hij met Machteld Pietersen, die hem ééne dochter schonk, later met dokter Dirk Van der Stoel in den echt getreden; in 1642 overleed zijne vrouw en een ander huwelijk werd in 1666 ontbonden door den dood zijner tweede echtgenoote. Vier jaar te voren was hij deken geworden van 't St.-Lucasgild te Haarlem en 2 Mei 1685 werd de opening van een graf in de St.-Bavokerk aldaar voor hem gevraagd. Hij schilderde hoofdzakelijk boerengezelschappen en soortgelijke onderwerpen; en zóó ijverig werkte hij, dat meest alle belangrijke kabinetten eenig werk van hem bezitten. Terwijl de prentkabinetten zeer fraaie etsprenten van zijn hand aanwijzen. Zijne meestbekende leerlingen waren: Corn[s]. Dusart, Corn[s]. Bega en Izaäk Van Ostade bovengenoemd.

260. EENE SCHILDERSWERKPLAATS.

H. 35. B. 33. P. Fh. 12.

Een schilder zit in eene paarskleurige jas en met een rood mutsje op voor den ezel aan een landschap te werken. Bij hem ligt een zwarte hond te slapen. Verder bevinden zich in het vertrek twee leerlingen: de een wrijft verf en de ander zet een palet op. Een klein venster, met in lood gevatte ruiten, verlicht het tafereel; potjes, flesschen e. a. voorwerpen staan op de vensterbank.

A. O.

Geëtst door W. Unger, door J. A. Boland en L. Löwenstam.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. van der Pot, Rotterdam, 1808. f 600.

261. DE RUSTENDE REIZIGERS.

H. 36. B. 30. P.

Onder een prieel is een man gezeten, in een paars buis gekleed en met een lichtgrijs mutsje op; de linkerhand houdt hij in de zijde en eene pijp in de rechter. Bij hem zit een ander, in 't bruin, met een een donker manteltje om en een kannetje in de rechterhand. Achter de bank, waarop zij zitten, staat eene vrouw, met wie zij in gesprek zijn. Op eene tafel ligt een hoed, een valiesje en eene pijp, daarbij staat eene test met vuur. Ter rechterzij staat op de bank een ranseltje, er tegenaan rust een geweer. Voor eene herberg ziet men een lindeboom; op den achtergrond zitten vier mannen en eene vrouw aan eene tafel te rooken en te drinken.

Av. Ostade. 1671

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Kabinet van Heteren, 1809.

262. DE KWAKZALVER.

H. 27. B. $21^1/_2$. P. Fh. 13.

Een kwakzalver, bij een met eene plank gedekt vat staande, biedt een fleschje aan een boer en eene oude vrouw met een hoogen stroohoed op en eene mand aan den arm, aan. Op den voorgrond is een jongen met een hoepel en een stok. Bij een boerenhuis en een boom staat eene kermistent. In het verschiet zijn huizen en boomen.

A. Ostade. 1648

Verkooping Teengs, Amsterdam, 1811. f 530.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

263. DE BAKKER.

H. 26. B. 21. P. Hoofdh. 7.

Een bakker ligt, in hemdsmouwen en een rood mutsje op 't hoofd, over zijne onderdeur en blaast op een koehoorn, om aan te kondigen, dat het brood uit den oven komt. Aan een venster naast de deur staat eene mand met brood onder eenige wingerdranken.

Geëtst door A. Van Ostade.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping P. De Heere Van Holy, Rotterdam, 1824. f 708,

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

264. DE VROOLIJKE BOER.

H. 16. B. 14. P. Hoofdh. 6.

Een vroolijk lachende boer, in losse kleeding en met een mutsje op, houdt een rooden, aarden pot in de armen.

N ostade

Vroeger beschouwd als van I. VAN OSTADE.

Verkooping P. FOUQUET, 1801. f 56.

„ G. V. D. POT, Rotterdam, 1808. f 36.

ISACK VAN OSTADE.

1621—1657.

Was, gelijk wij boven zagen, de jongste broer en tevens leerling van ADRIAAN V. O. Hij schilderde meest boerenherbergen en dorpsgezichten met beelden. Zijn werk is zeer gezocht, te meer daar het, door zijn korten levensduur waarschijnlijk zoo zeldzaam is.

265. EENE BOERENHERBERG.

H. 51. B. 67. P. Paardh. 9.

Voor eene herberg rusten eenige reizigers en staat een wit paard bij eene krib; ter zijde zijn eenige bedelaars. Op den tweeden grond ligt een boer bij een boom te slapen; iets verder loopt eene vrouw met een jongen. Over eene rivier in 't verschiet ligt eene steenen brug, waarover een hooiwagen rijdt, achter welken twee mannen en een hond gaan.

Isack. van Ostade

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

J. OUDENROGGE (JOHANNES DIRKSZ. OUDENROGH.)

XVIIde Eeuw; midden.

Het werk van dezen meester komt uiterst zelden voor en bestaat meestal uit binnenhuizen, werkplaatsen en dergelijke onderwerpen. Het weinige, dat wij van zijn leven weten, bepaalt zich hiertoe, dat hij in 1651 in 't St.-Lucasgild te Haarlem is ingeschreven en in 1653 reeds overleden was, blijkens eene aanteekening, volgens welke een gildebroeder dit jaar in de boete werd geslagen, wijl hij verzuimde deel te nemen aan de begrafenis van Oudenrogge.

266. EENE WEVERSWERKPLAATS.

H. 39. B. 54. P. Fh. 15.

In een vertrek, waarin een weefgetouw staat en ander gereedschap is, zitten drie mannen bij den haard te rooken en te drinken. Meer op den achtergrond verricht eene vrouw eenig werk in een kastje. Op den voorgrond ligt een bruine hond te slapen.

Verkooping Wed. La Court, 1766. f 57.

Gekocht Juni 1819. f 35.

ISAAK OUWATER.

1747—1793.

Ook van dezen meester is wederom weinig bekend. Alleen weten we, dat hij in de hierboven gemelde jaren te Amsterdam geboren werd en stierf, en dat hij stadsgezichten schilderde. Deze komen niet veel voor.

267. DE ONVOLTOOIDE TOREN DER NIEUWE KERK TE AMSTERDAM.

H. 58. B. 71. D. Fh. 9.

Ter zijde ziet men een gedeelte van het voormalig stadhuis op den Dam, thans paleis. Twee dames zijn in gesprek met een heer, terwijl een in het zwart gekleed heer met een

ander, in een rooden rok, staat te spreken. Daarenboven ziet men een man, die een brief naar de post brengt, en aan de walzijde een voddenraper. Vóór de kerk ontwaart men een boerenwagen met schimmels bespannen, en bij het stadhuis eene slede, door een bruin paard getrokken.

Jk. Ouwater

Verkooping G. Schimmelpenninck, Amsterdam, 1819. f 75.

268. DE ST. ANTONIUS-WAAG TE AMSTERDAM.

H. 58. B. 71. P. Fh. 8.

Tegenhanger van het vorige. Gezicht op het gebouw en de Nieuwmarkt, van de Bloedstraat uit genomen. Op het plein staan vele kraampjes en bevindt zich eene menigte menschen.

Jk. Ouwater

Verkooping G. Schimmelpenninck, Amsterdam, 1819. f 75.

EGBERT VAN DER POEL.

1621—1664.

Was de zoon van den goudsmid Lieven Van der Poel, 4 April 1620 te Delft gehuwd met Anna Egbertsdr., en werd 9 Maart 1621 aldaar gedoopt. 17 October 1650 is hij er als meester ingeschreven in het St.-Lucasgild; later vestigde hij zich te Rotterdam. Hij is getrouwd geweest met Aeltge Willemsdr. Van Linschoten; zijn eerste kind, Willem, werd 1 September 1658 gedoopt. In laatstgenoemde stad is hij overleden en 29 Juli 1664 begraven. Meestal schilderde hij binnenhuizen en stillevens; maar vooral maakte hij opgang met de afbeelding van branden, enz.

269. EEN BOERENBINNENHUIS.

H. 47. B. 63. P. Fh. 12.

Achter eene tafel zit eene vrouw visch schoon te maken, waarnaar een meisje staat te kijken. Verderaf staat een man bij eene vrouw, die eene geit melkt. Op den voorgrond ligt gevogelte, groente en velerlei huisraad.

egbert vander poel
1646

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

270. DE BOUWVALLEN VAN DELFT.

H. 35. B. 59. P. Fh. 7.

Gezicht op de puinhoopen dezer stad, zooals zij zich vertoonden na het springen van den kruittoren op 12 October 1654. Op den voorgrond vertoonen zich eenige vluchtenden en gekwetsten; het vuur woedt hier nog. De gebouwen zijn dan ook hier en daar helder verlicht; de lucht is donker.

E van der Poel 1654 12 ockt

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Mejuffr. C. Putman, 1803. f 12.50.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

CORNELIS VAN POELENBURG.

1586—1667.

Werd te Utrecht geboren, was een leerling van Abr. Bloemaert en bezocht Italië. In 1617 te Rome zijnde, bestudeerde hij er eerst

AD. ELSHEIMER, maar legde zich later meer toe op het weêrgeven, in zuivere omtrekken, van naakte beelden, bij voorkeur vrouwenfiguren. Somtijds schilderde hij ook historiestukken. In Utrecht teruggekeerd, werd zijn werk weldra zoo beroemd, dat hij bij Koning KAREL I van Engeland ontboden werd, voor wien hij verscheidene schilderijen vervaardigde. Ook kochten de Staten van Utrecht een „Godenbanket" van hem, dat zij in 1627 aan de gemalin van FRED. HENDRIK aanboden. Hij stierf te Utrecht en werd er den 12den Augustus 1667 plechtig begraven, nalatende eene weduwe en mondige kinderen. Als zijne leerlingen worden genoemd: JOHAN VAN DER LIS, DANIËL VERTANGEN, FRANÇOIS VERWILT, WARNARD VAN RIJZEN en zijn neef WILLEM VAN STEENRE. Hij heeft eenige prenten geëtst.

271. BADENDE MEISJES.

H. 13. B. 16. K. Fh. 5.

In eene rivier baden zich twee meisjes, terwijl een derde gereed staat in het water te gaan. Ter linkerzijde zit eene oude vrouw met een blauwen rok en een rood jak aan.

G·P·

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

272. MEISJES UIT HET BAD KOMENDE.

H. 19. B. 17. P. Fh. 4.

In een bergachtig, Arcadisch landschap baden eenige meisjes; een paar komen juist uit het water; twee andere hebben het bad reeds verlaten.

CP.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

273. DE VERDRIJVING UIT HET PARADIJS.

H. 13. B. 29. P. Fh. 5.

ADAM en EVA worden door den Engel met het vlammend

zwaard, in wolken gehuld en door Cherubijnen omringd, uit het paradijs verdreven. Achter hen grazen eenige runderen, nabij den zoom van een bosch. Het verschiet is bergachtig.

Kabinet Van Heteren, 1809.

274. DE BESPIEDE MEISJES.

H. 37. B. 46. K. Fh. 16.

In een bergachtig landschap trachten eenige naakte meisjes, die door Saters bespied worden, zich te verbergen, en zoeken eene schuilplaats bij eene oude vrouw. Twee Saters komen achter de rotsen, aan den overkant eener beek te voorschijn. Bij de oude vrouw, rechts op de schilderij, liggen eenige kleurige kleederen, en op den voorgrond een pijlkoker.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 660.

FRANS POST.

1612 (?)—1680.

De vader van dezen kunstschilder was de glasschilder Jan Post van Leiden, aldaar den 14den November 1614 overleden. Zijn zoon Frans begaf zich met Johan Maurits van Nassau — dien hij door toedoen van zijn broeder Pieter Post, den vermaarden bouwmeester, had leeren kennen — naar Brazilië, diens landvoogdij, stapte er in 1637 aan wal en keerde mèt hem en eene menigte schetsen, waarnaar hij voor zijn beschermer verscheidene schilderijen maakte, in 't vaderland terug, 1644. Hij vestigde zich weldra te Haarlem, werd aldaar twee jaar later in 't St.-Lucasgild ingeschreven en huwde 27 Maart 1650, in 't naburige dorp Zandvoort, met Janneke Boogaert, dochter van den Latijnschen schoolmeester Salomon B., uit welk huwelijk geboren werden: Jan, in 1652; — Anthony, in 1655; — Jas, in 1656; — Rachel in 1660 en Marytje in 1663. Hij werd 16 Februari 1680 in de Groote kerk te Haarlem begraven. Hoofdzakelijk schilderde hij landschappen.

275. PORTRET VAN JOHAN MAURITS VAN NASSAU-SIEGEN, GOUVERNEUR VAN BRAZILIË.

H. 125. B. 95. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, staande, bijna van voren gezien, in een ijzeren

harnas met koperen randen, waarover een zwarte, fluweelen mantel, met bont omzet en eene zilveren ster versierd. De rechterhand steunt in de zijde; de linker houdt den bevelhebbersstaf omklemd. Aan de das hangt een wit kruis en op de borst de orde van den Olifant. De rechterarm rust op een voetstuk, waarop eene oranjesjerp en een helm liggen. Een negerslaaf reikt een papier aan, waarop geschreven is:

Out 75 jaren
memento mori.
A°. 1679.

Op den achtergrond is eene bruine gordijn en eene donkere lucht.

Verkooping mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 71.

Johan Maurits, Graaf van Nassau-Siegen, heer van Catzenellenbogen, Dietz, enz. werd geboren den 17den Juni 1604 uit het (tweede) huwelijk van Graaf Jan van Nassau den Middelsten met Margareta van Holstein, en was dus een kleinzoon van Jan van Nassau den Ouden, broeder van onzen Prins Willem I. In 1621 trad hij in Nederlandschen dienst en onderscheidde zich vooral in 't leger van Frederik Hendrik. De Westindische Compagnie benoemde hem in 1636 tot Gouverneur van Brazilië, waaraan eerst zijn bestuur het voorkomen van eene geregelde volkplanting gaf, terwijl hij tevens de bezittingen der Maatschappij voortdurend uitbreidde. Maar toen, nadat de Portugeezen — de vroegere eigenaars der kolonie — in 1640 de Spaansche opperheerschappij hadden afgeschud, Johan Maurits, den strijd voorziende, dien de aan zijne zorgen toevertrouwde landen zouden hebben te doorstaan, aan de Compagnie om belangrijke versterkingen zijner strijdmacht verzocht, werd hij in 1644 teruggeroepen. In Holland weergekeerd, vestigde hij zich te 's-Gravenhage, liet er zich het paleis bouwen, dat nòg onder den naam van „*Mauritshuis*" bekend is, en tegenwoordig tot Museum dient; zag zich benoemd tot generaal der cavalerie en in 1647, door den „Grooten Keurvorst" van Brandenburg, tot diens Stadhouder van Kleef, Mark, Ravensburg en Minden, waarna hij zijne woonplaats naar de stad Kleef verlegde. Toen in 1666 de Munstersche oorlog uitbrak, stelden de Staten-Generaal hem aan 't hoofd van hun krijgsvolk; ook aan den strijd, die in 1672 ontbrandde, nam hij in dit en de volgende jaren een werkdadig aandeel, b. v. aan den slag van Senef in 1674; maar in 1675 vroeg en verkreeg hij ontheffing zijner bedieningen. Thans beleefde hij nog eenige rustige jaren, totdat hij 20 December 1697 te Kleef overleed.

PAULUS POTTER.

1625—1654.

Was de zoon van den bekwamen schilder Pieter Potter en van Aecht Pauwelsdr., die, gehuwd 18 September 1622 te Enkhuizen, zich in 1631 metterwoon naar Amsterdam begaven. Paulus werd in eerstgenoemde stad geboren, en gedoopt op 20 November 1625. Zijn eerste onderricht ontving hij van zijn vader, vervolgens kwam hij in de leer bij Jacob De Weth, den Ouden, 6 Augustus 1646 werd hij in 't St.-Lucasgild te Delft ingeschreven en drie jaar daarna vestigde hij zich te Den Haag, alwaar hij 3 Juli 1650 in 't huwelijk trad met Adriana, dochter van den stadsbouwmeester Claes Dircksz. Balckeneynde. Johan Maurits van Nassau, bovengenoemd, toen wèl te Kleef resideerende, maar toch dikwijls in 's-Hage aanwezig, en Amalia Van Solms, Prinses-weduwe van Frederik Hendrik, behoorden tot zijne begunstigers; immers zijn roem als schilder van dieren en Hollandsche landschappen was weldra gevestigd. Maar niettegenstaande den bijval en de ondersteuning, die hij in 's-Gravenhage ondervond, ging hij in Mei 1652 naar Amsterdam wonen, waar hij even onvermoeid door bleef werken. Zijn ijver werd evenwel noodlottig voor hem, daar zijn zwak gestel de te groote inspanning niet kon weerstaan. Hij overleed in 1654 en werd 17 Januari van dat jaar begraven. Zijne weduwe vertrok daarop weder naar Den Haag en hertrouwde er in 1661 met Dirk Jansz. Van Reenen. Uit haar eerste huwelijk had zij twee kinderen gehad: een zoon, Pieter, in Augustus 1651 geboren, maar kort daarna gestorven, en eene dochter Dingenom, 23 Januari 1653 te Amsterdam gedoopt en in 1657 te 's-Hage overleden.

276. DE BERENJACHT.

H. 302. B. 333. D. levensgroot.

Op den voorgrond staat een groote beer op de achterpooten. Een hond houdt hij in een zijner klauwen, terwijl hij den anderen in den rug van een tweeden hond slaat, die naar hem bijt. Reeds liggen twee dezer aanvallers zwaar gewond ter neder en nog komt een vijfde toeschieten. Eene berin, door weer een anderen hond achtervolgd, is in een boom gevlucht. Achter de hoogte om, waarop deze boom staat, komt een jager te paard, in 't rood gekleed en met de sabel in de hand, aanrijden. Twee jagers te voet komen de beren met de lans mede aanvallen; in het verschiet haasten zich

nog eenige jagers te paard om bij het gevecht tegenwoordig te zijn.

Paulus Potter. f. 1649.

Afkomstig van de verkooping Van Reenen, 's-Gravenhage, 7 Juni 1820. f 7000.

Deze schilderij, uit hetzelfde huis, waarin de wed. Potter na haar tweede huwelijk woonde, was zwaar beschadigd en is door J. W. Pieneman hersteld en bijgewerkt.

In ruil verkregen van het Koninkl. kabinet van schilderijen te 's-Hage, 1825.

277. ORPHEUS, DE DIEREN TEMMENDE.

H. 68. B. 87. D. H. dieren 9.

In een boomrijk landschap zit op een heuvel, bijna in het midden der schilderij, de Grieksche zanger op eene kleine harp te spelen. Voor hem zijn een leeuw en eene leeuwin gelegen, zit een beer en staat een zwart paard. Achter deze groep komen een olifant en een drommedaris aan; achter Orpheus ziet men een kameel, een stier, een buffel en een ezel. Op den voorgrond, ter rechterzijde, staat een eenhoorn, een hert, een wolf en kruipen kleinere dieren, terwijl op de takken van een eik eenige vogels zitten, benevens een aap en een eekhoorntje; ter linkerzijde aanschouwt men bij eenige planten, waarop zich insecten bevinden, een wild zwijn, een ram, e. a. dieren. Eene bijzonderheid van deze schilderij is, dat, tusschen den olifant en den eenhoorn, dóór de verf heen

de omtrek kan gezien worden eener koe, met opgeheven staart, die door Potter zelf met gras overschilderd is.

Paulus Potter. f 1650.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mevr. Lormier, 's-Hage, 1663. f 1300.
„ mr. W. Van der Wouw, Mei 1767. f 975.
Kabinet Van Heteren, 1809.

278. HERDERS MET HUN VEE.
H. 79. B. 93. D. H. os 12.

Bij eenige begroeide zandheuvels zit aan den voet van een eik eene vrouw met haar kind aan de borst en naast zich een hond. Tegen den stam des booms staat een man, op een doedelzak spelende. Op den voorgrond liggen schapen, een kalf en een bok; daarbij staat een roode os, een oud bruin paard en een ezel. Ter linkerzijde grazen schapen en geiten tegen een heuvel, welke bovenop begroeid is met verschillend houtgewas. Op den achtergrond steekt een ronde toren, van baksteen opgetrokken, boven het geboomte uit. De lucht is helder.

Paulus. Potter f 1651

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mevr. Valkenier, Amsterdam, 1796. f 3025.
„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 10 050.
Eene herhaling van deze schilderij is in de verzameling van den Hertog Van Bedford (zie Smith).

279. DE HERDERSHUT.
H. 22. B. 29. P. H. kalf 5.

Bij eene schilderachtig in 't geboomte gelegen hut zit

een herder met het hoofd in de hand. Op den voorgrond zijn eenige schapen en een stierkalf. De ondergaande zon verlicht nog gedeeltelijk het landschap.

Paulus potter f. 1645

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

280. DE STROOSNIJDERS.

H. 30. B. 26. P. Fh. 23.

Een man met lang krullend haar en dunnen knevel, gekleed in een rooden borstrok en wijde broek, staat aan eene kapbank stroo te snijden. Achter hem bevindt zich een ander met eene bos stroo onder den arm. Eenige bosschen, benevens gekapt stroo is op den voorgrond afgebeeld.

Geschenk van baron VAN SPAEN VAN BILJOEN, 1808.

ADAM PIJNACKER.

1621—1673.

Ontleent zijn naam aan het dorp Pijnacker, ten O. van Delft, alwaar hij geboren is. Hij heeft drie jaar in Italië doorgebracht en is te Delft overleden; onder de plateelbakkers dáár ter stede komt dezelfde naam herhaaldelijk voor. Hij zelf schilderde landschappen, vooral zaal- en plafondstukken, waarin de beelden óók van zijne hand zijn. Bovendien heeft hij eenige prenten geëtst.

281. DE OEVER VAN EEN ITALIAANSCH MEER.

H. 95. B. 84. D. op P. Fh. 13.

Verschillende met goederen beladen vaartuigen liggen aan den oever. Op den tweeden grond zit eene vrouw met een kind; zij spreekt met een jonkman. De voorgrond is geheel met struiken en planten bewassen, bij welke een os staat,

die een ezel wil stooten. Rechts verheffen zich hooge eiken. Het meer is omringd van bergen, waarop geboomte groeit.

Pynacker

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 1800.

282. EEN ITALIAANSCH LANDSCHAP.

H. 35. B. 47. P. Fh. 10.

Op den voorgrond zit eene vrouw, met een spinrokken in de hand, aan den oever eener rivier, bij een boom. Bij haar staat eene grijze en ligt eene roode koe; ter zijde graast een geitje. Aan den overkant van het water ziet men een bok en een ram, en verderop begroeide heuvels met rustend vee. Het bergachtig verschiet is gestoffeerd met een herder, eene koe en geiten.

Pynacker

Verkooping Gerrit Muller, 1827. f 1435.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

283. DE BEDEVAARTPLAATS.

H. 68. B. 58. D. Fh. 6.

Op een heuvel aan eene rivier ligt eene met fresco's versierde kapel, in welker omgeving zich eenige lieden bevinden, waarvan er een zit te teekenen. Een ezeldrijver komt met twee beladen muilezels van de hoogte af. Op den voorgrond is eene herderin gezeten bij een in een mantel gewikkelden jongen, een staand en een liggend rund. Hen voorbij

gaat een pelgrim, een zwart met schelpen belegd manteltje om, eene kalebas en een staf in de hand. Verder zijn op den voorgrond struiken, een omgevallen en een hoog opgeschoten boom. Het verschiet is bergachtig, de lucht helder.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping HOGGEUR, 1817. f 1001.

„ J. B. VAN DEN BERGH, f 1200.

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

JULIUS QUINKHARD.

1736—1776.

Was de zoon en leerling zijns vaders, den portretschilder JAN MAURITS QUINKHARD, die in den ouderdom van bijna 85 jaar op 11 November 1772 te Amsterdam overleed. Van JULIUS zijn niet veel werken bekend: hij heeft eenige portretten geschilderd, enkele teekeningen naar schilderijen gemaakt en ook prenten geëtst. Zich aan den koophandel wijdende, is hij makelaar geweest en op 40jarigen leeftijd gestorven.

284. DE KUNSTMINNAARS.

H. 100. B. 82. D. Fh. levensgroot.

De schilder zelf zit, in eene grijze jas gekleed, en met eene roode, fluweelen muts op het hoofd, naar voren gewend aan eene tafel, waarop een opengeslagen kunstboek ligt, uit hetwelk hij eene teekening heeft genomen. Hij schijnt over deze in gesprek met een heer, J. C. PLOOS VAN AMSTEL voorstellende, die, in eene roodbruine kamerjapon gestoken, over den linker schouder van QUINKHARD die teekening beziet. Op de tafel ligt verder nog eene rol blauw papier. Gemerkt op het tafelblad:

Julius Quinkhard pinx 1757

Aangekocht in 1876 voor f 250.

JAN CORNELISZ. PLOOS VAN AMSTEL was uit een aanzienlijk ge-

slacht te Amsterdam den 4den Januari 1726 geboren. Ofschoon tot den handelsstand behoorende, bracht zijne liefde voor de beeldende kunsten hem veel in aanraking met de voornaamste kunstenaars van zijn tijd. Zijne vrije uren besteedde hij bij voorkeur aan de beoefening van zijn lievelingsvak of ter uitbreiding zijner belangrijke verzameling van teekeningen; zelfs verbeterde hij de vervaardigingsmethode van prentteekeningen en gaf de voornaamste stukken van zijne verzameling, naar deze wijze vermenigvuldigd, uit. Ook schreef hij eene „Aanleiding tot de kennis der anatomie", voor kunstenaars, welke in 1783 te Amsterdam werd uitgegeven en in het Hoogduitsch vertaald is; en deed hij in 't licht verschijnen zijne „Verhandelingen", gehouden in de stedelijke teekenacademie, waarvan hij mede-directeur was. Hij overleed 20 December 1798.

285. DE MUZIEKLIEFHEBBERS.

H. 49. B. 40. P. Fh. 32.

In eene kamer zitten twee personen muziek te maken. De een, in een blauwen rok, lichtgrijze broek, zwarte kousen en zilveren gespen op de schoenen, bespeelt de viool; de ander, in roodbruinen rok en met een driekantigen hoed op het hoofd, speelt op de fluit. Bij hem staat eene bas.

Julius Quinkhard pinx 1755

Gekocht van A. J. Brand, Amsterdam, 1821, f 40.

JOHANNES VAN RAVESTEYN.

1572--1657.

Een der eerste portretschilders van zijn tijd; zijn leermeester is niet bekend. Vooral op het stadhuis te 's-Gravenhage, waar verscheidene door hem geschilderde schutterstukken aanwezig zijn, kan men over zijne verdiensten oordeelen. Hij werd in de residentie geboren, was gehuwd, verloor in 1640 zijne vrouw door den dood, en is 21 Juni 1657 te 's-Hage begraven. Hij liet een gelijknamigen zoon ná, die ook portretschilder was.

286. PORTRET VAN DEN COMMANDEUR JORIS CATS.

H. 62. B. 49. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gekeerd. In het zwart gekleed, met opstaanden kanten kraag en eene gouden keten om den hals.

Verkooping Broers, Utrecht, 1873. f 53.

Jonkheer Joris (Van) Cats, heer van Coulster, uit een oudadellijk geslacht gesproten, was de zoon van Theophilus (Van) Cats en Maria De Bye. Als commandeur (schout-bij-nacht) stond hij aan 't hoofd van het derde smaldeel der vloot van M. H. Tromp in den beroemden zeeslag bij Duins tegen de Spanjaarden (1639), waarin hij zich door zijn manhaftig gedrag zeer onderscheidde. Later treffen wij hem aan als bevelvoerder der Nederlandsche scheepsmacht in de Middellandsche zee, aldaar reeds vóór het uitbreken van den eersten Engelschen oorlog kruisende om voor de handelsbelangen der onzen te waken, vooral tegen de aanrandingen der Britten, maar ook van de Fransche kapers en Barbarijsche zeeschuimers. Na het begin der vijandelijkheden evenwel werd Cats door de Staten-Generaal teruggeroepen en door den dapperen Jan Van Galen vervangen. Naar men meent zou hij het misnoegen der overheid hebben opgewekt, wijl hij niet krachtig genoeg zich tegen den vijand liet gelden. Hij is gehuwd geweest met Anna Van Nassau, oudste dochter van Willem, oudste zoon van Justinus Van Nassau, den bekenden onechten zoon van Prins Willem I. Uit zijn echt sproten één zoon en vier dochters.

Toegeschreven aan **J. VAN RAVESTEIN.**

287. PORTRET VAN PRINS ERNST CASIMIR VAN NASSAU.

H. 56. B. 45. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Over het harnas ligt een platte kraag, ook is eene oranje sjerp er overheen gestrikt.

Zie pag. 101 op Wijbrandt De Geest, den Ouden.

Geschonken door den heer J. L. Trip en vrouwe A. W. Trip, geb. Van Limburg Stirum, tegelijk met het volgende.

288. PORTRET VAN JUSTINUS VAN NASSAU.

H. 54. B. 45. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig borstbeeld; eveneens in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, en met een kanten kraag en oranje sjerp over het harnas.

Achter op het paneel staat: „Deze twee portretten zijn de Graven van EGMOND en HOOREN, Komen van Wegens J. L. TRIP en Vrouwe A. W. TRIP, geb. VAN LIMBURG STIRUM. Versonden van Breda na 's-Hage aan het nationaal Cabinet den 14 Juni 1805."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

JUSTINUS VAN NASSAU was een natuurlijke zoon van Prins WILLEM I bij EVA ELINX. Geb. in 1559, werd hij in 1576 als student te Leiden ingeschreven en behoorde hij tot de edelen, die in 1581 den Hertog VAN ANJOU op zijne reis naar Engeland vergezelden. Bij een aanval op 's-Hertogenbosch wist hij zich door zijne dapperheid zeer te onderscheiden. In de plaats van TRESLONG tot luitenant-admiraal van Zeeland benoemd, belette hij in 1588 PARMA uit te zeilen om zijne schepen bij die der Onoverwinnelijke vloot te voegen. In 1590 was hij bij het beleg van Breda door Prins MAURITS en in 1595 trok hij met twee regimenten uaar Frankrijk ter ondersteuning van HENDRIK IV. Ook werd hij met OLDENBARNEVELT naar Engeland en Frankrijk gezonden, ten einde den vrede dier rijken met Spanje te beletten. In 1600 woonde hij den slag van Nieuwpoort bij en nog in 'tzelfde jaar onderscheidde hij zich door de verovering van het vijandelijk admiraalschip, 'twelk te Antwerpen lag. Nadat hij in 1611 eervol ontslag en pensioen van de Staten had verkregen, vestigde hij zich te Leiden en overleed den 26sten Juni 1631. Hij is gehuwd geweest met ANNA VAN MERODE, die hem overleefde en 5 kinderen had geschonken: WILLEM, MAURITS, FILIPS, LENORE en HENRIËTTE.

289. PORTRET VAN JAN PIETERSE SNOEK.

H. 69. B. 53. P. Fh. levensgroot.

In het zwart gekleed, met breeden kraag; ten halven lijve, in drie kwart, naar de rechter zijde gewend. Boven aan de schilderij is het familiewapen aangebracht: een snoek op een blauw veld.

Achter op het paneel leest men: „JAN PIETERSE SNOEK, getrouwt aan MARGRIET GOVERSE BAL, vader en moeder van MARGRIET SNOEK, huysvrouw van DIRK BAS."

290. PORTRET VAN MARGRIET GOVERSE BAL, ECHTGENOOTE VAN JAN PIETERSE SNOEK.

H. 69. B. 53. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorige. Ten halven lijve, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. Gekleed in 't zwart, met breedgeplooiden kraag. Bovenaan prijkt het familiewapen: eene achtpuntige ster, zilver op blauw.

Met bovengenoemd stuk gelegateerd door vrouwe Johanna Rijswijk, weduwe van mr. Daniël Balguerie, 25 Juni 1821.

THIBOUT REGTERS.

1710--1768.

Werd op Kerstavond 1710 te Dordrecht geboren; ging op zeer jeugdigen leeftijd naar Arnhem, waar hij van Ten Hage zijn eerste kunstonderricht genoot; kwam 20 jaar oud zijnde te Rotterdam onder de leiding van een zekeren Meyer en vertrok eindelijk naar Amsterdam, ten einde er les van J. M. Quinkhard te ontvangen. Hij ontwikkelde zich tot een bekwaam portretschilder, vervaardigde verscheidene corporatie- en regentstukken, en was zeer gezien.

291. PORTRET VAN DEN GESCHIEDSCHRIJVER JAN WAGENAAR.

H. 80. B. 65. Hoofdh. 8.

Geheel ten voeten uit, naar de linkerzijde gewend en in het zwart gekleed; hij zit aan eene met een groen kleed bedekte tafel, waarop vele boeken, perkamenten en brieven verspreid liggen. Ook op den met een Smyrnaasch tapijt belegden vloer liggen eenige boeken. Aan den muur hangt de plattegrond van Amsterdam, eene nabootsing van den door Corn. Anthonisz. in 1544 gegraveerden.

T. Regters Pinxit. 1761

Aangekocht van F. C. Roos, Amsterdam, 1821. f 150.

Jan Wagenaar werd den 28sten October 1709 te Amsterdam uit het huwelijk van den mr. schoenmaker Jan Wagenaar en Maria Saftleven geboren. Hij openbaarde reeds zeer jong buitengewone talenten en verkreeg mitsdien eene zorgvuldige opleiding. Een door hem op zijn elfde jaar gemaakt kluchtspel werd in druk uitgegeven, en sedert nam het getal geschriften — op historisch, staatkundig en godsdienstig gebied — ongemeen toe. Maar eigenlijk bestemd voor koopman, dreef hij sedert 1740 een houthandel. In 1757 verliet hij echter deze zaak en belastte zich met het toezicht op de Nederlandsche Staatscourant. Inmiddels was hij al lang begonnen aan zijn hoofdwerk, de „*Vaderlandsche Historie*", waarvan in 1759 het laatste, 21ste, deel verscheen. Het jaar te voren tot Historieschrijver van Amsterdam aangesteld, werd hij in 1760 tot Eersten klerk ter secretarie benoemd. Nu begaf hij zich ook aan eene uitvoerige „*Beschrijving en Geschiedenis van Amsterdam*", welke in 3 foliodeelen is uitgegeven. Niettegenstaande hunne gebreken zullen beide werken zeker nog lang de vraagbaak van velen blijven. Wagenaar overleed 1 Maart 1773; hij is gehuwd geweest met Maria Vergoes, eene Haarlemsche, 5 jaar jonger dan hij.

292. PORTRET VAN DEN SCHILDER JAN TEN COMPE.

H. 27. B. 23. P. Hoofdh. 5.

Ten halven lijve, naar de linkerzijde gekeerd, zit de kunstenaar voor een schildersezel, waarop een stadsgezicht staat. Hij is in een bruinen rok en blauw satijnen vest gekleed.

T. Regters
f 1751

Verkooping B. Kley, 's-Gravenhage, 1781. f 25.

Gekocht in 1839 voor f 20.

Jan Ten Compe werd den 14den Februari 1713 te Amsterdam geboren en aldaar, na den vroegen dood zijner ouders, in het diaconieweeshuis opgevoed. Zijn leermeester in de kunst was Dirk Dalens, de Jonge; maar in zijn werk — bij voorkeur stadsgezichten — nam hij tot voorbeeld J. Van der Heijden. Hij was gehuwd, had eene dochter en stierf 11 November 1761 in zijne geboortestad.

JAN CLAASZ. RIETSCHOOF.

1652—1719.

Aanschouwde het eerste levenslicht te Hoorn, was een leerling van Abr. Liedts en later van L. Bakhuizen, schilderde zeegezichten in den trant des laatsten en had een zoon Hendrik Rietschoof, geb. 1678 en † 1746, die als kunstenaar het genre zijns vaders beoefende.

293. STIL WATER.

H. 59. B. 80. P. Fh. 5.

Eenige schepen en booten drijven op een kalm water bij den wind. Aan eene kade ligt een jacht; op den vóórgrond varen een paar bootjes met menschen; op den tweeden grond is een oorlogsschip.

294. WOELEND WATER.

H. 59. B. 79. D. Fh. 6.

Tegenhanger van het vorig stuk. Bij eene stijve koelte varen en zeilen verscheidene vaartuigen af en aan. Aan een steiger liggen eenige marktschepen met fladderende zeilen en vlaggen. Op den tweeden grond zeilt een oorlogsbodem, en op den voorgrond varen een paar booten.

Met het bovengenoemde uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

PIETER DE RING.

XVIIde eeuw; midden.

Van dezen meester, die vermoedelijk tot de Hollandsche school

behoorde, is niets anders bekend, dan dat hij uitmuntende stillevens en bloemen schilderde. Gewoonlijk brengt hij als merk een gouden ring in zijne stukken aan. Een van deze, te Berlijn, draagt het jaartal 1650; een ander, te Antwerpen, 1651; een derde, te Hannover, 1659: drie cijfers, waaruit men bij benadering zijn leeftijd kan opmaken.

295. STILLEVEN.

H. 98. B. 83. D. Natuurlijke grootte.

Op eene met een blauw kleed bedekte tafel staat een mandje met druiven, wingerdranken en perziken, waarvan eene is opengesneden. Er bij ligt een gekookte kreeft, een zilveren schotel met oesters, een stuk brood, een geschilde citroen, eene gekookte krab, een sinaasappel en een tros druiven. Een porseleinen bord staat op een komfoor; verder nog een groote gouden beker, een mes, e. a. voorwerpen. Ter linkerzijde ligt een ring met een diamant.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

COENRAET ROEPEL.

1678—1748.

Werd te 's-Gravenhage op 6 November 1678 geboren en bij Constantijn Netscher in de leer gedaan. Zijn zwak lichaamsgestel noodzaakte hem veel in de vrije lucht te zijn. Uit liefde tot de bloemen zich op zijns vaders buitenverblijf op het kweeken er van toeleggende, kreeg hij daardoor van zelf smaak zich ook aan het schilderen van deze en van vruchten te wijden. Spoedig maakte hij zulk een naam, dat Keurvorst Johan Willem van de Palts hem bij zich ontbood, van zijn werk kocht en hem met eene gouden keten met medaille begiftigde. 5 November 1718 is hij als meester ingeschreven bij de Haagsche broederschap „Pictura", waarvan hij ook hoofdman en bestuurder is geweest. Hij stierf 4 Januari 1748.

296. BLOEMEN.

H. 65. B. 50. D. Natuurlijke grootte.

In eene nis staat eene metalen vaas met bloemen,

voornamelijk roode en witte rozen, aurikels, pioenen en tulpen.

Coenraet Roepel. fecit
A° 1721

Kabinet Van Heteren, 1809.

297. VRUCHTEN.

H. 65. B. 51. D. Natuurlijke grootte.

Tegenhanger van het vorig stuk. In eene nis ziet men een metalen beeldje, eene abrikoos dragende; perziken, blauwe en witte druiven, pruimen, een meloen en eenige bloemen liggen er bij.

Coenraet Roepel. fecit
1721

Kabinet Van Heteren, 1809.

WILLEM ROM(E)IJN.

XVIIde eeuw; laatste helft.

Als inwoner van Haarlem werd deze in 1646 als meester in het St.-Lucasgild aldaar ingeschreven. Hij was een leerling van Claes Pieterse Berchem, tegelijk met Willem Le Febre en Claes Symonsz. Schout van Sparendam. Volgens het doopboek der St.-Annakerk van genoemde stad werd 26 Augustus 1652 Johan Willemsz., en 3 December 1658 Dirk Willemsz., kinderen van Willem Rom(e)yn en Grietje Jans ingeschreven. Zijne vrouw werd 27 November 1683 in de St.-Bavokerk begraven; hij zelf leefde nog in 1693. Zijn werk bestaat uit land-

schappen met vee, waarin hij zijn leermeester, maar ook K. Du Jardin — die trouwens eveneens tot de leerlingen van Berchem behoort en zelfs wel mede als meester van Rom(e)yn wordt opgegeven — en Adr. Van de Velde heeft nagevolgd.

298. DE KUDDE IN HET WATER.

H. 14. B. 17. P. Dh. 4.

Op den voorgrond staan twee roode en ligt een vaalkleurige os. Aan de overzijde eener rivier zit eene vrouw, in witte doeken gewikkeld, op een muilezel, terwijl een man een anderen ezel voortdrijft. Ter rechterzijde verheffen zich hooge rotsen, waarop een kasteel staat. In de verte ziet men bergen.

WROMYN

Kabinet Van Heteren, 1809.

299. DE RUST BIJ DE FONTEIN.

H. 14. B. 17. P. Dh. 3.

Tegenhanger van het vorig paneel. Een Italiaansch landschap met eene fontein, waarbij eenig vee; links daarvan staat een bepakt muildier, terwijl een ander, met voederzak en pluimen aan den kop zich verwijdert; aan den anderen kant worden twee ossen door een man gedrenkt. De tweede grond is met cypressen en pijnboomen begroeid, het verschiet is bergachtig.

WR

Kabinet Van Heteren, 1809.

300. DE RUSTENDE KUDDE.

H. 29. B. 37. P. H. os 8.

In een bergachtig Italiaansch landschap ziet men een staanden en een liggenden os, benevens eenige schapen.

WROMEYN

Verkooping Cremer, Rotterdam, 1816. f 493,50.

301. LANDSCHAP MET VEE.

H. 47. B. 55. D. Fh. 10.

Op den voorgrond van een Italiaansch landschap staan twee ossen en ligt er een bij eene kar. Op den tweeden grond liggen drie koeien, een ram, een schaap en eene geit, waarbij een herder op zijne knie zijn schoen vastbindt. Achter deze groep verheffen zich rotsen, in welke eene door eene deur gesloten grot; hierbij is een herder met drie geiten en eenige schapen. Ter rechterzijde staan, op eene rotsachtige hoogte, eenige huizen, eene ruïne en cypressen. In de verte aanschouwt men bergen; de lucht is bewolkt.

WROMEŸN

Verkooping G. Schimmelpenninck, Gz., 1819. f 510.
Gekocht van A. Brondgeest, 1819. f 610.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JAN ALBERTZ. ROOTIUS.

1615 (?) — ?.

Terwijl Kramm slechts een bloemschilder Rotius kent en Houbraken alleen den naam Roudseüs noemt, is toch onze kunstenaar on-

getwijfeld deze laatste, die, een leerling van LASTMAN, groote vermaardheid verwierf door het schilderen van portretten, te Hoorn omstreeks 1615 geboren werd, en voor het raadhuis aldaar doelen- en regentenstukken vervaardigde, gejaarmerkt 1651, 1652 en 1656. Hij had een zoon, JACOBUS genaamd, die den ouden DE HEEM tot leermeester had en bloemen schilderde. Deze zou in 1680 overleden zijn, maar kan dan geen 50 jaar oud geweest zijn, zooals HOUBRAKEN meldt.

302. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL J. C. MEPPEL.

H. 105. B. 85. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie vierde, naar de rechterzij gekeerd. Gekleed in het zwart, met een ringkraag, waarover een linnen kraag; over de schouders hangt eene gouden keten met eene medaille. De rechterhand houdt een rotting vast; de linker rust in de zijde. Door eene opening in den muur heeft men een gezicht op de zee, met een zeilend schip.

Ætatis. 52. 1663

Rootius —

Verkooping te Amsterdam, 1879. f 126.

JAN CORNELISZOON MEPPEL, te Hoorn geboren, ontving zijne aanstelling tot vice-admiraal kort vóór DE RUITER's bekenden tocht naar het Noorden, 1659, ter ondersteuning van de Denen tegen de Zweden. Onder diens opperbevel vertrok hij mede, maar alvorens er nog iets van belang was uitgericht, moest hij, nog in 't zelfde jaar met den reeds vroeger gezonden WASSENAAR VAN OBDAM naar het vaderland terugkeeren. Meer gelegenheid zich te onderscheiden verkreeg hij — na eerst nog in 1661 e. v.j. met DE RUITER ter beveiliging van de Middellandsche Zee te zijn uitgezonden — toen de 2de Engelsche oorlog uitbrak. Inmiddels tot luitenant-admiraal verheven was hij, zoowel bij den ongelukkigen slag van Lowesthoff, 13 Juni 1665, en de vruchtelooze onderneming in 't later gedeelte van dit jaar, onder DE RUITER, tegenwoordig, als bij den vier-

daagschen zeestrijd van 1666. In den slag van Duinkerken, 4 Augustus d. a. v., waarin De Ruiter door Tromp's handelwijze genoodzaakt was voor de Engelschen te wijken, nam hij aan de vervolging des vijands, door den laatste, een belangrijk aandeel. Ook verwierf Meppel zich lauweren in de gedenkwaardige expeditie naar de Theems van 't jaar 1667. Maar hier diende hij het vaderland voor 't laatst: na den Bredaschen vrede, die een eind aan dezen krijg maakte, vestigde hij zich te Hoorn, alwaar hij in Juli 1669 gestorven is; hij was er in 1609 geboren.

JACOB VAN RUISDAEL.

? —1682.

Was de zoon van Izack Van Ruisdael, die, van Naarden geboortig, als koopman in schilderijen en lijstenfabrikant zich te Haarlem nederzette, en aldaar in tweeden echt, 9 Maart 1642, zich verbond met Barbartjen Hoevenaers. Uit het eerste huwelijk moet onze schilder gesproten zijn: de tijd waarop is echter niet bekend. In 1648 werd hij als meester in 't Sint-Lucasgild te Haarlem ingeschreven, nadat hij vermoedelijk zijne studiën had gemaakt onder de leiding van Aldert Van Everdingen. In 1659 verkreeg hij het burgerrecht te Amsterdam, waar hij toen woonachtig was. Niettegenstaande de verheven opvatting, waarnaar hij zijne landschappen en zeegezichten schilderde, schijnt hij niet in den smaak zijner tijdgenooten te zijn gevallen en daardoor in kommervolle omstandigheden te hebben geleefd; ten minste in 1681 vroegen eenige geloofsgenooten van hem — hij was Mennoniet — zijne opneming in het stedelijk Aalmoezeniershuis van Haarlem, welke door de stadsregeering werd toegestaan, mits zóóveel voor hem betaald werd, dat het gesticht er geene schade, maar veeleer voordeel bij had. Dit laatste geschiedde, maar Ruisdael heeft het er niet lang gemaakt: 14 Maart 1682 is hij in de St.-Bavokerk begraven. Behalve zijne schilderijen zijn er ook eenige uitmuntende etsen van hem bekend; eene daarvan draagt het jaartal 1646.

Een oom van dezen kunstenaar, Salomon Van Ruisdael, was deelgenoot in de zaak zijns broeders Izack en tevens landschapschilder. Diens zoon droeg ook den naam van Jacob. De verwisseling der beide neven heeft aanleiding tot veel verwarring in de datums gegeven.

303. EEN WATERVAL.

H. 110. B. 99 D.

Eene rotsachtige vallei in een boschrijk oord; aan beide

zijden verheft zich een kasteel op den top eener rots. In het midden stroomt eene rivier, aan welker linkeroever zware eikeboomen groeien. Het water breidt zich over den geheelen voorgrond uit en vormt een over rotsblokken neerstortenden waterval. Met schuim bedekte eikestammen liggen hier bijeen. Op de heuvels ziet men herders met hunne schapen.

Ruisdael

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Aangekocht in 1818 voor f 1600.

304. HET KASTEEL VAN BENTHEIM.

H. 65. B. 52. D.

Op den tweeden grond ziet men op eene hoogte een gedeelte van dit aan onze Oostersche grens gelegen stamslot der Graven van Bentheim; over den heuvel ligt een bergachtig verschiet. Aan den voet van het kasteel drijt een herder eene kudde schapen. Op den voorgrond strekt zich een breede waterplas uit, die, tusschen rotsbrokken en onder een omgevallen boomstam door, een kleinen waterval vormt, welke de geheele breedte van dezen voorgrond inneemt. Hier en daar beschijnen doorbrekende zonnestralen het landschap.

Ruisdael

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. G. baron Taets van Amerongen, 1805. f 750.
„ De Smeth, Amsterdam, 1810. f 710.

305. WINTERGEZICHT.

H. 40. B. 46½. D. Fh. 3.

In een besneeuwd landschap met eene toegevroren rivier staan eenige woningen bij een vierkanten toren en eene houten brug. Ter linkerzijde is bij een boerenhuis de mast van een schip met den wimpel eener Hollandsche vlag zichtbaar. Op het ijs bevinden zich een man en een jongen, met eene ijsslede, bevevens nog een ander man, met een stok over den schouder; bij de brug zijn ook eenige figuren. De lucht is zeer donker.

Ruisdael

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Gekocht van F. J. Noordwijk, Rotterdam, 1811. f 200.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

306. BOSCHGEZICHT.

H. 41. B. 48. P. Fh. 3.

Op een heuvelachtigen zandbodem staan groote eikeboomen. Op den voorgrond heeft men een zandweg met struiken, een omgevallen boom, eene rieten heining, en een dorren wilgestam; tevens twee koeien met een herder, en eene kudde zwijnen.

Deze figuren zijn waarschijnlijk door de hand van Ruisdael zelf geschilderd.

Ruisdael

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. Schimmelpenninck, 1819.
Gekocht van J. De Lelie voor f 350.
Kabinet Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

307. GEZICHT OP HAARLEM.

H. 41. B. 36. D.

Een algemeene aanblik op de stad, over weilanden. Op den tweeden grond is eene bleekerij, bestaande uit eenige met roode en grijze pannen gedekte gebouwen, die door de zon worden verlicht. De voorgrond is duinachtig; de lucht bewolkt.

Ruisdael

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping A. W. C. baron Nagel Van Ampsen, 1851. f 1750.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

SALOMON VAN RUISDAEL.

? —1670.

De compagnon van zijn broeder Izack, den vader des vorigen, was tevens een uitmuntend landschapschilder. Hij werd in 1623 in het St.-Lucasgilde te Haarlem ingeschreven en was in 1648 deken er van. Hij is gehuwd geweest en tien jaren na zijne vrouw, in 1670, gestorven, nalatende een zoon, Jacob geheeten, evenals zijn neef. Deze, in 1664 te Haarlem in het St.-Lucasgild opgenomen, huwde in datzelfde jaar met Geertruyt Pieters Van Ruisdael, uit Alkmaar en is 1681 ter eerstgenoemde plaatse overleden.

308. DE PLEISTERPLAATS.

H. 60. B. 84. P. H. vee 6.

Voor eene pleisterplaats in een Geldersch dorp staan twee overdekte wagens, twee gesluierde dames, een heer in grijze uniform op een wit paard, en een ander, die een donker ros bestijgt. De waard en zijne vrouw bevinden zich bij hen. Iets verder ziet men eene meid, die aan een put wascht, eene vrouw met een kind op den arm en eenige kippen. Op

den voorgrond zijn zes loeiende en drinkende koeien, bij welke een herder en kalkoenen. In het verschiet bespeurt men een kerktoren. De lucht is helder.

Ruysdael 1660

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping dr. J. Bleuland, Utrecht, 1839. f 500.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

J. DE RUITER.

XIXde eeuw; begin.

Een geheel onbekend kunstenaar, die na 1822 geen werk meer van zijne hand op de tentoonstellingen inzond.

309. DE KEUKENMEID.

H. 36. B. 29. D. Hoofdh. 5.

Door eene nis ziet men een meisje in gelen wollen borstrok, rooden doek en een mutsje op, met eene moot zalm in de hand. Bij haar liggen keukengereedschappen, groente, en een doode eendvogel.

J. de Ruyter f. 1820

Afkomst onbekend, waarschijnlijk op de tentoonstelling aangekocht.

RACHEL RUYSCH.

1664—1750.

Dochter van den beroemden hoogleeraar in de ontleed- en planten-

kunde FREDERIK RUYSCH, werd zij te Amsterdam geboren. Om aan hare neiging voor de kunst te voldoen werd zij in de leer gedaan bij WILLEM VAN AALST, dien zij weldra in het schilderen van bloemen, vruchten en insecten op zijde streefde, zoo niet overtrof. Zij huwde in 1695 met JURIAAN POOL, een verdienstelijk portretschilder, bij wien zij 10 kinderen kreeg. In 1701 werd zij met haren man in de Haagsche broederschap „Pictura" opgenomen. De kunstlievende Keurvorst van de PALTS, JOHAN WILLEM, had zóózeer met haar werk op, dat hij haar niet alleen prachtige geschenken zond, o. a. een rijk zilveren toilet, maar in 1708 ze ook tot zijne hofschilderes aanstelde, als peet over hare zonen wilde staan en al hare schilderstukken voor zich kocht. Zij bezocht den vorst, tot aan zijn dood in 1716, meermalen in zijne tijdelijke residentie Dusseldorp. Tot op haar 80ste jaar bleef zij de kunst beoefenen. Haar man overleed in 1745, nadat zij hun gouden bruiloft den 12den Augustus 1743 hadden gevierd; zij zelve stierf op 86jarigen ouderdom in 1750 te Amsterdam.

310. BLOEMEN.

H. 64. B. 50. D. natuurlijke grootte.

Een fraaie ruiker, bestaande uit twee roode rozen en een rozeknop, eene witte roos en eene stokroos, eene rood- en witgestreepte tulp, eene lichtpaarse iris, eene anemoon en riddersporen, is in eene glazen vaas geplaatst, waaruit eene gevlekte anjelier op eene roodgeaderde marmeren tafel nedervalt.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping mr. M. C. VAN HALL, Amsterdam, 1858. f 102.

311. EEN RUIKER.

H. 62. B. 52. D. natuurlijke grootte.

In eene kristallen vaas, op eene marmeren plint staande, is een bloemruiker gestoken, bevattende witte en roode rozen, aurikels, tulpen, anemonen, hyacinten, convolvula's e. a. bloemen.

Rachel Ruysch f.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping mevr. BOREEL, Amsterdam, 1814. f 570.

REMBRANDT HARMENSZ. VAN RIJN.

1607—1669.

Deze voortreffelijkste onder alle meesters der Hollandsche schilderschool was een der zeven kinderen van den molenaar Harmen Gerritsz. Van Rijn en van Neeltgen Willemsdr. Van Zuytbrouck, in 1589 met elkaar getrouwd. Hij werd den 15den Juli 1607 te Leiden geboren en, voor eene academische opleiding bestemd, aanvankelijk op de Latijnsche school geplaatst; maar de lust in de beoefening der beeldende kunsten kreeg weldra zóózeer de bovenhand bij hem, dat zijne ouders, hieraan toegevende, hem in de leer besteedden bij J. I. Van Swanenburch. Na een driejarig verblijf in diens werkplaats, werd hij naar Amsterdam bij P. Lastman gezonden, bij wien hij evenwel slechts zes maanden vertoefde, om zich daarna zelfstandig te Leiden te vestigen: waarschijnlijk omstreeks 1623. Het oudst van hem bekende werk is van 1627 en stelt Paulus in de gevangenis voor; een stuk, 't welk te Stuttgart aanwezig is. In 1630 verplaatste hij zich metterwoon naar Amsterdam, waar hij sinds tot aan zijn dood is blijven wonen. 10 Juni 1634 trad hij in den echt met Saskia Van Uilenburgh, eene Friezin, wonende aan de Bildt bij St.-Anna-parochie, wier vader de ambten van burgemeester van Leeuwarden en raadsheer in 't Hof van Friesland heeft bekleed. Uit dit huwelijk sproten 4 kinderen, waarvan slechts één zoon, Titus genaamd, de op 19 Juni 1642 gestorven moeder overleefde. Bij testament vermaakte zij hare bezittingen aan dit kind, maar schonk het vruchtgebruik er van, aan den vader. In den aanvang schijnt Rembrandt te Amsterdam voorspoedig te zijn geweest: althans hij bewoonde een eigen huis in de St.-Anthoniesbreestraat, en stond bij verscheidene voorname personen hoog in aanzien, b. v. ontving hij bestellingen van Prins Frederik Hendrik. Zijne werkplaats werd door tal van leerlingen bezocht en hij wist eene uitgebreide verzameling van allerlei kunstwerken aan te leggen. In 1657 en 58 echter moesten deze en zijne andere bezittingen verkocht worden, zonder evenwel veel op te brengen. Hoofdzakelijk waren eene schuldvordering van Corn. Witsen, en de door de voogden van zijn zoon Titus geëischte boedelscheiding oorzaak van dit ongeluk. Zijn lust en ijver in 't werk verflauwden er niettemin niet door; hij betrok thans een huis op de Rozengracht en overleed op 62jarigen leeftijd; 8 October 1969 werd hij in de Westerkerk begraven. Van twee nagelaten kinderen wordt melding gemaakt, maar het is onzeker of Rembrandt nog een tweede huwelijk heeft aangegaan. Zijn zoon Titus, die koopman schijnt te zijn geweest, is 10 Februari 1668 met Magdalena Van Loo in den echt getreden, maar nog in 't zelfde jaar, in September, gestorven. — Nimmer heeft een meester meer invloed op eene kunstschool geoefend dan Rembrandt. Het getal zijner navolgers is zeer groot, dat zijner leerlingen niet minder belangrijk. Reeds in 1627 wordt G. Dou in

laatstgemelden zin genoemd; in 1632: F. Bol, G. Flink, J. Backer, J. De Wet en W. De Poorter; in 1635—'40: J. Victor of Fictoor, G. Van den Eeckhout, Ph. De Koninck; in 1640—'42: J. La Vecq, J. Ovens, Chr. Pandis, A. G. Verdoel, H. Heerschap, Drost, C. Fabritius, S. Van Hoogstraten; van 1650—'54: N. Maes, C. Van Renesse, H. Dullaert, M. Willemans, J. H. Mayer, F. Wulfhagen, G. Ulenburgh, A. De Gelder en G. Kneller. Het waren vooral bijbelsche en historische onderwerpen, die Rembrandt bezig hielden; maar zijne portretten en landschappen hebben niet minder tot zijn roem bijgedragen. Zijn etswerk is het fraaiste, dat in die kunst is voortgebracht: zijn navolgers zijn althans hierin ver achter hem gebleven. Even bewonderenswaardig als zijn talent was zijne vlijt. Smith toch noemt 614 nog bestaande schilderen van hem op, verspreid in de kabinetten van geheel Europa; en het aantal zijner etsprenten, waaronder zeer kapitale stukken, wordt op meer dan 300 begroot.

312. HET VAANDEL VAN DEN KAPITEIN FRANS BANNING COCQ (DE NACHTWACHT).

H. 359. B. 435. D. Fh. levensgroot.

In het midden van een zeer ruim portaal, 't welk blijkbaar door de zonnestralen, die door twee vensters vallen wordt verlicht, treden de kapitein bovengenoemd en zijn luitenant in gesprek naar den voorgrond. De eerste is in donkerfluweel gekleed; heeft een breeden kraag en eene roode sjerp om, en een zwarten hoed op het hoofd. Hij rust met de rechterhand, waarin hij den handschoen der linker houdt, op een rotting en maakt met de andere eene beweging, als om op iets te wijzen. De luitenant is gekleed in 't geel, versierd met breed, gouden galon; heeft een witten, vilten hoed met veeren op, een ringkraag om den hals, eene witte sjerp om het lijf en gele kaplaarzen met sporen aan; in de linkerhand draagt hij eene fraaie partizaan, met franje versierd; de rechter houdt hij in de zijde. Rechts achter dezen blaast een schutter zijne lont aan; ter linkerzijde, achter den kapitein, brandt een ander, met een eikekrans om den helm en een ponjaard op zij, zijn geweer af, dicht bij het aangezicht van een derden schutter, dien men, tusschen de beide hoofdpersonen door, eene afwerende beweging ziet maken. Iets verderaf, aan denzelfden kant is een jong meisje afgebeeld, het blonde haar met paarlen ge-

tooid en in een geel, satijnen gewaad gekleed; aan haar gordel hangt een doode, witte haan en een taschje. Een tweede meisje, in 't blauw, bevindt zich bij haar, maar valt slechts weinig in 't oog. Vóór deze staat een schutter, die, geheel in 't rood gedost, den inhoud van eene der kruitmaten van zijn bandelier in den loop van zijn geweer stort. Een sergeant zit, met een helm op en een borstharnas aan, eene hellebaard in de hand houdende, op eene steenen borstwering, welke bij eene naar beneden gaande trap schijnt te behooren; een jongen, met een helm op het hoofd, loopt met een grooten kruithoorn weg. Ter rechterzijde schijnt de tamboer, die de trom roert, uit de lijst te komen; een hond blaft hem aan, en bij hem spreekt een sergeant, met eene hellebaard over den schouder, tot een schutter, tevens naar het midden der schilderij wijzende. Op den tweeden grond staat op eene breede trap de vaandrig met zijn vaandel te zwaaien, bij wien wederom een paar piekeniers, waarvan een zijn wapen naar voren richt. Achter het vaandel merkt men een man op met eene rondas en een paar musketiers. Eene kolom, aan de zijde van een grooten boog, draagt een gebeeldhouwd schild, waarop de namen der voorgestelde personen voorkomen.

Deze namen zijn waarschijnlijk aldus te lezen:

Frans Banning Cocq, heer van Purmerland en Ilpendam, Kapiteyn.
Willem Van Ruytenberg Van Vlaerdingen, heer van Vlaerdingen, Luytenant.
Jan Visser Cornelissen, Vaendrick.
Rombout Kemp, } Sergeanten.
Reinier Engelen, } Sergeanten.
Barend Harmansen.
Jan Adriaensen Keyzer.
Elbert Willemsen.
Jan Claesen Leydeckers.
Jan Ockersen.
Jan Metterssen Bronkhorst.
Jacob Dircksen De Boog.
Jan Van der Hard.
Harmsen Jacob Verraken.
Johan Schellinger.
Jan Brinkman.
Jan Van Kampoort, Tamboer.

Rembrandt f. 1642

Gegraveerd door L. A. Claessens en J. W. Kaiser.
Geëtst door L. Flameng.
Houtgravure van D. J. Sluyter.
Gelithographeerd door A. Mouilleron.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Eigendom der stad Amsterdam.

Was vroeger eerst geplaatst in de groote zaal van den Voetboogschuttersdoelen, Singel te Amsterdam, en later in de kleine krijgsraadkamer van het thans tot paleis geworden Stadhuis.

313. DE STAALMEESTERS.

H. 185. B. 274. D. Fh. levensgroot.

Van de vijf keurmeesters van het laken zitten vier aan eene met een rood, gewerkt kleed bedekte tafel. Alle zijn in 't zwart gekleed, hebben een platten kraag om en den hoed op 't hoofd. Een hunner, in het midden gezeten, heeft een opengeslagen boek voor zich, op hetwelk hij — tot den toeschouwer schijnende te spreken — den rug der rechterhand legt. Een tweede, rechts van dezen, buigt zich naar het boek over en vat de bladen er van met de linkerhand aan. Wederom rechts daarvan zit de derde, een arm op de leuning van zijn stoel doende rusten en een handschoen in de hand houdende. Geheel aan de linkerzijde zit de vierde, het hoofd in profiel naar den toeschouwer gewend; achter dezen staat de vijfde, met de linkerhand, waarin hij een klein boekje houdt, op de tafel geleund, en evenzeer het gelaat naar den toeschouwer gekeerd. Achter den middelste staat blootshoofds een bediende. De achtergrond is een beschoten wand met een gebeeldhouwden schoorsteen, waarin eene schilderij aan de rechterzijde. Het oogpunt is lager dan het blad van de tafel genomen, zoodat het stuk voor eene vrij hooge plaats bestemd schijnt.

Rembrandt. f. 1661.

Gegraveerd door J. W. Kaiser.
" in zwarte kunst door Houston.

Geëtst door J. De Frey en door L. Flameng.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Eigendom der stad Amsterdam.

Was vroeger geplaatst in de vergaderzaal der „Waardijns van Lakenen" in het Staalhof in de Staalstraat.

314. EEN STUDIEKOP.

H. 54. B. 46. D. op P. geplakt. Hoofdh. 17.

Een krijgsman, van voren gezien, eene zwarte, fluweelen muts, met groote roode veer, op het hoofd; gekleed in een grijs wambuis, waarover een ijzeren ringkraag en roode mantel In den grond

Rembrandt
f 1641

Als het portret van Willem van der Mark, heer van Lumey, het hoofd der Watergeuzen voor den Briel in 1572, afkomstig van het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808.

PIETER JANSZ. SAENREDAM.

1597—1665.

Kwam 9 Juni 1597 te Assendelft ter wereld en was de zoon van den beroemden graveur Johannes Saenredam, die in 1607 ter zelfder plaatse werd begraven. Na den dood zijns vaders zette zijne moeder zich te Haarlem neder, alwaar hij in 1612 bij F. P. De Grebber in de leer werd gedaan. In 1623 werd hij in 't St.-Lucasgilde zijner woonplaats ingeschreven; in 1638 huwde hij te Bloemendaal met Aefgien Gerrits, eene jongedochter van Haarlem; in 1640 was hij commissaris van het gild; den 7den April 1651 wordt van hem als weduwnaar melding gemaakt en 16 Augustus 1665 werd hij in de Bavokerk begraven. Claes Cornelisz., van Assendelft, en Claes Hermansz. worden als zijne leerlingen genoemd. Hij schilderde kerken en doorzichten in gebouwen, waarmede hij grooten

roem en geldelijk voordeel verwierf. Ook heeft hij eenige prentjes geëtst. Zijne boeken en zijne kunstnalatenschap werden in 1667 en '69 in 't openbaar verkocht. In het graf van dezen meester is in 1701 bijgezet het lijk van Anna Van Saenredam, waarschijnlijk zijne dochter.

315. GEZICHT IN DE ST.-BAVOKERK TE HAARLEM.

H. 92. B. 54. P. Fh. 10.

Het gezicht is genomen naar het orgel toe. Op den voorgrond zit eene vrouw met een paar kinderen; op den tweeden grond staat een heer, in een grijzen mantal gewikkeld, naar boven te kijken.

P. Saenredam 1636

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

316. GEZICHT IN DE ST.-BAVOKERK TE HAARLEM.

H. 46. B. 42. D. Fh. 5.

Men ziet naar het koor der kerk, door het middelschip en over de banken heen. Op den voorgrond bevinden zich een man, eene vrouw met een kind en een jongen met een hond. Op verderen afstand zijn nog eenige figuren.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

HERMAN SAFTLEVEN.

1609—1685.

Eveneens geheeten als zijn vader, werd te Rotterdam geboren, was een leerling van J. Van Goijen, huwde den 15den Mei 1633 met Anna Van Vliedt, uit Utrecht, en vestigde zich in die stad. Hij schilderde stroom- en riviergezichten, ook landschappen, en maakte vooral naam door zijne teekeningen, waarop Vondel in 1654 een gedicht vervaardigde. De stadsregeering van Utrecht kocht zijne afbeelding van den Dom, nadat door den orkaan van 1674 het schip der kerk was vernield en zij

zelve daardoor van haar toren werd gescheiden. Hij had een broeder, CORNELIS, die militaire voorstellingen schilderde in den trant van D. TENIERS, en eene dochter, SARA genaamd, die in 1671 met JACOB BROERS huwde. Hij overleed te Utrecht den 5den Januari 1685.

317. EEN RIVIERGEZICHT.

H. 18. B. 23. P. Fh. 1.

Aan den oever liggen verscheidene schepen, terwijl enkele andere, die bemand zijn, varen. Het landschap doet denken aan een gezicht op de oevers van den Rijn, met bergen in 't verschiet.

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 66.

318. EEN GEZICHT AAN DEN RIJN.

H. 27. B. 37. P. Fh. 5.

Een groot aantal schepen en schuiten, met eene menigte figuurtjes, varen of liggen aan den oever. In het verschiet vertoont zich een hoog gebergte.

JB, 1678

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

319. EEN DORP AAN EENE RIVIER.

H. 30. B. 45. P. Fh. 3.

Tusschen geboomte zijn een kerktoren en daken van huizen zichtbaar. Op de rivier zijn vaartuigen met figuren. Aan de overzijde der rivier zijn vrij hooge, begroeide bergen.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

D. VAN SANTVOORT.

XVIIde eeuw; midden.

Van dezen meester zijn weinig levensbijzonderheden bekend. Hij heeft een uitmuntend stuk geschilderd, voorstellende de regentessen van het Werkhuis te Amsterdam, en den 23sten Januari 1658, als gecommitteerde van de overlieden van 't St.-Lucasgild dier stad, eene schikking onderteekend, betreffende de huishouding der overlieden. Het is dus zeker dat hij te Amsterdam heeft gewoond. In het „Musée du Louvre" te Parijs is eene schilderij van zijne hand („de Emmaüsgangers"), gedateerd van 1633; twee zijner portretten te Keulen dragen het jaartal 1640. Zijn werk, dat hoofdzakelijk van dit laatste genre schijnt geweest te zijn, komt niet veel voor. Of hij vermaagschapt was aan P. Santvoort, een landschapschilder, die zijne stukken met figuren stoffeerde en in 1681 te Haarlem stierf; of ook aan A. Santvoort, een omstr. 1650 in ons land levenden graveur, is niet uit te maken.

320. PORTRETTEN VAN DEN BURGEMEESTER D. BAS EN ZIJN GEZIN.

H. 132. B. 250. D. Fh. 90.

In het midden zit de heer Dirk Bas, in een zwarten, met bont gevoerden mantel en breeden kraag, hand in hand met zijne vrouw Margriet Snoek, die in het zwart satijn gekleed is. Ter linkerzijde staat hun zoon Jacob, de hand op den rug van zijns vaders stoel. Naast hem staat zijne zuster Machtilda met haar man, Abraham De Visscher, beide in het zwart; hij wijst naar hun dochtertje, dat in een gestreept jakje vóór hen staat en een hondje vasthoudt. Aan den rechterkant staat de tweede dochter, Agatha, met eene gouden keten in de hand; naast deze de zoon Nicolaas, en eindelijk, geheel rechts, de derde dochter Elizabeth, evenals hare zusters in het zwart gekleed, maar bovendien een pluimwaaier in de hand houdende. Op den achtergrond is eene deur aangebracht, door welker geopende ruimte men eene kleine strook van een groot schilderstuk gewaar wordt.

Boven aan de lijst staan 9 familiewapens van:

1. Abraham De Visscher. 2. Machtilda Bas. 3. De Visscher. 4. Jacob Bas. 5. Dirk Bas. 6. Margriet Snoek. 7. Agatha Bas. 8. Nicolaas Bas. 9. Elizabeth Bas.

Legaat van mevr. Johanna Rijswijck, wed. van mr. Daniël Balguerie, 1823.

Dirk Bas was in 1596 e. vlgg. j. Schepen, van 1610—1637 Burgemeester van Amsterdam, en voerde sinds 1625 den titel van Ridder. De betrekking tusschen de geslachten Bas en Rijswijck was aldus:

Jacob Bas Claesz. × Grietje Pieters. Codde — Pieter Snoek × Margareta Goverse Bal.
|
Dirk Bas. × Margareta Snoek.
|
Machtilda. Elizabeth. Agatha. Nicolaas. Jacob.
×
Abraham De Visscher. — Pieter Rijswijck × Trijntje J. Van Dijk.
|
Theodora De Visscher. × Jacques Rijswijck.

ROELAND SAVERY.

1576—1639.

Was een leerling van zijn broeder J. Savery en werd te Kortrijk geboren. Hij heeft Duitschland bezocht en is daar zeer in gunst gekomen bij Keizer Rudolf II. In 1612 vestigde hij zich te Utrecht, er evenzeer groote achting verwervende. Hij schilderde landschappen, meestal met verschillende dieren gestoffeerd. Het stedelijk bestuur kocht van hem in 1626 eene schilderij, die aan de Prinses van Oranje, Amalia Van Solms, werd vereerd. Eene enkele prent heeft hij geëtst. Hij stierf te Utrecht.

321. DE POËET, OP HET FEEST DER DIEREN GEKROOND.

H. 45. B. 78. D. Fh. zittend 11.

Op den voorgrond zijn groote zoogdieren, als leeuwen, tijgers, een paard, e. a. verzameld; eenige kleinere, als een aap, een vos, eene kat, enz. voeren een rondedans uit bij de muziek van een paar beren, die op blaasinstrumenten spelen. De poëet zit op eene hoogte, twee apen houden hem een lauwerkrans boven het hoofd. (Deze figuur schijnt later aan-

gebracht te zijn en gelijkt op den vruchtbaren Amsterdamschen rijmelaar JAN VAN GIJSEN, 1668—1722). Verder zijn eene groote menigte vogels in een boschje en in de lucht. Op den voorgrond ter rechterzijde:

ROELAND
SAVERY
1623

Aangekocht in 1875 voor f 350.

GODFRIED SCHALCKEN.

1643—1706.

Was van Dordrecht geboortig, waar zijn vader lector aan de Latijnsche school was. Hij zou eene geleerde opvoeding ontvangen hebben, zoo niet de liefde voor de kunst luider bij hem gesproken hadde dan zijn lust voor de wetenschap. Vandaar dat hij in de leer werd gedaan eerst bij S. VAN HOOGSTRATEN en later bij G. DOU. Weldra deed hij zich opmerken door zijne binnenhuizen, meestal met kaarslicht, en door portretten. Naar Engeland overgestoken, schilderde hij er eenige afbeeldingen van beroemde personen, o. a. van Koning Willem III van Oranje, bij kaarslicht. Teruggekeerd, vestigde hij zich te 's-Gravenhage en vervaardigde ook dáár vele portretten zoowel als historische onderwerpen. Bovendien heeft hij eenige prenten geëtst. Zijne zuster MARIA SCHALCKEN en zijn neef JACOBUS S., die in het Overmaasche in 1683 of '84 geboren werd en te Amsterdam in 1721 overleed, worden onder zijne leerlingen genoemd.

322. PORTRET VAN KONING WILLEM III VAN ENGELAND.

H. 74. B. 62. D. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in stalen harnas; over den linkerschouder een blauwe, met hermelijn gevoerde mantel; eene kanten das om den hals.

Verlicht door eene groote kaars. In het verschiet een brandend kasteel.

G. Schalcken

Gegraveerd door J. W. Kaiser.
(Zie levensbeschrijving pag. 159.)
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

323. ELK ZIJNE MEUG.

H. 41. B. 31. P. Hoofdh. grijs. 8.

Een jongen, in lichtblauw fluweel, met eene zwarte muts op het hoofd en een morsdoek om, eet een zachtgekookt ei uit de hand, terwijl hij spottend op zijn makker wijst, die uit een pannetje pap eet. Een oud man, met breeden, grijzen baard en eene slaapmuts op, staat achter hen dit genoeglijk aan te zien. Ter linkerzij is het hoofd van een meisje gedeeltelijk zichtbaar. Op den achtergrond vertoont zich door een geopend venster een verschiet, en op een blad papier aan den wand leest men:

Every one his fancy.

G. Schalcken pinxit.

Gegraveerd door J. P. Lange.
Kabinet Van Heteren, 1809.

324. DE TABAKSROOKER.

H. 45. B. 37. D. Hoofdh. 8.

Een jonkman in een bruinen kamerrok, en een zwart, fluweelen mutsje op, zit bij eene tafel met eene steenen pijp in de hand. Een ander, in het groen gekleed, staat achter de tafel, uit eene tinnen bierkan, in de eene hand, zich een glas inschenkende, en eene brandende kaars in de andere hand.

Op de tafel staat een blaker en eene tabaksdoos. De beide figuren worden door de kaars verlicht.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Caudri, Amsterdam, 1809.
Kabinet Van Heteren, 1809.

325. VUUR EN LICHT.

H. 45. B. 37. D. Hoofdh. 8.

Tegenhanger van het vorig stuk. Een bevallig meisje in een rood jakje schijnt eene brandende kaars, welke zij in de linkerhand houdt, te willen plaatsen in de lantaren in hare rechter. Bij haar staat een jongeling in een bruin buis op eene test met vuur te blazen. Op eene tafel staat eene koperen stoof en een blaker.

Kabinet Van Heteren, 1809.

326. VERSCHIL VAN SMAAK.

H. 41. B. 31. D. Hoofdh. 8.

Een jonkman, in een blauw, fluweelen buis met eene zwarte muts op, ontsteekt zijne pijp aan eene kaars, die hij in de hand houdt, terwijl hij den rook langzaam uitblaast. Behalve door het licht zijner kaars is deze figuur tevens door den dag beschenen. Op eene met een rood kleed bedekte tafel staat een tinnen kannetje en een koperen blaker. Op den tweeden grond omarmen elkander een jongeling en een meisje, bij het vuur gezeten en daardoor verlicht.

Kabinet Van Heteren, 1809.

JOAN SCOREL.

1495—1562.

Werd den 1sten Augustus van het aangegeven jaar te Schoorl, een

dorpje niet ver van Alkmaar, geboren. Nadat hij zijn vader vroeg verloren had, werd hij in de naburige stad ter schole gezonden, waar hij zulke verrassende vorderingen maakte dat men hem voor den geleerden stand bestemde. Zijne geprononceerde neiging echter voor de kunst bracht verandering in dit plan en weldra werd hij onder de leiding geplaatst van Willem Cornelisz. te Haarlem en later onder die van Jacob Cornelisz. te Amsterdam. De roem van J. De Mabuse, toen te Utrecht vertoevende, deed hem daarna in diens school overgaan en eindelijk ging hij naar Neurenberg, om er zijne studiën voort te zetten onder Alb. Dürer. Na bij dezen eenigen tijd werkzaam te zijn geweest vertrok hij naar Venetië, trof er reisgezelschap aan, dat hem overhaalde het Heilige Land te bezoeken, maakte daar eene menigte teekeningen van Jeruzalem en zijne omgeving, en kwam, na eenig oponthoud op het eiland Rhodus, te Rome, waar hij het portret schilderde van den Nederlandschen Paus Adriaan VI (1522—'23). In 't Vaderland teruggekeerd vervaardigde hij eene menigte stukken voor geestelijke corporaties en kerken, zoowel gewijde onderwerpen als portretten. Voor eene schilderij voor de St.-Mariakerk te Utrecht werd hij met eene prebende begiftigd. Zijn roem had zich inmiddels zóózeer verbreid dat Koning Frans I van Frankrijk hem uitnoodigde naar Fontainebleau te komen. Onder zijne leerlingen telt men Antonio Moro. Scorel was een algemeen ontwikkeld man: hij sprak vijf talen, beoefende de muziek, was dichter en bezat verschillende andere kundigheden. Hij overleed 6 December 1562 te Haarlem, zijne goederen aan Aecht IJzackdr. en 4 natuurlijke kinderen nalatende.

327. MAGDALENA.

H. 55. B. 74. P. Hoofdh. 12.

Eene jeugdige vrouw, in zwarte zijde gekleed, de lange mouwen evenals de hals met paarlen versierd, zit op een heuvel in een rotsachtig landschap. Het haar hangt los en is met een doek bedekt. Om den halsboord van haar gewaad staat in Hebreeuwsche letters: „Hij is bij God. Hem zal ik eeren." Met beide handen houdt zij eene kleine vaas vast, die op een over haar schoot liggenden gestreepten doek rust. Op den achtergrond ziet een oude man, op zijn staf leunende, naar eene naakte vrouw, die door twee engelen ten hemel wordt gevoerd.

Als „de Dochter Sions" afkomstig van het nationaal museum, 1808.

Vgl. Evang. v. Lucas, VIII, 37 en vlg.

Toegeschreven aan **J. SCOREL.**

328. ADONIS.

H. 146. B. 111. P. Fh. levensgroot.

Een schoon jongeling met lang krullend haar, geheel van voren gezien, heeft in de rechterhand een zwijnsspriet, die tegen zijn schouder leunt; in de linker een touw, waaraan twee honden. Hij heeft een zwaard op zijde en is gekleed in roodbruine onderkleederen, waarover een blauwgrijs overkleed. Het verschiet vertoont een landschap.

Vroeger als „St. Hubert" aan A. Sciavoni toegeschreven.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Adonis is de in de mythologie der oudheid voorkomende jongeling, die om zijne schoonheid vooral door Aphrodite (*Venus*) wordt bemind en in den bloei zijner jaren op jacht door een wild zwijn wordt gedood. Hij is eene personificatie van het leven der natuur, dat in de lente ontwaakt, maar in den herfst weder wegkwijnt en versterft. Groote feesten waren te zijner herinnering in de Oostersche wereld ingesteld.

KAREL SLABBAERT.

XVIIde Eeuw; midden.

Een onbekend kunstenaar, die blijkens een penning van het St. Lucasgild te Middelburg, in deze stad in 1655 geleefd moet hebben. Of de graveur K. Slabbaert en hij dezelfde persoon zijn, is nog niet uitgemaakt, hoewel waarschijnlijk.

329. HET GEBED VOOR DEN MAALTIJD.

H. 68. B. 54. P. Fh. kind 25.

Eene bejaarde vrouw, met een paarsen mantel om, zit, in een ruim voorportaal met steenen trap, brood te snijden voor twee kinderen, die gereed schijnen om naar school te gaan. Het meisje, gekleed in een groen jakje en roodbruinen rok, draagt een stoofje aan den arm; de jongen houdt den

grijzen hoed in beide handen. Op de tafel staat eene ham, een schapebout, kaas, enz.

K - SLABBA

Verkooping Baronesse VAN LEIJDE VAN WARMOND, Leiden, 1816. f 841.

PIETER VAN SLINGELAND.

1640—1691.

Was de zoon van CORNELIS PIETERSZ. VAN SLINGELAND en TRIJNTJE VAN POLANE en aanschouwde te Leiden den 20sten October 1640 het levenslicht. Hij was een der ijverigste leerlingen van G. DOU en schilderde, evenals deze, bij voorkeur huiselijke tafereelen op kleine schaal, waaraan hij ongeloofelijk veel moeite besteedde. Hij stierf 7 November 1691 in zijne geboorteplaats.

330. DE ZANGOEFENING.

H. 25. B. 19. P. Fh. 4.

In eene boerenkeuken zit een in het zwart gekleede man, met eene tasch op zijde, op eene viool te spelen. Een boerenjongen zingt hierbij, luidkeels schreeuwende, terwijl hij een blad papier met beide handen vasthoudt. Een andere jongen, met eene roode aarden bierkan in de hand en een breedgeranden hoed op, lacht hem uit. Bij den speelman staat eene vrouw in een grijs jak, aan een driepoot, groente te hakken. Achter deze groep staat een man met eene bierkan in de eene hand, en met de andere de maat slaande. Verder zeer veel bijwerk.

P.V.Slingerland Fecit

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

331. DE RIJKE HEER.

H. 25. B. 20. P. Hoofdh. 4.

Een bejaard, deftig heer, in eene paarse gebloemde kamerjapon, den arm op een Smyrnaasch tapijt geleund, zit met een horloge in de hand voor eene nis. Op de plint is een Bacchusfeest voorgesteld in bas-reliëf; boven de nis hangt een donkerblauw gordijn. Op den achtergrond aanschouwt men eene buitenplaats met terras en springende fontein.

P·V·Slingeland · Fecit

Verkooping Johan Van der Marck, 1733.

Kabinet Van Heteren, 1809.

HENDRIK MAERTENSZ. SORGH (SORCH).

Omstr. 1611—1670.

Waarschijnlijk een leerling van D. Teniers, den Ouden, en van W. Buitenwegh, schilderde hij niet alleen huiselijke tafereeltjes, maar ook bijbelsche en geschiedkundige voorstellingen. Zijn vader was de Rotterdamsche marktschipper op Dordrecht Maerten Claesz. Sorgh, uit een oud geslacht aldaar gesproten; zijn geboortejaar moet minstens 10 jaar vroeger gesteld worden dan Houbraken opgeeft: immers te Berlijn bezit men eene schilderij van zijne hand welke van 1631 gedateerd zou zijn, en op 18 Juni 1636 staat de overdracht van een huis aan hem geboekt. Daar dit laatste meermalen voorkomt moet Sorgh een gegoed man geweest zijn. In 1654 ontving hij de somma van f 17 voor het overschilderen van een portret van Erasmus; 9 Augustus 1657 werd hij tot broodweger benoemd, en in het desbetreffende stuk als „marktschipper op Dordrecht" aangeduid, in welke laatste betrekking hij dus zijn vader was opgevolgd. In 1665 betaalde hij in den 200sten penning f 30; 16 October 1669 werd hij tot hoofdman van het St.-Lucasgild aangesteld en 6 Augustus 1670 zijn opvolger als marktschipper verkozen, zoodat hij wel kort te voren zal overleden zijn. Hij was gehuwd met Ariaentie Pietersz. Holaert, gelijk blijkt uit eene overdracht van een graf, gedagteekend 19 Januari 1677, waar zij de weduwe van M. H. Sorgh wordt genoemd. Dit graf is 4 Mei 1664, bij haar dood, overgegaan op hare dochter Ingeltje Sorgh en minderjarige kinderen.

332. DE CITERSPELER.

H. 49. B. 36½. P. Fh. zittend 26.

In eene open loge, met een rood gordijn en eene houten balustrade, aan een kanaal, zit een man in een geel, fluweelen buis met kanten kraag en eene roode, fluweelen baret op het hoofd, op de citer te spelen. Eene jonge, in het zwart gekleede vrouw zit naar hem te luisteren, de rechterhand in de zijde en den linkerelleboog op eene tafel geleund, welke gedekt en voorzien is van een schotel met vruchten, een wijnkannetje, brood, een zilveren bord en een muziekboekje. Onder deze tafel ligt eene kat; vóór den jongen man een bruingevlekte hond. Ter rechterzijde, op den voorgrond, staat een bankje met een rood kussen en een servet er op. Aan den muur hangt eene schilderij. In het kanaal, waarover eene brug is geslagen, vaart een schuitje; aan den oever zijn eenige huizen.

HM Sorgh. 1661

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Pieter De Smeth Van Alphen, Amsterdam, 1817. f 315.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

333. DE STORM.

H. 46½. B. 62. P.

Gezicht op de Maas. Eene marktschuit, in het midden der rivier, wordt door hevigen wind geteisterd. De lucht is zeer buiig. Nog twee zeilende schepen zijn in 't gezicht. Wel

mogelijk, dat de marktschuit die van den schilder moet voorstellen.

M Sorg 1668

Verkooping Gerrit Van der Paltz, Rotterdam, 1824. f 50.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JOHAN ADRIAAN VAN STAVEREN.

XVIIde Eeuw; tweede helft.

Van dezen schilder is niets dan zijn werk bekend, uit hetwelk men zou opmaken, dat hij een leerling van G. Dou is geweest, wiens manier hij dan geheel trachtte na te volgen. Hij schilderde gaarne kluizenaars in eene grot, of binnenhuizen, met slechts weinig figuren. Mogelijk was de omstreeks 1700 zich te Rome bevindende Jacob Van Staveren zijn zoon, die, daar hij niet recht slaagde met zijne bloemstukken, in militairen dienst ging.

334. DE BIDDENDE GRIJSAARD.

H. 32. B. 26. P. Fh. 14.

In eene ruïne zit een biddende grijsaard, met een boek op de knieën en saamgevouwen handen, aan den voet van een dooden boom.

Staveren

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

335. DE SCHOOLMEESTER.

H. 49. B. 41½. P. Fh. meisje 18.

In een bruin kostuum met wijde, afhangende mouwen en eene bruine baret over een zwart kapje op het hoofd, zit de onderwijzer oplettend te schrijven. Een meisje in een rood keursje staat bij den lessenaar, waarop een zandlooper en papieren met een zegel. Achter haar staat een jongen met lange, blonde krullen in een boek te lezen. Op den achtergrond zijn eenige knapen en op den voorgrond, ter rechterzijde, zit een jongen op eene lei te schrijven, ter linkerzijde staat een krukje en een boekenbord. Een opgenomen rood gordijn sluit de schilderij van boven af.

Verkooping G. Schimmelpenninck, Gz. 1829. f 220.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

JAN STEEN.

1626—1679.

De zoon van den Leidschen bierbrouwer Havick Jansz. Steen en Elizabeth Wijbrandsdr. Capiteyns, kreeg het eerste kunstonderricht van N. Knuffer, vervolgens dat van A. Van Ostade en eindelijk van J. Van Goijen. Hij werd te Leiden geboren — de juiste datum is nog niet bekend — kwam aldaar in 1648 als meester in 't St.-Lucasgild en huwde den 3den October 1649 te 's-Gravenhage met Margareta Van Goijen, de dochter van zijn leermeester. Hij kreeg vijf kinderen bij haar, waarvan één jong stierf en een zoon, Cornelis genaamd, in 1680 in het genoemde gild te Leiden als meesterszoon werd ingeschreven. Na zijn huwelijk vestigde hij zich als brouwer in „De Roskam" te Delft, maar was in 1653 reeds weder te Leiden, waar hij nog in 1658 zijne bijdrage aan het gild betaalde. In 1661 woonde hij te Haarlem, in welke stad hem een kind geboren werd, dat spoedig daarop stierf, en hij ook zijn vrouw door den dood verloor, die er den 8sten Mei 1669 begraven werd. Deze ramp en het overlijden zijns vaders, omstreeks denzelfden tijd, schijnt de aanleiding geweest te zijn, dat hij zich op nieuw te Leiden nederzette. Hij hertrouwde in 1673 met Maria Van Egmont, weduwe van den boekverkooper Nicolaas Herculens, welke vrouw hem nog een kind

schonk. Zes jaren ongeveer na zijn tweede huwelijk stierf Jan Steen te Leiden en werd er den 3den Februari (1679) begraven. De geestige, satirieke, soms vrij losse onderwerpen, uit het dagelijks leven genomen, die hij bij voorkeur schilderde, hebben aanleiding gegeven tot het ontstaan eener reeks van verhalen en anecdoten, welke op des kunstenaars zedelijk gedrag een ongunstig licht werpen. Maar de buitengewone vruchtbaarheid van zijn penseel, dat, hoewel hij niet ouder dan 53 jaar geworden is, meer dan 500 stukken van zijne hand aan de nakomelingschap heeft geschonken, weerspreekt genoegzaam deze hem aangewreven blaam. De voorhanden bewijzen doen echter zien, dat zijn werk tijdens zijn leven niet alleen weinig gewaardeerd werd, maar dat bijna twee eeuwen noodig waren om zijn talent op den waren prijs te doen stellen.

336. PORTRET VAN JAN STEEN.

H. 71. B. 60. D. Fh. levensgroot.

Ten halven lijve, staande, in drie kwart naar de rechterzijde gewend. De houding is los; beide handen leunen op den rug van een voor den kunstenaar geplaatsten stoel. Hij is gekleed in een donkergrijs gewaad en heeft een vierkanten linnen kraag om.

Steen.

Gegraveerd door J. Van der Kellen.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Van der Marck, 1773.
Gekocht van C. H. Hodges, Amsterdam, 1821. f 150.

337. PRINSJESDAG.

H. 45. B. 60. P. Fh. 20.

Ongetwijfeld de viering van den geboortedag van Prins Willem III op 14 November 1672, nadat hij kort te voren tot stadhouder was verheven. In de ruime gelagkamer eener

boerenherberg ligt de waard, met een ontbloot rapier in de rechterhand, op eene knie, terwijl hij uit een roemer drinkt. Bij hem ligt een papier, waarop geschreven staat:

„Op de gesontheyt van het Nassaus baasie.
In de eene hand 't rapier, in d'andre het glaasie."

Ter linkerzij zitten drie politici aan eene tafel; een van hen leest een nieuwsblad voor. Achter hen, bij een buffet, geeft een man een kus aan eene zittende vrouw; een ander brengt een toost aan eene vrouw, die een oranjeappel vóór zich heeft. Aan de tegengestelde zijde zit eene in 't zwart gekleede vrouw, in eene leuningstoel, aan eene tafel, waaraan een man met opgeheven roemer staat en een ander, gezet van postuur, zit te lachen; bij de vrouw bevindt zich een meisje, dat haar zetel vasthoudt. Verder zijn nog afgebeeld een oude vrouw en een man, met een hoogen hoed op, die een boer, met een oranjeveertje op den hoed, in de hand klopt. Vóór den man met opgeheven roemer staat eene vrouw, met een kannetje in de hand, naar den geknielden waard te kijken. Achter in het vertrek is eene bedstede, waarop de symbolen van dien tijd: een vaatje, een bijbel en een portret van den Prins, waaronder staat: „Wij schreuwe Als leuwe." In het midden der kamer is een strik van oranjelint bevestigd, waaraan eene kroon hangt, met eene bel er in en met een oranjeappel versierd; om de kroon staat: „Salus Patriae Suprema Lex Esto," d. i. het heil des vaderlands zij de hoogste wet. Op den voorgrond ligt nog een slapend hondje en is een bankje, waartegen een rotting staat en waarop een fraai versierde hoed met witte en oranje veeren.

Steen

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Afkomstig uit Noordwijk, Van der Loo, na 1787.
Gekocht van Hulswit en J. De Lelie, 1826. f 2000.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

338. HET ST.-NICOLAASFEEST.

H. 80. B. 68. D. Fh. 28.

Een familietafereel. Ter rechterzijde zit de moeder, in een donkergroen met bont omzoomd jak, voorovergebogen en de handen uitgestrekt naar een jong meisje, dat, met speelgoed beladen en een emmertje met lekkernijen gevuld bij zich, juist hare armen schijnt verlaten te hebben en vergenoegd heen loopt. Tusschen dit tweetal staat een jongen, in een grijs jasje en een kolfje in de hand houdende, lachende te wijzen op een grooteren knaap, die met de hand zijne tranen afveegt, terwijl een jeugdig meisje, in een lichtrood jak, hem spottend zijn schoen vertoont, waarin eene roede steekt. Achter deze groep zit de grootvader vergenoegd naar de kinderen te kijken. Verder opent eene bejaarde vrouw de gordijnen van een ledekant, den schreienden knaap een wenk gevende. Onder den schoorsteen, achter de moeder, staan nog twee jongens te zingen; de grootste van hen draagt tevens een klein meisje op den arm. Door een hoog kruisvenster op den achtergrond ziet men ontbladert geboomte. Op den voorgrond liggen in eene mand en op eene bank snoeperijen; tegen de laatste staat bovendien een groote duivekater.

J. Steen.

Gegraveerd door J. De Mare.

Geëtst door J. A. Boland.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Seger Tierens, 's-Gravenhage, 1743. f 695.

Kabinet Van Heteren, 1809.

339. DE PAPEGAAISKOOI.

H. 49. B. 39. D. Fh. 25.

Midden op de schilderij staat een meisje, met den rug naar den toeschouwer, blootshoofds, in een lichtpaars jak en weerschijnend groenen rok; zij houdt in de linkerhand een wit kannetje, terwijl zij met de rechter iets toereikt aan een papegaai, wiens kooi aan den zolder hangt. Links naast haar zit een jongen op den grond een katje te voeren, eene oude vrouw in een rood jak is aan een fornuis bezig oesters te braden. Aan de andere zij spelen drie jongelieden op 't verkeerbord: de een, een krijgsman, zit met de hand onder de kin; de tweede, in 't zwart gekleed, met de hand op de tafel, terwijl de derde eene lange Goudsche pijp rookt. De tatel is met een Smyrnaasch tapijt bedekt. Op den achtergrond staat een ledekant, en ziet men, door eene geopende deur, in een portaal; op den voorgrond heeft men een leuningstoel, over welken een mantel hangt en in den linkerhoek een vat met oesters, waarin een mes steekt, benevens een tinnen schotel, met eene geopende oester er op.

JSteen,

Gegraveerd door J. de Mare.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Mevr. Lormier, 's-Hage, 1763. f 540.
Kabinet Van Heteren, 1809.

340. DE BOERENBRUILOFT.

H. 37. B. 48. P. Fh. 18.

De bruid en bruidegom, met kroontjes op, zitten op de eereplaats aan den disch, onder eene aan den zolder hangende feestkroon. Een jong mensch, met den hoed op één oor, maakt een compliment aan de bruid, dat haar de oogen doet

neerslaan en waarover twee oude lieden en de bruidegom ernstige gezichten zetten. Een drinkebroer laat zich nog eens inschenken, terwijl een grappenmaker zijne buurvrouw iets in het oor fluistert, dat zij niet begrijpen wil. Op den voorgrond, vóór de tafel, noodigt een bejaard man, met een wit schortje voor, eene jonge vrouw ten dans, waartoe een speelman hen aanspoort, terwijl een ander reeds de violoncel doet hooren; ter linkerzijde staat een paár al te wachten. Achter hen, bij eene trap, roept een jongen de meid iets na, die met eenige huishoudelijke benoodigdheden in de hand naar boven gaat. Verder staat nog op den voorgrond eene aarden kruik, ligt er eene tinnen bierkan, en ziet men, ter rechterzijde, een tinnen schotel.

Steen
1672

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping J. Hoogenberh, Amsterdam, 1743. f 81.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

341. HET VROOLIJK HUISWAARTSKEEREN.

H. 66. B. 97. D. Fh. 27

Een vroolijk boerengezelschap keert in eene schuit naar huis terug. Reeds bevinden zich in het vaartuig eene jonge vrouw, met een kind aan de borst, de schipper, in een rooden borstrok gekleed, een in het water plassend meisje en een jongen met een hoed met veeren op, die, op de plecht van de schuit als te paard zittend, op de fluit speelt. Aan wal neemt een dronken boer een teeder afscheid van een man en eene vrouw, die hem naar boord geleid hebben, terwijl hij tevens op vroolijke wijs de zooëven genoemde vrouw met het kind groet. Een meisje met een molentje loopt achter de vrouw, die aan de ligplaats staat, en een jongen houdt het vaartuig

vast. Op den achtergrond ziet men vóór een huis twee boeren en eene boerin.

Steen.

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Gerrit Braamcamp, 1771. f 360.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

342. DE KWAKZALVER.

H. 35. B. 49. P. Fh. 18.

Deftig in 't zwart gekleed staat de man op eene stellage tot het volk te spreken. Naast hem wordt een op eene bank gebonden boer door eene oude vrouw in den hals gesneden, terwijl hij, luidkeels schreeuwende, wordt vastgehouden door een paljas, met eene roode muts op het hoofd en een mantel om, op welken eene geopende schaar is gestikt. Allerlei fleschjes, een diploma met een groot zegel en een aap op een stok, die eene pijp rookt, behooren bij de beschreven groep, die door een grooten boom overschaduwd wordt. Het gehoor van den kwakzalver bestaat uit een jongen, op een ezel gezeten, een meisje met een pannetje met visch, een deftig, dik heer, een monnik, een boer, eene oude vrouw, nog een paar mannen en een kind. Op den voorgrond wordt een dronken boer, met een beker en eene kan in de handen, door eene oude vrouw in een kruiwagen naar huis gebracht; een zwarte hond vergezelt hen. Het verschiet vertoont de huizen en den toren van een dorp.

Steen

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 420.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

343. DE BAKKER OOSTWAARD.

H. 37. B. 31. P. Hoofdh. 6.

Het bovenlijf slechts met een hemd bedekt en eene witte muts op het sluike haar, komt de bakker de deur zijner woning uit, een houten schop, waarop twee tarwebrooden liggen, in de hand houdende. Achter hem staat een jongen op een ossenhoorn te blazen. Aan een geopend venster vertoont zich de in een donkergrauw gewaad gekleede bakkerin; zij heeft een beschuitbolder of zottinnenkoek tusschen de vingers; vóór het venster liggen broodjes en beschuit uitgestald, en aan een stok hangen krakelingen. De gevel van het huis is met wingerdranken begroeid. Achter op het paneel staat:

„Dit is een familiestukje, de bakker is 't portret van Arent Oostwaard, de vrouw Catharina Keyzerswaard, de jonge is gedaan naar een jonge van Jan Steen. Deze bakker met zijn vrouw hebben gewoond op den Rhijn, 3 à 4 huyzen van Vrouwebrugge, tussen Vrouwesteegh en Gasthuys, binnen Leyden, is nu Januarij 1738, ruim 79 jaren geleden, geschilderd.

JSteen.

Gegraveerd door J. Bemme.

Eene onafgewerkte ets, waarvan de maker onbekend is, bestaat van deze schilderij.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Wierman, Amsterdam, 1763. f 160.

„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 705.

344. DE KWAKZALVER.

H. 25. B. 22. P. Fh. 16.

Onder een boom staat een kwakzalver voor eene met eene plank bedekte bierton, waarop flesschen en een pot zijn uitgestald. Hij is in het zwart gekleed, heeft een breeden kraag om en eene hooge roode muts met eene haneveer op, en biedt

een pakje aan een ouden boer aan, die de linkerarm in een doek en een stok in de rechterhand draagt. Achter eene vrouw, die haar geld telt, bevinden zich verscheidene figuren. Op den voorgrond ter linkerzijde staat een jongen met hoepel en stok onder den arm. Aan een boom hangt een met kiezen bezet en van een groot zegel voorzien octrooi. In het verschiet vertoonen zich boeren, boomen en huizen.

Steen.

Verkooping Van der Werff 1811. f 53.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

345. DE LOSBOL.

H. $20^{1}/_{2}$. B. $24^{1}/_{2}$. P. Fh. zitt. 19.

Een dronken man in zwarten mantel, lossen geplooiden kraag en met eene roode muts op het hoofd, zit, met eene lange pijp en eene viool in de handen, lachend naar eene oude vrouw om te zien, die hem een glas aanbiedt en een molentje achter hem houdt, terwijl eene jeugdige vrouw, met ontblooten boezem en een muziekboekje in de hand, hem geld uit zijne tasch haalt. Iets verderaf zit een jonkman, met den hoed op één oor en een pijpje in den mond, hem uit te lachen. De groep zit, vóór een huis onder een boom, bij een tafeltje, waarop een bord met eene wafel staat.

Gekocht van Muilman, 1812. f 60.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

346. DE SCHUURSTER.

H. 28. B. 19. P. Hoofdh. 4.

Eene boerin, gekleed in blauwen rok en roode keurs,

met witte hemdsmouwen, schuurt op eene omgekeerde ton eene tinnen kan. Bij haar staan, op eene tafel, eene koperen lantaren en een tinnen bord en liggen voorts eenige lepels.

J Steen

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 255.

ANTONIE PALAMEDESZ. STEVERS (STEVAERS).

1600 ? — 1673 ?

De vader van dezen schilder was een Vlaming, die uitmuntte in het bewerken van fijne steenen en te Delft woonachtig was. Hij werd door Koning Jacobus IV van Schotland naar diens rijk ontboden, en zag zich daar een zoon, Palamedes, geschonken, die later als schilder van ruitergevechten een beroemden naam maakte, en in 1638 stierf. Onze kunstenaar was een ouder zoon, die nog te Delft het levenslicht aanschouwde. Den 6den December 1621 werd hij aldaar in het St.-Lucasgild ingeschreven, waarvan hij in de jaren 1653, 1654, 1659, 1663, 1664, 1672 en 1673 hoofdman was. Den 16den Maart 1630 trad hij in den echt met Anna Joosten Van Hoorndijck, uit welk huwelijk drie kinderen geboren werden, in 1633 Palamedes, in 1637 Joost en in 1642 Marijtje. Na den dood zijner eerste vrouw hertrouwde hij met Aeghien Woedewaerts, bij wie hij nog een zoon kreeg, Arthur, die in 1661 gedoopt werd. Den 23 Januari 1674 was hij reeds overleden. Eene schilderij op zijn naam, te Berlijn aanwezig en, naar aangegeven wordt, met het cijfer 1680 gemerkt, kan dus, als dit laatste goed gelezen is, niet van hem afkomstig zijn. Hij schilderde legerplaatsen, gezelschapsstukken en portretten.

347. PORTRET VAN DEN STADHOUDER PRINS FREDERIK HENDRIK.

H. 35. B. 28. P. Fh. te paard. 31.

Afbeelding te paard, ten voeten uit en naar de linkerzijde gewend. Gekleed in donkergroen, met goud geborduurd. De rechterhand steunt op de heup en houdt tevens den zwarten hoed met pluimen vast. Om den hals hangt, aan een zwart

lint, een ordeteeken. Hooge gele rijlaarzen voltooien het costuum. Het paard, dat bereden wordt, is een bruine bles; gebit en sporen zijn verguld. Op den achtergrond ziet men de wallen van de stad Grol en eene optrekkende bende krijgsvolk.

Verkooping Mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 80.

Zie levensbeschrijving pag. 151.

DIRK STOOP.

1610—1686.

Utrecht of Dordrecht is de geboorteplaats van dezen kunstenaar. In het gevolg eener Infante van Portugal bezocht hij — na te Lissabon eenigen tijd vertoefd te hebben — in 1662, met den rang van haren hofschilder, Engeland, waar zijn werk bestaande uit ruitergevechten e. a. voorstellingen, waarin paarden te pas kwamen, zeer gezocht werd. Waarschijnlijk is hij ook in Italië geweest. In 1678 keerde hij in zijn vaderland terug, waar hij toen tot zijn dood is gebleven. Behalve zijne schilderijen heeft men van hem ook eenige geestige en zeer gewaardeerde etsen. De namen Theodorus en Rodrigo, als vertalingen van zijn vóórnaam in het Latijn en Spaansch, hebben aanleiding gegeven om aan drie verschillende personen, die Stoop heetten te denken.

348. DE JACHTPARTIJ.

H. 41. B. 59½. P. Paardh. 11.

Bij eene kribbe staat een bont paard met groenen zadel, achter hetwelk eene dame in 't geel op een bruin ros is gezeten. Op den voorgrond zit een heer, in een rozerood buis en gele broek, bij twee liggende honden. Een jager draagt een emmer met water aan. Verderop is een knaap op een ezel en bevinden zich eenige jongens met honden. Ter linkerzijde ziet men een jager op een bruin paard. Op den tweeden grond verheft zich eene Italiaansche boerderij op de rotsen en staan eenige beeldengroepen. In het bergachtig verschiet

vertoonen zich muilezeldrijvers met twee belaste dieren. De lucht is licht bewolkt.

D. Stoop f. 1645

Publieke veiling te Dordrecht, 1818. f 106.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

ABRAHAM VAN STRIJ.

1753—1825.

Was de zoon van Leendert Van Strij, huis- en sieraadschilder te Dordrecht, alwaar onze schilder op Oudejaarsdag 1753 in 't leven trad. Aanvankelijk was hij bij zijn vader werkzaam, maar weldra legde hij zich toe op het vervaardigen van bloemstukken, en vervolgens ook op binnenhuizen en portretten. Op zijn 27ste jaar begaf hij zich in 't huwelijk met Sophia Christina Vermeulen, bij wie hij verscheidene kinderen verkreeg, o. a. een zoon Abraham, die eveneens de kunst beoefend heeft. De vader werd in 1809 correspondent van de 4de klasse van het Koninklijk Instituut en in 1818 lid der Koninklijke Schilderacademie te Antwerpen. Hij overleed in Maart 1825 in zijne geboortestad. Een jonger broeder van hem, Jacobus genaamd, in 1756 ter wereld gekomen, werd evenzeer in des vaders werkplaats opgeleid en deed zich later als verdienstelijk landschapschilder kennen. Deze stierf 5 Februari 1815.

349. DE TEEKENLES.

H. 24. B. 19. P. Hoofdh. 4.

Aan eene tafel zit een jongeling, in een groen buis, naar een pleisterbeeld te teekenen. Achter hem staat zijn onderwijzer, in het paars gekleed en met eene wijde muts op 't hoofd.

A: Van Stry, Ft

Kabinet Van Heteren, 1809.

ABRAHAM LAMBERT JACOBSZ. VAN DEN TEMPEL.

1618?—1672.

Geboren te Leiden; was een leerling van JORIS VAN SCHOOTEN. Hij schilderde portretten en historie en heeft voor zijne vaderstad ook eenige regentstukken gemaakt. In 1648 huwde hij KATHARINA VAN HOGEMADE; in 1672 is hij te Amsterdam gestorven. Als zijne leerlingen worden genoemd ARIE DE VOIS, FRANS VAN MIERIS de Oude, IZAÄK PALING, MICHIEL VAN MUSSCHER en KAREL DE MOOR.

350. PORTRET VAN MACHTELD BAS, WEDUWE VAN DEN HEER ABRAHAM DE VISSCHER.

H. 106. B. 98. P. Fh. levensgroot.

Kniestuk, staande, eenigszins naar de linkerzijde gekeerd; in het zwart gekleed, met breeden kraag en manchetten, een zwart kapje op het hoofd en een waaier in de hand. Achter de figuur staan bloemen op eene met rood laken bedekte tafel en hangt eene gordijn. Het familiewapen is bovenaan geplaatst; achterop staat:

„Deze MAGTELD BAS is afgeschilderd naar zij haar man ABRAHAM DE VISSCHER snagts dood naast hare zijde vondh."

Zie over deze pag. 278.

351. PORTRET VAN ABRAHAM DE VISSCHER.

H. 125. B. 86. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger der vorige beeltenis. Kniestuk, staande, bijna geheel naar voren gewend. Gekleed in het zwart, met een hoed op 't hoofd en platten vierkanten kraag om den hals. De rechterarm is geleund op eene tafel, waarover een paars kleed ligt; de achtergrond is rood. Boven in den hoek der schilderij staat het familiewapen.

Evenals het vorige portret een legaat van Mevr. J. RIJSWIJCK. geb. BALGUERIE, 1823.

GERARD TERBURG.

1608—1681.

Werd te Zwolle uit een deftig geslacht geboren. Zijn vader, een goed schilder, die langen tijd in Italië doorbracht, gaf hem het eerste onderricht en zond hem daarop naar Haarlem, ten einde er zich verder te bekwamen, men weet niet bij welken der vele schilders, die er toen ter tijd woonden. In 1635 werd hij er als meester ingeschreven, kort hierna waarschijnlijk heeft hij Duitschland, Frankrijk en Italië bezocht. Tijdens de onderhandelingen over den algemeenen vrede bevond hij zich te Munster, alwaar hij in ééne groep de portretten schilderde der verschillende gevolmagtigden en in betrekking kwam tot den Spaanschen afgevaardigde, Graaf De Pegnaranda, die hem later mede naar Madrid nam. Hier werd hij aan het hof gunstig ontvangen, vervaardigde hij de beeltenissen van den Koning en verscheidene grooten, werd tot ridder geslagen en ontving een gouden keten met medaille, een zwaard en zilveren sporen. De opgang, dien zijn persoon en werk bij de Madridsche dames maakte en de ijverzucht daarover van vele heeren, deden het hem raadzaam vinden Spanje te verlaten. Naar Engeland vertrokken, was hij ook in dit land niet minder voorspoedig; vervolgens ging hij naar Frankrijk en eindelijk zette hij zich te Deventer neder. In deze stad huwde hij eene nicht en kwam zóó in aanzien, dat hij verscheidene jaren in de vroedschap zitting had; hij overleed er op 73jarigen leeftijd en werd te Zwolle begraven. Caspar Netscher is zijn beste leerling geweest.

352. PORTRET VAN GERARD TERBURG.

H. 34. B. 29. K. Hoofdh. $6^1/_2$.

Borstbeeld, staande, drie kwart naar de linkerzijde gewend; in het zwart gekleed, met een mantel over den linkerschouder; de donkerbruine krulpruik valt op den platten kraag; de rechterhand houdt een zwarten breedgeranden hoed. In een ovaal geschilderd van $27^1/_2$ grootste middellijn.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

353. PORTRET VAN GERARD TERBURG'S ECHTGENOOTE.

H. 34. B. 29. K. Hoofdh. $5^1/_2$.

Tegenhanger van het vorig stuk. Borstbeeld, staande, naar de rechterzijde gekeerd. In het zwart gekleed, een gesloten waaier in de rechterhand houdende, de omslagen der mouwen met lint versierd en zwarte oor- en halssieraden.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Gekocht van A. Weimar 1868, 's-Gravenhage, met het vorige samen voor f 600.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

354. DE VADERLIJKE RAADGEVING.

H. 68. B. 71. D. Fh. 41.

Op den voorgrond staat eene jonge dame in wit satijn gekleed en een zwart lint in het blonde haar. Zij heeft den rug naar den toeschouwer gewend en luistert naar een heer, die op een stoel gezeten is, het rechterbeen over de knie geslagen, en daarop een hoed met veeren heeft liggen. Met de opgeheven hand schijnt hij aan zijne woorden klem te willen bijzetten. Hij is gekleed in een met zilveren lint belegden, gelen kolder en grijze hozen. Tusschen beide figuren zit eene bejaarde dame, geheel in het zwart gekleed en met een sluier over het hoofd; deze drinkt uit een wijnglas. Aan de andere zijde der jonge dame staat eene tafel, waarop een toiletspiegel, een kandelaar en een zilveren bekken. Achter den stoel van den heer staat een groote, bruine, kortharige hond. Op den achtergrond is een ledekant en eene gesloten deur; de meubels zijn alle met eene roode stof overtrokken.

Met eenige kleine wijzigingen bestaan twee herhalingen van deze samenstelling, ééne in het museum te Berlijn en ééne in de Bridgewater Gallery: beide zonder den hond.

Gegraveerd door J. G. Wille naar laatstgenoemde herhaling.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 825.
Kabinet Van Heteren, 1809.

Kopie naar **GERARD TERBURG.**

355. BEËEDIGING VAN DEN MUNSTERSCHEN VREDE, 15 MEI 1648.

H. 42. B. 57. K. Fh. 20.

Rondom eene met een groen kleed bedekte tafel, waarop een kistje, groote zegels en documenten liggen, staan de afgevaardigden der contracteerende partijen; de beide secretarissen lezen de overeengekomen bepalingen van het verdrag voor, zes afgevaardigden zweren met opgestoken vingers, de Spaansche leggen de hand op den Bijbel. De geheele zaal is met toeschouwers in verschillende kleederdracht gevuld. Boven de tafel hangt eene lichtkroon, met het beeld van de H. Maagd en verscheidene wapens versierd. De wanden zijn beschoten en aan het eind der zaal is eene verhevenheid, waarop zich nog toeschouwers bevinden. De hoofden zijn alle portretten, het origineel is in het bezit van graaf Demidoff.

Gegraveerd door Jonas Suyderhoef.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping mejuffr. C. Putman, 1803. f 340.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

De rampen en de uitputting, die het gevolg waren van den 80- en 30jarigen oorlog, deden eindelijk de noodzakelijkheid van den vrede bij de krijgvoerende natiën inzien. Na zeer lange voorloopige onderhandelingen werden Munster en Osnabrück aangewezen als de plaatsen waar de eigenlijke besprekingen zouden gehouden worden. In April 1645 werd het congres geopend, de gezanten der Nederlandsche Republiek kwamen eerst in Januari 1646 aan. Het waren de leden der Staten-Generaal: Meinerswijk, Van Mathenesse, Adr. Pauw, Joh. De Knuit, Van Rheede Van Nederhorst, Donia, Ripperda en Klant, waarvan de tweede en derde voor Holland, de overigen voor de 6 andere Gewesten zitting hadden. De graaf van Pegnaranda en Antonie Brun waren de

Spaansche gevolmachtigden. Nu mocht, volgens een aanvallend en verdedigend verbond, in 1635 door ons met Frankrijk gesloten, geen der beide bondgenooten zonder den anderen met Spanje vrede sluiten; Frankrijk helde tot dit laatste thans nog niet over en wij wilden aanvankelijk niet zonder deze mogendheid tot de beëindiging van den krijg geraken. Maar toen men onzerzijds inzag, dat Frankrijk, slechts uit eigenbelang handelende, als het den oorlog wist te doen rekken, ons ten verderve zou worden, besloten wij op ons zelf te handelen. Wèl zocht Frankrijk nog den loop der onderhandelingen tegen te houden, maar te vergeefs; 30 Januari 1648 werd de Westfaalsche vrede geteekend door 7 der 8 Nederlandsche afgevaardigden; die voor Utrecht weigerde, maar dit gewest voegde zich ten laatste toch bij de overigen en de uitwisseling der wederzijdsche ratificatiën met de beëediging had 15 Mei d. z. j. te Munster plaats. Zes Nederlandsche afgevaardigden namen aan de plechtigheid deel; NEDERHORST was bedlegerig en Zeeland trad eerst den 30sten Mei toe. Spanje was door twee gevolmachtigden vertegenwoordigd. Het geheel had onder groot ceremoniëel op het Stadhuis te Munster plaats, 't welk met groen was versierd, na afloop geleidden de Burgemeester de gezanten tot aan hunne koetsen, terwijl twee compagnieën, burgers en soldaten, hen tot hunne woning vergezelden; op de wallen werd klein geweer en geschut gelost. Den volgenden dag werd, op een groot tooneel, vóór de poort van 't Stadhuis opgeslagen, met tapijtwerk bekleed en behangen, in 't openbaar den vrede afgekondigd; 5 Junij d. a. v. greep dit feit in de Nederlanden plaats. De verschillende vredesverdragen tusschen de overige oorlogvoerende mogendheden, uitgezonderd Spanje en Frankrijk, werden nog in den loop van 't zelfde jaar geteekend.

MATHEUS TERWESTEN.

1670—1757.

AUGUSTIJN, ELIAS en MATHEÜS TERWESTEN, die alle drie in de schilderkunst zich naam hebben verworven, waren de zoons van een kundig zilversmid en drijver. MATHEÜS, de jongste, werd te 's-Gravenhage geboren, en kwam, na den dood des vaders, eerst onder de leiding van zijn oudsten broeder AUGUSTIJN, daarna ontving hij het onderricht van WILLEM DOUDIJNS en DANIËL MIJTENS. Toen AUGUSTIJN, tot hofschilder van den Keurvorst van Brandenburg benoemd, in 1690 naar Berlijn vertrok, liet hij de voleindiging zijner onafgewerkte zaal- en plafondstukken aan MATHEÜS over, die zich hiermede zeer wist te onderscheiden. In 1696 ging hij zijn broeder, die inmiddels de moeder tot zich genomen had, in de Brandenburgsche residentie bezoeken en maakte hij vervolgens eene reis naar Italië, bleef een jaar te Rome, waar zijn broeder

ELIAS woonde en keerde in 1699 naar het vaderland terug. Zich te 's-Gravenhage nederzettende, werd hij er 15 Augustus d. z. j. in het genootschap Pictura ingeschreven en was verscheidene malen daarvan hoofdman. Hij schilderde nu eene menigte plafonds, zaalstukken en portretten. In 1780 bezocht hij nogmaals Berlijn en huwde bij zijne terugkomst met Juffr. VAN RHENEN, weduwe van den procureur HAVIUS, uit welken echt vijf kinderen sproten, waaronder AUGUSTIJN II en PIETER, die mede als schilders gunstig bekend staan. Hij stierf te 's-Gravenhage, 11 Juni 1757.

356. PORTRET VAN PRINSES ANNA, GEMALIN VAN PRINS WILLEM IV.

H. 47. B. 36. P. Hoofdh. 7.

Zij staat, een weinig naar de linkerzijde gewend, bij eene vergulde tafel met marmeren blad, waarop een kussen met eene kroon en oranjeappelen liggen. In het wit satijn met gouden borduursels gekleed, draagt zij een blauwen fluweelen mantel, met hermelijn gevoerd. Op de borst, in het haar en aan den mantel heeft zij vele groote diamanten.

Gekocht Maart 1818. f 30.

ANNA, geboren Prinses van Brunswijk-Luneburg, oudste dochter van Koning GEORGE II van Engeland, ontving 2 November 1709 het eerste levenslicht en huwde den 5den Maart 1734 met WILLEM CAREL HENDRIK FRISO, Prins van Oranje-Nassau, destijds Stadhouder van Friesland, Groningen, Drente en Gelderland. Na te Leeuwarden, de residentie van haren gemaal, achtereenvolgens aan 4 dochters het leven te hebben geschonken, waarvan echter drie kort na hunne geboorte stierven, beviel de vorstin op 8 Maart 1748 van een zoon, die later als Stadhouder den naam van WILLEM V heeft gedragen. Deze werd te 's-Gravenhage geboren, waarheen de woonplaats van 't hooge gezin was verplaatst, sinds in 1747 de Prins ook verheven was tot Stadhouder van Zeeland, Holland, Utrecht en Overijssel. Toen korten tijd hierna, in October 1751, WILLEM IV kwam te overlijden, werd nog op denzelfden dag zijne weduwe als Gouvernante en voogdes erkend van haren minderjarigen zoon, die, tot dusver graaf VAN BUREN genoemd, thans als WILLEM V de waardigheid zijns vaders erfde. Hertog LODEWIJK ERNST van Brunswijk-Wolfenbuttel werd weldra als vertegenwoordiger van hem tot Kapitein-Generaal aangesteld en bleef tevens — zooals hij het reeds in de laatste jaren van WILLEM IV was geweest — de raadsman hoofdzakelijk ten opzichte van de buitenlandsche aangelegenheden, nu van de Gouvernante.

Gebeurtenissen van groot gewicht vielen gedurende de eerste jaren van Anna's regentschap niet voor, maar moeielijk werd hare positie nadat in 1756 tusschen Engeland en Frankrijk eene oorlog was uitgebroken, aan welke beide partijen de Republiek wilden doen deelnemen. Gesteund door hare raadslieden wist echter de Gouvernante de onzijdigheid van den Staat te handhaven; niettemin leed onze handel veel van den krijg en wij waren niet in staat dit te keer te gaan. Vandaar herhaalde klachten en het verwijt dat Anna, eene Engelsche van geboorte, de belangen van Nederland ter wille van Groot-Brittannië verwaarloosde, 't welk zich het meest aan onze neutraliteit vergreep. Hierdoor, en ook wegens andere zaken, maakte zij zich menig vijand, zoodat hare laatste levensjaren zeer verbitterd werden. Zij stierf, na een langdurig en smartelijk lijden, aan de waterzucht, 12 Januari 1759.

DOMINICUS VAN TOL.

XVIIde Eeuw; midden.

Van dezen meester is niets anders bekend dan dat hij gezelschapsstukken en binnenhuizen in den trant van Q. Brekelenkam schilderde en overigens ook G. Dou navolgde, wiens portret o. a. door hem werd vervaardigd, iets, waaruit men opmaakt dat hij vertrouwelijk met dezen heeft omgegaan en te Leiden zou gewoond hebben. Een Hendrik Van Tol, schilder, werd den 9den November 1624 te Delft als meester ingeschreven; misschien was dit zijn vader. Ook wordt, zonder verdere opheldering, gewag gemaakt van het werk van Nicolaas en Willem Van Tol.

357. DE GEVANGEN MUIS.

H. 29. B. 24. P. Hoofdh. 4.

Vóór eene nis, gedeeltelijk door een gestreept gordijn bedekt, houdt een jongen, met een paars buisje aan, eene kat onder zijn rechterarm vast, terwijl hij met de linkerhand eene muizenval, met een muisje er in, opheft. Een meisje in een zwart jakje wijst lachende hiernaar; een jongetje staat daarachter er bij te huilen. Op den achtergrond ziet men eene

keuken, en in den linkerhoek, vóór de nis, staat een pot met goudsbloemen.

D·V:TOL

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping mevr. Heemskerk, 's-Gravenhage, 1770. f 420.

Kabinet Van Heteren, 1809.

CORNELIS TROOST.

1697—1750.

Werd den 8sten October 1697 te Amsterdam geboren; zijne ouders waren de wijnkooper Johannes Troost en Barbara Meerbeek Kruywagen. Zijn onderricht ontving hij van Arnold Boonen. Na te Zwolle gehuwd te zijn met Maria Van der Duijn (1620), vestigde hij zich te Amsterdam en schilderde daar regentenstukken en portretten, maar ook burgerlijke voorstellingen en geestige tooneelen uit blijspelen, welke hij dikwerf in pastel, crayon of waterwerf uitvoerde. Hij heeft ook decoratief voor den schouwburg vervaardigd en eenige prenten in zwarte kunst gemaakt. Hij stierf te Amsterdam den 7den Maart 1750. Van zijne vijf dochters muntte vooral ééne, Sara genaamd, uit in portret en teekeningen naar schilderijen. Zij was gehuwd met Jacob Ploos Van Amstel en stierf den 17den October 1803. Een portretschilder Willem Troost werd in 1684 te Amsterdam geboren; of deze een broeder van Cornelis was, is onbekend.

358. PORTRET VAN CORNELIS TROOST.

H. 12. B. 10. Ovaal. P. Hoofdh. 4.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gewend; gekleed in een rok van zijde met een weerschijn. De pruik met haarzak is gepoederd.

Verkooping De Bruyn, Amsterdam, 1798. f 15.50.

Publieke verkooping te Amsterdam, in 1829. f 40.

JACOB VAN DER ULFT.

1627—na 1688.

Deze kunstenaar schilderde meest Italiaansche landschappen en Romeinsche ruïnes, soms met historische groepen gestoffeerd. Niet onwaarschijnlijk was hij een leerling van J. Both. In het glasschilderen heeft hij mede uitgemunt, zooals eenige vensters in Gorkum — zijne geboorteplaats — en elders bewijzen. Ook zijn een paar fraaie prenten van hem bekend. Van zijne geschiedenis weet men niets dan wat Houbraken van hem vermeldt: dat hij burgemeester van Gorkum is geweest en in 1688 nog leefde. Een boek met schetsen van zijne hand toont aan, dat hij Italie heeft bezocht.

359. EEN ITALIAANSCH HAVENGEZICHT.

H. 12. B. 19. P. Fh. 1½.

De ruïne van een Romeinschen tempel, waarbij vele figuren over den oneffen grond en over een gewelf gaan. Ter linkerzij op den voorgrond staat een obelisk op een voetstuk. Verderop is eene haven met vaartuigen en eene steenen brug, waarop eene poort staat, die naar een ronden toren leidt. Het verschiet is bergachtig.

J v ulft

Kabinet Van Heteren, 1809.

360. EEN ITALIAANSCH STADSGEZICHT.

H. 12. B. 19. P. Fh. 1½.

Tegenhanger van het vorig paneel. Men aanschouwt een groot gebouw, met beelden versierd, en waarboven een hooge koepel uitsteekt. Aan de rechterzijde staat een groote ronde toren en de zuilenrij van een tempel. Op den voorgrond bedekt eene hoogte, waarop verscheidene figuurtjes, het onderste gedeelte der gebouwen. In 't verschiet zijn nog eenige gebouwen.

J v ulft

Kabinet Van Heteren, 1809.

ESAYAS VAN DE VELDE.

omtr. 1590—1648.

In het huwelijksregister van Haarlem komt deze kunstenaar voor als jonkman uit Amsterdam, die 10 April 1611 in eerstgemelde stad zich in den echt begaf met Catelijn Maertens, jongedochter van Gent geboortig. Uit deze verbintenis zijn als kinderen aangeteekend gevonden: Johan, 1614; Esayas, 1615 en Antony, 1617. In 1610 werd onze schilder als lid der Gereformeerde gemeente ingeschreven en in 1612 als meester in het St.-Lucasgild. Van 1617—'18 was hij lid der Rederijkerskamer „de Wijngaertranken". Tot 1626 bleef hij te Haarlem gevestigd; later begaf hij zich naar Leiden, waar hij overleden is. Waarschijnlijk was hij een broeder van den graveur Jan Van de Velde en zoon van den schrijfmeester van dienzelfden naam, die in 1633 te Haarlem overleed. Of Willem v. d. Velde, de zeeschilder en penteekenaar, een zoon van Esayas was, is niet uitgemaakt. Is dit vermoeden juist, dan zou deze te Haarlem tusschen de jaren 1611 en 1614 geboren moeten zijn, en niet in 1610 te Leiden, zooals Houbraken opgeeft.

361. DE KAT, DIE DE BEL WORDT AANGEBONDEN.

H. 63. B. 101. P. Fh. 25.

Allegorische voorstelling. In het midden zit Prins Maurits aan eene met een groen kleed overdekte tafel, bezig met eene kat de bel aan te binden. Achter hem staan twee personen (Ds. Bogerman? en François Van Aerssen?), die papieren in de hand hebben, waarvan het opschrift niet meer leesbaar is. Op de tasch, welke eerstgenoemde voor het lijf heeft, staat op een papier onduidelijk geschreven: „Noch meer ovt (leen?)". Aan de andere zij van de tafel staan vier personen, die op verschillende wijzen hunne verlegenheid te kennen geven: waarschijnlijk Hugo De Groot, Hogerbeets, Ledenberg en Van Maersbergen. Deze laatste loopt weg naar een vijfden (Uitenbogaert?), die hem met open armen ontvangt. Aan een anderen kant der schilderij is de Prins nog eens afgebeeld, in een druk gesprek gewikkeld met een in het rood gekleed edelman (Prins Willem Lodewijk?). Eene derde maal komt Maurits, op den tweeden grond, voor; hij heeft met beide handen een bundel pijlen gevat, die met een oranjestrik zijn saamgebonden, en aan welken hij met drie personen,

Uitenbogaert? Oldenbarnevelt en een monnik trekt. Oldenbarnevelt heeft een pijl uit den bundel getrokken en geeft dien aan een prachtig gekleed edelman (Spinola?), terwijl hij zelf meê getrokken wordt door de aanvoerders van het vijandelijk leger, dat met een gelen en een met zilver omzoomden blauwen vlag zich in de verte vertoont. Aan den anderen kant van den Prins ziet men Jezus, die zijn arm naar diens schouder uitstrekt, maar door twee personen wordt tegengehouden. Bij hen staan nog drie andere, evenals de beide voorgaande, predikanten schijnende, die druk discuteeren. In het verschiet ter linkerzijde ziet men het Binnenhof te 's-Gravenhage, vol volk en een schavot, waarop eene kat onthoofd wordt. Meer naar voren bevinden zich eenige hellebaardiers. Aan den anderen kant in 't verschiet stoken eenige personen een vuur en komen andere, allegorische figuren, waaronder de Tijd, aanloopen om het te blusschen. Het geheele tafereel is in een bosch met groote boomen voorgesteld.

Verkooping mevr. Bicker, 1809. f 35.

362. HET UITTREKKEN VAN HET GARNIZOEN NA DE OVERGAVE VAN 'S-HERTOGENBOSCH, 1629.

H. 108. B. 172. D. Fh. 13.

Ter linkerzijde, op den voorgrond, wordt eene koets, waarin een geestelijk heer zit, begeleid door eenige ruiters en gevolgd door wagens met gekwetsten, vrouwen en geestelijken, terwijl ook enkele van deze laatsten er te voet bijgaan. Uit een buitenwerk komt het garnizoen der vesting gewapend aanmarcheeren: vooraf rondassiers, dan musketiers en piekeniers; deze troepen gaan door twee afdeelingen geharnaste ruiters door. Binnen de wallen bevinden zich eenige ongewapende ruiters, waarbij waarschijnlijk Prins Frederik Hendrik, die den kommandant Grobbendonk, blootshoofds te paard gezeten, toespreekt. Eene koets, waarin vermoedelijk de prinses, is hier tevens aangebracht. Geheel op den voorgrond, ter rechterzijde, zijn twee geharnaste ruiters, met groote oranjesjerpen om het lijf, gevolgd door eenige ruiters met een vaandel. In

het verschiet ligt Den Bosch en ziet men de verdedigings- en aanvalswerken en de legerplaats der belegeraars in vogelperspectief.

Uit het nationaal museum. 's-Gravenhage, 1808.

In 1629 oordeelde de Stadhouder Frederik Hendrik den toestand gunstig om aanvallenderwijze tegen Spanje op te treden, en eene poging in 't werk te stellen zich van 's Hertogenbosch meester te maken. Te dien einde verzamelde hij eene aanzienlijke legermacht van ongeveer 30 000 man en rukte, bijgestaan door Ernst Casimir, den Stadhouder der drie Noordelijke gewesten, met zulk een spoed en zóó onverwachts tegen de vesting op, dat hij haar in 12 dagen geheel insloot en van alle gemeenschap beroofde, niettegenstaande zij door moerassen aan alle kanten omgeven, voor ongenaakbaar gold. De stad, welker inwoners Spaanschgezind waren, had eene sterke bezetting: 4 á 5000 gewapende burgers, 4000 man voetvolk en 4 compagniën ruiters, en was van het noodige goed voorzien; bevelhebber was Anton Schets Van Grobbendonk. De aanvaller had niet het minst te zorgen voor de beveiliging zijner eigene troepen tegen de verwachte pogingen tot ontzet; maar zóózeer wist hij zich te verschansen, dat, toen graaf Hendrik Van den Berg met een Spaansch leger van tusschen de 30 en 40 000 man kwam opdagen, deze de stelling van onzen Stadhouder zóó onaantastbaar vond, dat hij van een aanval afzag en eene afleiding beproefde door in de Veluwe te vallen. Keizerlijk-Duitsche troepen onder Montecuculi voegden zich bij hem, wat het gevaar voor ons land niet weinig verhoogde. Hoe hachelijk echter de toestand werd, de Prins liet zich niet verleiden het beleg op te breken. En gelukkig, want de vijand, die het in de dorre streek waar hij zich bevond, niet lang kon uithouden zonder gebrek aan levensmiddelen te krijgen, zag zich weldra door het gelukken van een aanslag op Wezel, het steunpunt zijner operatiën, gedwongen ons land te ruimen. En niet lang daarna was nu ook Grobbendonk genoodzaakt, daar alle kans op ontzet verloren was, Den Bosch bij verdrag over te geven. Ruim vier maanden had het beleg geduurd: in de eerste dagen van Mei was de insluiting voltooid, den 25sten derzelfder maand waren de loopgraven op drie punten geopend, 13 September werd de capitulatie gesloten. Zij hield o. a. in, dat het garnizoen met alle eer en behoud van wapenen, krijgsbehoeften en eenig geschut de stad mocht uittrekken. Dit had den 17den plaats. Van heinde en verre was eene ongeloofelijke menigte saamgestroomd om getuige te zijn van het schouwspel. De Prinses van Oranje en de verdreven Koning van Bohemen, Frederik V van de Palts, hadden zich mede naar het Staatsche legerkamp begeven. De Prins zelf aanschouwde het tafereel, omstuwd door een grooten stoet Fransche en Engelsche edellieden van den hoogsten rang.

WILLEM VAN DE VELDE, de Jonge.

1633—1707.

Is te Amsterdam geboren en was de zoon van den vermaarden zeeschilder en teekenaar Willem Van de Velde, den Ouden. Na het eerste kunstonderwijs van zijn vader te hebben ontvangen, begaf hij zich onder de leiding van S. De Vlieger en werd door dezen tot een onzer uitstekendste schilders van schepen en water- en zeegezichten gevormd. Op 23jarigen leeftijd rekende men hem reeds onder de voorname kunstenaars, zooals blijkt uit eene aanteekening van den Raad van Indië, Rijkloff Van Goens, door Kramm bekend gemaakt. In 1666 kreeg hij de vergunning om met zekeren galjootschipper door de vloot te varen, ten einde van verschillende punten het gevecht — den 4daagschen zeeslag — te kunnen afbeelden; ook bestelde de regering van Amsterdam hem eene schilderij, voorstellende het verbranden der Engelsche vloot bij Chattam, 1667. Door zijn vader, die voor den Engelschen Koning Karel II bezig was afbeeldingen van zeeslagen en schepen met de pen op paneelen te teekenen, naar Engeland geroepen en bij den vorst ingeleid, werd hij door dezen, 1677, evenals zijn vader, tot hofschilder benoemd, met een inkomen van 100 pd. st.. Deze betrekking bleef hij ook onder Jacobus II behouden. Blijkens de hieronder volgende schilderij is hij in 1686 te Amsterdam geweest, omstreeks welk jaar hij veel voor een Israëlitisch koopman schijnt gewerkt te hebben. Hij overleed in 1707 te Greenwich bij Londen. Een zoon van hem, Cornelis genaamd, wordt ook als zeeschilder opgegeven.

363. HET IJ VOOR AMSTERDAM.

H. 176. B. 311. D.

Een gezicht op het oostelijk gedeelte der stad met de landswerf. Een Oostindievaarder, waarschijnlijk de „Holland", ligt op stroom en strijkt de zeilen; de fraai gebeeldhouwde en vergulde spiegel is naar voren gewend. Ter linkerzijde zeilt een prachtig jacht den koopvaarder voorbij en salueert met een kanonschot; ter rechterzijde roeit er naar toe de sloep der stad, waarop eene rijkversierde roef, terwijl verscheidene kleinere sloepen den zelfden weg nemen. Rechts ligt een visschersvaartuig voor anker; bij de stad liggen eene menigte

groote en kleine schepen aan wal. Eene frissche bries beweegt het water; de lucht is eenigermate bewolkt.

W. V. Velde J 1686

Eigendom der stad Amsterdam. Het was vroeger geplaatst in de vergaderzaal van het schippersgild in den Schreierstoren. In het stedelijk archief worden de wapens der commissarissen over de walen, welke vroeger de lijst dezer schilderij versierden, nog bewaard.

364. DE VIERDAAGSCHE ZEESLAG.

H. 56. B. 79. D.

De „*Royal-Prince*", het schip van den Engelschen Vice-Admiraal George Ayscue, is op eene zandbank, de zoogenoemde *Galper* of *Calloper*, bij den Teemsmond vastgeraakt en aan zijn lot overgelaten; het heeft de witte vlag geheschen en is afgebeeld, liggende met den fraai versierden spiegel naar voren. Ter linkerzijde bevindt zich het schip van Sweers, waarop C. Tromp vroeger was overgegaan en welks booten en sloepen thans bezig zijn het volk en den admiraal van den veroverden vijandelijken bodem over te nemen, terwijl sommige Engelsche matrozen weder door de geschutpoorten naar binnen klimmen. In het verschiet zijn verscheidene schepen in gevecht. Men zegt dat het kleine vaartuig, 't welk bij den spiegel van het Britsche Admiraalschip ligt, de galjoot is, waarmee de schilder de vloot der onzen vergezelde.

WVV

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Wierman, Amsterdam, 1762. f 600.
„ G. v. d. Pot, Rotterdam, 1808. f 4000.

Dit voorval had plaats den 13den Juni 1666, den derden dag van den strijd. De Engelschen hadden het gevecht gestaakt en wendden zich

Teemswaarts. Zooveel de windstilte gedoogde zochten de Nederlandsche schepen hen na te zetten. Kort nadat de „*Royal Prince*" was buit gemaakt, raakte zij weder vlot. Tromp wilde haar in triomf naar het vaderland meevoeren, maar De Ruiter, waarschijnlijk uit vrees dat ze mocht worden hernomen, gaf bevel haar in brand te steken. Zie verder het beloop van den geheelen slag pag. 42.

365. DE VEROVERDE PRIJZEN.

H. 57. B. 79. D.

Tegenhanger van het vorig doek. Vooraan is een masteloos schip en verderop zijn nog eenige andere met noodmasten. Ter rechterzijde ziet men een bodem, welke een kanon lost en in het verschiet nog meer schepen. Eenige roeibootjes komen aanvaren.

W.V.V.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Wierman, Amsterdam, 1762. f 600.

„ G. van der Pot, Rotterdam, 1808. f 4000.

De in den 4daagschen zeeslag op de Engelschen genomen schepen de *Swifture*, de *getrouwe George*, de *Zevenwolden* en de *Convertine* werden in het Goereesche Gat opgebracht. Waarschijnlijk is het groote schip op de schilderij het laatstgenoemde en de voorstelling het binnenkomen van de haven.

366. WINDSTILTE.

H. 35. B. 42. D. Fh. 5.

Een rijk versierd spiegeljacht, 't welk de Hollandsche vlag voert, ligt voor anker. In eene sloep, met de Statenvlag, worden twee heeren van boord gebracht; verderaf bevinden zich vele vaartuigen, waarvan insgelijks de Statenvlag waait, en daaronder een salueerend oorlogsschip. Ter rechterzijde, op den voorgrond, is een visschersvaartuig, waarop eene tent gespannen is; drie mannen bevinden zich er in, terwijl een vierde,

in een blauw buis en met eene bonte muts op, vóór dit vaartuig door het ondiepe water waadt. De lucht is met lichte wolken bezet.

W.V.V.

Geëtst door J. A. Boland.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping W. Van Drielst, 1809. f 1150.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

367. EENE HAVEN.

H. 33. B. 30. P. Fh. $2^1/_2$.

Een marktschip, een ander vaartuig en eenige booten liggen aan een havenhoofd, waarop een paar schippers staan; in de schepen zijn een paar varensgezellen. Op eenigen afstand ligt een oorlogsbodem voor anker; sommige vaartuigen, waaronder eene melkschuit, varen af en aan. Het water is stil; de lucht met lichte wolken bezet.

WV.V

Kabinet Van Heteren, 1809.

368. AAN DE KUST.

H. 41. B. 45. P. Fh. 2.

Op den voorgrond drijven twee marktschepen met neerhangende zeilen. Op den tweeden grond ziet men twee oorlogsbodems en eenige kleinere vaartuigen, waarvan enkele onder zeil zijn. Het verschiet vertoont de kust en de torens eener stad. Het water is stil en de lucht licht bewolkt.

Kabinet Van Heteren, 1809.

369. BUIIG WEDER.

H. 83. B. 113. P. Fh. 5.

Op den voorgrond laveert een beurtschip, verderop aanschouwt men eene oorlogsvloot en eenige zeilende en voor anker liggende vaartuigen. De lucht is met wolken bezet. Een frissche wind beweegt het water.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

ADRIAAN VAN DE VELDE.

1639—1672.

Werd te Amsterdam geboren, was een zoon van den zeeschilder Willem v. d. Velde, den Ouden en dus een broeder van bovengenoemde. Reeds vroeg was bij hem de liefde voor de kunst ontwaakt, maar het genre van zijn vader en broeder kon hem niet aantrekken. Zoo kwam hij bij J. Wijnands in de leer, dien hij weldra in het schilderen van landschappen, maar vooral van beesten en figuren, overtrof. In het museum van der Hoop berust zijn portret, dat, in 1667 veivaardigd, hem op 28jarigen leeftijd voorstelt met zijne vrouw en twee kinderen; een jongetje en een meisje. Of deze vrouw door het houden van een linnenwinkel in de behoeften van het gezin hielp voorzien is niet zeker, maar wèl, dat het groote aantal zijner nagelaten werken van eene veibazende werkzaamheid gedurende zijn drie en dertigjarig leven getuigt. Hij heeft ook eenige fraaie prenten geëtst.

370. HET PONTEVEER.

H. 32. B. 36. D. Fh. 12.

Aan den oever eener rivier zit, bij eene fontein, een herder, met eene vacht over het roode buis en bloote beenen, op een bruinen ezel. Bij hem bevindt zich eene herderin, op een bruin vospaard gezeten; zij spreekt met eene vrouw, in een blauwen rok gekleed. In hunne nabijheid leunt een herder, met een pak op den rug, op zijn stok; zij worden omringd door een ram, een schaap, eene zwarte koe en een hond. De geheele groep wacht op eene met rundvee beladen,

naderende pont. Het verschiet is bergachtig, de lucht van onderen bewolkt.

A. v. Velde. f
1666

Gegraveerd door J. A. R. Best.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

371. DE HUT.

H. 74. B. 63. D. Fh. 15.

In een boomrijk landschap zit, voor de deur van eene met riet gedekte, bouwvallige hut, eene vrouw in een donkerblauw kleed met bruine mouwen, het hoofd, de voeten en den boezem ontbloot. Zij kijkt in een mandje, terwijl een in het rood gekleede man, met bloote beenen, van af het witte paard waarop hij gezeten is, tegen haar spreekt. Rechts achter dezen man staan een roodbruine stier en een schaap en ligt eene vale koe. Onder een boom op den voorgrond zijn eenige schapen en eene roodbonte koe afgebeeld. Op den achtergrond verheft zich een met houtgewas begroeide heuvel. De lucht is licht bewolkt.

A. v. Velde. f
1671

Verkooping	Braamcamp,	Amsterdam,	1771. f 2420.
„	mevr. Valkenier,	„	1796. f 4020.
„	Gildemeester,	„	1800. f 2825.
„	Brentano,	„	1822. f 8290.

372. LANDSCHAP.

H. 28. B. 38. P. Fh. zittend 1½.

Op den voorgrond ligt eene roode koe en is eene kudde schapen. Eene vrouw in blauwen rok wijst een liggenden jongen naar een heer, die, in het rood gekleed en op een wit paard gezeten, op een hooger gelegen zandweg rijdt. In een dal op den derden grond staat eene landhoeve. Het verschiet is bergachtig en de lucht helder.

A. v. Velde. f

Gekocht van A. De Lelie, 1836. f 1600.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

ADRIAAN VAN DE VENNE, PIETERSZ.

1589—1665.

Uit een deftig Brabantsch geslacht te Delft geboren, werd hij om eene geleerde opleiding te ontvangen naar de Hoogeschool te Leiden gezonden. Hij volgde echter liever zijne neiging voor de kunst en leerde te dier plaatse teekenen bij een goudsmid, Simon De Valck genaamd. Onzeker is het bij wien hij zich op 't schilderen heeft toegelegd. Hoofdzakelijk maakte hij portretten en allegoriën, dikwijls in het grauw; bovenal verwierf hij zich een beroemden naam door zijne illustratiës, zooals voor de werken van Jacob Cats. Ook was hij zelf dichter en heeft hij eenige zijner werken uitgegeven. In 1618 vestigde hij zich te Middelburg, waar hij met zijn broeder Jan Pietersz. een boek- en kunsthandel dreef. Toen deze zaak door het overlijden van den laatste werd opgeheven, zette hij zich metterwoon in Den Haag neder. In 1625 werd hij aldaar als lid van 't St.-Lucasgild ingeschreven, was er in 1631 en '40 hoofdman en deken van, en is in 1656 een der oprichters geweest van 't genootschap Pictura. Hij had een zoon, Hubert, die evenals hij portretten en allegoriën in 't grauw schilderde; of een zekere Pieter v. d. Venne, die bloemen en stillevens afbeeldde, ook een zoon of een neef

van hem was, is niet uitgemaakt. Te 's-Gravenhage zijn in 't geboorteregister de navolgende kinderen ingeschreven: Elizabeth, 1631; Adriana, 1633 en Johan, 1636. Waarschijnlijk is hij in laatstgenoemde plaats gestorven.

373. PRINS MAURITS EN ZIJN HOFSTOET.

H. 170. B. 282. D. Fh. te P. 137.

Alle afgebeelde personen zijn te paard. Aan de linkerzij bevindt zich Prins Maurits, in een donkergroen met goud belegd kleed, naast hem Frederik V van de Palts, Koning van Bohemen, vervolgens Filips Willem en Frederik Hendrik, de beide broeders van Maurits; deze rijden allen in het voorste gelid. In het tweede zijn Willem Lodewijk en Ernst Casimir, de twee Friesche Stadhouders, Maurits' neven, en Johan Ernst benevens Johan Lodewijk; voorts achter hen verscheidene edelen, allen te paard, en ter wederzijde eene menigte pages met honden. In het verschiet het Haagsche bosch, boven 't welk de torens der stad uitsteken.

Gegraveerd door W. Delff, met weglating van den Koning van Bohemen en eenige veranderingen, evenzoo door C. van Queborn.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

374. DE ZIELENVISSCHERIJ.

H. 90. B. 180. P Fh. 29.

Aan den oeverkant van een machtigen stroom, die zich in 't verschiet nog verbreedt, varen eene menigte schuiten, waarin geestelijken van verschillende gezindten bezig zijn netten uit te werpen. De oevers zelven zijn met een aantal grootelijks voorname personen bezet. Meest allen schijnen portretten. Ter rechterzijde zijn Katholieken en links Hervormden. Onder de eersten merkt men op: den Aartshertog Albert van Oostenrijk en zijne gemalin Isabella, den Bisschop van Paderborn, Jan Neijen, Commissaris Generaal der orde van de Franciscanen, e. m. a. Op den voorgrond wordt een opgeschikte dwerg, in trotsche houding wandelende, door straatjongens bespot; in het verschiet dragen in het rood gekleede

figuren den Paus onder een verhemelte, terwijl eene menigte geestelijken hen voorafgaan en volgen. Aan den oever ligt eene schuit, waarin muziek wordt gemaakt; dicht bij een halfdooden boom, in welken een door kaarsen verlicht Madonna beeld is aangebracht, staat eene oude vrouw, op wier kleed men leest: „*Vetus Catolica.*" De beelden in de schuiten zijn aan hunne kleeding kenbaar. In de eerste aan deze zijde bevindt zich een bisschop, die in een klein kruisnetje een kind opvischt; andere geestelijken halen een net op, waarin eenige figuren komen zwemmen en heilige voorwerpen liggen. Op het roer van deze schuit staat: „*Papae Judicium*". Aan den linkeroever verheft zich een welige boom, waaraan een papier is vastgehecht met het opschrift: „*Psalm* 1", en meer naar voren een oranjeboompje, om 't welk een lint is geslingerd, waarop de woorden: „*Tandem Fit Su(r)culus Arbo(r)*". In de menigte hierbij onderscheidt men: Frederik IV van de Palts en zijne echtgenoote, Prins Maurits, Prins Frederik Hendrik, e. a. personen, uit de geschiedenis der Hervorming bekend. In eene andere schuit aan deze zijde, op den voorgrond, zijn hervormde geestelijken gezeten; in een opengeslagen boek, dat bij hen ligt, leest men: „*Mat.* 4:19. *Mar.* 1:17. *Luc.* 5:10. *Joa* ..."; in een tweede boek staat: „*Evangelio Piscatores Optio Incomparabilis*, *Anno* 1614". Op het roer dezer schuit is geschreven: „*Jehovae Judycium*". Ook hier komen in het uitgeworpen net verschillende figuren zwemmen, en liggen papiertjes, waarop de woorden: „*Fides*", „*Spes*" en „*Charitas*" staan, benevens een boekje in den vorm van de tafelen der wet, waarin staat: „$\frac{\textit{Exodus}}{201}$ $\frac{\textit{Deuterono.}}{5.6.}$" Achter deze hoofdgroepen, tusschen de boomen aan weerszijden, ziet men karren en reiswagens, paarden en bedienden in groote menigte; in het verschiet gebouwen, steden en dorpen. De bewolkte lucht vertoont een regenboog. Op een heldere plek der schilderij, ter linkerzijde, is eene groote zwarte vlieg afgebeeld, als liep zij er over.

Geëtst door J. A. Boland.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Mauritius De Jeude, 1775, f 760.

C. De Bie beschrijft deze schilderij als een hoofdwerk van A. v. d Venne, en toch is zij onder den naam van J. Breugel verkocht, verkooping M. de Jeude 1735 voor f 760, en als door J. Breugel en Van Balen in het Museum geplaatst.

Afkomstig van het Loo en het nationaal museum, 1808.

375. PRINS MAURITS BEZOEKT DE KERMIS TE RIJSWIJK.

H. 53. B. 131. P. Fh. 14.

De Prinsen Maurits en Frederik Hendrik met nòg twee heeren rijden in een open, met zes schimmels bespannen rijtuig in het midden van de schilderij naar voren. Naast het rijtuig loopen pages in livrei, benevens eenige honden, terwijl aan iedere zijde van de koets en van het voorspan heeren te paard rijden. Een tweede rijtuig, met vier bruine paarden, volgt het eerste; eene dame is er in gezeten, die van het portier uit tegen een page spreekt. Meer verwijderd ziet men nog een gelijkelijk bespannen rijtuig met eenige heeren. Ter linkerzijde wachten twee rijk gekleede heeren, front makende, de rijtuigen op; achter hen bevinden zich twee in mantels gewikkelde mannen, te paard gezeten, en eenige pages; terwijl geheel op den voorgrond een man met zwavelstokken zit te rusten. Achter deze groep staan eenige losse paarden, waarvan sommige door boeren, die den hoed afnemen, bereden worden, en daarachter merkt men de vaart op. Aan den overkant van deze wordt een hevig gevecht geleverd: een der strijders is de hand afgehouwen. Verder zijn hier eenige kraampjes, en jongens, die koekhakken. Langs de huizen van de breede dorpsstraat staan twee rijen met driekleurige, witte en oranje vlaggen versierde linnen tenten, tusschen welke veel gewoel van volk is; in een doorzicht naast de kerk, die in het midden der schilderij tegen de lucht uitkomt, zijn eene menigte wandelaars, ruiters en kramen, bij welke een zanger op eene verhevenheid staat te zingen. Meer naar voren is de paardenmarkt, waar men een boer in wankelende houding op een hollend ros aanschouwt, terwijl andere paarden aan de lijn of los staan. Aan de andere zijde der kerk is weer drukte van kermis-

21

gasten; vóór een huis is een tooneel opgeslagen, op 't welk rederijkers hunne vertooning geven. Aan de rechterzij van het stuk, langs eene rij huizen, staan wederom versierde tenten, tusschen welke insgelijks veel drukte heerscht; o. a. ziet men op een groot tafereel den vogel „casuaar" afgebeeld; eene andere geschilderde voorstelling, door een man gedragen, doet de toeren van gedresseerde apen aanschouwen. Hierbij bevinden zich een man met eene trom en een ander met eene trompet, die tot groot vermaak van de omringende jeugd een paar aapjes laten dansen, terwijl meer naar de rechterzijde een doedelzakspeler voor een dansend paar zijne kunst uitoefent. In het verschiet ziet men een water, waarop zwaar met volk beladen vaartuigen. Op den voorgrond ter rechterzijde verheffen zich twee groote boomen, waar tusschen door twee dranktenten gezien worden, bij welke afgestegen ruiters met hunne paarden staan. Bij den voorsten boom is een met twee paarden bespannen wagen afgebeeld, waarin een vrij fatsoenlijk gezelschap; eene waardin reikt aan een der personen hiervan een groot glas bier. Tegen den boom ligt een dronken boer, door zijne vrouw bewaakt. Meer naar voren ziet men in eene sloot het geraamte van een paard. Ter rechterzijde leidt een deftig heer eene dame bij de hand; achter hen bevinden zich nog eenige deftige lieden. Eerstgenoemde groet, met den hoed in de hand, een heer te paard, die op de sloot komt toerijden; een jongen loopt, zijn hoed aflichtende, over eene over de sloot liggende plank. Vóór deze groep staan twee voerlieden en een boer, en geheel in den rechterhoek zit eene koopvrouw bij een fruitstalletje; een jongen plundert hare tasch, terwijl zij aan een meisje verkoopt.

N · VENNE · F^T 1618 ·

Verkooping mejuffr. Drehman, 14 Apr. 1857, te Amsterdam. f 405.

„ Leroy d'Etoiles, Parijs, 1861. fr. 10.000.

Aangekocht van E. Warneck te Parijs, 1880. fr. 17.000.

376. PORTRETTEN VAN DE PRINSEN MAURITS EN FREDERIK HENDRIK.

H. 84. B. 112. D. Fh. te paard 60.

Prins Maurits rijdt te paard naar de rechterzijde van de schilderij, Frederik Hendrik, eenigszins van achteren gezien, en insgelijks te paard gezeten, naar de linkerzij. Een woelig legerkamp en eene belegerde stad worden in het verschiet gezien.

Hoewel de beide hoofdpersonen en de lucht door overschildering veel geleden hebben, is de hand des meesters in het verschiet zeer goed te herkennen.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

LIEVE VERSCHUIER.

omstr. 1630—1686.

Was de zoon van Pieter Verschuier en is waarschijnlijk te Rotterdam geboren. Hij huwde in 1656 (24 September) met Catharina Akershoek, te Hillegersberg. Vermoedelijk was hij een leerling van S. De Vlieger en heeft hij met Johan Van der Meer Italië bezocht. Hij muntte vooral uit in het schilderen van stille zeeën, binnenwateren en schepen, en was tevens beeldhouwer; zooals blijkt uit eene aanstelling van 25 October 1674, waarbij hij door de stadsreegering van Rotterdam voor zes maanden in dienst wordt genomen tegen 36 stuivers per dag. Eenige overdrachten van huizen, in het archief te Rotterdam bewaard, doen hem als een bemiddeld man kennen. In 1678 was hij hoofdman van 't.St.-Lucasgild in genoemde stad, in het begrafenisboek waarvan men vindt: „begraven den 17 December 1686 L. Verschuier Weduwnaar van C. Akershoek woont in de boompjes in de brouwerij de Arent."

377. AANKOMST VAN KONING KAREL II VAN ENGELAND TE ROTTERDAM.

H. 120. B. 224. D. Fh. 12.

De Koning bevindt zich aan boord van een met vlaggen en wimpels versierd Statenjacht. Op de rivier zijn vele jachten,

boeiers e. a. vaartuigen met nieuwsgierigen gevuld; de kaden zijn met eene menigte volks bedekt. Verderaf zijn huizen en de toren der Laurenskerk zichtbaar.

L. Verschuier

Afkomstig van het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808. Vroeger als de terugkomst van C. De Witt beschreven.

Waarschijnlijk is de Koning, die te Breda vertoefde toen hij de tijding zijner verheffing kreeg, door een Statenjacht van den Moerdijk afgehaald. In Juni 1660 scheepte hij zich te Scheveningen in.

378. HET KIELHALEN.

H. 104. B. 157. D. Fh. 8.

Twee kleine oorlogsschepen liggen naast elkander; op dat, hetwelk 't meest op den voorgrond ligt, heeft de strafoefening plaats. De patiënt (een chirurgyn op het schip van den Admiraal Van Nes?) hangt aan de groote ra. Vele vaartuigen met nieuwsgierigen zijn in den omtrek. Rechts is eene kade, met een vooruitstekend hoofd, waar ook tal van schepen liggen, met toeschouwers bedekt.

L. Verschuier

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

JOHANNES CORNELISZ. VERSPRONCK.

1597—1662.

Deze kunstenaar was de zoon van Cornelis Engelsz. V. en van Merten Jans, van Gouda. De vader, een leerling van C. Van Mander en C. C. Van Haarlem, was een vrij goed schilder, o. a. be-

kend door een schutterstuk te Haarlem, van het jaar 1618. De zoon werd te Haarlem geboren, was een leerling van F. Hals en werd in 1632 in 't St.-Lucasgild van genoemde stad ingeschreven. Hoofdzakelijk schilderde hij portretten en portretstukken. Hij is gehuwd geweest. Op 30 Juni 1662 werd hij begraven. Een broeder van hem, Jochem Cornelisz. V., kwam ook in 1632 in 't gild, huwde in 1647 met Anna Regoth, en was een historieschilder.

379. PORTRET VAN PIETER JACOBSZ. SCHOUT, BURGEMEESTER VAN HAARLEM.

H. 76. B. 68. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, driekwart, naar de rechterzijde gewend. Gekleed in een mantel van zwart laken, met gebloemde zij gevoerd. Over den breeden geplooiden kraag hangt de lange grijze baard neder. In de hand heeft hij een breedgeranden hoed.

J. Verspronck: an°: 1641

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 29.

Na in 1610 Gecommitteerde Raad ter Admiraliteit van Amsterdam te zijn geworden, kwam hij in 1612 in de Vroedschap van Haarlem, werd er in 1614 burgemeester, maar sinds 1618 niet meer in de vroedschap herkozen.

FRANÇOIS VERWILT.

XVIIde eeuw; midden.

Waarschijnlijk een leerling van C. Dubois en C. Poelenburg, schilderde hij meestal landschappen met kleine figuren; somtijds ook portretten. De jaartallen 1598—1655, door Immerzeel voor zijne geboorte, te Rotterdam, en zijn overlijden opgegeven, zijn niet juist, daar hij in 1674 nog leefde.

380. HET ZOONTJE VAN EEN ADMIRAAL.

H. 111. B. 89. P. Fh. levensgroot.

Op ong. zeven- of achtjarigen leeftijd voorgesteld, maakt de jongen eene buiging voor den toeschouwer. Hij houdt een breedgeranden hoed met pluimen in de rechterhand en een wandelstok en handschoenen in de linker. Voorts draagt hij een zwart fluweelen overkleed met gouden knoopen, een rijkversierd buis, een grijzen rok en witte kousen. Aan een witten band hangt een zwaard; om den hals heeft hij een kanten kraag. Op den achtergrond is een hof, waarin tuinlieden werken.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Vroeger opgegeven als het zoontje van den zeeheld AART VAN NES. Deze is echter eerst in 1665 getrouwd en het jaartal op de schilderij laat aan duidelijkheid geen twijfel over. Misschien echter is het eene afbeelding van een kind van JAN VAN NES, die in 1660 is gehuwd en waarvan in 1680 een onmondige zoon voorkomt, gestorven in 1691.

PAULUS VAN VIANEN.

XVIIde eeuw; begin.

381. PORTRET VAN DEN GOUDSMID EN DRIJVER PAULUS VAN VIANEN.

H. 54½. B. 49. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, geheel van voren gezien. In het zwart gekleed met een breeden geplooiden kraag om. Zijn kort krullend haar is, evenals de dunne baard, bruin van kleur. Hij

ziet over den schouder naar voren, en heft een gouden Venusbeeldje met de rechterhand op.

Verkooping mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 20.

Paulus Van Vianen, de zoon van Willem Eerstensz. V. Vianen, werd in de laatste helft der XVIde eeuw te Utrecht geboren. Hij was een broeder van Adam V. Vianen, mede een vermaard drijver en goudsmid, en waarschijnlijk evenals deze een leerling van hun vader. Hij vertrok, zijn gezin te Utrecht achterlatende, naar Italië, kwam vervolgens te Praag zeer in de gunst van Keizer Rudolf II, en overleed aldaar vóór 1620. Zijn werk komt hier te lande niet veel voor; echter bezit het Rijksmuseum een uitmuntend *Atlas*beeldje en bas-relief van zijne hand, gemerkt, P/ 1613, aan dit museum vermaakt in 1855 door mevr. Scheltens, wed. van den hr. J. Tirion, en Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden heeft in eigendom een gouden kop met deksel van 't jaar 1610, waarop hij zich noemt: „Goudsmid van het H. Roomsche Rijk".

Hoewel dit portret als door Janus Lutma geschilderd bij de verkooping van Van Hall was opgegeven, bestaan er redenen om het niet aan dezen toe te schrijven, maar het te houden voor het werk van den *schilder* Paulus V. Vianen, die in 1642 als meester in het St.-Lucasgild te Utrecht wordt vermeld, en reeds in 1635 door belangrijke stukken beroemd was. Deze kan wel van den gelijknamigen goudsmid een zoon geweest zijn, die, nog jong, zijn vader portretteerde. Janus Lutma toch wordt opgegeven als geboren in 1609 of 1629; in allen gevalle dus veel te jong om den in 1620 reeds overledene te hebben kunnen afbeelden. Eene prent, met eenige verandering naar dit portret gegraveerd, draagt het onderschrift, op een afdruk: „Paulus Van Vianen pinx. Abraham Lutma sculp." Wellicht derhalve heeft dit tot de verwarring van namen aanleiding gegeven. Van Abr. Lutma zijn meer prenten bekend.

JOHANNES VICTORS.

XVIIde eeuw; midden.

Was, als leerling, in de school van Rembrandt waarschijnlijk tusschen de jaren 1635 en 1640; zijne werken dragen de jaartallen tusschen 1640 en 1662, en loopen zeer uiteen: niet slechts schilderde hij historische onderwerpen en portretten, maar ook markten, uitstallingen en voorstellingen uit het volksbedrijf; ja zelfs worden hem ook landschappen toegeschreven. Een Giacomo Victors schilderde vogels en stillevens; Louwrens Victors beeldde allerlei burgerlijke voorstellingen

af en is wel eens verward met Victor Wolfvoet, een leerling van Rubens. Of er eenige betrekking tusschen deze Victors heeft bestaan, is onbekend.

382. JOZEF, DE DROOMEN UITLEGGENDE.

H. 119. B. 131. Hoofdh. Jozef 13.

Jozef zit op de trappen der gevangenis, ter linkerzijde. Hij heeft een blauw satijnen kleed aan. De schenker zit, de bakker ligt op stroo; beide zijn gekluisterd en in 't grauw gekleed.

Johanes victors. fc.
1648.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Waarschijnlijk uit het nationaal museum, 1808.
In 1816 in het museum opgenomen.

DAVID VINCKEBOONS.

1578—1629.

De vader van dezen kunstenaar, Philips Vinckeboons, is in Mechelen geboren, te Antwerpen in 't schildersgild opgenomen, in 1587 naar Amsterdam vertrokken en aldaar in 1601 overleden. Hij staat als een vrij goed waterverfschilder bekend. David, insgelijks te Mechelen geboren, genoot geen ander onderwijs dan dat zijns vaders. Hij schilderde eerst in waterverf, en wel miniatuur; later ook in olieverf, meestal kleine figuren in landschappen, boerenkermissen, volksfeesten en soms ook historie. Tevens schilderde hij op glas en heeft hij het graveerijzer en de etsnaald gehanteerd. Hij overleed in Amsterdam.

383. PRINS MAURITS MET ZIJN HOFSTOET TER JACHT UITRIJDENDE.

H. 84. B. 115. D. Fh. 14.

Ter rechterzijde is het Hof te 's-Gravenhage; de stoet

beweegt zich naar den Vijverberg. Allen zijn te paard en door pages en honden vergezeld. Uit het Hof komen valkeniers en jagers. De Prinsen MAURITS, PHILIPS WILLEM en FREDERIK HENDRIK zijn te herkennen. Twee dames rijden ter zijde van MAURITS en vooraan rijdt een jong prinsje op een klein paard, dat door een page bij den toom wordt geleid. Ter linkerzijde ziet men den met groote boomen begroeiden Vijverberg, en in het midden der schilderij den Vijver.

Onder den naam van Es. VAN DE VELDE afkomstig van het nationaal museum 's-Gravenhage, 1808.

SIMON DE VLIEGER.

XVIIde eeuw; midden.

Plaats en tijd van geboorte van dezen meester zijn niet met juistheid aan te geven; hij wordt als de leerling genoemd van WILLEM V. D. VELDE, den Ouden en als de leermeester van W. V. D. VELDE, den jongen. Hij schilderde hoofdzakelijk zeeën, zeegevechten en vaartuigen; een paar portretten van Admiraals worden van hem vermeld, en eenige door hem geëtste prenten zijn bekend. 18 October 1634 werd hij, vreemdeling zijnde, te Delft in 't St.-Lucasgild als meester ingeschreven; 5 Januari 1643 kocht hij 't poorterrecht te Amsterdam, bij die gelegenheid geboekt als van Rotterdam afkomstig. Bij den intocht van MARIA DE MEDICIS te Amsterdam, in 1638, maakte hij de teekeningen voor de prenten van P. NOLPEN bij het werk: „De blijde intocht," enz., dat te dier tijde uitgegeven werd, zoodat hij toen vermoedelijk reeds te A. woonde. Hij had eene dochter, die, geboren in 1630, zich als dichteres heeft doen kennen. Of EELTJE DE VLIEGER, eene bloemschilderes, dezelfde of eene andere dochter van hem was, is niet uitgemaakt. Hij stierf te Amsterdam kort vóór 1660.

384. DE SLAG OP HET SLAAK IN 1631.

H. 100. B. 176. D. Fh. 8.

Op den voorgrond bemerkt men verscheidene gewapende kleine Spaansche schepen, vol krijgslieden en monniken. Aan

de rechterzijde ligt een met hooi geladen vaartuig, waarachter eenigen zich tegen het geschut trachten in veiligheid te stellen. Aan den anderen kant is de Mosselbank, vol vluchtelingen, die zich op deze hebben zoeken te redden van de er bij liggende schepen, een van welke geheel tot wrak is geschoten. Verderaf ligt de Nederlandsche vloot onder zeil, druk vurende met het kanon. In het verschiet veel scheepsgewoel. Het weer is zeer mistig. Een stuk hout ter linkerzij is gemerkt:

S·DE·VLIEGER 1633

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Nadat in 1631 FRED. HENDRIK, naar het schijnt, met het doel om Duinkerken te veroveren, een krijgstocht had ondernomen, die, door geschillen met de Gedeputeerden te velde, moest worden opgegeven, maakte de Aartshertogin ISABELLA van dezen tegenspoed haars vijands gebruik, om te trachten den oorlog naar de Nederlanden over te brengen. Te Antwerpen werd, onder aanvoering van den afvalligen graaf JAN VAN NASSAU — kleinzoon van JAN den Ouden, den broeder van Prins WILLEM I — en van den Prins VAN BARBANÇON, eene legermacht van 6000 knechten ingescheept, welke 8 Sept. d. z. j. op ong. 90 vaartuigen de Schelde kwam afzakken. Het scheen in den beginne, dat het geluk den vijand dienstbaar was, daar de Nederlandsche schepen, die door hunne zwaarte dieper dan de Spaansche gingen en met tegenwind te worstelen hadden, hen de eerste dagen niet konden bereiken, althans niet dan een onbeduidend geschutvuur met hen konden wisselen. Eerlang slaagden zij echter beter. De Zeeuwsche Vice-Admiraal HOLLAERT VAN VALCKENISSE, die bekleed was met het opperbevel over de Nederl. scheepsmacht in deze oorden, ontmoette de Spaansche vloot op 12 Sept. In het holle van den nacht — onder helderen maneschijn, welke echter later door een opkomenden mist verduisterd werd — viel hij nabij het Slaak (tusschen St.-Filipsland en Noord-Brabant) op den vijand in, klampte zijne schepen aan, bracht hen in verwarring, boorde ettelijke in den grond, joeg andere op het drooge en maakte zich van bijkans al de overige, waaronder ook het Admiraalschip, meester. Slechts negen van 's vijands schepen ontkwamen; meer dan 4000 man, waaronder vele officieren, vielen in de handen der Nederlanders; maar graaf JAN wist met BARBANÇON te ontsnappen. Door deze glansrijke overwinning waren de gevaarlijke plannen der Spanjaarden natuurlijk ten eenenmale verijdeld.

385. HET ADMIRAALZEILEN.

H. 62. B. 91. P. Fh. 5.

Het prachtig met schilderwerk versierd Admiraalsjacht ligt in een stil water en salueert eenige voorname personen, die in eene boot van boord gaan. Ter linkerzijde is eene pont met reizigers, paarden en goederen beladen. Verder zijn eene menigte jachten, boeiers en pleiten, alle vol figuren, in twee rijen geschaard. De vaartuigen liggen alle onder zeil.

Vlieger/1650

Geëtst door W. Unger.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

HENDRIK WILLEMSZ. VAN (DER) VLIET.

omstr. 1605 — na 1663.

Werd uit een aanzienlijk geslacht te Delft geboren, en was waarschijnlijk de zoon en leerling van Willem Van der Vliet, die in 1644 op 58jarigen ouderdom in genoemde stad overleed. In de „Beschrijving van Delft" door Boitet, wordt hij een neef van Willem genoemd, maar in het meesterboek van 't St.-Lucasgild staat bij zijn naam uitdrukkelijk Willemszoon. Zijne inschrijving als meester bij dit gild had plaats 22 Juni 1631; in 1633 was hij er hoofdman van. Na de werkplaats zijns vaders verlaten te hebben, was hij in de school van M. Miereveld getreden. Hij schilderde zoowel historie en portretten als kerken van binnen. Het laatste werk, 't welk van hem bekend is — eene kerk te Dessau aanwezig — draagt het jaartal 1663. Of J. G. Van Vliet, die te Delft omstr. 1610 ter wereld kwam, van zijne maagschap was, is onbekend; in 1634 was een zekere Willem Willemsz. Van Vliet te dier plaatse hoofdman van het gild; en in 1677 werd aldaar op 17 Mei een Marijnus Van Vliet als meester ingeschreven.

386. GEZICHT IN DE OUDE KERK TE DELFT.

H. 72. B. 58. P. Fh. 13.

Genomen naar het koor gewend. Vooraan staat een jongen met een blauwen mantel om en roode strikken aan de knie; hij heeft een hond bij zich. Naast hem laat een man, in geknielde houding, aan twee jongens prenten zien. Ter rechterzijde staat een oud man naar het delven van een graf te kijken. Voorts zijn nog verscheidene figuren door de ruimte verspreid. Aan de kolommen hangen eenige wapenborden.

H V. Vliet.
1654

Op naam van Em. De Witte afkomstig van het nationaal museum 's-Hage 1808.

ARIE (ARIAAN) DE VOIS.

XVIIde eeuw; midden.

Was de zoon van een organist te Leiden, in welke stad hij zeker eerder dan in 1641 — zooals Houbraken opgeeft — ter wereld kwam, daar zijne leerjaren bij N. Knupfer te Utrecht, — die aldaar in 1630 zich nederzette, daarna langen tijd te 's-Gravenhage woonde en in 1660 overleed — zich anders niet goed laten verklaren; en bovendien eene teekening van hem door Kramm vermeld, het jaartal 1649 draagt. Evenmin als zijn geboortejaar vaststaat, is dat van zijn dood bekend; in het museum te Berlijn vindt men een werk van hem met het cijfer 1678 gemerkt. Na de werkplaats van Knupfer verlaten te hebben, volgde hij ook het onderwijs van Abr. v. d. Tempel; maar daarop zijn eigen weg inslaande, schilderde hij allegoriën, historie en kleine figuren uit het dagelijks leven, waarin hij Metsu vrij nabij kwam. Hij huwde een bemiddeld meisje, waardoor hij het penseel eenigen tijd liet rusten; doch later vatte hij het weer met verdubbelden ijver op.

387. DE LUSTIGE VISCHBOER.

H. 15. B. 12. D. Hoofdh. 6.

Een bejaarde vischboer, met een opgeruimd gelaat en langen grijzen baard, het hoofd en de borst ontbloot, houdt zijn hoed onder den linkerarm, een glas bier in de rechterhand, en een vischkorf op zijne schouders. Hij draagt een rooden baaien borstrok onder een grof linnen buis.

ADois

Kabinet Van Heteren, 1809.

388. DE VROOLIJKE SPEELMAN.

H. 25. B. 20. P. Hoofdh. 7.

Een man met prettig uiterlijk houdt een roemer met Rijnschen wijn in de opgeheven rechterhand en eene viool met strijkstok onder den linkerarm. Hij is in een zwart satijnen vest met geelbruine mouwen gekleed, van voren openhangende. Over den linkerschouder heeft hij een zwarten lakenschen mantel, om den hals een geplooiden kraag, en een breedgeranden bruinen hoed op het hoofd.

ADois f.

Gegraveerd door D. J. Sluijter.

Verkooping barones Van Leyden Van Warmond, 1804. f 900.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

389. EENE DAME.

H. 26. B. 21. P. Hoofdh. 5.

Eene jonge, bevallige, blonde vrouw, in een kleed van wit satijn met wijde mouwen, en een zwarten fluweelen mantel, met bruin bont omzoomd, over den linkerschouder, zit met een korfje, waarin druiven en perziken, op den schoot, het met de linkerhand vasthoudende, terwijl zij met de rechter eene vrucht toereikt aan een papegaai, die op een tak is gezeten van een zwaren eik, welke achter haar zich verheft in het landschap, waarin zij is afgebeeld.

ADbois f

Verkooping Adriaan Lacoste, 1832. f 100.
Kabinet J. Rombouts, 1850.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

REINIER VAN VRIES.

XVIIde eeuw; laatste helft.

Van dezen landschapschilder, die in de manier van J. Ruisdael werkte, zijn geene bijzonderheden bekend. Zijne stukken zijn somtijds door Lingelbach van figuren voorzien. In het museum van Brussel hangt echter een landschap van hem, 't welk door Asselin is gestoffeerd. Op eene verkooping in 1736 kwam eene schilderij van hem voor, „de Emmausgangers" getiteld.

390. DE BOERENWONING.

H. 61. B. 83. D. Fh. 8.

Aan een zandweg ligt, ter rechterzijde en op eene hoogte, een boerenhuis, omgeven door opgaand geboomte; door eene heining wordt deze hoeve verbonden met eene groep eiken, midden in de schilderij staande. Links ziet men, over hoog, met hout begroeid terrein, op eene vlakte. Op den voorgrond

rijdt een heer op een schimmel, vergezeld van een valkenier. Verderop bemerkt men eene dame te paard, door een knecht begeleid, en in een hollen weg, ter linkerzijde, eene boerin met eene mand op 't hoofd, en een knaapje bij zich. Voorts is nog eene bedelares met een jongen aan den weg gezeten, en zijn nog eenige andere figuren aangebracht.

R. V. Vries f

De stoffage is waarschijnlijk van J. Lingelbach.

Verkooping P. Loquet, 1783. f 280.

„ Wessels Reijers, Amsterdam, 1814. f 555.

Uit de hand gekocht, 1814. f 800.

HENDRIK CORNELISZ. VROOM.

1566—1640.

Was de kleinzoon van een vermaard beeldhouwer en zoon van Cornelisz. Vroom, die als beeldhouwer en plateelbakker bekend staat. Geen genoegen in het plateelschilderen hebbend, en om zijn stiefvader te ontloopen, verliet hij op jeugdigen leeftijd zijne geboortestad Haarlem en bezocht Frankrijk, Italië en Spanje. Na vele wederwaardigheden ondervonden te hebben, zette hij zich eindelijk te Haarlem neer, en huwde er met Joosje Cornelisse, uit welken echt twee zoons bekend zijn: Cornelis, die een goed landschapschilder is geweest, in 1635 in het gild werd ingeschreven en in 1661 overleed, en Frederik, een historieschilder, reeds vóór zijn broeder in die vereeniging opgenomen en in 1667 gestorven; benevens ééne dochter gehuwd met Jacob Backer, den leerling van Rembrandt. Sedert zijne terugkomst te Haarlem schilderde Vroom hoofdzakelijk zeeën, schepen en scheepsgevechten; o. a. vervaardigde hij eene afbeelding der Spaansche Armada, dien hij deed graveeren en aan den Raad zijner woonplaats opdroeg, welk lichaam hem, evenals het bestuur van Amsterdam, ook andere werken bestelde. Zoo heeft hij voor de Staten, tegen eene vergoeding van f 100, eene schilderij gemaakt van de vloot voor Philippine, in 1600, bij gelegenheid der expeditie, die in dat jaar tot den slag van Nieuwpoort leidde.

391. HET ZEEGEVECHT VOOR GIBRALTAR, IN 1607.

H. 116. B. 145. D. Fh. 6.

Het Admiraalschip de „*Eolus*”, met de Statenvlag in top, komt met volle zeilen, naar de rechterzijde, tegen eene Spaansche galei aan, die reeds grootendeels onder water is. Eene menigte naakte slaven liggen in zee; eenig krijgsvolk tracht zich te redden op het nog bovengebleven deel van 't schip. Aan den linkerkant ziet men eene galei, die vuur geeft, en in het verschiet, aan dezelfde zijde, vindt een treffen plaats tusschen Staatsche bodems en Spaansche galeien. Rechts verheft zich de rots van Gibraltar.

VROOM. 1617

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Den om zijn tocht in het hooge Noorden beroemden Jacob Van Heemskerck werd in 1607 het opperbevel gegeven over eene vloot van 26 schepen van oorlog, welke, terwijl er reeds met Spanje onderhandelingen waren aangeknoopt tot het sluiten van een vrede of bestand, de Spanjaarden in hun eigen zeeën moest opzoeken, ten einde door eene overwinning den Koning te nopen eindelijk zijne toestemming te geven tot eene gewenschte beëindiging van den vredehandel. In de Spaansche wateren gekomen, vernam Heemskerck weldra dat de vijandelijke vloot in de haven van Gibraltar lag, en besloot hij haar onverwijld aan te tasten, niettegenstaande hare schepen veel zwaarder waren, en voorzien van meerder kanon en een grooter aantal manschappen. Bovendien werden zij beschermd door het geschut der vesting. Vol strijdlust stort de Nederlandsche Admiraal op zijn vijand in, den Spaanschen opperbevelhebber d'Atila, en wordt in zijn voorbeeld weldra door zijne medestanders gevolgd. Eene onbeschrijfelijke verwarring heerscht spoedig op de Spaansche vloot, die, aan alle kanten onverwachts aangevallen, zoo goed als geheel vernield wordt. Schitterender gevolgrijker zegepraal had de Nederlandsche zeemacht nog niet behaald. Tot onherstelbaar verlies voor het Vaderland, sneuvelde reeds in den aanvang van den strijd de dappere Heemskerck; ook d'Avila verloor het leven.

IZAÄK WALRAVEN.

1686—1765.

Geboren te Amsterdam, waar zijn vader juwelier was, werd hij door dezen op 't goudsmeden besteld bij JOHANNES EBBELAAR, bij wien hij boetseeren leerde en in kennis kwam met GERARD RADEMAKER, die hem in de doorzicht- en bouwkunde onderwees. Vier en twintig jaar oud, ging hij naar Dusseldorp om juweelen te verkoopen, maar hier wakkerde de lust in het schilderen zoozeer bij hem aan, dat hij, teruggekomen, bij RADEMAKER als leerling ging werken. Na den dood zijns vaders liet hij echter voor andere bezigheden het schilderen wederom varen. Door deze wisseling van werkzaamheden, heeft hij niet zeer veel in de kunst geleverd. Meestal schilderde hij historische onderwerpen; ook heeft hij eenige prentjes geëtst, en geboetseerd. Hij liet bij zijn dood — in zijne geboorteplaats — eene kunstverzameling achter, die er 14 October 1765 verkocht werd.

392. HET STERFBED VAN EPAMINONDAS.

H. 59. B. 78. P. Fh. 26.

De Thebaansche held, in den slag bij Mantinea tegen de Spartanen — 362 vóór CHR. geb. — door eene werpspies doodelijk in de borst gewond, ligt op een rustbed in zijne legertent, omringd van veldoversten, schreiende vrouwen en een talrijk gevolg. Allen zijn hevig bewogen. Een krijgsman brengt den stervende zijn in het gevecht verloren schild, 't welk hij reeds vreesde dat den vijand in handen was gevallen, terwijl een ander jong strijder plotseling het bericht komt brengen der behaalde overwinning, waarop Epaminondas zijne laatste woorden: „nu heb ik genoeg geleefd!" schijnt uit te spreken.

Verkooping	I. WALRAVEN,	Amsterdam,	1765.	f 1500.
„	LOQUET,	„	1783.	f 1200.
„	GILDEMEESTER,	„	1800.	f 715.
Gekocht			1871.	f 600.

JAN WEENIX.

1640—1719.

Was de zoon van den beroemden schilder JAN BAPTISTA W., die

in 1660 bij Utrecht op 40jarigen leeftijd overleed. Jan, leerling zijns vaders, was toen reeds zóóver in de kunst gevorderd, dat hij volmaakt in de manier van dezen allerlei voorwerpen afbeeldde. Later legde hij zich meer bepaaldelijk op stilleven en dood wild toe. Hij was te Amsterdam geboren; in 1664 woonde hij reeds te Utrecht. Door Johan Willem, keurvorst van de Palts, naar Duitschland ontboden, schilderde hij voor dezen o. a. drie zalen van het slot Rensburg met jachten en wild. Hij overleed te Amsterdam, 20 September 1719.

393. DE HOFSTEDE.

H. 170. B. 156. D. Natuurlijke grootte.

Op den voorgrond is eene rijk versierde vaas, waaraan twee doode hazen hangen, en waarbij eene doode gans met uitgespreide vleugels, een goudlakensche fazant, twee patrijzen, een zwarte haan, eenige vruchten en een mesje met hertshoornen heft liggen. Een leeuwhondje komt van ter zijde aanblaffen en doet twee duiven boven de vaas opvliegen. Over een paar treden ziet men het buitenverblijf „Rijxdorp" bij Wassenaar, en de zee in het verschiet.

J. Weenix f. 1714.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

394. WILD EN VRUCHTEN.

H. 118. B. 97. D. Natuurlijke grootte.

In een landschap, met een lusthof op den achtergrond, liggen een doode haas, een kalkoensche haan en eenige vruchten ter aarde. Een patrijshond blaft tegen een aap, die op het voetstuk van eene steenen, met beeldhouwwerk versierde vaas zit. Iets meer naar achter liggen nog eenige vruchten, als:

witte en blauwe druiven, perziken, pruimen, een meloen, enz. Om de vaas slingeren zich wijnranken en bloemen.

J. Weenix f
1704

Geëtst door J. A. Boland.

Verkooping Johan Van der Marck, 1773.

Kabinet Van Heteren, 1809.

395. DOOD WILD EN JACHTTUIG.

H. 112. B. 93. D. Natuurlijke grootte.

In een park staat eene met lofwerk versierde steenen vaas. Aan den tak van een boom hangt een haas; twee patrijzen, een vink, eene weitasch, een kruithoorn e. a. jachttuig liggen er bij. Voorts zijn er eenige bloemen bij den boom.

Verkooping Herman Ten Kate, 1800. f 1055.

„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 2510.

ADRIAAN VAN DER WERFF.

1659—1722.

Werd den 21sten Januari 1659 te Kralinger-Ambacht geboren. Zijn vader, eigenaar van den korenmolen aldaar, wenschte hem in zijn vak op te leiden, maar de neiging van den jongen Adriaan voor de kunst deed hem met dezen een anderen weg inslaan; hij zond hem nl. in de leer bij C. Picolet, die portretten en binnenhuizen schilderde. Anderhalf jaar bleef hij hier werkzaam, om zich vervolgens bij Eglon Van der Neer verder te gaan bekwamen. Na vier jaren vestigde hij zich te Rotterdam, alwaar zijne portretten en historische stukken weldra algemeenen bijval verwierven. De hertog van Wolfenbuttel en de keurvorst van de Palts bezochten zijn atelier en de laatste nam hem zelfs als hofschilder in dienst. Hij schonk hem een groot inkomen, vereerde hem

met eene gouden keten en medaille en verhief hem in den adelstand. Zijn werk werd nu alom gezocht en goed betaald. Ook in de bouwkunst heeft hij proeven van zijne bedrevenheid gegeven: verscheidene huizen te Rotterdam zijn naar zijne teekeningen verrezen; o. a. heeft hij er voor de beurs een plan gemaakt, maar dit is niet geheel gevolgd. Hij is, 19 Augustus 1687, in den echt getreden met Margareta Rees, bij wien hij 5 kinderen kreeg, van welke slechts éene dochter hem overleefde. In 1692 en 1696 was hij overman van 't St.-Lucasgild. Zijn broeder Pieter, Hendrik Van Limborg, Johan Christiaan Sperling en Bartholomeüs Douven worden als zijne leerlingen genoemd. Den 12den November 1722 is hij te Rotterdam overleden.

396. PORTRET VAN A. VAN DER WERFF.

H. 80. B. 66. P. Fh. Levensgroot.

De schilder is ten halven lijve afgebeeld, en naar de linkerzij gekeerd. Hij is gekleed in geel satijn, en heeft een amarantkleurigen fluweelen mantel over den schouder. Om den hals draagt hij eene gouden keten, waaraan eene medaille hangt met het portret van Johan Willem, keurvorst van de Palts. In de linkerhand houdt hij een palet en penseelen, en met beide handen vertoont hij eene schilderij, waarop zijne vrouw, in zittende houding en losse kleeding, benevens een kind, als genius, zijn voorgesteld.

Achter op het paneel staat: „Eigenhandig afbeeldsel van Adriaan Van der Werff, geboren Kralinger-Ambacht 21 Januari 1659 gehuwd met Margareta Rees 19 Augustus 1687 door Johan Wilhelm keurvorst van de Palts, tot de ridderstand benevens zijne nakomelingen, verheven en in de beide geslachten veradeld 1703. gestorven 12 November 1722."

„Margaretha Rees zijne huisvrouw geb. 15 Juni 1669 gest. 1 Juni 1732. Maria zijne dochter geb. 28 April 1692 gest. 1731."

A der werff. fe 1699

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping Abr. Gevers Arnoutz, Rotterdam, 1827. f 6000.

397. DE GRAFLEGGING.

H. 100. B. 80. D. Fh. 29.

Het lichaam van Christus ligt in eenigszins gebogen houding op een wit lijkkleed, waaronder eene paarse, en eene blauwe draperie zichtbaar zijn. Maria, een blauwen mantel over het hoofd geslagen, en in een wit kleed, bukt en neemt de doornenkroon van de slapen haars zoons af. Maria Magdalena kust de rechterhand van den doode; zij is in een los, geel gewaad gekleed. Achter haar bevindt zich nog eene vrouw, met saamgevouwen handen. Ter linkerzijde is Jozef van Arimathea, in het grijs, met eene purperen muts op. Op den achtergrond zijn nog eenige figuren, eene spelonk en een rotsachtig verschiet.

A v.d. Werf. 1696.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping Van Zwieten, 's-Hage, 1731. f 2000.
Gekocht van C. F. Roos, 1868. f 2000.
Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

398. DE HEILIGE FAMILIE.

H. 35. B. 28. P. Hoofdh. Maagd 7.

De H. Maagd ondersteunt met de hand het kind Jezus, dat op een uitgespreiden, blauwen mantel op den grond ligt. Jozef, achter haar geplaatst, houdt een takje met kersen in de hand, waarnaar het kind met beide handjes grijpt. Maria — volgens den catalogus der verzameling van G. Van der Pot het portret van Mevr. v. d. Werff — heeft lichtblond haar en over 't hoofd en de schouders een grijzen sluier met lichtblauwe strepen, die de rechterborst ontbloot laat. Op den voorgrond liggen twee rozen en eenige losse bladeren. De achtergrond vertoont een rotsachtig landschap.

Den 18den Maart 1859, werd deze schilderij van het museum gestolen, maar 14 dagen later door de politie te Londen ontdekt en aangehouden, en door de Engelsche regeering teruggezonden.

A. V^{n} d^{r} Werff f^{t} 1714.

Gegraveerd door J. F. Rousseau in het kabinet De Choiseul.

Verkooping Mevr. Lormier, 's-Hage, 1763. f 1305. Toen toegeschreven aan A. en P. v. d. Werff.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 5225.

399. VENUS DOOR AMOR GEKUST.

H. 23. B. 34. P. Fh. 36.

Venus ligt naakt op een bed, met den rechterarm op het kussen, het hoofd achterovergebogen, de linkerknie een weinig opgeheven. Amor, met zijn voetje op hare rechterdij steunende, omhelst haar en kust ze op den mond. Zij heeft haar linkerarm om hem heengeslagen. De hoofden en bovendeelen der beide figuren zijn in de schaduw; de rest is verlicht. Op den achtergrond zijn blauwe gordijnen.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

400. DE DANSLES.

H. 44. B. 32. P. Fh. 23.

In een boomrijk landschap, aan den voet van een beeld van den grensgod Terminus, zit een man op de fluit te spelen; zijn linkerbeen ligt op den donkerbruinen mantel, waarop hij zit. Vóór hem danst eene jonge vrouw, op eene bevallige wijze de linkerhand boven het hoofd houdende. Beide figuren zijn naakt. Uit het geboomte komt Cupido te voorschijn.

Op eene schilderij van hetzelfde jaar, in het Louvre te Parijs aanwezig, zijn de twee hoofdfiguren herhaald.

Chevr vr
Werff fe 1718

Verkooping Van Zwieten, 's-Hage, 1731. f 1300.
„ Mevr. Lormier, „ , 1763. f 810.
Kabinet Van Heteren, 1809.

PIETER VAN DER WERFF.

1665—1718.

De broeder en leerling van Adriaan v. d. W., werd te Kralinger-Ambacht geboren. Hij schilderde, somwijlen in vereeniging met zijn broeder, maar altijd in diens manier, historie, portretten en burgerlijke onderwerpen. In 1695 trad hij in 't huwelijk met Maria Bosman, die hem eene dochter schonk; later de vrouw van den marktschipper van Rotterdam op den Haag, Schermer. In de jaren 1704, 1708, 1712 en 1716 was hij hoofdman van 't St.-Lucasgilde te Rotterdam, in welke stad hij gestorven is. Hij leed zeer aan hypochondrie.

401. DE HEILIGE HIËRONYMUS.

H. 45. B. 34. P. Fh. 30.

De vrome man zit in eene grot aandachtig in een vóór hem opengeslagen boek te lezen. Hij draagt eene grauwe pij en een los omgeslagen mantel; om zijn ten deele kaal hoofd heeft hij een smallen witten band. Bij hem liggen eene rol papier, een doodshoofd, een zandlooper, eenige stukken honingraat en een paar vijgen. Bij het boek staat een inktkoker met eene schrijfpen.

P. vr. werff. fe
ANNO. 1710

Verkooping Joh. Van Schuijlenburg, 's-Gravenhage, 1735. f 265.
Kabinet Van Heteren, 1809.

402. MEISJES, CUPIDO VERSIERENDE.

H. 37. B. 28. D. Hoofdh. 4.

In eene nis zijn twee bevallige meisjes bezig een Cupido-beeldje met bloemen te omkransen. De voorste is in het wit gekleed, met blauwe satijnen sjerp; de andere draagt een licht, roodachtig gewaad. Boven in de nis hangt eene papegaaiskooi.

P:v^{r} werff. fecit.
ANNO. 1713.

Verkooping Johan Van Schuijlenburg, 's-Hage, 1735. f 155.

Kabinet Van Heteren, 1809.

403. DE TEEKENLES.

H. 37. B. 28. P. Hoofdh. 4.

Tegenhanger van het vorig paneel. Een jong meisje, in een lichtbruin, Grieksch kleedje, is gereed naar een marmeren Venusbeeldje te gaan teekenen. Achter haar staat een jonkman met een pleisterkop in de handen; hij is in een grijs, satijnen buisje en blauwen mantel gekleed. Op den achtergrond staat het hoofd van Laokoön; een bas-relief met spelende kindertjes is onder de nis, waardoor men de groep ziet, aangebracht.

P:v^{r} werff. fec.t
ANNO. 1715

Gegraveerd door J. De Mare.

Verkooping Johan Van Schuilenburg, 's-Hage, 1735. f 140.

Kabinet Van Heteren, 1809.

ABRAHAM WILLAERTS.

1613 (?) —1671 (?)

Was de zoon van ADAM WILLAERTS, een bekwaam, Antwerpsch zeeschilder, die zich in het begin der XVIIde eeuw te Utrecht kwam nederzetten, waar onze kunstenaar geboren werd. Na zich eerst bij zijn vader geoefend te hebben, ging hij in de school van JAN BIJLERT en later naar Parijs bij S. VOUËT. In 1624 was hij deken van het St.-Lucasgild te Utrecht, waardoor het dus onmogelijk wordt, dat hij in 1613 zou zijn geboren, gelijk HOUBRAKEN opgeeft. In 1638 vereerde hij eene schilderij aan het St.-Hiobsgasthuis der bisschopsstad. Door graaf JOHAN MAURITS van Nassau naar Brussel ontboden, werkte hij aldaar voor hem, en is hij later waarschijnlijk met dezen mede naar Brazilië gegaan, evenals F. POST, met wien hij dan samen gearbeid heeft. In het vaderland teruggekeerd schilderde hij langen tijd in het buitenverblijf van den bouwmeester JACOB VAN CAMPEN, bij Amersfoort. In 1660 was hij weder te Utrecht, en hier zou hij in 1671 overleden zijn. Historie en portret was zijn genre. Zijn broeder IZAÄK volgde den vader na door zeegezichten en schepen ter afbeelding te kiezen.

404. PORTRET VAN DEN LUITENANT-ADMIRAAL VAN WASSENAAR VAN OBDAM.

H. 53. B. 31. P. Hoofdh. 13.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gewend; geharnast, den bevelhebbersstaf in de linkerhand, een platten, met kant omzetten kraag om en het ordeteeken van den Olifant op de borst. Door eene vensteropening op den achtergrond ziet men een zeegevecht.

A. W.

Verkooping mr. M. C. VAN HALL, Amsterdam, 1858. f 31.

JACOB, baron VAN WASSENAAR, baanderheer van Wassenaar, heer van Obdam en Zuidwijk, zoon van JACOB VAN WASSENAAR en ANNA RANDERODE VAN DER AA, geboren in 1616, trad reeds op jeugdigen leeftijd in Nederlandschen krijgsdienst, waarin hij het tot kolonel der ruiterij bracht, en werd later lid van den Raad van State en gouverneur van Heusden. In 1653 was hij gemachtigde der Staten van Holland op

's lands vloot en werd hij door dezelfde overheid, na het sneuvelen van M. H. Tromp, en met voorbijgang van Witte Cornelisz. De With, De Ruiter, e. a. tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland benoemd. Toen de oorlog in 't Noorden was uitgebroken, werd hij, 1656, als zoodanig naar de Oostzee gezonden, om de koopvaardijschepen der Republiek in Dantzig, dat door de Zweden werd belegerd, te ontzetten. Door het verschijnen der vloot vóór de stad werd het doel bereikt, mitsdien keerde Wassenaar weldra naar het Vaderland terug. Maar in 1658 moest hij wederom een tocht naar de Oostzee ondernemen. Frederik III nl., koning van Denemarken, had zich, als bondgenoot van Polen, bij de vijanden van Zweden aangesloten, en werd nu op zijne beurt door Karel Gustaaf bedreigd. Den 8sten November leverde Wassenaar aan de Zweedsche zeemacht onder Wrangel, in de Sont nabij het slot Kronenburg, een slag, waarin hij de zege wegdroeg, maar De With omkwam. Het beleg van Kopenhagen werd onmiddellijk opgebroken; aan Wassenaar door den Deenschen monarch de orde van den Olifant verleend. In het volgend jaar keerde hij op zijn verzoek, uit hoofde van zijn ziekelijken toestand, naar het vaderland terug, terwijl hij inmiddels door zijn kloekmoedig gedrag veel bijdroeg tot het behoud der Deensche hoofdstad, waarvoor de koning van Zweden in den winter wederom het beleg had geslagen. In 1664 met het opperbevel belast der vloot, tot beveiliging der Hollandsche kusten uitgeloopen, kiest hij, na het uitbreken van den tweeden Engelschen oorlog, in Mei 1665 op nieuw zee, en tast met zijn, 100 schepen sterke, vloot de Engelschen, onder den hertog van York, den 13den Junij op de hoogte van Lowesthoff, niet ver van Noord-Voorland aan, maar met het noodlottig gevolg, dat hij den Staat eene zware nederlaag berokkende. De luit.-adm. Kortenaar sneuvelde, Wassenaar zelf vloog, 't zij door verzuim der zijnen, 't zij door het schieten des vijands, met zijn schip in de lucht; vele bodems werden genomen, lafhartige namen de vlucht, en met moeite dekte men den aftocht. Een praalgraf werd in de Groote kerk te 's-Gravenhage aan zijne nagedachtenis opgericht. Hij is gehuwd geweest met Agnes Van Renesse Van der Aa en had drie kinderen.

EMANUEL DE WITTE.

1607—1692.

Ontving te Alkmaar het levenslicht, waar zijn vader schoolmeester was. Hij leerde bij Evert Van Aalst en werd eerst in zijne geboortestad, in 1636, als meester ingeschreven, later — 23 Juni 1641 — te Delft, vanwaar hij in 1650 naar Amsterdam verhuisde. Aanvankelijk schilderde

hij portretten en historiestukken, maar daarna legde hij zich voornamelijk toe op de voorstelling van 't inwendige van kerken, waarmede hij zich een goeden naam verwierf. Hij overleed te Amsterdam.

405. EENE KERK VAN BINNEN

H. 46. B. 36. P. Fh. 7.

Tegen eene kolom is een klein orgel geplaatst; verder zijn er eenige wapenborden aangebracht. De kerk is van Gothische bouworde. Op den voorgrond staat een heer met een doodgraver te spreken.

E·De·witte

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 43.

PHILIPPUS WOUWERMAN.

1619—1668.

Was de oudste zoon van Paulus Joosten W., een schilder van Alkmaar, die zich te Haarlem heeft gevestigd, en gehuwd geweest is met: 1º. Adriaenke Jans, 2º. Maike Lucas (11 Juni 1606) en 3º. Susanna Van den Bogaert (4 December 1618), te Haarlem. Uit dezen laatsten echt sproten zes kinderen, waarvan drie bekende schilders zijn geworden. Paulus Joosten stierf den 26sten Sept. 1642. Zijn oudste zoon, Philippus, werd 24 Mei 1619 te Haarlem gedoopt. Waarschijnlijk genoot hij zijn eerste kunstonderwijs van zijn vader, later kwam hij in de leer bij Pieter Verbeek, terwijl J. Wijnants en P. Van Laar ôók tot zijne vorming hebben bijgedragen. Op 19jarigen leeftijd, tegen den wil zijns vaders, met een katholiek meisje willende trouwen, vertrok hij te dien einde naar Hamburg, waar hij eenigen tijd bij Evert Decker werkzaam bleef. In 1640 was hij echter weer te Haarlem en werd er in 't St.-Lucasgild ingeschreven, van 't welk hij in 1645 commissaris was. Hij schilderde op kleine schaal ruitergevechten, jachten, maneges, e. a. onderwerpen, waarbij paarden te pas kunnen gebracht worden. Zijn vruchtbaar genie leverde, zijn korten leeftijd in aanmerking genomen, een verbazend aantal kunstwerken; Smith geeft 793 schilderijen van hem op. Het museum van Dresden alleen kan 63 stukken van hem aanwijzen,

en dat van de Hermitage te Petersburg 29. Zijne noeste vlijt schijnt hem tot een welgesteld man gemaakt te hebben; althans hij was voor f 50 in de personeele belasting aangeslagen, gaf aan zijne dochter een bruidschat mede van f 20 000, en zijne begafenis kostte f 37: alle geen onbelangrijke sommen voor dien tijd. Hij is in Mei 1668 overleden en den 23sten d. z. m. begraven; zijne weduwe 24 Januari 1670. In het jaar van zijn dood werd hem nog een zoon geboren, PAULUS genoemd, die in 1680 te Antwerpen de schilderkunst leerde en zich later in het Karthuiser-klooster aldaar begaf. Als leerlingen van den vader werden ingeschreven in 1642: KOORT WITHOLT, een zweed, NICOLAAS FICKE en JACOB WARNARS, in 1656: ANTHONIE DE HAEN; terwijl zijne broeders PIETER en JAN, JOHAN VAN BREDA, BAREND GAEL en EMANUEL MURANT hem hebben trachten na te volgen.

406. EEN BOERENGEVECHT.

H. 63. B. 85. D. Fh. 12.

In een heuvelachtig landschap, bij eenige boerenwoningen, heeft eene hevige vechtpartij tusschen boeren plaats; eenige vrouwen trachten hen te scheiden. Dooden en gewonden liggen ter aarde. Op den voorgrond wordt een boer door eene vrouw en kinderen belet aan den strijd deel te nemen. Een paar mannen met paarden verwijderen zich.

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 600.

407. DE OVERWINNING DER BOEREN.

H. 57. B. 76. P. Fh. 12.

In het midden van het doek ziet men een gevangen genomen overste van krijgsvolk, gedeeltelijk ontkleed, die door eenige boeren wordt bespot. Een hunner heeft zijn rooden uniformrok aangetrokken en maakt daarmede lachwekkende gebaren. Bij hem staan een zwart ros en een schimmel met zadel, valies en wapenen op den rug. Tusschen hunne pooten, en ter rechterzijde op den voorgrond liggen een krijgsman,

eén boer en een bruin paard, alle drie gedood. Aan denzelfden kant belast een boer twee bruine paarden met buit; ter linkerhand verdedigen zich twee krijgslieden, een te voet en een te paard, tegen eenige boeren. Op den achtergrond, bij eene hoeve, worden gevangenen opgehangen en dood geschoten. Verderaf vluchten eenige ruiters. Het verschiet is bergachtig, maar door rook en stof onduidelijk. De lucht is zwaar bewolkt.

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 3625.

408. EEN LEGERKAMP.

H. 35. B. $40^{1}/_{2}$. Fh. te P. $14^{1}/_{2}$.

Vóór een paar tenten, met vlag en krans versierd, zit een geharnast ruiter, met oranjesjerp en vederbos, op een bruin paard. Hij heeft eene bierkan in de hand, hem door eene voor hem staande vrouw gegeven. Bij hem in een trompetter te paard. Een gezadeld wit ros staat bij eene krib, waartegen een rookend officier leunt. Op den voorgrond ligt een hond. Op den tweeden grond danst een soldaat met eene vrouw op de muziek van eene trom en eene fluit, terwijl een paar krijgslieden hiernaar zitten te kijken. De lucht is betrokken.

Gekocht van C. F. ROOS, 1856. f 8100

Legaat L. DUPPER Wz., 1870.

409. DE SLAANDE SCHIMMEL.

H. 36. B. 47. P. Fh. 9.

Onder een boom zit een, in een geel buis gekleed, heer op een grijzen schimmel, die achteruitslaat, en eene vrouw met

eene mand met appelen op den grond werpt. Een bediende leidt een schimmel bij den toom. Ter linkerzijde rijdt een heer in galop rond; een paar honden blaffen de paarden aan. Onder eene groep boomen wandelen een heer en dame, met een hondje. Op den tweeden grond wordt een izabelkleurig paard in een wed gevoerd, waarbij nog een heer op een grijs ros en een paar badende jongens.

Verkooping Mevr. Boreel, Amsterdam, 1814. f 2825.

410. EEN LANDSCHAP.

H. 22. B. 27. D. Fh. 2.

Op een heuvel, aan eene rivier, staat een boerenhuis met een seinpaal. Een man in het rood, op een wit paard gezeten, rijdt op een hoogen weg. Op den voorgrond ziet men een zittenden, en een staanden jager, met een hond. Achter het huis spreidt zich een rijk verschiet uit.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

411. DE HERTENJACHT.

H. 28. B. 34. K. Fh. te P. 4.

Op den voorgrond leidt eene houten brug over een waterval. Iets verder, op eene hoogte, verheffen zich eene ruïne, gebouwen en boomen. Een hert, door een gezelschap gejaagd, wordt aan den oever van den stroom door honden gegrepen en door een jager afgemaakt. Een ander jager, op een schimmel gezeten, blaast op den hoorn, waarop meer van zijne genooten komen aanrijden en loopen. Op de brug en bij de

ruïne staan boeren en bedelaars te kijken. In het heuvelachtig verschiet aanschouwt men eenige gebouwen tusschen het geboomte.

Ph. W

Verkooping Jacob De Wit, Antwerpen, 1741. f 234.
„ Mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 1010.
„ Nicolaas Nieuwhof, 1777. f 1995.
Kabinet Van Heteren, 1809.

412. EENE REIGERJACHT.

H. 25. B. 29 P. Fh. te P. 4.

Ter rechterzijde, bij een boom, spreekt eene rijkgekleede dame, op een schimmel gezeten, tot een bij haar staande page. Een heer in het grijs en op een grijzen schimmel, een ander, in een donkeren rok en op een bruin paard, den valk op de vuist, en een derde, die de leur slingert om de valken te lokken, rijden op den voorgrond. In de schaduw zitten een arme man en eene vrouw, die haar kind zoogt. Tusschen de paarden loopen honden, en iets verder, onder een boom, staat een jager te paard, met een valk op de vuist, en een ander te voet. Terwijl een valkenier de valken lokt, rijdt een ander de vlakte in, welke nog velen te voet en te paard doorsnellen. Het landschap vertoont een ruim dal, door hooge bergen omgeven, en waarin, aan een meer, eene stad is gelegen. De lucht is helder. Boven de hoofden der jagers vliegen de valken op een reiger aan.

Ph. W

Gegraveerd in het kabinet De Choiseul, n°. 73, door Dunker.
Verkooping Choiseul, 1772. f 1425.
„ P. De Conti, 1779. f 1282.50
„ Tolozan, 1801. f 1292.
„ G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 3030.

413. DE RIJSCHOOL.

H. 45. B. 61. D. Fh. 9.

Bij eene buitenplaats is eene manege, waarvan de stallen ter rechterzijde staan. Een in het blauw gekleed, en op een bont paard gezeten heer spreekt tot een ander, lijvig van omvang, en een bruinen kolder om de leden, die een page bij zich heeft, en voor wien door een stalknecht een bruin paard wordt voorgebracht. Tusschen de palen in de manege staat een grijs paard, 't welk achteruitslaat. Eene vrouw, met een kind op den arm, wordt door een rijknecht gewaarschuwd en loopt verschrikt weg, terwijl een jongen, met een hoepel, haar naroept en een heer naar het kwade dier staat te kijken. Op den tweeden grond stijgt een heer in den zadel; iets verderaf is eene veranda, waaronder zich twee dames en een heer ophouden. Op den achtergrond bevinden zich een paar bedelaars op een weg. Het verschiet is bergachtig, met eenige gebouwen.

PSW

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

414. DE HOEFSMID.

H. 60. B. 53. D. H. Paard 9.

Eene hoefsmidswerkplaats in eene rotsholte, het landschap is bergachtig. Een hoefsmid, met een rood mutsje op, beslaat, door een jongen geholpen, een bruin paard. Bij deze groep staan een oude, getuigde schimmel en een wagen, waarvan de beide paarden zijn afgespannen, en op welken de voerman geklommen is. Bij het vuur der smidse werkt nog een man en zit eene vrouw met een kind te spelen. Op den tweeden grond is een man gezeten op een met pakken beladen paard; bij hem bevinden zich eene zittende en eene staande figuur, benevens een hondje. Over de leuning van eene brug;

welke twee rotsen verbindt, staat eene vrouw te kijken. Op de rots verheft zich een rond gebouw. De lucht is helder.

PL·W

Verkooping G. VAN DER POT, Rotterdam, 1808. f 1055.

415. HET PAARDENWED.

H. 34. B. 40. P. Fh. 6.

Bij de muren eener stad, aan den oever eener breede rivier, zit een man, in een blauw fluweel vest, op een drinkend vospaard, terwijl hij een moorkopschimmel bij den toom houdt, die, door een in het rood gekleeden jongen met een stokje geplaagd, achteruitslaat. Ter rechterzijde, in het water, is een man op een steigerend, gevlekt ros gezeten, gevolgd door een ander, op een bruin paard. Links zit bij een muur eene vrouw met een kind op den schoot en een slapenden jongen bij zich; achter haar staat een man, en op den muur zitten drie vrouwen en twee knapen, waarvan de een een hengel in de hand houdt. Achter den muur ziet men een man op een izabelkleurig paard, 't welk uit de rivier drinkt, nòg een man en twee badende jongens. Iets verderaf verheffen zich schilderachtige oude huisjes op den rotsachtigen oever. Geheel rechts zit een hengelaar in 't riet. De lucht is onstuimig.

PL W

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

PIETER WOUWERMAN.

1623—1682.

Was de broeder van PH. WOUWERMAN, werd te Haarlem gedoopt den 13den September 1623 en was, waarschijnlijk een leerling zijns broeders,

in wiens manier hij pleisterplaatsen, gevechten, enz. schilderde. In 1646 werd hij als meester in het St.-Lucasgild te Amsterdam ingeschreven, en huwde, 2 Augustus 1654, met HENDRIKJE HAVEMANS, uit welken echt eene dochter en een zoon als gedoopt zijn ingeschreven. Hij schijnt Parijs bezocht te hebben, daar hij eenige gezichten van die stad geschilderd heeft; zijne woonplaats was, volgens eene mededeeling van dr. P. SCHELTEMA, Amsterdam — Heerengracht bij de Spiegelstraat —; 9 Mei 1632 werd hij op het Leidsche kerkhof te dier stede begraven.

416. HET BESTORMEN DER STAD KOEVORDEN IN 1672.

H. 64. B. 79. P. Fh. 8.

Een gedeelte der bezetting van Groningen, uit ruiters en voetvolk bestaande, trekt op drie plaatsen over de bevroren grachten, en valt de buitenwerken der veste aan. De lucht is zeer betrokken.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

De zegevierende tocht van het Keulsch-Munstersch leger, in het ongelukkig jaar 1672 in het oosten van ons land gevallen, werd gestuit door het vergeefsche beleg van Groningen, waarop de herneming door de onzen van verscheidene, vroeger door den Bisschop VAN GALEN veroverde plaatsen volgde. Onder die, waarop door RABENHAUPT, den dapperen verdediger der Noordsche veste, het oog werd geslagen, behoorde de door hare ligging en sterkte voor den vijand zoo belangrijke stad Koevorden. MEINDERT VAN THIJNEN gewezen schoolmeester en koster der plaats bood zich, met een zekere CLAES BUIJTER aan, om het garnizoen en de gelegenheid te gaan opnemen. Zijn plan volvoerd hebbende, verschafte hij aan RABENHAUPT eene volledige teekening der vestingwerken en een plan van aanval, 't welk hoofdzakelijk gevolgd werd. In de grootste stilte kwam een uitgelezen legertje den 29sten December 1672 voor Koevorden, onder bevel van den luitenant-kolonel EYBERGEN. Een opkomende mist en de heerschende vorst waren den aanval gunstig, welke op drie plaatsen te gelijk geschiedde, met het gelukkig gevolg, dat de buitenwerken dadelijk verrast werden. Een jeugdig tamboer wist in de stad te komen, sloeg er den Prinsenmarsch en bracht daardoor zooveel verwarring onder de Munsterschen, dat, terwijl de Staatschen op

verschillende punten krachtig aanvielen, de vesting weldra was ingenomen. Ons leger, dat niet veel sterker was dan het garnizoen, maakte een grooten krijgsvoorraad buit en nam 430 man gevangen; terwijl aan onzen kant slechts een 55tal krijgslieden sneuvelden, vielen er 150 van den vijand. RABENHAUPT, EYBERGEN en VAN THIJNEN werden van Staatswege bedankt en beloond, en deze onverwachte heuglijke gebeurtenis gaf, na al de rampen van het ongelukkige jaar 1672, weder moed en zelfvertrouwen aan het vaderland terug.

417. EENE JACHTPARTIJ.

H. 64. B. 79. D. Fh. 9.

Voor de phantastisch gebouwde poort eener villa zit eene dame, in het blauw gekleed, te paard, terwijl een heer het zijne bestijgt. Bij hen zijn twee losse paarden en een ruiter. Meer naar voren rijdt een rijk gekleed heer op een steigerend wit ros; bij eene in geel gedoste dame, die op een lichtbruin paard is gezeten en zit een heer, in een mantel gewikkeld, op een zwart paard; een jongen loopt bij hen. Ter linkerzijde, op den voorgrond, staat eene fraaie, met een beeld van Diana versierde, fontein, uit welke een ruiter zijn paard laat drinken; twee honden lesschen hun dorst uit een plas, mede op den voorgrond. Het verschiet is bergachtig, de lucht helder.

Verkooping D. G. VAN DER BURG VAN KRONENBURG, Loenen 1824. f 530.

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

THOMAS WIJCK.

1616—1677.

Werd te Beverwijk geboren, en schilderde, in de manier van P. VAN LAAR, meest Italiaansche zeehavens, markten, e. a. onderwerpen met kleine beelden. In 1642 was hij in het St.-Lucasgild te Haarlem in-

geschreven, trouwde den 22sten Mei 1644 aldaar met TRIJNTGEN ADAMS, en was in 1658 commissaris en in 1660 deken van het gild. Hij heeft Italië en Engeland bezocht. 19 Augustus 1677 werd hij in de St.-Bavokerk te Haarlem begraven, nadat er in 1656 reeds een zijner kinderen was ter aarde besteld. Zijn zoon JAN, een batailleschilder, heeft zich in Engeland gevestigd, en is er getrouwd en ook overleden. THOMAS WIJCK heeft eenige geestige prenten geëtst in den trant van P. VAN LAAR.

418. DE ALCHIMIST.

H. 42. B. 36. P. Fh. jongen 12.

Een heer, eene zwarte met bont gevoerde toga aan, en eene zwarte muts op het hoofd, zit aan een lessenaar met eene pen in de hand, en spreekt tegen een jongen, die hem een rooden, aarden pot brengt. Op den achtergrond zit, bij een schoorsteen, eene vrouw, aan naaiwerk bezig, en ligt tevens een jongen, die een rood mutsje draagt, bij eene mand geknield; kisten en kasten staan hier en daar verspreid; bij het venster ziet men eene globe. Op den voorgrond staat eene tafel, een koffer, verscheidene potten e. a. gereedschap. Boeken en papieren liggen overal verstrooid; aan den zolder hangen een krokodil en eenige kruiden.

TWijck

Verkooping D. G. VAN DER BURG VAN KRONENBURG, Loenen, 1824. f 385.

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

419. EEN BOERENBINNENHUIS.

H. 36. B. 35. P. Fh. zitt. 15.

In een boerenvertrek zit eene vrouw te spinnen, gekleed in een roodbruin jak. Naast haar is een kind in een

houten kinderstoel, met een hond. Velerlei huisraad ligt op den grond of hangt aan den muur.

Gekocht van J. Van Ravenswaaij, Hilversum, 1829. f 350.

JAN WIJNANTS.

XVIIde eeuw; midden.

Van dezen met recht beroemden landschapschilder zijn geene noemenswaardige levensomstandigheden bekend. Dat Adr. v. d. Velde zijn leerling is geweest, wordt door Houbraken vermeld; niet onwaarschijnlijk hebben ook Ph. Wouwerman en J. Lingelbach zich bij hem in het landschapschilderen geoefend, welk tweetal in later tijd zijne stukken afwisselend heeft gestoffeerd. De heer V. d. Willigen vond in het huwelijksregister van Haarlem op den 4den Februari 1646 aangeteekend, dat Jan Wijnants, weduwnaar uit Weert, zich toen in 't huwelijk begaf met Luijtgen Van Ende, jongedochter van Goch; en in de notulen van October 1642 van 't St-Lucasgilde derzelfder stad wordt Jan Wijnants als kunstkooper genoemd. In beide opgaven kan onze schilder bedoeld zijn, die ongetwijfeld lang en veel gewerkt heeft. De meeste kunstverzamelingen bezitten werk van hem. Smith somt 214 zijner schilderijen op. In het slot te Dessau moet een stuk van hem zijn, gedateerd 1630, en in de Hermitage te St.-Petersburg één gemerkt 1679, welke jaartallen dienen kunnen om zijn leeftijd eenigszins te bepalen.

JAN WIJNANTS EN ADR. V. D. VELDE.

420. DUINACHTIG LANDSCHAP MET JAGERS.

H. 36. B. 33. D. Fh. 4.

De, door Adr. v. d. Velde geschilderde, jagers zijn in het bruin gekleed. Een van hen, met een geweer op den schouder, loop op een weg, en spreekt tot een ander op een duin ter linkerzijde, waar eenige honden jagen. Daarachter staan eenige

boomen, en verderaf wordt men een hollen weg gewaar, waarop eene drift vee. In het verschiet is eene buitenplaats aan den voet der duinen. De lucht is bewolkt.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

421. BERGACHTIG LANDSCHAP.

H. 21½. B. 28. D. Fh. 3.

Op den voorgrond rijdt een in het grijs gekleede heer op een wit paard tegen een zandheuvel op. Een bedelaar vraagt hem om eene aalmoes; twee honden volgen hem. Op den tweeden grond loopt een jongen hard achter een postwagen aan. Het verschiet is bergachtig en boomrijk; de lucht helder, met eenige wolken aan den horizon.

Verkooping Jhr. JOH. GOLL VAN FRANKENSTEIN, Amsterdam, 1833. f 445

Kabinet J. ROMBOUTS, 1850.

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

422. EENE BOERENWONING.

H. 29. B. 35. P. Fh. 4.

Over de onderdeur van eene boerenwoning, aan een landweg gelegen, die zich tusschen hooge boomen heenslingert, en zich in den achtergrond verliest, leunt een knaap, in een blauw buis, en met eene roode muts op. Over den weg loopt

eene vrouw met een kind. Op den voorgrond zijn eenige kippen.

Verkooping Mevr. Bicker, Amsterdam, 1809. f 425.

423. LANDSCHAP MET VEE.

H. 26. B. 33. P. Dh. 4.

Op den voorgrond is een breede landweg, waarlangs twee koeien en eenige schapen gedreven worden. In het midden der schilderij verheft zich een zandheuvel, op welken, bij een hekje, een verwaaide eik staat. Daarachter zijn eenige boomen, en in het verschiet strekt zich eene vlakte uit, met geboomte en woningen, door duinen ingesloten. De lucht is buiig.

Verkooping G. H. Trochel, 1801. f 805.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

ONBEKENDE MEESTERS DER XV^{de} EEUW.

424. PORTRET VAN GRAVIN JACOBA VAN BEIEREN.

H. 62. B. 50. P. Hoofdh. 6.

Ten halven lijve, in driekwart, naar de rechterzijde gewend. De vorstin draagt een rood, geplooid overkleed, met wijduitstaanden kraag en korte open mouwen, — waaruit de zwarte

mouwen van het onderkleed te voorschijn komen —, en heeft eene met goud gestikte, roode lakensche muts op het hoofd, welke aan de slapen van kussentjes is voorzien. Achter aan de muts hangt een korte zwarte sluier; om den hals heeft zij eene gouden keten, met een kruisje er aan. In den grond is haar familiewapen, waarbij men leest: „Vrau̅ Jacobe."

Volgens overlevering, uit het Huis te Teilingen.

Uit het nationaal museum, 's Gravenhage, 1808.

Jacoba Van Beieren, eenig kind van graaf Willem VI van Holland, Zeeland en Henegouwen en Margareta Van Bourgondië, werd den 25sten Juli 1401 geboren. Reeds in 1415 huwde zij met Jan Van Touraine, tweeden zoon van koning Karel VI van Frankrijk, en na den dood zijns ouderen broeders dauphin, die echter na twee jaar overleed Kort hierop stierf ook haar vader en volgde zij hem in diens waardigheden op; maar haar oom Jan zonder Genade, bisschop van Luik, verzette zich hiertegen, en meende rechten te hebben om als haar voogd op te treden. Zóó herleefde de burgeroorlog tusschen de Hoekschen en Kabeljauwschen, aan 't hoofd van welke laatste partij Jan thans optrad. Om nu de aanspaken van dezen te niet te doen hertrouwde Jacoba met haar neef, hertog Jan IV van Brabant en Limburg; waartegen Jan Van Beieren, haar oom, zich door keizer Sigismond van Duitschland met hare landen liet beleenen. Jacoba, die in haar nieuwen gemaal een steun hoopte te vinden tegen haar baatzuchtigen tegenstander, zag zich hierin jammerlijk bedrogen door diens zwakken geest en laag karakter. Daar hij hare belangen ten eenenmale verwaarloosde, zag zij zich in 1419 genoodzaakt een verdrag met haar oom goed te keuren, 't welk haar van hare macht zoo goed als geheel beroofde. Ten overvloede moest zij ook den hoon beleven, dat Jan's eigen onderdanen hun onwaardigen vorst van den troon stieten; zooveel smaad niet kunnende verdragen, vluchtte zij van hem weg, stak naar Engeland over, en, zich beroepende op eene onregelmatigheid bij de sluiting van haar echt, begaf zij zich in 1422 voor de derde maal in 't huwelijk met Humphrey, hertog van Glocester, broeder van den Britschen koning Hendrik V. Drie jaren later stierf Jan Van Beieren aan vergif, zijne rechten op de drie graafschappen nalatende aan zijn neef Filips, den Goeden, Van Bourgondië; Holland en Zeeland echter verklaarden zich voor Jan Van Brabant, en Henegouwen huldigde Jacoba en haar gemaal. De krijg ontbrandde nu opnieuw (de zaak van Allairt Beilink te Schoonhoven; Jacoba, door Filips in Gent gevangen gehouden, ontvlucht) en eindigde in 1428 met het verdrag van Delft, waarbij Jacoba wel als gravin wordt erkend, maar Filips als ruwaard en erfgenaam hare landen zal besturen; en Jacoba belooft niet zonder toestemming van hem, hare moeder en de

Staten harer gewesten te zullen hertrouwen, op verbeurte van hare titels. (JAN VAN BRABANT was in 1427 gestorven en haar huwelijk met GLOCESTER daarop door den Paus onwettig verklaard). Toen zij nu later toch, in het geheim, met een Zeeuwsch edelman, FRANK VAN BORSELEN, in den echt trad, verloor zij op het bekend worden er van, hare waardigheden (1433) en leefde vervolgens tot haar dood, 2 October 1436, meestal op het slot te Teilingen, niet ver van Leiden.

425. PORTRET VAN FRANK VAN BORSELEN.

H. 62. B. 50. P. Hoofdh. 6.

Tegenhanger van het vorig paneel; ten halven lijve, in driekwart, naar de linkerzijde gekeerd. Hij heeft een zwart, sterk geplooid kleed aan, eene kaproen met breede slippen op het hoofd, en eene gouden keten met een kruisje om den hals. De rechterhand houdt hij op de borst, en de linker op eene vóór hem staande tafel. In den grond is zijn familiewapen aangebracht, en daarbij staat: „Heer Vrãck v̄ Borssel."

Afkomst als van het voorgaand stuk.

FRANK VAN BORSELEN, zoon van FLORIS VAN BORSELEN, heer van St.-Maartensdijk, Zuilen, enz. en van ODA VAN BAUTERSHEM, hield in de, sedert JACOBA's komst tot den troon op nieuw uitgebarsten, partijtwisten tusschen de Hoekschen en Kabeljauwschen, den kant der laatsten. Na den dood van JAN VAN BEIEREN werd hij door JAN VAN BRABANT tot ruwaard van Holland aangesteld en tevens tot generaal en overste-kapitein van Zeeland, in welke betrekking hij zich zoozeer door dapperheid onderscheidde, dat hij ridder geslagen werd. Na het verdrag van Delft, in 1428 door JACOBA met FILIPS DEN GOEDEN gesloten, werd hij door dezen tot stadhouder van Holland en Zeeland benoemd. Innemend van voorkomen en hoffelijk in zijne manieren, bovendien met groote rijkdommen bedeeld, verwierf hij weldra, door de diensten aan JACOBA, bij geldverlegenheid, met voorkomende kieschheid bewezen, zóózeer hare genegenheid, dat zij, tegen de bepalingen der Delftsche overeenkomst, heimelijk met hem in 't huwelijk trad. Toen FILIPS kennis van deze daad kreeg, ontzette hij zijn stadhouder van zijne waardigheid, deed hem in hechtenis nemen en gevankelijk overbrengen naar het slot te Rupelmonde, in Vlaanderen. Maar JACOBA maakte zich gereed haar gemaal, desnoods met geweld, te bevrijden; ook FILIPS van zijn kant rustte zich ten strijde; doch een verdrag kwam tot stand (1433), waarbij zij de grafelijke waardigheid harer landen verloor, maar daarentegen vele heerlijkheden als

leenen verkreeg, en Van Borselen op vrije voeten werd gesteld. Hun huwelijk werd hierop in 't openbaar voltrokken, en aan Van Borselen door Filips de titel van graaf Van Oostervant geschonken. Slechts drie jaren mocht hij zich in 't bezit zijner gade verheugen, maar ook na haar dood bleef hij zeer in aanzien; o. a. werd hij tot ridder van 't Gulden Vlies benoemd. Ook van Filips' opvolger, Karel den Stouten, genoot hij dezelfde achting. Hij stierf, 19 November 1460, in zijne gewone verblijfplaats, Den Briel. (Vgl. de aanteek. bij 't vorig portret.)

426. PORTRET VAN DEN ZALIGMAKER.

H. 17. B. 13. P. Hoofdh. 5.

Borstbeeld, naar de linkerzijde gewend. Omhangen met een rooden, met goud omzoomden mantel, door een gouden haak op de borst bevestigd, heeft hij eene keizerskroon met afhangende banden op 't hoofd, en draagt hij in de linkerhand een aardbol, waarop Europa, Azië en Afrika zijn aangegeven, en dien hij met de rechterhand zegent.

427. PORTRET VAN DE HEILIGE MAAGD.

H. 17. B. 13. P. Hoofdh. 5.

Tegenhanger der vorige beeltenis. Borstbeeld, bijna in profiel, naar de rechterzijde gewend, en de handen in biddende houding opgeheven. Over hare schouders hangt een groene, met goud omzoomde mantel, met edelgesteenten bezet. Op het hoofd draagt zij eene gebloemde, opengewerkte kroon; lange blonde haren vallen over haren schouder neer.

Beide stukken zijn van het nationaal museum te 's-Gravenhage (1808) afkomstig, als de portretten van Karel den Grooten en zijne gemalin Blanca Van Arragon. Het blijkt intusschen, dat ze uit eene deur van een altaarstuk zijn gezaagd, daar ook op de achterzijde overblijfsels van beschildering met olieverf worden gevonden.

428. ALLEGORIE OP HET ZOENOFFER DES NIEUWEN VERBONDS.

H. 185. B. 104. P. Fh. zitt. 60.

In het schip eener Gothische kerk zit de H. Maagd in

een zwart, met paarlen versierd kleed en met loshangende blonde haren, het kind Jezus op den schoot houdende. Ter linkerzijde van haar is de H. Anna gezeten, met een boek, waarop een bril ligt, op haar schoot; zij heeft een rooden mantel om en een korfje met appelen staat bij haar, waarvan zij er een opheft, naar welken het kind grijpt. Achter haar bevinden zich Zacharias, met een tulband op, en de H. Jozef, een bloeienden tak in de hand houdende; de eerste is een grijsaard, de tweede een man in de kracht zijner jaren. Aan de andere zij der Moedermaagd zit de H. Elizabeth, met den jongen Johannes den Dooper op den schoot, die zich sterk naar het Christuskind overbuigt; zij is gekleed in een korten zwarten mantel, een rooden rok met gouden borduursel en heeft een groot, rijkversierd kapsel. Iets verder op de schilderij zijn twee knapen, die een miskelk uit een klein vaatje vullen, waarbij een derde, met eene zeis gewapend, de wacht houdt. Nog meer naar achteren staat een autaar, waarop eene beeldengroep is geplaatst, Abrahams offer voorstellende, en bij 't welk zich vijf mannen, in verschillende kleeding, bevinden. Een knaapje steekt, met behulp van een langen stok, de kaarsen aan, die boven de kooratsluiting, achter het altaar, staan. Het gewelf der kerk rust op ronde pijlers, voorzien van wit marmeren gebeeldhouwde kapiteelen; die van de zuilen des koorboogs zijn glad. Tusschen de pilaren door ziet men twee deuropeningen, en daarbuiten huizen en boomen.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Als van Jan Van Eijck aangekocht ter verkooping van G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 210.

429. MARIA MET HET KIND JEZUS, VERGEZELD VAN VIER HEILIGE VROUWEN.

H. 119. B. 99. P. Fh. 60.

In eene door gebouwen omsloten ruimte zit Maria, gekleed in het donkerblauw, en een witten sluier over de blonde haren, met het in doeken gewikkeld kind Jezus op den schoot. Zij is door vier vrouwen omringd, van welke ééne, ter linker-

zijde, in wit damast, groenen rok en zwarten sluier met goud geborduurd, de H. CECILIA is, kenbaar aan een gouden orgeltje op de borst. Ter rechterzijde bevindt zich de H. BARBARA, in een geborduurd, rood gewaad, met een groot kapsel van dezelfde kleur, een torentje op de borst en eene anjelier in de hand. Beide vrouwen liggen, geknield achter de H. Maagd, in boeken te lezen. Het kind reikt met zijne handjes naar de H. CATHARINA, die links vóór MARIA geknield ligt; zij draagt een gewerkt, zwart en gouden kleed met rooden mantel en paarse mouwen, terwijl zij op het kale hoofd eene roode kap, met veeren en edelgesteenten versierd, en op de borst een rad en een zwaard heeft. Tegenover haar ligt de H. THERESIA, insgelijks op hare knieën, in 't groen gekleed, met paarsen mantel, goudlakensche keurs en mouwen, met omslagen van bruin bont; op de blonde vlechten heeft ze een met goud geborduurd mutsje, en aan eene gouden keten hangt een hart, met een pijl doorboord. De geheele groep is door eene heining omgeven, waarachter rechts twee vrouwen en aan den linkerkant twee mannen staan. In het verschiet ziet men, achter eene poort, boomen, een berg en de zee.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

XVI^de^ EEUW.

430. PORTRET VAN KENAU SIMONS HASSELAAR.

H. 35. B. 25. P. Fh. Hoofdh. 7; van boven halfrond.

Lijst en schilderij zijn uit een stuk.

Ten halven lijve, in driekwart, naar de linkerzij gewend. De moedige vrouw draagt de kleeding harer sekse, maar is gewapend met een radpistool, kruithoorn en kogelzak, en heeft een zwaard op zijde, benevens eene hellebaard in de hand. Aan den linkerschouder is eene groote gouden medaille met het wapen van Holland gehecht; op het hoofd heeft zij eene muts met lange slippen. Men ziet door een venster op

den achtergrond de Groote kerk van Haarlem, terwijl boven het hoofd de woorden gelezen worden:

K. H.

Siet hier een vrou, genamt Kenou,
Vroom als een man, die talder tyt
Vromelyck bestryt, den Spaensen tiran,
Ætatis 47. 1573.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Kenau Hasselaar, geboren te Haarlem in 1526, was de dochter van Simon H. en Grietje Coenen, en is gehuwd geweest met den brouwer Nanning Gerbrandsz. Borst, wien zij een zoon en drie dochters schonk. In 1571 was zij reeds weduwe. Gedurende het beleg harer vaderstad door de Spanjaarden, 1572—'73, getuige zijnde van de inspanning, waarmede men den vijand poogde te keeren, stond zij in persoon de verdedigers bij, en wekte door haar voorbeeld menige vrouw tot navolging op, zoodat ze zich weldra aan 't hoofd zag van een stoet van 300 heldinnen, die op de wallen dienst deed en verschillende aanvallen der belegeraars hielp afslaan. Bij de overgave der stad wist zij aan de wraak der Spanjaarden te ontkomen, en werd in 1574 voor haar kloekmoedig gedrag begiftigd met het waagmeesterschap en den ontvang van den impost op de turf te Arnemuiden. In 1577, toen Haarlem weder aan de zijde van den Prins gekomen was, keerde zij daarheen terug en woonde sedert op nieuw in haar eigen huis in de Spaarnwouderstraat. Zij overleed tusschen Juni 1588 en Juli 1589.

VIJFTIG PORTRETTEN VAN VORSTEN UIT HET HUIS VAN ORANJE-NASSAU E. A. VOORNAME PERSONEN, AFKOMSTIG VAN 'T HUIS HONSELAARSDIJK.

De namen zijn in vergulde letters op deze portretten geschreven, die allen dezelfde afmetingen hebben:

H. 29. B. 25. Hoofdh. 14 á 17.

Kinderen van Willem, den Ouden.

431 *a.* A. Prins Wilhelm van Orangien, de Oude, Aetatis 52 tot Delft vermoort 1584.

(Zie pag. 201 op Miereveld).

431 *b.* B. Johan van Nassau, Aetatis 71 obijt op Dillenburgh A°. 1606.

431 *c.* Johan, Grave van Nassau Catzenelbogen. Dezelfde, op veel lateren leeftijd.

Johan, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, Dillenburg, enz. geb. te Dillenburg den 21sten Nov. 1635, huwde 1º. met Elizabeth, dochter van landgraaf George van Leuchtenberg, uit welken echt 6 zoons en 5 dochters sproten; 2º. met Kunigonda Jacoba, dochter van Frederik III, keurvorst van de Palts, uit welk huwelijk twee dochters geboren werden, en 3º. met eene dochter van Lodewijk, graaf van Sayn en Witgenstein, Johanna genaamd, die hem 2 zoons en 4 dochters schonk. In onze geschiedenis is hij meest bekend als Jan de Oude; van 1578—1581 was hij stadhouder van Gelderland; de Unie van Utrecht was niet voor het minst zijn werk. Hij overleed te Dillenburg, 8 October 1606.

431 *d.* C. Lodewijck van Nassau, Aetatis 36 gebleven bij Moock A°. 1574.

Lodewijk, graaf van Nassau, Catzenelbogen, Vianden, Dietz, Dillenburg, enz., werd geboren in 1538. Vóór Alva's komst in de Nederlanden uitgeweken, steunde hij zijn broeder prins Willem, in diens voornemen zijne verdrukte landgenooten te hulp te komen, door een leger bijeen te brengen, waarmee hij in 1568 een inval in ons land deed: in April overrompelde hij het slot te Wedde en zegevierde op den avond van den 23sten Mei bij Heiligerlee in Groningen. Aremberg, de Spaansche stadhouder der Noordelijke gewesten sneuvelde er, maar ook Lodewijk's broeder Adolf. Alva zelf trok daarop uit Brussel tegen hem op, na eerst, om schrik in het zuiden te verspreiden, Egmond en Hoorne te hebben doen onthoofden. Na de mislukking van zijn pogen begaf Lodewijk zich naar Frankrijk, om er de Hugenooten bij te staan. Met eene bende van dezen volvoerde hij in 1572 het schitterend wapenfeit der verrassing van Bergen, in Henegouwen, 'twelk hij echter nog in 't zelfde jaar wederom aan Alva verloor. Twee jaar later beproefde hij nogmaals een inval, bij Mook (ten Z. van Nijmegen), maar werd geslagen en moest ditmaal zijne vaderlandslievende daad met den dood bekoopen. Ook zijn broeder Hendrik sneuvelde (14 April 1574).

431 *e.* D. Graef Adolph van Nassau, Aetatis 28 gebleven bij Heyligerlee A°. 1568.

431 *f.* Adolf van Nassau. Dezelfde.

Adolf, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, enz., geb. in 1540 te Dillenburg, volgde zijn broeder Lodewijk in het leger, dat in 1568 ter hulpe van de benarde Nederlanden optrok, maar sneuvelde bij Heiligerlee, 23 Mei.

431 *g.* E. Hendrick van Nassau, Aetatis 24 gebleven bij Moock, 1574.

Hendrik, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, enz., te Dilleuburg in 1541 geboren, legde zich eerst op de studie der wetenschappen toe, maar voegde zich later bij zijne broeders in hunne pogingen om de Nederlanden van het Spaansche juk te bevrijden. Hij sneuvelde bij Mook, 14 April 1574.

431 *h.* F. Graef Albért van Nassau — 1622 (nauwelijks leesbaar).

Albertus, zoon van Filips, graaf van Nassau-Weilburg, was gehuwd met Anna, dochter van Willem den Ouden. Zelf in 1537 geboren, aanschouwde zijne gemalin in 1559 het levenslicht. Hij verwekte 13 kinderen bij haar. Zij overleed in 1616. Door erfenis verkreeg hij, mèt zijn broeder, 't bezit van Saarbrücken.

Kleinkinderen van Willem, den Ouden.

431 *i.* G. Graef Philips Ernst van Holack.

Filip Ernst, graaf van (Holack-) Hohenloo, was de zoon van Wolfgang, graaf van Hohenloo en Magdelena van Nassau, zuster van Prins Willem I. Hij is 11 Augustus 1585 geboren, huwde in 1609 met Anna Maria, dochter van graaf Otto zü Solms en Sonnewalde, bij wie hij 11 kinderen had, en overleed den 29sten Januari 1629.

Kinderen van Prins Willem I.

431 *k.* Prins Philips Wilhelm van Orangiën, Aetatis 64 obijt A°. 1617 te Brussel.

(Zie pag. 203 op Miereveld).

431 *l.* Prins Mauriz van Orangiën, Aetatis 58 obijt in den Haagh A°. 1625.

(Zie pag. 204 op Miereveld).

431 *m.* Prins Frederick Hendrick van Orangiën, Aetatis 64 obijt in den Haagh A°. 1647.

(Zie pag. 150 op Honthorst).

431 *n.* Justinus Nassau.

(Zie pag. 255 op Van Ravestein).

431 *o.* De ouden graef Philips Holack — Le Comte de Hohenloe.

M. Ravestein

Filips, graaf van Hohenloo en heer van Langenburg, huwde in 1595 met Maria, de dochter van Prins Willem I en diens eerste gemalin Anna Van Egmond of Van Buren. In 1575 uit Duitschland gekomen, trad hij dadelijk in Nederlandschen krijgsdienst, bleef hierin werkzaam tot 1599, en stierf te IJselstein in 1606, oud 56 jaar.

Kinderen van Jan, den Ouden:

431 *p.* Wilhelm Lodewijck van Nassau, Stadhouder in Leeuwarden Aetatis 60 obijt A°. 1604 (?)

Willem Lodewijk, graaf van Nassau, Catzenelbogen, Dietz, Vianden, enz., werd den 13den Maart 1560 te Dillenburg geboren, en reeds vroeg door zijn vader naar de Nederlanden gezonden om er de krijgsdienst te leeren. In 1580 voerde hij reeds 't bevel over eenige krijgstroepen, die Koevorden en Groningen weer aan onze zijde moesten brengen. In 1584 benoemde Friesland hem tot stadhouder, en sedert bleef hij in die betrekking steeds ijverig in het veld om de Spanjaarden uit de Noordelijke gewesten te verdrijven. Aan de verovering van Nijmegen door Maurits, 1591, nam hij een werkdadig aandeel; evenzoo in 't volgend jaar aan die van Koevorden, bij welke gelegenheid hij door een kanonskogel zoodanig werd gewond, dat hij voortaan een hinkenden gang behield. In 1594 belegert hij, wederom in vereeniging met Maurits, de stad Groningen, en wordt, ten gevolge der overgave, nu ook stadhouder van die plaats en de Ommelanden. Tijdens het 12jarig Bestand onderdrukte hij met vaste hand de geschillen, die ook in zijne gewesten ontstonden. Hij was gehuwd met Anna, dochter van Willem I, die reeds in 1518 kinderloos te Leeuwarden stierf. Hij zelf overleed aldaar in 1620, evenzeer geacht als staatsman en als krijgsoverste.

431 *q.* Jan van Nassau.

M. Miroelt.

431 *r.* Johan Grave van Nassau.

Johan, graaf van Nassau-Siegen, enz., werd in 1561 te Dillenburg geboren. Hij is tweemaal gehuwd geweest, 1°. met Magdalena, gravin van Waldeck, 24 Nov. 1581, bij wie hij 7 zoons en 5 dochters had, en 2°. met Margareta, zuster van Hertog Jan van Holstein, (1603), uit welken echt 5 zoons en 4 dochters sproten. De bekendste van deze 21 kinderen is wel Johan Maurits, de Braziliaan. Graaf Johan overleed 27 Sept. 1623.

431 *s.* Graef Philips van Nassau, Aetatis 29 gebleven bij den Rhijn A°. 1595.

431 *t.* Philip Grave van Nassau-Catzenelbogen. Dezelfde.

Filips, graaf van Nassau, enz., werd geboren in 1566, was reeds op jeugdigen leeftijd bij 't leger in de Nederlanden, werd in 1591, na de inname van Nijmegen door Prins Maurits, gouverneur dezer vesting, en volgde den stadhouder op zijne krijgstochten. Hij stierf aan zijne wonden, bekomen bij de belegering van Rijnberk in 1595.

431 *u.* Ernst Casimir van Nassau, Aetatis 59 gebleven voor Reurmondt A°. 1632.

(Zie pag. 100 op Wijbrandt de Geest, de Oude.)

431 *v.* Lodewijck Gunther van Nassau, Lieut.-Generaal van de Ruyterie, Aetatis 29 obijt A°. 1604.

Lodewijk Gunther, graaf van Nassau, enz., jongste zoon van Jan den Ouden, was reeds op jeugdigen leeftijd op 't oorlogsveld. In 1596 voerde hij de adellijke vrijwilligers aan, die dienden op de vloot, door Engeland en de Staten tegen Spanje uitgerust, en behoorde onder de eerste bestormers van Cadix. Bij de belegering van Rijnberk, in 1597, werd hij gewond, maar herstelde. In de beide volgende jaren streed hij gelukkig bij Doetinchem en in de Bommelerwaard; in 1600 veroverde hij Wachtendonk, in de nabijheid van Venloo, en in 1602 volbracht hij, aan 't hoofd van 23 vendels ruiterij en 1200 man voetvolk, een roof- en plundertocht in het Luxemburgsche. Hij was in 1601 gehuwd met Anna Margareta, gravin van Manderscheyt en stierf in 1604 aan eene ziekte, tijdens het beleg van Sluis.

431 *w.* D'Rijn Gref.

Adolf Hendrik, zoon van Philippus Franciscus, Rijn- en Wildgraaf in Daun, was gehuwd met Juliana, tweede dochter van Jan

den Ouden, uit diens eerste huwelijk met Elizabeth Van Leuchtenberg, en geboren in 1565.

Kleinzonen van Jan den Ouden.

431 *x*. Johan, Grave van Nassau-Catzenelbogen.

Johan, graaf van Nassau, enz., zoon van den in 1623 overleden Johan den Jongeren of den Middelsten, en dus een kleinzoon van Jan den Ouden, werd in 1583, uit het eerste huwelijk zijns vaders, met Margareta Van Waldeck, geboren, diende in Hongarije tegen de Turken en later in de Nederlanden; maar niet genoeg bevorderd naar zijn zin, verliet hij de Staatsche zij en ging in Spaanschen dienst over. In 1631 o. a. was hij de aanvoerder van een 6000tal krijgsknechten, die te Antwerpen werden ingescheept op eene vloot van meer dan 100 schepen, en die bestemd waren een plotselingen overval in Zeeland of Holland te doen. De nederlaag der Spanjaarden op het Slaak was er 't gevolg van. Roomsch geworden, was hij in 1618 in den echt getreden met Ernestine, dochter van graaf Karel de Ligne-Aremberg. Hij overleed in 1638.

431 *ij*. Adolf, Graf zu Katzenelbogen, (staat achterop).

Adolf, graaf van Nassau-Catzenelbogen, enz., broeder des vorigen, werd in 1584 geboren. Hij volgde Prins Maurits op 't oorlogsveld. In 1608 naar Luxemburg gezonden, om er de brandschatting te innen, werd hij met zijn troep door de bezetting van Rijnberk overvallen, en, hoewel de aanranders geheel werden verslagen, bleef hij, met wonden overdekt, op 't slagveld.

431 *z* Willem, Grave van Nassau-Catzenelbogen.

Deze, broeder der beide vorigen, werd in 1592 geboren, en was mede in Staatschen krijgsdient. Hij is gehuwd geweest met Christina, dochter van Graaf George Van Erpach, en overleed in 1642.

431 *aa*. Graaf George Frederik, Grave van Nassau-Catzenelbogen.

Gesproten uit het tweede huwelijk van Johan den Jongeren of den Middelsten, met Margareta Van Holstein, en dus halfbroeder der 3 vorigen, zag in 1606 het levenslicht, diende de Nederlanden te velde, was een tijdlang gouverneur van Rijnberk, en is gehuwd geweest met Mauritia Eleonore, dochter van Prins Emanuel van Portugal en Emelia I, dochter van Prins Willem I. Hij overleed in 1674, zonder kinderen na te laten.

431 *bb.* Graaf Hendrick van Nassau.

Hendrik, graaf van Nassau-Catzenelbogen, enz., was een volle broeder van den vorige, en kwam in 1611 ter wereld. Ook hij was in dienst der Staten, en langen tijd gouverneur van Hulst. Hij was gehuwd met Maria Elizabeth, dochter van Graaf Ernst Van Limburg-Stirum, en overleed in 1652, nalatende twee zoons, Willem Maurits en Frederik, die beide in Staatschen dienst traden, benevens ééne dochter.

431 *cc.* Graaf Ernes van Nassau.

Waarschijnlijk Johan Ernst, jongste zoon van Johan den Jongeren of den Middelsten, geb. in 1618, die met zijn (vollen) broeder Johan Maurits naar Brazilië trok en daar in 1638 stierf.

431 *dd.* Lodewijk, Grave van Nassau-Catzenelbogen.

Lodewijk Hendrik, zoon van George, broeder van Johan den Jongeren of den Middelsten, werd in 1594 geboren. Hij is driemaal gehuwd geweest: 1°. met Catharina, dochter van graaf Lodewijk Van Sain; 2°. met Elizabeth, dochter van den Rijngraaf Adolf Hendrik; en 3°. met Sophia Magdalena, dochter van Johan Lodewijk, graaf van Nassau-Hadamar en zoon van Jan den Ouden uit diens derde huwelijk met Johanna Van Witgenstein. Uit zijne drie echtverbintenissen werden aan Lod. Hendr. 17 kinderen geboren. Hij overleed in 1661.

431 *ee.* Graaf Willem Frederik van Nassau.

W de Geest. f
A°. 1632.

Deze vorst, 7 Aug. 1613 geboren, was de zoon van Ernst Casimir, stadhouder van Friesland, Groningen en Drente, en volgde zijn ouderen broeder Hendrik Casimir I in 1640 eerst alleen in Friesland op, doch verkreeg 10 jaren later ook het stadhouderschap over Groningen en Drente. Hij had tot gemalin Albertine Agnes, dochter van Prins Frederik Hendrik (geh. 1652), bij wie hij twee kinderen verkreeg: Hendrik Casimir (II), die hem in zijne waardigheid over de drie gewesten opvolgde, en Amalia. In de geschiedenis van ons vaderland heeft hij zich het meest bekend gemaakt bij gelegendheid van den aanslag

van Willem II op Amsterdam, in 't laatst van Juli 1650, toen hij de troepen, die in last hadden de stad te bezetten, aanvoerde. Door eene onvoorzichtigheid bij het afschieten van eene pistool, trof hij zich zelven in 't gelaat, ten gevolge waarvan hij weinige dagen later — 23 October 1664 — te Leeuwarden overleed.

Afstammelingen van Willem I.

431 *ff.* Wilhelm van Orangiën, Aetatis 25 obijt in den Haagh A°. 1650.

(Stadhouder Willem II; zie pag. 153 op Honthorst.)

431 *gg.* Wilhelm Hendrick van Orangiën, Natus in den Haagh 14 Novembris A°. 1650.

(Stadhouder Willem III, als kind voorgesteld met een lauwerkrans om het hoofd. Zie pag. 158 op Huchtenburg.)

---

431 *hh.* Monsieur Chatillon, Maresc. De France.

Gaspard de Coligny, graaf van Châtillon, zoon van François de Coligny, den broeder van den beroemden admiraal van Frankrijk, die in den Bartholomeüsnacht 1572 vermoord werd, werd in 1584 geboren en trad nog jong in Nederlandschen krijgsdienst. Hij onderscheidde zich in 1604 bij Sluis, in 1606 bij Mühlheim en in 1629 bij het beleg van Den Bosch. In later tijd werd hij maarschalk van Frankrijk en leverde met afwisselenden voorspoed onderscheidene veldslagen voor de belangen van zijn vaderland zoowel in Savoije en Picardië als in Vlaanderen. Bij het bosch van Marfée, niet ver van Sedan, aan het hoofd der koninklijke troepen in 1641 geslagen door eenige, tegen 't gezag van Richelieu opgestane, Fransche grooten, legde hij zijn ambt neder, en overleed 5 jaren daarna op zijn kasteel te Châtillon (4 Januari 1646).

431 *ii.* Marquis Spinola — Le Marquis Spinola.

M. Mirevelt.

Ambrosius, markies van Spinola, werd tusschen 1569 en 71 te Genua

geboren, waar zijn vermaard geslacht sinds lang eene belangrijke rol had gespeeld. Op eigen kosten wierf hij een aanzienlijk leger van 9000 man, begaf er zich mede in dienst van koning Filips III van Spanje, om de Spaansche zaak in de Nederlanden te steunen en veroverde, als zijne eerste daad van belang, de stad Ostende in 1604, nadat ze een beleg van 3 jaar had verduurd. Van dezen tijd afaan betoonde hij zich een waardig tegenstander van Maurits, wien hij nog verscheidene steden afhandig maakte, totdat de oorlog door het Bestand voor den duur van 12 jaar werd gestaakt. Echter traden de beide mededingers gedurende dien tijd nog menigmaal elkander in den weg, daar ieder van hen zich mengde in den Gulik-Kleefschen successieoorlog, die in 1609 op onze grenzen ontbrandde, en in 1614 eerst tot een voorloopig eind werd gebracht. Na het hervatten der vijandelijkheden in de Nederlanden was Spinola's voornaamste krijgsverrichting de verovering van Breda in 1625. Met eer en waardigheden overladen verliet hij daarop het terrein van zijn roem, om den hertog van Savoije tegen de Franschen hulp te bieden: hij nam o. a. Casale in. Maar in de laatste jaren had hij veel met miskenning en tegenwerking te kampen; dit maakte hem ziek en hij stierf in 1630.

431 *kk.* L'Amirant D'Arragon. (Gemerkt M. Ravestein.)

Franciscus de Mendoza, Admirant (veldheer) van Arragon, werd in 1546 geboren. In 1596 werd hem het opperbevel over het Spaansche leger in de Nederlanden opgedragen; in 1598 maakte hij zich meester van Orsoy, Wezel, e. a. plaatsen aan de grenzen, om zóó in de Oostelijke gewesten der Republiek te vallen, maar, genoodzaakt om het Duitsche grondgebied te verlaten, legerde hij zich voor Schenkenschans en viel in de Bommelerwaard, waar hem echter het verder binnendringen door Prins Maurits en Ernst Van Nassau belet werd. In den slag van Nieuwpoort werd hij van het paard geworpen en gevangen genomen en niet vóór 1602 weder in vrijheid gesteld. Behalve dat hij een zwaar losgeld moest betalen, werden alle Nederlandsche krijgsgevangenen, ong. 400, tegen hem ingewisseld. Bij het beleg van Grave door Maurits, in 't zelfde jaar, deed hij nog eene vergeefsche poging de stad te ontzetten, waarna hij weldra naar Spanje terugkeerde. Aldaar niet zeer gunstig ontvangen, trok hij zich in het private leven terug en stierf den 1sten Maart 1623.

431 *ll.* Monsieur De la Nove.

De la Noue was een Fransch edelman, die, reeds onder Willem I in Staatschen dienst, in 1589, met toelating van Hendrik IV, de Nederlanden met twee Fransche regimenten te hulp kwam. Hij werd „de ijzeren arm" bijgenaamd, naar een kunstarm met eene ijzeren veer, welke zijn in den slag verloren arm moest vervangen.

431 *mm.* Monsieur Viles Maresc Dy Camp.

Joost De Soete, heer van Villers, uit een adellijk Vlaamsch geslacht gesproten, behoorde tot de verbonden edelen van 1566 en week bij de komst van Alva uit het land, maar ondersteunde den Prins in zijne pogingen om zijne verdrukte landgenooten te hulp te komen. In 1580 voerde hij het krijgsbevel in Bouchout, toen Jan Van Noircarmes die stad door verraad trachtte te vermeesteren, maar gevangen genomen en naar Rammekens opgezonden werd. Minder gelukkig was hij in het volgend jaar met een klein, muitend leger. In 1584 werd hij door de Staten van Utrecht, die na den moord op den Prins orde op de zaken wenschten te stellen, tot stadhouder van hun gewest aangesteld, welke waardigheid hij echter slechts kort bekleedde. Eenigen tijd hierop werd hij in een strijd met de Tasis gewond en gevangen genomen, en eerst in 1587 uitgewisseld; maar ten bewijze dat het in hem gestelde vertrouwen niet verzwakt was, ontving hij toen zijne benoeming tot veldmaarschalk. Hij was gehuwd met Catharina d'Anneux, en liet bij zijn dood eenige kinderen na.

431 *nn.* Monsieur De Hautin.

Filip De Soete, heer van Hautain, broeder van den voorgaande, behoorde mede tot de verbonden edelen van 1566. Hij behaalde veel roem door den overgang van Antwerpen naar de Staatsche zij, door zijn toedoen tot stand gekomen, en ontving daarvoor van de magistraat een gouden kop ter gedachtenis. In een strijd, tijdens de belegering der stad door Parma (1585), op den Kouwensteinschen dijk, bezweken zijne troepen en gaf hij er de voorkeur aan, geharnast van de hoogte springende, in de modder te smoren, liever dan zich aan de Spanjaarden over te geven.

431 *oo.* Monsieur De Temple. M. D. Tempel. (Gemerkt M. Ravestein.)

In den slag van Nieuwpoort gebood Olivier Van den Tempel, heer van Corbeek, de achterhoede van het Staatsche leger. Ook komt in 't begin van de XVIIde eeuw een Olivier Van den Tempel als dichter voor. Mogelijk zijn beide personen dezelfde.

431 *pp.* Monsieur De Hama.

Niet onwaarschijnlijk is dit opschrift bij het overschilderen van den grond, zooals ook op andere portretten, verminkt en heeft er gestaan De Hania en stelt dit portret voor een der drie Hania's, die zich bij de verbonden edelen aansloten in 1566 en in Friesland woonden.

431 *qq*. Monsieur de Betune — M. de Betune. (Gemerkt M^m^. Miereveld.)

Waarschijnlijk Philippe de Béthune, een Fransch edelman, bekend als staatsman aan de hoven van Hendrik IV en Lodewijk XIII, en als krijgsoverste. Hij overleed in 1649, oud 88 jaren.

431 *rr*. Coronel Veer.

Sir Francis Vere, een Engelsch krijgsoverste in dienst der Staten, onder Prins Maurits, heeft bij verschillende gelegenheden uitgemunt. Zoo hielp hij Steenwijk heroveren, werd in den slag bij Nieuwpoort gewond, maakte zich zeer verdienstelijk bij de verdediging van Ostende, en sneuvelde bij de belegering van Grave in 1602.

431 *ss*. Coronel Hendersom.

431 *tt*. Coronel Brock.

In de „Verovering van Grol" van Vondel worden onder de aanvoerders van 't leger van Prins Frederik Hendrik genoemd Brock en Hendersum.

431 *uu*. Coronel Wijten Hoghe. 1619.

431 *vv*. D'Heer van Kessel.

431 *ww*. Onbekend mansportret zonder opschrift.

431 *xx*. Onbekend mansportret zonder opschrift.

431 *ijij*. Onbekend mansportret zonder opschrift.

Deze reeks van portretten is waarschijnlijk niet volledig, daar de twee volgende er mede toe behooren, maar er van verwijderd zijn geweest. Meest alle zijn in driekwart en naar de rechterzijde gewend. Sommige zijn gecopiëerd naar andere bestaande portretten, eenige waarschijnlijk van Ravestein, Miereveld en W. De Geest, en andere hebben zeer weinig kunstwaarde. Het huis Honselaarsdijk is aan Prins Maurits geschonken bij resolutie der Staten van Holland van 13 Juli 1589. Na dit jaar is dus

eerst een begin gemaakt met het aanleggen dezer verzameling. Het jongste portret is dat van Prins Willem III als kind, en kan dus omstreeks 1656 vervaardigd zijn.

432. COMTE DE LYSESTER.

Robert Dudley werd omstreeks 1530 uit een adellijk geslacht in Engeland geboren. Terwijl zijn grootvader Edmund Dudley, zijn vader John Dudley, en zijn oudste broeder werden onthoofd, mocht hij zich in de gunst van opvolgende vorsten verheugen, vooral in die van Koningin Elizabeth, welke hem tot graaf van Leicester, baron van Denbigh, opperstalmeester en lid van den Geheimen Raad verhief en tevens tot ridder van den Kouseband benoemde. Toen na den dood van prins Willem I aan Elizabeth de souvereiniteit dezer landen werd opgedragen, weigerde zij wèl die aan te nemen, maar beloofde toch hulp, en zond 5000 voetknechten benevens 1000 ruiters onder bevel van Leicester. In December 1585 kwam hij in het land, werd met veel geestdrift ontvangen en weldra door de Staten Generaal met de algemeene landvoogdij bekleed, waardoor hem eene macht in handen werd gegeven, grooter dan iemand nog gedurende den krijg had bezeten. Zijn verblijf alhier strekte ons evenwel niet ten zegen. Door zijne eergierigheid en heerschzucht maakte hij zich al spoedig verdacht, vooral bij Oldenbarnevelt en Maurits, en daar hij zich bovendien als groot ijveraar voor de Hervormde kerk voordeed en zich bij de geestdrijvende partij in die kerk aansloot, ontstond er weldra onrust en tweedracht. Staande de geschilpunten vertrok Leicester in December 1586 vrij plotseling naar zijn vaderland, en vertoefde er ruim een half jaar. De toestand alhier verbeterde er in dien tijd volstrekt niet op en verergerde na zijne terugkomst in Juli 1587 in die mate, dat hij weldra genoodzaakt werd de Nederlanden voor goed te verlaten. Immers deed hij eene poging om Maurits en Oldenbarnevelt, de ziel van den tegenstand jegens hem, op te lichten, 't geen evenzeer mislukte als een aanslag op Amsterdam en eene heimelijke samenspanning te Leiden. Door Elizabeth van zijn ambt ontslagen, vertrok hij, nog vóór het jaar ten einde was, als een vluchteling naar Engeland, waar hij korten tijd hierna overleed.

433. CASPAR DE COLIGNY, ADMIRAL DE FRANCE.

Gaspard de Châtillon, Graaf De Coligny, werd op het kasteel te Châtillon sur Loing den 16den Februari 1517 geboren. Hij was de zoon van den maarschalk van Frankrijk Gaspard de Coligny. Op 20jarigen leeftijd aan het hof van Koning Frans I gekomen, vergezelde hij zijn vorst in 1543 in den oorlog tegen Karel V, waarin hij zich zoozeer

onderscheidde dat hij tot ridder werd geslagen. In 1552 werd hij tot admiraal van Frankrijk verheven, en drie jaar later gouverneur van Picardië. In den oorlog, die na den wapenstilstand van Vaucelles tegen FILIPS II van Spanje werd voortgezet, viel, in weerwil van zijne dappere verdediging, de stad St. Quentin in handen des vijands, terwijl hij zelf thans twee jaar in krijgsgevangenschap moest doorbrengen. Wel keerde hij na den vrede van Cateau-Cambresis (1559) naar zijn vaderland terug en werd hij aanvankelijk nog gewaardeerd; maar Koning HENDRIK II stierf nog in 't zelfde jaar, en aan 't Hof kwamen thans de hem vijandelijk gezinde GUISES zeer tot aanzien en macht. In aansluiting bij den prins van CONDÉ, en na tot den Hervormden godsdienst te zijn overgegaan, plaatste hij zich nu met deze e. a aan 't hoofd der Hugenooten. Weldra braken daarop de zoogenaamde godsdienstoorlogen uit, in den aanvang waarvan COLIGNY door zijne partij reeds tot veldheer werd uitgeroepen. Tot 1570 bleef hij zoo goed als gestadig te velde, maar met afwisselend geluk; eens zelfs werd hij zwaar gewond, en het Parlement verklaarde hem tot hoogverrader en zette een prijs op zijn hoofd. Niettemin verscheen hij sinds den vrede van 1570 weder op nieuw aan 't Hof, werd er zeer voorkomend ontvangen, en oefende op den Koning (KAREL IX) en het bestuur grooten invloed. Tot verzoening der partijen werd er zelfs een huwelijk beraamd tusschen MARGARETA, eene zuster des Konings, en den lateren HENDRIK IV. Maar zes dagen na de voltrekking er van greep de beruchte moord van den Bartholomeüsnacht plaats (23—24 Aug. 1572). Nadat de sluipmoordenaar MAUREVERT een paar dagen te voren een aanslag op het leven van den Admiraal had gewaagd, waarbij deze slechts gewond werd, viel hij bij den grooten moord der Hugenooten als een der eerste slachtoffers. Aan de gevolgen zijner wonden ziek te bed liggend, werd hij door eene woeste bende in zijne eigen woning om 't leven gebracht, en zijn lijk 't raam uitgeworpen en gruwelijk mishandeld. LOUISE DE COLIGNY, de 4de gemalin van prins WILLEM I was eene dochter van hem.

434. PORTRETTEN VAN DE BROEDERS VAN PRINS WILLEM I.

H. 185. B. 143. P. Fh. levensgroot.

Graaf JAN zit geheel geharnast, met een strijdhamer in de hand; Graaf HENDRIK, met een dof harnas aan en een lederen kolder om, staat bij hem en wijst op eene landkaart, terwijl hij eene rol papier in de op den rug gehouden hand heeft. De beide andere broeders staan achter hen: ADOLF met een hoed

op, en LODEWIJK met een geweer in de hand. In het verschiet staan gebouwen en een toren.

Onderaan staat:

P. Jan van Nassau

Graeff Adolf van Nassau 24.

Graeff Lodewijk van Nassau out 36 j. A° 1574. Bij Moock gebleve

Graeff Henderich van Nassau

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

(Zie 50 portretten van 't huis Honselaarsdijk, pag. 365.)

435. PORTRET VAN AMALIA VAN SOLMS, WEDUWE VAN PRINS FREDERIK HENDRIK.

H. 72. B. 58. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie vierde, naar de linkerzijde gekeerd, in zwarte zij, met paarlen getooid; het donkere haar, doorvlochten met paarlen, hangt in lokken langs den hals neder, welke met een snoer groote paarlen gesierd is.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

(Zie pag. 151 op HONTHORST.)

436. PORTRET VAN LOUISA CHRISTINA VAN SOLMS, WEDUWE VAN JOAN WOLFERT VAN BREDERODE.

H. 73. B. 58. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in driekwart, naar de linkerzijde gewend, in zwart fluweel met breeden, kanten kraag om de schouders, en een klein zwart mutsje, met paarlen versierd, op 't hoofd.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Zij was de zuster van AMALIA VAN SOLMS en de tweede vrouw van JOAN WOLFERT VAN BREDERODE, heer van Cloetingen, Haaften en Herwijnen, die in 1641 veldmaarschalk werd in dienst der Generaliteit, en in 1655 overleed. Zij had bij hem 3 zoons en 5 dochters.

437. PORTRET VAN DEN KOMMANDANT HERAUGIÈRES.

H. 70. B. 57. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in driekwart, naar de rechterzijde gekeerd, geheel geharnast, met een zwart kalotje op het hoofd, en om den hals eene gouden keten, waaraan de medaille hangt, hem door de Staten geschonken, en op welke men leest:

„Parati. Vincere. aut. Mori."

In den grond staat: Breda
a Vindicata
Servitute 4 Mart. 1590.
Hispana

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

CHARLES DE HERAUGIÈRES was een edelman uit Kamerrijk, in dienst van de Staten, onder Prins MAURITS. In 1590 met 70 uitgelezen soldaten zich in het turfschip van ADRIAAN JANSZ. VAN BERGEN verborgen hebbende, verraste hij Breda op de Spanjaarden, liet het leger van den Prins in en werd bevelhebber der stad. In 1595 maakte hij zich bij verrassing meester van Hoey, in het Luiksche, maar moest deze plaats spoedig weer aan de Spanjaards overgeven; evenzoo het door hem veroverde Lier. Hij was gehuwd met MARIA VAN GROENEVELD, en had bij haar één zoon, MAURITS, die, na met roem het vaderland gediend te hebben, in 1610 op den leeftijd van 45 jaren overleed.

438. PORTRET VAN KAPITEIN RIPPERDA.

H. 121. B. 91. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, een weinig naar den linkerkant gekeerd, in een geel, engsluitend wambuis, met wijde grijze broek. Onder den linnen kraag bevindt zich een ijzeren ringkraag; de linkerhand grijpt het zwaard en de rechter steunt in de zijde, tevens beide handschoenen vasthoudende. Over den rechterschouder hangt eene oranjesjerp; een helm staat op eene tafel. In den achtergrond leest men: „Capteyn RIPPERDA."

Als van FRANS HALS, afkomstig uit het nationaal museum te 's Hage, 1808.

WIGBOLT RIPPERDA, zoon van FOKKO R. en CLARA VAN EVERSUM of EUSUM, een Groningsch edelman, begaf zich, na te Genève ge-

studeerd te hebben, in dienst onder de vanen van Prins Willem I, en bracht het alras tot hopman. Tot gouverneur van Haarlem aangesteld, wist hij door zijne manlijke taal, toen de stad in 1572 door de Spanjaards bedreigd werd, de burgerij zoodanig in geestdrift te brengen, dat men besloot zich tot het uiterste te verdedigen. Tijdens het beleg onderscheidde Ripperda zich overal en altijd door zijn moed, zijn beleid en zijne stoutmoedigheid, maar niettemin was hij genoodzaakt de veste, nadat ze 7 maanden lang alle aanvallen dapper had afgeslagen, door hongersnood en muiterij der Duitsche soldaten gedrongen, op genade en ongenade over te geven. Hoe de vijand er huishield is bekend. Ripperda werd gevangen genomen en 10 Juli 1573 met anderen op 't schavot onthoofd.

439. PORTRET VAN JOOS(T) DE MOOR, VICE-ADMIRAAL VAN ZEELAND.

H. 62. B. 49. P. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in driekwart, naar de rechterzijde gewend. Gekleed in een donker wambuis, een geplooiden staanden kraag en eene zware gouden keten om den hals.

Gekocht te Utrecht op eene publieke veiling, 1873. f 100.

Joos(t) De Moor, zoon van den vice-adm. Jan De Moor, maakte zich in de eerste jaren van den opstand tegen Spanje, met onderscheidene andere zeeuwen, beroemd door zijne daden te water, en behoorde o. a. als vice-adm. op de vloot van Justinus Van Nassau, welke in 1588 tegen de Armada de Vlaamsche havens bezette en de Zeeuwsche zeegaten bewaakte. In 1599 en 1603 overlaadde hij zich met roem bij de onverhoedsche aanvallen, welke de Zeeuwsche scheepsmacht van de zijde der Spanjaards op de kusten van 't gewest te verduren hadden; in dit laatste jaar was hij 't, die den vijand zijne beproefde landing niet alleen deed mislukken, maar hem zelfs met groot verlies op de vlucht sloeg. Zwaar gekwetst herstelde hij evenwel, en heeft hij zijn land nog menigen dienst tegen de Duinkerker zeeroovers bewezen. Hij overleed te Vlissingen, 18 Febr. 1618, en werd er 4 dagen later in de Groote Kerk begraven. Vier zonen zijn van hem bekend, van welke één, Josias, zijn leven voor 't vaderland verloor in een gevecht tegen de Duinkerkers, omstreeks 1624.

440. PORTRET VAN WILLEM VAN OLDENBARNEVELT.

H. 38. B. 28 ovaal, P. Hoofdh. 10.

Ten halven lijve, in staande houding, in drievierde, naar den rechterkant gewend en gekleed in het zwart satijn, met

breeden geplooiden kraag en lubben; de rechterhand rust in de zijde, in de linker is een handschoen. In den achtergrond staat: A°. 1634.

Verkooping Mevr. M. C Van Hall, Amsterdam, 1858. f 19.

Waarschijnlijk althans stelt deze beeltenis Willem Van Oldenbarnevelt voor, heer van Stoutenberg, St.-Aldegonde, enz., ambachtsheer van West-Souburg, enz., gouverneur van Bergen op Zoom, ritmeester in dienst der Staten van Holland. Hij werd in 1590 te 's-Gravenhage geboren en was een zoon van den landsadvocaat Joan van Oldenb. De dood zijns vaders en het ontzet uit zijne ambten voedden zoozeer zijn wraaklust, dat hij in 1623 met verscheidene Remonstranten en Roomsch-katholieken eene samenzwering smeedde tegen het leven van Prins Maurits, welke echter ontdekt werd en bijna alle deelhebbers, o. a. Stoutenburg's broeder, Reinier Van Groeneveld, op het schavot bracht. Zelf ontkwam hij naar de Zuidelijke Nederlanden, nam dienst bij den vijand en vatte de wapenen op tegen zijn vaderland.

441. PORTRET VAN DEN VICE-ADMIRAAL WITTE CORNELISZ. DE WITH.

H. 90. B. 25. D. Fh. levensgroot.

Ten halven lijve, in driekwart, naar de rechterzijde gekeerd. Geheel geharnast, met den bevelhebberstaf in de rechterhand en het ordeteeken van St. Michiel om den hals. In het verschiet aanschouwt men de zee.

Achter op het doek staat een wapen: drie eentjes, twee en een geplaatst, en: „Witte Cornelisz. De With, Ridder Vice-Admiraal van Holland en West-Vriesland. Gesneuveld 1658. Aetatis 57. A°. 1654."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Witte Cornelisz. De With werd den 29sten April 1597 of, 99 dicht bij Den Briel uit geringe ouders geboren, ging op 17jarigen leeftijd als kajuitswachter in dienst der Oostindische Compagnie, en maakte zich te Jakatra door zijne dapperheid bemind bij den Gouverneur J. P. Coen. In 1620 ging hij in 's lands dienst over en klom spoedig tot scheepsbevelhebber op. In 1623 was hij in Amerika en in 1628, toen Piet Hein in de baai van Matanzas (op Cuba) de Spaansche zilvervloot veroverde, kapitein op diens schip. Na het sneuvelen van dezen tegen de Duinkerkers (1629) nam hij zijn ontslag uit de marine, maar in 1637 werd hij door Frederik Hendrik tot vice-admiraal van Holland verheven.

Twee jaar daarna was hij tegenwoordig bij den zeeslag van Duins, waar hij de Britsche zeemacht moest beletten zich bij die der Spanjaarden te voegen. Na zich in 1644 en '45 in de Deensche wateren te hebben onderscheiden, werd hij '47 met eene aanzienlijke vloot van den Staat naar Brazilië gezonden om van deze kostbare bezitting, die langzamerhand door de Portugeezen werd heroverd, te redden wat er nog te behouden viel. Maar niet behoorlijk van het noodige voorzien en slecht ondersteund, besloot hij op eigen gezag naar het vaderland terug te keeren. In 't laatst van April 1650 hier aangekomen, werd hij nu op bevel van den Prins —Willem II— te 's-Gravenhage in hechtenis genomen, eene daad, welke bij de gisting, die er toen heerschte, tot nieuwe verwikkelingen aanleiding gaf, welke echter hiermede eindigden dat De With wederom in vrijheid werd gesteld. In 1652, tijdens den 1sten Engelschen zeeoorlog, tot opperbevelhebber der vloot benoemd, leverde hij 8 en 9 October in vereeniging met De Ruiter, aan de Britsche kust een slag aan Blake, waarin hij evenwel door de lafhartigheid en 't verraad van vele kapiteins de nederlaag leed. Later, in denzelfden krijg, had hij nog eenige malen gelegenheid, zich onder M. H. Tromp, roem te verwerven. Zijn laatste tocht was in 1658, toen hij onder Wassenaar Obdam bevel voerde in de expeditie naar het Noorden; bij het doorvaren der Sont aan 't hoofd geplaatst der voorhoede, werd hij in een bloedig gevecht met drie Zweedsche schepen gewikkeld, waarin hij sneuvelde, 8 November. Op staatskosten plechtig ter aarde besteld, werd tevens te Rotterdam een praalgraf voor hem opgericht.

442. PORTRET VAN MR. WILLEM VAN DE VELDE, SECRETARIS VAN HUGO DE GROOT.

H. 97. B. 73. P. Fh. levensgroot.

Ten halven lijve, staande, in drievierde, naar de rechterzijde gewend. In het zwart gekleed, met een kalotje op en een platten kraag om; de linkerhand, waaraan een zegelring, houdt den fluweelen mantel bijeen; de handschoenen berusten in de rechter; het zilveren gevest van een degen is even zichtbaar. In den achtergrond staat: „Aetatis 57. A°. 1657."

Gekocht te Utrecht in 1825 voor f 75.

443. PORTRET VAN ELSJE VAN HOUWENINGEN, ECHTGENOOTE VAN MR. WILLEM VAN DE VELDE.

H. 97. B. 73. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het voorgaand paneel. Ten halven lijve,

staande bij eene tafel, in driekwart, naar de linkerzijde gewend. In zwarte kleeding, met een mutsje op, een platten kraag om en een gouden ring met zeer grooten steen aan de linkerhand; de rechter houdt een klein psalmboekje, terwijl een bijbel bij de beeltenis ligt. In den achtergrond staat: „Aetatis 56 A°. 1656."

Gekocht te Utrecht in 1825 voor f 75.

Elsje Van Houweningen was de schrandere dienstmaagd van Hugo De Groot, die haar meester uit zijne gevangenschap op 't slot Loevestein hielp ontkomen. Zij begeleidde de boekenkist, waarin hij verborgen was, naar Gorkum, volgde hem naar Parijs, en bleef sedert meer als vriendin, dan als ondergeschikte bij de familie De Groot, tot ze den 10den Augustus 1625 te 's-Gravenhage in 't huwelijk trad met Mr. Willem Van de Velde, wien zij in een gelukkigen echt onderscheidene kinderen schonk.

444. PORTRET VAN PIETER RIJSWIJCK.

H. 27½. B. 21. P. Hoofdh. 11½.

Borstbeeld van een bejaard man met witten baard, in drie vierde, naar de rechterzijde gewend, en met een staanden kraag om. In den linker bovenhoek der schilderij is het wapen van den afgebeelde aangebracht: eene zilveren lelie op een veld van azuur. Achterop staat: „Pieter Rijswijck geb. 1615, gestorven 27 Febr. 1687, getrouwt 20 Decemb. 1637 aan Trijntje Jacoba Van Dijk geb. 1617 of 1618, overleden den 4den April 1677.

Tot Maarsen begraven vader en moeder van Jacques Rijswijck."

Legaat van Mevr. J. Rijswijck, wed. Balgueri, 1 Maart 1823.

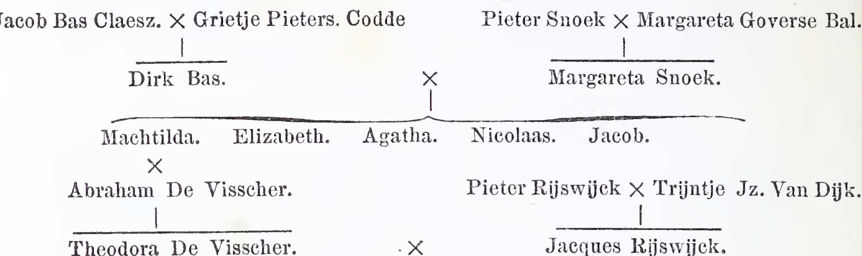
445. PORTRET VAN THEODORA DE VISSCHER.

H. 75. B. 69. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie vierde, naar den linkerkant gekeerd, in een zwart kleed, met platten kraag en een parelsnoer om den hals. Het blonde haar is mede met paarlen getooid.

Legaat van Mevr. J. Rijswijck, wed. Balgueri, 1 Maart 1823.

De betrekking tusschen de familiën BAS, DE VISSCHER en RIJSWIJCK, kan uit de portretten door Mevr RIJSWIJCK, wed. BALGUERI gelegateerd, volgenderwijs worden opgemaakt:

446. MANSPORTRET.

H. 17. B. 14. P. Fh. 9.

Staande, in driekwart, naar de linkerzijde gewend, en geheel in het zwart gekleed, met een breeden geplooiden kraag om. De rechterhand rust op de borst, en de linker op een boek, 't welk op tafel ligt.

Waarom dit portret in de vorige catalogi als dat van ADOLF VAN NASSAU voorkwam, is niet bekend; meer waarschijnlijk stelt het een geleerde of predikant voor.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

447. PORTRET VAN HUGO DE GROOT.

H. 61. B. 54. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in driekwart, naar de rechterzijde gewend en gekleed in het zwart, met een breeden, geplooiden kraag om. Waarschijnlijk eene kopie naar MIEREVELD. In den achtergrond staat: „Aetatis 48 A°. 1631."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

HUGO DE GROOT was de zoon van JOHAN HUGO DE GROOT en ALIDA VAN BORREN, en werd 10 April 1583 te Delft geboren. Hij ontving eene uitmuntende opvoeding en onderscheidde zich door zijn gelukkigen aanleg in die mate, dat hij op zijn 8ste jaar reeds Latijnsche verzen maakte en nog vóór zijn 12de ter Leidsche hoogeschool ging. Hij ver-

toefde er drie jaar, tot 1598 en vergezelde toen JOAN VAN OLDENBARNEVELT op eene reis naar Frankrijk, waar hij van koning HENDRIK IV eene gouden keten met diens portret ontving, en (te Orleans) tot doctor in de rechten promoveerde. In 't vaderland teruggekeerd, opende hij in 1599 de groote reeks zijner letterkundige, godsdienstige, wijsgeerige, rechtsgeleerde en geschied- en staatkundige geschriften. Weldra zag hij zich ook tot 's lands historieschrijver aangesteld en ontving hij zijne benoeming tot Advocaat-fiscaal van den Hove van Holland en West-Friesland. In 1613 werd hij Pensionaris van Rotterdam, en, als Arminiaan, ook spoedig betrokken in de kerkelijke en staatkundige twisten, welke in dien tijd losbraken. O. a. behoorde hij tot de bezending, door de Staten van Holland in 't laatst van Juli 1618 uit hun midden naar Utrecht afgevaardigd om te trachten met de deputatie uit de Staten-Generaal, daarheen gezonden, 't eens te worden over de quaestie der waardgelders. Eene maand later, 29 Aug. 1618, werd DE GROOT tegelijk met OLDENBARNEVELT en HOGERBEETS in naam der Staten-Generaal gevangen genomen. Met laatstgenoemde werd hij 5 Juni 1619 — nadat hij tot levenslange opsluiting met verbeurdverklaring zijner goederen was veroordeeld — naar 't slot Loevestein overgebracht, waar zijne edele echtgenoote, MARIA VAN REIGERSBERGEN, zijn kerker met hem deelde, maar ook, door hare getrouwe dienstmaagd, ELSJE VAN HOUWINGEN, bijgestaan, gelegenheid vond haar man 22 Maart 1621 in eene boekenkist te laten ontvluchten. Hij begaf zich naar Parijs, werd er gunstig ontvangen en verkreeg zelfs van koning LODEWIJK XIII een jaargeld van 3000 livres. Dit werd hem echter niet geregeld uitbetaald, zoodat hij moeite had zijn gezin, dat hem naar Frankrijk was gevolgd, te onderhouden, en bij de veranderde omstandigheden in zijn vaderland — MAURITS stierf 1625 — het wagen wilde daarheen terug te keeren. In 1631 kwam hij herwaarts, maar een besluit der overheid dwong hem zijn geboortegrond weder te verlaten. 17 April 1632 vertrok hij naar Duitschland, waar hij in 1635 de vereerende opdracht kreeg Zweden aan het Fransche hof te vertegenwoordigen. Tien jaar bleef hij als gezant werkzaam en verzocht toen zijn ontslag, tevens eene reis naar Stockholm ondernemende, op den terugkeer uit welke stad hem te Rostock in Mecklenburg eene ziekte overviel, waaraan hij 28 Augustus 1645 bezweek. Zijn lijk werd gebalsemd en te Delft in de Nieuwe kerk bijgezet.

448. PORTRET VAN PAUS ADRIAAN VI.

H. 77. B. 64. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld in profiel, naar de linkerzij gekeerd. De beeltenis is in groot ornaat, met de tiara op 't hoofd, in een ovaal genomen. In den grond is het wapen van den kerk-

voogd geschilderd: gevierendeeld, 1 en 4 drie gouden weerhaken op keel; 2 en 3 een steigerende zilveren leeuw op sabel. (Dit laatste is 't wapen van Bronkhorst); benevens dat van de stad Utrecht: van den linkerhoek af schuins in tweeën gedeeld, van onder keel, van boven zilver met een St. Maarten te paard. Waarschijnlijk eene kopie naar een oud origineel.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Adriaan Floriszoon, wel eens Boeijens genaamd, werd te Utrecht geboren, 28 Febr. 1459; zijn vader was een eenvoudig schuitenmaker. Na te Zwolle zijne voorbereidende studiën te hebben gemaakt, verkreeg hij door zijn uitmuntenden aanleg den steun der weduwe van Karel den Stouten en ging ter hoogeschole van Leuven, waar hij zich 21 Juni 1491 den graad van doctor in de godgeleerdheid verwierf. Achtereenvolgens werd hij nu pastoor te Goedereede, kanunnik van St. Pieter te Leuven en hoogleeraar aldaar, deken van O. L. Vrouwekerk te Antwerpen, enz. Op voorspraak van Margareta Van Oostenrijk, landvoogdes der Nederlanden, benoemde daarop Maximiliaan I hem tot opvoeder van zijn pupil en kleinzoon Karel V, die zijn leermeester later, in 1516, tot bisschop van Tortosa verhief. Een jaar hierna werd hij kardinaal, en bij Karels vertrek uit Spanje regent gedurende diens afwezigheid. Toen paus Leo X in 1521 stierf, werd hij tot opvolger verkozen en aanvaardde hij in 't volgend jaar als Adriaan VI zijne hooge waardigheid. Zijne pogingen tot wegneming der vele misbruiken in de kerk leidden evenmin tot iets als zijne bedreigingen tegen de Luthersche hervorming. Slechts 20 maanden bekleedde hij zijn verheven ambt: 18 Oct. 1523 overleed hij. Hij is de eenige Nederlander geweest, die ooit den pauselijken zetel beklommen heeft.

449. HET ST.-NICOLAASFEEST.

H. 56. B. 72. D. Fh. zitt. vrouw 22.

Eene vrouw, in een zwart jak, zit met een kind op den schoot, terwijl een ander aan hare voeten in een kinderstoel is gezeten, en een meisje een schotel met snoeperijen aanbrengt. Meer naar achteren zit een bejaard man in een mandestoel, bij wien zich een schreiende knaap bevindt met een schoen, waarin eene roede steekt, onder den arm; vóór hen zit een meisje bij eene mand met koek met eene pop te spelen. Op den achtergrond is eene pomp, een biervat, eene trap,

langs welke een jongen afkomt, en een schoorsteen, waarbij een meisje.

Remb^t 1656

Verkooping B. Ocke, Leiden, 1817. f 115.

Kabinet J. Rombouts, 1850.

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

VLAAMSCHE SCHOOL.

HENDRIK VAN BALEN.

1560—1632.

Werd te Antwerpen geboren en gaat door voor een leerling van Adam Van Noord, die echter slechts 3 jaren ouder was dan hij. In 1593 werd hij als meester in het St.-Lucasgild zijner geboortestad ingegeschreven, was daarvan deken in 1608 en opperdeken in 1609. Hij trouwde 9 Sept. 1605 met Margareta Briers, bij wie hij 8 kinderen verkreeg, waaronder Jan, geb. in 1611 en overl. in 1654, Gaspard, geb. 1615 en Hendrik, geb. 1620, schilders werden, en zijne dochter Maria, geb. in 1618, die later (1635) in 't huwelijk trad met Theod. Van Thulden. In 1613 was V. Balen deken der Romanisten, zoodat hij Italië moet hebben bezocht. Hij schilderde meest mythologische en historische onderwerpen op kleine schaal, en stoffeerde dikwijls de landschappen van Jodocus De Momper en J. Brueghel met zijne figuurtjes. Hij was, blijkens eene gift aan de St.-Jacobskerk van Antwerpen en de begrafenispapieren zijner moeder, een vermogend man, en stond in nauwe vriendschapsbetrekking tot Rubens en de overige uitmuntende schilders der Scheldestad. Onder het groot getal zijner leerlingen moet vooral Van Dijck, die in 1609 bij hem kwam, vermeld worden; verder François Snijders, Hendr. en Nic. Van Erpe, Symon De Man, Ant. Adriaensen, Hans Van Saligen, Hendrik Ingelants, François Denteer, François Lippeloo, Fernande Schuermans, Joh. Deuscheren en Hercules Vauseur.

17 Juli 1632 overleed V. BALEN, 23 Oct. 1638 volgde hem zijne vrouw in 't graf; beide werden bijgezet in de St.-Jacobskerk bovengenoemd. Het prachtig gedenkteeken, dat hunne laatste rustplaats siert, werd te zijner eer door zijne vrouw opgericht, en door COLIJN DE NOLE gebeeldhouwd.

450. HULDE VAN BACCHUS AAN DIANA.

H. 38. B. 51. P. Fh. 25.

De jachtgodin DIANA, in een rooden mantel gewikkeld en zittende aan den voet van een boom, waaraan jachttuig hangt, ontvangt de hulde van BACCHUS, die, door Saters gedragen, met zijn stoet haar vruchten komt aanbieden. Bij haar staat eene Nimf, die wild aanbrengt, benevens een hond. Op den voorgrond leggen kleine Saters meloenen in eèn bekken; daarbij liggen eenige vruchten en doode vogels. Op den achtergrond zijn muziekmakende Saters en twee vrouwen, waarvan de eene vaatwerk op het hoofd draagt. Het verschiet is bergachtig en boschrijk, in den stijl van J. BRUEGHEL.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

MELCHIOR BRASSAUW.

XVIIIde Eeuw; midden.

Een weinig bekend kunstenaar, wiens werk ook zelden voorkomt. In 1757 was hij deken van het St.-Lucasgild te Antwerpen: meer is men van hem niet kunnen te weten komen.

451. DE VERLOREN ZOON.

H. 58. B. 66. P. Fh. zitt. 30.

Een jonkman in een lichtrozerood kleed zit, met den rug naar den toeschouwer gekeerd, met een glas in de hand, naast eene jeugdige schoone vrouw met ontblooten hals en eene violoncel in de hand houdende. Ter linkerzijde brengt een jong meisje een schotel met vruchten aan. Aan den rechterkant staat eene tafel, waarop een muziekboek ligt en bij welke

eene andere jeugdige vrouw op de luit speelt. Achter de tafel bevinden zich twee mannen, waarvan één eene viool heeft. Op den achtergrond komt een jongen, met eene kan in de hand, eene trap af. Iets verder ziet men een beeld in eene nis en eene arcade, door welke men het uitzicht heeft op een landschap.

MELCHIOR · BRASSAUW : FECIT

Legaat L. DUPPER, Wz., 1870.

JAN VAN BREDA (BREDAEL).

1683 – 1750.

Na bij zijn vader reeds groote vorderingen gemaakt te hebben, werd deze schilder door den kunstkooper DE WIT in de gelegenheid gesteld het werk van J. BRUEGHEL en PH. WOUWERMAN te bestudeeren. Daarop reisde hij met den beeldhouwer RIJSBROEK naar Londen en zag er aan zijne stukken een goed onthaal bereid. In zijne vaderstad Antwerpen teruggekeerd, vond hij ook daar veel aanmoediging; hij schilderde vooral landschappen, met paarden gestoffeerd. Bij den intocht van LODEWIJK XV in Antwerpen, in 1746, kocht deze vier stukken van hem, welk voorbeeld door verschillende hovelingen werd nagevolgd. Hij overleed in zijne vaderstad.

452. DORPSGEZICHT AAN EENE RIVIER.

H. 38. B. 55. P. Fh. 7.

Op den voorgrond zijn verschillende figuren met paarden en wagens in eenige groepen voorgesteld, terwijl op het water schepen zijn mèt en zonder zeilen.

J BREDA F

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

PAULUS BRIL.

1556—1626.

Ontving te Antwerpen het levenslicht, en was een leerling van DAMIAEN OORTELMAN, bij wien hij klavecimbaaldeuren schilderde. Na een kort verblijf te Breda, ging hij, op 't gerucht van den opgang, dien zijn broeder MATTHIEU aldaar maakte, naar Rome. Deze had er nl. eene nieuwe wijze van landschapschilderen ingevoerd. Twintig jaar oud zijnde, toen hij bij hem aankwam, werd hij, na diens dood, 8 jaar later (1584), door paus GREGORIUS XIII belast met het afwerken der fresco's, door zijn broeder begonnen. Voor het paleis van paus CLEMENS VIII vervaardigde hij eene schilderij in fresco van 60 voet breed. Van onderscheidene opvolgende pausen genoot hij insgelijks de gunsten en was o. a. een vriend van ANIBAL CARACHE, met wien hij samenwerkte. Hij heeft ook eenige prentjes geëtst, maar veel is naar zijne landschappen gegraveerd. Op lateren leeftijd schilderde hij liefst kleine landschapjes op koper. Als zijne leerlingen worden genoemd: WILLEM NIEULANT, CORN. VROOM en SPIERINGS. Hij stierf te Rome en werd in de kerk l'Anima aldaar begraven.

453. BOUWVALLEN.

H. 40. B. 56. K. Fh. 8.

Een gedeelte van een Romeinschen tempel staat op den tweeden grond bij eene zuilenrij. Verderaf ziet men een bouwvallig gebouw met gewelven en vensteropeningen. Het verschiet is bergachtig. In het midden van 't stuk is eene kleine fontein met een waterbak; op den voorgrond zijn tusschen steenbrokken eenige figuren in Oostersche kleeding.

P.BRIL.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

JAN BRUEGHEL (DE FLUWEELEN).

1568—1625.

Was de zoon van PIETER BRUEGHEL en MARIA COUCKE, dochter van den bouwmeester PIETER COUCKE, van Aalst, en werd te Brussel

geboren. Door het vroegtijdig verlies van zijn vader, kwam hij in huis bij zijne grootmoeder Maria Besemer, wed. van Pieter Coucke, bovengenoemd, die hem in het schilderen met waterverf onderwees. Later leerde hij bij Pieter Goetkindt te Antwerpen met olieverf te schilderen. In 1593 was hij te Rome. Bij zijn terugkeer naar het vaderland in 1596, gaf de aartsbisschop van Milaan, voor wien hij eenige stukken had geschilderd, hem een aanbevelingsbrief aan den bisschop van Antwerpen mede, in welke stad hij in 't volgend jaar als meesterszoon in 't St.-Lucasgild werd ingeschreven. In 1599 huwde hij met Elizabeth De Jode, dochter van den graveur Gerard De Jode. Uit dit huwelijk sproten twee kinderen: Jan, de oudste zoon, die, het voetspoor zijns vaders drukkende, een uitmuntend schilder werd, en eene dochter, Paschasia. In April 1605 huwde hij ten tweeden male met Catharina Van Mariënburg, die hem 8 kinderen schonk. Inmiddels was hij 4 Oct. 1601 als burger van Antwerpen opgenomen, en schilderde hij steeds voor zijn begunstiger, den aartsbisschop van Milaan, evenals voor de aartshertogen Albertus en Isabella, voornamelijk landschappen, welke met eenig historisch of allegorisch onderwerp waren gestoffeerd. Rubens was zijn bijzondere vriend, die zelf zijne Italiaansche brieven voor hem schreef. In 1621 ontviel hem een zijner voornaamste begunstigers, de aartshertog Albertus, en verloor hij tevens het grootste deel van zijn fortuin; 3½ jaar later, 13 Januari 1625 overleed hij, nadat in de naastvoorafgaande 20 dagen drie zijner kinderen waren gestorven. Onder de voogden, welke de overgeblevenen kregen, behoorden Rubens en Hendr. V. Balen. Op zijn graf werd door zijne kinderen een gedenkteeken opgericht, 'twelk door Rubens met zijn portret werd versierd.

454. RUST OP DE VLUCHT NAAR EGYPTE.

H. 16. B. 12. K. Fh. 1½.

Aan den voet van een grooten, veeljarigen boom zit de Maagd Maria in een blauw kleed, en een witten tulband op het hoofd, met het in 't rood gebakerd kind Jezus op haar schoot. Jozef, door een breeden, grijzen hoed gedekt, staat bij haar, een ezel vasthoudende. Vgl. Mattheüs II, vs. 14.

BRVEGEL

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 90.

455. DE FABEL VAN LATONA.

H. 36. B. 55. P. Fh. 6.

Latona, in eene wijde lichtroode kleedij, ligt in smeekende houding op den grond in een moerassig bosch, aan den voet van een boom, een jong kind aan haar boezem drukkende, terwijl achter haar een ander kind is gezeten. Tusschen de biezen waden eenige boeren, ten deele ontkleed, door het water, en brengen het met stokken in beweging. Van twee hunner, die Latona bedreigen, is het gelaat reeds in een kikvorschenkop veranderd.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

Leto of Latona, door Zeus (Jupiter) bemind, wien zij twee kinderen baarde — Apollo en Artemis of Diana —, werd door diens ijverzuchtige gemalin over de geheele aarde vervolgd.

456. STADSGEZICHT AAN EENE RIVIER.

H. 14. B. 21. K.

Op den voorgrond ziet men verscheidene scheepjes en schuiten, waarop eene menigte kleine figuren. Aan beide zijden op den tweeden grond verheffen zich de huizen eener stad, en aan den linkeroever van het water bovendien eene kerk met een toren.

BRVEGHEL
1604

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 90.

457. LANDSCHAP AAN EENE RIVIER.

H. 14. B. 21. K.

Ter rechterzijde is de oever eener rivier met hooge boomen, tusschen welke door men bij eenige gebouwen en schuren sommige personen bespeurt. Aan den oever liggen

schuitjes met menschen. In het verschiet zijn eenige zeilende schepen en is eene stad zichtbaar.

Kabinet Van Heteren, 1809.

458. LANDSCHAP AAN EENE RIVIER.

H. 20. B. 26. K. Fh. 3.

Aan den oever eener breede rivier zijn vele vaartuigen en eene menigte visschers en vrouwen, die bezig zijn deze te ontladen en de goederen weg te dragen. In het verschiet ligt een dorpje, half achter eenig geboomte verscholen.

Kabinet Van Heteren, 1809.

Toegeschreven aan **J. BRUEGHEL.**

459. CHRISTUS PREDIKT IN EENE VISSCHERSSCHUIT.

H. 29. B. 41. K. Fh. $6^1/_2$.

Op den voorgrond ontladen eene menigte visschers hunne vaartuigen en brengen hunne waar in manden aan den wal; anderen spreiden die op het strand uit. Op den tweeden grond staat Christus in eene schuit te prediken, terwijl verscheidene personen, dicht opeengehoopt, naar hem luisteren. Op den achtergrond is eene stad op een heuvel gelegen, door eene hooge brug aan eene met gebouwen omgeven rots verbonden. In het verschiet breidt de stad zich over een hoogen berg uit, en varen eenige schepen op het meer. Vgl. Lucas V, vs. 3.

Geschenk van baron Van Spaen Van Biljoen, 1808.

Hoewel de schilderij door overschilderen veel heeft geleden, is er toch genoeg oorspronkelijks overgebleven, om ze aan J. Brueghel te kunnen toeschrijven.

DAVID DE CONINCK.

1636—1687.

Te Antwerpen geboren, was deze kunstenaar een leerling van

J. Fijt, en schilderde hij, evenals zijn meester, levend en dood wild, bloemen en vruchten. Hij bezocht Duitschland en Frankrijk en heeft zich te Rome neergezet, waar hij in de schildersbent werd opgenomen. Zijn werk maakte er veel opgang. In 1687 is hij er overleden.

460. DE HERTENJACHT.

H. 186. B. 183. D. Fh. levensgroot.

Een damhert vlucht uit het water over eene rots, en wordt door zes honden achtervolgd. Een bijt hem in den achterpoot, een tweede is omvergeworpen, en een derde klimt over een boomstam uit het water. Twee honden hebben halsbanden om, op den een van welke de letters R R staan, terwijl op den anderen eene I is aangebracht.

DAVID·DE CONINCK.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 140.

461. EENE BERENJACHT.

H. 187. B. 182. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig doek. Een beer verdedigt zich tegen den aanval van vijf honden. Op den halsband van een dezer staan de letters A T.

DAVID·DE·CONINCK f

Verkooping G. v. d. Pot, Rotterdam, 1808. f 140.

GASPARD DE CRAYER.

1582—1669.

Zoon van den schoolmeester en kunstkooper Gaspard De Crayer

en Christina Abshoven, werd te Antwerpen geboren, ontving het onderricht van Raphaël Coxie te Brussel en werd aldaar 3 Nov. 1607 in 't St-Lucasgilde als meester ingeschreven. Hij huwde 17 Febr. 1613 met Catharina Janssens. Zijn leermeester weldra overtreffende, bracht hij met zijn vruchtbaar penseel eene groote menigte schilderijen voort, waarvan de onderwerpen aan de historie of den Bijbel ontleend waren, en welke de kerken van Brussel en omliggende plaatsen tot sieraad strekten. Hij was hofschilder van den kardinaal-infant Ferdinand, Spaansch landvoogd der zuidelijke Nederlanden (1634—1641) en boogschutter in diens lijfwacht. Ten einde zich met onbeperkte vrijheid aan de kunst te kunnen wijden, verliet hij echter laatstgemelde betrekking en ging zich te Gent vestigen; zijn oud-leerling Jan Van Cleeff vergezelde hem daarheen. Ook in zijne nieuwe woonplaats versierde hij de kerken met zijne kunst, en nog tot heden is aldaar en in de omstreken veel van zijn werk te vinden. Hij overleed op 87jarigen ouderdom, tot het laatst zijns levens toe ijverig arbeidende: immers in het museum te Gent is eene schilderij van zijne hand, gemerkt A° 1668 æ(tatis) 86!

462. DE AANBIDDING DER HERDERS.

H. 305. B. 220. D. Fh. levensgroot.

In een bouwval zit de Heilige Maagd, in het rood gekleed, met blauwen mantel en witten sluier, over eene krib gebogen, waarin het Christuskind ligt. Een der herders, in een rood wollen kleed en met eene koperen melkkan bij zich, knielt op den voorgrond. Er achter leidt een staande Engel, met donkerpaarse vleugels, een knaapje, dat een korf met eieren draagt, en eenige herders, die een lam aanbrengen. Achter Maria bevindt zich Jozef, een os en een ezel aan koorden vasthoudende. Uit de wolken dalen Engelen met een wit lint in de handen, waarop staat: „Gloria in excelsis Deo."

Vgl. Lucas II, vs. 16. „En zij kwamen met haaste, en vonden Maria en Jozef en het kindeken, liggende in de kribbe".

463. DE AFNEMING VAN HET KRUIS.

H. 306. B. 220. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van de voorgaande schilderij. Jozef van Arimathea, in paars fluweel met bont gekleed en eene gouden keten om den hals dragende, ondersteunt het lijk van Christus

met den linkerschouder. Twee discipelen dragen het bovendeel van 't lichaam; de een, in 't rood gekleed, ter linkerzijde, is iets hooger geplaatst dan de ander, die in 't groen is afgebeeld. Aan den voet van het kruis is een oud man, in een rooden rok, en ligt MARIA MAGDALENA geknield, in een geel zijden gewaad, met goud doorweven en edelgesteenten versierd. Ter zijde van 't kruis staat de Maagd MARIA in diep verslagen houding; zij draagt een witten gestreepten sluier, en een lichtblauwen mantel over een wit onderkleed. Iets verder bespeurt men nòg twee vrouwen. Op den voorgrond bevindt zich een knaap met een koperen bekken, waarin eene spons ligt; geheel vooraan ligt een doodshoofd. In het verschiet merkt men de stad Jeruzalem op.

Deze schilderij is mèt de vorige in 1818 van den kunstkooper VAN EYK te 's-Gravenhage aangekocht, en aan het museum opgezonden.

Zie MARCUS XV vs. 46: „En hij kocht fijn lijnwaad, en hem afgenomen hebbende, wond hem in dat fijne lijnwaad," enz.

ANTHONY VAN DIJCK.

1599—1641.

Was de zoon van een welgesteld koopman, FRANÇOIS V. DIJCK, en diens tweede vrouw MARIA CUYPERS. Hij was de 7de van het 12tal kinderen uit dit huwelijk gesproten, en te Antwerpen geboren op 22 Maart 1599. In 1609 werd hij als leerjongen van HENDR. VAN BALEN, en 11 Febr. 1618 als meester in het St.-Lucasgild ingeschreven. In 1620 werkte hij bij RUBENS aan de plafonds der groote Jezuïetenkerk te Antwerpen, en was een jaar later in Engeland, van waar hij, op het bericht van den dood zijns vaders, 1 Dec. 1622 terugkeerde. In het volgend jaar ging hij naar Italië, in welk land hij vooral te Venetië de werken van GIORGIONE en TITIAAN bestudeerde, echter ook de andere groote steden bezocht, waarna hij ± 1628 naar zijne vaderstad terugkeerde. Hier schilderde hij vervolgens verscheidene belangrijke werken, hoofdzakelijk bijbelsche onderwerpen, voor kerken e. a. openbare gebouwen. Toen MARIA DE MEDICIS Antwerpen in 1631 bezocht, kwam zij hem, evenals RUBENS, in zijne werkplaats zien. Eene schilderij (REINAUT en ARMIDA) voor koning KAREL I van Engeland gemaakt, deed hem in 1632 weder naar dit land terugkeeren, waar hij thans met groote eerbewijzen ontvangen werd: hij verkreeg vrij onderhoud, eene woning en een buiten-

verblijf, werd tot ridder benoemd en tot hofschilder, met een inkomen van 200 p. st. Hier schilderde hij eene menigte stukken, meestal portretten van den koning, zijn gezin en de grooten van het hof; richtte, in navolging van het St.-Lucasgild te Antwerpen, een St.-Lucasclub op, en huwde met Maria Ruthven, eene der hofdames van de koningin. In het begin van den herfst 1640 ging hij met zijne jonge vrouw zijn vaderland bezoeken, was in 1641 te Parijs en keerde nog in dit laatste jaar naar Engeland terug, er den 9 Dec. d. a. v. te Blackfriars overlijdende. Zijne vrouw had hem vóór zijn dood zijn eenig kind geschonken, eene dochter Justinia.

464. PORTRET VAN JACOB VAN DER BORCHT, BURGEMEESTER VAN ANTWERPEN.

H. 199. B. 136. D. Fh. levensgroot.

Hij staat, ten voeten uit, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, geheel in het zwart gekleed, met een kanten kraag om, in een voorportaal, en wijst met de rechterhand naar de rivier, waarop zich galeien e. a. schepen bewegen, terwijl men de stad in 't verschiet aanschouwt. Op den tweeden grond hangt eene bruine gordijn, waarop zich een wapen vertoont: eene zwarte keper met drie zilveren ruiten op een veld van azuur.

Gegraveerd door C. Vermeulen.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Aangekocht op de auxtie H. J. Steur d'Aertselaer, Antwerpen, 1822.

Voor eenige andere schilderijen geruild met het Koninklijk kabinet te 's-Hage, 1825.

465. PORTRETTEN VAN PRINS WILLEM II VAN ORANJE EN ZIJNE BRUID PRINSES MARIA STUART, DOCHTER VAN KONING KAREL I VAN ENGELAND.

H. 173. B. 141. D. Fh. levensgroot.

Beide staan ten voeten uit; de prins, ter rechterzijde, in het lichtamarant gekleed, vat met de rechterhand de linker der prinses, en houdt den met paarlen versierden hoed in zijne

linker, die met een handschoen bekleed is. De prinses staat links van haar bruidegom en is in wit, gebrocheerd satijn gekleed, met paarlen in 't haar en om den hals. De achtergrond vertoont eene colonnade met een damasten gordijn.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's Gravenhage, 1808.

(Zie pag. 124 op V. D. HELST, en pag. 152 op HONTHORST).

466. DE BOETVAARDIGE MAGDALENA.

H. 168. B. 148. D. Fh. levensgroot.

De handen wringend, en weenende, ligt de berouwhebbende vrouw met het hoofd tegen eene met klimop begroeide rots; de borst, de armen en een deel van 't linkerbeen zijn ongedekt. Om het middel heeft zij een donkerpaars kleed, over den rechterschouder een grijzen sluier; het blonde haar hangt welig langs het hoofd neder. Rechts naast haar is in de schaduw een engeltje, dat met opmerkzaamheid een glazen vaas beschouwt. Aan hare voeten ligt een boek en een doodshoofd, en staat tevens eene kom. Achter haar is eene roode gordijn aangebracht en ziet men op een landschap met boomen en bergen en eene bewolkte lucht.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Toegeschreven aan **ANTH. VAN DIJCK.**

467. DE VERHEERLIJKING VAN DE HEILIGE MAAGD.

H. 137. B. 112. D. Fh. levensgroot.

De Maagd MARIA, in een lichtgrijs gewaad met donkerblauwen mantel en dito groenen sluier over het donkere haar, houdt het kind JEZUS in een witten doek met beide handen opgeheven, terwijl het haar met rozen bekranst. Een engel ter linkerzijde speelt op eene violoncel, een andere zingt, een muziekboek in de handen houdende. De geheele groep is door een lichtschijnsel omgeven en zweeft in de wolken.

Door Z. M. Koning WILLEM I van den hr. SNIJERS te Antwerpen gekocht en aan 't museum gezonden, 1822.

Kopie naar **ANTH. VAN DIJCK.**

468. CHRISTUS, AAN HET KRUIS STERVENDE.

H. 170. B. 120. D. Hhoogte monnik 10.

Christus sterft aan het kruis, terwijl een monnik in eene bruine pij er voor geknield ligt, de voeten van den Zaligmaker met beide handen omvat houdende.

Afkomstig van het nationaal museum in Den Haag, 1808, en als een op de Spaansche zilvervloot buitgemaakt altaarstuk beschreven.

Kopie naar **ANTH. VAN DIJCK.**

469. PORTRET VAN DEN STADHOUDER PRINS FREDERIK HENDRIK.

H. 122. B. 98. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, een rijkversierd harnas om de leden en den bevelhebbersstaf in de rechterhand. Op eene tafel ligt de helm met een oranje-vederbos.

Gegraveerd door P. Pontius.

Gekocht van den heer Hodges, 1810. f 100.

(Zie pag. 150 op G. Honthorst.)

Kopie naar **ANTH. VAN DIJCK.**

470. PORTRET VAN MICHEL LE BLON.

H. 56. B. 45. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld in drie kwart, naar den linkerkant gekeerd. Een platte, met kant omzoomde kraag ligt om den hals.

Gegraveerd door Theod. Matham.

Als portret van Hendrik Casimir, stadhouder van Friesland enz. door R. Koets, gekocht op de verkooping van Brentano, Amsterdam, 1822. f 31.

Michel of Michaël Le Blon was agent der koningin Christina

en der Kroon van Zweden bij koning Karel I van Groot-Britannië, en tevens goudsmid en graveur van verdienste. Hij was Nederlander van geboorte of kwam althans nog zeer jong naar Amsterdam, alwaar hij meestal verblijf hield en ook gehuwd was met Margareta Houtmans. Hij stond zeer in gunst bij den Zweedschen rijkskanselier Axel Oxenstjerna, en had een zoon, die eveneens in dienst van dezen staatsman trad. Immerzeel geeft 1590 als zijn geboortejaar op; maar Vondel, van wien hij een groot vriend was en die, behalve andere gedichten op hèm en zijn gezin, ook een bijschrift vervaardigde bij zijn door Van Dijck geschilderd portret (Vondels werken edit. Van Vloten, I p. 307), en zijne „Leeuwendalers" in 1648 aan hèm opdroeg, Vondel maakte in 1657 een vers op zijn 70sten verjaardag, zoodat hij in 1587 geboren moet zijn. Blijkens een gedicht van denzelfden, mede van 1657, is hij nog in dit jaar overleden.

HIËRONYMUS FRANCKEN, de Oude.

XVIde eeuw; tweede helft.

Het geslacht Francken heeft aan de Vlaamsche school onderscheidene uitnemende meesters geschonken. Nicolaas F., een schilder uit Herenthals, die zich te Antwerpen kwam vestigen, had drie zoons, Ambrosius, Frans en Hiëronymus, die voortreffelijke kunstenaars werden en alle te Herenthals tusschen 1540 en 1550 't levenslicht aanschouwden. Zij voeren den bijnaam „de Oude" achter hunne namen, wijl een jonger geslacht met dezelfde namen als schilders bekend is. Hiëronymus was een leerling van Frans Floris, ging op jeugdigen leeftijd naar Frankrijk, waar hij te Fontainebleau voor Hendrik III, Hendrik IV en Lodewijk XIII werkte; hij schilderde historische en allegorische onderwerpen en was de meester van A. Bloemaert.

471. ALLEGORIE OP DEN TROONSAFSTAND VAN KEIZER KAREL V TE BRUSSEL 1555.

H. 132. B. 170. P. Fh. 44.

De Keizer, in groot ornaat, met de kroon op het hoofd, en de orde van het Gulden Vlies om den hals, zit, met beide handen uitgestrekt, op den troon, waarachter de dubbele arend met het wapen op de borst is aangebracht. Op de treden van den troon ligt aan de beide hoeken een gezegeld perkament. Aan de rechterhand des Keizers staat zijn broeder Ferdinand, de rechterhand op de borst en in de linker den

hoed houdende; achter hem staat zijne gemalin, gekroond en vergezeld van een zestal personen, meest dames. Aan de andere zijde van den aftredenden Monarch staat zijn zoon Filips, in Spaansche kleeding, het hoofd ontbloot, en achter dezen zes heeren. Een weinig meer naar voren staan vijf zinnebeeldige vrouwenfiguren: de voorste draagt de kroon, den mantel, het zwaard en den rijksappel; die, naast haar staat een diadeem met veeren en den schepter. De overigen, achter deze beide geplaatst, dragen vaandels, waarop de wapens der door den Keizer bestuurde landen zijn afgebeeld. Het tafereel is voorgesteld aan de kust eener zee, welke zich tot vóór den troon uitstrekt; op eene rots liggen de mantel, de rijksappel en het zwaard. Ter linkerzij in de open zee wordt Neptunus op zijn door zeepaarden getrokken wagen door Meerminnen en Tritons omgeven, die kolommen dragen, waarop eene kroon, en waar omheen een lint geslingerd is met het opschrift: „Plus ultra." Op den voorgrond ter rechterhand bevinden zich zinnebeeldige figuren, de vier werelddeelen voorstellende, die geschenken aan den voet des troons komen neerleggen; meer vooraan liggen schelpen, koralen, e. a. zeevoortbrengselen. Op den achtergrond ziet men, door eene poort, een landschap, in 'twelk een draagstoel door twee muildieren wordt gedragen en door eenige lieden vergezeld. In den rechterhoek der schilderij staat op een wit bord, waarop het schijnt dat vroeger andere letters voorkwamen:

„S. R. Imperii spontanea resignatio A Carol
V. IMP. in FERD I. Fr. Regnorumq. haerd in
PHLM. II Hisp. regem Fil. Facta Brux. ae. 1555
Ex inven. D. PETRI de. HANICART. H. FRANC."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Het plan om afstand te doen van de regeering zijner landen had keizer Karel V reeds lang voor 1555 gekoesterd, en schijnt voornamelijk bij hem opgekomen door de langzame afneming zijner krachten, door eigen schuld — onmatigheid — niet minder veroorzaakt dan door de vermoeienissen en de zorgen, welke het beheer zijner uitgestrekte staten meebrachten; bovendien werd hij sedert zijn 30ste jaar gedurig door de jicht gekweld. Maar van invloed op zijn besluit is óók geweest de overtuiging van het mislukken zijner grootsche ontwerpen: het vestigen van een

onbeperkt vorstelijk gezag en de herstelling van de eenheid in de Christelijke kerk. Vriend van groote praalvertooningen verzamelde hij te Brussel op Vrijdag 25 October in de groote zaal van het later afgebrand paleis der hertogen van Brabant eene luisterrijke vergadering van de Algemeene Staten der Nederlanden, de ridders van het Gulden Vlies, de leden van den Raad van State, den geheimen raad en den raad van financiën, de stadhouders der verschillende gewesten, de landvoogdes (zijne zuster Maria van Hongarije), zijn zoon Filips en vele andere hooggeplaatste personen: in 't geheel waren er meer dan duizend bij de hooge plechtigheid tegenwoordig, waarbij hij afstand deed van de Nederlanden en die overdroeg op Filips III, zooals deze vorst hier voortaan genoemd werd. Van zins dadelijk na zijne afdanking naar Spanje te vertrekken, werd hij in dit voornemen verhinderd en maakte de keizer van zijn gedwongen verblijf alhier gebruik om ook zijne overige waardigheden af te staan: de heerschappij over Spanje, de Italiaansche staten en de landstreken in Amerika mede aan Filips, die over het Duitsche rijk ten behoeve van Ferdinand, zijn broeder (1556).

FRANÇOIS FRANCKEN, de Jonge.

1581—1642.

Werd te Antwerpen geboren, was de zoon van François Francken den Ouden en Elizabeth Mertens, en de leerling van zijn vader, dien hij navolgde in het schilderen van bijbelsche en mythologische voorstellingen. In zijne jeugd bezocht hij Italië. In 1605 werd hij als meester in 't St.-Lucasgilde der Scheldestad ingeschreven, in 1607 begaf hij zich in 't huwelijk met Elizabeth Placquet, in 1614 was hij deken en in 1615 opperdeken van het kunstenaarsgild. Den 6den Mei 1642 stierf hij in zijne geboorteplaats, waar hij in het ouderlijk graf in de St.-Andrieskerk bijgezet werd.

472. DE VEREERING VAN MARIA EN HET KIND JEZUS.

H. 42. B. 33. K. Fh. Maria 18.

In het midden der voorstelling zit de H. Maagd, met een groen kleed aan, een hoogrooden mantel op de knieën en een grijzen doek om den hals. Hare rechterhand rust op de borst en met de linker houdt zij het naakte kind op haar schoot

vast. De kleine Johannes knielt vóór haar, en heeft een rieten kruis, waarom een lint met de woorden: „Agnus Dei" in de hand, terwijl het Christuskind, met opgeheven hand, hem toespreekt. Rechts achter deze groep zijn eenige kerkvaders, en ter linkerzijde zitten twee vrouwen, met jonge kinderen. Vóór Maria staat een mandje; aan hare voeten ligt een lam. Op den voorgrond is, links, eene in 't geel gekleede vrouw, die een sluier over het hoofd heeft, en een meisje in het zwart: beide bewaken twee naakte, elkander kussende kinderen; rechts bemerkt men een boek en eene kan met bloemen, op eene met een Smyrnaasch tapijt bedekte tafel. Boven de H. Maagd zweeft eene duif, die, evenals de hoofden van moeder en kind, met een vergulden stralenkrans omgeven is.

D·H· f.francken. IN·f
A° 1616

Geschenk van baron Van Spaen Van Biljoen, 1808.

PIETER GIJSSELS.

1621—1690 of 91.

Zoon van Pieter G. en Lucia Adriaens, werd 1641 leerjongen bij J. Bauts of Boots, in 1648 meester in 't St.-Lucasgild van Antwerpen en schilderde hoofdzakelijk bloemen, vruchten en stillevens, maar ook landschappen in de manier van J. Brueghel, en overleed te Antwerpen.

478. EEN STADSGEZICHT.

H. 26. B. 33. P. Fh. 4.

In de hier voorgestelde stad, vol drukte en gewoel van menschen, wagens en schepen, is het, blijkens eenige tenten en vertooningen op straat, marktdag of kermis. Op den tweeden

grond staat een groote, overdekte, met paarden bespannen wagen.

P: gijsels

Kabinet Van Heteren, 1809.

JEAN GOSSAERT (JOHAN DE MABUSE).

1470? — 1532.

Werd, onzeker wanneer, te Maubeuge, een stadje in Henegouwen — thans tot Frankrijk behoorende — geboren. Reeds jong schijnt hij zijn vaderland te hebben verlaten: in 1495 was hij in Engeland; 10 jaar later woonde hij in Italië. In de Nederlanden teruggekeerd kwam hij in dienst bij Adolf Van Bourgondië, heer van Beveren en Veere, en woonde eenigen tijd te Utrecht, maar vertrok in 1528 naar Middelburg, waar hij een zijner beste stukken vervaardigde, hem door den Abt Maximiliaan Van Bourgondië besteld voor de aan de H. Maagd en St.-Nicolaas gewijde abdijkerk dier stad, een stuk, 't welk in 1568 door een brand is verloren gegaan. Ook Christiaan II van Denemarken was een zijner begunstigers. Hij schilderde meestal bijbelsche of mythologische onderwerpen. Te Antwerpen overleden, werd hij 1 Oct. 1532 in de kerk Notre Dame aldaar begraven.

474. DE AANBIDDING DER WIJZEN UIT HET OOSTEN.

H. 56. B. 45. P. Fh. 20.

Onder een afdak vóór eene vervallen hut zit de H. Maagd in een paars kleed met blauwen mantel en grijzen sluier, en houdt het kind Jezus op haar schoot. Vóór haar knielen twee der Wijzen of Koningen, waarvan de een in een rooden mantel gehuld is, en de ander, omhangen met een blauwen, van welken de kraag met goud geborduurd is, eene gouden schaal met munten aanbiedt. De derde, een Neger, in het 't wit gekleed, staat een weinig ter zijde, eene tasch, met een gouden

vogel versierd, in de hand houdende. Achter hem bevindt zich een in 't rood gedoste knaap, en in de hut zijn bovendien een zestal personen met geschenken. Door een gat in den muur worden een os en een ezel zichtbaar. Achter de hut trachten eenige herders door openingen heen te kijken; één met een doedelzak, een ander met een herdersstaf, klimmen op het dak. Het landschap is bergachtig en doorsneden van beken en wegen; het strekt zich uit tot boven aan de schilderij, waar men de stad Jeruzalem met eene ster er boven bemerkt. Aan de voeten van Maria staat eene groep gouden beelden en een rijkversierde helm.

Als van J. Van Eijck afkomstig van het nationaal museum te 's-Hage, 1808.

Vgl. Mattheüs II, vs. 11: „En zij hunne schatten opengedaan hebbende, brachten hem geschenken," enz.

JACOB JORDAENS.

1593—1678.

Werd te Antwerpen den 19den Mei 1593 geboren als oudste zoon van den linnenverkooper Jacob Jordaens, † 1613, en Barbara Van Wolschaten, † 1655, die 2 Sept. 1590 in den echt waren verbonden. In 1607 werd hij als leerjongen bij Adam Van Noort ingeschreven en in 1615 als meester in 't St.-Lucasgild zijner vaderstad. Hij trad in 't huwelijk met Catharina Van Noort, geb. 1598, † 1659, dochter zijns leermeesters, uit welke verbintenis drie kinderen sproten: Elizabeth, geb. 1617; Jacob, geb. 1625 en Anna Catharina, geb. 1629. Zijn zoon Jacob werd ook schilder en stierf in Denemarken. De vader koos zoowel historische en mythologische voorstellingen tot onderwerpen zijner kunst, als portretten, en hielp Rubens aan de uitvoering van diens groote werken. Ook heeft hij eenige prenten geëtst. Gustaaf Adolf van Zweden bezat verscheidene zijner schilderijen, en de weduwe van prins Frederik Hendrik liet hem naar Den Haag komen om het Huis ten Bosch ter gedachtenis aan haar gemaal te versieren. In 1671 ging hij tot den Hervormden godsdienst over, ten gevolge waarvan zijn lijk, toen hij den 18den October 1678 overleden was, in de Protestantsche kerk te Putten werd bijgezet. Die kerk werd in 1809 afgebroken, maar in 1877 een monument op zijn graf opgericht.

475. EEN SATER.

H. 136. B. 173. D. Fh. levensgroot.

Het hoofd met wingerdranken omkranst, zit de dartele, moedwillige gezel van BACCHUS aan den voet van een boom op de fluit te spelen, terwijl eene geit en een paar schapen, over welke een ram heenspringt, in zijne omgeving zich bevinden. De achtergrond is bergachtig.

Gegraveerd door S. A. BOLSWERT.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping S. J. STINSTRA, Friesland, 1822, f 360.

QUENTIN MASSIJS.

1460—1530.

Waarschijnlijk de zoon van JAN MASSIJS, den smid der O. L. Vrouwekerk te Antwerpen (in welke stad QUENTIN ook geboren werd), en van MARGARETA VAN DEN EIJNDE. In 1491 werd hij als meester in het schildersgild ingeschreven, nadat hij eerst het ambacht zijns vaders had uitgeoefend. Hij huwde ± 1480 met ALEIDIS VAN TUIJLT, die hem vier kinderen schonk: JAN, QUINTIN, PAULUS en CATHARINA. De eerste werd in 1501 als vrijmeester in het St.-Lucasgilde ingeschreven, QUINTIN was in 1508 meerderjarig, PAULUS stierf in 1532 en CATHARINA was meerderjarig in 1511. In 1508 of '09 huwde hij ten tweeden male, met CATHARINA HEIJNS, bij wie hij nog 10 kinderen won, van welke de 2 oudsten, JAN en CORNELIS, schilders werden. QUENTIN koos zich godsdienstige onderwerpen of voorstellingen uit het dagelijksch leven, ook portretten tot kunstgenre. Door zijne werken verschafte hij zich aanzien en voordeel, zoodat hij als welgesteld burger verscheidene huizen bezat. Hij was bevriend met ERASMUS, wiens portret hij evenals dat van dien anderen geleerden humanist, den Engelschen lord-kanselier THOMAS MORUS, vervaardigde. Als zijne leerlingen staan ingeschreven, in 1495: ARIAEN, in 1501: WILLEM MUELENBROEC, in 1504; EDUWART PORTUGALOIS, in 1510: HENNE BOECHMAKER. Een zijner kleinzonen, naar hèm QUENTIN genoemd, werd in 1574 als meesterszoon in 't St.-Lucasgilde te Antwerpen ingeschreven. Tusschen 13 Juli en 16 Sept. 1530 stierf onze kunstenaar, die begraven ligt in de Lieve Vrouwekerk zijner geboortestad.

476. DE H. MAAGD MET HET KIND.

H. 71. B. 60. P. Hoofdh Maria 14.

Met de linkerhand omvat Maria, in een blauw gewaad gekleed, waarover een roode met goud omzoomde mantel, het kind, dat op een paars kussen gezeten beide armen haar om den hals slaat en ze voor den mond kust. De moeder heeft paarlen en edelgesteenten in de blonde haren gevlochten en een paar kersen in de rechterhand. Zij is op een rijkversierden troon gezeten met agaten kolommen en een vergulden rug. Op de marmeren plint ligt een tros druiven en een appel. De achtergrond vertoont een kasteel aan eene rivier, en een bergachtig verschiet.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Als van F. Mazzuoli afkomstig van 't nationaal museum in Den Haag, 1808.

JODOCUS (OF JOEYS) DE MOMPER, de Jonge.

1559—1634 of '35.

Was een kleinzoon van Jod. De Momper, den Ouden, en de zoon van den schilder Bartholomeüs De M. Hij werd te Antwerpen geboren en was waarschijnlijk een leerling van zijn vader. In 1581 werd hij als meester ingeschreven van het St.-Lucasgild, was er in 1610 deken van en in 1611—'12 opperdeken. Hij huwde 4 Sept. 1590 met Elizabeth Gobijn, die in 1621, 23 Dec. stierf. Hij schilderde landschappen, welke dikwijls door P. Brueghel, de Francken's, D. Teniers den Ouden en H. Van Balen met figuren werden voorzien; ook heeft hij eenige prenten geëtst. Als zijne leerlingen werden ingeschreven, in 1591: Jean De Cock, in 1594: François v. d. Borcht en Louis Solleri, en in 1599: Pierre Poppe. Hij overleed in zijne geboortestad.

477. EEN LANDSCHAP.

H. 45. B. 76. P. Fh. 8.

Op een hellenden heuvel, aan een door rotsen omringd meer, ligt eene stad. Op den voorgrond is een landweg, waarop

zich vele personen bewegen; o. a. ziet men een aanzienlijk heer, die aan een pelgrim eene aalmoes geeft.

Kabinet Van Heteren, 1809.

PEETER NEEF(F)S OF NEFS.

1570(?)—1651(?).

Zag te Antwerpen het levenslicht, maar de juiste datum is niet bekend. Hij was een leerling van Hendr. Van Steenwijk, en werd in 1601 als meester in het St.-Lucasgild opgenomen. Hij schilderde met de uiterste zorg en het meeste geduld kerken van binnen, waarin de figuren soms door Teniers den Ouden, J. Brueghel en Van Tuldfn werden aangebracht. Zijn werk heeft hij op verschillende wijzen gemerkt, zoodat men 't omtrent de spelling van zijn naam niet eens is. P. Neefs de Jonge, zijn zoon, evenals hij kerken schilderende, somtijds met kaarslicht, werd ook te Antwerpen geboren, omstreeks. 1601. De stukken van vader en zoon gelijken zoozeer op elkander, dat het moeielijk is ze te onderscheiden. Ook de laatste liet ze dikwijls door anderen stoffeeren; deze overleed ong. 1675.

478. GEZICHT IN DE KERK DER PREDIKHEEREN TE ANTWERPEN.

H. 66. B. 103. P. Fh. 9.

Door het middelschip beweegt zich eene processie, voorafgegaan en gevolgd door heeren in het zwart gekleed, met kaarsen in de hand. De priester draagt het hoogwaardige; ter wederzijde liggen eenige heeren in korte mantels, en vrouwen, met zwarte faliën over het hoofd, geknield. Aan den muur ter linkerzijde ziet men eene reeks schilderijen, waaronder bekende stukken van Rubens en Van Dijck, welke tegenwoordig nog in deze kerk aanwezig zijn.

PEETER NEFS. ANNO 1.6.3.6.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

479. GEZICHT IN EENE KERK BIJ KAARSLICHT.

H. 48. B. 79. P. Fh. 7.

Men ziet door het schip eener vijfbeukige Gothische kerk naar het koor, 't welk hier en daar door toortsen en kaarsen verlicht is. Ter linkerzijde brengt eene dame een kind ten doop, voorafgegaan door een priester en twee knapen met fakkels. Rechts is in eene der zijkapellen dienst. Vóór het orgel op de galerij, ter linkerhand, zijn eenige zangers bij toortslicht afgebeeld, en verder nog eenige personen, verspreid door het gebouw. Aan twee kolommen in het midden zijn gedenksteenen; op dien aan den linkerkant staat: „Petrus Van Horen, egregiae probitatis ac famae he elemosynis reip. al. 164 re muris pulchre administrat"; op den anderen: „Suppelture, van Heer Anthonius Lauterbeins, Pastoir van de vrijheit van Turrenaut Anno 1625."

PETRVS
NEFS
1.6 3 6

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

480. EENE KERK VAN BINNEN.

H. 24. B. 34. P. Fh. 4.

In het midden van het gebouw bevinden zich twee dames, waarvan de eene door een page wordt gevolgd. Op den achtergrond verricht een geestelijke den dienst aan het altaar, waaromheen verscheidene geloovigen geknield liggen.

PEETER
NEEffS

Kabinet Van Heteren, 1809.

JOHANNES PEETERS.

1624—1677 (?).

Was de zoon van Cornelis Peeters en Catharina Van Eelen, en werd te Antwerpen den 24 April 1624 gedoopt. Twee zijner broeders waren beroemde schilders, Gilles, gedoopt 23 Januari 1612 en Bonaventura, id. op 25 Juli 1614. Samen hadden deze eene werkplaats, en namen ze in 1644 Johannes als leerling aan, die reeds in 1645 als vrijmeester werd ingeschreven. Den 25sten Juli 1652 overleed Bonaventura, en Gilles werd den 12den Maart 1653 begraven, op eene wijze, welke doet besluiten, dat hij tijdens zijn leven zich in goeden staat bevond. Hoewel meestal zeegezichten, zeegevechten en schepen schilderende, heeft Johannes toch somwijlen ook andere onderwerpen behandeld, zooals blijkt uit den „Doop van Christus" in de kerk Bogarts te Antwerpen. Dat hij de Middellandsche zee bereisd heeft volgt uit de naar zijne teekeningen gegraveerde afbeeldingen van de eilanden Malta en Candia en van de kusten van Barbarije. Ook zijn naar teekeningen van hem vervaardigd gezichten in de Vereenigde Nederlanden. Adriaen Van Bloemen werd in 1656 als zijn leerjongen ingeschreven. De datum van zijn overlijden is niet met zekerheid bekend: gewoonlijk wordt 1677 daarvoor opgegeven.

481. HET VERBRANDEN VAN DE ENGELSCHE VLOOT VOOR CHATTAM IN 1667.

H. 71. B. 106. P. Fh. 5.

Op den voorgrond is de bemanning van twee booten in gevecht. In het midden, op den tweeden grond zijn de „*Royal Charles*" en de „*Unity*", door de Hollandsche zeelieden genomen. De „*Matthias*" en de „*Carolus Quintus*" e. a. schepen worden door branders, aan de rechter- en linkerzij van de schilderij, in brand gestoken. Nog verscheidene andere Engelsche bodems branden of zinken, terwijl eene menigte booten, tusschen de masten van de gezonken schepen door, af en aan varen. Links in het verschiet is de Hollandsche vloot in rook en damp gehuld.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Als van Bonav. Peeters afkomstig van het nationaal museum te 's-Hage, 1808.

De tweede Engelsch-Nederlandsche zee-oorlog (1665—'67) scheen uitgestreden; ontmoedigd door al hun tegenspoed hadden de Engelschen

over vrede gesproken en de onderhandelingen waren in den aanvang van 1667 te Breda geopend. Maar zij vorderden uiterst langzaam, en de vasthoudendheid van den Brit werd er niet minder op toen Lodewijk XIV zijn inval In de Zuidelijke Nederlanden deed, waardoor onze Republiek in groote ongelegenheden werd gewikkeld. Thans werd het voor ons zaak daartegen onze handen vrij te hebben, en rijpte bij den Raadpensionaris Johan De Witt het plan, reeds lang door hem gekoesterd, Engeland een zóó geduchten slag toe te brengen, dat het tot vrede gedwongen werd. „Geen koopvaarders zouden het ontgelden, maar het eigendom, de roem der Engelsche natie in haar geheel. Londen zou op zijn veste dreunen van het gedonder der Nederlandsche kanonnen en sidderen voor het brullen van den Hollandschen leeuw". Een vloot van meer dan 80 schepen, met ruim 17000 koppen bemand en over de 3000 stukken geschut gewapend, lag gereed: het waren uitsluitend Hollandsche bodems; De Ruiter kreeg er het opperbevel over en Cornelis De Witt, de broeder van Johan, ging als gevolmachtigde der Staten-Generaal mee. Het doel van den tocht werd stiptelijk geheim gehouden: de vijand mocht begrijpen dat de toerustingen hèm golden, wáár het eigenlijk op gemunt was kon hij niet bevroeden. 17 Juni 1667 liet de Hollandsche scheepsmacht het anker voor den mond van de Theems vallen, zonder dat Engeland door eene vloot haar de vaart kon verhinderen, en 20 Juni zeilde het eerste smaldeel der onzen, aangevoerd door den Vice-Admiraal van Gent de Medway (ook het kanaal van Rochester genoemd) op, door zijne nadering alleen de vijandelijke schepen op de vlucht drijvende. Kapitein Van Brakel veroverde daarop het fort Sheerness aan den oever en liet het onmiddellijk slechten, tevens, wijl hij tegen een uitdrukkelijken last van den opperbevelhebber in had gehandeld, om de straf te ontgaan aanbiedende, met zijn schip voor te gaan en den eigenlijken aanval te beginnen. Zijn verzoek werd ingewilligd. Alzoo zeilde hij, gevolgd door een paar branders, recht op het fregat de „Unity" aan, 'twelk door onze zeelui de „Jonathan" werd genoemd, en veroverde het daarop in weinig tijds. Niet hij, zooals veelal vermeld wordt, maar kapitein Van Rijn zeilde nu met zijn brander „Pro Patria" de keten aan stukken, welke den verderen toegang tot de rivier moest beletten. De Engelschen hadden vele schepen in de Medway laten zinken; doch dit belette de Nederlanders niet, nog menig vaartuig in brand te steken of te veroveren. Onder de laatste was de „Royal Charles" een groot admiraalschip, 't welk thans als buit en zegebode naar 't vaderland terugvoer. Treurig zag het bij die zegepraal te Londen uit. De stad sidderde, en aan afdoende maatregelen viel niet te denken. „„Daar zijn ze"", klonk het van alle kanten, en ieder raapte het beste bijeen, wat hij had, en vluchtte. Roof en doodslag, dit verwachtte men algemeen. Maar het lag geenszins in het plan onzer scheepsmacht. Wel bleef de vloot nog een paar maanden in dien omtrek kruisen, doch aan pogingen om Londen of andere steden aan te tasten

dacht zij in 't geheel niet. Naar het vaderland teruggekeerd, ontvingen DE RUITER, DE WITT en VAN GENT van de Staten van Holland ieder een gouden kop, waarop de zege te Chattam was afgebeeld." Dit „famens exploit" oefende een gunstigen invloed op de onderhandelingen te Breda: 31 Juli 1667 werd er de vrede geteekend.

FRANS POURBUS, de Vader.

1540—1579 of '80 (?).

Werd te Brugge geboren, waar zijn vader, PIETER POURBUS, uit Gouda afkomstig, gehuwd was met de dochter van LANCELOT BLONDEEL, en zelf hem in de beginselen der kunst inwijdde; later ging hij in de leer bij FRANS FLORIS. Van plan naar Italië eene reis te ondernemen, leerde hij te Antwerpen de dochter van CORNELIS FLORIS, den broeder zijns meesters, kennen, gaf zijn voornemen op en huwde er met haar. Hij bleef in de Scheldestad wonen, werd er o. a. vaandrig, maar haalde zich door te groote vermoeienissen, aan dien post verbonden, eene ziekte op den hals, aan de gevolgen waarvan hij in een der bovengenoemde jaren overleed. Zijne weduwe huwde later met HANS JORDAENS, met wien zij zich naar Delft begaf. POURBUS schilderde gewijde geschiedenis en dergelijke stukken, vooral echter portretten; soms ook dieren.

482. DAMESPORTRET.

H. 42. B. 31. P. Hoofdh. 16.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de linkerzijde gekeerd, en gekleed in een met goud geborduurd en met edelgesteenten versierd keurs. Om den hals hangt een parelsnoer en een dunne kanten kraag. Het hoofd is met kleine krullen gekapt, en met rozen, leliën en bladeren getooid.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Verkooping van Mr. SAMUËL VAN HULST, 's-Gravenhage, 1737. f 80.

Als portret van Engelands koningin ELIZABETH afkomstig van het nationaal museum te 's-Gravenhage, 1808. Gelijkenis noch kleedij geven recht dit portret langer op dien naam te doen doorgaan.

PETRUS PAULUS RUBENS.

1577—1640.

Deze beroemde schilder was de zoon van Jan Rubens, meester in de rechten en secretaris der stad Antwerpen, die, om de gevaren te ontkomen, welke hem bij de komst van Alva in de Nederlanden (1567) bedreigden, mèt zijne vrouw Maria Pijpelinckx en vier kinderen naar Keulen ontweek. Wegens misdadigen omgang aldaar met Anna Van Saksen, gemalin van Prins Willem I van Oranje, werd hij in 1571 opgelicht, te Dillenburg gevangen gezet, en hem door tusschenkomst van zijne vrouw eindelijk Siegen als verblijfplaats aangewezen. Een kortstondig verblijf van Maria P. te Antwerpen, ter behartiging van eenige belangen haars echtgenoots, in Mei 1577, was de oorzaak dat Petrus Paulus in deze stad het levenslicht ontving. Nadat de vader zijne geheele vrijheid had teruggekregen, vestigde hij zich te Keulen en overleed er in 1587, waarna de weduwe zich met haar gezin wederom te Antwerpen nederzette. Petrus Paulus, de tweede zoon, gaf reeds vroegtijdig blijken van aanleg voor de schilderkunst, en werd daarom bij Adam Van Noort in de leer gedaan, wiens werkplaats hij na 4 jaren verliet om nog een 4tal jaren bij Otto Van Veen door te brengen. In 1598 werd hij in zijne vaderstad als vrijmeester ingeschreven, waarna hij in 1600 naar Italië vertrok. Hier trad hij te Venetië in dienst bij den hertog Van Mantua, die hem niet alleen veroorloofde te Rome zijne studiën te vervolgen, maar hem ook aanwees als overbrenger van eenige geschenken aan den Koning van Spanje. De tijding van de ziekte zijner moeder deed hem in 1608 ijlings uit Italië terugkeeren; maar in het vaderland aangekomen, vernam hij dat zij reeds den 18den October overleden was. Een jaar daarna — 13 Oct. 1609 — trad hij in 't huwelijk met Isabella Brant, dochter van Jan Brant, secretaris van Antwerpen, uit welken echt drie kinderen geboren werden: Sara in 1611, Albert in 1614 en Nicolaas in 1618. In 1620 werd Rubens door Maria De Medicis naar Parijs geroepen om het door haar gebouwde paleis van het Luxemburg door zijn penseel te versieren. Tijdens zijn verblijf aldaar nam hij eenige staatkundige zendingen op zich naar de hoven van Madrid en Londen. Karel I van Engeland sloeg hem o. a. tot ridder, en met eerbewijzen overladen kwam Rubens eindelijk in zijne geboortestad terug. Den 15den Juli 1626 overleed zijne echtgenoote; 6 Dec. 1630 hertrouwde hij met Helena Forment, uit welk tweede huwelijk vijf kinderen sproten: Clara Johanna in 1632, Franciscus in 1633, Isabella Helena in 1635, Peeter Pauwel in 1637 en Constantia Albertina (gedoopt) in 1541. Na eene vruchtelooze reis naar Holland in 1633, met het doel ondernomen eene overeenkomst tusschen de Vereenigde gewesten en de Zuidelijke Nederlanden te bewerken, kocht hij in 1635 de heerlijkheid Steen en overleed te Ant-

werpen den 30sten Mei 1640. Nimmer had eenig schilder meer invloed op de ontwikkeling der kunst in zijn vaderland, dan RUBENS; niet zoozeer door het aantal zijner ingeschreven leerlingen, als JACQUES MOEREMANS, WILLEM PANEELS, JUSTUS VAN EGMONT, enz. enz., als wel door de meesters, die hem in zijne groote werken ter zijde stonden, bijv. ANTH. VAN DIJCK, CASPAR DE CRAYER, GERARD ZEGHERS, FRANÇOIS SNIJDERS, ERASMUS QUELLINUS, CORNELIS SCHUT, e. a. Behalve door deze kunstenaars had hij zich omringd door eene school van graveurs, die naar zijne werken en onder zijn invloed eene reeks van prenten vervaardigden, welke in de geschiedenis der graveerkunst een nieuw tijdvak openden. Ook als bouwmeester had RUBENS groote verdiensten: getuige zijn eigen huis, 't welk naar teekeningen van hem werd gebouwd, en de door hem in 1622 uitgegeven afbeeldingen der paleizen in Genua. Eenige geëtste prenten worden mede aan hem toegschrevn. Hij schilderde bij voorkeur grootsche samenstellingen van gewijde of allegorische onderwerpen, somtijds landschappen en afbeeldingen uit het dagelijksch leven.

483. DE KRUISDRAGING.

H. 72. B. 35. P. Fh. 31.

CHRISTUS, onder den last van het kruis bezwijkende, ziet de H. VERONICA naast zich nederknielen om hem het zweet van 't aangezicht af te vegen, terwijl MARIA, door den discipel JOHANNES ondersteund, de handen naar hem uitstrekt. Achter deze groep is eene moeder, met een zuigeling aan de borst en nog twee andere kinderen bij zich. Op den voorgrond merkt men de twee moordenaars op, ten halven lijve, door soldaten geleid en den heuvel beklimmende. SIMON van Cyrene heft met een ander persoon het kruis op, achter welk tweetal men gedeeltelijk drie vrouwen met naakte kindertjes ziet. Twee ruiters bevinden zich aan het hoofd van den stoet, waarvan die op den schimmel eene banier draagt, en de ander met zijn staf MARIA tracht tegen te houden. Iets verderaf houdt een soldaat een vaandel en blaast een tweede op de bazuin. De lucht is somber.

Schets der schilderij in het museum te Brussel.

Met eenige veranderingen gegraveerd door P. PONTIUS.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

Vgl. LUCAS XXIII, vs. 28: „En Jezus zich tot haar keerende, zeide: Gij dochters van Jeruzalem, weent niet over mij, maar weent over uzelven en over uwe kinderen," enz.

484. DE ROMEINSCHE OUDERLIEFDE.

H. 155. B. 186. D. Fh. levensgroot.

In eene gevangenis zit een grijsaard, het bovenlijf naakt, met een groenen mantel over de dijen, en de handen op den rug gebonden. Hij laaft zich aan de borst, welke zijne dochter — in 't rood gekleed — hem geeft. Op den achtergrond zijn de hoofden zichtbaar van twee gehelmde en geharnaste soldaten, die hen door de traliën bespieden.

Gegraveerd door A. VOET.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Geruild tegen eenige andere stukken met het kabinet van schilderijen te 's-Hage, 1825.

Kopie naar **P. P. RUBENS.**

485. ECCE HOMO.

H. 125 B. 95. P. Fh. levensgroot.

Afbeelding van CHRISTUS met de doornenkroon, gebonden en slechts door een witten doek om de lendenen gedekt. Twee soldaten, ter wederzijde geplaatst, houden een rooden mantel over zijne door geeselslagen gekwetste schouders en vertoonen hem aan den toeschouwer.

Gegraveerd door C. GALLE.

Vgl. JOHANNES XIX, vs. 2: „En de krijgsknechten, eene kroon van doornen gevlochten hebbende, zetteden die op zijn hoofd, en wierpen hem een purperen kleed om," enz.

Kopie naar **P. P. RUBENS.**

486. DE ONTMOETING VAN JACOB EN EZAU.

H. 32. B. 23. P. Fh. 16.

JACOB, vergezeld van vrouwen, kinderen, en herders

met ossen, kameelen en schapen, ontmoet EZAU, die geheel gewapend en door krijgslieden begeleid is. Zie Genesis XXXIII v: 4.

P·P·R·

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

DAVID RIJCKAERT III.

1612—1661 of '62.

Het Antwerpsche geslacht RIJCKAERT telt onder zijne leden verscheidene schilders, waarvan drie in opgaande lijn den naam van DAVID droegen. DAVID I werd ± 1559 geboren, in 1585 in het gild ingeschreven, stoffeerder genoemd en is gehuwd geweest met CATHARINA REM, die aan 8 kinderen het leven schonk, van welke MAARTEN, DAVID en PAUL schilders werden. De tweede zoon DAVID II, werd in 1589 geboren, als meester en meesterszoon ingeschreven in 1607, en huwde in 1608 met CATHARINA DE MERRE, die de moeder werd van drie kinderen: CATHARINA, geboren in 1610 en later in den echt verbonden aan den schilder GONZALES COQUES; DAVID, geb. 2 Dec. 1612, en MARTINA. Onze schilder nu, de hiergenoemde DAVID (III), werd als meester en meesterszoon ingeschreven in 1636, en was leerling bij zijn vader geweest. Hij trad in 't huwelijk den 13den Augustus 1647 met JACQUELINE PALMANS, en had bij haar 8 kinderen: DAVID geb. 1649, THOMAS WILLEBRORD, geb. 1650; MICHIEL GILLES, geb. 1651; GEERTRUIDA JEANNE, geb. 1652; JEAN BAPTIST, geb. 1654; FRANÇOIS geb. 1657; JEAN FRANÇOIS geb. 1660 en FRANÇOIS geb. 1661. In 1652 bekleedde hij de waardigheid van deken van 't St.-Lucasgild. Hij stond zeer in gunst bij den Aartshertog LEOPOLD WILLEM van Oostenrijk, van 1647—1656 landvoogd van de Zuidel. Nederlanden, en bezat een belangrijk kabinet van kunstwerken. Met goed gevolg had hij de stukken van TENIERS, BROUWER en OSTADE bestudeerd, en schilderde onderwerpen uit het dagelijksch leven. Ook heeft hij enkele prenten geëtst. Hij overleed vóór den 18den Februari van 't jaar 1661 of '62.

487. EENE SCHOENMAKERSWERKPLAATS.

H. 50. B. 66. P. Fh. 29.

Een bejaarde schoenmaker zit in een rooden borstrok

voor zijne werktafel te arbeiden. Tegenover hem is zijne vrouw gezeten: gekleed in een zwart jak en blauwen boezelaar, houdt zij zich onledig met spinnen. Achter beide, ter linkerhand, is een jongeling aan het werk, en ter linkerzij spelen eenige lieden kaart. Aan den muur hangt een geteekend portret, en op den voorgrond ligt eene gele, met rood gevoerde laars.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

JACOBUS VAN SCHUPPEN.

1669 of '70—1729.

De vader van dezen schilder was de beroemde graveur PIETER V. SCHUPPEN uit Antwerpen, waar JACOBUS ter wereld trad en in de leer ging bij N. DE LARGILLIÈRE. Door den Keizer van Oostenrijk naar Weenen geroepen, verkreeg hij den titel van hofschilder, werd er later directeur der Academie en is er tot aan zijn dood gebleven. Hij schilderde meestal portretten, maar somtijds ook historiëele onderwerpen. Zijn werk komt niet veel voor.

488. PORTRET VAN PRINS EUGENIUS FRANCISCUS VAN SAVOYE.

H. 148. B. 117. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk, bijna geheel van voren gezien. De beroemde veldheer heeft den bevelhebbersstaf in de linker, en wijst met de rechterhand naar een in het verschiet afgebeeld gevecht. Hij is in 't bruin gekleed, heeft een borstharnas aan en de orde van het Gulden Vlies om. Op het hoofd draagt hij eene groote allongepruik. Achter op het doek heeft gestaan:

Ad Vivum Pinxit
Jacobus van Schuppen
Christianissimi Regis nec non
Excelsissimi ac Regii Ducis Lotharingeae
Pictor Viene 1718.

Gegraveerd door B. PICARD.

Verkooping wed. B. Picard, 1737. f 30.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Prins Eugenius Van Savoye-Carignan, zoon van Eugenius Maurits, Hertog van Savoye-Carignan en Graaf van Soissons, en van Olympia Mancini, de schoone nicht van Mazarin, verwierf te zijner tijd als generalissimus der keizerlijke legers eene Europeesche vermaardheid. Geboren te Parijs 18 Oct. 1663, trad hij op 20jarigen leeftijd, daar Lodewijk XIV zijne diensten versmaadde, als vrijwilliger in 't Oostenrijksche leger en klom daarin allengs tot de hoogste waardigheden op. In 1697 behaalde hij op de Turken de beslissende zege van Zenta, welke door den vrede van Carlowitz werd gevolgd. Met het uitbreken van den Spaanschen successieoorlog trad hij tegen Frankrijk te velde, eerst in Italië, daarna in Duitschland, waar hij in 1704, in vereeniging met Marlborough den gedenkwaardigen slag van Höchstett won; vervolgens wederom in Italië, en streed bij Turin 6 Sept. 1706 zóó gelukkig, dat de Franschen geheel Lombardije moesten ontruimen. Nu ging hij naar de Spaansche Nederlanden en sloot zich bij Marlborough aan, met wien hij 11 Juli 1708 de zegepraal van Oudenaarde bevocht. Het jaar daarop, 11 Sept. 1709, leden de Franschen van het tweetal wederom eene geduchte nederlaag bij Malplaquet. In 1712 evenwel werd Eugenius, door de werkeloosheid van den opvolger van Marlborough, den Hertog van Ormond, bij Denain door Villars geslagen. Na den vrede van Utrecht had hij weldra weder gelegenheid zich te onderscheiden in den opnieuw tegen de Turken uitbarstenden krijg. Te Peterwardein en Belgrado behaalden de Oostenrijksche troepen onder zijn opperbevel in 1716 en '17 twee volledige overwinningen, die den vrede van Passarowitz ten gevolge hadden. Minder gelukkig was hij, toen in 1733, naar aanleiding van de Poolsche successie, Frankrijk en Oostenrijk de wapenen tegen elkander opvatt'en: de keizer werd onvoorbereid aangevallen en Eugenius was hoogbejaard; de oorlog was dan ook niet van langen duur. Spoedig daarop begon de ruim 70jarige veldheer te sukkelen en 21 April 1736 werd hij dood op zijn bed gevonden.

FRANÇOIS SNIJDERS.

1579—1657.

Is 11 Nov. 1579 te Antwerpen gedoopt als de zoon van Jean Snijders en Maria Plaetsen. Eerst was hij als leerling bij Pieter Brueghel, den Jongen, en later bij Hendr. v. Balen, den Ouden. In 1602 werd hij in zijne geboortestad als meester in 't St.-Lucasgilde ingeschreven; 23 Oct. 1611 huwde hij Margareta De Vos, dochter van Jan De V. en Isabella V. d. Broeck, en zuster der beroemde schilders Cornelis en Paulus De Vos. In 1619 werd hij in de broederschap der Romanisten opgenomen en was daarvan in 1628 deken. Hij was als kunste-

naar zeer gezien, als blijken kan uit de omstandigheid dat zoowel de Landvoogden der Spaansche Nederlanden als de Koning van Spanje hem schilderstukken bestelden. Hij leverde hoofdzakelijk jachten, dieren en stilleven, en werkte dikwijls samen met Rubens, die hem ook, met J. Wildens en J. Moerman den verkoop zijner nagelaten kunstwerken opdroeg. Met Jacob Jordaens heeft hij insgelijks soms gearbeid. Hij overleed 1657, nadat zijne vrouw hem reeds 10 jaren vroeger — 2 Sept. 1647— in 't graf was voorgegaan.

489. VRUCHTEN EN DOOD WILD.

H. 55. B. 86. P. Fh. natuurlijke grootte.

Eene sierlijke vergulde schaal met trossen druiven, perziken, appelen en pruimen; een doode haas, een patrijs e. a. gevogelte. Eene blauwe porseleinen schaal met aardbeien, en eenige groenten zijn op eene met een dof rood kleed bedekte tafel verspreid.

F. Snyders. fecit

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

490. DOOD WILD EN GROENTEN.

H. 117. B. 172. D. Fh. natuurlijke grootte.

Eene geopende doode ree hangt aan een poot en rust tevens op eene tafel, waarop een groote wilde-zwijnskop ligt; daarbij zijn een gekookte zeekreeft, artisjokken, aspersie e. a. groenten, benevens eene mand met vruchten. Op eene plank staan eenige porseleinen schotels, kruiken en vazen. In eene nis staat een bloemruiker.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping G. Van der Pot, Rotterdam, 1808. f 455.

DAVID TENIERS, de Jonge.

1610—1690.

Een kramer, die te Antwerpen in „Den Schild van Keulen" woonde, JULIAEN TENIERS geheeten, was de grootvader, en de schilder DAVID TENIERS, DE OUDE, die in 1582 te Antwerpen werd geboren, in 1606 in het St.-Lucasgild aldaar werd ingeschreven en in 1649 overleed, was de vader en leermeester van DAVID TENIERS, DEN JONGEN. Deze werd 15 Dec. 1610 in de Scheldestad gedoopt, en kwam in 1632 als meesterszoon in het gilde, waarvan hij in 1645 en '46 deken was. Den 22sten Juli 1637 was hij gehuwd met ANNA, dochter van den schilder JAN BRUEGHEL, bij wie hij 7 kinderen won, van welke een zoon, DAVID, schilder werd en als de derde van dien naam bekend staat. Onze kunstenaar schilderde onderwerpen uit het dagelijksch leven en stond zeer in gunst bij de Landvoogden der Spaansche Nederlanden LEOPOLD WILLEM en JOHAN (1647—1656 en 1656—1659; beide uit het Huis Oostenrijk), die hem tot hofschilder benoemden en, evenals koningin CHRISTINA van Zweden, met gouden ketens en dito medailles beschonken. Ook voor den koning van Spanje maakte hij vele schilderijen. Tusschen 1648 en 1652 vertrok hij naar Brussel, waar zijne jongste kinderen geboren werden en zijne vrouw overleed. 12 Oct. 1656 hertrouwde hij met ISABELLA DE FREN, dochter van den secretaris van den raad van Brabant. In 1661 gaf hij een belangrijk prentwerk uit naar de galerij van den aartshertog LEOPOLD WILLEM, bovengenoemd, waarvoor hij zelf de teekeningen had vervaardigd. Vooral door zijne bemoeiingen was het, dat in 1663 de beroemde Antwerpsche Academie werd opgericht. In het laatst zijns levens bewoonde hij zijn kasteel genaamd: „de Drij Toren" te Perck (tusschen Vilvoorden en Mechelen); en overleed 25 April 1690.

491. DE WACHTKAMER.

H. 59. B. 91. D. Fh. 25.

In een gewelfd vertrek zitten twee lichtgewapende krijgslieden op houten banken aan eene tafel kaart te spelen, terwijl een zittende en een met een borstharnas gewapende soldaat, die zijne pijp opsteekt, naar het spel zien. Op den achtergrond staan eenige krijgslieden bij het vuur. Ter linkerzijde, op den voorgrond, ziet men een rooden fluweelen zadel, pauken met blauwe draperieën, een vaandel, een helm, harnassen, e. a. wapentuig. Een der harnassen is op een standaard geplaatst, met een helm er bovenop. Ter rechterzijde liggen

karwatsen, ijzeren handschoenen, een geweer, kruithoorn en trom; op eene bank staat nog een helm, en aan den wand hangt een schild en zwaard.

D · TENIERS · F · 1641 ·

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Verkooping mevr. Lormier, 's-Gravenhage, 1763. f 960.

Kabinet Van Heteren, 1809.

492. RUSTENDE WERKLIEDEN.

H. 32. B. 29. P. Fh. zitt. 16.

Op een bankje zit een zwaarlijvig metselaar, in een geel buis, met een sloofje voor, den rook van zijne pijp uit te blazen; twee andere werklieden, met mutsen op, staan bij hem te rooken, evenals een derde, die, op zijne hurken gezeten, op eene kleine tafel leunt. Achter hen ziet men eene vrouw. Op den voorgrond staat een komfoor met vuur op een vat, en is een hondje, 't welk eenig metselaarsgereedschap beruikt. Op den achtergrond zit eene vrouw, met een bierpot, en een jongen bij het vuur, waaraan een man, een glas in de hand houdende, zich staat te warmen. Een boer komt de deur in.

D. TENIERS · FEC

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

493. DE BOERENHERBERG.

H. 34. B. 32. P. Hoofdh. 4.

Een bejaard landman, met grijzen baard, zit aan een

tafeltje, waarop eene bierkan staat, die hij met de linkerhand aanvat, terwijl hij in de andere zijne pijp houdt. Hij is in 't lichtbruin gekleed. Bij hem, op eene bank, ligt een grauwe mantel en een hoed. Op den achtergrond zit een ander man, met een hoed op, bij den haard rook uit te blazen, terwijl hij zijne pijp in de hand heeft; een omgekeerd vat dient hem tot tafel. Boven den schoorsteen bemerkt men een prentje; in een hoek hangen eenige kaarsen, en op een plank aan den muur zijn eenige potten en een fleschje geplaatst. In een klein, geopend raam staat eene aarden kruik.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

494. DE VERZOEKING VAN DEN HEILIGEN ANTONIUS.

H. 30. B. 23. P. Hoofdh. 3.

De Heilige man ligt in eene grot geknield; hij draagt eene zwarte pij, met eene T op den schouder, en heeft de gevouwen handen op een boek, dat op een doodshoofd rust. In de gedaante van een oud man komt een booze geest hem in zijne aandacht storen. Rondom hem zijn verschillende gedrochten; eenige vliegen door de lucht en vechten, andere zitten of kruipen op den vóór hem liggenden steen, zijne waterkan en den grond, op welken laatsten eenige boeken liggen.

D TENIERS.

Gegraveerd door D. J. Sluyter.
Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.
Verkooping G. Braamcamp, Amsterdam, 1771. f 255.
" Mevr. Bicker, ibid., 1809. f 150.

JAN PHILIP VAN THIELEN.

1618—1667.

Stamt uit een adellijk geslacht, en werd te Mechelen geboren. Zijn vader, Libert V. Thielen, werd heer van Couwenbergh, in welke waardigheid hij door zijn zoon werd opgevolgd. Zijne moeder was Anna Rigauts. Hij was een leerling van Theod. Rombouts, en verkreeg later, bij uitzondering, vergunning om het onderwijs van pater Daniël Segers te volgen. Na met Françoise Hemelaer gehuwd te zijn, werd hij in 1641 of '42 in het St.-Lucasgilde te Antwerpen ingeschreven. Hij had negen kinderen; drie zijner dochters volgden het voetspoor van hunnen vader, en schilderden onder zijne leiding bloemen en vruchten. Het waren: Maria geb. in 1640, † 1706; Anna geb. in 1642, en Françoise geb. 1645. In 1660 ging hij naar Mechelen wonen, werd er 14 Oct. van dat jaar in het gild ingeschreven en overleed er in 1667.

495. BLOEMEN.

H. 92. B. 63. D. Fh. natuurl. grootte.

Eene guirlande van bloemen, hangende voor een basrelief met eene buste van Flora, bestaat uit rozen, anemonen, hyacinten, enz.

I.P.Van.Thielen.F.Ano 1665

Legaat L. Dupper, Wz., 1870.

OTTO VAN VEEN (VAENIUS.)

1558—1629.

Gesproten uit het huwelijk van Cornelis, ridder, heer van Hoogeveen, burgemeester van Leiden, en Geertruida Neckin, werd hij in de standplaats zijns vaders geboren. Na zijne eerste opleiding in de kunst bij Isaäk Claesz. ontvangen te hebben, nam zijn vader, die de Spaansche zaak trouw bleef, hem in 1572 mede naar Luik, en werd hij daar door Lampsonius in het Latijn en de poëzie onderwezen. In 1575 ging hij naar Rome in de school van Fred. Zucchero, en werd na 5 jaren page bij den bisschop Ernst Van Beieren. In 1584 was hij te Leiden en omstr. 1593

sloot hij eene echtverbintenis met de adellijke jonkvrouw Anna Louts; werd 31 Aug. van dit jaar te Antwerpen als meester in het gild ingeschreven, en was daarvan in 1603—'04 deken. Uit zijn huwelijk werden 9 kinderen geboren, waaronder eene dochter Geertruida, geb. 1602, die de schilderkunst beoefend heeft, en o. a. het portret van haar vader vervaardigde. Deze laatste had ook een broeder Gijsbert, die een beroemd portretschilder is geweest. Zelf schilderde Otto vooral historische onderwerpen, soms ook portretten, en heeft hij eenige werken van zedenkundige strekking uitgegeven. Tweemaal is hij geroepen geworden om triumfbogen te versieren: eerst bij den intocht van den landvoogd Aartshertog Ernst Van Oostenrijk, in 1594 te Antwerpen, daarna bij den intocht der Aartshertogen Albertus en Isabella, in 1599 terzelfder stede. Deze vorsten benoemden hem tot hofschilder en opzichter van de munt in hunne hoofdstad, 1620, waar hij 9 jaren daarna, 6 Mei, den laatsten adem uitblies.

REEKS VAN 12 VOORSTELLINGEN UIT DEN OPSTAND DER BATAVIEREN TEGEN DE ROMEINEN.

Allen hebben dezelfde maat: H. 30. B. 52. Fh. 26, en zijn op paneel geschilderd.

De beteekenis staat achter op iedere schilderij in het Nederlandsch en Latijn.

496. DE GEVANGENNEMING VAN CLAUDIUS CIVILIS.

„De Bataafsche gebroeders Claudius Civilis en Julius Paulus, uit koninglijke bloede geboren, en beiden aan het hoofd van een leger hunner landslieden staande, worden bij de Romeinen valschelijk van verraad beschuldigd, waarop Fontejus Paulus doet onthoofden, en Civilis, in ketenen geslagen, gevanglijk naar Rome voert."

497. CLAUDIUS CIVILIS ZET ZIJNE LANDGENOOTEN AAN ZICH TEGEN DE ROMEINEN TE VERDEDIGEN.

„Civilis wederom op vrije voeten gesteld, noodigt de voornaamste hoofden van zijn volk in een geheiligd Bosch ter maaltijd; beklaagt zich over de mishandelingen der Romeinen, en dat zij thans niet meer als Bondgenooten, maar als slaven behandeld worden; dat hen echter de macht niet ontbreekt,

om hen wederstand te bieden, enz. en bemerkende, dat hij van hen met genoegen wordt aangehoord, verbindt hij hen allen onderling door eenen vóórouderlijken eed."

498. BRINIO DOOR DE KANINEFATEN TOT VELDHEER BENOEMD.

„Civilis openbaart zijn voornemen aan de Caninefaten, welke terstond Brinio naar 's lands wijze op een schild omhoog heffen, en tot hunnen veldheer benoemen, en met hulp der Friezen twee detachementen der Romeinen overvallen, en derzelver verschansingen dreigen te vernielen; waarop de Romeinen, ziende dat zij die niet kunnen verdedigen, dezelve bij hunne vlucht in den brand steeken."

499. CIVILIS SLAAT DE ROMEINEN BIJ DEN RIJN.

„De Romeinen, zich niet ver van den Rijn verzameld hebbende, worden door Civilis geslagen, wijl een bende Tongren tot hem overkomt, en de Bataafsche Roeiers, die zich op de Romeinsche vloot bevonden, 24 schepen in zijn handen leveren, door de voorvegters eerst in hunnen dienst te hinderen, en eindelijk in 't water te werpen."

500. CIVILIS SLUIT DE ROMEINEN TE VETERA IN.

„De Romeinen verzamelen een veel talrijker leger, om Civilis te bevegten, doch worden door denzelven, die zijne vrouw, moeder en zuster, als ook de vrouwen en kinderen van zijn volk agter het leger had geplaatst, om de strijdende aan te sporen, volkomen geslaagen, en genoodzaakt in de legerplaats Vetera hun toevlucht te zoeken."

501. CIVILIS BELEGERT VETERA.

„Civilis beleegert Vetera andermaal, doch de Germanen door den wijn verhit, steeken bij den Nacht vuuren aan, en wagen een roekeloos gevecht; zij worden dus doende van de

Romeinen, die hun voordeel deeden met het afschijnsel van het vuur, met pijlen en werpspietzen gedood."

502. VETERA GENOMEN.

„Vetera, ingenomen zijnde, wordt in den brand gestooken, en Civilis legt, volgens zijne geloften, zijn lang krullend haar af, dat hij seedert het opnemen der wapenen tegen de Romeinen had gedragen, wijl hij zich nu gewroken reekende; hij gaf ook zijn zoontje eenige gevangene ten besten, om dezelve met kinderlijke pijlen te doorschieten."

503. BIJEENKOMST DER GALLIËRS TE REIMS.

„Ceriales met eene menigte versche troepen langs de Alpen afkomende, houden de gezanten der Galliërs, door vrees bevangen, eene bijeenkomst te Reims. Tullius Valentinus raadt hen aldaar den oorlog aan, en stookt hen tegen de Romeijnen op, maar zij laten zich liever door den Raad van Julius Auspex, die met veel ophef van de Romeinen sprak, tot den vreede overhalen."

504. VALENTINUS KRIJGSGEVANGEN.

„Ceriales komt bij de Treviren aan, en verslaat de Belgen, die op eenen heuvel verspreid lagen, maakt eenigen hunner opperhoofden, en onder dezelve ook Valentinus, krijgsgevangenen; die vervolgens naar Romen opgezonden en aldaar ter dood veroordeeld wordt."

505. DE AVONDMAALTIJD.

Deze schilderij heeft geene beschrijving. Eenige personen bevinden zich in eene tent, waar een maaltijd gereed staat.

506. DE BATAVIEREN DOOR DE ROMEINEN GESLAGEN.

„Des anderen daags valt er eene nieuwe niet min hevige bataille aan den Rhijn voor, alwaar Civilis overwinnaar zou

geweest zijn, zoo niet een overgeloopen Batavier zich bij CERIALES vervoegd en hem van de neerlaag en vlucht der vijanden had verzeekerd, indien hij alleenlijk langs den uiterste droogtens der moeras eenige ruiterij achterom wilde zenden; dit geschiedt, en de Batavieren, dus in den rug gevallen, worden verslagen, en tot in den Rhijn verdreven."

507. ONDERHANDELING TUSSCHEN CIVILIS EN CERIALIS.

„Na eenige hierop gevolgde onderhandelingen, en den toenemenden haat des volks tegen CIVILIS, treeden CIVILIS van de eene en CERIALES van de andere zijde voorwaards, op de uiteindens van den afgebrooken brug over de Naauwale. De eerste verontschuldigd zich wegens zijn bedrijf, en legt de eerste oorzaaken van het opvatten der wapenen bloot, waarna de Batavieren zich met de Romeinen verzoenen, en tot het vorige bondgenootschap met dezelve wederkeeren."

Deze reeks van schilderijen werd in 1613 door Gecommitteerden der Staten-Generaal, waarschijnlijk als een geschenk aan Prins MAURITS, aangekocht voor f 2200, en in 1713 weder, uit de nalatenschap van Prins WILLEM III, voor f 1500, en toen geplaatst in de zoogenaamde Treveskamer of Receptiezaal der Ambassadeurs te 's-Gravenhage, waarna zij in 1808 naar het Rijksmuseum te Amsterdam zijn overgebracht.

JOOS VAN WINGHEN.

1544—1603.

Werd te Brussel geboren, ging op jeugdigen leeftijd naar Rome, en woonde daar vier jaar bij een Kardinaal. In zijne vaderstad teruggekeerd, werd hij schilder van den Prins van PARMA en maakte verscheidene groote stukken, zooals een altaarstuk voor de St.-Gudulakerk, e. a. m. Hij schilderde gewijde onderwerpen, zoowel als historie en voorstellingen uit het dagelijksch leven. In 1584 ging hij met zijn gezin naar Frankfort a/M., en stierf daar in 1603, althans volgens VAN MANDER. Hoewel deze zegt dat hij toen den leeftijd van 61 jaar bereikt had, kan dit jaartal dienovereenkomstig toch niet in 1605 veranderd worden, zooals KRAMM doet, daar het in de uitgaaf van VAN MANDER van 1604 reeds voorkomt. Hij liet een zoon na, JEREMIAS VAN WINGHEN, die een leerling zijns vaders en van FRANCISCUS BADENS was, en door zijn fraai koloriet veel opgang maakte.

508. NACHTBANKET EN MASKERADE.

H. 114. B. 148. P. Fh. 50.

Aan eene tafel zitten heeren en dames etende, drinkende en op het verkeerbord spelende. Ter linkerzijde komen van achter eene opengeschoven gordijn een paar gemaskerden, die op keukengereedschap muziek maken. Vóór de tafel is een dansend paar, en ter rechterzijde, op den voorgrond, eene groep, waarbij een heer, op de knieën eener dame rustende, op de citer speelt, terwijl een jongen hare drinkschaal volschenkt. Verderaf speelt eene dame op een klavier, staat een buffet en zijn nog eenige personen, alles door kaarsen verlicht.

Gegraveerd door J. Sadeler.

Aangekocht van den kolonel Von Schepeler te Aken, 1839.

GERARD ZEGERS.

1591—1651.

Was een der 8 kinderen van Jan Zegers, die te Antwerpen een wijnhuis hield, en van Ida De Neve. Hij was een leerling van Hendr. Van Balen, den Ouden en Abraham Janssens, en werd in 1603 als leerling, in 1608 als meester in het St.-Lucasgilde ingeschreven. Hij huwde omtrent 1621 met Catharina, dochter van Dominique Wouters en Jeanne Van Liebeke, uit welken echt 11 kinderen sproten, waaronder een zoon Jan Baptist, die in 1624 werd geboren, en in 1646—'47 als meesterszoon in 't St.-Lucasgild werd ingeschreven, tijdens de vader er deken van was. In 1631 was de laatste onder de Romanisten opgenomen, waaruit blijkt dat hij Rome had bezocht; ook was hij toen reeds in Spanje geweest en had er verscheidene stukken voor Koning Filips III vervaardigd. Meestal schilderde hij gewijde onderwerpen, soms ook portretten, spelers, muzikanten en voorstellingen uit het dagelijksch leven. Hij overleed te Antwerpen 18 Maart 1651; zijne vrouw in 1656 of '57.

509. CHRISTUS EN DE BOETVAARDIGEN.

H. 203. B. 247. D. Fh. levensgroot.

Allegorische voorstelling. De Zaligmaker zit in het midden der schilderij en houdt een standaard in de linker-

hand opgeheven. Aan zijne voeten ligt MARIA MAGDALENA, achter hem staat PETRUS met de sleutels. Koning DAVID is naast CHRISTUS geplaatst en is in bewondering van hem verzonken. Op den voorgrond ligt de Verloren Zoon, tot den Heiland opziende. Verder zijn nog afgebeeld: de boetvaardige gekruiste, de tollenaar, e. m. a.

Vermoedelijk geschonken door baron VAN SPAEN VAN BILJOEN.

ONBEKENDE MEESTERS DER VLAAMSCHE SCHOOL.

---

510. DE AANBIDDING DER DRIE KONINGEN.

H. 47. B. 33½. P. Fh. knielend 22.

De Heilige Maagd zit in het midden met het naakte kind op haar schoot, dat, zich naar de linkerzijde wendende, de hand steekt in een beker, dien een der koningen, aan deze zijde geknield liggende, aanbiedt en ontdekt. Hij is gekleed in een zeer ruim gewaad, dat met eene groote fibula dichtgemaakt en van een kap is voorzien. Vóór de H. Maagd staat een zilveren met goud versierde beker, waarbij het deksel ligt. Een zwarte koning, die een fraaien gouden beker aandraagt en in eerbiedige houding de bonte muts afneemt, is aan dezelfde zijde. Aan de rechterhand ligt de derde koning geknield in een prachtig gewaad, met eene breede gouden keten omhangen, terwijl hij de handen samenvouwt.

Achter deze groep is de pijler van eene poort, op Gotische wijze versierd: in een vierkant vak is voorgesteld een in den stok zittende koning, die met een beker in de hand schijnt te slapen; uit den stok komen wijngaardranken te voorschijn. Daarboven is eene spitsbogennis, waarin eene vrouwen-figuur met een masker en een boek (de Sibylla TUBERTINA?), dat naar het beeld van den Zaligmaker wijst, 'twelk boven in de nis is aangebracht. Op den pijler rust een architraaf, waarboven is voorgesteld DAVID en de drie helden met het water uit de put van Bethlehem (II Sam. XXIII 15 en verv.). Op het overige

gedeelte der fries is de boom van Jesse afgebeeld. In eene ruïne aan de linkerzijde is de os en de ezel, verder ziet men verscheiden figuren met paarden en kameelen en geheel in het verschiet ruïnen en bergen, en bij de huizen van een gehucht eenige benden ruiters.

Aangekocht op de verkooping Isendoorn à Blois te Amsterdam, 1879. f 2200.

Zie Matth. II: 11. „En in het huis gekomen zijnde, vonden zij het kindeken met Maria, zijne moeder; en nedervallende, hebben zij het aangebeden; en hunne schatten opengedaan hebbende, brachten zij hem geschenken, goud en wierook, en myrre."

Dit stuk is niet gemerkt, maar kan als een der best bewaarde voortbrengselen der school van Van Eyck beschouwd worden.

511. SALOMO EN DE KONINGIN VAN SABA.

H. 97. B. 193. P. Fh. 60.

Ter rechterzijde zit Salomo op een troon, omringd van krijgslieden en hovelingen; een lictor met bijlbundel is iets verder zichtbaar. Een man met langen witten baard wijst hem op de Koningin van Saba, die vóór den troon geknield ligt, terwijl haar prachtig met gouden bloemen geborduurde mantel door eene hofdame opgehouden wordt; naast deze gaat eene dame die een grooten gouden beker draagt, en achter hen zijn nog twee dames met gouden vaten in de hand. Eene vijfde hofdame neemt eene zeer groote gouden vaas aan van een grijsaard, die ter linkerzijde geknield, bezig is een kist uit te pakken; achter hem staan twee mannen met groote zakken op den rug en een andere is voorovergebogen om bij het uitpakken te helpen. De achtergrond vertoont eene menigte fraaie gebouwen met colonnades en hooge torens. Op een kardoes in den muur van het huis, waarvoor de troon staat, leest men:

III Reg. X.
Matth. XII.
Luc. XI.

Overgebracht uit het Gouvernementshuis te Groningen 1879.

De costumen en de behandeling, even als de gebouwen, doen aan een meester denken, die door de werken van Raphaël geïnspireerd was.

Zie 1 Kon. X en 2 Kron. IX: vs. 1: „En toen de Koningin van

Sceba het gerucht van SALOMO hoorde, kwam zij, om SALOMO te verzoeken, te Jerusalem, met een zwaar heir, en kemelen, dragende specerijen in menigte, en kostelijke gesteenten, en zij kwam tot SALOMO, en sprak met hem al wat in haar hart was."

Vs. 2: „En SALOMO verklaarde haar al hare woorden; en geen ding was verborgen voor SALOMO, dat hij haar niet verklaarde," enz.

512. BATHSEBA EN DAVID.

H. 101. B. 201. P. Fh. 10.

Tegenhanger van het vorig stuk. Op een verheven voorgrond, ter linkerzijde, zit BATHSEBA, geheel naakt, met de voeten in een waterbassin van wit marmer, bij een vrouwenbeeld. Aan hare andere zijde is een mansbeeld van wit marmer, dat water spuwt. In de diepte op den tweeden grond zijn eenige vrouwen, waaronder twee die naar de fontein gaan, en waarvan eene eene fraaie kan draagt. Aan de rechterzijde en meer verwijderd is een groot gebouw met bogen en colonnades, waaraan verscheiden personen nog schijnen te werken. Onder eene der colonnades ziet men DAVID, zich over eene borstwering heenbuigende. Het verschiet vertoont een landschap met fantastische bergen, bosschen en gebouwen.

Afkomst als het vorig stuk.

Zie 2 Sam. XI, vs. 2: „Zoo geschiedde het tegen den avondtijd, dat DAVID van zijn leger opstond, en wandelde op het dak van des Konings huis en zag van het dak eene vrouw, zich wasschende: deze vrouw was zeer schoon van aanzien", enz.

513. PORTRET VAN KONING FILIPS III VAN SPANJE.

H. 28. B. 22. K. Hoofdh. 10.

NB. De drie volgende portretten hebben dezelfde afmeting.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in een prachtig versierd harnas, waarover aan een lint het ordeteeken van het Gulden Vlies hangt, blootshoofds en met een grooten kanten opstaanden kraag om.

Gekocht van C. H. HODGES, 1829. f 28. (Evenzoo voor denzelfden prijs van denzelfden heer de 3 stukken hieronder).

FILIPS III, Koning van Spanje, enz. enz., 1598--1621, was de

zoon van Filips II en diens vierde gemalin Anna Van Oostenrijk, en in 1578, 14 April, geboren. Zonder geestkracht en zwak van gezondheid liet hij sinds zijne troonsbeklimming de teugels van 't bewind geheel in handen van zijn minister, den Hertog van Lerma, die den vervallen toestand des rijks door zijne spilzucht, eigenbaat en dwaze maatregelen nog zeer verergerde. De slechtste van deze laatste was zeker wel de verdrijving der Mooren uit Spanje, waardoor het land een groot aantal zijner beste burgers verloor. Ze vond plaats in 'tzelfde jaar, waarin het 12jarig Bestand met de Nederlanden werd gesloten (1609). Aan den in 1618 in Duitschland uitgebroken 30jarigen oorlog nam Spanje ook ijverig deel. De Koning is gehuwd geweest met Margareta Van Oostenrijk, dochter van Aartshertog Karel en Maria Van Beieren. Uit dezen in 1599 gesloten echt sproten 4 zonen en 4 dochters, van welke eerste Filips hem als den vierden van dien naam is opgevolgd, terwijl zijne dochter Anna met Lodewijk XIII van Frankrijk in 't huwelijk trad, en Maria met Keizer Ferdinand III. Hij overleed te Lissabon, 31 Maart 1621, zijne staten in ellende en grenzenlooze verwarring achterlatende.

514. PORTRET VAN ANNA VAN OOSTENRIJK, GEMALIN VAN KONING FILIPS II VAN SPANJE.

Tegenhanger van het vorig stuk: borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, en in een rood, met goud en edelgesteenten versierd kleed gedost, een zeer grooten geplooiden kraag om den hals, en op het hoofd een diadeem, getooid met paarlen, diamanten en veeren.

Anna Van Oostenrijk was de dochter van Keizer Maximiliaan II en de vierde gemalin van Koning Filips II van Spanje. Zij werd geboren den 1sten November 1549, huwde 12 November 1570 en overleed 26 October 1580. Bovengenoemde Filips III was haar zoon.

515. PORTRET VAN AARTSHERTOG ALBERTUS VAN OOSTENRIJK.

Tegenhanger der beide vorige beeltenissen: borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Een prachtig versierd harnas rust om de leden, een breedgeplooide kanten kraag ligt om den hals en de keten der orde van het Gulden Vlies hangt over de schouders. Bovendien is een roode strik om den linkerarm bevestigd.

Albertus Van Oostenrijk was een zoon van Keizer Maximiliaan

II en Maria, dochter van Karel V, en zag 13 November 1559 het levenslicht. In Spanje, aan 't hof van Filips II opgevoed, wijdde hij zich aan den geestelijken stand en werd Kardinaal en Aartsbisschop van Toledo. Van 1594—'96 was hij Spaansch Onderkoning van Portugal, en begaf zich in 't laatste jaar naar de Zuidelijke Nederlanden, van welke hij tot 1598 Landvoogd was. Toen verliet hij zijn kerkelijken rang en huwde hij op verlangen van Filips II diens 32jarige dochter Isabella, die hem de Nederlanden als bruidschat medebracht, onder beding dat zij, zoo de echt kinderloos bleef, weder aan de Spaansche kroon zonden vervallen — 't welk bij zijn dood dan ook plaats greep. Feitelijk bestond de gift alleen uit de Zuidelijke gewesten, daar de Noordelijke provincien het Spaansch gezag hadden afgeschud. Wel poogde Albertus deze tot erkenning van zijne rechten te bewegen, zoowel door onderhandelingen als door het voortzetten van den krijg, maar tevergeefs. In den beroemden slag van Nieuwpoort, 2 Juli 1600, waarin hij zelf zijne troepen aanvoerde, leed hij, gelijk bekend is, de nederlaag. In 1609 werd aan den oorlog door het 12jarig bestand voorshands een einde gemaakt: kort vóór het afliep stierf hij te Brussel, 13 Juli 1621.

516. PORTRET VAN ISABELLA CLARA EUGENIA, GEMALIN VAN AARTSHERTOG ALBERTUS VAN OOSTENRIJK.

Ook deze schilderij is een tegenhanger der vorigen: borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. De vorstin is in een rijk gewaad van witte zijde gekleed, 't welk met roode en zwarte bloemen is geborduurd en met edelgesteenten afgezet. Om den hals heeft zij een breeden, fijngeplooiden kanten kraag, en op het hoofd een tooisel van goud en edelgesteenten.

Isabella Clara Eugenia, dochter van Koning Filips II van Spanje uit diens huwelijk met zijne derde gemalin Isabella of Elisabeth van Frankrijk, werd nabij Segovia op het landgoed Valsano 12 Augustus 1566 geboren. Na den dood van haar gemaal — zie boven — vielen de door haar als bruidschat meegebrachte (zuidelijke) Nederlanden weder aan Spanje terug, maar zij bleef ze toch tot aan haar dood, thans als Landvoogdes, besturen. Zij wordt geroemd als eene voortreffelijke vorstin, die zich evenzeer door getrouwheid aan de belangen der R. C. kerk, als door moed, schranderheid en minzaamheid onderscheidde. Zij overleed te Brussel, 1 December 1633.

HOOGDUITSCHE SCHOOL.

ALBRECHT DÜRER.

1471—1528.

Was de zoon van een uitstekend goudsmid en drijver van denzelfden naam, die in het dorp Eiten in Hongarije was geboren en gehuwd met Barbara Hellerin van Neurenberg, in welke stad hij zich metterwoon vestigde. De jonge Albrecht, 20 Mei 1471 aldaar het levenslicht aanschouwd hebbende, ontving eerst onderricht van zijn vader, totdat hij in 1486 leerling werd van Michiel Wohlgemuth, waarop hij, na een vierjarig verblijf bij dezen meester, eene reis door Duitschland ondernam en o. a. eenigen tijd te Colmar in den Elzas bij de broeders van Martin Schöngauer vertoefde. In zijne geboortestad teruggekeerd, huwde hij in 1494 met Agnes Frey, de dochter van een beroemd werktuigkundige. In 1506 bezocht hij Venetië, en bleef daar tot het volgend jaar; van 1520 tot '21 maakte hij met zijne vrouw eene reis door de Nederlanden, waar hij overal door de eerste kunstenaars feestelijk werd ontvangen, en van welke reis zijn dagboek is uitgegeven. Er was geen vak in de beeldende kunsten, waarin A. Dürer niet heeft uitgemunt: als schilder leverde hij zoowel stukken aan de Gewijde historie ontleend, als met zinnebeeldige onderwerpen, en portretten; zijn graveerwerk op koper en hout gaf aan die kunst nieuw leven en zijne beeldhouwwerken evenzeer als de theoretische boeken over doorzicht-, bouw- en krijgskunde benevens de leer der proportie verbreidden zijn roem over geheel Europa, en brachten hem zeer in gunst bij de Keizers Maximiliaan I en Karel V. De eerste verhief hem tot den adelstand en verleende hem een wapen, bestaande uit drie zilveren schilden op azuur, 't welk later als dat van de schilderkunst in 't algemeen is aangenomen. Hij eindigde zijn zeer werkzaam leven op 20 April 1528.

Kopie naar A. DÜRER.

517. PORTRET VAN BILIBALDUS PIRKHEIMER.

H. 17. B. 12. P. Hoofdh. 8.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de linkerzijde gekeerd, en in zwarte damasten kleeding, uit een fluweelen wambuis bestaande, waaruit een geplooide hemdsboord te voorschijn

komt, benevens een met bruin gevoerde mantel. De achtergrond is lichtgroen van kleur en vertoont het volgend opschrift:

BELIBALDI
M D·X·X·IV
AD

Gegraveerd door A. Dürer (Bartsch, n°. 106).

Verkooping mr. M. C. Van Hall, Amsterdam, 1858. f 19.

Bilibalbus of Willibald Pirkheimer (ook Pirchheimer) was uit een aanzienlijk geslacht geboren, een zeer geleerd man, raadsheer te Neurenberg en een bijzonder goed vriend van onzen kunstenaar. In 1500 was hij bevelhebber der Neurenbergers, die Keizer Maximiliaan tegen de Zwitsers ondersteunden; later was hij nog eens afgezant naar den Keizer, toen deze zich te Keulen ophield. Hij heeft verscheidene geleerde werken geschreven en bracht, door Dürer geholpen, eene verzameling van zeldzaamheden bijeen. Hij overleed op 60jarigen ouderdom in 1530.

HANS HOLBEIN, de Jonge.

1499 of 1500—1554.

In drie geslachten komt de naam Hans Holbein voor. Onze kunstenaar was een leerling zijns vaders, een historieschilder, als H. Holbein de Oude bekend, die zelf de zoon en leerling was van een Hans H., en in 1518 te Augsburg overleed, in welke stad de jonge Hans 't levenslicht aanschouwde. In 1516 ging deze naar Bazel, waar hij het portret van den burgemeester vervaardigde en eenige muurschilderingen maakte. 4 Juli 1519 werd hij er burger, kwam vervolgens in 't St.-Lucasgild, schilderde de beeltenis van Erasmus en maakte ook de penteekeningen bij diens „Lof der zotheid". Op zijn aanraden begaf hij zich daarop naar Engeland (1526), alwaar de lord-kanselier Thomas Morus hem van werk voorzag. In 1529 kwam hij te Bazel terug, maar de heerschende godsdienstverdeeldheden drongen hem naar Engeland weer te keeren. In 1536 kwam hij er in dienst bij Koning Hendrik VIII, en werd in 1538 naar Brussel gezonden om het portret te maken van Christina van Denemarken, die de Koning tot zijne echtgenoote dacht te nemen, waarop hij in datzelfde jaar nogmaals te Bazel kwam. Niettegenstaande de hartelijke ontvangst in deze stad en de hem gedane aanbiedingen, keerde hij toch weer naar

Londen, moest echter spoedig op nieuw naar Duitschland om de beeltenis te maken van Anna Van Cleef, die in 1540 de 4de gemalin van Hendrik VIII werd. 29 November 1554 overleed hij te Londen aan de pest. Het aantal door hem geschilderde portretten is zeer groot, evenals de gewijde en allegorische onderwerpen van zijne hand. Onder zijne leerlingen worden genoemd: Hans Asper en Christoffel Amberger.

518. PORTRET VAN KEIZER KAREL V.

H. 16. B. 13. P. Hoofdh. 8.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Over een donkerbruin wambuis draagt de machtige vorst een zwarten overrok met donkeren bonten rand. Op de borst heeft hij het ordeteeken van het Gulden Vlies, en om den hals een smallen geplooiden kraag.

Publieke verkooping te Amsterdam, 1825. f 100.

Deze groote monarch werd te Gent geboren den 24sten Februari 1500, en was de oudste zoon van Filips II van Bourgondië, bijgenaamd den Schoonen, Graaf van Holland, Zeeland, enz. enz. en van Johanna tweede dochter van Ferdinand Den Katholieken van Arragon en Isabella, Koningin van Castilië en Leon. Door den dood zijns vaders n 1506 erfde hij niet alleen diens Nederlandsche bezittingen, maar vielen em ook de landen ten deel van zijne grootmoeder, die twee jaren vroeer gestorven was, daar zijne moeder Johanna de regeering daarvan wegens hare krankzinnigheid niet kon aanvaarden. Zijne beide grootvaders traden evenwel voor hem als voogden op: Ferdinand in Castilië, enz., Maximiliaan in de Nederlanden. Nadat hij in 1515 zelf de regeering overgenomen had, werd hij in 1516 door den dood van Ferdinand ook Koning van Arragon en vereenigde zóó de geheele Spaansche monarchie mèt de bezittingen in Italië, o. a. Napels en Sicilië, en die in de Nieuwe Wereld, welke staande zijn bestuur nog aanmerkelijk werden uitgebreid. Ook die Nederlandsche gewesten, welke nog niet aan het Habsburgsche huis behoorden, heeft hij in den loop zijner regeering aan zijn geslacht weten te brengen. Maar den grootsten aanwas van macht verkreeg hij wel na den dood van Maximiliaan in 1519, toen de Duitsche Keurvorsten hèm de keizerlijke waardigheid opdroegen. Deze deed hem echter in oorlog komen met zijn mededinger Frans I van Frankrijk, een krijg, die met tusschenpoozen van 1521—1544 gewoed heeft (vrede van Crepy), en, daar beide partijen zich steeds bondgenooten wisten te verschaffen, een groot deel van Europa in voortdurende spanning hield. Over 't geheel genomen was Karel aan den winnenden kant. Behalve door dezen strijd kenmerkt zich dezes aan gebeurtenissen zoo rijk bewind vooral ook door wat er in Duitschland voorviel. Zich nl. tot taak gesteld hebbende

de vestiging der onbeperkte vorstelijke macht, kon hij het veldwinnen der Hervorming, door LUTHER begonnen, niet met onverschilligheid aanzien, en moest hij de eenheid der Kerk, ook uit een staatkundig oogpunt, handhaven. Vandaar vele moeielijkheden in het Roomsche Rijk, die zelfs niet ophielden, toen KAREL zegevierend uit den zoogenaamden Smalkaldischen oorlog, 1546—'47, trad. Die vele onopgeloste zwarigheden, de mislukking van zijne levenstaak, de berooide toestand zijner schatkist en niet het minst zijne verzwakte gezondheid, deden eindelijk het plan bij hem rijpen afstand te doen van zijne waardigheden. Eerst droeg hij den 25sten October 1555 te Brussel de Nederlanden aan zijn zoon FILIPS over, later stond hij (1556) aan dezen ook de heerschappij over Spanje, de Italiaansche Staten en de landstreken in Amerika af, terwijl hij van de Duitsche kroon ten behoeve van zijn broeder FERDINAND afzag, die echter eerst in 1558 door de Keurvorsten daarmede begiftigd werd. In September 1556 scheepte KAREL zich van Vlissingen uit naar Spanje in en betrok daar na eenigen tijd één voor hem gereed gemaakt kwartier in het klooster te Yuste, in Estramadura, waar hij 21 Sept. 1558 den laatsten adem uitblies. Éénmaal is hij slechts gehuwd geweest, en wèl met ISABELLA, eene dochter van Koning EMANUEL DEN GROOTEN van Portugal, die hem, behalve zijn zoon FILIPS II nog twee dochters schonk: MARIA, getrouwd met den lateren Keizer MAXIMILIAAN II, en JOHANNA, gehuwd met den oudsten zoon van Koning JOHAN III van Portugal, die echter lang vóór zijn vader overleed. Van zijne natuurlijke kinderen zijn bovenal bekend geworden: MARGARETA, later in den echt getreden met OCTAVIUS, Hertog van Parma, en een tijd lang Landvoogdes der Nederlanden, benevens DON JAN VAN OOSTENRIJK.

Toegeschreven aan **HANS HOLBEIN.**

519. PORTRET VAN MAXIMILIAAN I VAN OOSTENRIJK, KEIZER VAN HET DUITSCHE RIJK.

H. 56. B. 42. P. Hoofdh. 14.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Onder een zwarten mantel, met bruin bont omzoomd, komt het donkerrood lakensch onderkleed met witte hemdsboorden uit. Het hoofd is gedekt door eene vierkante muts. De achtergrond is groen.

Waarschijnlijk is deze afbeelding niet origineel. Toen MAXIMILIAAN op 60jarigen ouderdom overleed was HOLBEIN 19 jaar. Nu is de voorgestelde persoon veel jonger dan 60, zoodat, indien al het portret dat van MAXIMILIAAN is, het eene kopie van eene andere beeltenis moet zijn.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK of HABSBURG was de zoon van Keizer FREDERIK III en ELEONORA van Portugal, en 22 Maart 1459 te Wiener-Neustad geboren. Nadat vroeger om staatkundige redenen zijne verloving met MARIA VAN BOURGONDIË, de dochter van KAREL DEN STOUTEN, was verijdeld, is zijn huwelijk met deze Prinses in 1477, na den dood haars vaders, toch tot stand gekomen. Een oorlog met Frankrijk, welks koning LODEWIJK XI MARIA's staten wegnam of bedreigde, was er het gevolg van. Bij den vrede van Atrecht in 1482 werd bepaald dat Bourgondië, Franche-Comté, Artois en eenige andere landen voorloopig in handen van den Franschen monarch zouden blijven en later als bruidschat dienen van MAXIMILIAANS dochter MARGARETA, bij haar huwelijk met LODEWIJKS zoon KAREL (VIII). Dit huwelijk kwam niet tot stand en over de teruggave der landen ontstond toen een nieuwe oorlog, die in 1493 met den vrede van Senlis eindigde, waarbij ten minste Franche-Comté en zoo goed als geheel Artois werden weergegeven. Inmiddels was MARIA in 1482 overleden, behalve genoemde MARGARETA nog een zoon nalatende, FILIPS DEN SCHOONEN, die zijne moeder onder voogdij zijns vaders was opgevolgd. Deze laatste, MAXIMILIAAN, in 1491 een tweeden echt willende sluiten met ANNA VAN BRETAGNE, zag zich in dit jaar dubbel door den opvolger van LODEWIJK XI, KAREL VIII, beleedigd, daar deze niet alleen ANNA, die eigenlijk reeds MAXIMILIAANS vrouw was, huwde, maar tevens diens in Frankrijk toevende dochter MARGARETA, bestemd om zijne gemalin te worden, smadelijk naar haar vader terugzond. Bovenbedoelde 2de oorlog met Frankrijk was hier mede het gevolg van. In de Nederlanden werd het tijdperk van het Regentschap door allerlei woelingen en partijschappen gekenmerkt: Gent en Brugge stonden herhaalde malen op — de laatste stad hield zelfs MAXIMILIAAN eene poos lang gevangen —, de twisten tusschen Hoekschen en Kabeljaauwschen herleefden (JAN VAN SCHAFFELAAR), en een opstand van het „Kaas- en broodvolk" in Noord-Holland werd slechts met moeite in 1492 gedempt. Twee jaar daarna werd FILIPS DE SCHOONE meerderjarig en aanvaardde hij zelf het bestuur in de Nederlanden. Het jaar te voren (1493) was FREDERIK III gestorven en zijn zoon in diens plaats tot Keizer verkozen. Zijn bestuur over Duitschland (1493 -1519) is vooral merkwaardig door de oprichting van het „Rijkskamergericht" en de verdeeling van het rijk in tien „kreitsen". Aan de buitenlandsche aangelegenheden echter nam de Keizer ook ijverig deel, getuige zijne bemoeiingen in Italië, waar in het laatst der XVde en 't begin der XVIde eeuw herhaalde malen door Europeesche vorsten werd strijd gevoerd ter verovering van grondgebied. Van 1506—1515 moest MAXIMILIAAN, door den dood zijns zoons FILIPS, in de Nederlanden weder als voogd voor zijn kleinzoon KAREL V optreden, die in Duitschland zijn opvolger werd toen MAXIMILIAAN 12 Januari 1519 in Opper-Oostenrijk, te Wels, overleed.

Toegeschreven aan **HANS HOLBEIN.**

520. PORTRET VAN DESIDERIUS ERASMUS.

H. 37. B. 26. P. Hoofdh. 13.

Borstbeeld, bijna in profiel, naar de rechterzijde gekeerd. De geleerde humanist draagt onder eene donkerbruine toga een zwart gewaad. Vóór het lijf heeft hij een metalen ring. Het hoofd is met eene zwarte muts bedekt. De handen liggen op een geopend boek, waarin hij schrijft. De achtergrond vertoont een houten beschot.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

Desiderius Erasmus, eigenlijk Gerrit Gerritsen, een der grootste geleerden van ons vaderland, werd te Rotterdam den 28sten October 1467 geboren. Hij was de zoon van Gerrit Elias, van Gouda, en van Elizabeth, de dochter eens geneesheers uit Zevenbergen, welke niet wettig gehuwd waren. De vader ging vóór de geboorte zijns zoons naar Rome, en trad daar op de valsche tijding van den dood zijner Elizabeth in den geestelijken stand. Later naar het vaderland teruggekeerd verwaarloosde hij zijn kind niet, maar zorgde voor eene goede opvoeding, o. a. door hem naar de beroemde fraterschool te Deventer te zenden (1478). Op 13jarigen leeftijd verloor Erasmus vader en moeder; daarop werd hij door zijne voogden naar een klooster gezonden en, hoewel tegen zijn wensch, op zijn 19de jaar er toe gebracht zijne gelofte af te leggen. In 1491 echter verliet hij het kloosterleven en vestigde zich te Parijs, van nu af aan zich uitsluitend op de beoefening der wetenschappen toeleggend, waartoe hij ook verscheidene reizen ondernam naar Engeland — hier leerde hij den beroemden lord-kanselier Thomas Morus kennen —, naar zijn vaderland, Italië — waar hij te Bologna in 1506 den doctorstitel in de godgeleerdheid verwierf — en Zwitserland, in welk laatste land hij zich eindelijk te Bazel neerzette. Toen Luther's Hervorming aanbrak, kwam hij in groote ongelegenheden, wijl vele kerkedienaren, die hij in menig geschrift had aangevallen, verklaarden dat hij de eigenlijke voorganger van de nieuwe beweging was, eene bewering, waarin men hun geen ongelijk kan geven, maar welke Erasmus met alle macht van zich afwierp, omdat hij wel eene hervorming van de kerk wilde, doch in de kerk; wel de herschepper der gevoelens wilde zijn, doch niet der vormen; wel de waarheid verdedigen, maar zich niet voor haar laten vervolgen en verbranden. Hij scheidde zich dan ook geheel van de hervorming af, en ging zelfs, toen deze ook te Bazel doordrong, te Freiburg zijne woonplaats kiezen. Op een tocht van hier eens naar Bazel ondernomen, ver-

ergerden aldaar de kwalen, die hem reeds sinds jaren teisterden, — steen en jicht — zóózeer, dat hij voor haar gezamenlijken aanval op 12 Juli 1536 bezweek. ERASMUS heeft zich door zijne tallooze geschriften eene Europeesche vermaardheid verworven. Meest bekend van die allen is zeker wel zijn „Lof der Zotheid", in 't Latijn geschreven, doch in bijna alle talen overgebracht en gedurende zijn leven alleen 27 maal herdrukt, en uitmuntende door grondige kennis en eene fijne gave van hekelen. Al zijne geschriften echter schitteren door zijn letterkundig talent en verraden ten duidelijkste het streven om voor de spitsvondige scholastieke geleerdheid zuiveren smaak en grondig oordeel in de plaats te stellen. Hij is dan ook een der grootste Humanisten van zijn tijd.

Toegeschreven aan **HANS HOLBEIN.**

521. PORTRET VAN ROBERT SIDNEY.

H. 41. B. 30. P. Hoofdh. 12.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in een zwarten tabbaard gekleed en het hoofd met een zwart kapje bedekt. In de linkerhand heeft hij een boek in grijzen band, waarop, de letters $\frac{H}{B}$ S, en in de op eene tafel rustende rechterhand een bruinen handschoen. Achter op het paneel staat: ROBERT SIDNE.

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

HANS ROTTENHAMMER.

1564—1623.

Komt ook voor met den eigennaam JOHAN, werd te Munchen geboren en was de leerling zijns vaders THOMAS R., die hertogelijk Beiersch hofschilder was. In 1582 kreeg hij onderricht van den hofkamerschilder HANS DONNAUER, een der discipels van ALBR. DÜRER, door welken meester aangespoord, hij naar Rome ging, waar hij met P. BRIL en J. BRUEGHEL op zulken goeden voet kwam, dat zij dikwijls de landschappen in zijne stukjes schilderden, en hij zijne gewijde, geschiedkundige

en mythologische onderwerpen op grooter schaal leerde uitvoeren. Te Venetië werd hij een ijverig vereerder van TINTORETTO. Vele zijner werken werden hem besteld door den Hertog van Mantua en Keizer RUDOLF II. Hij is met eene Venetiaansche gehuwd geweest, die hem tot eene verkwistende levenswijs aanzette, ten gevolge waarvan hij veelal in behoeftige omstandigheden verkeerde. In 1607 komt hij als belastingschuldige te Augsburg voor, waar hij in 1623 in zulken armoedigen toestand overleed, dat zijne vrienden voor zijne begrafenis moesten zorgen. Van een zoon DOMINICUS is eene schilderij bekend, gedateerd van 1613.

522. MARIA MET HET KIND JEZUS.

H. 35. B. 27. K. Fh. 19.

MARIA zit in een rood kleed en blauwen mantel met het kind JEZUS geheel naakt staande op haar schoot. Op den voorgrond ligt de H. KATHARINA geknield, een palmtak in de rechterhand houdende. Zij draagt een geel kleed, een lichtpurperen mantel en eene kroon. Tusschen de beide vrouwen ligt JOHANNES de Dooper geknield, aan het Christuskind een schaaltje met druiven aanbiedende. Achter KATHARINA bevindt zich JOZEF. Het bovendeel der schilderij is met engelen gevuld, die kransen en bloemen dragen.

HRottmha
F. inVenit
1604

Gephotographeerd door A. BRAUN te Dornach.

Kabinet VAN HETEREN, 1809.

523. MARS EN VENUS.

H. 29. B. 37. K. Fh. $22^1/_2$.

Beide godheden zitten op een rustbed. MARS houdt de hand om den schouder zijner geliefde geslagen en wordt door haar zoontje CUPIDO ontwapend. Een knaapje en eene vrouwelijke figuur brengen ververschingen aan, terwijl twee meisjes

de gordijnen schikken. Op den achtergrond zijn een paar Cyclopen werkzaam in eene ruïne.

1 6 0 4

I Rott . F.

Kabinet Van Heteren, 1809.

JOACHIM VON SANDRART.

1606—1688.

Uit een oud, aanzienlijk geslacht werd deze meester te Frankfort a/M. geboren. Hij ontving eene geleerde opvoeding; maar om aan zijne neiging voor de kunst te voldoen, werd hij bij den graveur Egidius Sadeler te Praag in de leer gedaan, die hem echter ried zich op de schilderkunst toe te leggen, waarop hij naar Utrecht toog, bij G. Honthorst kwam en met dezen naar Engeland ging, alwaar hij aan het Hof en bij verscheidene grooten goed werd ontvangen. In 1627 begaf hij zich naar Italië, en maakte ook daar veel opgang: o. a. kreeg hij van den Markies Gustiniani de opdracht de teekeningen van diens galerij van antieken te vervaardigen, en voerde hij voor Paus Urbanus VIII verscheidene schilderwerken uit. Hij bezocht Napels, Sicilië en Malta, teekende overal het meest bezienswaardige en keerde in 1635 naar Frankfort terug, waar hij met eerbewijzen werd ontvangen en eene adelijke dame huwde, genaamd Johanna Von Milckau Auf Stockau. De oorlogsomstandigheden deden hem echter Frankfort weer verlaten en zich naar Amsterdam metterwoon begeven. Hier schilderde hij belangrijke werken voor de Keurvorsten van de Palts en van Beieren. Toen hem daarop door erfenis de bezitting Stockau was ten deel gevallen, verkocht hij zijne inmiddels bijeengebrachte kunstverzameling en ging zich aldaar vestigen. In 1647 echter werd het kasteel door de Franschen geplunderd en vernield, maar na het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648 werd het weder opgebouwd. In 1649 vertrok hij naar Neurenberg en schilderde daar, behalve andere merkwaardige stukken, de portretten van de voornaamste Zweedsche en Keizerlijke krijgsoversten aan den Vredemaaltijd. De Keizer, wiens beeltenis hij te Weenen maalde, gaf hem brieven van adeldom en eene gouden keten; de Doge van Venetië benoemde hem tot Ridder van St.-Marcus. Op zijn terugkeer van de Oostenrijksche hoofdstad naar Neurenberg overleed zijne vrouw te Augsburg, in 1672; een jaar later hertrouwde hij met Ester Barbara Blomarts. Beide huwe-

lijken bleven kinderloos; in 1688 eindigde hij zijn werkzaam leven te Neurenberg, waar hij zich sedert zijn tweeden echt wederom had heenbegeven. Behalve dat hij grooten roem behaalde als schilder van gewijde en historische onderwerpen en van portretten, was hij evenzeer geacht om zijne letterkundige werken: vooral de te Neurenberg in 1675 uitgegeven „Deutsche Academie der edlen Bau-, Bild- und Malereikunst", 2 dln., gr. fol., met prenten en portretten, is nog steeds een zeer gewaardeerd boek.

524. PORTRET VAN PIETER CORNELISZ. HOOFT, DROST VAN MUIDEN, ENZ.

H. 26. B. 21½. P. Hoofdh. 6.

Ten halven lijve, staande, in drie vierde, naar de linkerzijde gekeerd, geheel als dat, aan L. BRAMÉR toegeschreven, 'twelk dus naar dit portret gevolgd zal zijn.

Gegraveerd door A. BLOTELING.

Gekocht als een stuk van DE KEIJZER, Nov. 1818. f 14.

Zie het levensbericht op pag. 70.

JOHANN FRIEDRICH AUGUST TISCHBEIN.

1750—1812.

Sproot uit een geslacht, dat aan Duitschland een groot aantal kunstenaars schonk. Hij werd te Maastricht geboren; zijn vader was JOH. VALENTIN TISCHBEIN, een landschap- en decoratieschilder; zijn oom, JOH. HEINRICH T., die grooten naam had en directeur was der Academie te Kassel, was zijn leermeester. Door den Vorst van Waldeck ondersteund bezocht hij Parijs en Italië (± 1780). Te Napels schilderde hij het portret der Koningin, 'twelk zoozeer de goedkeuring wegdroeg, dat hem werd opgedragen het naar de Keizerin MARIA THERESIA, de moeder dier vorstin, te brengen. Niet lang vertoefde hij echter te Weenen, daar de Vorst van Waldeck hem tot zijn hofschilder benoemde. Nu woonde hij eenigen tijd te Arolsen en ging van daar uit af en toe Holland bezoeken, tot de omwenteling er in 1795 uitbrak, sinds wanneer hij bij den Hertog van Anhalt-Dessau woonde. In 1800 ging hij naar Leipzig, wijl hij er eene benoeming tot Directeur der Academie en Professor ontving. In 1806 zien we hem nogmaals van woonplaats veranderen. In dit jaar toch vertrok hij naar St.-Petersburg, waar zijn broeder LUDWIG PHILIPP was

gestorven, om diens erfenis te aanvaarden. Hij schilderde er de beeltenissen der Keizerlijke familie. Zijne voornaamste stukken zijn portretten, maar enkele malen ondernam hij ook andere werken. Hij overleed te Heidelberg.

REEKS VAN PORTRETTEN VAN VORSTEN EN VORSTINNEN UIT HET HUIS ORANJE-NASSAU.

Allen in Pastel vervaardigd en ovaal; H. 60—61. B. 50—51 en Levensgroot.

525 a. PRINS WILLEM V, ERFSTADHOUDER DER VEREENIGDE NEDERLANDEN.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, gekleed in blauwen met zilver geborduurden rok.

Tischbein.
o. 1789.

Hij was de zoon van Prins WILLEM IV en ANNA, Prinses van Engeland, oudste dochter van Koning GEORGE II. Geboren den 8sten Maart 1748, verkreeg hij door den dood zijns vaders, 22 Oct. 1751, het Stadhouderlijk gezag der zeven Vereenigde Nederlanden, dat echter in zijn naam gevoerd werd door zijne moeder, als zoodanig de „Gouvernante" genoemd. Zij overleed 1 Januari 1759, en nu ging de voogdij en de regeering over aan LODEWIJK ERNST van Brunswijk-Wolfenbuttel, Veldmaarschalk der Republiek, totdat de Prins in 1766 zelf het bewind aanvaardde. Hij had zijn zetel te 's-Gravenhage en huwde 4 October 1767 met FREDERIKA SOPHIA WILHELMINA, Prinses van Pruisen, nicht van den beroemden FREDERIK DEN GROOTEN. Het was geene gemakkelijke taak, die voor WILLEM V was weggelegd. Reeds was onder de Gouvernante de ontevredenheid met den bestaanden toestand van zaken zeer toegenomen, maar deze verergerde nog sinds den oorlog voor de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika gevoerd en openbaarde zich door de vernieuwing, onder andere namen, van de oude verdeeldheid onder onze voorvaderen (Patriotten of Keezen en Prinslui of Oranjeklanten). Een krijg met Engeland (1780—'84) was van onze zijde roemloos

gevoerd; de slag van Doggersbank was nagenoeg het eenige feit van belang geweest (5 Aug. 1781). Honderden koopvaarders waren den vijand in handen gevallen. Den Stadhouder, als Kapitein-Generaal en Admiraal der Unie, beschouwde men als de oorzaak van de werkeloosheid onzer zeemacht. „De onaangename bejegening, die WILLEM V voortdurend van den kant der Staten van Holland ondervond, noopte hem zich voorloopig naar Gelderland te begeven. Weldra vertoonden zich nu de voorboden van een burgeroorlog, daar men zich in alle steden vlijtig in den wapenhandel oefende, en er in Holland een paar „vliegende legertjes", uit Patriotten bestaande, werden opgericht. Reeds had zelfs hier en daar bloed gestroomd, toen in 1787 WILLEMS gemalin op de grenzen van Holland bij de Goejanverwellesluis (ten O. van Gouda) door eene „Commissie van defensie" werd verzocht, hare reis naar Holland te staken en haar broeder FREDERIK WILLEM II, Koning van Pruisen, hierin eene gewenschte aanleiding vindend, dit als een hoon opnam en voldoening vorderde. Kort daarna zond hij een leger onder KAREL FERDINAND, regeerend Hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, naar deze gewesten, hetwelk den Stadhouder in zijn gezag herstelde en vele Patriotten uit den lande deed wijken, terwijl ook een vrij groot getal later werd verbannen. De wederwerking hiervan bleef niet uit. Acht jaren later (1795) keerden de ballingen terug, op hunne beurt door eene vreemde mogendheid, door Frankrijk, geleid". Een leger n.l. onder Generaal PICHEGRU vergezelde hen, dat over de bevroren rivieren onze grenzen binnentrok. WILLEM V achtte het raadzaam te wijken en scheepte zich, 18 Januari 1795, te Scheveningen met zijn gezin naar Engeland in. Hij heeft zijn vaderland niet weergezien: na 6 jaren in Engeland gebleven te zijn, vertrok hij naar Brunswijk, waar hij in April 1806 overleed. Uit zijn huwelijk sproten 3 kinderen: FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, WILLEM FREDERIK (later Koning WILLEM I) en WILLEM GEORGE FREDERIK.

525 *b.* FREDERIKA SOPHIA WILHELMINA, PRINSES VAN PRUISEN, GEMALIN VAN DEN ERFSTADHOUDER WILLEM V.

Borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. Gekleed in het wit, met eene oranjesjerp.

Zij was de dochter van AUGUST WILLEM van Pruisen, broeder van den Koning van dien Staat FREDERIK II DEN GROOTEN, en van LEONORA AMALIA van Brunswijk-Wolfenbuttel. Zij werd geboren 7 Aug. 1747. De ballingschap van haar gemaal heeft zij gedeeld. In 1814 kwam zij echter in Holland terug en bewoonde afwisselend Den Haag,

Haarlem en het Loo, op welk laatstgenoemd lustslot zij 8 Juli 1820 overleed. Zie verder de levensbeschrijving van WILLEM V.

525 *c.* AUGUSTA MARIA CAROLINA, PRINSES VAN ORANJE.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in het wit gekleed, met eene oranjesjerp om.

Gegraveerd door BOLOMEY.

Zij was de eenige dochter van den Stadhouder Prins WILLEM IV en ANNA van Engeland. Zij werd geboren te Leeuwarden 28 Februari 1743 en huwde in 1760 met KAREL CHRISTIAAN van Nassas-Weilburg. Haar dood viel in op 6 Mei 1787; aan 5 zonen en 5 dochters had zij het leven geschonken.

525 *d.* KAREL CHRISTIAAN, PRINS VAN NASSAU-WEILBURG.

Borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gekeerd. De kleeding bestaat uit een eenvoudigen blauwen rok.

KAREL CHRISTIAAN, Hertog van Nassau-Weilburg, werd in 1735 geboren als zoon van KAREL AUGUST en AUGUSTA FREDERIKA van Nassau-Idstein. Hij volgde zijn vader als Hertog op in 1753 en overleed in 1788. Zie verder op het vorenstaande portret.

525 *e.* WILLEM FREDERIK, ERFPRINS VAN ORANJE, LATER KONING WILLEM I.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend en gekleed in blauwen rok met roode opslagen.

Deze vorst was de oudste zoon van Prins WILLEM V en werd 24 Augustus 1772 te 's-Gravenhage geboren. Na in zijne jeugd eene reis door Europa gemaakt te hebben, huwde hij, teruggekomen, 1 Oct. 1791 met FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, Prinses van Pruisen, dochter van Koning FREDERIK WILLEM II. Bij den inval der Franschen in de Oostenrijksche Nederlanden — zij hadden 1 Febr. 1793 o. a. aan WILLEM V den oorlog verklaard — gebood hij het Nederlandsche leger, 'twelk een deel van dat der bondgenooten uitmaakte en behaalde 18 Maart d. a. v. zelfs

een belangrijk voordeel te Neerwinden, waar de Franschen onder Dumouriez door de Oostenrijkers onder Coburg gevoelig werden geslagen, maar moest door de houding der Patriotten en de bekrompen middelen waarover hij beschikken kon, wijken en eindelijk 18 Januari 1795 zijn vader in ballingschap naar Engeland volgen. Met vrouw en kind (den in 1792 geb. Willem, later Koning Willem II) begaf hij zich echter weldra naar Berlijn, maar was weder in het leger der Engelschen en Russen, die in 1799 den inval in Noord-Holland deden. Vervolgens bekleedde hij een rang in 't Pruisische leger, totdat hij, na den noodlottigen slag van Jena (14 Oct. 1806), bij de overgave van Erfurt aan de Franschen, 16 Oct. d.a.v., krijgevangen werd gemaakt, doch op zijn woord ontslagen. In Oostenrijkschen dienst overgegaan, werd hij in den slag van Wagram gewond (5 Juli 1809). In April 1813 vertrok hij naar Engeland, van waar hij, na de verdrijving der Franschen uit ons vaderland, op de terugroeping scheep ging, om 30 November te Scheveningen te landen. Twee dagen later werd hij als „Souvereine Vorst" uitgeroepen, eene waardigheid welke hij in 1815 verwisselde met die van „Koning der Nederlanden", nadat inmiddels door het Congres van Weenen de Belgische provincien benevens Luik met de Noordelijke gewesten waren vereenigd. Tevens was hem toen Luxemburg, dat tot het Duitsch Verbond behoorde, als Groothertogdom toegewezen in ruil voor zijne bezittingen in Duitschland. De Belgische opstand van 1830 scheurde de beide rijken weder vaneen, en hoe standvastig, maar ook hardnekkig, hij de vereeniging wilde handhaven, in 1839 was hij verplicht toe te geven en de scheiding te onderteekenen. Kort daarna, 7 Oct. 1840, deed hij echter, verdrietig over den menigvuldigen tegenstand in de laatste jaren ondervonden, op het Loo afstand van den troon ten behoeve van zijn oudsten zoon, nam den titel van „Graaf van Nassau" aan en vertrok naar Berlijn, waar hij zich weldra in tweeden echt begaf met Gravin Henriëtte d'Oultremont, eene Belgische; 12 December 1843 overleed hij aan eene beroerte in de Pruisische hoofdstad. Zijne eerste gemalin had hij in 1837 door den dood verloren: behalve den reeds genoemden oudsten zoon, had deze hem nog een zoon geschonken: Prins Frederik, geb. in 1797 en op dit oogenblik (1880) nog in leven, en eene dochter, Prinses Marianne, geb. 1809, insgelijks nog in leven.

525 *f.* FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, PRINSES VAN PRUISEN, GEMALIN VAN KONING WILLEM I.

Borstbeeld, van voren gezien en in het groen gekleed.

Zij was in 1775 geboren en overleed te 's-Gravenhage 12 October 1837. Zie verder hierboven.

525 *g*. WILLEM GEORGE FREDERIK, PRINS VAN ORANJE.

Borstbeeld, van voren gezien. Gekleed in blauwen rok met roode opslagen, en eene ster op de borst.

Gegraveerd door Bolomey.

Hij was de tweede zoon van Prins Willem V, werd 15 Februari 1774 te 's-Gravenhage geboren, en streed in 1793, bij den inval der Franschen in de Zuidelijke Nederlanden, onder zijn ouderen broeder, bij welken veldtocht hij gevaarlijk in den schouder werd gewond. In 1794 tot generaal der cavallerie bevorderd, keerde hij naar het leger terug, maar reeds 18 Januari 1795 deelde hij het lot van zijn huis. Echter trad hij daarop in Oostenrijkschen dienst, en werd als generaal-majoor naar Italië gezonden, waar hij in 1798 een oppercommando voerde. 6 Januari 1799 stierf hij te Padua aan kwaadaardige koortsen.

525 *h*. FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, PRINSES VAN ORANJE.

Borstbeeld in drie kwart, naar de rechterzijde gewend. Gekleed in een wit met kant versierd gewaad.

Was de dochter van Prins Willem V, werd 28 Nov. 1770 geboren, huwde in 1790 met Karel George August, Erfprins van Brunswijk-Wolfenbuttel en overleed 6 Juni 1819.

525 *i*. ISABELLA, REGEERENDE PRINSES VAN NASSAU-WEILBURG.

Borstbeeld, van voren gezien en in 't wit gekleed.

Gegraveerd door Bolomey.

Waarschijnlijk is deze geheele reeks van portretten uit 's-Gravenhage afkomstig, 1808.

FRANSCHE SCHOOL.

JACQUES ANDRÉ JOSEPH AVED.

1702—1766 (?).

Was een leerling van LEBEL, te Douai geboren en kwam nog zeer jong in Holland om er de Vlaamsche en Hollandsche meesters te bestudeeren. In 1721 was hij te Parijs, werd in 1734 tot lid der Académie benoemd en in 1751 uitgenoodigd naar Holland te komen om het portret van den Prins te schilderen. In Den Haag zijnde, werd hij als lid van de broederschap Pictura ingeschreven, maar keerde reeds in 't volgend jaar naar Parijs terug, waar hij, vermoedelijk in 1766, aan eene beroerte overleed. Hij schilderde hoofdzakelijk portret.

526. PORTRET VAN PRINS WILLEM IV.

H. 106. B. 67. D. Hoofdh. 12.

Staande afgebeeld, ten voeten uit, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend. De rechterhand wijst naar eene uitzeilende vloot. Over den linkerschouder is een blauw lint geslagen; eene roode sjerp is om het middel bevestigd; hij is geheel geharnast; aan de voeten, op het strand, liggen een kanon, een helm en eene vlag.

J A Aved
1751

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, zoon van JOHAN WILLEM FRISO, die in 1711 (14 Juli) aan den Moerdijk verdronk, en diens gemalin MARIA LOUISE van Hessen-Kassel, werd kort na den dood zijns vaders, 1 Sept. 1711, te Leeuwarden geboren. Dadelijk als Erfstadhouder van Friesland erkend, werd hij eerst in 1718 Stadhouder van Groningen, in 1722 van Drente en Gelderland. 12 jaar later — 25 Maart 1734 — trad hij in 't huwelijk met ANNA, de oudste dochter van Koning GEORGE II van Engeland. Door den ongelukkigen loop, dien de oorlog met Frankrijk in 1747 nam, werd hij in dit jaar achtereenvolgens verheven tot Stadhouder van Zeeland (28 April), Holland (3 Mei), Utrecht (3 Mei) en Overijsel (10 Mei). Van de Staten-Generaal verkreeg hij tevens zijne benoeming tot Kapitein-generaal en Admiraal (4 Mei), eene waardigheid, die weldra erfelijk werd

verklaard, evenals met zijn Stadhouderschap door de verschillende gewesten geschiedde. Verder werden hem in den eersten tijd nog tal van bedieningen opgedragen, welke gezamenlijk zijne macht grooter maakten dan van een zijner voorgangers. De vrede van Aken, in 1748 gesloten, gaf aan de Republiek al het verlorene terug. Lang heeft Willem IV zijne verheffing niet overleefd. Nadat hij, uit hoofde van zijne zwakke gezondheid, in 1750 de Staten-Generaal had weten te bewegen, Hertog Lodewijk Ernst van Brunswijk-Wolfenbuttel tot Veldmaarschalk der Republiek aan te stellen, stierf hij reeds 22 October 1751. Veel heeft hij in den korten tijd van zijn bewind niet kunnen totstandbrengen, maar, door vele kundigheden uitmuntend, gepaard met een vasten wil en zachtheid in den vorm, vereenigde hij in zich de gaven, in een goed regent vereischt. Zeker zou zijn bestuur dan ook voor het achteruitgegane vaderland de heilrijkste gevolgen hebben gehad, ware hem een langer levensduur beschikt geweest. Zijne vrouw had hem 4 kinderen geschonken, waarvan 2 in leven waren bij den dood huns vaders: Willem, die hem in al zijne waardigheden opvolgde, en Carolina, later gehuwd met Karel Christiaan, Hertog van Nassau-Weilburg.

NICOLAS BERTIN.

1667—1736.

Was een leerling van Jouvenet en Bon Boullongne. Door den minister Louvois begunstigd, bezocht hij Rome. Na een 4jarig verblijf aldaar in het vaderland teruggekeerd, vestigde hij zich eerst te Lyon, daarna te Parijs, waar hij in 1703 tot lid der Académie werd benoemd, en in 1716 tot professor. Naar Munchen beroepen, weigerde hij evenwel zijn geboorteland te verlaten, waar hij dan ook tot het eind van zijn leven bleef. Hij stierf te Parijs. Historische onderwerpen en voorstellingen aan het dagelijksch leven ontleend vormden de stof voor zijne schilderstukken.

527. JOZEF ONTVLUCHT POTIFAR'S VROUW.

H. 38. B. 32. P. Fh. 25.

Zij verlaat, geheel ontkleed, het bed, en grijpt den blauwen mantel, dien Jozef over een rood kleed draagt.

Bertin.in

Kabinet Van Heteren, 1809.
Zie Genesis XXXIX, vs. 12 en vlgg.

528. SUZANNA IN HET BAD.

H. 38. B. 32. P. Fh. 25.

Tegenhanger van het vorig paneel. Zij wordt, bij eene fontein, bijna geheel ontkleed, door twee bejaarde mannen overvallen, waarvan de een haar aangrijpt, en de ander, in de schaduw eener paarse gordijn, naar haar ziet, de hand op zijne borst houdende. Rondom staan groene heggen.

Bertin·in

Kabinet Van Heteren, 1809.

Zie Apocryphe boeken XIII, Daniël, De historie van Suzanna, vs. 20.

SEBASTIEN BOURDON.

1616—1671.

Zoon van S. Bourdon, den Ouden, een middelmatig schilder, werd te Montpensier geboren, en kwam reeds in zijn 7de jaar te Parijs, waar hij van zekeren Barthelémy onderwijs ontving. 14 jaar oud zijnde, schilderde hij reeds een merkwaardig stuk. Later vertrok hij naar Bourdeaux en daarop — na eenig oponthoud te Toulouse — naar Rome. Hier moest hij zich een karig bestaan verschaffen door kopieën te maken voor kunstkoopers: maar na eenigen tijd was hij zoo gelukkig, beducht zijnde om, als Calvinist, te worden gevat, door Hesselin te worden opgenomen en met dezen mede naar Parijs terug te keeren. Vervolgens begaf hij zich naar Zweden, waar hij eerste schilder van Koningin Christina werd. Omstreeks 1653 kwam hij in Frankrijk weder. Hij schilderde historie, portret, landschap en bataille; was een der 12 oprichters der „Académie de Peinture" (in 1648); werd daarvan tot rector benoemd, en stierf te Parijs.

529. DE GEESTELIJKE ECHT DER H. CATHARINA.

H. 89. B. 106. D. Hoofdh. 9.

De Maagd Maria zit, in het blauw gekleed en met het kind Jezus op haar schoot, in een Italiaansch landschap bij een boom, aan den oever eener rivier. Het kind wendt zich

tot de aan de rechterzij zijner Moeder geknielde H. Catharina, en biedt haar een ring aan. In de schaduw eener roode, aan een boom hangende draperie, bevindt zich de H. Anna ter linkerzijde achter Maria. Jozëf zit, in een rooden mantel gewikkeld, aan de voeten der eerste, en wijst aan de H. Maagd den kleinen Johannes, die met een rieten kruis op den voorgrond staat. Achter dezen laatste zijn eenige schapen, en ter linkerzijde een herder. Bij de figuren liggen brokstukken van gebouwen; achter gene vormt de rivier eenige watervallen. In het verschiet zijn huizen, boomen en bergen. De lucht is donker.

Kabinet Van Heteren, 1809.

GASPARD DUGHET (G. POUSSIN).

1613—1675.

Was, evenals zijn broeder Jean, leerling van hun beider schoonbroeder Nicolas Poussin. Hij werd te Rome geboren, en werkte dáár, gelijk te Milaan, Napels en Florence. Landschap, in den trant zijns leermeesters, was zijn genre; soms heeft deze zijne stukken met historische figuurtjes gestoffeerd. Eenige geëtste landschappen worden hem ook toegeschreven.

530. LANDSCHAP AAN EENE RIVIER.

H. 62. B. 93. D. Fh. 12.

Uit eene groep boomen op eene rots, aan den oever eener rivier, nadert een man in een rooden mantel, die, de linkerhand opheffende, een ander toespreekt, welke laatste, in het blauw gekleed, van den voorgrond naar hem toekomt. Op den achtergrond ligt eene stad op eene steile rots, waarachter zich een zeer hooge berg verheft. De avondlucht is helder.

In 1823 door Koning Willem I te Parijs aangekocht.

531. EEN LANDSCHAP.

H. 71. B. 97. D.

Ter rechterzijde op den voorgrond ziet men eenige steen-

klompen en een zwaren opgaanden boom; op den tweeden grond verheffen zich boomgroepen, en in het bergachtig verschiet ligt eene stad.

Door Koning Willem I in 1823 te Parijs aangekocht.

JEAN ETIENNE LIOTARD.

1702 - 1789.

Werd te Genève geboren en ging op jeugdigen leeftijd naar Parijs waar hij eerst bij Masse en later bij Le Moine de schilderkunst leerde. Door den Markies van Puysieux naar Italië medegenomen, vervaardigde hij dáár portretten in pastel en in miniatuur, o. a. dat van den toenmaligen Paus. In 1738 ging hij naar Constantinopel, waar hij 4 jaren vertoefde, de Turksche kleeding aannam en een langen baard droeg: hij verwierf er den bijnaam door van „de Turksche schilder." Vervolgens ging hij naar Weenen, vond er een zeer gunstig onthaal en schilderde de portretten van de Keizerin (Maria Theresia) en hare familie. Van de Oostenrijksche toog hij naar de Fransche hoofdstad, en eindelijk naar Engeland, overal werk van zich achterlatende. Omstreeks 1756 kwam hij in Holland, huwde er met Maria Fargues, legde zijn langen baard af, en vertrok later wederom naar zijne geboortestad. In 1772 was hij, na een hernieuwd verblijf in Holland van 2 jaren, nóg eens in Engeland, eene verzameling schilderijen en glasschilderwerk van eigen hand medebrengende, met welke hij zeer goede zaken deed; bleef ditmaal 2 jaar in Londen, keerde toen naar zijn vaderland terug, en stierf aldaar in hoogen ouderdom. Hoofdzakelijk schilderde hij portretten, vooral in email en pastel; somtijds echter ook onderwerpen aan 't dagelijksch leven ontleend.

Hij heeft eenige prenten geëetst en een werk over de theorie der kunst geschreven.

LEGAAT VAN MEJUFFR. M. A. LIOTARD, OVERLEDEN TE AMSTERDAM, 27 JUNI 1873.

532 *a.* DE SCHOONE LEZERES, PORTRET VAN MADlle LAVERGNE, NICHT VAN DEN KUNSTENAAR.

Pastel. H. 51. B. 42. Hoofdh. 10½.

De afgebeelde is voorgesteld in een grijs jak met blauwe onderkleederen, en achteloos gezeten in een stoel; zij is naar

rechts gewend en leest een brief, dien zij met beide handen vasthoudt.

J E Liotard
lion 1746

Eene tweede voorstelling van hetzelfde onderwerp vindt men in het museum te Dresden.

Gegraveerd door Paullé, Ravenet en Ardell, 1754.

532 *b*. PORTRET VAN MAARSCHALK MAURITS VAN SAKSEN.

Pastel. H. 62. B. 53. Hoofdh. 13.

Kniestuk, naar de linkerzijde gewend, gekleed in uniformrok, lichtblauw met rood geboord, en eene ster op de borst. Met de linkerhand steunt de vermaarde veldheer op een blauwen, met gouden leliën versierden bevelhebbersstaf. In de rechterhand houdt hij eene bonte muts. In zijne nabijheid is eene legertent en in het verschiet aanschouwt men galoppeerende ruiters.

Eene tweede voorstelling van hetzelfde onderwerp bezit het museum te Dresden.

Gegraveerd door Mercenay.

Deze uitstekende krijgsbevelhebber was een natuurlijke zoon van August II, den Sterken, Koning van Polen en Keurvorst van Saksen, en van Gravin Maria Aurora Von Königsmark. Hij werd geboren te Goslar in den Harz, 28 October 1696, en was reeds in 1709 en '10 onder Prins Eugenius en Marlborough in het veld (Spaansche successiekrijg, Zuidel. Nederlanden); in 1717 streed hij mede in den oorlog tusschen Oostenrijk en Turkije. Vervolgens nam hij dienst bij de Fransche armée, 1720; maar op eens verschijnt hij daarop in Koerland, waarvan hij door tusschenkomst der Hertogin-Weduwe, Anna Iwanowna, tot Hertog was verheven. Zijne erkenning kon hij echter niet bewerkstelligen, waarop hij naar Frankrijk terugging. Sedert in dit land gevestigd,

onderscheidde hij zich in de 3 veldtochten van 1733, '34 en '35, werd in 1736 Luitenant-Generaal, overlaadde zich met roem in den Oostenrijkschen erfopvolgingsoorlog, nam Praag in en Eger, verdedigde de Elzas, en werd in 1743 tot Maarschalk benoemd. Aan de bondgenooten berokkende hij hunne nederlagen in Vlaanderen, 1744, versloeg hen in den geweldigen slag van Fontenoy (1745), veroverde Ath en Brussel, behaalde nog 2 overwinningen te Raucoux (1746) en Laufeld (1747), nam Bergen-op-Zoom en Maastricht (1748), en had alzoo een belangrijk aandeel aan 't tot stand komen van den vrede van Aken (1748). Na den krijg ontving hij van LODEWIJK XV het kasteel van Chambord met 40,000 livres rente en den titel van Generaal-Veldmaarschalk. Hij overleed op zijne bezitting 30 November 1750. Te Straatsburg is een prachtig monument voor hem opgericht.

532 c. PORTRET VAN KEIZERIN MARIA THERESIA VAN OOSTENRIJK.

Pastel. H. 47. B. 39. Fb. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de rechterzijde gekeerd, in een wit kanten kleed met blauwe rozetten, waarover eene zwarte mantille. Een klein mutsje rust op het hoofd. Achterop staat 1760.

Eene meer uitgebreide voorstelling van 'tzelfde portret is te vinden in het museum te Genève.

Eenig kind van Keizer KAREL VI van Duitschland, geb. in 1717, en gehuwd met Hertog FRANS van Lotharingen (1736), had haar vader getracht haar de opvolging in zijne erflanden te verzekeren door de dusgenoemde „Pragmatieke Sanctie"; maar toen hij in 1740 stierf, verhieven zich verscheidene pretendenten en zag MARIA THERESIA zich van alle kanten bedreigd en aangevallen: de Koning van Pruisen, FREDERIK II, vermeesterde Silezië; Spanje betwistte haar hare Italiaansche staten, en de Keurvorst van Beieren, ondersteund door Frankrijk, ontnam haar een deel van hare bezittingen aan den Rijn, en deed zich als Keizer kronen onder den naam van KAREL VII. MARIA-THERESIA bood aan al hare vijanden het hoofd; verplicht Weenen te verlaten, zocht zij eene schuilplaats in Hongarije en wist de grooten van dit land voor hare zaak te winnen. Bijgestaan door Engeland en de Nederlanden, versloeg zij KAREL VII te Dettingen, in 1743, en toen deze vorst in 1745 gestorven was, herkreeg zij langzamerhand al hare bezittingen en slaagde er in haar gemaal als FRANS I tot Keizer te doen verkiezen. Een algemeene vrede

werd in 1748 te Aken geteekend, waarop M.-Theresia zich aan de herstelling der oorlogsrampen kon gaan wijden. Zij begunstigde kunst en handel, en stichtte hoogescholen. Haar bestuur werd verder nog verontrust door den 7jarigen oorlog met Pruisen (1756—'63); ditmaal had zij Frankrijk tot bondgenoot, maar niettemin werd zij genoodzaakt bij den vrede van Hubertsburg Silezië aan Frederik den Grooten af te staan. In 1772 nam M.-Theresia deel aan de onbillijke verdeeling van Polen, waardoor zij Gallicië en Lodomirië verkreeg. Zij stierf in 1780 en had tot opvolger den oudsten harer zonen, Jozef II, die reeds in 1765, na den dood zijns vaders, tot Keizer was gekroond. Van hare overige kinderen noemen wij hier slechts Maria Antoinette, de ongelukkige vorstin, die met Lodewijk XVI van Frankrijk is gehuwd geweest.

532 *d*. PORTRET VAN MEVR. COGNARD, GEB. BATAILHY, GROOTMOEDER VAN DE ECHTGENOOTE DES SCHILDERS.

Pastel. H. 55. B. 45. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gewend, gekleed in een wit ondergewaad, waarover eene zwarte kanten mantille; op het hoofd eene witte muts. Gemerkt met het jaartal 1757.

532 *e*. PORTRET VAN DEN HEER BOËRE, KOOPMAN TE GENÈVE.

Pastel. H. 61. B. 48. Hoofdh. 11.

Kniestuk, gewend naar den linkerkant, gekleed in blauwen rok, met bont omzoomd, en wit satijnen vest, waarin de rechterhand is gestoken; de linker rust in de zijde.

532 *f*. PORTRET VAN MEVR. BOËRE, ECHTGENOOTE VAN DEN VORIGE.

Pastel. Afmetingen als boven.

Kniestuk, naar de rechterzijde gewend. Een driekanten hoed op het hoofd, blauwe onderkleederen, waarover een wit jak, en zwarten kanten sluier. In de rechterhand een waaier.

Gemerkt met het jaartal 1746.

532 *g.* PORTRET VAN GRAAF D'ALGAROTTI.

Pastel. H. 39. B. 30. Hoofdh. 14½.

In drie kwart naar de linkerzij gewend, gekleed in een blauwen rok, met bont gezoomd; een zwart lint om den hals.

Gegraveerd door R. MORGHEN.

532 *h.* PORTRET VAN LODEWIJK VAN BOURBON, DAUPHIN VAN FRANKRIJK.

Pastel. H. 58. B. 48. Fh. levensgroot.

Genomen in drie kwart, naar de linkerzij gekeerd, en gekleed in een bruinen rok, de ster der H.-Geestorde op de borst. Een blauw lint ligt over het vest; onder den rechterarm is een driekanten hoed.

Was de zoon van LODEWIJK XV en MARIA, dr. van STANISLAUS LECZINSKI, Koning van Polen, en werd 4 Sept. 1729 geboren. Ontwikkeld en verlicht man, leefde hij, de onzedelijkheid aan het Hof zijns vaders verafschuwende, in afzondering en gaf zich geheel aan de studie en werken van barmhartigheid over. Hij is tweemaal gehawd geweest: 1°. met eene Infante van Spanje; 2°. met MARIA JOSÉPHINE van Saksen. Hij overleed 20 Dec. 1765, uit zijn tweeden echt 6 kinderen nalatende, van welke 3 zoons later onder de namen van LODEWIJK XVI, LODEWIJK XVIII en KAREL X achtereenvolgens Koningen van Frankrijk werden.

532 *i.* PORTRET VAN PRINSES MARIA JOSÉPHINE VAN SAKSEN, DAUPHINE VAN FRANKRIJK.

Pastel. Afmetingen als van het vorig stuk.

Half figuur, van voren gezien. Zij wendt het hoofd naar de rechterzij, heeft een zwart mutsje op, is gekleed in wit satijn, met blauwe linten gegarneerd, en heeft een waaier in de handen.

Zij was de dochter van FREDERIK AUGUST II, Keurvorst van Saksen, en als AUGUST III Koning van Polen. Zij werd geboren 4 Nov. 1731, was de 2de gemalin van bovengenoemden Dauphin en is gestorven in 1767. Zie verder hierboven.

532 *j.* PORTRET VAN MYLORD BESBOROUGH, VRIEND DES SCHILDERS.

Pastel. H. 62. B. 48. Fh. levensgroot.

Alleen het hoofd in profiel naar de rechterzijde gewend; Grieksch costuum.

Gegraveerd door R. Morghen.

532 *k.* PORTRET VAN MEVR. TYRELL, ECHTGENOOTE VAN DEN ENGELSCHEN CONSUL TE CONSTANTINOPEL.

Pastel. H. 39. B. 30. Hoofdh. 13.

Borstbeeld, naar de rechterzij gewend, gekleed in wit satijn met roode en groene bloemen; om den hals een kraagje, insgelijks met bloemen versierd.

532 *l.* PORTRET VAN KEIZERIN MARIA THERESIA VAN OOSTENRIJK.

Email. H. 60. B. 50. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, naar de rechterzijde gekeerd; over een groen gebrocheerd met bont omzoomd kleed hangt een purperen mantel, met hermelijn gevoerd; op de borst draagt de vorstin het met diamanten omzette portret haars gemaals; de witte haren zijn met diamanten gekapt. — Een der belangrijkste werken, die in email zijn uitgevoerd.

Zie boven op letter *c*.

532 *m.* PORTRET VAN GRAVIN COVENTRY, IN TURKSCH COSTUUM.

Pastel. H. 98. B. 73. Hoofdh. 10.

Gezeten op een divan, in peinzende houding, naar de linkerzijde gewend, en gekleed in eene witte, gebloemde, met blauw omzoomde tunica, waaronder witte kleederen zichtbaar zijn. Om het middel sluit een gordel met twee zilveren medaillons. Op denzelfden divan staat een werkmandje, waar-

in o. a. een spiegel is, en waarbij een boek ligt. Op het Turksch vloerkleed staat een vaasje met anjelieren.

Gegraveerd door HOUSTON.

532 *n.* PORTRET VAN DE GRAVIN VAN MARLBOROUGH.

Pastel. H. 44. B. 37. Hoofdh. 13.

Eene jonge dame, een pot met bloemen dragende, in drie kwart naar de rechterzijde gewend, en gekleed in een engsluitend blauw zijden gewaad. In den pot, welke met beide handen is opgeheven, staan hyacinten.

532 *o.* DE DRIE GRATIËN, NAAR DE BEKENDE GROEP IN HET PALEIS BORGHESE TE ROME.

Pastel. H. 48. B. 43. Fh. 47.

Zij zijn als het leven gekleurd en in een landschap voorgesteld.

532 *p.* EEN STRAATJONGEN VAN GENÈVE.

Pastel. H. 42. B. 33. Hoofdh. 15.

Gekleed in een lichtbruin buis, ziet hij over den schouder naar de linkerzijde, en heeft hij de rechterhand op de hoogte der borst in zijne kleeding gestoken.

ONBEKENDE MEESTERS DER FRANSCHE SCHOOL.

---

533. PORTRET VAN GASTON DE FOIX.

H. 52. B. 45. P. Hoofdh. 24.

Borstbeeld in profiel, naar de linkerzijde gewend. Een jeugdig man met een staf in de hand, eene witte muts op, en een geel aan den hals uitgesneden kleed aan, waarover een

zwarte mantel is geslagen. Aan de zijden van het hoofd staat: „Gasto-Foisseius."

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

In het geslacht der Graven van Foix komt de naam Gaston herhaalde malen voor. Waarschijnlijk is de hier afgebeelde de Hertog van Nemours, Graaf d'Estampes, zoon van Jan Van Foix, Burggraaf van Narbonne, en Maria Van Orleans, zuster van den Franschen Koning Lodewijk XII, geb. in 1489 en de laatste spruit dezer oudadelijke familie. In 1512 werd hij aan 't hoofd gesteld van het Fransche leger, dat den oorlog in Italië moest voeren, en verwierf hij zich door zijne dappere wapenfeiten den bijnaam van den *Italiaanschen bliksem.* Hij ontzette het in dit jaar door de Spanjaarden belegerde Bologna, veroverde Brescia en won op het vereenigd Spaansch-Italiaansch leger den veldslag van Ravenna, 11 April, maar hij sneuvelde toen bij het achtervolgen van den vijand.

Klaarblijkelijk is dit portret uit lateren tijd en mogelijk eene kopie naar een oud stuk.

ITALIAANSCHE EN SPAANSCHE SCHOLEN.

CHRISTOFORO ALLORI (BRONZINO).

1577—1621.

Werd te Florence geboren en was een leerling van zijn vader Alessandro Allori, dien hij evenaarde, zoo niet overtrof, en van L. Cardi, genaamd Cigoli, die eveneens bij zijn vader had geleerd. Hij schilderde zoowel historische onderwerpen als portretten — veelal voor de familie der Médicis — en was, naar men zegt, steeds over zijn werk ontevreden, zoodat hij dit somtijds, door het veelvuldig veranderen, bedierf. Hij overleed aan eene wond in het been.

584. JUDITH MET HET HOOFD VAN HOLOPHERNES.

H. 130. B. 107. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk. Judith, in geel zijden damast en met een loshangenden mantel gekleed, het zwarte haar in bevallige krullen om het hoofd, heeft in de rechterhand een zwaard en houdt

in de linker het bruinbaardig hoofd van Holophernes bij de haren. Achter haar bevindt zich eene oude vrouw. Op den voorgrond staat een bankje met een fluweelen kussen.

Eene herhaling dezer schilderij is in het paleis Pitti te Florence.

Zie het boek Judith XIII, vs. 9 en vlg.

Gegraveerd door P. A. Tardieu in het plaatwerk „Galérie Pitti," en door Jazet in aqua tinta.

Het eerst in den catalogus van 1816 opgenomen.

MICHEL ANGIOLO AMERIGHI of MORIGI DA CARAVAGGIO.

1569—1609.

Werd te Caravaggio in het Milaneesche geboren. Hij was eerst metselaar, maar legde zich met uitstekend gevolg op de schilderkunst toe, ging naar Venetië in de school van Giorgione, en vestigde zich vervolgens te Rome. Zijn laatdunkend en twistziek karakter, waardoor hij er zelfs toe kwam met Guido Reni en Arpinas te willen vechten, deed hem eindelijk een moord begaan en naar Napels vluchten. Vervolgens ging hij naar het eiland Malta, waar hij de riddergelofte der Malthezerorde deed, maar, een zijner kameraden beleedigd hebbende, in de gevangenis kwam. Hij ontvluchtte echter en wilde zich over Syracuse, Messina, Palermo en Napels naar Rome begeven, doch overleed onderweg aan eene heete koorts te Porto-Ercole. Hij schilderde historische onderwerpen en portretten.

585. DE DOOD VAN ORION.

H. 150. B. 157. D. Fh. levensgroot.

Hij ligt ontkleed op den rug, op eene roode en witte draperie, en wordt in het verkort gezien, met het hoofd naar den toeschouwer gekeerd. Een bijna naakte grijsaard, de god der geneeskunst Aesculapius, met een krans om het hoofd, ligt naast hem geknield, en schijnt, door zijne hand op diens hart te leggen, te willen onderzoeken of hij nog leeft. Bij den ouden man staat eene vaas met bas-reliefs. Diana zweeft in eene wolk achter beide figuren; zij heeft eene halve maan op het hoofd, is in een donkerblauwen mantel gehuld, en wijst met de eene hand naar boven.

Gekocht van Mevr. Liotard, Amsterdam, 1827. f 1000.

Orion komt in de Grieksche mythologie als een schoon, forsch-

gebouwd jager voor, die door Eos (Aurora) werd bemind, 'tgeen de goden zóózeer tot toorn prikkelde, dat eindelijk Artemis (Diana) hem met een pijl doorboorde; naar het zeggen van sommige oude schrijvers, wijl hij haar òf had willen verkrachten òf had uitgedaagd met hem een wedstrijd in 't jagen aan te gaan. Zeus (Jupiter) plaatste hem na zijn dood, op de bede van Artemis, als sterrenbeeld aan den hemel.

CIRO FERRI.

1634—1689.

Te Rome geboren, was een leerling van Pietro Da Cortona, wiens stijl hij op bedrieglijke wijze wist na te bootsen. Hij voltooide de schilderijen in het paleis Pitti te Florence, en werd door den Groothertog van Toscane tot hoofd der Florentijnsche school benoemd. Hij schilderde meestal historische en mythologische onderwerpen, somtijds ook portretten, maakte teekeningen voor het Vaticaan en eene menigte miniaturen in brevieren en andere boeken. Zijne begrafenis had te Rome met buitengewoon eerbetoon plaats.

536. HET HUWELIJK VAN DE HEILIGE MAAGD.

H. 46. B. 55. D. Fh. 32.

De Hoogepriester, in een goudlakensch kleed, een met een juweel bevestigden prachtigen mantel om de schouders en een mijter op het hoofd, brengt de handen bijeen van Jozef en Maria. De eerste, in een blauw gewaad met gelen mantel, grijs van haar en baard, houdt een bloeienden tak in de linkerhand en steekt een ring aan den vinger der H. Maagd, die, in een rood kleed met blauwen mantel, met neergeslagen oogen tegenover hem staat. Bij haar bevindt zich de H. Anna, de handen saamgevouwen, en achter deze zijn nog drie vrouwen. Aan de andere zijde der schilderij, in den hoek, staat een man met eene blauwe muts, waaraan een lamfer, op het hoofd, en achter dezen ziet men nòg eenige mannen. Op den achtergrond verheft zich een gebouw, 'twelk op kolommen rust.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

GIOVANNI LANFRANCO.

1581—1647.

Geboren te Parma, kwam hij reeds op jeugdigen leeftijd in dienst bij de Graven Scotti van Piacenza, die hem naar Ferrara, in de school van Agustino Caracci zonden. Hij bestudeerde te dier plaatse tevens het werk van Correggio en volgde Annibale Caracci naar Rome, waar hij voor Kardinaal Odoardo Farnese e. a. grooten schilderde. Vooral is van hem beroemd de hemelvaart van Maria, waarmede hij het koepelgewelf der kerk S. Andrea della Valle versierde. Hij schilderde historie en portretten, vooral in fresco, maar vervaardigde ook kabinetstukken en heeft eenige prenten geëtst. Hij voerde verscheidene werken in de kerken van Napels uit en werd, in 1646 te Rome terugkeerende, door den Paus tot Ridder verheven en met andere eerbewijzen overladen. Hij stierf er een jaar daarna.

537. JOHANNES DE DOOPER.

H. 71. B. 50. D. Fh. levensgroot.

Op jeugdigen leeftijd, ten halven lijve voorgesteld. In de rechterhand heeft hij een rieten kruis, waarom eene strook papier is gehecht, op 'twelk de letters E. C. K. A. en D. E. J. zichtbaar zijn; in de linkerhand houdt hij een nap. Hij draagt eene schapenvacht onder een bleekrooden mantel.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

BARTOLOMÉ ESTEBAN MURILLO.

1618—1682.

Wordt als het hoofd der Spaansche school aangemerkt. Hij werd te Sevilla geboren en daar in de leer besteed bij zijn oom Juan del Castillo, van wien hij zoowel goed teekenonderwijs ontving als de droge behandeling en kleur overnam, welke deze in de Florentijnsche school geleerd had. Na den dood zijns meesters bleef hij eenigen tijd op zich zelf werken, totdat Pieter De Moya te Sevilla kwam. Het zien van de kleur dezes Vlaamschen kunstenaars deed zijne oogen opengaan en hem zijne roeping als kolorist gevoelen. Hij ging nu naar Madrid, waar hij nog 2 jaar in de school van Velasquez bleef. In 1645 keerde hij daarop naar zijne geboortestad terug, maakte er veel opgang en werd, daar hij

zich aan geen hof wilde verbinden, met bestellingen overladen. Tevens richtte hij er, met zijne kunstgenooten en leerlingen, eene Academie op, welke 11 Januari 1660 plechtig werd geopend, en waarvan hij Directeur en eerste onderwijzer werd. Hij schilderde historie, burgerlijke onderwerpen en portretten. In 1668 te Cadix een groot werk vervaardigende, had hij het ongeluk van een steiger te vallen en zich zoodanig te kwetsen, dat hij van dit oogenblik afaan ziekelijk bleef en 3 April 1682 aan de gevolgen te Sevilla overleed.

538. DE BOODSCHAP AAN DE H. MAAGD.

H. 96. B. 99. D. Fh. 70.

Maria, in een rood gewaad met donkerblauwen mantel gekleed, ligt geknield voor eene met een groen tapijt overdekte tafel, waar een geopend boek op ligt. Naast haar vertoont zich de Engel, op ééne knie gebogen, in een lichtblauw kleed en met een witte-lelietak in de linkerhand, terwijl de rechter opgeheven is. Achter beide figuren zweven Cherubijntjes op schitterende wolken. Boven het hoofd van Maria is eene witte duif.

In het paleis Barberini te Rome bevindt zich eene herhaling dezer schilderij.

Gegraveerd door C. Van Caukercken en door R. Strange.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Kabinet Van Heteren, 1809.

JUSEPE RIBÉRA (IL SPAGNOLETTO.)

1588—1656.

Is te Jàtiva (S. Felipe), niet ver van Valencia in Spanje geboren, en begaf zich, zonder eenige middelen van bestaan, naar Italië, nadat hij de eerste gronden der kunst bij Francisco Ribalta had gelegd. Te Rome werd hij wel bij een kardinaal opgenomen, doch verliet dezen en werd soldaat, met het ongelukkig gevolg, dat hij vijf jaren in Algiers als slaaf moest doorbrengen. Teruggekeerd kwam hij te Napels, ten einde de werken van Michel Angiolo da Caravaggio, en ging vervolgens naar Parma, om ook de schilderijen van Correggio te bestudeeren. Op raad zijner vrienden volgde hij den trant des eersten. Hij schilderde allegorieën, historie en portretten. Te Napels huwde hij eene rijke koopmansdochter

en verbeterde zijn levenslot zich aanmerkelijk. In 1630 werd hij tot lid benoemd der Academie van San Luca te Rome, en in 1644 begiftigde hem de Paus met de Orde van Christus. Bovendien trok hij als onderdaan van Spanje de belangstelling van koning Filips IV en diens Hof. Sedert waren eer en rijkdom de belooning voor zijne vlijt. Hij overleed te Napels. Er zijn ook eenige geëtste prenten van zijne hand bekend.

539. DE IJDELHEID.

H. 124. B. 98. D. Fh. levensgroot.

Een oud man zit bijna naakt aan eene tafel, waarop een opengeslagen boek ligt; in zijne rechterhand heeft hij een roemer wijn, en in de andere eene steenen pijp; in eene eenigszins opgerichte houding blaast hij met kracht den rook uit.

Afkomstig van het Loo en van het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

BENVENUTO TISIO (IL GAROFALO.)

1481—1559.

Ferrara is de geboorteplaats van dezen meester. Na de beginselen der kunst aangeleerd te hebben, kwam hij onder leiding van Baldini te Rome, en genoot hij te Bologna de bescherming van den hertog van Mantua. In 1505 te Rome teruggekeerd, hechtte hij zich bijzonder aan Rafaël en bestudeerde zoowel de werken van dezen als die van Michel Angelo. Daarop in zijne vaderstad wederkeerende, maakte hij een groot aantal stukken voor kerken en kloosters. In 1531 verloor hij een oog, in '50 werd hij geheel blind, hij overleefde deze ramp nog 9 jaren, en stierf toen als vriend der meest beroemde kunstenaars van zijne school en zijn tijd. Hij schilderde historie en portret, en was een der beroemdste navolgers van Rafaël. Eene anjelier, waarmede hij zijne stukken merkte, deed hem den bijnaam van „il Garofalo" verkrijgen.

540. DE AANBIDDING DER WIJZEN.

H. 77. B. 57. P. Fh. 35.

Voor een vervallen gebouw, met eene gewelfde poort, zit Maria, gekleed in een kersrood gewaad en donkerblauwen mantel, met het kind Jezus op haar schoot, over welken een

witte doek is gespreid. Ter rechterzijde van haar knielt een grijsaard, gedost in 't geel met blauwe mouwen, die met beide handen eene witte porceleinen met bloemornamenten versierde vaas vasthoudt. Achter hem staat een man in de kracht zijns levens, in een zwart kleed met gele mouwen, die een gouden kistje, in een doek gewikkeld, in de armen draagt; en wederom achter dezen wijst een in 't rood gekleede oude man, een boek in de handen houdende, naar eene ster, boven in de schilderij, terwijl hij tegen een ander spreekt. Aan de linkerzij staat een jonkman, in een groen costuum met grijze ondermouwen, en een rooden mantel over de schouders, met zijne twee handen eene gouden vaas omvattende. Tusschen dezen en MARIA ligt JOZEF voorovergebogen. Achter deze groep is een laag muurtje, waarachter eenig krijgsvolk te voet en te paard zichtbaar is. Op den tweeden grond is eene gansche bende ruiters; bij eene stad in het verschiet ligt een groot kasteel op een hoogen berg, en op den voorgrond merkt men nog de tulbandvormige kroon des grijsaards op.

Door Z. M. WILLEM I te Parijs aangekocht en naar het Museum gezonden, 1823.

DON DIËGO RODRIGUEZ DE SILVA Y VELAZQUEZ.

1599—1660.

De zoon van JUAN R. DE SILVA en Donna GERONIMA VELASQUEZ, geb. te Sevilla 6 Juni 1599, gaf vroegtijdig proeven van aanleg voor de schilderkunst. Na gedurende korten tijd in de school van HERRERA, den Ouden, te zijn geweest, ging hij in die van FRANCISCO PACHECO over, wiens meestbeminde leerling hij spoedig werd en wiens dochter hij na vijf jaar huwde; bovendien maakte hij kennis met de schilderijen van LUIS TRISTAN van Toledo, welke hem zoodanig troffen, dat hij besloot de droge, stijve manier zijner meesters vaarwel te zeggen. In 1622 begaf hij zich naar Madrid, en bestudeerde er de kunstwerken van de Koninklijke verzameling. Het volgend jaar werd hij reeds aan het Hof geroepen, vervaardigde o. a. het portret van FILIPS IV, en werd tot diens huisschilder, kamerdienaar en hofmaarschalk benoemd. RUBENS bezocht hem tijdens zijn verblijf te Madrid en raadde hem de Italiaansche meesters te gaan bestudeeren, welken wenk opvolgende, hij in 1629 naar

Venetië ging, en vervolgens naar Rome, waar Paus Urbanus VIII hem in het Vaticaan huisvestte. Bij zijne terugkomst in het vaderland (1631) werd hij met talrijke eerbewijzen en verdubbelde gunstbetooningen van de zijde des Konings ontvangen. Zoo vergezelde hij hem op diens reizen in 1642 en '44, en ging 1649—1651 nogmaals naar Italië, thans met de opdracht om schilderijen voor zijn vorst aan te koopen. Te Rome zijnde maakte hij het portret van Paus Innocentius X; hij bezocht verder Bologna en Napels, de laatste stad om zijn vriend Ribéra te zien en keerde toen naar Spanje weder. Hij stierf 6 Aug. 1660 te Madrid, ten gevolge van de vermoeienisseen bij gelegenheid eener reis opgedaan, die hij in gezelschap des Konings naar de Fransche grenzen maakte, ter begeleiding van Maria Theresia, de aanstaande gemalin van Lodewijk XIV. Behalve portretten schilderde hij zoowel historische onderwerpen als voorstellingen aan het dagelijksch leven ontleend, stillevens en landschappen.

541. PORTRET VAN KAREL BALTHAZAR, ZOON VAN KONING FILIPS IV VAN SPANJE.

H. 31. B. 24. D. Hoofdh. 17.

Borstbeeld in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, gekleed in het zwart, met een dun staand kraagje om den hals. Het korte haar is over het voorhoofd gekamd.

Gephotographeerd door A. Braun te Dornach.

Publieke veiling te Amsterdam, 1828. f 31.

Oudste zoon van Filips IV en Isabella, dochter van Koning Hendrik IV van Frankrijk, werd 17 Oct. 1629 geboren en overleed 9 Oct. 1646, nadat hij met Maria Anna, dochter van Keizer Ferdinand III verloofd was.

ONBEKENDE MEESTERS DER ITALIAANSCHE EN SPAANSCHE SCHOLEN.

---

542. DE BOETVAARDIGE MAGDALENA.

H. 139. B. 95. D. Fh. levensgroot.

De berouwhebbende zondares heft het hoofd ten hemel

terwijl haar de tranen langs de wangen loopen. De lichtblonde haren heeft zij met de rechterhand over den boezem bijeengehouden, terwijl de linker de plooien van haar gestreept kleed vasthoudt. Voor haar ligt een geopend boek en een doodshoofd, en staat een fleschje. De achtergrond vertoont een bergachtig landschap.

Waarschijnlijk eene kopie naar TITIAAN.

Uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808; indertijd aan VAN DIJCK toegeschreven.

543. DE GEESTELIJKE ECHT DER H. CATHARINA.

H. 39. B. 31. D. Hoofdh. MARIA 4.

MARIA met haar kind, door engelen omgeven, wendt zich tot de H. CATHARINA, die in een wit gewaad met zwarten sluier naast haar geknield ligt; het jongsken steekt haar een ring aan den vinger. De Moedermaagd draagt een paars kleed met purperen sluier en rooden mantel. Het geheel is door wolken omgeven.

Waarschijnlijk uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

544. HET HEILIGE GEZIN.

H. 95. B. 133. D. Hoofdh. MARIA 15.

In het midden van 't tafereel zit de H. Maagd, met een rood kleed aan, een witten sluier over het hoofd en een donkeren mantel om; zij houdt het kind JEZUS met beide handen op de knie staande. De grijze JOZEF is in een grauwgroen gewaad, en met een stok in de hand, achter haar gezeten, terwijl de jeugdige JOHANNES DE DOOPER het kleed van MARIA kust. Ter linkerzijde zitten twee vrouwen, waarvan de eene in een boek leest en de andere den toeschouwer aanziet. De geheele groep is in een bergachtig landschap geplaatst met eene stad in het verschiet.

Geschenk van Baron VAN SPAEN VAN BILJOEN, 1808.

545. HET HEILIGE GEZIN.

H. 97. B. 75. D. Fh. 70.

Maria, in een blaauw kleed met grijzen sluier, heeft het kind Jezus op den schoot, terwijl Jozef haar bloemen aanbiedt. Eene vrouw met blond haar, in eene donkere pij gekleed, ligt met gevouwen handen ter zijde geknield. Het kind streelt haar de kin; aan hare voeten ligt een boek, een doodshoofd en een palmtak.

Waarschijnlijk uit het kabinet Van Heteren, 1809.

546. MARIA MAGDALENA.

H. 133. B. 110. D. Fh. levensgroot.

Zij zit in peinzende houding, het hoofd in de rechterhand geleund, naar een doodshoofd te zien, 'twelk zij in de linkerhand houdt; haar boezem is gedeeltelijk door een linnen onderkleed gedekt, waarover zij een bruinen mantel heeft geslagen. Zij leunt tegen een stuk rots, en voor haar staat een vaasje op een gesloten boek. De achtergrond vertoont een rotsachtig landschap met donkere lucht.

Als van J. Scorel uit het nationaal museum, 's-Gravenhage, 1808.

547. DE KLAVECIMBAALSPELER.

H. 86. B. 58. P. Fh. levensgroot.

Een deftig, in 't Italiaansch costuum der XVIde eeuw gekleed heer zit voor eene klavercimbaal te spelen. Hij is in drie kwart naar de linkerzij gewend en heeft een inktkoker met pen bij zich staan.

Onder den naam van Bronzino door Z. M. Willem I aangekocht en naar 't museum gezonden, 1823.

VERVOLG VAN DE BESCHRIJVING DER SCHILDERIJEN.

LEGAAT VAN JONKHr. J. S. H. VAN DE POLL.

Hoe gegrond ook de klachten mogen zijn over het verkoopen aan vreemdelingen van in ons land vervaardigde, bijeengezamelde en thuis behoorende kunstwerken, zooveel verblijdender is het verschijnsel van tegenovergestelden aard, wanneer namelijk een uitstekend kabinet van Hollandsche kunst voor ons land verzekerd wordt en ten algemeenen nutte eene plaats verkrijgt in een Rijksmuseum.

Voor 10 jaren viel ons zoodanig geluk te beurt door de edelmoedigheid van den heer L. Dupper, Wz., en thans is het de heer Jonkhr. Jacobus Salomon Hendrik Van de Poll, die zijne kunstverzameling aan het Rijk legateerde, onder voorwaarde dat die in het Rijksmuseum te Amsterdam geplaatst zou worden. Hij was de zoon van den in 1870 op 70jarigen ouderdom overleden heer Jonkhr. Archibald Jan Van de Poll, lid van den raad van Amsterdam en ridder der orde van den Ned. Leeuw, en van Maria Amersfoort.

De kostbare verzameling is door erfenis verkregen van mej. Anna Maria Muilman, in 1853 met den genoemden heer Archibald in een tweede huwelijk vereenigd.

Het geslacht Muilman was met de voornaamste familiën van Haarlem verwant en bezat liefde voor de beeldende kunsten. Vooral was het Hendrik Muilman, baanderheer van Haamstede, die eene uitmuntende verzameling bijeenbracht, bestaande uit 193 schilderijen meestal van de Hollandsche school, en eenige portefeuilles met teekeningen en prenten. Bij zijn overlijden werd deze collectie publiek verkocht, 12 April 1813, en hoewel een groot en belangrijk deel der stukken naar andere kabinetten overging — b. v. de K. Du Jardin (nº. 172 van het R. M.) naar G. Muller, het melkinschenkend meisje van J. Vermeer naar Six en de Jan Steen nº. 103 naar Van der Hoop — kocht toch de zoon van den overledene 28 stukken, en liet die, bij zijn afsterven, met de familieportretten, die niet onder den hamer waren geweest, aan zijne dochter Anna Maria na. Dit legaat, met eenige stukken vermeerderd, is het kabinet van Jonkhr. J. S. H. Van de Poll, dat in het museum is tentoongesteld, en waarvan de beschrijving hier volgt.

De betrekking van alle de portretten tot de familie Muilman is niet met juistheid op te geven. Volgens eene mededeeling van den heer

J. H. Maschhaupt Jr., de vriend van den overledene en mede-executeur van zijn testament, kan de volgende maagschap worden aangenomen:

Jochem Hendrik Swartenhout, Luit.-Adm. v. Holl. × Elisabeth Jacobs Bas

Hendrik Dirksz. Meulenaar × Annetje Hamans

Marten Rey × Maria Joachima Swartenhout

Dirk Hendrik Meulenaar.

Roelof Meulenaar, × Maria Rey.

Maria Meulenaar, waarschijnlijk eene kleindochter van R. Meulenaar, huwde met Pieter Schout Muilman (geb. 1672) en was de moeder van Daniël Roelof Muilman, den vader van den kunstverzamelaar Hendrik, wiens kleindochter met Archibald Jan Van de Poll trouwde. De namen Schout en Mogge door sommige leden van het geslacht vóór den naam Muilman gevoerd, doen de verwantschap met de Schouten en de Mogges van Haarlem uitkomen; terwijl het huwelijk van eenen Jan Wynands met Jannetje Muilman de tegenwoordigheid der portretten van de familie Wijnands verklaart.

Het geslacht Van de Poll is te uitgebreid en in de geschiedenis te bekend door de hooge betrekkingen, die zijn leden in lands- en stadsdienst hebben bekleed, om daarover in bijzonderheden te treden.

De portretten van den erflater en zijn vader zijn bij het legaat van oude kunst gevoegd.

J. H. MASCHHAUPT Jr.

Nog levend Nederlandsch kunstschilder.

211 *a*. I. PORTRET VAN JONKHr. ARCHIBALD JAN VAN DE POLL, LID VAN DEN RAAD VAN AMSTERDAM, RIDDER VAN DE ORDE VAN DEN NED. LEEUW.

H. 123. B. 94. D. Fh. levensgroot.

Hij is zittende in een leuningstoel, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend voorgesteld, en in eene grijze jas en lichtgrijs vest met zwarte das gekleed.

Was de zoon van Jonkhr. mr. Jacob Salomon Van de Poll (geb. te Amsterdam 13 Juni 1771, † 1817) en werd te Amsterdam 26

Oct. 1800 geboren, huwde 2 Juli 1836 MARIA AMERSFOORT (geb. 2 Juni 1803, overl. 30 October 1837) en in 1853 ANNA MARIA MUILMAN (geb. 5 Juni 1811, overl. 1876) en overleed den 31sten October 1870.

211 *b.* II. PORTRET VAN JONKHr. JACOBUS SALOMON HENDRIK VAN DE POLL, WETHOUDER VAN VELZEN.

H. 122. B. 93. D. Fh. levensgroot.

Staande, een weinig naar de rechterzijde gewend; de linkerarm rust op de leuning van een stoel; in de rechterhand, die langs het lijf afhangt, heeft hij eene karwats, hij is in een gesloten donkerkleurig jasje gekleed. Op beide portretten is het geslachtswapen aangebracht.

De zoon van den vorige, werd den 28sten Juli 1837 geboren en overleed 23 Februari 1880.

A. BEERSTRATEN.

XVIIde eeuw; midden.

Nadat de beschrijving der schilderijen van J. BEERESTRATEN reeds was afgedrukt, werden de navorschingen van den heer HAVARD publiek gemaakt, waaruit blijkt, dat J. BEERESTRATEN den 30sten Augustus 1642 als jonkman van 20 jaar te Amsterdam huwde met MAGDALENA ANTHONIUSDR. VAN BRONKHORST, uit welk huwelijk vijf kinderen zijn voortgesproten; en dat hij waarschijnlijk in 1678 te Amsterdam overleed. Het hieronder beschreven schilderij draagt een naamteeken, dat onmogelijk als JAN ABRZ. BEERSTRATEN uitgelegd kon worden. KRAMM, de schilderijen van J. en A. BEERSTRATEN vergelijkende, ste t den eerste ver boven den tweede; ook schijnt de tweede iets ouder te zijn, zoodat men wel, tegen het gevoelen van den heer HAVARD, tot het bestaan van een A. BEERESTRATEN moet besluiten.

19 *a.* III. STADSGEZICHT BIJ WINTER.

H. 88. B. 123. D. Fh. $9^1/_2$.

Over het ijs van een breed water, waarop zich schaatsenrijders en mannen met ijssleden bewegen, ziet men eene

poort met spitse torens (eene vroeger aan het eind der Haarlemmerstraat te Leiden gestaan hebbende stadspoort), eene lange brug met dubbele wip, en achterhuizen die aan het water uitkomen. Ter rechterzijde is een steenen brug, waaroverheen de huizen van eene gracht zichtbaar zijn. Op den achtergrond is eene rij huizen; de lucht is bewolkt.

A: Beerstraaten.

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 52.

CL. P. BERCHEM.

1620—1683 (zie pag. 47).

31 *a*. IV. ITALIAANSCHE BOUWVAL.

H. 50. B. 40. P. Fh. 9.

Ter rechterzijde is de ruïne van eene waterleiding, die gedeeltelijk in het water staat. Eene vrouw, op een rooden os zittende, wordt door een, in een mantel gehulden man door het water geleid; bij hem zijn nog een os, een schaap en een hond. Een beladen ezel, eene geit en nog een schaap schijnen bij hem te behooren. Iets verder gaat een man met een beladen ezel eene hoogte af. Het blauwe verschiet vertoont eene valei en groote rotsmassa's.

Berchem

Verkooping H. MUILMAN; Amsterdam, 1813. f 1110.

G. BERCK HEIJDE.

1638—1698 (zie pag. 53).

33 *a*. V. GEZICHT OP HET O. Z. HEERENLOGEMENT TE AMSTERDAM.

H. 30. B. 41. P. Fh. 2.

Aan de rechterzijde is het Heerenlogement in de schaduw; onder de daarheen leidende brug door komt eene boot, waarin deftig gekleede heeren zitten, en voorop een trompetter blaast. De poort van het gasthuis is helder verlicht; op de bruggen zijn eenige wandelaars, terwijl nog eene met personen beladen schuit door de tweede brug vaart.

G Berck Heyde.

33 *b*. VI. GEZICHT OP DE HEERENGRACHT TE AMSTERDAM.

H. 53. B. 62. D. Fh. $2^1/_2$.

Men ziet de Heerengracht van de Vijzelstraat naar de Spiegelstraat; aan de linkerzijde is het huis van de heeren Muilman op den voorgrond, de wal is nog niet met boomen beplant. In het water wordt eene fraai versierde boot geroeid. Eene koets, waaruit een heer en eene dame zijn gestapt, staat bij de huizen ter linkerhand stil; verder zijn eenige ruiters en andere figuren; aan de rechterzijde ligt eene schuit, waaruit vaten op den wal worden gelost.

Gerret Berck Heyde 1635

F. BOL.

1611—1680 (zie pag. 59).

44 *a*. VII. PORTRET VAN ROELOF MEULENAAR.

H. 117. B. 92½ van boven rond. P. Fh. levensgroot.

Een jeugdig man rust met den linkerarm op eene balustrade. Hij is in driekwart, naar de rechterzijde gewend, ten halve lijve voorgesteld; de rechterhand is in de zijde. Hij heeft den hoed op het hoofd en een smal kraagje met kwasten om den hals; zijn kleed is van zwarte zijde, waarover een met fluweel gevoerden mantel. De achtergrond vertoont een boomrijk landschap.

f Bol. fe:
1650

Achter op het doek staat: ROELOF MEULMAN (?), zoon van HENDRIK DIRKSZ. MEULMAN. (?)

44 *b*. VIII. PORTRET VAN MARIA REY, ECHTGENOOTE VAN R. MEULENAAR.

H. 116. B. 94 van boven rond. D. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig portret. In drie kwart, naar de linkerzijde gewend, in een zwart overkleed, waaronder een met goud geborduurd onderkleed is. De breede platte kraag wordt door een zilveren strik bijeengehouden; gouden armbanden versieren de armen. De handen zijn over elkander geslagen, terwijl de rechter tevens een waaier bevat; een zwart kapje, met groote parels, versiert het hoofd; in de

ooren zijn hangers met parels en diamanten. Op den achtergrond is een postament, waarop eene kolom staat, en in het verschiet zijn boomen.

f. vol. fe.
1650

Q. BREKELENKAM.

Werkte 1648—1668 (zie pag. 72).

57 *a.* IX. VERTROUWELIJK ONDERHOUD.

H. 47. B. 37. P. Fh. zittend 28.

Eene deftige dame, in een rood fluweelen jak, zit met aandacht te luisteren naar het verhaal van eene tegenover haar gezeten koopvrouw. Deze heeft een roomer wijn in de hand, en een mandje met kersen, waarover een doek ligt, bij haar staan. Bij deze twee staat een dienstmeid met een stoffer in de hand te luisteren. De wand van het eenvoudig vertrek is met eene landkaart behangen.

QvB 1661

Verkooping H Muilman, Amsterdam, 1813. f 265.

G. DOU.

1613—1675 (zie pag. 83).

76 *a.* X. MANSPORTRET.

H. 38. B. 24. P. Hoofdh. 4½.

Een deftig heer zit aan eene met een fluweelen kleed bedekte tafel, waarop zijn linkerarm rust en zijn hoed ligt. De rechterhand heeft de handschoenen gevat, en rust op de knie. Hij is in het zwart gekleed en heeft een platten kraag om; zijn mantel is met fluweel gevoerd. Eene met beeldwerk versierde kolom is op den achtergrond.

GDov 1646

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 580.

H. DUBBELS.

XVIIde eeuw; midden (zie pag. 88).

78 *a.* XI. STILWATER.

H. 47. B. 61. D. Fh. 5.

Gezicht op een der Hollandsche stroomen. Een fraai jacht met oranjevlag ligt aan de rechterzijde bij een ander scheepje. Op eene landtong aan de linkerhand staat een baak, en loopt een visscher in het water om zijn net op te halen. Het verschiet is vlak, en wordt door eenige zeilende scheepjes en enkele huizen verlevendigd.

DVBBELS

C. DUSART.

1660—1704 (zie pag. 89).

83 *a.* XII. MOEDERVREUGD.

H. 32. B. 23. P. Fh. zittend 16.

In eene boerenwoning zit eene jeugdige moeder, met haar kind op den schoot, bij een open venster, waardóór een jongen haar aanspreekt. Zij is naar de linkerzijde gewend, en ter rechterzijde staat een wieg, waarbij een hond zit. Verder in het vertrek ziet men eene pomp met gootsteen en eenig huisraad.

Cor: Dusart,
1690,

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 275.

JAN EKELS.

1724—1781.

Werd te Amsterdam geboren, waar zijn vader huis- en sieraadschilder was. Zich op de kunst willende toeleggen, kwam hij bij D. Dalens Jr. Na drie jaar diens onderricht genoten te hebben, moest hij zijn vader in de drukke zaak bijstaan, waardoor hem de gelegenheid om zich verder te oefenen benomen werd, totdat hij op 28jarigen leeftijd door eene verlamming getroffen, genoodzaakt werd zich van lichaamsbewegingen te onthouden, en daardoor weer het penseel opvatte. Hij schilderde nu stadsgezichten, die zeer geroemd werden, legde zich toe op het restaureeren van oude schilderijen, dat hem bijzonder gelukte, zoodat hij als een welgesteld man te Amsterdam overleed in het begin van 1781, eene weduwe nalatende en een zoon, dien hij met goed gevolg voor de kunst had opgeleid.

84 *a.* XIII. STADSGEZICHT.

H. 46½. B. 58½. P. Fh. 3½.

Gezicht op het Stadhuis, de Nieuwe Kerk en de Waag

te Amsterdam. Op den voorgrond zijn eenige melkboeren en zakkendragers, een kruier met een kruiwagen en bij de Waag eenige handelsbeweging.

I·EKELS·F
A^{NU} 1784

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1823. f 200.

JAN EKELS DE JONGE.

1759—1793.

De veelbelovende zoon van den schilder hierboven vermeld werd 2 Juni 1759 te Amsterdam geboren, en genoot behalve het onderwijs van zijn vader, dat van de Stadsteekenacademie. 17 jaren oud zijnde ging hij tot zijne verdere opleiding naar Parijs, waar hij twee jaren vertoefde. In 1783 maakte hij eene reis langs den Rijn met zijne kunstbroeders Jac. Kuyper en Dan. Dupré, om de kunstgalerijen aldaar te bezoeken. Hij schilderde meestal onderwerpen uit het dagelijksch leven op kleinen schaal, en overleed te Amsterdam 4 Juni 1793, aan de Stadsteekenacademie en aan de maatschappij „Felix Meritis" legaten vermaakt hebbende.

84 *b*. XIV. DE ARME SCHRIJVER.

H. 27. B. 22½. P. Fh. zittend 18.

In een eenvoudig vertrek met witte muren zit een man, met den rug naar den toeschouwer gewend, eene pen te vermaken. Hij is in een hemd en broek gekleed, terwijl de kousen van de knieën afgezakt zijn. Voor hem staat een met een groen kleed bedekt tafeltje, en bij hem staat een stoel waarop zijne jas ligt. In een spiegel, boven het tafeltje hangende, ziet men gelaat en handen weerkaatst. Naast den spiegel hangen een dambord en een zak met schijven.

I. Ekels. f

A. VAN EVERDINGEN en C. P. BERCHEM.

1621—1675 (zie pag. 92).

86 *a*. XV. NOORDSCH LANDSCHAP.

H. $62^{1}/_{2}$. B. 56. D. Fh. $5^{1}/_{2}$.

In het midden der schilderij is een watermolen waarheen ter rechterzijde een weg over rotsen slingert. Op den weg is een heer te paard, waarbij een man met een hond; verderaf zijn een paar runderen en schapen. Een bosch, waarboven de gevel van een huis uitsteekt, bepaalt het uitzicht aan de rechterhand. Ter linkerzijde ziet men op rotsen een kasteel en andere gebouwen.

A/. EVERDING

1655

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam. 1813. f 425.

J. HACKAERT en A. V. D. VELDE.

Werkte XVIIde eeuw; einde (zie pag. 112).

109 *a*. XVI. LANDSCHAP MET VEE.

H. 88. B. 102. D. Fh. 12.

Aan de linkerzijde is een opgaande weg, die om een welig met boomen begroeiden heuvel slingert, waarop twee herders hunne kudden hoornvee, schapen en geiten drijven. Het verschiet vertoont eene vruchtbare landstreek, en verderaf hooge bergen.

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 1400.

J. VAN HEMERT.

XVIIde eeuw; eerste helft.

Een onbekend kunstenaar. Van Gool zou, volgens G. Hoet, vergeten hebben melding te maken van den voortreffelijken portretschilder W. H. Hemert; maar J. Van Hemert luidt zijn naam, zooals het naamteeken van de volgende schilderij duidelijk aangeeft.

129 *a*. XVII. PORTRET VAN D. H. MEULENAAR.

H. 85. B. 67. D. Fh. levensgroot.

Een jong man ten halven lijve, een weinig naar de linkerzijde gewend. Hij is in het zwart gekleed met gespleten mouwen, waaronder zich fijn linnen en kant vertoont. Een klein hoedje met een oranjeband dekt het hoofd. Met de linkerhand wordt de mantel bijeengehouden terwijl met de rechter eene beweging wordt gemaakt.

Jan v Hemert
fe. 1697

Achterop staat: „Dirk Hendrik Meulenaar, zoon van Hendrik Dirk Meulenaar en Annetje Hamans.”

M. D'HONDECOETER.

1636—1695 (zie pag. 146).

152 *a*. XVIII. DOOD WILD.

H. 107. B. 84. D. Natuurlijke grootte.

Aan een geweer, dat schuin op een stuk steen rust, is een doode haas bij den achterpoot opgehangen; hierachter

liggen een paar patrijzen. Op den steen liggen kwartelstrikken, valkenkappen en verschillende taschjes. Op den voorgrond ligt een jachthoorn; door de opening in eene grot ziet men een landschap in het verschiet.

M D'Hondecoeter.

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 90.

152 *b*. XIX. LEVENDE VOGELS.

H. 49. B. 162. D. Natuurlijke grootte.

Op eene plint, die boven het oogpunt geteekend is, ziet men eene witte hen met kuikens, een grooten papegaai op een tak met eene kers in den poot en een parkiet, die in een hangenden ring balanceert. Verderaf zijn een hop en een vinkje op den tak van een boom, en de toppen van boomen zichtbaar.

M D'Hondecoeter.

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 55.

J. VAN KESSEL.

1648—1698 (zie pag. 171).

180 *a*. XX. WATERVAL.

H. 90. B. 73. D.

De geheele voorgrond is door het water ingenomen, dat over een dam van rotsen stroomt; aan de linkerhand is een rotsbrok, waarop een afgebroken boomstam, die gedeelte-

lijk in het water ligt. Op eene rots aan de linkerzijde is een kasteel zichtbaar; verder ziet men heuvels en geboomte.

J. v. Kessel.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 210.

TH. DE KEYSER.

1596—1679 (zie pag. 173).

185 *a*. XXI. PORTRET VAN PIETER SCHOUT, HEER VAN HAGESTEIN.

H. 84. B. 68. K. op P. Fh. te paard 41½.

Een jonkman in het geel gekleed, den hoed op het hoofd en een fraai zwaard in een geborduurden bandelier op zijde, zit op een gitzwart paard, dat bijna geheel in profiel naar de linkerzijde gewend gezien wordt. In de holsters zijn groote pistolen. Het landschap is duinachtig, evenals het verschiet.

K. F. 1660.

Dit portret van den beroemden rechtsgeleerde is gegraveerd door A. Bloteling. De koperen plaat van deze voortreffelijke prent berust nog bij de familie Van de Poll. Het onderschrift er van luidt: „Petrus Schout I. U. D. Canonicus Ultraj. Satrapes Hagesteinæ natus A⁰ 1640. denat. 29 May 1669". Een onderschrift met de pen dat een der afdrukken draagt, „Pt. Schout Muylman, Drossaart van Haastrecht", kan wel afkomstig zijn van Pt. Schout Muilman, die in 1672 geboren werd en met M. Meulenaar huwde, bij wie hij zes kinderen had.

De schilderij is somtijds toegeschreven aan Terburg en Wouwer-

MAN, ook aan NETSCHER, WOUWERMAN en WYNANTS. Het naamteeken op de schabrak van het paard laat echter geen twijfel over aangaande den vervaardiger, die het op 64jarigen leeftijd schilderde.

Toegeschreven aan TH. DE KEYSER.

185 *b.* XXII. PORTRET VAN MARTEN REY.

H. 96. B. 71. Ovaal. P. Fh. levensgroot.

Hij is in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, ten halven lijve voorgesteld; is in het zwart satijn gekleed en heeft een geplooiden kraag om. De linkerhand is in de zijde, de rechter heft een grooten roemer met Rijnschen wijn in de hoogte. Bovenaan staat Aetatis 32.. 1627, en achter op het paneel „Marten Rey geboren.....
overleden 8 Feb. 1638.
Trouwt met MARIA JOACHIMA SCHWARTENHONT dochter van JOCHEM HENDRIK SCHWARTENHONT" en op een stukje papier „MARTEN REY vader van MARIA REY onze moeder ech. v MAART MEULENAAR 1704."

Toegeschreven aan TH. DE KEYSER.

185 *c.* XXIII. PORTRET VAN MARIA JOACHIMA SWARTENHONT.

H. 96½. B. 71. Ovaal. P. Fh. levensgroot.

Tegenhanger van het vorig portret, zij zit naar de linkerzijde gewend, in drie kwart ten halven lijve gezien; in de rechterhand heeft zij de witte handschoenen, terwijl ze met de linker eene aanwijzende beweging maakt. Haar kleed is van zwarte gebrocheerde zijde met gouden knoopjes, zij heeft een breeden geplooiden kraag om en een kanten mutsje op. Bovenaan staat Aetat: 27. 1627. en achter op het paneel „MARIA JOACHIMA SWARTENHONT dochter van den Heer.....
M. B...
geboren 1600 overleden 1631."

J. LINGELBACH.

1625—1687 of 74 (zie pag. 183).

208 *a*. XXIV. LANDSCHAP MET FIGUREN.

H. 49. B. 55. D. Fh. 9½.

Een heer, in het rood gekleed, zit op een wit paard aan de helling van een heuvel; twee jagers staan bij hem te praten; iets meer naar de linkerzijde is eene boerenfamilie; een jongen, die het hoofd verbonden heeft, gaat naar den ruiter. Een paar jagers met hunne honden rusten op den grond en op een boomstam, terwijl eene dame den heuvel komt oprijden, door een jager gevolgd. Het uitgestrekt verschiet vertoont een vruchtbaar dal en bergen.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 475.

N. MAES.

1632—1693 (zie pag. 192).

210 *a*. XXV. PORTRET VAN MARTE MEULENAAR.

H. 40½. B. 30. D. Hoofdh. 11½.

Een jonkman met lichtblond haar, tot de borst en van voren gezien, het hoofd naar de linkerzijde gewend. Hij draagt een fantastisch purperrood kleed, waarover een Romeinsche mantel van met gouden bloemen geborduurde stof. Achter op het doek staat: Marte Meulenaar.

MAES.
1675

Toegeschreven aan **N. MAAS.**

210 *b*. XXVI. PORTRET VAN HENDRIK WIJNANDS.

H. 41. B. 29. Ovaal. D. Hoofdh. 11½.

Borstbeeld, een weinig naar de linkerzijde gewend, in het zwart gekleed met een platten kraag om; op den achtergrond is eene kolom en eene roode draperie. Achter op het doek staat: „Hendrik Wijnands".

210 *c*. XXVII. PORTRET VAN AALTJE DENYS.

H. 38. B. 29. Ovaal. D. Hoofdh. 12.

Tegenhanger van het vorig portret. Zij is een weinig naar de linkerzijde gewend voorgesteld, in het zwart gekleed, heeft een breeden platten kraag om en een gazen kapje op het hoofd. Achter op het doek staat: „Aaltje Denys. Huisvrouw van Hendrik Wynands".

Deze portretten werden als door H. Van der Mijn opgegeven. Het kostuum doet echter een ouder meester vermoeden, daar H. v. d. Mijn eerst in 1681 geboren werd, en dezen aan personen uit het laatst der 17de eeuw doen denken. Ook de schilderwijze komt met de tweede periode van N. Maas vrijwel overeen.

F. VAN MIERIS, de Oude.

1635—1684 (zie pag. 210).

230 *a*. XXVIII. JACOBS DROOM.

H. 21½. B. 28. P. Fh. 24.

Een jongeling ligt geheel ontkleed, met de armen onder het hoofd, op eene bruine draperie te slapen. Over hem zijn eenige boomen heengebogen, en bij hem ligt een gevlekt hondje. In het verschiet ziet men een ladder, die tot aan

eene verlichte wolk reikt en waarvan eenige engelen afdalen. Vergel. Genesis XXVIII v. 12 en verv.

F v Mieris

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813, als door A. De Vois opgegeven. f 170.

P. MOREELSE.

1571—1638 (zie pag. 218).

244 *a*. XXIX. PORTRET VAN JOCHEM HENDRIKSZ. SWARTENHONT, LUITENANT-ADMIRAAL VAN HOLLAND.

H. 117. B. 88. P. Fh. Levensgroot.

Een krachtig man met zwarten baard, staande, tot aan de dijen afgebeeld, het hoofd in drie kwart, naar de linkerzijde gewend; hij rust met de rechterhand op eene tafel, en heeft de linker in de zij. Hij is in zwarte gebrocheerde zijde gekleed, met eene breede oranjesjerp om, waaronder eene breede gouden keten uitkomt met eene medaille, waarop het portret van Prins Maurits is afgebeeld. Boven in den grond staat: „Aetatis 62 Ao 1627", en achter op het paneel: „Jochem Hendriksz Swartenhont, geboren den 20 April 1566. getrouwt 28 Juli 1596, overleden 4 Junij 1627. Luit Admiraal van Holland."

Joachim Hendriksz. Swartenhont werd te Amsterdam geboren. Op tienjarigen leeftijd zijne ouders verloren hebbende, kwam hij in dienst van den kapitein ter zee Gerrit Krijnen, en deed later eene reis met den schipper Looman naar Portugal als zwabber of scheepsjongen. Door verschillende avonturen in Spaansche gevangenschap en op de galeien geraakt, en na zelf aan de optuiging der Spaansche vloot medegewerkt te hebben, wist hij te ontsnappen en naar 't vaderland terug te keeren. Bij het naderen der Spaansche vloot nam hij dienst onder den Admiraal Maarten Zegersz, die met 36 schepen voor Duinkerken Parma's vloot moest beletten zich bij de Onoverwinlijke te voegen. Hierna als soldaat in dienst tredende, woonde hij verschillende krijgstochten bij. Met toe-

stemming van zijn kapitein echter weder ter zee gaande dienen, onderscheidde hij zich onder den Admiraal Zegersz door zijn moed zoodanig, dat hij van matroos tot luitenant werd bevorderd. Omstreeks 30 jaren oud, werd hij door de Admiraliteit van Holland als kapitein aangesteld, en gelast op de Duinkerkers te kruisen. In 1597 geleidde hij de koopvaardijvloot naar Hamburg. Prins Maurits, zijne onverschrokkenheid op prijs stellende, deed hem met zijn volk aan de belegering van 's-Bosch deel nemen. In het volgende jaar was hij weder met den kapitein Hartman op het schip „de gulde Arend" voor Grevelingen om op de Duinkerkers te passen; door vijf hunner schepen aangevallen, wist hij zich door kloekmoedigheid en beleid uit hunne handen te redden. Bij de vloot van Jonkr. Pieter Van der Does, als kapitein over 154 man en raad van oorlog, op het schip „de gulde Leeuw" gevoegd, kwam hij in zeer slechten toestand, met slechts negen gezonde mannen aan boord naar het vaderland terug, toch wist hij nog een Duinkerker kaper op de vlucht te jagen. In 1602, onder den Admiraal Obdam het bevel over het schip „de Zon" voerende, vermeesterde hij zes met suiker beladen vijandelijke schepen, waarop hij het volgende jaar tot Vice-admiraal benoemd werd. In die betrekking volgde hij het smaldeel onder Paulus Van Kaarden naar het westen, en kwam na een tocht van 17 maanden met veel buit in Texel binnen. Zich nu te Amsterdam in zijn huis „de Zwarte hond," waarvan hij den naam had aangenomen, willende vestigen, werd hij echter door den Prins en de Staten overgehaald om onder den admiraal Haalten de koopvaardijvloot naar de Middellandsche Zee te geleiden. In 1621 kreeg hij als Admiraal het bewind over eene vloot van 3 oorlogsschepen en 31 koopvaarders en tastte 16 Oct. 1622 de Spaansche vloot, 24 schepen sterk, vóór Gibraltar aan en joeg ze op de vlucht. De Prins en de Staten huldigden zijn moed, en de reeders schonken hem eene gouden keten van ƒ 700 waarde. Hij overleed te Amsterdam den 5den Juni 1627.

JAN EVERT MOREL.

1777–1808.

Werd 8 Febr. 1777 te Amsterdam geboren en ontving de lessen van den bloem- en fruitschilder Jacob Linthorst. Hij kwam bij den bloem- en fruitschilder Troost Van Groenendoelen en later bij den rijtuigschilder D. V. d. Aa te 's-Gravenhage. In deze stad gehuwd zijnde, kwam hij echter met zijn gezin naar Amsterdam terug, waar hij bij den kunstlievenden rijtuigschilder D. Van Dijl niet alleen werk verkreeg, maar ook gelegenheid om zich verder in het schilderen van bloemen en vruchten te oefenen. Hij overleed den 6den April 1808, eene weduwe

en eenige kinderen nalatende, en werd door het genootschap „Kunst zij ons doel" plechtig begraven.

244 *b*. XXX. FRUITSTUK.

H. 39. B. 31. P. Natuurlijke grootte.

Op eene roode marmeren plint liggen een tros druiven, perziken, pruimen, een maïsaar en andere vruchten. Daar achter staat een glas met eenige bloemen.

J.E. Morel ft

C. NETSCHER.

1630—1684 (zie pag. 230).

255 *a*. XXXI. DAMESPORTRET.

H. 47. B. 38. D. Hoofdh. 7.

Eene schoone jeugdige vrouw, tot aan de knieën voorgesteld, het hoofd naar de rechterzijde gewend. Zij is luchtig gekleed in een onderkleed van gele gewerkte stof, waarover een blauwe mantel, die boezem, arm en een fraai geborduurd hemd zichtbaar laat. Zij zit voor een gebeeldhouwd bas-relief, en in het verschiet is een landschap. Achter op het doek staat „Huisvrouw van Imam Mogge. Heer van Haamstede."

CNetscher. 1678.

JOHAN VAN NOORDT.

XVIIde eeuw; midden.

Werd te Amsterdam geboren, en schilderde historische en zinne-

beeldige onderwerpen en portretten. Houbraken vermeldt Johan Voorhoud als zijn leerling, zonder eenige levensberichten van hem op te geven. Behalve door zijn schilderwerk, is hij door zijn fraai etswerk bekend, terwijl voorname graveurs naar zijn werk gegraveerd hebben. Eene gravure van hem naar P. Lastman draagt het jaartal 1645; te Göttingen is eene schilderij door hem geteekend met 1659. De hiervolgende stukken zijn met de jaarmerken 1664—1672 voorzien, uit welke cijfers men ten minste zijn leeftijd kan opmaken.

256 *a*. XXXII. DE GROOTMOEDIGHEID VAN SCIPIO.

H. 100. B. $82\frac{1}{2}$. D. Fh. 55.

De held staat vóór zijn troon, die op eene verhevenheid van een paar treden geplaatst is, heeft de bevelhebbersstaf in de hand en achter hem zijn drie fantastisch gekleede personen Vóór de treden ligt de Spaansche prinses, in wit satijn gekleed, op de knieën en heeft haren bruidegom bij de hand, die nevens haar, even als het talrijk gevolg, geknield ligt. Op de trappen staan eene prachtige gouden kan, een schotel, een juweelkistje, waar parelsnoeren uithangen en zakken met geld. Op den voorgrond ligt een hond. In het verschiet zijn gebouwen en veel krijgsvolk. De lucht is donker.

Joan: v. Noordt

Ao 1672

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 120.

Het was in den tweeden Punischen oorlog (210 v. C.) dat Publius Cornelius Scipio, na de nederlaag der Romeinen bij Cannae, naar Spanje werd gezonden om daar de legers van Carthago te bestrijden. Onverwacht belegerde hij het zeer sterke Nieuw-Carthago, waar de gijzelaars der Spaansche volksstammen door de Carthagers bewaard werden, en maakte zich, met veel moeite, meester van die stad. Om zich de

goede gezindheid der omwonende volkeren te verzekeren, gaf hij de gijzelaars, die na de verovering der stad tot hem gebracht werden, de vrijheid. Eene zeer schoone maagd was onder deze gijzelaars, zij was de bruid van Allucius, den vorst der Celtiberiërs; hij behandelde haar niet alleen met alle hoffelijkheid, maar liet den bruidegom ontbieden en stelde haar in zijne handen. Zelfs de schatten die de ouders als losprijs kwamen aanbieden gaf hij het jonge paar als huwlijksgift. Deze edelmoedigheid was niet zonder gevolg, daar weldra de meeste Spaansche volkeren het verbond met de Carthagers verlieten en zich bij de Romeinen aansloten.

256 *b*. XXXIII. PORTRET VAN DYONIS WIJNANDS.

H. 121. B. 99. D. Fh. levensgroot.

Kniestuk in drie kwart, naar de rechterzijde gewend, in het zwart met platten kraag gekleed. De linkerhand rust op eene tafel waarop hoed en handschoenen liggen, de rechter is in de zij. Achter het hoofd is een rood gordijn, en door een geopend venster ziet men een landschap en eene warm gekleurde lucht. Achterop staat: „Dyonis Wynants"

Joan. v. Noord
f. 1664

256 *c*. XXXIV. PORTRET VAN DENZELFDE.

H. 18½. B. 14. K. Hoofdh. 4½.

Herhaling op kleiner schaal van het vorig portret. De tafel en het landschap zijn weggelaten, overigens in denzelfden stijl geschilderd, waarschijnlijk door denzelfden meester. Achter op het koper staat Dionis Wynands.

PAULUS POTTER.

1625—1654 (zie pag. 247).

280 *a*. XXXV. LANDSCHAP MET VEE.

H. 56. B. 64. P. Fh. 6.

Op een vroegen morgen, bij eene Hollandsche boerderij met eene rij knotwilgen, liggen en staan eenige runderen. Op den voorgrond ligt eene donkerbruine koe bij een schaap, terwijl iets verder eene boerin eene vaalbonte koe melkt. Een jager met een geweer op schouder, en van zijn hond verzeld, verlaat het huis. In het verschiet ziet men een groot water, waarop eenige scheepjes zeilen, en boven eenige boomen een kerktoren. De lucht is helder.

Paulus Potter. F: 1653

Verkooping M. Muilman, Amsterdam, 1813. f 1550.

W. ROMEIJN.

XVIIde eeuw; laatste helft (zie pag. 260).

301 *a*. XXXVI. LANDSCHAP MET VEE.

H. 34. B. 31½. P. Dierh. 8.

Eene bruinbonte koe ligt op een heuvel, op welks top eenige boompjes staan; zij is naar de rechterzijde gewend, en een zwartbonte os staat bij haar. Eenige staande en liggende schapen zijn daarnaast. In het verschiet ziet men een paar bergen.

WROMYN

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 185.

S. VAN RUISDAEL.

? --1672 (zie pag. 267).

308 *a*. XXXVII. DE DORPSHERBERG.

H. 56½. B. 82. P. Fh. 8.

Bij eene dorpsherberg, waartegen eenige publicaties zijn aangeplakt, zitten vier heeren te paard, waarvan één op de trompet blaast. Aan de rechterzijde voedert men een schimmel aan de ruif, terwijl aan den linkerkant een reiswagen staat, waarvan de paarden evenzeer gevoederd worden in tegenwoordigheid van den koetsier en een paar andere personen. Langs een weg, die ter rechterzijde afslaat, drijft een herder zijne kudde hoornvee en geiten naar voren. In het verschiet zijn eene groep boomen, eenige huizen en een water zichtbaar.

S.VR
1655

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 70.

REMBRANDT HZ. VAN RIJN.

1607—1669 (zie pag. 270).

314 *a*. XXXVIII. PORTRET VAN ELISABETH JACOBS BAS, WEDUWE VAN DEN ADMIRAAL J. H. SWARTENHONT.

H. 116. B. 88. D. Fh. levensgroot.

Eene hoogbejaarde dame, met een net gestreken kapje op en een grooten geplooiden kraag om, zit in een leuningstoel, een weinig naar de linkerzijde gewend. Zij is tot aan de knieën afgebeeld, heeft een zwartzijden kleed met gouden knoopjes aan en daarover een met bont gevoerd overkleed. De handen, met manchetten versierd, liggen op elkander voor het lijf en omvatten een geborduurden zakdoek. Ter linker-

zijde is eene tafel, waarop een boek ligt; de achtergrond is effen. Achter op het doek staat: „Elizabeth Jacobs Bas vrouwe van den admiraal Jochem Hendrik Swartenhond geboren 1570 gestorven 1650".

Het is opmerkenswaard dat een eenvoudig zeekapitein van geringe afkomst huwde met eene dame, wier vader en broeder burgemeesters waren van Amsterdam (zie de portretten van Jacob Bas, pag. 173, en de familie Bas, pag. 278).

CORNELIS SAFTLEVEN.

1606—1681.

Werd te Rotterdam geboren, zijn vader was een schilder, Herman Saftleven geheeten, die te Rotterdam in 1627 overleed; hij was dus de oudere broeder van Herman Saftleven den Jongen. Den 18den November 1648 huwde hij in zijne geboorteplaats met Catharina Van der Heyden en ten tweede male op 15 September 1655 met Elisabeth Van Avondt. In 1667 werd hij tot hoofdman van het St.-Lucasgild benoemd in zijne vaderstad, die hij steeds schijnt bewoond te hebben en waar hij ook overleed in 1681 en den 4den Juli in de Fransche kerk werd begraven. Zijn meester is niet bekend, waarschijnlijk had hij zijne eerste opleiding aan zijn vader te danken. Hij volgde D. Teniers den Jongen na, schilderde evenals deze boeren- en soldatengezelschappen, en heeft verscheidene zeer geachte etswerken nagelaten.

316 *a*. XXXIX. BOERENGEZELSCHAP.

H. 62. B. 81. P. Fh. 22.

Vóór de poort van een bouwval, waartegen houten getimmerten zijn aangebracht, zitten vijf boeren, eene vrouw en een monnik aan eene tafel. Een der boeren heft zijn glas in de hoogte, en schijnt iets uit te roepen; de vrouw is, tegen een anderen boer leunende, in slaap gevallen; een derde speelt op de viool, terwijl de anderen met den monnik kaartspelen. Iets verder is eene boerin, bij wie een boer geknield ligt. Onder de bank ligt een hondje met jongen en zijn verder eene kat, eene vuurtest, kannen enz. Op den voorgrond ligt eene geit

en op een weg, die naar het verschiet leidt, gaat een molenaar met zijne kar.

C
saft
Leven
1642

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 245. Daar als door RYKAERD opgegeven.

H. SAFTLEVEN.

1609--1685 (zie pag. 275).

319 *a.* XL. BERGACHTIG LANDSCHAP.

H. 59. B. 80. D. Fh. 4½.

Bij een hoogen welig begroeiden berg staat op eene hoogte eene boerenwoning met roode pannen gedekt, waarbij een paar boeren bedrijvig zijn. Bij een put op den voorgrond staat een boer, terwijl twee boeren in eene afgeperkte ruimte aan het beugelspel zijn. Het verschiet is zeer bergachtig; door de bewolkte lucht breekt een zonnestraal.

HS
1662

Verkooping H. MUILMAN, Amsterdam, 1813. f 47.

H. M. SORGH.

Omstr. 1611—1670 (zie pag. 285).

338 *a*. XLI. GROENMARKT.

H. 50. B. 69. P. Fh. zittend 24.

Te midden eener groote uitstalling van verschillende soorten van groente, zit eene koopvrouw, met een stroohoed op, die meloenen aanbiedt: achter haar staat eene andere vrouw met eene mand met artisjokken, en spreekt tegen een boer. Iets verder is eene groep van drie personen, waaronder eene koopvrouw met haring, en bij een aan den wal liggend schip worden aardappelen uitgemeten. Het verschiet wordt door de huizen eener gracht beperkt. Op den voorgrond ligt een kruiwagen.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 390.

J. STEEN.

1626—1679 (zie pag. 288).

346 *a*. XLII. DE LES IN HET DANSEN.

H. 65. B. 56. P. Fh. 38.

Een snaaksche jongen heeft een katje bij de voorpoten gevat om het op eene tafel te laten dansen; een meisje, half op die tafel zittende, speelt daarbij op de fluit, terwijl een hond staat te blaffen. Een klein jongetje staat er bij te lachen en wil de kat eene pijp geven, en een klein meisje trekt haar bij de staart. Uit een venstertje boven de tafel steekt een bejaard man het hoofd, en schijnt de kinderen te verbieden. Op den voorgrond staat een driestal, waarop eene

tinnen kan, en waartegen eene koekenpan leunt; op de tafel staat nog eene kan en aan den wand hangt eene citer.

Verkooping M. Muilman, Amsterdam, 1813. f 470.

C. TROOST.

1697—1750 (zie pag. 307).

358 *a*. XLIII. ALEXANDER DE GROOTE IN DEN SLAG BIJ DEN GRANIKOS.

H. 101. B. 138 D. Fh. te paard 45.

In het midden ziet men den Macedonischen koning, op een wit paard gezeten, verwoed op een vijandelijken ruiter aanvallen; andere ruiters volgen hem. Ter rechterzijde ziet men ruiters door de rivier waden en aan de linkerhand is in een dal een hevig ruitergevecht, terwijl daarachter op een berg een leger in slagorde staat.

Verkooping M. Muilman, Amsterdam, 1813. f 21.

Alexander, de Bosporus overgestoken zijnde om Perzië te veroveren, vond het Perzische leger bij den Granikos in eene voordeelige stelling. Hij liet den veldheer Amyntos een aanval op den linkervleugel doen, om eene afleiding te maken, en viel toen zelf met zijne zwaarge-

wapende ruiters het centrum aan. Op den steilen oever der rivier ontstond een hevig gevecht, met het gevolg, dat de Perzen werden verstrooid en geheel Klein-Azië voor den overwinnaar openlag.

J. VAN DER ULFT.

1627 – na 1688 (zie pag. 308).

360 *a*. XLIV. EEN ITALIAANSCH MARKTPLEIN.

H. 40. B. $37^{1}/_{2}$. D. Fh. 6.

Ter linkerzijde is eene portiek met witmarmeren Dorische kolommen en eene rij andere gebouwen. Op den voorgrond koopt een heer iets aan de uitstalling eener koopvrouw; een pelgrim, een soldaat en andere personen staan hierbij. Aan de linkerzijde rijdt een heer te paard, die beleefde groeten wisselt met een wandelenden heer en dame. Het verschiet vertoont een toren en eenige schepen, die in eene haven liggen.

D. ver Ulft f

Verkooping M. Muilman, Amsterdam, 1813. f 76.

JOHANNES VERCOLJE.

1650—1693.

Was de zoon van een slotenmaker te Amsterdam en zou in zijns vaders beroep zijn opgeleid, zoo niet eene verwonding aan den voet hem eenige jaren tot een zittend leven gedwongen had. Na zich naar prenten in het teekenen geoefend te hebben, genoot hij slechts 6 maanden onderricht van J. Lievens en verkreeg weldra naam door zijne portretten, historiestukken en voorstellingen uit het dagelijksch leven. Den 16den Juni 1673 werd hij als meester in het St.-Lucasgild te Delft ingeschreven, na daar ter stede in 1672 met Judith Verheul te zijn gehuwd. Hij was hoofdman van het gild in 1678, '82, '83 en '88. De volgende namen worden als die zijner leerlingen genoemd, behalve zijne beide

zoons: Thomas Van der Wilt, Joan Van der Spriet, Albirtus Van der Burch en Hendrik Steenwinkel. Hij was een der eerste graveurs in de zoogen. zwartekunst-manier en heeft verscheidene voortreffelijke prenten in die manier nagelaten. Een zijner zoons, Nicolaas, te Delft 1673 geboren, volgde de voetstappen van zijn vader en maakte grooten naam met het schilderen van portretten en historiestukken. Hij overleed te Amsterdam 1746. Een andere, Johannes De Jonge, heeft ook de kunst beoefend en beiden hebben fraaie prenten in zwartekunst gemaakt.

376 *a.* XLV. MUSICEEREND GEZELSCHAP.

H. 43. B. 52. D. Fh. 27.

Eene jonge dame, in een geel jak en wit satijn onderkleed, zit bij eene tafel en bespeelt de violoncel, terwijl een heer, met eene oranjesjerp om het middel, tegenover haar staat te zingen; nog een heer zit aan de tafel en zingt, de maat slaande; eene dame, op zijn schouder leunende, zingt met hem mede. Het vertrek heeft een fraaien schoorsteen. Door de openstaande deur, waarbij een jongetje is, dat een hondje laat opzitten, ziet men in een tuin.

I: VERCOLIE.
1673

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 160.

W. VAN DE VELDE, de Jonge.

1633—1707 (zie pag. 312).

369 *a.* XLVI. STILWATER.

H. 21. B. 29. P. Fh. $2^1/_2$.

Op den voorgrond, aan de linkerhand, is eene landtong met eene baak, waarbij twee visschersvaartuigen met visschers,

iets verder en aan de rechterzijde is een oorlogsschip, dat alle zeilen heeft bijgezet, terwijl eenige kleine vaartuigen hier en daar verspreid zijn. De lucht is betrokken.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 38.

369 *b*. XLVII. WOELEND WATER.
H. 27. B. 35. P.

Aan de linkerzijde steekt een hoofd in zee, waarop en waarbij eenige visschers bezig zijn. Een marktschip laveert met ontplooide vlag tegen den wind op; een boeier is meer op den voorgrond en een groot schip vaart met volle zeilen naar de rechterzijde, waar ook eene sloep met bootsvolk geroeid wordt. In het verschiet zijn nog eenige schepen zichtbaar. De lucht is bewolkt.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 57.

ONBEKEND MEESTER.

449 *a*. XLVIII. PORTRET VAN WIJNAND WIJNANDS.
H. 18½. B. 15. K. Hoofdh. 5.

Een jong man, ten halven lijve afgebeeld, een weinig naar de rechterzijde gewend. Hij is geheel in het zwart gekleed met een breeden linnen kraag, waarop de zwarte pruik afhangt; de linkerhand is alleen zichtbaar. Achter op het koper staat: „Wijnand Wijnands”.

A. VAN DIJCK.

1599—1641 (zie pag. 396).

470 *a*. XLIX. MANSPORTRET.

H. 202. B. 135. D. Fh. levensgroot.

Een man in de kracht zijns levens staat, in drie kwart, naar de rechterzijde gewend met de linkerhand op het vergulde gevest van zijn degen, en met de rechter den mantel aanvattende, bij eene met een rood kleed bedekte tafel, waarop zijn hoed ligt. Hij is in het zwart gekleed met kanten kraag en manchetten; aan de rechterzijde draagt hij een ponjaard. Een gedeelte van eene kolom met het basement is op den achtergrond evenals een rood gordijn, waarin hetzelfde wapen (een keper met drie ruiten) geborduurd is, als op het portret van J. Van der Borcht (n°. 461, pag. 397). Achter het opgenomen gordijn, ziet men een zeegevecht, waaraan galeien met de Bourgondische vlag deelnemen.

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 1050.

PIETER SNIJERS.

1681—1752.

Van Antwerpen geboortig, was de zoon van Pieter S. en Anna De Decker. Den 30sten Maart 1681 ontving hij het levenslicht, kwam, 1694, in de school van Alex. Van Bredael en werd, 1707, als meester in het St.-Lucasgild van zijne vaderstad ingeschreven. Hij huwde te Antwerpen met Maria Catharina Van der Boven, den 21sten October 1726. Toen de Academie van Antwerpen wegens gebrek aan middelen op het punt stond te niet te gaan, verbond hij zich met vijf kunstbroeders om, zonder vergoeding, als directeurs op te treden, zooals hij ook tot aan zijn dood, 14 Mei 1752, bleef doen. Hij schilderde bloemen, landschappen, voorstellingen uit het dagelijksch leven en portretten. Slechts korten tijd was hij te Londen en woonde steeds in zijne vaderstad. Als zijne leerlingen worden genoemd: Jacques Vermoelen en Pieter Johan Snijers, zijn neef, die tevens de erfgenaam van zijn vermogen werd.

490 *a*. L. DE KOOPVROUW.

H. 47½. B. 43. D. Fh. zittend 34.

Zij zit aan de rechterzijde, naar de linkerhand gewend, heeft eene mand met appelen op den schoot en een emmer met visch en een pot met bloemen voor zich staan. Aan hare zijde liggen op eene kist sinaasappelen, rozijnen en amandelen en bokkingen, waarvan zij den doek opligt. Bij haar staat eene vrouw met eene zalmstaart in de hand en daarnaast een jongen met een ram. Het verschiet vertoont een dorpsgezicht, de dorre boomen en groene bodem duiden het voorjaar aan.

P. Snijers

ONBEKEND MEESTER DER VLAAMSCHE SCHOOL.

---

516 *a*. LI. DE EVANGELIST JOHANNES OP PATHMOS.

H. 107. B. 81. D. Fh. zittend 63.

De apostel op jeugdigen leeftijd voorgesteld, zit onder een boom, een boek in de linkerhand houdende, terwijl hij met de rechter eene pen opheft en een engeltje hem den inktkoker aanbiedt. Ter rechterzijde zijn twee kindertjes, die elkander liefkoozen; aan de andere zijde zit een arend op een boek. In de lucht vertoont zich de vrouw met den draak (zie Apoc. XII).

Verkooping H. Muilman, Amsterdam, 1813. f 80. Als door A. Carats opgegeven.

SIR THOMAS LAWRENCE.

1769—1830.

Te Bristol geboren, was een der beroemdste schilders van Engeland. Nog zeer jong zijnde, maakte hij reeds gelijkende portretten. Het eerste onderricht ontving hij van W. Hoare, den Vader, en werd in 1787 leerling der Academie te Londen, waar hij de opmerkzaamheid van Josuah Reinolds tot zich trok, die hem met zijn raad hielp en hem zeer genegen was. Door George III begunstigd, werd hij lid der Academie nog voor dat hij den voorgeschreven leeftijd had bereikt. Na den dood van Reinolds werd hij tot hofschilder in diens plaats verkozen, deed eene reis naar Parijs in 1814, bevond zich tijdens het congres te Aken en schilderde er de portretten van de beroemdste mannen van Europa. In 1819 ging hij naar Rome en keerde het volgend jaar in zijn vaderland terug, waar hij B. West als voorzitter der Academie opvolgde. Eene tweede reis door Frankrijk deed hij in 1825 en overleed 5 jaren daarna te Londen. Hoewel hij somtijds ook historiestukken heeft geschilderd, is hij toch vooral door zijne portretten beroemd geworden.

548 LII. PORTRET VAN WILLEM FERDINAND MOGGE MUILMAN.

H. 72. B. 59½. D. Fh. levensgroot.

Borstbeeld, in drie kwart, naar de linkerzijde gewend, gekleed in een grijzen rok met witte das.

SUPPLEMENT.

Q. BREKELENKAM.

Werkte 1648—1668 (zie pag. 72).

57 b. DE VOORLEZER.

H. 48. B. 38. P. Fh. 30.

In een eenvoudig vertrek zit eene juffrouw achter eene toonbank, waarop een Bacchus op een vat geschilderd is. Zij houdt een grooten roemer, met wijn gevuld, in de hand. Bij haar staat een heer, die, de linkerhand op de toonbank geleund, in de rechter een boekje heeft, uit 'twelk hij haar voorleest. Hij is in het zwart gekleed, een groote grijze mantel hangt hem over de schouders, eene breede platte kraag omsluit zijn hals en zijn hoofd is door een hoed gedekt. Op de toonbank ligt een kantkussen en eene schaar, er vóór staat een stoel met een kussen er op. Aan den zolder hangt eene papegaaiskooi.

Afkomstig van D. Van der Kellen Jr., 1877, f 150.

" " Heemskerk Van Beest, 1878.

Overgebracht van het Nederlandsch Museum te 's-Gravenhage in 1880.

BENJAMIN WOLFF.

1758—1825.

Werd te Dessau geboren, 25 Augustus 1758, en zou tot geneesheer worden opgeleid. De liefde tot de schilderkunst deed hem echter zijne vaderstad verlaten om zich in zijn vak te oefenen. Hij reisde door Duitschland en Italië, de werken der oude meesters kopiëerende, portretten en ook historiestukken schilderende. In 1814 werd hij als opzichter van het Rijksmuseum te Amsterdam aangesteld en overleed aldaar den 15den October 1825, na eenige zijner werken aan het Rijk gelegateerd te hebben.

Kopie naar **TITIAAN.**

532 *q.* PORTRET VAN FRANS I KONING VAN FRANKRIJK.

H. 116. B. 89. D. Fh. levensgroot.

Ten halven lijve, in profiel, naar de rechterzijde gewend, gekleed in geel satijnen buis waarover een fluweelen, met bont omzoomden mantel. Op het hoofd heeft hij een platten ronden hoed met vederen en eene gouden keten met medaillon om den hals.

Legaat van B. Wolff, 1825.

ONBEKEND MEESTER.

---

431 *zz.* Monsieur Smelsin vervolg van pag. 375, zie ook pag. 210.

NAAMLIJST van portretten van bekende personen, die in het Museum in schilderij aanwezig zijn.

NAAMLIJST van Kunstenaars in de historische aanteekeningen genoemd.

Van de met **vette** letters gedrukten zijn werken in het Museum en de nummers daarvan evenzoo aangegeven.

Eene s. achter den naam beduidt schilder, g. graveur, b. beeldhouwer, a. architect.

INHOUD.

—

UITTREKSEL van het „Reglement op het beheer, de dienst en het toezigt van 's Rijks Museum van Schilderijen en van 's Rijks Prentenkabinet te Amsterdam", vastgesteld bij beschikking van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 1 Maart 1877.

Art. 39. Het is den oppassers verboden fooijen of geschenken te vragen.

„ 40. Het Museum van schilderijen is kosteloos voor het publiek geopend van 1 Mei tot ultimo Augustus dagelijks van 10—5 ure; en van 1 September tot ultimo April van 10—4 ure.

Op zon- en feestdagen echter niet vóór 12½ ure.

Het Prentenkabinet is kosteloos toegankelijk op werkdagen van 1 tot 4 ure.

„ 41. Gedurende de jaarlijksche reiniging en telkens wanneer zulks noodig is, kunnen de betrokken Directeuren met magtiging van den Minister van Binnenlandsche Zaken en zoo mogelijk na voorafgaande aankondiging in de *Staatscourant*, het Museum van schilderijen of het Prentenkabinet geheel of gedeeltelijk sluiten.

De betrokken Directeuren zijn steeds gemagtigd bij te grooten aandrang van bezoekers, hun getal te beperken en des noods het Museum of het Prentenkabinet te sluiten.

„ 42. In het Museum van schilderijen worden kinderen beneden acht jaren niet toegelaten, kinderen van acht tot twaalf jaren niet dan onder geleide. In het Prentenkabinet wordt men niet toegelaten beneden den leeftijd van vijftien jaren.

Art. 43. Het rondleiden van bezoekers door commissionairs, gidsen enz. wordt niet toegelaten.

„ 44. Stokken, regen- en zonneschermen en voorwerpen, welke naar het oordeel van den portier of van de oppassers de kunstvoorwerpen kunnen beschadigen, moeten bij den ingang van het gebouw neergelegd en door den portier kosteloos in bewaring genomen worden.

„ 45. Het is verboden in het gebouw te rooken of brandend rooktuig te hebben.

„ 46. Het is verboden de kunstvoorwerpen aan te raken.

„ 47. Elk bezoeker die weigert zich te gedragen naar bovengenoemde voorschriften of naar die, welke door of namens Directeuren, den opzigter of de oppassers in het belang der goede orde worden gegeven, wordt onmiddelijk uit het gebouw verwijderd.

„ 48. Terwijl het vervaardigen van krijt- en potloodschetsen ieder bezoeker vrijstaat, wordt tot het maken van kopiën, waarvoor het gebruik van toestellen noodig is, een vooraſgaand verlof van den Directeur der verzameling, waartoe de na te bootsen voorwerpen behooren, vereischt.

Indien dit verlof betrekking heeft tot het maken van gravuren, etsen, photogrammen of afgietsels, zoo wordt daaraan de voorwaarde verbonden, dat tien exemplaren dier reproductie kosteloos aan het Museum worden afgestaan.

„ 49. Dit verlof wordt schriftelijk aan den betrokken Directeur gevraagd, onder duidelijke aanwijzing der bedoelde bunstvoorwerpen.

Van het verleende verlof reikt de Directeur aan den belanghebbende een schriftelijk bewijs uit, dat persoonlijk en gedurende twee maanden na zijne dagteekening geldig is. Verlenging van dien termijn kan schriftelijk aan den Directeur gevraagd worden.

—

Art. 50. Bij overtreding van het Reglement of van de voorschriften, door of namens den betrokken Directeur gegeven, of bij gebleken onbedrevenheid van hem, aan wien het verlof werd uitgereikt, kan dit door den Directeur worden ingetrokken.

„ 51. Hij, die het in art. 49 bedoelde verlof verkregen heeft, moet, vóór dat hij zijn arbeid aanvangt, het verlofbewijs aan den portier en aan den hoofdoppasser vertoonen en in de daartoe bestemde registers opgave doen van zijn naam, beroep, woonplaats, van het kunstvoorwerp, waarnaar hij wenscht te werken, van de grootte der te maken kopie en van de dagteekening van het verlof.

„ 52. De betrokken Directeur bepaalt de wijze, waarop naar het bedoelde voorwerp gewerkt mag worden.

„ 53. Hij, die gedurende twee achtereenvolgende weken geen gebruik heeft gemaakt van het verleende verlof, verlist de daarbij toegekende bevoegdheid.

„ 54. Binnen veertien dagen nadat de kopie is afgewerkt, moet de vervaardiger die uit het gebouw doen weghalen.

Hij vervoegt zich daartoe bij den betrokken Directeur, aan wien hij zijn goed regt op de kopie doet blijken.

„ 55. Over alle kopiën en studiën, welke binnen één jaar na het verstrijken van het verlof, bedoeld in art. 49, niet afgehaald zijn, kan door den betrokken Directeur ten bate van het Museum worden beschikt.

„ 56. Wanneer de aanvrage, bedoeld in art. 49 alinea 1, betrekking heeft tot voorwerpen, welke in bruikleen zijn afgestaan, verleenen de Directeuren geen verlof, dan na voorafgaande magtiging van den eigenaar.

VERKLARING DER VERKORTINGEN.

H. gevolgd door een nommer beduidt hoogte *B.* de breedte der schilderij, beiden zijn in centimeters opgegeven, gemeten binnen de lijst.

De stof waarop de schilderij is vervaardigd is aangegeven op dezelfde regel D. beteekent doek P. paneel en K. koper.

De grootte der hoofdfiguren is aangegeven door *Fh.* voor het cijfer de hoogte van het hoofd door *Hoofdh.* of levensgr. Nat. gr. wanneer de voorwerpen in de ware grootte zijn afgebeeld. *Dh.* beteekent de hoogte van het voornaamste dier.

Met rechts, links, rechterzijde, linkerzijde is de rechter- en linkerzijde van den toeschouwer bedoeld, zoo geen nadere bepaling gegeven is.